

Winther, Georg Valentin <<von>>,

Parthenius litigosus, sive discursus politico-iuridicus in duos
distributus libros

Verona 1612

4 J.pract. 208

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10511305-5

2658.

40

For Post.

200

Collegij Societas Novi Monachii
Parthenius Litigiosus

SIVE

DISCVRSVS POLI- TICO-IVRIDICVS, IN

duos distributus libros.

Quorum I.

*De Litigiosis nostri seculi Malitijs, & malitiosis
ejusdem litigijs atque causis*

I I.

DE REMEDIIS ABBREVIANDARVM LITIVM TAM
generalibus, quàm specialibus, & specialissimis tractat

Auctor

*Ventura de Valentys, Icto Veronense, Comite S. Palatij,
Equite aurato, Cive Romano.*

Præmissus & emissus

VT ILLVSTRES DOMINI CAESAREI CA-
MERALES, REGVM, ELECTORVM, PRINCIPVM,
COMITVM, BARONVM CONSILIARII, RERVM-
publ. Advocati, & Academiarum Professores laboranti jurispru-
dentiae succurrant, & indefinenti litium frequentiae oc-
currant, communicatis suis remedijs hoc
in discursu omisis.

Seneca 2. de Ira. c. 34.

*Litigare sive contendere cum pari anceps, cum superiore furiosum,
cum inferiore sordidum.*

Adiecta est tabula totius Parthenij Litigiosi, vnà cum indice
rerum & verborum ditissimo.

V E R O N A E

Anno

Instante Deo pla CaVsa trIVMphat.

*Prostant apud Paulum Ledertz,
Bibliopolam Argentinensem.*

EX ANTIQVA ET INLV-
STRI GENERIS PROSAPIA GENERO-
SISSIMIS VIRIS-IVVENIBVS

Domino Christiano Vom Seele.
Domino Francisco Vom Mehr.
Domino Alexandro Von der Osten.
Domino Georgio Vom Walde.
Domino Friderico Von Podewils.

*Amicis fraterno amore, more, ore, re, se invicem
amplexantibus,*

*Dominis Patronis & Fauitoribus debitâ animi
observantiâ colendissimis.*

S. P.

VOD pulchro Osyridis AEgyptiorum
Regis sepulchro inscriptum : Osyris Rex
sum, Saturni antiquior filius, qui nullum
orbis locum, reliqui, quem non attige-
rim, discens ea omnia, quæ generi huma-
no vtilia sunt & necessaria, illud ad Germanam gen-
tem rectè & directò accommodari posse, nemo nisi
hospes in in hâc vltimâ tam malitiosi quam litigiosi
seculi καμωδολαγωδί & diffitebitur. Nulla enim natio
sub sole, soli sunt Germani, qui nullum orbis locum
vt discant sibi vtilia, relinquunt, quem non attingant

a ij pere-

peregrinationibus suis. Rectè an malè, rectoris iudicij cenforibus, ne quid auribus dare videar, relinquo, & vnum dico, quod AEnneas Sylvius in sua Germ. c. 40. dicit, eos qui deinceps Germanos barbaros appellare pergunt, barbarissimos esse censendos. Nostrates diversâ & aversâ mente dicunt

*Chi vuol andar per il mondo vada
Vegga Inghiltera, Francia, è Spagna
Io vuol star nella mia contrada.*

Quod dicunt, faciunt, dum domi delitescunt, foris vilescunt. Sic & Spartani peregrinationem prohibuerunt Trog. lib. 26. & Apollionatæ AElian. lib. 19. & AEgyptij Strabo lib. 16. Solis Germanis Plebeia sunt animæ, quæ foco semper adhærescendo latitant, vti testudines & mulierculæ; Sed habent

Divinae particulam auræ

Quæ cœlum intuentur, peregrinantur. Sicut Homerus Vlysem πολυτροπον vocat, & Virgilius Aeneam describit.

*Heu quibus ille
Iactatus fatis & bella exhausta canebat.*

Plat. 12. de LL. Bono Legum scriptori, viroque politico, monet hoc imprimis curæ esse debere, vt de Peregrinatione diligenter & sapienter cauat, βλάβη μεγίστη πάντων. Quà dii vocant, eundum, dicebat Apollon. ad Ion. lib. 13. Alciat. Emblem. 8. Et Zasius in l. 2. §. deinceps.

deinceps. n. 8. de Or. I. ait, BONOS VIROS quocunque errarum peragrarent, præclaros videri, IOVI similes: Non tamen omnes eundem peregrinationis scopum sibi proponunt, ad quem collineent, quia nonnulli peregrinantur vt apes, nonnulli vt araneæ, nonnulli vt aves, cælum non animum mutant qui trans mare currunt: pauci sunt, qui salutem populi sui cogitant, diversas rerum pub. formas, incrementa, decrementa, corruptelas, remedia, diligenter observant, & ad vsum communem transferunt. Diversas diversarum vestium formas, pileos modò oblongos, modò breviores; caligas modò sesquiulnales, duplicatas, triplicatas, quadruplicatas, calceos exenteratos; pallia quasi nulla; χειροφιλήματα, baciolimani, & eiusmodi μορμολυκείας passim omnes ferunt & adferunt. De quibus eleganter dixit VLDARICVS Dux VVirtembergensis: Novus vestitus introducit novos mores, novi mores introducunt novos homines, novi homines expellunt veteres. Hæc sanè exigua peregrinantium utilitas, nî futilitas. Alia vobis Generosissimi Patroni mens fuit, quam & αὐτόπῃς vidi, & peregrinationum quarundarum comes fui. Nostis cuilibet regioni suas vti virtutes, ita & adhærere vitia; quæ fugistis; illas exoptastis prudentiam acquirendo, & tertium politices oculum ob oculos ponendò & exponendo. Imprimis Christianissime Domine CHRISTIANE, Mæcenas observandissime, primus huius peregrinationis inceptor & antambulo existens Anno

1591. in comitatu illustri Illustrissimi Megapolensium Ducis Vdalrici sanctæ memoriæ Croneburgum Daniæ arcem Regiam accessisti, vbi simul quatuor Regias & egregias personas vidisti, Magnum præcipue Britaniarum Regem Iacobum sapientem Heroem, & Christianum bellicosum Danorum Regem, quorum gratiam, favorem seu dixeram familiaritatem modestè ambijisti, vnà cum tuis stipatoribus nobilissimis viris, Domino Henrico Roder, Christophoro à Platen, & Martino Marstallero, socijs & Achatibus fidelissimis. Hoc facto, & jacto itinerum principio non acquievisti, Sed anno 1595. 15. Octob. selectos comites tibi rursus elegisti, cùm nobilissimos Dominos Heinr. Schmeckerum eq. Megapol. & Eberartum ab Holla eq. Brunov; tùm celeberrimos viros Protasium Marstallerum I. V. D. & Consiliarum Megapolitanum, & Martinum Marstallerum, Comitem Palatinum, nunc Illustrissimo Pomeraniæ. &c. Ducis. Heroi laudatissimo, PHILIPPO II, à consilijs secretioribus, qui, reliquis piè defunctis, solus superstes diu tecū vitā agat longiorem & beatiorē, quibus cum Italiam & optumam Galliæ partem peragraisti, & eò contendisti, vt CHRISTO inservires & REIPUBLICAE. Quod cùm maximā popularium tuorum laude facias:

Semper honos, nomenq; tuum, laudesq; manebunt.

Egregium sanè, immò Regium, instructam habere Bibliothecam, & Exoticothamiam: ita Ptolomæus
Philadel-

Philadelphus Rex Aegypti, ad millia ferme voluminum septingenta conquisivit. Ita Matthias Rex Vngariæ in comparandis scriptoribus varijs nullis pepercit impensis, Bonfin. Philip. 5. *Chron. Gell. lib. 6. cap. 17.* Ita Elector Palatinus, Dux Bauariæ, Mauritius Hafsia Lantgravius & alij Germaniæ principes, principem atque laudabilem immortalitatis operam collocant in instruendâ Bibliothecâ, & exornandâ Exoticothamiâ: vtramque habes, instruis, ornas, non Regum exemplo, sed duce Ducis Vrbinatis dispositione, quæ integrum studioforum cursum fenestris repræsentat, quæ picturas vndiquaque dispositas tabulis continet, quæ libros sacros, politicos, historicos, exoticos repertorijs ostentat, quæ pascit oculos varijs naturæ miraculis, rerum exoticarum spectaculis, metallis aureis, argenteis, cupreis, ita vt reliquis suo jure adnumerari possit, posteaquam felici cursu & securu continuata fuerit.

His tuis vestigijs insistens Generosissimus & Reverendissimus Franciscus Vom Mehr / non solum anno 1595. comitantibus nobilissimis Domino Casparo Fleming in Schwiesen & Bock, Hermannno ab Holle, alijsque, Italiam meam vidit, sed & anno 1596. ad pompofam Regis Daniæ coronationem profectus est, comitantibus eodem Casparo Fleming & Adriano Rexin, Hermingo Von den Osten / & Henrico Furstio, Tertiam denique Peregrinationem suscepit indefessus, & anno 1607. viros experientia cum rerum militarium,

tatum, tum politicarum & aulicarum longè ornatissimos Domin. Georgium à Bedell/ & Henningum Blaw adscivit, quorum alter Illustrissimi & Reverendissimi Pomeranorum Ducis Domin. FRANCISCI, Episcopi Camminensis &c. Mareschall^o, alter consiliarius intimus, quibus accessit politissimus, & ab ipsa infantia inter exteros versatus juvenis Henningus Mildeni^z/ nec non Petrus Putkamerus: & cum his Gallo- rum & Anglorum Regna, tum Bataviam hoc seculo rerum militarium officinam perlustravit.

Non minus Alexandrinæ virtutis æmule Domine Alexander, anno 1604. prædictos Comites Dominum Georgium à Bedell & Henningum Mildeni^z tibi elegisti, quibus nobilissimos juvenes, & linguis, & literis excultissimos, Christophorum ab Heim, Ioachimum Morder/ nunc Illustrissimi Pomeranorum Ducis PHILIPPI IULII consiliarium dignissimum, & Philippum SteinKeller/ sicut & Ornatissimum virum Ernestum Werckman I. V. L. & consiliarium Danicum adiunxisti, mores hominum observasti, Belgium, Angliam, Galliam, Italiam peragrasti, nec hoc contentus anno 1608 adscitis partim prædictis, partim nobilissimo rei equestris præfecto Nicolao Hecht- hausen, Germaniam cum Regno Vngariæ & Bohemiæ visitasti, non solum ut statum cognosceres, sed & in re militari quid perciperes, quod suo tempore ad usum transferre posses.

Similiter Magnifice Domine Georgi vom Wal-
de

P R A E F A T I O

De anno 1608 idem peregrinationis curriculum tibi
 proposuisti, & comites adscivisti, cum nobilissimos &
 literatissimos juvenes Petrum Glasenap, Antonium
 Bonin, Thomam Monnichovven, Thomam Heide-
 breken & Michaellem Manteuffel; tum viros ornatif-
 simos Iurga-Valentinum Wynthier I. V. D. & Com.
 Pal. nunc inter illustrissimos literatissimi, & inter lite-
 ratissimos Illustrissimi principis ac Domini, Domini
 PHILIPPI. II. Ducis Pomeranorum. consiliarium,
 Iohannem Fabrum I. V. D. & Iohannem Hagemeister/
 Illustrissimorum Pomeraniae Ducum Bogislai &
 Georgij Secretarium, quibus cum primo anno Ita-
 liam, Calabriam, Siciliam, & Maltam totius Christia-
 nitatis propugnaculum perlustrasti; Secundo, Galli-
 am, Angliam, & Belgio-Germaniam: Denique nobi-
 lissime & generosissime Domine Podevvils, sicut in te
 omnis Virtutis SVRCVL ab initio progerminarunt,
 ita eosdem diligentis studiorum culturâ promovere
 voluisti, cum celeberrimis Germaniae Academijs, Ro-
 stochiensis & Tubingensi, tum peregrinatione adfiduâ,
 cuius comites exquisitissimos elegisti, cum nobilissi-
 mos Dominum Wilhelmum Wacholtz linguarum
 variarum peritissimum, & Franciscum Boehn & ar-
 mis & literis excultum, Bornium & Alexandrum à
 Rammin, tum ornatissimum Dominum Wilhel-
 mum Marstallerum I. V. D. nunc Illustrissimi Pome-
 ranorum Ducis VLDARICI consiliarium, quibus
 cum præter Italiam, Galliam, Angliam, Belgium, Flo-
 rentissi-

tiſſimum Hispaniæ regnum vidisti, & ita alter alterius exemplo insiſtens, omnes simul peregrinationis curriculum feliciter absolviſtis, exemplo alijs raro, vobis charo, me cognoviſtis, & vobiſcum è dulciſſimo Veronenſium agro ad nobiliſſimum Germaniæ fundum abduxiſtis, non ſine divina providentia. Deus enim eſt, qui hæc omnia agit, homines ducit & reducit, Donellum, Hotomannum, Gothofredum Gallos, Scipionem & Albericum Gentiles Italos in Germaniam duxit. Sicut & Petrus de Ravenna ICtus eximius cum Sereniſſimo & Potentiſſimo Pomeranorum, Caſſubiorum, Vandalorum, Rugiorum, Caycorum Duce atque principe BOGISLAO verè Magno Hieroſolymis redeunte, remotam Gryphorum Academiam adiit ibique obiit. Ita ne miremini quod relictâ Veronâ vos ſecutus, & aſſecutus ſim propoſiti finem, vt in Germaniadeliteſcerẽ, vbi mihi omnes & ſinguli, omnia & ſingula gratioſæ humanitatis officia benevolè exhibuiſtis, reapſe præſtituiſtis, Magnorum benevolentiam conciliaſtis, honeſtam vitæ ſuſtentationem, & ICtorum nobiliumque notitiam procreaſtis, quos omnes rogatum volo, vt me excuſatum habeant, ſi quid liberius dixerim, & vobis gratitudinem declarare voluerim.

Hoc toto peregrinationis curſu primum animi mei cogitatum, vt doctorem virorum amicitia me honeſtè atque modeſtè inſinuarem, & ſtudium juris, quod in Academijs Italis, Gallicis, Anglicis devoraſſem, vt

fem,vt aiunt secundum diuerbium. LL. in Schola deglutiuntur, in foro concoquantur, in Germania concoquerem. Modum concoquendi nescivi, vbique locorum querelam de litigijs audiui, & causas sciscitanti vix gry responsum, ne quid ignoratis causis dicam de remedijs. Cæpi cum Ictis patrijs, Siculis, Gal-
lis, conversari, sed nullus præter Iohannem Baptistam Palazzum, qui vlcus hoc litigiosum tangere ausus fuit. Cordati enim hominis propositum, sed desperati laboris oppositum est argumentum, Litigiorum incendio vbique in propatulo tam publicis quam privatis in rebus, si non totale, saltem aliquale quòd adhibeatur remedium, infinita litium seges & contentionum occasio amputetur, adeoque iustitiæ cultus ad tranquillio-
rem reipublicæ statum conservandum factus te-ctus custodiatur. Vnde spe Divorum fretus, illud quod toto peregrinationis meæ studio studiosè obser-
varam in hoc litium abbreviandarum articulo omnium necessario, chartis delineavi, & amicis rerum Germanicarum peritioribus communicavi, qui sua-
fores fuerunt, vt in lucem ederem, & mihi & aliquid lucis in hac terra compararem. Obtemperavi cum tempore, & P A R T H E N I V M L I T I G I O S V M inscripsi, quem Vobis meorum, principibus (ita enim suos dii volunt appellari fautores) iure dedico, cum quia vitæ meæ curriculum novistis, tum quia omnibus benefi-
cijs cumulati affecistis, tum quia Lites odistis, & I V-
S T I T I A E naviter operam dedistis. Nihil morans

quod Chrysippus Apollonij filius cum multa scripserit, nec ulli vnquam regi inscripserit, contemptor bonorum propterea appellatus sit, teste Laërt. Quare vt accipiatis hoc chartaceum & levidense munusculum, itinerum monumentum, laboris impensi documentum,

*tanquam praeludia quædam:
 Illud opus ceu prima novi tentamina ludi,
 Et munus puerile; artisque crepundia nostræ*

Suscipiatis quæso serenis frontibus, fructum in exoticis natum, sed in Pomario Germano recoctum, quem maturiorem

Reddat longa dies ævi; insuperabile Fatum.

His benè valete, vos invicem amate, & me vobis commendatissimum habete. Dabam sub fidere fausto, Anno 1 6 1 2.

Vester humilis cliens

*Ventura de Valentijis.
 Ict. Veronensis.*

* * *

Sequitur Tabula

PARTHENIVS ALLOQVITVR LECTOREM.

ARTHENIVS dicor, quia secundum Duto de Pascolo
reg. 15.

*Nuda à praesidijs ego VIRGO ministro leoni,
Danda opera est magnis sed non cum vulnere mentis.*

Non tumidè, sed timidè Lectorem accedo, eundemque sub-
missè rogo, vt virginali verecundiam ignoscat, & rectè cognoscat,
quod sim partus deformis, informis embryo, ne dicam monstrum.

Infortunatum natum me consule regnum!

Ad cuius salutem, & detestandos hodiernarum litium tam pu-
blicarum quàm privatarum pruritibus, emissus, praemissus sum.

LITIGIOSVS dicor cognomento, non quod lites cupiam, ex-
citem, foveam; sed quod omnes litigiosi nostri seculi malitias, &
malitiosas eiusdem lites si non protinus extinctas, saltem diminutas,
& abbreviatas desiderio desiderem. Patriae Europae lites deplorare
tam publicas, quàm privatas, mearum est partium, quibus solis vt li-
tare, me composuit & exposuit parens. Bona sit an mala LITI-
VM litatio, licita an illicita, vera, an falsa, tuū est Lector cognoscere. San-
guinolentę Litigaturientiū lachrynae me informē vtero detruserunt.

DISCVSVS etiam dicor, quod liberrimo animi ju-
dicio absque praeyudicio discurrā, nec aliquid scribam aut praescri-
bam contra illos qui proscribunt. Dices forsā hęc vulgatiōra esse,
quā vt discursum mereantur, cum discursus disputatione digniora
argumenta requirat, aut saltem ne trita sit aut vulgata, quā de agitur
materia. Scipio Amirat. lib. 15. discursus pol. cap. 7. Sed hęc litium
materia non est adeo trita & vulgata, nisi quod vulgus litigantium
vestibus attritis ubique de litium immortalitate conqueratur. Di-
scurrere sive disputare de Republ. est tractare rem magnā & gra-
vem, & plurimi otij, inquit Tullius ad Att. lib. 4. epist. 16. quod pa-
rens alijs occupatus negotijs vix & ne vix habuit, nec habere cupit.

POLITICO-IVRIDICVS inscribor, quia multa ex philoso-
phis, historicis, politicis, immiscui, secundum illud:

Omne feret punctum qui miscuit utile dulci,

Quae tamen omnia ad aequalem IVRIS & IUSTITIAE admi-
nistrationem spectant, Germ. Das Justitien Wesen. Nonne in eo-

dem prato bos herbam, ciconia ranam, venator leporem, rusticus fœnum quærit? Hic quærat quis, quod cuiusquæ est artis ac instituti. Proverbijs sum refertus, Gallis, Italis, Germanis, non ostentando linguæ, sed delectationis ergo. Germanis præcipuè natus sum, quorum lingua non tantum elegantia, sed & exquisitorum verborum circumductione, & decenti periodorum amplitudine cum reliquis ferè omnibus certare potest, *ut Arnoldus Clapmarius lib. 3. de arc. Rerum pub. cap. 22. contra Ariæmontanum defendit. Vnde RVDOLPHVS I. Anno 1273. l. publ. Sancivit, ut deinceps omnia mandata, edicta, privilegia, instrumenta Germanicâ linguâ conscriberentur. Cyriacus Spangenberg. in Chron. Sax. cap. 264. Petrus Heigius quæst. 7. n. 63. Hermannus Kirchnerus. de legat. lib. 2. cap. 7. n. 32.*

Hæc est ratio inscripticnis, ad quam non insatiabile scribendi cacœthes, non vana & inanis gloriolæ captatio, non fama inclarescendi, cui sæpè etiam boni indulgent, *ut ait Tacitus in Agric. Sed publicum pellexit commodum & salus Reipub. quæ omnium suprema lex esto. Sufficiat parentem vel inane Diogenis Cynici dolium versando Germaniæ profuisse, si non effectum, saltem affectum probes, in magnis voluisse sat est. Ergone inquis pater cogitavit, Horatianum illud:*

*Sumite materiam vestris, qui scribitis, equam
Viribus, & versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri.*

Nonne ex Hieronymo didicit: qui scribit, multos sumit iudices? jamiam Lucumones susurrantes mihi audire videor, quis hic auctor, quæ virgo, quis Parthenius, totum Imperij corpus inescavrus? Supremum eiusdem tribunal adpersurus? leviusculos inferiorum judiciorum errores correcturus? Advocatis qui vicennalem in praxi coronam portant contradicturus? Procuratores, Sollicitatores atque Notarios reprehensurus? totum Ictorum ordinem inverfurus? Rarò benè loquitur, qui contra omnes loquitur, inquit practicorum pater Bald. *cons. 112. vol. 2.* At parens contra omnes loqui, imò obloqui videtur. Minimè gentium. IUSTITIAM loquitur, VERITATEM loquitur, SALUTEM patriæ loquitur, causas litium Europæarum eloquitur, remedia earumdem talia qualia loquitur. Hoccinè est contra omnes loqui aut obloqui? Publicæ utilitatis

A D L E C T O R E M.

tilitatis favor, pax & tranquillitas imperij longè præponderare debent. Gilm. *Symph. 1. p. 1. tit. 3. vot. 3. n. 11.* Gail. *2. obs. 56. n. 3.* Vnius forsan & deterioris sententia multos maiores superare potest. *l. r. C. de vet. Iur. en.* Neque considerandum quis dicat, sed quid dicat.

Sape etiam est olitor valdè opportuna locutus.

Et summi gubernatores, vt Cic. Phil. 7. inquit, in magnis nonnunquam tempestatibus à vectoribus etiam admoneri solent. Parens haut ignoravit, paratam sibi calumniantium scarabeorum turmam, præhensionem, repræhensionem: sed quis adeò felix P A R T H E N I V S, qui in gravissimi negocij litigijs sententiam dicere possit, quæ partibus vtrunque exulceratis grata sit futura? Hortulani, qui cum curvas arbores rectas facere volunt, in contrariam prorsus partem inflectunt & detorquent: Idem Parenti accidit C V R V V M I V S R E C T V M facere satagenti, & genti politioris nasi minimè satisfacit. Nec tamen addubitat, quin candidi & æqui futuri sint censores, qui candidam animi libertatem liberius, vti viros bonos decet, interpretaturi sint. Parens vir juvenis anno ætatis 34. incipiente, meliora suadentibus libenter paret. Juventutis florem Veronæ, & alijs Italiæ locis exoticis transegit, V E R O semper addictus. Tandem Germaniam elegit, & linguæ & legum cupidissimus Auctorem incertum, eo quo redijt anno, de juris administratione discurrentem vidit, legit, collegit, eâ qua me vides forma informi. Videas quæso Amice Lector, nec inideas, quod parens hoc rudi, trito & impolito stylo veluti stridulus præcentor antequam voluit, nec verum Antambulonem aut Chirogagum in hoc odiosarum litium argumento habuit, multò minus tersum sermonem adhibuit. Litium enim praxis, ipsaque forensis causarum tractatio rudis est, aspera, salebrosa, ac propè aliena à musis humanioribus, vt inquit Robert. Annæ. Quoad rem ipsam si malum sit Litigaturientium malitiam reprehendere, parens malè egit; sed qui non vitio, sed desiderio proficiendi, in virtutibus Christianis observat studiosè actiones hominum, illustratur indies divino lumine, ad cognoscendas occultiores mendas, quæ latent in angulis animæ: quæ propterea sunt explicandæ, vt deinde possint præcaveri & expurgari. Ioh. Pct. Ala. *tr. de Adv. & caus. Christ. p. 1. quest. 16.* Quod si illis solum placeat Parens,

Quibus arte benignâ

Vel meliore luto finxit præcordia Titan,

Promittit

A D L E C T O R E M.

Promittit lambendo me, imperfectum, perfectiorem atque re-
ctiorem emissurum, nec non pleniorum tractatum de Litium origi-
ne, causis, Remedijs, contestatione, contestationis impeditio, sive
exceptionibus Litis ingressum impredientibus in lucem daturum.
Hoc primum & præcipuum parentis fuit propositum ab octennio,
sed diversis itineribus, negotijs aulicis, necessarijs solemnitatibus &
legendis privatorum litigiosis actis occupatus, petit Lectorem ut se
excuset, non accuset. Dum enim me P A R T H E N I V M emisit, verum
partum amisit, seu potius præmisit non amantem litium, sed E Q V O -
R V M igneorum, amantem agri Elysijs, unà cum parente charissimo,
& famulo, requiescant in pace. Utinam me illegitimum perdidisset
partum legitimum retinisset, sed aliud superis placuit, quib. placere
cupit. Quoad Homines placeat uni, placeat nulli. Quod si neu-
tris placeat, sapienter sapiens quidam dixit: *Insere arbores alteri seculo
profuturas, si præsens despiciat.* Interim sollemnissimè protestor, imò
sanctissimè juro, parentem nihil acerbum, durū aut iniuriosum con-
tra quemquam dixisse, nisi quod dictum sit prius, & vergat in Reip.
commodum. Tu, quæ propter veritatem, communem Salutem,
conscientiam & necessitatem vel invitus protuli, ut superioribus cor-
rigendi ansam humilissimè suppeditarem, benevole lector, æqui boni-
què consule, vive, Vale.

Si quid novisti rectius istis

Candidus imperti.

Cuncta legenti

Forsitan occurret vacuas quod mulceat aures,

Pœniteatquè minus suscepti in fine laboris.

Dabam ex conventu Clarevallensi, anno seculi, quo videmus
bonos mergi, malos erigi, reptare aquilas, asinos volare, vulpes in
curribus, corvos in turribus, lites in judicijs, veritatem in convicijs
mendacium in delitijs,

A N N O.

Diffa Mare CaVe, rite probare graVe.

5(:)5

CATALOGVS

CATALOGVS AVCTORVM, QVORVM
OPE ET OPERA IN HOC DISCVRSV LITI-
giolo vsus est Auctor: ne litem faciat suam.

A.

Accursius.
Acta Bohemica.
Adamus Kellerus.
Adrianus Turnebus.
Adrianus Gylmannus.
Abbas Panormitanus.
AEgidius Bellamera.
Agidius de reg. princ.
AEgidius Bossius.
AEgidius Corrocetus.
AElianus.
AEmylius Probus.
AEmylius Ferretus.
Abrahamus Samr.
AEneas Sylvius.
Albericus Gentilis.
Alexander ab Alexandro.
Alvarus Valascus.
Alexander de Nevo.
Abrahamus Bucholtzer.
Albertus Crantzius.
Alexander de Imola.
Alexander Turraminus.
Albertus Brunus.
Albericus de Rosate.
Alexander Stiaticus.
Alphonus Alvarez.

Alphonus Villagus à Neapoli.
Albanus.
D. Ambrosius.
Ambrosius Job Waffer.
Ammianus Marcellinus.
Amadis à Ponte.
Andreas Gail.
Andreas Kohl.
Andreas Knichen.
Andreas de Ifernina.
Andreas Tiraquellus.
Andreas Alciatus.
Andreas Barbatias.
Andreas Fachineus.
Andreas Erstenberger.
Andreas Rauchbar.
Andreas Gorrutius.
Andreas Freccia.
Antonius di Guevara.
Antonius Faber.
Antonius Heringius.
Antonius Scappalarius.
Antonius Piaggius.
Antonius Guibertus Costanus.
Antonius Neguzantius.
Antonius Maria Coratius.
Antonius Maira Spelta.

CATALOGVS AVCTOR

Antonius Sola.
Antonius Gabriellus Romanus.
Antonius de Butrio.
Antonius Burg
Antonius de Gamma.
Antonius Augustinus.
Antonius Contius.
Antonius Capicius.
Antonius Massa Gallefius
Antonius Zanatarius.
Antonius Sículus.
Antoninus Tessaurs.
Antimachiavellus.
Antonius Goveanus.
Angelus Politianus.
Angelus de Clavasio.
Angelus de Aretio.
Angelus de Perusie.
Appianus.
Apuleius.
Aristoteles.
Arnoldus Clapmarinus.
Archidiaconus.
Arius Pinellus.
Aristophanes.
Arnoldus Ferronius.
Arnobius.
Arno.
Arnoldus de Reyger.
Asininus Pollio.
Ascanius Clementinus.
Athenaus.
D. Augustinus.
Auctor Histor. Germanicæ.
Auctor discursus German. Von
dem Justicen Werck.

Aventinus.
Aurelius Victorius.
Auctor navis stultifera.
Auctor consilij de recuperanda pa-
ce in Regno Polonia.
Auctor dialogi de Regis institutio-
ne.
Aulus Gellius.
Aymo Revardus.
Aymonius Angusola.
Aymo Cravetta.
Auctor differentiarum juris Civi-
lis & Saxonici.
Auctor Cathechismi Iesuitici.
Augustus Thuanus.
Azo.
Auctor libri Wacht früh auff.
Auctor ruminacionis juris de pon-
tificum mutata confirmatione.

B.

B *Aldus de Vbaldis.*
Bartolus de Saxo ferrator.
Bartholomæus Chasseneus.
Barnabus Brissonius.
Bartholomæus Keckerman.
Bartholomæus Blarerus.
Bartholomæus Philippus.
Bartholomæus Musculus.
Bartholomæus Capolla.
Bartholomæus Bertazolius.
Bartholomæus Salicetus.
Bartholomæus Kellebentzius.
Bartholomæus Roderic^o Calderin^o.
Bartholomæus Socinus.
Barnabas Cornazzanus.

Bajardus

CATALOGVS AVCTOR

Baiardus ad Clarum.
Bernhardus Diazius.
Bernhardus Grevæus.
Bernhardus Scardeonius.
Bernhardus Waltherus.
Bernhardus Wurmbserus.
D. Bernhardus.
Benventus Stracha.
Beda.
Benedictus Bonius.
Basilius Magnus.
Biblia Sacra.
Boethius.
Bruschi.
Berosius.
Baptista Mantuanus.
Baptista à Porta.
Baptista à S. Severino.
Bertoldus Baro à Grimmenstani.
Bruno à Sole.
Bornius.
Bonifacius de Vitalinis.
Burchardus.
Burgundica pacificatio.

C.

C *Acherius.*
Cardinalis Parisius.
Cacheranus.
Cardanus.
Caccialupus.
Concenates.
Catalogus testium veritatis.
Carolus Molinaus.
Carolus Tapia.
Carolus Ruinus.

Carolus Sigonius.
Carolus Sachius.
Caietanus.
Capella Tholosana.
Camillus Borellus.
Campofulgosius.
Carolus Bolognetus.
Caspar Peucerus.
Caspar Baethius.
Caspar Caballinus.
Caspar Guilielmus Scipio.
Catellianus Cotta.
Celins Calcagninus.
Cassiodorus.
Cesar Contardus.
Christianus Obemius.
D. Chrysostomus.
Chilianus Könning.
Christophorus Warsewicius.
Christophorus Schwanman.
Christophorus Portius.
Claudius Coteræus.
Codex Iustinian.
Conradus Rittershuius.
Claudius Paradinus.
Claudius de Battandier.
Claudius Cantiuncula.
Clavius in Spher. Ioh. de Sac. Bust.
Cornelius Tacitus.
Colloquium Wormatiense anno 57.
Conradus Lancellottus.
Cornelius Benincasius.
Cornelius Nepos.
Clemens Alexandrinus.
Sammergerichts Ordnung.
Conradus Schleiff.

CATALOGVS AVCTOR

Concilium Constantiense.
 Constitutiones Francofurtenses.
 Constitutio Carolina.
 Conradus Widebranus.
 Cynus.
 Cyrillus.
 Curtius Senior.
 Curtius Iunior.
 Curaus.
 Cyro Spontone.
 Cyriacus Spangenberg.
 Cyprianus.

D.

Daniel Cramerus.
 Daniel Mollerus.
 Daniel Rungius.
 David Chytraus.
 Dantes Florentinus.
 Demosthenes.
 Didacus Covarruvias.
 Dion Cassius.
 Diogenes Laertius.
 Dio Siculus.
 Dionysius Halycarnassæus.
 Dionysius Gothofredus.
 Didacus Perez.
 Ditmarus Episcopus Merseburgensis.
 Dominicus à Soto.
 Durus di Pascholo.

E.

Eberhartus Bronckhorst.
 Eberhartus à Middelburgo.
 Eberhartus à Weyhe.
 Eberhartus Speckhan.
 Elhardus Lubinus.
 Equinarius Baro.
 Emanuel Metteranus.
 Emanuel Soaretz.
 Egnatius.
 Ennius.
 Erasmus Roterodamus.
 Ernestus Cothmannus.
 Epictetus.
 Evagrius.

F.

Fabius de Anna.
 Fabianus de monte S. Sabini.
 Fabianus de Pepis.
 Facultas juridica Altorffina.
 Felinus.
 Ferdinandus Vasquius.
 Ferdinandus Vellostillus.
 Festus.
 Flavius Leonellus.
 Flaminius Chartarius.
 Flaminius de Rubens.
 Flavius Iosephus.
 Florus.
 Fortunius Garzias.
 Franciscus Alvarez.
 Franciscus Balbus.
 Franciscus Bursatus.
 Franciscus Aretinus.
 Franciscus Balduinus.

Franciscus

CATALOGVS AVCTOR

Franciscus à Caldas.
Franciscus Cornellus.
Franciscus Cassonius.
Franciscus Connanus.
Franciscus Duarenus.
Franciscus Guicciardinus.
Franciscus Hotomannus.
Franciscus Herculanus.
Frontia.
Franciscus Iametrius.
Franciscus Piccolomineus.
Franciscus Pfeil.
Franciscus Milanensis.
Franciscus Mantica.
Franciscus Patritius.
Franciscus Munnotz.
Franciscus Petrarcha.
Franciscus Purpuratus.
Franciscus Marcus.
Franciscus Lambertus.
Franciscus Polletus.
Franciscus Sarmientus.
Franciscus à Ripa.
Franciscus Floridus Sabinus.
Franciscus Vivius.
Franciscus Sarmientus.
Franciscus Zoanettus.
Fridericus Pruckmannus.
Fridericus Baro Schenck.
Fridericus de Senis.
Fridericus Scotus.
Fridericus Tilemannus.
Fridericus Taubmannus.
Fulgentius.
Fulvius Pacianus.
Eurinus Ceriolanus.

G.

G *Abriel Sarayna.*
Galenus.
Georgius Schonborner.
Georgius Obrechtus.
Georgius Eder.
Georgius Buchananus.
Georgius Natta.
Georgius Remus.
Georgius Sambucus.
Georgius Gratarolus.
Gilbertus Cognatus.
Girolamus.
Gerardus Moer.
Giovan Botero.
Guilielmus Barclaius.
Guido Papa.
Giovam Antonius Palazzo.
Guilielmus Rosaeus.
Gregorius Reisch.
Gaudinus.
Grimaldus.
D. Georgius.
Georgius de Valentia.
Gozzadinus.
Guilielmus de Tulal.
Guilielmus Velvodus Scotus.
Guilielmus Rovillaus.
Guilielmus Cassadorus.
Guilielmus Onciacus.
Guilielmus Fornerius.
Guidus Pancirolus.
Gregorius Episcopus Turonensis.
Guntherus.

CATALOGVS AVCTOR

H.

H Armenopulus
 Hartmannus Hartmanni.
 Hartmannus Pistorius.
 Henningus Bullingerus.
 Hermannus Severolius.
 Henricus Breulaus.
 Henricus Kornmannus.
 Henricus Stephani.
 Henricus Rauchdorn.
 Hermannus Kirchnerus.
 Hermannus Vulteius.
 Henricus Scotus.
 Hieronymus Cagnolus.
 D. Hieronymus.
 Hieronymus de Cavallis.
 Hieronymus Frachetta.
 Hieronymus Albanus.
 Hieronymus à Laurentijs.
 Hieronymus Magonius.
 Hieronymus Papponius.
 Hieronymus Gigas.
 Hieronymus Pantschmannus.
 Hieronymus Muscornus.
 Hesiodus.
 Herodotus.
 Hieronymus Gonzalez.
 Henningus Goeden.
 Henricus à Rosenthal.
 Henricus Bocerus.
 Henningus Arniseus.
 Hippolytus de Marsilijs.
 Hippolytus Riminaldus.
 Hippolytus de Collibus.
 Hieronymus Schurffius.

Hieronymus Treutlerus.
 Homerus.
 Horatius Flaccus.
 Horatius Carpanus.
 Hortensius Cavalcanus.
 Hostiensis.
 Hubertus Giphanius.
 Hugo Donellus.
 Huitfeld.

L

I Acobus Airerus.
 Iacobus Cuiacius.
 Iacobus Geuderus.
 Iacobus Menochius.
 Iacobus Omphalius.
 Iacobus Marchisellus.
 Iacobus Benius.
 Iacobus Thomingius.
 Iacobus à Canibus.
 Iacobus Butrigarius.
 Iacobus Spigelius.
 Iacobus Rickius.
 Iacobus Orlehausen.
 Iacobus Schultes.
 Iacobus de Belloviso.
 Iacobus Benius.
 Iacobus Riminaldus.
 Iacobinus de S. Georgio.
 Iason.
 Ieremias Setserus.
 Ianus Gruterus.
 Imbertus.
 M. Iean de Serres.
 Innocentius Gentilletus.

Ioachimus

CATALOGVS AVCTOR

Ioachimvs Camerarius.
Ioachimvs à Beust.
Ioachimvs Stephani.
Ioachimvs Mynsingerus.
Innocentius III.
Iacobus de Leonhardis.
Iacobus Concenatius.
Iohannes Andrea.
Iodocus Damhouderus.
Iohannes Petrus Ala.
Institutiones juris Civilis.
Iohannes Althusius.
Iohannes de Arnono.
Iohannes Borcholdt.
Iohannes Bocatius.
Iohannes Berberius.
Iohannes Blancus.
Iohannes Bodinus.
Iohannes Bolognetus.
Iohannes Goropius Beccanus.
Iohannes Calvinus Wetteranus.
Iohannes Cephalus.
Iohannes Crato.
Iohannes Casus.
Iohannes Crotus.
Iohannes Botta.
Iohannes Baptista Asinius.
Iohannes Ludovicus Benderus.
Iohannes Baptista Bovius.
Iohannes Baptista Caccialupus.
Iohannes Budeus.
Iohannes Caraffa.
Iohannes de Deo.
Iohannes Corasius.
Iohannes Baptista Costa.
Iohannes Dilectus.

Iohannes Dauth.
Iohannes Drezer.
Iohannes Frosardus.
Iohannes Baptista Fulgosius.
Iohannes Faber.
Iohannes Thomas Freigius.
Iohannes Ferrarius Montanus.
Iohannes Fichardus.
Iohannes Goddeus.
Iohannes Gerhardt.
Iohannes Georgius Godelmannus.
Iohannes Garcia.
Iohannes Guitierrez.
Iohannes Heiderus.
Iohannes Heresbach.
Iohannes Heitfeldius.
Iohannes Ludovicus ab Hagen.
Iohannes Harprechtus.
Iohannes Koppen.
Iohannes Lauterbach.
Iohannes Leutingerus.
Iohannes de Lignano.
Iohannes Lupes.
Iohannes Antonius Lescurius.
Iohannes Levenclains.
Iohannes Iacobus Laurentius.
Iohannes Martinus Monticellus.
Iohannes Bernardinus Muscatellus.
Iohannes Mariana.
Iohannes Maior.
Iohannes de Mandevilla.
Iohannes Mercerus.
Iohannes Baptista Magonius.
Iohannes Matthesius.
Iohannes Nebelius.
Iohannes Nevizanus.

Iohannes

CATALOGVS AVCTOR

Iohannes Niellius Vesalius.
Iohannes Ordelaphus.
Iohannes Oldendorpius.
Iohannes Franciscus Purpuratus.
Iohannes Prateius.
Iohannes de Platea.
Iohannes Iovianus Pontanus.
Iohannes Baptista Plotus.
Iohannes Iannez Parladorius.
Iohannes Emericus à Rosbach.
Iohannes Revardus.
Iohannes Reinholdus.
Iohannes Petrus Surdus.
Iohannes Sleidanus.
Iohannes Sarisberiensis.
Iohannes Stobaus.
Iohannes Schneidewin.
Iohannes Sturmus.
Iohannes de rupe scissa.
Iohannes de Turrecremata.
Iohannes Robertus.
Iohannes Spinaus.
Iohannes Stobaus.
Iohannes à Reberterijs.
Iohannes Paulus à Windeck.
Iohannes Vivienus.
Iohannes Antonius, Zavatarius.
Iohannes Zangerus.
Iosephus Mascardus.
Iosephus Ludovicus.
Ius Canonicum.
Ius Lubecense.
Iureconsulti Ingolstadienses.
Iureconsulti Marpurgenses.
Iustus Springerus.
Isocrates.

Isidorus.
Iulius Caesar.
Iulius Pacius.
Iulius Clarus.
Iulius Caesar Ruginoldus.
Iulius Caesar Scaliger.
Iustinus.
Iustus Lipsius.
Iuvenalis.
Ius Wirtembergense.
Ivo Episcopus Carnotanus.

L.

L *Actantius.*
Lambertius Danaus.
Lancellottus Corradus.
Lancellottus Politianus.
Landrecht.
Lanfrancus de Oriano.
Lambertus Florentinus Pfenning.
Lapus.
Lazarus von Schwendi.
Laurentius Arnoldus.
Laurentius Silvanus.
Laurentius Kirchovius.
Leopoldus Hackelmannus.
Levinus Lemnius.
Leopoldus Dickius.
Leonhardus Lessius.
Livius.
Ludovicus Carrerius.
Ludovicus Charondas.
Ludovicus Carbon.
Ludolphus Babenberg.
Ludovicus Fachsius.

Ludovicus

CATALOGVS AVCTORVM.

Ludovicus Gomeſius.
 Ludovicus Gilhaufen.
 Ludovicus Grempius.
 Ludovicus Romanus.
 Ludovicus Vives.
 Ludovicus Molina.
 Lubbertus Sibrandus.
 Ludolphus Schraderus.
 Lucas de Penna.
 Lucretius.

M.

M Arcellus Cala.
 Mancinus.
 Martialis.
 Marcellus Palingenius.
 Manilius.
 Manutius.
 Marcus Antonius de Amatis.
 Marcus Antonius Del Rio.
 Magnus Pegelius.
 Mantuanus.
 Margarita Philosophica.
 Marcus Antonius Baveria.
 Macrobius.
 Marcus Mantua.
 Martinus Mylius.
 Marcus Tullius Cicero.
 Mizaldus.
 Marius Salamonius.
 Marquardus Freherus.
 Mar. Vranius.
 Mauserus.
 Magenhorſt.

Marcus Antonius Blancus.
 Marcus Antonius Peregrinus.
 Marianus Socinus.
 Matago de Matagonibus.
 Martinus Delrius.
 Martinus Monterus.
 Martinus Laudensis.
 Martinus Cromerus.
 Martinus Chemnitius.
 Martinus Meier.
 Martinus Benekendorff.
 Martinus Lutherus.
 Martinus Welſer.
 Melchior Goldaſtus Heiminsfeldius.
 Matthæus Dreßerus.
 Matthæus Cuno.
 Matthias Caſtritiuſ.
 Matthias Colerus.
 Matthæus de Afflictis.
 Matthæus Weſembecius.
 Matthias Stephani.
 Michael Teuberus.
 Michael Memotus Sorbonicus.
 Michael Montanus.
 Michael Nizolius.
 Michael Coccinius.
 Michael Graßus.
 Modestinus Piſtoris.
 Muretus.

N.

N Annus Mirabellius.
 Naclerus.
 Nazianzenus.
 Nellus de S. Geminiano.

d

Nicocles

CATALOGVS AVCTORVM.

Nicoctes.
Nicolaus de Cusa.
Nicolaus Boerius.
Nicolaus Bellonius.
Nicolaus Corbonius.
Nicolaus Cisnerus.
Nicephorus.
Nicolaus Festus.
Nicolaus Sudorius.
Nicolaus Machiavellus.
Nicolaus Reusnerus.
Nicolaus Vigelius.
Nicolaus Vignier.
Nicolaus Iaskier.
Noa Meurer.
Nonius Marcellinus.
Novella Constitutiones.
Nicolaus Remigius.
Seigneur de la Nove.

O.

O *ctavianus Magnus.*
Octavianus Vestrius.
Octavius Simoncellus.
Olaus Magni.
Odofredus.
Olibanus Hispanus.
Oldradus de Ponte.
Onuphrius Patavinus.
Ordinatio Rothwilensis.
Ordinatio judiciaria Bruno vicen-
sis.
Ordinatio Camerae Imp.
Otto Melander.
Otto Frisinger.

Otto Casmannus.
Ovidius.
Osascus.

P.

P *Andeeta juris.*
Pantaleo.
Paulus AEmylius.
Paulus Cypræus.
Paulus Peruta.
Paulus ab Eitzen.
Paulus Diaconus.
Paulus Iovius.
Paulus Manutius.
Paulus Gerhardi.
Paulus de Castro.
Paris de Puteo.
Petrus Heigius.
Petrus Friderus Mindanus.
Petrus Gregorius Tholosanus.
Petrus Augustinus Morla.
Petrus Iustinianus.
Petrus Rebuffus.
Peinliche Halsgerichts Ordnung.
Petrus Follerius.
Petrus Montanus.
Petrus Faber.
Platina.
Petrus Bembus.
Petrus Crinitus.
Petrus Royzius.
Petrus de Andla.
Polyanus.
Petrus Placa.
Petrus Binsfeldius.

Petrus

CATALOGVS AVCTORVM.

Petrus Peckius.
Petrus Martyr.
Petrus Dominicus Magdalenus.
Petrus Capiferreus.
Petrus Gilkenius.
Petrus Belluga.
Petrus de Vineis.
Petrus Aerodus.
Petrus à Navarra.
Petrus de Ravenna.
Petrus Loriottus.
Petrus de Anchora.
Petrus à Placa.
Petrus à Duennus.
Petrus de Gerardis.
Pierius Valerianus.
Petrus de Aragonijs.
Petrus Denaysius.
Petrus Iohannes Ancharanus.
Petrus Brederodius.
Practica Papiensis.
Prilus.
Petrus Matthæi.
Pileus.
Philippus Berterius.
Philippus Francus.
Philippus Matthæi.
Philippus Meisterus.
Philippus Camerarius.
Philo Iudaus.
Philippus Decius.
Philippus Comineus.
Seigneur de Pibrac.
Philippus Melancton.
Plutarchus.
Plautus.

Plinius.
Plato.
Poggius Florentinus.
Polydorus à Ripa.
Polydorus Virgilius.
Prosper Caravita.
Procopius.
Polybius.
Portius.
Prosper Farinacius.

Q.

*Q*uintilianus.
Quintilianus Aurelius Symmachus.
Quintilianus Mandosius.
Quintilianus Curtius.
Quirinus.

R.

*R*adevicus.
Raphael Cumanus.
Raphael Fulgosius.
Reimar von Schwettern.
Reinoldus Corsus.
Reinhardus Fuchsius.
Renatus Choppinus.
Reinardus Bolognetus.
Regnardus Sixtinus.
Reichs Abschied.
PP. Ribadinera & Onradus.
Realdus Castaldus.
Rodolphus Goclenius.
Robertus Bellarminus.

d ij

Robertus

CATALOGVS AVCTORVM.

Robertus Maranta.
 Rolandus à Valle.
 Rosfredus.
 Redoan. de Simon.
 Religions Fried.
 Rochus de Curte.
 Rodericus Suarez.
 Rondinellus.
 Robertus Lancellottus.
 Rodericus Zamorensis.
 Rutgerus Rulandus.

S.

S Alicetus.
 Sabellicus.
 Salustius.
 Scotus.
 Scipio Amirates.
 Seneca.
 Simon Gunterus.
 Sichardus.
 Sigismundus Scaccia.
 Sigismundus L. Baro ab Herber-
 stain.
 Sebastianus Munsterus.
 Sidonius Apollinaris.
 Seraphinus de Seraphinis.
 Simon Stein.
 Strabo.
 Stephanus Aufreerius.
 Solinus.
 Stumphius.
 Socinus junior.
 Summa Antonina.

Stephanus Costa.
 Speculator.
 Socinus Senior.
 Suetonius.
 Suidas.
 Schwarzen Thaler.
 Sylvester Aldobrandinus.
 Sylvester Pierius.
 Saxo Grammaticus.
 Sailerus.
 Sarcerius.
 Savarola.
 Sachsen Spiegel.
 Schwaben Spiegel.
 Sebastianus Sapia.
 Sebastianus Medices.
 Sebastianus Vantius.
 Silius Italicus.
 Stephanus Iunius Brutus.
 Stuckius.
 Sfortia Oldus.
 Simon de Pratis.
 Stephanus Pasquierius.
 Stephanus Berchtoldus.
 Stephanus Bertrandus.
 Stephanus Aufreerius.
 Stephanus Forcatulus.
 Statuta Romana.
 Statuta Polonica.
 Stanislaus Oricharius.
 Summa Toletana.

T.

T Abiensis.
 Terentius

Temistius.

CATALOGVS AVCTORVM.

Themistius.
Theodorus Petreus.
Typotius.
Thucydides.
Theodorus Zwingerus.
Theodorus Beza.
Theophrastus.
Tertullianus.
Theodorus Gramineus.
Thomas Minadosius.
Thomas Michael.
Tomaso Garzoni.
Thomas Grammaticus.
Thomas Stapletonius.
Thomas Smithius.
D. Thomas.
Tindarus.
Tilemannus de Benignis.
Tiberius Decianus.
Tobias Paurmeister.
Tranquillus Ambrosinus.

V.

V Aconius à Vacuna.
Valentinus Forsterus.
Valentinus Francus.
Valentinus Voltz.
Valerius Maximus.
Vbertus Foliet.
Vegetius.
Vincentius Carocius.
Velleius Paterculus.
Verasi.
Vincentius de Franchis.
Vincentius Castellan.

Varro.
Vitus Cambanus.
Virgilius Maro.
Virgilius Pingizzerus.
Victor. ab Avers.
Villalogus.
Vitus Amerbach.
Virginus de Bocatys.
Vlricus ab Hutten.
Vlricus Zasius.
Vr sp. Gunth.

W.

W Aremundus de Erenberg.
Waltramus Episcopus No-
renbergensis.
Weichbild.
Wierus.
Wilhelmus Brito.
Wilhelmus Archiepiscopus To-
rius.
Wilhelmus Paradinus.
Wilhelmus Zepperus.
Wolfgangus Gruning.

X.

X Enophon.

Z.

Z Abarella.
Zobelus glossator Speculi Sa-
xonici.
Zwinglius.

ss(:)ss

d iij

I N

In Tractatum de LITIBVS

ORNATISSIMI DOMINI
VENTURAE DE VALENTIIS, AMICI
SVI FRATERNE AMANDI.

*I qua tibi cura Regimina, Lexq̃, Fi-
desque,
An viden' ut quatiat LIS Sacra,
Regna, Forum?
Aut adeò si cecultas, non fortè subaudis
O Homo, quàm laceret VIS Fora, Sceptra, Fi-
dem?
Scilicet hocce duùm referunt compacta sororum:
LIS quæ non potis est, VIS preme, deme ferox.
Annon dum LIS sævit atrox pietate Sacrorum
Addictos inter Roma & Evangelio,
VIS ferit atq̃, furit, LITEM dum tollere ferro
Immanes, rabidi, præcipientesquè ruunt?
Non Regnis inferre minas, & Rege perempto
Cadibus innocuis cuncta labascere avert?
Sic si concertant de Regno LITE potentes,
Iusq̃, Æquumq̃, tacent, Arbitriumq̃, jacet,
VIS tonat, arma sonant, resonant simul undiquelar-
ma,
Vindicibusq̃ istis hic stat & ille cadit.*

Inde

*Inde intercedit LIS judiciaria priuos ?
Heic ordo juris non sacer ille tenet :
Sedruit in vetitum LITES cum LITE retardat,
Effrenisq; cliens, causidicusq; vaser,
Hic technis, dolo, & ille moris pertasus iniquis
VIM præ jure adamans, præ ratione manum.
Hinc igitur lacrymæ, tanta hinc incendia serpunt,
Vrunt, comburunt, quæ Fora, Sceptra, Fidem.
Nec lacrymis, licet & madidis, ea stingere fas est,
Sed fluuijs opus est quos aliunde premas.
Hos quasisse tibi satis & reperisse Valenti,
Curæ principibus cætera sunt viris.
Viribus an poterint obsistere jura Metellus
Quum tentat, solus vana pericla facit,
Sic sine ijs facile statum LIS, VISq;, dolusq;.
Supprimet, hunc cæ tuum fors quoque Parthe-
nium.*

P.

G. Chionius.

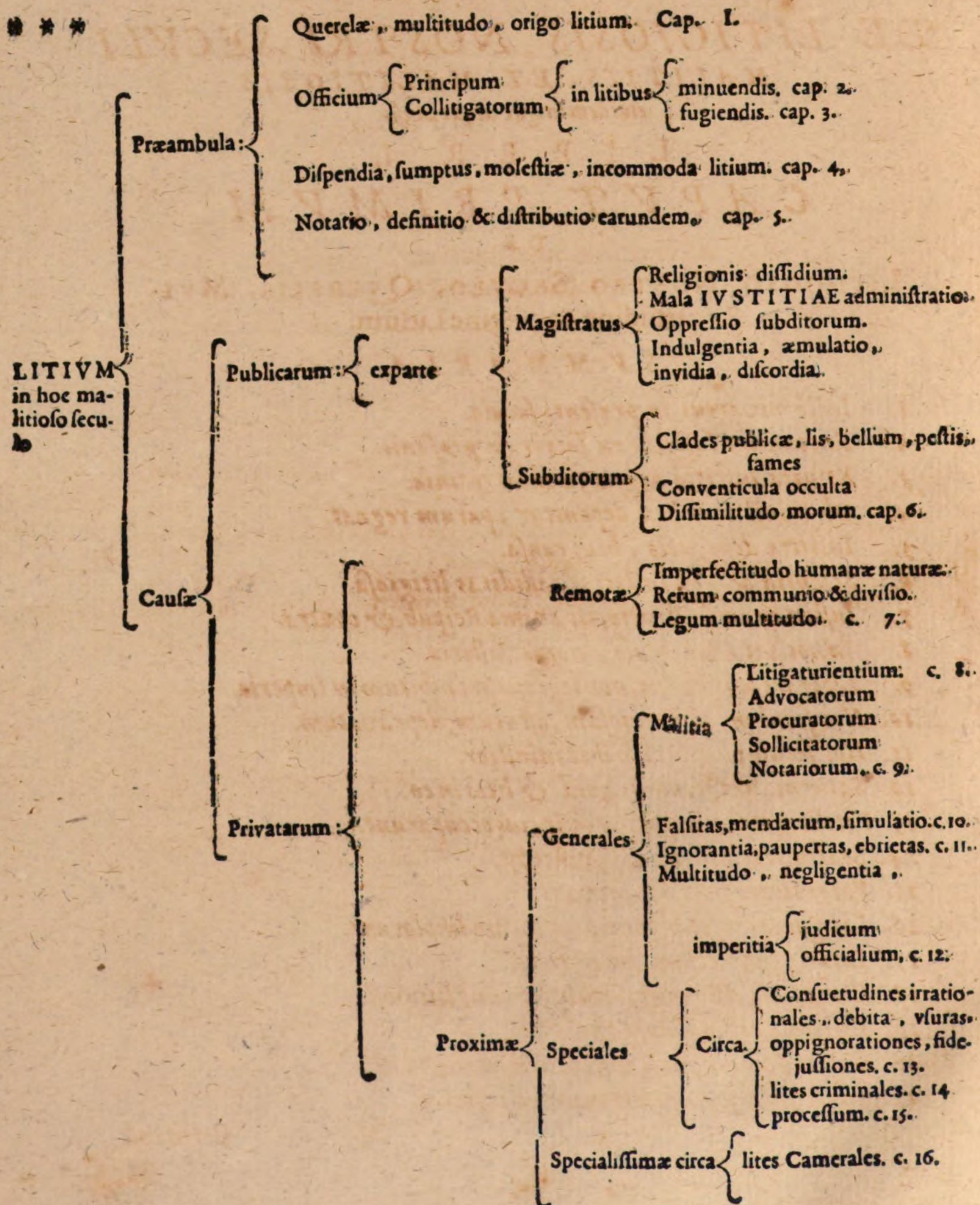

PARTHE-

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a textured appearance with visible creases, discoloration, and faint, illegible markings. The binding edge on the left is visible, showing the stitching and the inner cover material. The page is otherwise empty of text or illustrations.

TABVLA I. TOTIVS PARTHENII LITIGIOSI, SIVE DISCVRSVS POLITICO-IVRIDICI.

LIBER PRIMVS.

PARTHENII LITIGIOSI

Sive

Discursus Politico-Iuridici

LIBER PRIMVS

DE LITIGIOSIS NOSTRI SECVLI

MALITIIS, ET MALITIOSIS

eiusdem litigijs atque causis.

LIBER I.

CAPVT PRIMVM

DE

LITIGIOSO NOSTRO SECVLO, QVERELIS, MVLTITUDINE & origine Litium.

S V M M A R I A.

1. *Iuste vivamus in presenti seculo.*
2. *Encomium Iustitiæ ex sacris & profanis.*
3. *Remotâ Iustitiâ Regna sunt latrocinia.*
4. *Ob Iniustitias Rex deponitur, parum regnat.*
5. *Iustitiæ denegatio, belli causa.*
6. *Scientia absque Iustitiâ, calliditas litigiosa.*
7. *Iustitiæ administratio, est anima Reipub. & contra.*
8. *In hoc INANI seculo, inanis Iustitiâ.*
9. *Litigare legionibus, non legibus prohibitum in Imperio.*
10. *Hoc seculum est litigiosum, astutum, depravatum.*
11. *Hoc seculo plus juris habet iniustior.*
12. *Saturninum seculum quid, & lites in eo.*
13. *Vitilitatores omnes provincias occuparunt.*
14. *Status proclamant ad Faustrecht.*
15. *Potentiores iura non servant.*
16. *Litigaturientes potentium operam implorant.*
17. *Litigia sunt etiam inter Deos.*
18. *Corinthij, AEgyptij, Siculi, fuerunt litigiosi.*
19. *Litigiosa est Hispania & Gallia.*
20. *Italia, Polonia, Britannia, litibus abundant.*
21. *Lis atque discordia Germaniam infestat.*

A

Germanis

22. Germanis plus boni mores quàm leges valebant.
23. Lites cornicularum & ceruorum aetates superant.
24. Germania interitus ex negligenti IVSTITIAE administratione.
25. Trevirensis diacesis, & Saxonia litibus abundat.
26. Pomerania an litigiosa. Fides Leutingeri examinatur.
27. Hassia, Batavia litigiosos vocat Harman.
28. Aethiopia & India non habet lites.
29. Exempla litium inter patres & filios, fratres & vicinos.
30. Lites inter Dominos & subditos sunt graviores.
31. Digressio & exhortatio pacis ad Germanos.
32. German. leges, statuta, processus, Cammer / Landt / Hoffgerichte-
ordnungen / quantum litiganti inserviant.
33. Lites publicis pasquillis damnantur.
34. Origo litium à Demorgogone, aut curia Romana.
35. Litigia inter mortales ex impatientia.
36. Lites oportet esse sicut haereses.
37. In altero seculo nullae erunt lites, processus eiusdem.
38. Litigia ab hoc seculo usque ad alterum trahuntur.
39. Ioh. Turson & Templocius ab hoc ad alterum seculum provocarunt.
40. Duo Episcopi litigantes ob Decimas ad Dei tribunal appellarunt.
41. Haec litigia supremo litium diremptori relinquenda.
42. Auctoris propositum in hoc litigioso discursu.
43. IVSTITIAE Encomium annectitur.

I. Vtè & piè vivamus in praesenti seculo, inquit secularium
Doctor ad Tit. 2. vers. 2. Quod versiculo omnium optimo
Poëtarum facile princeps expressit:

Discite iustitiam moniti, & non temnere Divos.

Ne scilicet opulenti iniustum aliqd patiantur, nec plebs contume-
liam accipiat. Aristot. 5. polit. 10. Iustè: quia Veritas secundum psalmi-
stam psalm 84. de terra orta est, & IVSTITIA de coelo prospexit. Vbi
veritatem pro jure assumi dicit Ioh. Pratejus Reg. jur. lib. 1. in pr. proleg.
tit. 3. Adam. Kellerus. lib. 1. de offic. jurid-pol. c. 20. pag. 163. adde psal. 139.
50. Esai. c. 33. Sap. 1. Luc. 12. & quæ plura sunt loca, quæ nos ad iustitiam
& iustè vivendum ducunt. Et docent etiam Ethnici, Hesiod. in Erg.
Ανδράποισι δ' ἔδωκε δίκην, ἢ πολλὸν ἀρίστη, γίνεται. Hominibus dedit
IVSTITIAM. quæ multò optima est. Imò, sine qua nihil in imperij
administratione laudabile efficitur Cic. 3. offic. Non

Non enim IUSTITIA est constitutio nostra, sed divinus ordo 2.
ad vinculum societatis humanæ conservandum, in adiutorium mul-
titudinis inventus: *Sen. de 4. virtut.* Præclarissima virtutum, ita ut
neque Hesperus neque Lucifer adeò sit admirabilis *Arist. 5. Eth. 1. Pi-
col. grad. 4. mor. phil. c. 48.* omnium domina, regina, causa, sentina, sine
qua nihil potest esse laudabile, ex qua una BONI VIRI appellantur,
quæq; ad omnem rem gerendam est necessaria. *Keller. dicto lib. 1. c. 20.
§. 164. Matth. Steph. lib. 2. de jurisdict. memb. 1. c. 1. n. 45. Dn. Goclen. in
qq. Eth. q. 82. Imp. Nov. 69. in pr. Iac. Geuder. de cons. imp. lib. 2. c. 4. ubi
iustitiæ encomia. Plutarch. de civ. inst. ait: quod absque IUSTITIA nec
Iupiter ipse principatum rectè teneat. Nam*

IUSTITIA & PIETAS tuta sunt principis arces,

Nulla Tyrannorum vis diuturna manet.

Quibus non absimiles versus:

Nec defenduntur muris, nec mœnibus urbes,

Si leges tollas, mœnia cuncta ruunt.

Fr. Pfeil, cons. 197. num. 9.

Remotâ enim IUSTITIA, quid aliud sunt Regna, quàm ma- 3.
gna, mera & vera latrocinia? teste *Augustino lib. 4. de C. D.* Siquidem
IUSTITIA est fortitudo Regnorum, & frenum populorum, secun-
dum illud *Virgilij lib. 2. AEn.*

IUSTITIA que dedit gentes frenare superbas.

Ordelaiph. ad l. fin. n. 423. de R. V. Nec fallit illud *Boëtij de cons.
phil.* Annum bonum non tam de magnis fructibus, quàm de Iustè
regnantibus existimandum. Ergò, inquit *Augustin.* FIAT IUSTITIA,
& PEREAT MVNDVS h. e. improbi, invidi, avari, litigiosi, malitio- 4.
si. Nihil enim faciendum iniustè, aut faciendum turpiter, ut pace
fruamur, quin semper mors inhonestæ paci sit præferenda. *Christ. O-
hem. in disc. jur. pol. c. 3. n. 56. ex Polyb. lib. 11.* Imò ob iniustitias repro-
batur & deponitur Rex ipse. *Laud. de princ. quæst. 155. Lancell. templ. jud.
lib. 1. c. 1. 2. 4. no. 15.* quia INIUSTITIA facit vacillare corda subdito-
rum à suis Dominis. *Par. de Put. vers. an si Rex. n. 3. Knich. de Privil.
jur. Sax. c. 3. verb. jus.* Et IUSTITIAE denegatio iusta belli, litigij publi- 5.
ci causa est *Lips. lib. 5. pol. c. 4. ubi citat Ambros. lib. 1. de off. c. 40. dicen-
tem: fortitudinem, quæ per bella tueatur à barbaris patriam, vel de-
fendat infirmos, vel à latronibus socios, plenam IUSTITIAM esse.*

4 PARTHENII LITIGIOSI

Covarr. in c. pecc. p. 2. §. 10. de R. I. in 6. Greg. Tholos. lib. 11. de Rep. c. 1. & 2. Farin. de ind. & tort. lib. 1. tit. 5. q. 37. n. 74. ubi emphaticè inquit: quod si princeps contra iustitiam faciat, suam potestatem contra iura exerendo, parum regnabit ipse, aut eius posteritas, ut totâ die experientia docet. Hinc scientia absque IUSTITIA calliditas potius litigiosa, quàm sapientia nervosa dicenda est. Ordelaph. ad L. fin. n. 652. de R. V. Cic. de off. officijs scientiæ anteponenda sunt officia IUSTITIAE: consideratè enim agere plus est, quam cogitare prudenter. IUSTITIAM præstare cuiquam nihil est aliud, quàm animi partes in ordinem suum redigere, ut ad naturæ normam pareant atque imperent: iniustitiam verò, ut contra naturam exuperent invicem, atque succumbant. Sed vera & severa IUSTITIAE administratio in repub. est, quod anima in corpore. Senens. lib. 6. tit. 5. P. Greg. lib. 10. de Repub. c. 7. Alb. de Rosate in l. 1. de I. & I. n. 207. Neviz. cons. 32. n. 2. Toming. con. 2. no. 207. Fatalis e contra seculi litigiosi terminus ab omnibus, & Historicis & Politicis statuitur, quod nimirum malè imperando, & IUSTITIAM denegando summum imperium amittatur. Bl. in c. 1. ext. de judi. Felin. in c. cum nobis. n. 2. de præscrip. And. Gylman. Symph. tom. 1. p. 1. tit. 2. n. 141. Machiav. lib. 2. de repub. c. 28. Sieur de la Nove, disc. 1. pol. & mil. pag. 4.

*ubi non est pudor,
nec cura IVRIS, sanctitas, Pietas, fides,
instabile Regnum est.*

Reusn. symb. 27. clas. 1. Keller lib. 3. de off. jur. pol. c. 8. Siquidem IUSTITIA stabiliatur principatus Lips. lib. 2. pol. 10.

Hoc IUSTITIAE encomium in frontispicio huius operis de IUSTITIA, quod Germani vocant Das Justitiënwerck proæmij loco præmisisse sufficiat, ut justè Sc. vivamus in præsentī seculo, h. e. IN ANI. Sic enim seculum hoc traditione domus Helix appellatur: *Zwinger. in præfat. lib. 1. theat. hum. vol. 27. in quo nihil aliud, quam inane historicum, inane politicum, inane juridicum, inanis IUSTITIA, cuius inopia est litium copia, ut inquit Athalaricus in const. art. 42. Heiminsfel. p. 3. constit. imper. pag. 109. O quantum est in rebus INANE! exclamat Polletus lib. 5. hist. for. Rom. c. 17. in fin. Licet enim lites plerumque titulari IUSTITIAE encomio commendentur, nihil tamen minus quam IUSTITIAE titulum merentur, quod*

quod non ipsi IUSTITIAE, quæ virtus est: non iudici, qui IUSTITIAE minister: non parti innocuæ: sed aut incidentibus occasionebus, aut parti calumniatrici, aut procuratoribus & advocatis adscribi debeat. *Ioh. Bap. Mag. tr. de rectâ. patroc. rat. c. 61. no. 4.* Ita Ictus Oldendorpius in præfatione disputationis de Iure & æquitate, ferreos atque fictiles ultimi seculi pedes apud Daniel. c. 2. vers. 33. de neglectu juris & æquitatis interpretatur: quod & Cicero animadvertit, suo seculo gliscentem jam tum legum observationem omen esse futuræ diminutionis, quam ubique deplorat.

Quamvis autem in Imperio Romano-Teutonico sub omnibus principibus Christianis hucusque & IURI & IUSTITIAE locus fuerit, nec insolentioribus aut potentioribus integrum spoliare vel opprimere tenuiores, & lites non legibus, sed legionibus decidere prohibitum. *Ioh. Lauterbach in princ. Christ. c. 5. n. 27. Phil. Dec. cons. 252. Ern. Cothman. resp. 44. no. 44. & alij, per l. illicit. p. nec potent. de off. pras.* Vnde apud Germanos in proverbium abiit: Omnia tam tuta, ut liceat viatori aurum in aperto capite gestare, *Goldt auff dem Kopffe tragen*/quod allegat Dn. Cramerus class. 4. schol. prophet. vat. 8. §. 528. at tamen seculum hoc paulisper vide inquit Lipsius epist. 8. cent. 1. quo noxæ integritas, contumeliæ pudor, ludibrio fides, litigio est omnis contractus & actus. Imò tumultuum, rixarum, controversiarum, litium, discordiarum, plena sunt omnia, inquit Eber. à Benhe in med. de glor. hum. pag. 14. Heu! quàm seculo premimur gravi, quo scelera regnant. *Sen. in Octav. Schönborn. lib. 7. pol. c. 2.* Sicut enim hoc ultimum seculum plus scientiæ, quàm conscientiæ habet: ita magis litigia, quàm veritatis vestigia sequitur & assequitur. Quò pertinet Hesiodi sententia in *Erg. lib. 1.* benè ad hoc astutum nostrum seculum & depravatum accommodanda:

Νῦν δ' ἔγωγ' αὐτὸς ἐν ἀνθρώποισι δίκαιος
εἶην, μὴ γ' ἐμὸς υἱὸς ἐπὶ κακῶν ἀνδραδιναιον
ἔμμεναι, εἰ μείζωνι δίκην ἀδικώτερος ἔξει. h. c.

Ego porrò ne ipse nunc inter homines justus esse velim
Neque meus filius, quando malum est justum esse.
Siquidem plus IURIS habebit INIVSTIOR.

Keller. lib. 1. de offic. jur. pol. c. 13. p. 105. Dolendum quidem, sed interim verendum, ne possit hoc infelicissimo seculo objectari,

quod Philosopho cuidam ab Antigono Alexandri Magni successore; cui quum librum de IUSTITIA ab se conscriptum recitaret, illudens Antigonus respondit: Insanus es bone vir, qui mihi de IUSTITIA prædicas, quam vides alienas vrbes expugnare: Omne ius in gladio & armis positum est. Magis christianè Cyprianus *tom. 1. ep. 2. inquit*: in speculâ constitutus videbit insidiosas vias, gladiatorios ludos, vbi homo in hominis voluptatem occiditur: Spectacula, morum labes, probrorum fomenta, alimenta vitiorum, probra libidinum, vel lupanaribus prostituta, vel domesticis parietibus obsepta, FORVM LITIBVS INSANVM, vbi LL. XII. tab: incisæ, & publicè ære præfixo iura præscripta. Nec Regiæ aulæ splendore fulgentes tutos ait: arridet, vt sæviat: blanditur, vt fallat: illicit, vt occidat: extollit, vt deprimat. Vna igitur placida tranquillitas, perpetua securitas, si quis ab huius inquietantis seculi turbinibus extractus, ad
 12. cœlum oculos tollet à terris. Saturninum seculum, vbi ad amissam IUSTITIÆ probè vivitur, vocat Schönborner: *lib. 2. pol. c. 30.*

*Saturni aurea secula quis requirat?
 Sunt hæc gemmea, sed Neroniana.*

Ne quid de litibus publicis dicam, Fugià, vn tempo, quando i litigi erano così rari, e così brievi, che i giudici haveano più tempo, che processi da decidere, &c. *vt inquit Giov. Anton. Palaz. 20. par. 4. del. gouerno di statoc. 11. p. 317. h. e.* Lites olim adeò breves & raræ fuerunt, vt iudices plus temporis quàm processus haberent, & pauci reperirentur Actuarii, causidici, & alteri qui magistratus circumstarent. At hodiè lites tam multæ sunt, vt ad extirpandum non sufficiant ministri, sed crescant instar hydræ, cuius caput si detruncetur, septem alia resurgunt, ita vt magistratus nunquam possint victoriam sperare
 13. contra hæc litigiorum vitia. Hinc de litium multitudine & perpetuatione, vbique iustas & necessarias querelas extare palàm est; adeò vt pestis illa vitiligatorum nobilissimas quasque provincias jamdudum occuparit, *vt inquit Heig. p. 2. q. 7. n. 1. Et Cusan. lib. 3. de conc. cath. c. 40.* expressè testatur, quod iudiciarij longi strepitus in vtroque tam seculari, quàm ecclesiastico iudicio, propter maximam confusionem, & litium immortalitatem maxima damna Reipub. adferant. Vnam loco omnium Comitum Ortenburgici querelam memorabo, qui in termino deputationis VVormaticensis petijt per viscera misericordiæ

ricordiæ divinæ, vnd vmb des Jüngsten gericht's willen ius & iustitiam sibi
 administrari. *Auct. der treuherkigen vermahnung eines teutschen patrio-*
ten/ sub lit. b. in f. Iust. Spring. de pace relig. c. 14. p. 151. Hinc procla- 14.
 mant status ad *ἐκ χειρὸς ἰσχύος* Gaust vnd Kolbenrecht/ & potentiores, vt ex
Ennio ref. Cicero pr. off. & Ad. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 26. in f.

*Non ex IVRE manu confertum, sed magè FERRO
 Rem repetunt, regnumq; petunt, vadunt solidâ vi.*

Qui, vt Plato, faciunt quod volunt, & quando volunt, in *Hipp.*
pag. 270. Arist. 6. pol. c. 3. in f. semper qui imbecilliores sunt, æquum
 & IUSTVM quærunt, qui plus possunt, ista non curant. Cum po- 15.
 tentiores in hoc fines modestiæ & IVRA non servant, sed de facto
 procedant, ideò timendum. *Fab. de Anna cons. 67. n. 22. Farinac. p. 4.*
oper. crim. q. 112. n. 46. Fulgent. lib. 1. Vacat hoc tempore potentibus
 opprimere, primoribus rapere, privatis perdere, miseris flere. *Hering,*
tr. de fideius. c. 8. n. 134. Vinc. Caroc. de exc. p. 2. q. 36. n. 5. vbi satis acriter
 in Domicellos nostri seculi invehitur. Vt enim quisque superior,
 ita vindictæ accommodatior. *Rain. Cors. de priv. reconc. c. 7. §. 22.* &
 rectè Aristides Iustitiæ exemplar dixit: Amicorum potentiam persæ-
 pè ad injuriam hortari. *Calius lib. 23. cap. 19. Theod. Zwing. vol. 18.*
theat. hum. lib. 1.

*Quod Diti placet, aut placet potenti,
 Astraam loquimur jubere factum.*

16.

Hinc litigaturientes potentium operâ vtuntur, ne dicam abu-
 tuntur, auxilium invocando, vt actor minis & terroribus illius po-
 tentis perterritus à lite desistat, meritò sistendi & capitaliter puniendi
 cum litis amissione *l. 1. C. ne lic. pot. c. 2. ext. de al. jud. mut. ca. facta. gl. in*
c. 1. ub. compellunt. ubi Hostien. n. 3. Guid. Papa n. 1. Dec. n. 22. de off. deleg. ita
 vt verum sit AEnigma hoc malitioso seculo, quod refert Iohan.
 Heitfeld. in *Sphær. Philos. c. 24.*

*Dic mihi quid quaeso, toto jam regnat in orbe
 Dic tribus hoc verbis, literulisque tribus?
 Non verbis tribus, ast vnâ respondeo voce,
 IVS vel transpositis VIS male literulis.
 IVS & VIS apices paruo discrimine distant,
 Ius nunc Mundus habet, Vim quia semper habet.*

Potentiores

Potentiores possessionem apprehendunt, pecuniam in Advocatos conferunt, qui lites pauperum evertunt, secundū illud Habacuc
 17. cap. 1. v. 3. vt quid ostendis mihi iniquitatem? est qui litem & contentionem contra me suscipiat. Auct. disc. Bom Justitienwerck p. 89.

Sed quid hoc seculum felicius superioribus seculis, etiam Saturninis? cum CERTVM vix & ne vix inveniatur, de quo non controvertamus, litigemus *Novel. 44. c. 1. §. 3.* Non inter Deos, quibus Hom. adscribit atrociora delicta, sed inter homines, *Tiraq. de retr. con. §. 1. gl. 2. n. 26. & in l. si unquam. n. 137. verb. revertatur. C. de revo. don.*
 18. adeo vt Ius, quod Germanis rectum sonat, minimè rectum vel brevissimum, sed ubique & per omnia curvum, perplexum, & litigiosis labyrinthis involutum. *Mag. Pegel. in thes. rer. p. 30.* Quod vt speciatim deducam, de Hebræis legitur, quod duo viri litigarint *Exod. 2. vers. 13.* Et Paulus Apostolus acerbè Corinthios de litibus arguit *1. Cor. 6.* quasi indigni essent Christiani, qui apud infideles litigarent. *Pet. Greg. Thol. lib. 47. Syntag. c. 1. n. 8.* De Trojanis Hom. *Τρῶες δὲ μάχης ἀνόητοι ἦσαν.* Sic Stasimus apud *Plaut. in Trinum.* de sui temporis practica litigiosa apud Romanos conqueritur:

Mores leges perduxerunt jam in potestatem suam.

Magis qui sunt obnoxij, quam parentes liberis:

Ea misera etiam ad parietem sunt fixa clavis ferreis,

Vbi malos mores affigi, nimio fuerat equius.

Ref. Christ. Oheim. in disc. jur. pol. c. 5. n. 104. Sic Marcellinus vituperat Aegyptiorum genus controversum, & assuetudine perplexitatis litigandi latissimum. *Ioh. Ordelaup. ad l. fin. n. 107. de R. V.* Sic Cicero damnat gentem Siculam, quod ad lites & jurgia naturâ sit proclivis. Hoc nostro seculo de Hispania Monarchiæ æmula ita Ferdinandus Vasquius *ad l. si quis in suo. 33. C. de inoff. test.* Hispania, inquit, patria nostra tam scatet litibus, vt vix supersint, qui agros colant, & armis patriam tueantur. Antonius de Guevarra in institut. vit. aul. c. 10. innuit, in vrbe Granatensi, aut Vagliodolit, plures esse litigatores, quam Romæ martyres. De Gallia videatur *Budaus in ann. ad ffta. Primaudeus in Academ. sua & Franciscus Hotomannus in Francogall. c. ult. p. 152.* (vbi pronunciare non addubitat: tertiam propè partem Galliæ, artem rabulariam exercere: Gallicè *Chicquanerie.* *Matag. de Matag. ad Italogall. pag. 250.* & paucis abhinc annis dicebatur mihi Parisijs, decem

cem millia hominum in vna ea vrbe distringi & occupari in litibus exercendis. Vnde dicitur vrbs rabularia & Regnum rabulariū. Sicut n. AEgyptij in Pyramidibus & eiusmodi molibus extruendis occupati: ita maximus gentis Gal. numerus in litib. & calumnijs exercendis, & forensibus scriptitationibus operam insumit. *Hotom. c. 20. Franco Gall.* Iuris judiciorumq; pessima constitutio, quam Dysnomian & Athæh. e. offensionis contubernalem vocat Hesiod. *Δυσνομίῳ ἄτλῳ τε συνήθεια, ἀλλήλησιν*, vt egregiè de suâ Galliâ loquitur *Guil. Buda. ad l. 2. de leg. pag. 119.* Et Seigneur de Pibrac *la 1. remonst. pag. 46.* nostre Nation, *inquit*, est litigieuse & contentieuse, plus que null' autre de l' Europe h. e. natio nostra litigiosior & contentiosior omni alia Europæa. Vbi ad dit in sola Parisiensium Præfecturâ plures esse lites & processus, quam totâ in Germania. *Rebuff. super const. rubr. de friv. app. Et Contar. in l. vn. op. 3. n. 9. C. si de mom. poss. attestantur*, quendam procuratorem Parisiensem, pro causa 60. solidorum ad iudices septuagies & ultra appellasse. Vnde *Bodin. lib. 6. de Rep. c. 2. num. 662.* querulatur, vix in omnibus Europæ regionibus & 20. Imperijs tot lites concreuisse, quàm in Gallijs. *Idem c. 6. n. 756. & lib. 3. c. 1. num. 512.* De Italia conqueritur *gl. adc. clericus. de for. comp.* Ob id, *inquit*, mirum non est, si totus iudiciorum ordo pervertatur. *Giphani. in prolog. tr. de judic. n. 5.* Lites enim in curia Romana sunt immortales *Paul. de Cast. in l. ordinarij. in 2. colum. C. de R. V. Br. in l. stipulationes. de V. O.* vbi dicit, quod expectant Regem Saxonum *Reig. in thes. jur. lit. L. num. 157.* Huc optimè alludit *Reimar von Schwettern* in parænesi Germ:

Unrecht das wil hohe man

Es vnd der Bapst sachentet es ein ander an.

Goldast. in repl. contra Gretser. c. 28. vbi Papam INIVSTITIÆ autorem, fautorem & factorem nominat. *Franc. Lambert. tractat. 5. de caus. ecc. mult. seculor. c. 4.* inter reliqua cæcitatæ signa refert ordinarias lites pro Episcopatibus, Abbatijs, Præbendis, & omnibus beneficijs, h. e. maleficijs. Nihil enim ferè absque litibus habetur. Sic ventres Curtisanorum impinguantur, exclamat *dic. tract. 5. c. 4.* Sunt qui in Rom. curiæ rota eadem vertigine rotant lites, quâ ipsi olim apud inferos in Ixionis rotâ dem Glûckradt se circumagendos norunt, tam sacrilegè vendunt iudicia, quàm turpiter emunt magistratus. *Nic. Vignier de Venetor. excomm pag. 51.* Sic in Venetorum statu INIVSTITIÆ

B

elusionem,

elusionem, & litium confusionem fieri ex veriverbio constat, Che la parte Venitiana, non dura ch' vna Settimana. Quamuis inter Christianos principes, eorumque subditos, vulgatum fuerit, quicquid Litigij apud eos non facile solui posset, sive publicè, sive priuatim, id statim communi consensu remitti oportere Venetias vt bonorum Venetorum iudicio dissolueretur. *Egnat. lib. 6. c. 6. Theod. Zwing. vol. 18. thea. hum. lib. 1.* In Polonia triplicem mutandi status causam fingit & adpingit Poëta, inter quas.

*Prima, quod è precio leges & jura ministrat,
IVSTITIAE faciens vimq; dolumq; sacræ.*

Auctor consilij de recup. in Polon. pace p. 3. internis malorum Polonicorum causis adscribit, religionis dissidium, rei familiaris avarum studium, publicæ supinum neglectum, veritatis odium, hypocriticos studium, IVSTITIAE depravationem, INIVSTITIAE palliationem. De Britannia communis refertur versiculus,

Gallia dat vites, nutrit Britannia lites

Pet. Greg. Thol. lib. 4. de Repub. c. 4. num. 5. aut

21. *Gallia causidicos docuit facunda Britannos*

Mon. Iacq. Fajé la 8. remonst. pag. 265.: Quid exotica allegamus exempla, & Trabenses judicamus Festucenses? Sicut apud Germanos rara commercia, ita lites nullæ crebriores, quam de limitibus, qui fossis distincti fuerunt: *Heig. p. 1. q. 2. num. 50. ex Corn. Tac.* Nunc pro dolor lis atque discordia huius seculi, præsertim in Germania nostra, est pandora illa ab Hesiodo celebrata, per quam omnis generis mala ipsi in pixide importata fuerunt. *Otto. Casman. de mun. immund. c. 33. p. 369.* Neque enim, vt in scholis germana Iurisprudencia dignitati suæ est restituta, sic & in iudicijs & curijs pristino nitori reddita. Quare jamdiu concedendum aliquid temporum injuriæ, inquit Cifner. *in epist. ad Duar. tom. ult. Giph. in prolog. tr. de jud. n. 5.* Nec amplius apud

22. Germanos plus BONI MORES, quam alibi Bonæ leges valent, vt olim, teste Cornelio Tacito, & Vlrico ab Hutten in suo Nemine: quasi non melior fuerit Germaniæ status, antequam Bartolistæ invaderent, tot voluminibus instructis, tunc cum plus valerent boni mores, quam scriptæ leges. Sed ò Corneli Tacite, taccresne etiam si jam perlustrares Germaniam? Vereor ne magis in nostram, quam tuam æternam ignominiam pleraque tua scripta retractares.

Tantum ævi longiqua valet mutare vetustas

Plerique

Plerique tamen inter Germanos boni sunt, inquit Ioh. Bolognetus *ad l. ult. n. 66. C. de pact. Pruckm. cons. 9. num. 146. vol. 2.* & antiquitus conquestus est Bonifacius *in ep. ad Zachar. Pont. de LL. Germaniæ* multitudine, & pravis quibusdam huius gentis institutis. *Heig. p. 1. q. 7. num. 29.* Ergo nec hoc seculum felicius est: sed pudet referre, quod impudenter nonnulli evomunt, Spiræ lites spirare, nunquam expirare: litigantes diu sperare nunquam adspirare. Nonnulli impudentius maculam aspergendo vocant *Der Reichen trug / der Juristen nutz / der Fürsten spott / der armen tod*: maxime propter litium diurnitatem, quod lites hoc nostro seculo non modò hominum plerumque, sed ferè & vivaces cornicularum & cervorum ætates superent. *Pet. Frid. lib. 2. de mand. jud. c. 13. sect. 15. Dan. Moll. ad const. Sax. p. 1. const. 3. num. 8. Pruckman. cons. 15. num. 120. & cons. 16. num. 47.* ubi conqueritur lites ad minimum ultra seculi spacium durare in Camera. *P. Frid. in præf. proc. Cam. lib. 1. §. at verò clamitant. Knich. ad pri. Sax. fol. 12. verb. quod si gravatus ad Cam. Bodin. lib. 6. de Rep. ait, plerasq; lites centesimum annum superasse. Hoc cinè mirum homines esse mortales, lites verò immortales? Quod nisi breui immu-* 24
tandum curæ habebitur, certum, non solum laudatissimi & incorruptissimi huius iudicii, sed etiã dulcissimæ nostræ patriæ, totius Germaniæ interitum, verendum, ne tempestivius, quàm securi existimamus, maximo nostro incommodo experiamur. *Rutg. Rul. lib. 2. de proc. Cam. in po. Com. c. 20. num. 2. & 3.* Tardè enim IUSTITIAM administrare, & planè non administrare, paria veteres esse iudicarunt. *Hip. de Mars. de fidei. num. 385. & seq.* Quod si à capite ad membra sit 25
procedendum, conqueritur Cusan. *lib. 3. de conc. cath. c. 35.* se vidisse per Trevirensē diocēsim, quod sæpè litigatores pauperes per cavillationes causidicorum extra formam ducantur, & à tota causa cadant, quoniam qui cadit à syllaba, cadit à causa. Hæc ille. Verborum tendiculæ proponuntur, & aucupationes syllabarum, væ simplici, qui syllabizare non novit, inquit Ioan. Sarisber. *lib. 5. de nug. cur. c. 16.* Quamvis Myfis Homerus IUSTITIAM, temperantiam & Veritatem tribuat. *Heig. ex Strab. p. 1. q. 7. num. 16. & p. 1. q. 8. num. 2.* quod Saxones tricas & subtilitates Iuris Romani ignoraverint, imò summo odio habuerint: vt Germanos, fuso à se Quintilij Vari exercitu, causarum patronos, vt viperas, severius & durius tractasse scribat Florus *lib. 4. c. 12.* In Saxonia tamen hoc seculo conqueritur Iohan. Lauter-

bach. Saxo *in princ. Christ. c. 5. num. 27. inf.* de tricis & ambagibus iudiciorum, quibus lites protelantur & æternæ fiunt. Et nonnulli Saxoniam litium omnium tam publicarum, quam privatarum procreatricem somniant, & hæreticorum angulum minus angelicè vocant, che Saffonia sia madre de tuti i litigi, imò sedes Diaboli. *Damas. Lindanus, Theodorus Gramineus in Mystico Aquilone, par. 2. pag. 38. ext. Ambrosi. in cant. arg. Jerem. 1. vers. 14.* ab Aquilone omne malum. Sed rectius ostendit rectioris iudicii Theologus Dn. Cramerus *class. 4. Schol. proph. vat. 4.* particulariter intelligendum, nec Aquiloni bonum esse denegandum *Esaï. 43. vers. 3. Ioh. 37. vers. 22. Cant. 4. vers. 16. Zach. 14. vers. 4.* aut Saxoniam litigiosâ maculâ adspargendam. Ergo, quod illi de Saxonia, nos meritò retorquemus de Roma omnium litiû & malitiæ, non dicam nequitia schola, quibus & Impp. & Reges, imò totum terrarum orbem malitiosè involvit.

Ite lares Italos & fundamenta malorum

Romuleas arces, & pontificalia tecta

Colluviem scelerum.

26. Inquit Bap. Mant. & Fr. Petrarch. Babilonia falsa è ria, Scuola d' errori & templo d' heresia. *Auct. suscit. pro prin. par. 1. c. 13. p. 135.* De Pomeranis & VVestphalis Leutingerus, qui se aliàs Historicum Brandenburgensem appellat, licentiosius ita præfatur *part. 10. Com. hist. lib. 1.* VVestphalia ingeniosa & contentiosa, Pomerania prudens & litigiosa. Hoc epitheton licet omni ex parte, nisi quod prudens haut litigiosus sit, negari non possit, & Huttenus doctus ille eques Germanus, in suo Nemine laudet potius apud Balthicum mare Saxones, quod incunctanter ac nullâ injuriâ jus dicant, non consultis leguleis, sed suo ab antiquis more; Historici tamen istius fides maximè vacillat, errat, & (quod obiter dicam) lites seminat. Audi Leutingere, ignosce, & cognosce Ioh. Matthes. te tuiq; similes alloquentem: Nec te ipsum laudes superbè: nec pungas alios acerbè: nec sis Therites in Regentes: aut debacheris in absentes: non scurra levis, aut morosus: nec hyperbolicè clamorosus: nec sophista maledicus: nec sis semper contrarius: non trilinguis disputator: stultus stultis stulta fatur. Caveas ergo lector, quia citius corniculas in Africa, quàm aliquid solidæ veritatis in ijs repereris, *ut inquit Duro di Pascolo in aul. pol. 9. 132.* denugis Francken, Eixingeri, Gallicobelgici, Leutingeri, & similium, quibus viventibus turpiter imponunt, & posteritatem foedè decipiunt. Imitetur Srenissimus tuus Elector Alexand. Ma-

gnum, cui naviganti ab Aristobano datus fuit liber, in quo multa de eo dicebantur, quæ non erant vera. Iratus itaque librum in Idaspem (tuum in Oderam) coniecit, & conversus ad scriptorem dixit: Tu magis quam liber demergi debueras. *Iust. de gest. Alexand. M. Ioh. Ordelaph. ad. l. fin. num. 622. & seq. de R. V.* De Hassis conqueritur Ol- 27.
dendorp. *vol. 2. Con. Ac. Marp. s. num. 3.* quod in labyrinthum litigio-
sum se conijciant, maximo suo dispendio. *Ioh. Gorop. Becan. lib. 4. hierogl. p. 53.* ait Batavos Harman vocare qui scatet calumnijs, & in quâvis re lites quærit: exoptans Harmannis, ut omni patrimonio in rabulas, pragmaticos & iniquos iudices profuso, senili fame, & decrepitâ mendicitate, tormenta litigiosa, quibus alios afflixerunt, expiare cogantur. Quis omnes omnium provinciarum querimonias, lamentationes, ululatus, lachrymas, comportare posset? Conqueruntur omnes de litium & civilium & criminalium diuturnitate ubique ferè gentium *inquit Fab. lib. 9. Cod. for. tit. 22. in pr.* Tanta enim ubique litium est multitudo, ut nec in Camera Imperiali, nec in alijs inferioribus judicijs saluberrima *l. prop. 13. C. de jura. servari queat. Gail. r. obs. 141. num. 7. Myns. 2. obs. 48. Schwanm. lib. 2. proc. Cam. c. 4. num. 6.* O 28.
felicem Aethiopiam quæ nullas habet lites, ut ait Francisc. Alvarez *ref. Bodino lib. 5. de Rep. c. 1. n. 511.* Et Plin. *lib. 6. c. 13.* apud Seras in Tabrobanæ insula Antictonum Indiæ gentem felicissimam neque lites ullas, nec forum esse ait. *P. Greg. Thol. lib. 47. synt. c. 1. num. 11.* quia Indi non sunt litigiosi, neque commissi, neque depositi jura vlla habent, nec testibus indigent, neque sigillis, sed simpliciter credunt. *Strabo lib. 15. Theo. Zwinger. vol. 18. the. hum. lib. 1.* O infeliciorem Germaniam, quæ lites alit inter patres & filios, Dominos & subditos, affines & vicinos, agnatos & cognatos.

Præsertim fratres, quorum quoque gratia rara.

Quin laniant mundum tanta est discordia fratrum.

29.

Exempla quidem odiosa, sed pauca videbimus. Nonne inter S. patrem Adrianum, & Fridericum I. filium exitiale fuit odium, & Tuscum quasi litigium, ut ex epistolis reciproce scriptis apparet, quas Iohannes Nauclerus reperit Hirsaviæ *in chronog. gen. 39. Radimi. lib. 1. app. ad Ott. Frising. Auctor histor. Germ. in app. post lib. 2. ~ 76. Keller. d. lib. 2. c. 11.* Nonne idem litigium inter Fridoc. 2. & Innoc. 4. Gregor. 7. & Henric. 6. ? & alios patres atque filios novercali odio se prosequentes. Quod litigium usque ad Carolum V. translatum hodierno

seculo adhuc spirat, & plura alia litigia excitat: quem Baron. *tom. 11. Ann. an. 1097. num. 142.* malè vsurpasse Monarchiæ infaustum nomen scribit. *Goldast. in repl. contra Gretser. c. 7.* Nonne Homo ille

Cui licet unanimes armare in praelia fratres

Atque odijs versare domos, & verbera tectis

Urbanus quasi Turbanus litium pater, parricidiale mitem movit inter Cunradum filium, & Henricum patrem: *Auctor juris de pontif. mut. confirm. pag. 26. Pract. Ferrar. in for. rei conv. verb. pras. num. 24.* Nonne inter Serenissimos S. Imperij Electores diversimodæ lites gliscere cæperunt, quæ cum Dei beneficio, tum principum industriâ & salutari Conventus remedio sopitæ fuerunt? Nonne lites ratione sessionis inter Bauarum & Saxonem? Brandenburg. & Brunsvvigiū? Hesium & Pomeranum? *Heiminsf. to. 3. con. imp. p. 509.* Nonne lis Illustrissima feudalis ratione Ducatum Iuliæ, Cliviæ, Montium? Nonne lites inter Dominos & subditos hodierno seculo frequentes? Quæ domus obsecro, quæ familia est, quam non lis aliqua continuo perpetuoq; motu exerceat & exagitet? *Ant. Fab. lib. 9. Cod. tit. 22. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 7. pag. 321.* At tantò graviores sunt inter Dominos & subditos lites, quantò invicem sibi magis devincti, nec vlla danda occasio, vnde vinculum illud minimâ sui parte rumpi posse videatur, quia in re ipsa Reipub. salus versatur. *not. in §. in potestate. Inst. de his qui sui vel al. jur. Goedd. vol. 2. cons. Ac. Mar. 28. nu. 5.* Et in terminis de litibus inter filios evitandis est text. *in l. cum oportet §. sin autem. C. de bon. qua lib. Vult. d. vol. 2. con. Marp. 25. num. 39.* Quid plura? Morlanus verum cecinit:

Hora novissima, tempora pessima sunt, VIGILEMVS.

Vigilemus ò Germani, IUSTITIAM colamus, litigia detestemur, concordiam amplexemur, civitates defendamus non perdamus, nec totum imperij sceptrum, ne dicam scelitum, ad discordem internecionem ducamus. Quamvis enim tanta aliquorum sit malitia, ut si viderent prorsus imparatos nostros, ex ea occasione facinus auderent animo concipere atque tentare *Phil. Mel. in ep. ad Onup. pag. 155.* uti ex literis Nuncij Apostolici Coloniae residentis constat, quibus Germanos infestare & litibus implicare conatur. *Lubb. Sibrand. in repl. ad defens. Kob. Bellar. lib. 3. c. 11.* Singulari tamen dei providentiâ, & hominum prudentiâ, quam Cicero *πολιτικόν* opus vocavit

cauit in dirimendis controversijs Cæsaris & Pompeij, facile restringi possunt. Vtinam, inquit, in hac miseria Reipub. πολυπικόν opus efficere atque navare mihi liceat *lib. 9. ep. 11. ad Att.* Pacis certè consilium plus valet, quam robur manus, secundum illud Taciti: Plura in summa fortuna auspicijs & consilijs, quam telis & manibus geri, ut omnium temporum eventus docuit. Ergò studeamus paci, cum nulla sit maior virtus, quam in ea regere populos. Cam. Borel. *in tr. de comp. §. 1. gl. 1.* P. Frid. *lib. 2. de mand. jud. c. 16. n. 2. ad status imp.* Pax unica & vera mater est, quæ omnium rerum copiam & abundantiam generat & profert, ubi sua quilibet prædia & agros colit tranquille, fructusq; inde lætus percipit. Iac. Geuder. ab Heroltzb. *de cons. imp. li. 2. c. 4. n. 4.*

Obijciuntur forsan SS. Rom. Imperij leges, consuetudines, processus, Cammer: Land: vnd Hoffgerichtsordnungen / secundum quæ omnia uti iusta, à *IUSTITIÆ* fontibus promulgata, justè lites omnes decidi præsumuntur. Ergò injustè litigatores querulantur. Illud equidem nemo inficiatur, de hoc centum, imò mille lamentantur, largâ lachrymarum effusione, quod lites ad Cameram appellabiles fiant immortales, nec patris, filij, imò nepotis termino terminentur. Ergò leges, statuta, consuetudines, processus, & alia, tantum profunt litiganti, quantum famelico penu rerum omnium ditissimum, cuius clavis alicui commissa ad porrigendum aut justo sit maior, aut tradita deterior, ut penu aperiri non possit, aut si aperiatur, defatigatus miser famelicus fame pereat: Ita litiganti accidit, cuius non deficit, nec processus, uti clavis juris, sed vtrumque tam copiosè & intricatè mixtum, ut Actor decennali spacio vix ad conclusionem perveniat. *Auct. disc. vom Justitien weref fol. 1. 2. 3. & seqq. Dn Vult. vol. 1. conf. Ac. Marp. 17. num. 6.* ait, à die mortis ipsius, de cuius hæreditate agitur, usq; ad litis contestationem elapsos esse annos fermè 38. *& vol. 3. conf. 30. nu. 41,* ab investitura nova usque ad litis contestationem elapsos esse annos. 75. Vnde Morphorius sive Pasquinus ille Romæ exenteratus, 33. frequentissimam litigandi temeritatem, litium diuturnitatem, litigantium improbitatem, publicis pasquillis taxat, reprehendit, damnat, ut sunt *Die Haderfak* / Privilegia Blesenica de Advocatis, *Rupfferstuck* de litigijs, & alia. Sed verè prudentes non delectantur pasquillis, eo & belli subsecuti tempore compositis. Barthol. Philip. *disc. 8. pag. 75.* Warem. ab. Erenb. *lib. 2. de fæd. §. 330.* Licet pasquilli & prurigo scribentium frustra inhibeantur Tac. *11. Annal.* hoc imprimis exulceratissimo seculo.

Tantam

Tantam & talem litium multitudinem per omnes Europæ districtus omnes mirantur, pauci rimantur causas, originem, Remedia. Litigium Demogorgonis filium ob sui deformitatem à cælo dejectum fuisse antiqui fabulantur poëtæ, ut refert Ioh. Ordelaph. *ad. l. fin. num. 94. de R. V.* Non inverisimile est, inquit Heigius *p. 2. q. 7. num. 1.* lites sumsisse originem à Romanæ curiæ stylo & praxi, ubi in causa Anglicana instantia per 34. annos ante litis contestationem duravit. Tantam litium calumniarū & sycophantiarum sementem factam primò à Papâ Clemente 5. qui Philippi pulchri tēpore papatus sedē Auenionem transtulit & semina Rom. artis rabulariæ in mores nostros sparsit, inquit Hotom. *in Franco-gall c. 20. Duar. li. 1 de sac. Eccl. min. c. 4.* Ecclesiasticorum, inquit, auditoria, calumnijs, imposturis, litibus ac strophis forensib⁹ longè superant quævis Regia & profana tribunalia. *Calvin. in pro. jud. c. 1. mem. 6. num. 16* Sicut alia multa pecuniæ aucipia Reipub. exitiosa, ita & errores multos Româ promanasse ait, *Cuiac. lib. 11. Sent. Paul. ad edict. in l. 21. de minor. p. 171. Alb. Gent. disp. ac con. jur. can. c. 3. & 4.* Vnde postea in vicinas prouincias illud litigandi malum exundavit, & imprimis Galliam infecit, à qua nostrates uti omnia, ita etiam litigia hauserunt. Et ita ortâ lite, orta sunt mala. *Ant. de Guevar. in inst. vit. aul. c. 13. & c. 10.* vbi non divinum sed humanum vocat litigare, quod nec Socrates Athenienses, nec, Solon Græcos, nec Numa Pompilius Romanos, nec Prometheus Aegyptios, nec Lycurgus Lacedæmonios, nec Apollonius poëtas in Memphide, nec Hiarchus Indianos docuit.

Origo litium judiciariarum à Platone malitijs hominum attribuitur. Vt enim, inquit, Medicorum ortus est ex morbis: Ita pragmaticorum & causidicorum est ex controversijs & litibus. *Giph. in prol. tr. de jud. in pr.* Sed unde certamina inter homines? vnde pugnae contentionesq; nascuntur? quod improbitati ita opposita impatientia magnas sæpè concitet lites? quod si Patientiam improbitati opposueris, extinguetur protinus litigium, tanquam si igni aquam superfuderis: sin autem improbitas impatientiam sibi comparem naëta est, tanquam perfusa oleo, tantum litigij incendium excitabit, vt id non flumen aliquod, sed effusio cruoris extinguat. *Virg. Pingu. ill. qq. Sax. 59. num. 86. & seq.* At cum talis sit herba Patientia, quæ adferat infinitis mortem, vt ait Duro di Pasc. *in Aulth. 0. 307. p. 172.* & paucis crescat in hortis: oportet esse lites, sicut & hæreses, *1. Corint. 11. vers.*

vers. 19. in hoc nostro seculo tam malitioso quā litigioso. Et quemadmodum de Mathematicis Corn. Tac. scribit: Hoc genus hominum in civitate nostra & semper damnabitur, & semper retinebitur: ita de longioribus istis litium protelationibus dicendum, quod semper & ab omnibus passim iudicibus damnentur, futurum tamē vt semper, & in omnibus tribunalibus retineantur. *Ant. Fab. lib. 9. Cod. tit. 22.*

Implorandum igitur divinum auxilium, sicut Ecclesia quondam cecinit: *DEVS*, qui errantibus, vt in viam possint redire *IUSTITIÆ*, Veritatis tuæ lumen ostendis. Provocandum ad alterum seculum, in quo nullæ lites, certamina, dissensiones, pugnæ, contentiones, iurgia, altercationes, & quidquid est similium litigiosarum vocum, sed & iustè & piè erit viuendum, secundum Rytthmos antiquorum, toties à *ICtis* allegatos, & dignos vt literis aureis litigiosis & iudicum & litigaturientium oculis publicè exponantur: 37.

*Iudicabit iudices iudex generalis
Ibi nihil proderit dignitas Papalis,
Sive sit Episcopus, sive Cardinalis.
Reus condemnabitur, nec dicetur qualis,
Ibi nihil proderit quicquam allegare,
Neque quid excipere, neq. replicare,
Nec ad Apostolicam sedem appellare,
Neque codicillos Cæsaris citare,
Reus condemnabitur, nec dicetur quare.
Cogitate miseri quid & qualis estis,
Quid in hoc iudicio dicere potestis.
Hic non erit Codici locus, nec Digestis,
Idem erit Dominus iudex, actor, testis.*

Bart. in proc. inter Mar. & Dam. habito fol. 126. Beust. in enarrat. Euang. dom. 26. pag. mihi 604. Jacob. Airer. p. 1. proc. hist. c. 6. obs. 3. num. 25. in f. Mart. Delrius lib. 5. disq. Mag. sect. 1. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 12. & lib. 3. c. 5.

38.

Hæc nostri seculi litigia, nonnulli litigatorum ad alterum seculum propagare, & colligatores suos in vallem Iosaphat citare ausi sunt, teste *Salic. in Auth. offeratur. num. 5. C. de lit. cont. Lancellot. de off. prætit. de libell. num. 10. ubi taxat hanc litigantium temeritatem. Quod* equidem taxatione dignum in civilibus, sed in criminalibus eius-

C

modi

modi prouocationem litigij ab hoc seculo ad alterum quasi recepta fuisse à Deo, sunt exempla Ferdinandi 4, Hispaniæ Regis, cum duos nobiles perduellionis reos ex altissima turri præcipites dari iussisset, ad diuinum tribunal appellarunt, vt die trigesima compareret, quâ cum dormire crederetur, in fata concessit. *Ritius lib. 3. de Reg. Hisp. & Fulgos. lib. 1. c. 6.*

39. Iohannes Tursonis apud VVestrogotos cum quendam capite plecti mandasset, qui genibus flexis: En morior, *inquit*, injustè, teq; voco hac hora ante tribunal Dei, cur me innocentem morti condemnas lite nondum finitâ. Iudex equo corruit, & vitam finit. Olaus Magnus lib. 14. c. 20.

Templarij milites ad ignem condemnati Burdegalæ, simulq; mortui Clemens Papa & Philippus Rex Galliæ, quos ita appellauerant: Sæuissime Clemens Tyranne, postquam mihi inter mortales nullus jam superest, ad quem appello: pro graui morte, quâ me per iniuriam afficis, ad justum iudicem CHRISTVM appello, ante cuius tribunal, te voco, una cum Philippo Rege, ut ante eum intra annum & diem compareatis ambo, vbi causam meam exponam, & IVS SINE PRAVO AFFECTV ADMINISTRABITVR. *Campo fulgos. lib. 1. Ioach. Steph. lib. 4. de Eccl. iurisd. c. 10. num. 18.*

40. Cum tempore etiam Henrici 4. Rom Imp. Meghenerius Herveldensis antistes, & Burchardus Halberstadiensis Episcopus ob decimas litigarent, inuicem ad tribunal supremi prætoris prouocantes, ambo morte consumpti sunt. *Auentin. lib. 4. Annal. Boior. P. Greg. intr. de appel. lib. 3. c. 7.* Sic Rex Galliarum Henricus 3. Iulio 3. ad Deum ultorem provocante, se pro tribunali Dei ad futurum spondit, cæterum certò se scire Pontificem vadimonium cum litigio deferendum. *Arn. Clapm. lib. 1. de jure imp. c. 19. Matth. Steph. lib. 2. de iurisd. dict. p. 1. c. 1. m. 2. num. 190. & seqq.* Litigia igitur in hoc præsentis & inani seculo orta, ad æternum propagari videntur: imò de AETerno mouentur, secundum illud Poëtæ:

De summo lis summa bono:

41. Sed nos hæc omnia supremo litium omnium diremptori piè relinquemus. Multæ enim quæstiones & lites reiiciendæ sunt in illud tempus, quum sublato speculo & ægminate, videbimus DEVM de facie, ad expiandam iniquitatem, & ad IUSTITIAM SECVLORVM adducendam *Dan. cap. 9. vers. 24. Gasp. Hedio in cons. de cons. Eccl. fol. 39. Melch.*

Melch. Goldast. in repl. aduer. Gretse. cap. 6. Beust. in enar. Euang pag. 210.

*LITES quas praesens aetas nec postera tollet
Tu tolle aduentu CHRISTE benigne tuo.*

Interim quomodo humana litigia humano more abbreviari, 42.
tollī, minui, possint, breuiter videbimus: et discurrendo explanabi-
mus, quod sit officium principum & Rerumpub. in litium multitu-
dine abbrevianda, minuenda, tollendaq; litiū dispendia: Notationes,
causas tam generales, quam speciales & specialissimas indagabimus:
deinde Remedia aliquot unā cum alijs scitu iucundis pro virili ex-
plicabimus.

Faxit Deus, vt fiant ad corrigenda huius malitiosi seculi litigia,
SS. Imperij conseruationem, IUSTITIÆ defensionem, INIUSTITIÆ
propulsionem, sui cuiusque tributionem, & nominis diuini glo-
riam. Quod caeleste nomen atque numen aureum nobis seculum
reducatur, de quo Sen. in Octau.

*Tunc illa Virgo, Numinis magni Dea
IUSTITIA celo missa cum sancta FIDE,
Terras regebat mitis, humanum genus
Non bella norat, non tubæ fremitus truces,
Non arma gentes cingere assueverant, suas
Muris nec urbes: per vium cunctis iter.*

IUSTITIÆ tanquam magno Numini, vt ait Philostr. lib. 2. de 43.
vit. Apol. & litium propulsatrici merito litandum:

*Pardonne moy saint & Pucelle
Quelqu' une d' un plus fortè voix
Dira sur la lyre immortelle
L' honneur, La IUSTICE, & les loix.*

Mon. Millotet la. 1. remonst. pag. 597. Omnium optime IUSTI-
TIAM depinxit Chrysippus, apud Aul. Gell. 14. noct. Att. c. 4. quæ si
oculis cerneretur mirabiles sui amores quibusuis, excitaret, tam ve-
renda, vt horrorē incuteret quo Majestas, præuaricatorib. Litigatorib.
simulatisque Pace principis satellitibus. vt inquit Fr. Pollet. l. 2. hist. for.
Rom. c. 3. & Augustin. lib. serm. c. 13. O sancta, inquit, laudabilisque
IUSTITIA, sub te, & per te pudicitia regnat, PAX per te triumphat
securitas & dignitas per te florent, & fructum afferunt in patientia.

O IUSTITIA qui te amauerit, qui te strinxerit cum Moyse mare mundi, vitiorum sanguine rubricatum sicco vestigio pertransibit. Hæc est virga, qua petra percussa manat in fluentia, qua lapidea subditorum corda iudicio IUSTITIÆ tacta, in virtutum exuberant flumina. Hæc est medicina vitiorum, antidotum peccatorum. *Camill. Borell. in præf. tract. de Comprom. nu. 10. & 11.* Hæc de iustitiæ Encomio, præmissis sufficiat.

CAPVT. II.

D E

De Publico Principum & Rerum publicarum officio in litium multitudinem abbrevianda, minuenda, tollenda.

SUMMARIA.

1. Litium multitudo principes monet de remedijs.
2. Reipublicæ interest lites ocys finire.
3. Lites ex litibus gigni graue est.
4. Lis litem parit, quod fieri non deberet.
5. Principum est lites tollere & quietem parare.
6. Principum nomine qui comprehendantur.
7. Libera civitates in Republ. sunt principes.
8. Cuius est leges condere, eius & lites tollere.
9. Iustitiæ munus Regibus & Principibus conuenit.
10. Princeps litem differens ad interesse conuenitur.
11. Reges & principes iustitiæ gratia creati.
12. Publica utilitas est abbreviare lites.
13. Nicocles & Sulpitius sustulerunt lites.
14. Exempla Imperatorum lites abbreviare cupientium.
15. Traianus laudatur ob lites sublatas.
16. Adrianus & Philippus taxantur à muliere.
17. Caligula 40. litis summam solvi iussit.
18. Vectigal litium gerichtssoll à politicis probatur.
19. Atheniensis decimam litis partem sumebant.
20. Christiani principes litibus occurrere debent.
21. Principes vino, Veneri, venationibus student.
22. Pauci de litibus tollendis cogitant.
23. Princeps Dei vicarius lites odisse debet.

234 Exempli:

24. *Exempla Othon. Lothar. Frid. lites abbreviantium.*
25. *Carolus V. optauit modum finiendi lites.*
26. *Dux Sabaudia & Ferrariensis lites improbarunt.*
27. *Henricus 2. & Ludovicus 12. lites circumciderunt.*
28. *Laus Imperatoris Rudolphi 2.*
29. *Imperator condit legem vniuersalem cum Electoribus.*
30. *Ictorum & Politicorum abbreviare lites.*
31. *Status Imperij, lites tollere debent.*
32. *Imperium comitetur pietas, prudentia, iustitia.*
33. *Magistratus lites ocys finire debent.*
34. *Consiliarij in litibus breuiandis adhibendi.*
35. *Litigiosi non student litibus minuendis.*
36. *Quales in litibus Icti requirantur.*
37. *Exempla eorum qui consiliarios adhibuerunt.*
38. *Exhortatio ad Philosophos vt lites componant.*
39. *Eadem ad Ictos, & exclamatio contra utrosq.*
40. *Inscriptio Dicaſterij Stetinesis.*

Hac prædicta litiū multitudo, & frequentissima litigiosi nostri
seculi querela, atq; origo, per omnes Europæ angulos longè
lateq; diffusa, monuit & movit principes & Respublicas, vt de
Remedio quodam cogitarent & viam inirent mediam lites abbre-
viandi, minuendi, tollendi, *Heig. p. 2. q. 7. num. 1. juxta text. in c.*
finem litibus, de dol. & contum. cum lites finire & litigantium sumpti-
bus consulere ad bonum publicum spectet, d. l. prop. 13. C. de jud. Conc.
Trident. sess. 24. c. 20. l. min. ff. de minor. c. 2. de caus. poss. & prop. Mor-
la. in emp. jur. p. 1. tit. 4. §. 2. num. 3. c. cuius defensores potissimum
sunt principes, ita vt quod oculus in corpore & ratio in anima, hoc
principes in Repub. esse oporteat, sollicitos pro pace conservanda &
litibus expellendis Gail. lib. 1. P. P. c. 1. num. 3. & seqq. Interest enim &
Reipub, & partium lites ocys finire, ne finis negocij alterius causæ
exordium fiat, & modus litium multiplicetur. l. properandum 13. C.
de jud. l. fin. ff. pro suo. l. 2. C. de re jud. l. cum quis. inf. C. de reb. cred. l.
ſing. de except. rei jud. §. item. 13. Inst. de inut. stip. ibi: propter celerita-
tem dirimendarum litium l. 2. in pr. ff. de aq. & aq. plu. arc. ibi: minuen-
darum litium causâ. l. 10. C. de transact. ibi: nullus erit litium finis. c. 1. de ap-
pell. in 6. c. vt litig. de off. ord. in 6. l. quidam 21. ibi: lites diminueret. ff. de

- reb. cred. Pruckm. con. 38. num. 92. Ant. Scappal. tr. de jure non scrip. lib. 3. c. 58. num. 4. Iul. Cas. Ruginold. tr. de app. §. 11. gl. 3. num. 6. Morlain emp. jur. p. 1. tit. 3. q. 2. num. 17. Ratio : quia lites ex litibus gigni graue & perniciosum, imò nefas est. l. terminato. 10. C. de fruct. & lit. exp. Sylv. lib. 1. ep. 92. Covarr. pract. qq. c. 23. num. 6. Herculan. tr. de attent. c. 2. num. 3. Cachet. dec. 22. num. 8. Chald. in l. securat. verb. sua num. 37. C. de rest. in int. Capifer. tr. de no. test. p. 1. c. 3. num. 47. Seraph. tr. de juram. priv. 33. num. 142. Dec. cons. 385. Ceph. cons. 209. num. 1. Pruck. cons. 46. nu. 115.*
3. Sic nomine injuriæ semel remissæ lis denuo resuscitari nequit. *l. auxilium. in pr. de minor. Gilhaus. tr. de injur. §. 11. num. 21. Harp. ad §. hæ actiones. num. 58. Inst. de iniur. HaKelm. disp. 3. th. 27. Fac. Altorff. con. 27. §. dawider dann im wenigsten. fol. 502. vol. 1. Menoch. lib. 1. præ. q. 24. n. 25. Pruckm. cons. 16. num. 62. vol. 2. P. Greg. Tol. lib. 47. Synt. c. 1. num. 14.*
4. Nec probat exemplum quod litem lite resolvit. Licet Lis sit generis foeminini, & facilè litem pariat, rarò abortum faciendo, secundum illud Hesiodi:

ἔπειτα δ' ἔπλεω ἀνὴρ-φύλευε
lis litem parit.

5. *Adam. Kell. lib. 2. de off. jur. pol. c. 7. At quos magis hoc litigiosum nostri seculi negotium concernit, quàm Principes & Respublicas, ut media sive Remedia inveniant, quibus litigiosam contagionem è mediò tollant, & quietem parent, uti monet Giou. Ant. Palazzo. p. 3. disc. del governo. cap. 23. Iob. Ant. Zanatar. de praxi. for. Mediol. num. 9. & 10. per Nov. 114. ibi : nostra serenitatis sollicitudo Remedijs invigilat subiectorum. c. frequens. in pr. verb. & propterea. de res. spol. in 6. Auth. ut jud. sine quo. coll. 4. Matth. Steph. de jurisd. lib. 2. part. 1. c. 1. memb. 1. num. 43. Principum nomen quasi primum caput Reipub. propriè Cæsari soli convenit. t. t. de const. princ. Cravet. cons. 982. nu. 12. Lancelot. in templ. jud. lib. 1. c. 1. num. 7. Vultej. lib. 1. I. R. c. 2. §. princeps. Sed hodierni seculi usu tribuitur etiam alijs, quàm Imperatori, 1. quod in suo quisque territorio idem ius habere dicatur, quod habet Imperator in Imperio Romano Bart. in l. infam. num. 14. de publ. jud. Alex. cons. 2. num. 9. vol. 1. Soc. sen. con. 66. num. 12. vol. 3. Socin. jun. cons. 98. num. 1. vol. 3. Curt. jun. cons. 61. num. 9. Iason cons. 103. num. 2. vers. 4. Nat. cons. 454. num. 19. vol. 3. Zas. cons. 1. num. 21. vol. 2. Schurff. cons. 18. num. 2. cent. 3. II. quod plus juris habeat, cum Regnum ad proprios heredes transmittat, Imperator non nisi electione succedat.*

Zas.

Zaj. p. 2. de feud. num. 4. Schrad. p. 4. c. 1. num. 44. Gail. 1. de P. P. obs. 6. num. 10. vbi extendit ad liberas Imperij civitates Die freye Reichsstätte/ 7. vt tantumdem possint in Repub. quantum Imperator in Imperio. l. prohib. §. planè. ff. quod vi aut clam. Dec. cons. 357. nu. 1. Bl. cons. 407. n. 6. vol. 5. Afflict. dec. 361. num. 5. Nat. cons. 636. n. 5. vers. 3. Scip. Gent. lib. 3. de iurisd. c. 22. quod D. Paurmeisterus lib. 2. de iurisd. c. ult. non ἀπλῶς sed secundum quid accipit. Ergò non solum Imperatorem vt Imperij caput, sed & membra, Principes atque Respublicas hoc exulceratissimum litigij malum tangit, vt litigaturientes moneant, moveant, lites removeant, IUSTITIAM reducant, quietem, & tranquillitatem reparent, quod ab officio divinitus concessò minimè alienum, cùm rationibus, tùm exemplis illustrioribus convincemus. Cuius enim est leges condere, eius & lites tollere. At Imperatoris 8. proprium leges constituere. E. & lites tollere. l. 2. §. 18. C. de V. I. E. l. fin. C. de ll. l. 1. de const. princ. Tiraq. in tr. retract. in pref. num. 73. Vasq. lib. 1. illust. contr. c. 1. num. 10. Lancell. in templ. om. jud. lib. 1. c. 1. §. 4. Menoch. cons. 604. num. 2. Ratio connexionis, quòd leges ferantur vt lites tollantur. Deinde, propria confessio inter omnia probationum genera est fulgentior Regina, quemadmodum luna inter stellas. Vult. 2. I. R. c. 2. nu. 39. ex Burs. cons. 340. num. 12. lib. 3. & Iosep. Lud. Dec. Luc. 5. num. 56. At Imperator ipse in procemio Institutionum confitetur & asserit: quòd Princeps Romanus non solum in hostilibus prælijs victor existat; sed etiam per legitimos tramites calumniantium iniquitates sive lites expellat, quod & summæ religiositati tribuit, subdens: Et fiat tam juris Religiosissimus, quàm victis hostibus Triumphator Magnificus. Ergò &c. Auct. disc. Bom Justitienwerck p. 1. & seqq. Quæ enim maior religiositas, quàm curare, vt piè & justè vivatur in hac humana societate remotis omni fraude, dolo, lite atque malitiâ, quæ publicam lætitiâ exturbant. Ioh. Ordel. ad l. fin. nu. 27. de R. V. Vnde Paul. 1. Timoth. 2. rogat pro Regibus & in sublimitate constitutis, vt vitam quietam & tranquillam agamus.

Denique Imperatoris proprium est IUSTITIAM exercere, cuius 9. omne studium, ratio atque oratio in eo sit, vt crediti sibi, subiectique benè vivant l. 1. de I. & I. Auth. vt non li. cont. c. Regum 23. q. 5. At quomodo vivent benè litibus atque malitijs onerati? Imperator ergò, Reges atque Principes vnà cum Rebus publicis publico studio eò contendunt, vt litigiosum illud Reipub. malum abbrevietur,

- tur, minuatur, tollatur. Quia nullum æquè convenit Regi ac IUSTITIÆ munus. *Theod. Zwing. vol. 18. theat. hum. lib. 1. tit. Reges, principes.* Et tantò principes Christiani diligentius in hanc, quàm in aliam rem invigilare, ac oculos habere defixos debent, quantò nocentior est hæc pestis processuum, & causarum procrastinatio, vt exclamat *Iac. Gauder. de const. imp. lib. 2. c. 4. circ. f. Adam. Kell. lib. 2. de off. iur. pol. c. 26.* Rationum ratio prima, quia ex dilatione IUSTITIÆ litigatores affliguntur laboribus & expensis, adeò vt compellantur vel jure suo renunciare, vel litem componere. *c. nulli. ext. de heret.* Vnde princeps qui litem differt, eiusq; exequendæ celeritatem retardat, dicitur excessum committere, nec aliter atque soleant privati, ad id quod interest, conveniri potest. *Par. de Put. in tr. Synd. tit. de reg. princ. & duc. c. 1. num. 38. Zanat. de pr. Mediol. nu. 11. & seqq.* Secunda: quia Reges & Principes creati sunt IUSTITIÆ gratiâ, vt malitijs hominum obstarent, è quibus lites proveniunt. *Fr. Top. in rep. l. princeps. §. 1. de ll. Cavalcan. in tr. de brach. Reg. p. 1. num. 124. Matth. Steph. lib. 2. de iurisd. c. 1. m. 1. num. 43. Bened. in c. Raynut. verb. cond. 1. nu. 29. Ex. de testam. Leonin. con. 56. nu. 1. Garz. de Exp. c. 21. num. 32.* Et hoc argumento princeps dicitur debitor IUSTITIÆ *c. ex tenore de for. comp. Caball. mil. leloq. 43.* E contra si Princeps non administrat IUSTITIAM, dicitur regnum vacare de jure *c. transm. de for. comp. Knich. in com. iur. Sax. verb. ius. c. 3. p. 261. ubi ait. principes rarò considerare.* Nec aliter IUSTITIAM conservari, nec paci, tranquillitati aut saluti civium consuli posse ait *Heig. p. 1. q. 10. num. 6.*
12. Deniq; ratio tollendarum vel abbreviandarum litium respicit publicam utilitatem, quam principes maximè curare & procurare debent, *Ioh. Pet. Surd. decis. 120. num. 8. per l. sicut. C. de temp. appell.* Litium siquidem immortalitas maximum Reipub. est detrimentum, cuius status & potentia civium litibus diminuitur, odia & dissensiones oriuntur, omnia in maximas angustias reducuntur, præcipuè cum cives membra Reipub. sint, & ex eorum ruina non parum etiam damni Reipub. accedat. *Morlain emp. iur. p. 1. t. 4. q. 2. num. 9.* Et hæ sunt rationes, quæ principes atq; Respub. maximè movere atque monere possunt, ne desint suo officio, sed in litiū multitudine abbrevianda, minuenda, tollenda. vti *Rerum pub. peste omnium nociuâ multum*
13. inuigilent. Quoad exempla, quibus, licet nudè loquantur & non adfirment *Plat. in Pha, p. 466.* res tamen cum valdè illustretur: *l. præter. §. Julian.*

S. Julian. de coll. bon. primò se offert Isocrates, qui admonebat Regem Cypri Nicoclem, vt eas leges ferret, quæ vel nullius litis haberent seminarium, vel exortas controversias statim dirimerent. Sic IUSTITIA evexit Aristidem: Sic egregiè Cicero laudabat Servium Sulpitium, non tam ob admirabilem juris ciuilis scientiam, quàm quod semper maluerit litium anfractus tollere, nec actiones ad eas constituere, *Ioh. Ordelaph. ad l. fin. num. 96. de R. V.* Pompeius in cœlum laudibus evehitur, quod aliquando Romæ legem tulerit, de incunda ratione, quâ lites forenses facilè citoq; componi & sopiri possent. *Obrecht. de iur. cal. c. 11. num. 2.* Sed ad Imperatores Romanos, quorum 14. priori Iulio Cæsari propositum fuit, & legum copiam rescare, & lites retundere, vt ex *Suetonio refert Schonborner. lib. 3. pol. c. 7. p. 203.* & *Antimachiavellus lib. 3. com. theorem. 35.* idem propositum refert de Augusto ex *Suetonio c. 33.* de Claudio *c. 15.* de Galba *c. 7. 8. 9.* de Domitiano *c. 8.* qui laudabiliter dixit & edixit, vt exilio perpetuo mulctaretur, qui litē aliquā Romæ ultra annū protraxisset. Alexander Severus ad componendam Rempub. vitio superiorum Principum labefactatam & litibus repletam, animum adjecit, iustitiamq; ita coluit, vt nemo unquam de illata ab eo injuria questus sit. *Theod. Zwing. vol. 18. theat. hum. lib. 1.* Iustinus & Vespasianus operam non collocarunt inutilem, vt lites celeriter expedirentur. *Giov. Botero. lib. 1. della ragione di stato. p. 38.*

Titus propter desiderium abbreviandi lites, prohibuit de eadem repluribus legibus agi. Valentinianus à Iustitia minimè alienus fuit: sicut & Iulianus apostata, qui judicialibus causis intentus, & litibus implicitus summam iudicij exercuit & legum ambages correxit, teste Cuspiniano, quem allegat. *Theod. Zwing vol. 18. theat. hum. lib. 1.* Trajanus, sub quo Respub. Romana potissimum floruit *Bodin lib. 1. 15. de Rep. c. 9. num. 60. Pruckm. conf. 50. num. 453. vol. 1.* laudatur à Plinio in Panegyri. quod inter alia saluberrimis legibus, omnem ansam calumnijs, litibus atq; malitijs tollere quæserit, malitiosos fori profanatores penitus evellendo. At tu cæsar, inquit, quam pulchrum spectaculum pro illo nobis execrabili reddidisti: vidimus delatorum iudicium quasi grassatorum, quasi latronum: non solitudinem illi nouiter, sed templum, sed forum infederant: nulla jam testamenta secura, nullius status certus, non orbitas, non liberi proderant; subdens, auxerat hoc malum Principum avaritia. Advertisti oculos,

D atque

- atq; ut ante castris, ita postea pacem foro reddidisti : excidisti intestinum malum, & providâ severitate cavisti, ne fundata legibus civitas everfa litibus videretur. *Ioh. Ordclaph. ad l. fin. num. 69. de R. V.* Vnde justitiæ, ac juris humani diviniq; tam repertor novi, quàm inveterati
16. custos dicitur ab Aurel. Viêt. *Schonb. lib. 2. pol. c. 30.* De Adriano affirmatur, quod 100. lētos, quócunq; iret, secum habuerit, quorum consilio & auxilio justitiā omnib⁹ administrarit & lites diminuerit. Hunc transeuntem cum mulier rogaret, vt se audiret, illiq; responderet : otium non esse : clamans dixit : Noli ergo imperare. Similiter vidua Philippo Macedonū Regi causam litigiosam audire detrectanti : O Rex, ait, causam meam audire oportet, aut non regere. *P. Frid. Mind. lib. 1. de proc. c. 5. num. 2.* Tantæ justitiæ Marcus Antonius Pius fuit, vt multi Reges, multæque nationes, positæ eius jussu armis, ad hominem controversias suas litesq; deferrent, ac eiusdem sententiæ statim parerent. *Platina ex Capitolino. Theod. Zwing. vol. 18. theat. hum. lib. 4. p. 32. 77.*

- Hi laudatissimi Impp : laudabilem operā collocarunt in multitudine litium abbrevianda, minuenda, tollenda, Et quidem Basilus Constantinopol sumptus litigādi subministravit & edixit *M. Jacques*
17. *Faije la s. remon. p. 214.* Solus Caligula lites alere volupe duxit, vt quadragesima summa, de qua litigabatur, vectigalis nomine impenderetur, ita vt nec liceret impunè litem motam componere, sic ille omnes litigatores mulctabat, nō publico bono, sed fisco suo consulens. *P. Greg. Thol. lib. 3. de Rep. c. 6. Ioh. Ordclaph. ad l. fin. num. 102. de R. V. Cyr*
18. *Spont. lib. 9. del governo di stato. c. 4. p. 250.* Licet nonnulli ex politicis vectigal hoc de litigijs sumptum *Berchtsholl.* non adeò improbent, quòd litigantium temeritas eo corrigatur. *Bodin. lib. 6. de rep. c. 2. Ware.*
19. *de Erenb. de Reg. subs. & oner. c. 5. num. 53.* Sic Athenienses in litis exordio certam pecuniæ quantitatem deponebant, nempè decimam partem eius super quo litigabatur, quā mulctabatur temerarius litigator. Apud Romanos idem ferè observabatur. *Ioh. de Deo in tr. de caut. seu cavill. lib. 1. c. 6. nu. 5. & lib. 6. c. 5. num. 1.* Hoc abbreviandi lites desiderio cū principes Ethnici flagrarint, quantò magis Christiani efflagitare debent, vt lites brevi compendio sopiantur, tollantur?
20. Nam cum viderint membrum aliquod laborare vel ex avaritiosâ litium melancholiâ, quæ pestes in corpus Reipub. seminavit varias, vsuram, fraudes, furta, deceptiones, rapinas : vel ex cholericis dissidijs, bellis,

bellis, litibus, controversijs: aut sanguineis pompositatibus, luxurijs, commensationibus: aut phlegmaticis Honorum acediositatibus: quærent medelam, audient libros & consilia peritissimorum quondam Reipub. medicorum Remedia conficient, vt optimè monet Nic. Cusan. *lib. 3. de conc. cath. c. 41. inf.* præstat enim morbo occurrere quam depellere *Goth. in not. ad l. ult. C. in quib. ca. rest. in int. l. 1. C. quando lic. unic. sine iud. Spec. Sax. art. 69. num. 1. inf. lib. 2. & art. 75. num. 9. in gl. lib. 3. Pruck. cons. 10. num. 116. vol. 2.* & quidem occurrere in tempore, quam post exitum demum vindicare *Gail. 1. de P. P. c. 3. num. 8.* At quotusquisq; est, qui de his & alijs Reipub. negotijs 21. publicis, siue articulis qui indigent reformatione, vt loquitur Clarus, maturè cogitet, & prudenter deliberet? alter vino, alter venationib⁹, alter Veneri, alter novis inventionibus studet, vt aiunt *Camerar. lib. 2. epist. post pag. 148. & Warem. de Erenb. lib. 1. de fed. num. 70. & 72. I. Cas. lib. 6. bell. Gall. p. 25.* Germanorum, inquit, vita omni in venationibus atq; in studijs rei militaris consistit. *Ovid. lib. 1. de arte am. Sarisb. lib. 1. de nug. cur. c. 4.*

Scit benè Germanus cervis ubi retia tendat.

Et *Comin. lib. 1. com. pag. 342.* Sic hodie instituuntur complures, quasi ad ludum essent facti & jocum: in vestitu & communi sermone nihil moderatè faciunt aut prudenter: literarum nullam cognitionem habent, viris bonis atque peritis non patet vllus ad eos aditus, de NEGOTIIS, aut suis aut populi, non cognoscunt ipsi, verùm in familiares omnia reiiciunt, qui per hanc illorum ignaviam atque socordiam, suas facultates insigniter amplificant. Hæc est huius se- 22. culi infelicitas. Pauci sunt, qui de litigiorum frequentia cogitant, & publicæ salutis consulunt, imò turpe ducunt, si Rusticus more apud Maiores recepto quæreret, princepsne iudex est, de patriæ salute sollicitus? dignus imperandi honore? religionis cultor? *AEn. Sylv. in lib. de descript. Eur. Bodin. lib. 1. de Repub. c. 8.* Sed cum sit intutum in tales nominatim scribere, qui possunt proscribere, vt ait *Asin. Pollio* in Cæsarem Augustum jocans, vnica me coëgit necessitas, quod remedium abbreviandarum litium nec vnum adhiberi possit, multò minus obtineri, nisi supremorum principum, ad quorum maximè curam hæc res pertinet, auctoritas opem ferat. *Anton. Fab. lib. 9. Cod. tit. 22. Auct. disc. Vom Justitienwerck. pag. 113.* Können den stein nicht heben ohn beystandt der hohen Obrigkeit. Princeps enim sapiens lites omni- 23.

- bus modis abbreviabit, illosq; coercebit, qui causas iniquas propter lucra tuentur & extrahunt. *Ioh. Lauterb. in Princ. Christ. c. 5. num. 28. in f.* Quod itidem præter superiora partim ratione, partim exemplis illustrabimus. Ratio: quia Deus summè odit quidquid lites & dissidia parit. Pacis enim Deus est. *Fran. Lamb. tr. 5. de caus. excac. sec. c. 4.* At princeps Christianus est Dei vicarius. *§. fin. Nov. quom. oport. Episc. Bl. cons. 328. lib. 1. Alex. cons. 76. p. 1. vol. 2. Cott. in mem. verb. emp. p. 40. Schneidm. de feud. num. 44.* Vbi ait, quod imperator sit tanquam corporalis mundi Deus, & tanquam terrestre numen, & stella matutina in medio nebulæ. Ergo & princeps quidquid lites & dissidia parit,
24. odisse debet. Pacis enim princeps est. Sic OTTO M. pacis amantissimus, jurisperitos vbicunque potuit habere, cognoscendis litibus adhibuit. *Mutius de mor. Germ. lib. 13. in f. Egnat. lib. 3. Spangenberg Chron. Sax. c. 129.* Sic post Henricorum bella Lotharius, ductore Wernero, sive Irnerio, magistratus constituit, qui populo jus dicerent, & inter litigatores sententiam ferrent. *Avent. lib. 6. Ann. Bojor. Peucer. lib. 4. chron. Mutius lib. 10. de mor. Germ. Spangenberg Chron. Querfort. c. 41. Heig. p. 1. q. 7. num. 49.* Sic Fridericus I. in campestribus Roncaliæ tantâ dexteritate de jure dicitur respondisse, ut ex infinita querulorum multitudine vix ullus superfuerit, qui non aut plenam de lite victoriam, aut competentem cum adversario transactionem se gauderet reportare. *Rademic. lib. 2. c. 5. Suffridus presbyter lib. 2. in pr.* Ita ferunt CAROLVM V. Imp: cum similes querelæ de litibus ad eum deferrentur, aliquando respondisse, nihil sibi gratius futurum, quam si quis modum compendiosum, viamq; breviorē lites definiendi hominibus ostenderet, spemq; fecisse, se auctoritatē suā illi libenter accommodare velle. Sic iturus in Hispanias, exemplo Cyri apud Xenophontem, PHILIPPO suavit, ut æquale jus perpetuò subditis administraret, quod idem Christianus Danorum Rex fecisse memoratur. *Lauterb. in pr. Christ. c. 5. num. 28.*
26. Hinc PHILIPPVS rex Hispaniarum scripsit ad senatum Mediolanensem, summum sibi & officium & servitium fieri, si quis formam breviorē proponat expediendi lites. *Giov. Bot. lib. 1. della ragione di stato p. 38. Ioh. Ant. Zānatar. de praxi Mediolan. for. num. 14. 18. & 256.* vbi ait, illum omnes Reges provocare ad imitationem suam. Sub Ferdinando & Isabella Catholicis principibus per omnes ditionis regiones, IVRIS dicundi causâ oberrantibus, IUSTITIA è coelo postliminiò reversa esse videtur: quorum
- edicto

edicto armorum usus interdictus, vigilantia & severitate scelera omnia gravissimè punita fuerê. *Marineus lib. 21. rer. Hisp. Theod. Zwing. vol. 18. theat. hum. lib. 1.* Hæc avita prædecessorum exempla sequeretur prudentissimus Hispaniarum Rex PHILIPPVS III. non tam litigiorum, quam pacis cupidissimus, ut induciæ Batavorum testantur, nisi intestina patriæ excrementa, malitiæ instrumenta, & litium fomenta impedirent, quæ nihil aliud sunt, quam mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu, ut inquit de ingratis Ripa. *in l. fin. num. 19. C. de revoc. don.* Sic Carolus Emanuel dux Sabaudia non modò Remedium quæri voluit, sed etiam auxilium præbere ad tantam litium materiam è Repub. profligandam *Ant. Fab. in præf. Cod. for.* Sic Theod. Zwing. *vol. 3. theat. hum. lib. 7. verb. lites præcavere*, allegat Ferrariensium principum exemplum, ita, ut Borsius, qui Herculem præcessit, si qua interdum de finibus contentio litigiosa suborta esset, paucissimis comitatus, quasi privatae fortunæ homo, ad principem & patres veniret: ratus, suum in Veneros studium nullâ aliâ ratione tam facile probari posse, quam si subito ipse principi & patribus coram satisfaceret. Nihil vir ille, ex quo Ferrariensium princeps fuit declaratus antiquitus habuit, quàm Venetum nomen colere, colendoque sub illius umbra PACIS studia & otium fovere. *Sabell. lib. 1. dec. 4.* Sic 28. Henricus II. Rex Galliarum, propter citiorem litium frequentissimarum decisionem, in Regno suo peculiarem Codicem fieri, & de suo nomine Henricianum inscribi curavit. Et Ludovicus XII. maximum beneficium se largiri ratus est, si subditis lites circumcideret. *in const. Lud. 12. pub. an. 1512. P. Greg. Thol. lib. 47. synt. iur. c. 1. num. 21. in f.* Sed quid exotics allegamus Reges? nonne præteritis Comitibus, omnes ferè S. Rom. Imp. status statuerunt, ante omnia sublatis querelantium litibus iustitiam in imperio restaurandam, & æqualiter distribuendam? Nonne sacratissimus Imperator saluberrima litium remedia promisit, convocatis aliquot Cameralibus? Sicut autem nemo exitu rei obligatur: ita nec Imperator. *Simmach. lib. 19. epist. 69. Plin. lib. 5. epist. ult. Syd. Apol. lib. 6. epist. 6.*

T V ò D I V E Matthia Cæsar jam augustissime, successor desideratissime, antecessores Trajanos, Domitianos, Titos, Vespasianos, Justinianos successionem cōiunctos tibi propone, sanguine conjunctiores Carolos, Philippos, Maximilianos, Rudolphos, Imperij conservatores maximos imitare: & sicut ultimus bellum contra Tur-

cam per tria lustra & ulterius, exemplo ante inaudito, vtcunq; obor-
tis aliquot seditionib. litigiosis continuavit indefessus, & v quoq; par-
tim isti, partim alijs colophonem addidisti invictus, bella itidem Rei-
pub. civilia atq; litigia brevius leviusq; expediri procura, IUSTITIAM
vti justam Monarchiæ notam restaura, Religionis pacem confirma
IVRIS & religiosissime, & hostibus victis triumphator Magnifice.
Quod vt fiat O DEVS, nec quod equo benè saginati corporis elegantia
lascivienti & gestienti, qui si sessore aut MODERATORE carcat, vndi-
qua; indecore excurrit, idem Germaniæ obveniat.

INDVPERATOREM, & sanctum servato Senatum.

30. Sed quo medio aut remedio inquis? I. Medio potestatis condendi
legem vniversalem, & abrogandi quidquid lites seminat *l. fin. C. de ll.
l. si quando. C. de inoff. test.* Imperator enim legum pater appellatur
Novel. 12. c. 4. & nov. 105. c. 2. inf. quia Deus leges subiecit Imperatori,
legem animatam cum mittens hominibus *Bodin. l. 1. de rep. c. 8. p. 144*
& iudex ἐν ψυχῶν δίκαιοι. h. e. jus animatum. *Cel. lib. 12. lect. ant c. 64.*
Vnde Nicol. Cusan. *lib. 3. de conc. cath. c. 40.* monet Imperatorem, vt
quidquid canonibus obviaret in collatione beneficiorum, aut litib⁹,
vnâ cum toto suo cōcilio tollendum decerneret. Papæ enim decreta
non nisi litigia, rixas & dissidia volunt, vt ait Fr. Lambert. *tr. 5. de caus.
excec. sec. c. 3.* II. Medio Electorum, quorum consilijs & auxilijs in
profligandâ litium peste vti possis, sicut laudabiliter ad Fr. Mendo-
sam Tarraconensem Amiralium rescripsit laudatissimus Imp. Decor
sibi inseruiendum, nec inconsultis principibus imperij rectè nego-
tium peragi, *Rod. Boter. com. de reb. in orbe gest. lib. 5. Heimensfel. tom. 3.*
31. *Conc. imp. p. 524.* III. Medio Iurisprudentiæ in artis formam redactæ
à varijs scriptoribus methodicis, ita vt ex omnibus omnium optimis
collectis opus exsurgat plenissimum & vndiq; absolutum, eiq; aucto-
ritas accedat supremi magistratus Cæsarei, tum demum vindicias
Iurisprudentia nostra adversus tot mala, quibus hætenus imperitè
lancinata est, experietur. *Treutl. vol. 1. disp. 1. th. 2. l. a.* vbi ait, optare quàm
sperare in præsentī rerum facie facilius. *Fichar in præf. ad Steph. Fede. de
Leg. interp. Heig. ad §. omne. num. 6. in proæm. inst. Muscul. de suc. conu. cl.
1. contr. 2. num. 4.* Deniq; medio Ictorum & Politicorum, quorum
propriū est lites abbreviare, vt ait Portius *conf. 142. num. 76. & Rurg.
Rul. tr. de commiss. p. 1. lib. 2. c. 20. num. 2.* Vnde Lactantius *lib. 1. div.
inst.* arbitros æquitatis appellat, qui institutiones juris ciuilis compo-
fitas

sitas ediderunt, quibus civium dissidentium lites contentionesque sopirent. His & alijs medijs, de quibus lib. 2. latius, vrinam hodie fata aliquem animarent Iulium, qui jus civile ad certum modum redigeret, atq; ex immensa diffusaq; legum copia optima quæq; & necessaria in paucissimos conferret libros. Iulio Cæsari hoc propositum fuisse refert Suetonius. *Schönborn. lib. 3. pol. c. 7. p. 203.* Hucusque de 32. Imperatoribus sive Principibus & Ethnicis, & Christianis vidimus, quomodo lites abbreviare, minuere, tollere, voluerint: nec minus otij hoc litigiosum negotiū Statibus Imperij faceßere debet, monitore Rutg. Rul. *lib. 2. de proc. Cam. c. 20. num. 2.* quod huic rei propter querelas miserorum clientulorum, quos non iudices tantum, sed & pleriq; Advocati quotidie non sine magna compassione sentiunt, eosq; sine vlla spe desolatos dimittere cogantur, meritò mederi deberent *arg. eor. quæ tradit Franc. Milanens. dec. 2. num. 16. Auct. disc. vom Justitiënwerck p. 113.* Sed Electores, Palatinus, Saxonicus & Brandenburgicus constitutiones provinciales, etiam juri communi contrarias, absq; confirmatione Cæsarea facere & abrogare possunt, neq; lites subditorum ad Cameram Imperialem derivantur, quarum immortalitate aliquorum principum subditi ferè enecantur *Paurmeist. lib. 1. de jurisd. imp. Rom. c. 6. num. 11. inf.*

Ergo tandem vnanimi consensu, o probi & providi Imperij proceres, Rempub. vestræ commissam fidei religiosè conservate, bonos tutamini, malorum malitiam legibus ac poenis costringite. Religiosè, quia pietas est fundamentum Reipub. cuius comes prudentia, quæ præterita recolligat, præsentia consideret, in futurum prospiciat. Pietatem & Prudentiam amplexetur IUSTITIA. Imperium nihil aliud est, quam cura salutis alienæ, inquit Am. Marcellin *lib. 29. hist.* Omnium domos, ait Sen. *de Cæs. & Princip.* illius vigilia custodiat: omnium delitias, illius industria: omnium vacationem, illius negotiū: ex quo se Cæsar orbi terrarū dedicavit, se sibi eripuit *Seigneur de Pybrac. la. 2. remonst. pag. 59. Otto Casm. tr. de mundi immundi c. 42. p. 506.*

Nec minori curæ magistratibus aut jus dicentibus esse debet, ut 34. quam ocysimè judiciales controversiæ fine debito terminentur, nec minus elaborare debent, ut lites & causæ, quæ coram eis deferuntur, citum finem accipiant, quam principes ipsi modum & formam pro facili & cita litium diremptione præscribere. *Ioh. Ordel. ad l. fin. num. 119. de R. V.* Ratio: quia magistratibus in multis liberè laxantur habent,

- habena, lites, ut volunt, ex æquo & bono terminandi, magnæq; eorum probitati atque præstantiæ tribuitur celeris expeditio. *l. 1. inf. ubi B. de jure delib. c. in causa. ubi Panormit. de off. deleg. l. non possunt. de ll. Cic. in orat. pro Fronteio, ibi: non minimam partem judicis sapientia tenet.*
35. Ex his cum rationibus, tum exemplis satis superq; constat, publicum Principum & Rerumpub. officium in litium multitudine abbrevianda, minuenda, tollenda, requiri; sed utriq; sicut in rebus alijs, ita in hoc litigiorum articulo suos & consiliarios & Advocatos adhibere debent. *Warem. de Erenb. lib. 1. de fæder. c. 1. nu. 80. & seqq. ex. Herod. lib. 7. Histor. pag. 377. num. 169 Dion hist. lib. 53. p. 510.* Magna negotia, magnis adiutoribus egent, inquit Vel. Pater. *lib. 2.* Non quidem eos, qui causas agunt, lites tractant, aut suo aut alieno nomine rationibus præsent, arma sciunt, Oratores & legatos agunt, imò medicum, mathematicum, opificem & omnia representant, Die zu allen sachen gerecht sein/ instar nobilium equis suis utentium, modò ad plaustrum & effedum, modò ad iter, modò ad bellum, ut de Germania
36. conqueritur *Warem. de Erenb. d. l. 1. de fæd. c. 1. nu. 88.* Hi enim qui litibus ipsi sunt impliciti, litium finem ad alterum seculum relegant, & qui ex litibus aliquid lucelli sperant, minus adspirant citiori litium decisioni, & ita consultatio illa cum litigiosis aut lucrifacientibus non erit fructuosa, uti concludit *Auct. disc. vom Justitiengericht inf. & pag. 79.* Quis enim tam inops à consilio princeps aut legislator, qui ll. usurarias abrogaturus, foeneratores consulat? lites sublaturus, litigiosos adhibeat? incontinentiam & luxum moderaturus, prodigorum ac meretricum greges ad consilium admittat? inquit in simili *Ioh. Bodin. lib. 6. de Repub. c. 1. num. 628.*
37. Idcirco eligendi erunt viri boni, probi, industrii, pacifici, & jurium & consuetudinū peritissimi, qui singulis in judicijs singularia litiū remedia facile subministrabunt, dabunt. Siquidem abbreviationes litium & reformationes civitatum faciendæ sunt cum consilio eiusmodi jurisperitorum, *Br. in tr. de reg. civ. num. 6. l. 2. ubi Br. ad SCT. Vell. arg. l. human. C. de ll. qui non tam jura & injurias norint, quam præcepta juris tanquam regulas sui ordinis diligenter observent, & ipsi bono exemplo servent: honestè vivant: alterum non lædant: suum cuiq; tribuant. §. juris. 3. Inst. de I. & I. l. 10. ff. eod. Rober. 3. cen. 12. Donel. 2. comm. c. 1. Vacon. 1. de el. 30. num. 4. Auct. disc. vom Justitiengericht*
38. *p. 81.* Turpe enim Doctori, cum culpa redarguit ipsū. Sic I. Cæsar commissit

misit excellentioribus Ictis, vt leges magis necessarias & vtilis colligerent. Idem fecit Alaricus Rex Gothorum, operâ Aniani. Sic Lacedæmonij non prudentes tantum sed & Iustos consiliarios, habere volebant. *Fulgos. lib. 6. c. 4. ex Plutarcho.* At nostro seculo quovisquisq; est, qui saluberrima litium abbreviandarum remedia dedit? nullus ferè; nec est privatorum meâ censurâ litigiosum hoc malum è repub. tollere, nisi accedat auctoritas supremorum principum. Sed quomodo accedet, nisi politica Ictorum remedia præcedant? Verum hi vt plurimum jus privatum tractant, vt contractus, obligationes, connubia, dotes, tutelas, testamenta, actiones, delicta, pœnas, etiam stillicidia & cloacas: nullus est, qui de publicis religionum & regionum litibus componendis cogitat. Agite igitur Germani Philosophi & Historici, Cæsarē, Salustiū, Suetonium, Tacitū, Vegetiū cū 39. Platone, Aristotele, Xenophonte, Plutarcho, Dione, Themistocle, Appiano, Dione Siculo, Probo, probè coniungite, vim doctrinarum enucleate, in ordinem redigite, Reipub. nostræ accomodate: monente *War. de Erenb. lib. 1. de fad. c. 1. num. 51.* nec estote amplius umbratiles in huius seculi umbra, sicut hodie multi, qui splendorem & speciem huius vitæ intuentur, sollicitudinem & laborem perspicere non possunt. Ciuiles inquit *Lactant. ex lib. Cicer. de Gloriâ amiss.* Ciuiles viri, qui Rempub. gubernât, qui vrbes aut nouas constituunt, aut constitutas æquitate tuentur, qui salutem ciuium vel bonis. ll. vel salubribus consilijs, vel iudicijs grauib⁹ conseruant, Philosophiæ Doctoribus præferamus: Etenim omnis illorum disputatio, quam vberimos fontes virtutis & scientiæ contineat, tamen collata cum horum actis, perfectisq; rebus, vereor ne tantum videatur oblectationem otij attulisse. *Seigneur de Pybrac. la. 2. remonst. pag. 78.* 40 Agite inquam, Icti, Responsa, Senatusconsulta, Prætorum edicta, Impp. responsa, cum constitutionibus Imperij, consuetudinibus & processu Camerali coniungite, superflua rescate, omnia nostro foro accomodate, litigiorum remedia communicate, & ad verum Iuris prudentiæ finē contendite, vt jus suum cuiq; tribuatur, alias veretur Vigelius *in parad. 9. in f. ne Ictorū*, quem & clericorū auctoritas exitum sit habitura. Exhibentur enim in hoc litigioso & malitioso seculo, sicut in comœdijs larvæ; pro Ictis legulei: pro militibus latrones: pro politicis nebulones: pro oratorib. procuratores, rabulæ: pro historicis pueri, pro philosophis sophistæ: pro medicis circum-

foranei: pro theologis, subsannatores: quot boves in quadriga argentea! *exclamat Eberh. à Weihe med. de van. gl. mundi p. 36.* Quid faciunt tot muli in Clytemnestrâ? odiosa res est Circensibus pompa *inquit*
 41. M. Jacques Faye *la. 4. remonstra. pag. 191.* Et hæc de publico principum & Rerumpub. officio in litiū multitudinem abbrevianda, minuenda, tollenda. Cuius memor illustrissimus Pomeranorum Dux PHILIPPVS 2. non solum illustre Dicafterium fundauit, & ornauit, sed etiā elegantī inscriptione tam iudices, quam Advocatos, monuit, vt lites abbreviarent, minuerent, tollerent, sequenti tenore, neq; minori laude quam supradicti Impp. Reges, Principes.

DEO TRINO ET VNI SACRVM.

DIVÆ IUSTITIÆ.

Quæ voluntatis diuinæ administra, æquilibrio suo, ad normam sanctę legis Ius & AEquum per sacerdotes suos mortalibus dispensat, AEdem hanc, sacram, quam Illustrissimus Princeps ac Dominus, Dominus BOGISLAVS XII. Dux Stetini, Pomeraniæ &c. paulo ante renovatam, Tribunali iuri dicundo destinato, novo, eleganti, auxerat, Illustrissimus Princeps ac Dominus, Dominus PHILIPPVS II. Dux Pomeranorum, I. C. Primogenitus & successor hoc quo vides modo, exornavit. Vobis hanc primum faciens, delecti Iudices, gratiam, vt eò lubentius Ius & Iustitiam, quam DEO non hominibus vos administrare scitis, ita incorrupti administretis, vt nec præmijs nec lacrumis fontū, nec metu potentis adversarij, nec sanguinis vllō vinculo vos vinci patiamini. Ad hoc ergò Asylum, omnes injurijs, cladibusve oppressi, confugite. Hic enim diva Iustitia jus secundum Romani Imperij leges, & jura Civilia scripta ex asse dispertit: Hic eadem æquum & bonum sine fūco & fraude dimetitur: Hic eadem gladio suo à bonis vim & injuriam omnem arcet; punit malos. At vos, qui causas clientum Advocati & Procuratores agitis, admonitos Princeps vult, vt sementem litium vestrę messis causā longam facere, & protrahere lucri gratiā processus nolitis: sed pacifici potius concordiam inter litigantes sancire studeatis. Quod vt præstetis, ante limen hoc vna cum clientibus vestris, calumniam, fraudem, dolum, malevolentiam & mendacium exuite: veritatem verò, candorem, animum æquum, modestiam, patientiam comites vobis adjungite. Nam qui secus faxit, sibi cudet malum, & voto suo frustrabitur. Pax enim

enim malis constitutæ sunt, Boni vero ut passim, ita hic quoq; laudem & præmia invenient sua.

Ætatis Optimi Principis XXXVI.

Anno Gubernationis III.

Christi nati M. DC. IIX.

CAPVT III.

DE

Privato colligatorum officio in litibus fugiendis, detestandis & execrandis. Vbi simul examinatur quæstio:
Vtrum homini Christiano litigare liceat?

SVMMARIA.

1. *Bella & litigia fugienda, quia causa malorum.*
2. *Athenienses abhorrebant litigatores.*
3. *Romani non existimabant viros bonos frequenter litigantes.*
4. *Qui in litibus versantur omnia mala norunt.*
5. *Homines naturâ amant lites, ut Parnus, & anus Ptolemais.*
6. *Qui lites amant sunt legibus exosi.*
7. *Imperator & Papa execrantur lites.*
8. *Commendantur in jure qui lites execrantur.*
9. *Viri boni lites execrare debent.*
10. *Lite carere est vita beata secundum poëtas.*
11. *Filius litigiosam hereditatem repudiat propter molestias litis.*
12. *Muliebre est litigare, litiumq; redempores execrandi.*
13. *S. scriptura ad decisiones litium allegatur.*
14. *Christus detestatur lites, & Apostolis causam litis subtrahit.*
15. *Alia scriptura loca, quæ lites execrantur.*
16. *Esaias & Iacobus graviter in litigatores invehunt.*
17. *Christianus litigiosus inter 12. mundi abusus est.*
18. *Litium execratione non tolluntur judicia.*
19. *Q. Vtrum Christianis litigare liceat.*
20. *Negatur. sc. privatim ad rationem.*
21. *Litigare apud infideles prohibitum.*
22. *Litigare sub iudice suspecto gravissimum.*
23. *Perfecti non litigant, quia nihil habent.*

E ij

24. Prohi-

24. Prohibetur quis litigare captando lucrum.
25. Litigia non simpliciter prohibentur, sed temeraria, medica.
26. Iudicium in quo lites tractantur est ordinatio Dei.
27. Litigia potius jubentur, quam prohibentur.
28. Vbi leges & iudices, ibi etiam lites.
29. Iudicium finem litibus imponit.
30. Christianis licet belligerare & litigare.
31. In iudicijs salus est Reipub.
32. *ex xepodinn* Faust vnd Kolbenrecht improbat.
33. Christiani ne sint faciles ad litigandum.
34. Ex rebus levissimis magna litigia sunt nata.
35. Lites modicae quae dicantur, iudex arbitratur.
36. Nobiliores ob res modicas litigare pudeat.
37. In praelium iturus, quomodo se praeparet.
38. Iusta litigandi causa quae dicatur.
39. Lis injusta, & bellum damatur.
40. Cogitandum an expediat lites ingredi.
41. Litigaturi factum Advocato diligenter confiteantur.
42. Litigatores suam personam, vires & iudicem considerent.
43. Litigaturi de probationibus sint solliciti.
44. Collitigaturi quoad probandum comparantur.
45. Collitigaturi modeste procedant, ne se decipiant.
46. Christianus ne sit fax aut tuba litis.

II. **S**icut bellum communiter improbam⁹, detestamur, execramur, ut litigium publicum, omnium immanitatu & feritatum epitomen, omniumque malorum causam, Mornæus de ver. rel. Christ. c. 16. f. 361. Roterod. in orat. de bello post Isocrat. in or. de pace. & AEsch. in orat. de falso leg. Demosth. de Cherson. Damh. in pr. crim. c. 151. nu. 23. Exod. 17. & Deut. 20. quia ex bellis etiam iustissimis, multa, imò infinita oriuntur mala: Aug. lib. 19. de C. D. c. 7. Polyb. lib. 5. hist. War. de Erenb. lib. 1. de fæd. c. 2. num. 55. ita multò magis intestina privatorum bella, h. e. litigia improbare, fugere, detestari & execrari debemus, exemplis tum Ethnicorum, tum Christianorum laudatissimis, monitis Ictorum, & SS. scripturæ. Isocrates in Arcopag. priscos laudat Athenienses, quod forum fugerint, nec illud accesserint, nisi coacte & magno pudore, ita litigatores abhorrebant. Cic. in off. ait: VIRVM

BONVM

BONVM esse non debere in exigendo acerbum, sed æquum & facilem, multa multis de LVRE suo cedentem, à litibus quantum licet, & paulò plus etiam quàm liceat, abhorrentem. Ord. *ad l. fin. nu. 105. & seq. de R. V.* Martialis miserum judicat & dementem Gargilianum quendam, qui diutius litigaret cùm posset cedere & vinci, sic inquit *epigram. lib. 7.*

*Lis te bis decima numerantem frigora brumæ
Conterit una tribus Gargiliane foris.
Ah miser & demens viginti litigat annos
Quisquam, cum vinci Gargiliane licet :
Deridetur.*

Romani enim cum Christum adhuc ignorarent, lumine naturali, atque honestatis imbuti præceptis, litigiosas judiciorum molestias abhorreere solebant, nec bonum virum existimabant eum, qui frequenter in his versaretur suo nomine. Oldendorp. *vol. 1. cons. Ac. Marp. s. num. 7.* Vnde laudatur illud Catonis, qui optavit forum judiciale muricibus sterni. Gallicè *de chausse trappes.* Quod etiam Budæus de Basilica Parisiensi optavit, loco lapidum nigrorum & alborum, quibus alternatim pavimentata est. Sic enim Cato roganti cui-dam, ut fora perinde ac theatra linteo velamine tegerentur, quò colligantes causas commodius, absque sanitatis suæ præjudicio (solis quippe radijs in capita eorum Romæ ferientibus) perorarent: Nequaquam respondit. Nam quod me spectat, optarem potius, ut quæ ad forum iter est, ferreis muricibus inductum esset, ut ferramentis illis acuminatis tam dolerent pedes, quàm caloribus ardeant capita. Otiosos nimirum omnes arbitratus ardeliones, & reipub. infestos, qui contentionebus adeò studerent. Nam qui laboribus & paci sedarent, lites domi magis vicinorum & cognatorum arbitrio extinctas mallent, quàm pecunias procuratoribus dare. Thom. Smith. *lib. 2. de Rep. Angl. c. 12.*

Ratio: qui in litibus versantur omnia mala norunt, nec mala duntaxat, sed etiam bona, sine quibus illa consistere & percipi nullo modo possunt. Bodin. *in meth. hist. c. 4. fol. 50.* Reyg. *in thes. jur. lit. L. num. 156.* Vnde jura lites abhorrent. ut ait Ant. Piagg. *de tut. & cur. q. fin. num. 12.* & Ludov. Gomez. *inc. dispendia. num. 12. de reser. in 6.* ait, lites in tantum fugiendas, quod satius sit rem totam petenti

- dimidiam partem dare, quàm pro tota litigare. Hier. Gonzalez. *sup. reg. 8. Cancell. §. 7. proæm. num. 18.* Homines verò naturâ lites amant. *l. item si unus. de Rec. arbit. c. per prud. de off. deleg. Calvin. in pr. jud. c. 5.*
3. *in coron. num. 25.* Nam sicut diversitas corporum diversitatem animorum indiget, ita nec vnum velle omnibus, *l. quia pot. ad Scitum Treb. l. 2. §. deinde quia diff. de R. I.* sed ad dissentiendum naturalis facilitas. *l. item si unus. §. fin. de R. A.* Hyperbolus tantò litigiosus erat, ut proverbium inde nasceretur, ultra Hyperbolum. Et Parnus: ut ob amissam naviculam cum obvijs quibusque litigaret. Vnde natum proverbium, ob Parni scaphulam h. e. ob res minutulas multum movere litium & querelarum. Magon. *de recta patroc. rat. c. 20. nu. 10.* Herodot. de duob. fratrib. Euristhene & Procle scribit, quod toto vitæ tempore invicem litigarint, & hæredum hæredes litigantes reliquerint. Thom. Garzon. *disc. 12. della piaz. uni p. 938.* Sic anus illa Ptolemais, cuius meminit Suidas, tantâ animi pervicaciâ actam diu litigavit, ut animam prius effluerit, quàm à litibus desereretur. Bodin. *l. 6. de Repub. c. 6. num. 756.* Thol. *lib. 47. Synt. c. 1. num. 6.* ait, multos esse superbos, qui neque ad horam sine contentione vivere queant. Gorgias Leontinus cum in olympijs de communi Græcorum concordia insigniter peroraret, à Melantho ludibrio habitus est, dicente, frustra Gorgiam de Græcorum concordia agitare, cum se, uxorem & ancillam concordem habere nesciret, quæ ob Zelotypiam irata quotidie dissidium faceret. Alex. *lib. 5. c. 18.* At qui lites amant, dicuntur calumniiosi, & legibus exosi. Barbat. *cons. 7. lib. 2.* qui dictum suum ampli-ans subiungit quod qui de levi litigat, non sit admittendus in testem nec in accusatorem. *Barb. lib. 4. cont. 32. col. 2. Spec. tit. de præp. jud. ubi missam comparat litibus. pag. 1. num. 2.* Econtra Vlpianus prodidit, verecundam cogitationem eius qui lites execratur, non esse vituperandam. *l. item si res. 4. §. 4. ibi: verecunda cogitatio eius qui lites execratur. de alien. mut. jud. cau. fact.* Et Paulus *l. in sum. de cond. indeb.* hoc ipsum, quod à lite disceditur, in causam legitimam transactionis esse ait, licet nulla res sit intermedia. Ant. Guib. *Cost. lib. qq. jur. c. 5. nu. 6. facit text. cum gl. verb. laudabile. in c. 2. §. stat. de V. S. in 6. c. 1. ext. de Synd. Mar. Cala. tr. de modo art. & prob. nu. 1. 2. 3. & 4. Camil. Borel. tr. de comprom. §. 1. gl. 1. num. 22.* Hering. *tr. de fideiuss. c. 1. nu. 26.* Ex quo etiam Papa & Imperator execrantur lites, ut ait Host. *in Auth. ut diff. jud. in pr. Blanc. de comprom. q. 1. num. 1.* Iustinianus, Nunc admonen-

di sumus, ait, magnam curam egisse eos, qui IVRA sustinebant, ne facile homines ad litigandum procederent, quod & nobis studio est. *Inst. de pœ. tem. lit. in pr.* Oldend. *vol. 1. cons. Ac. Marp. 5. num. 8.* Vnde 8. commendantur in jure, qui lites in tantum execrantur, ut malint jus suum indiscussum relinquere, quam in judicio contendere *c. nihil. 2. ubi Pan. & Felin. in pr. de præscript. las. in l. filio pater. 87. num. 3. de legat. 1. W esemb. cons. 23. nu. 39. num. 1. Airer. p. 1. pr. jud. c. 2. obs. 3. nu. 18.* ubi sacris literis convenire demonstrat. Ergo litigatores tanquam viri boni lites execrari debent. *Blanc. de compr. q. 1. num. 1. Nevizan. in syl. nupt. lib. 6. n. 12. Auct. Nav. Stultif. char. 81. Tiraq. de jur. retract. p. 9. 1. §. 8. gl. 7. num. 20. & seq. las. in l. fil. nu. 1. de leg. 1. Felin. c. ult. de præscript. Pinel. in l. 1. p. 3. num. 45. C. de bon. mat. Montic. in tr. de inut. hered. c. 90. num. 30. Capifer. tr. de no. test. p. 1. c. 3. nu. 48. D. Pruck. cons. 2. num. 145.* Hoc etiam suadent Poëtæ.

Estē procul lites, & amara premia linguae, inquit Ovid. Martialis inter ea quæ faciant vitam beatiorē, ponit, ut sit lis nulla, toga rara, mens quieta. lib. 10. epigr. 47. Et lib. 5. epigrammate. 21.

*Nec nos atria, nec domos potentum,
Nec LITES tetricas, forumq; triste
Noscimus, nec imagines superbas.*

Nam lite carere, certè pars beatæ vitæ mortalis est inquit P. Greg. 10. *Thol. lib. 40. synt. c. 11. num. 3.* Et malitiosus litigator opponitur homini bonæ fidei, qui dolum non habet *l. non debet. de dolo.* Sic idem Mart. *lib. 2. ad Sext.* suadet, potius solvendum quam litigandū: *Solvas censeo Sexte creditori.* Hinc filius à patre hæres institutus, si II. damnosam hereditatem & litibus implicitam deprehenderit, eam repudiare, & nihilominus legata acceptare potest. *l. filius. ubi las. n. 1. de leg. 1.* ubi rationem allegat: quia BONI VIRI est lites execrari. *l. apud Celsum. §. si quis. de exc. dol.* Hinc Papinianus laudat fratres, quos pietatis officio functos asserit, ut arbitro quæ ceperant derelicto, & lite renunciata, ultro neam transactionem communis eorū hereditatis inierint *l. fin. ff. fam. hercisc.* Et Vlpianus refert, Prætorē existimasse, inijsse æquitatem in cessione Domini de peculio servi, à quo merces accipiendo obligatur, ne contribueret disquisitione facta: ut se à molestia LITIS liberaret. *l. illud. §. quod tamen de tribut. act. Thol. lib. 47.*

12. *lib. 47. synt. c. 1. num. 7.* Econtra muliebre est litigare, præsertim de re minuta, quam nec operæ precium est extra iudicium petiisse, ac sine ullo litis incommodo obtinuisse Ant. Fab. *lib. 6. Cod. for. tit. 22.* Magon, *de reæt a patroc. rat. c. 20. num. 10.* Senec. *de 4. virtut.* Ordel. *ad l. fin. n. 94. de R. V.* Pari ratione rem litigiosam vendi prohibitum fuit. *l. 1. ff. & C. de litig.* Talesq; alienatarij, litium redemptores dicuntur, interq; excrandos à jure ponuntur. Ordel. *ad l. fin. num. 89. de R. V. tex. in l. 22. & 23. C. mand. ubi Dd. c. suspectus 3. q. 5. Roman. sing. 318. ubi ad d.*
13. pessimum genus hominum qui lites quiescere non patiuntur. Denique sicut jura lites abhorrent; ita etiam SS. scriptura, quæ ad decisiones causarum etiam in civilibus allegari potest. *c. cum causa. ubi Panorm. n. 5. de elect. c. 1. distinct. 25. c. sunt nonnulli. 16. q. 1. c. 5. Roman. dist. 15. gl. in c. noli. dist. 11. Pan. in c. ne imitaris. num. 2. de const. Bl. in Auth. ad hoc. n. 2. C. de usur. las. in l. 1. num. 33. Br. num. 20. Alex. n. 31. Dec. num. 23. ff. si cert. pet. Masc. vol. 1. concl. 191. Zas. lib. 2. sing. resp. ci. in f. ubi restringit, si lis jure positivo non fuerit decisa aut Dd. opinio in contrarium. And. de Ifern. in præl. feud. n. 4. ubi Matth. de Affl. n. 101.*
14. Everard. *loc. ab auctor num. 6.* Vbi primum se offert verenda atq; tremenda Salvatoris nostri auctoritas, qui lites detestando dicit Matth. *c. 5. ver. 40.* Qui vult tecum iudicio contendere & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. *c. 1. §. 1. 14. q. 1.* Hier. GonZal. *super 8. reg. cancell. §. 7. proæm. num. 18.* Roder. Zamoren. *in spec. vit. hum. lib. 1. c. 18. ibi: servos Dei non oportet litigare.* At magis oportet obedire Deo litigia prohibenti, quam hominibus contendentibus *Act. c. 5. vers. 29.* Vnde Christus apostolos sine auro misit ad prædicandum, ut ipsis subtraheret causam litis teste D. Ambros. *& habetur c. ira 11. q. 3.* Ordelaph. *ad l. fin. n. 118. de R. V. 1. Cor. 6.* si secularia iudicia habueritis peccatum est. *c. clericum. §. ex his. 11. q. 1. c. 1. 23. q. 3. Ecclesiast. c. 28.* abstine à lite & minues peccata. Et Christus ipse: Nisi abundaverit Iustitia vestra plus quam scribarum & Phariseorum h. e. legistarum & jurisperitorum, non intrabitis in regnū cœlorum. Roder. Zamoren. *lib. 1. spec. vit. hum. c. 18.* Magon. *de reæt. patr. rat. p. 1. c. 11. n. 10. Prov. c. 16.* Perversi suscitant lites. Item. qui abstulerit tua, noli repetere. It. facile spernunt terrena, qui cælestia sperant; qui autem terrena magnoperè
16. complectuntur, nescio, subiicit B. Chryl. si firmiter cælestia credunt promissa. Esaias graviter invehit in morosos litigatores. Iacobus Pauli coapostolus, populum suum litigatorem eo nomine increpat

4. Vnde, inquit, bella & lites in vobis, nisi ex concupiscentijs vestris, quæ militant in cordibus vestris. Agnoscentes vtriq; forenses lites vt plurimum à malo proficisci, & significantes aliquem esse victum, & superatum odio poti' vel avaritia, vel alio simili corrupto & vitioso litigandi affectu, qui nos agit præcipites, quam Ivs TITIA. Ordelaiph. *ad l. fin. n. 101. de R. V.* Deniq; litigiosus ordinari prohibetur, quia nunquam cessabit seminare discordiam & lites *arg. 1, ad Timoth. 3. ibi non litigiosum. c. 1. dist. 46. t. 66. & 90. dist. P. Greg. lib. 47. synt. c. 1. num. 7.* imò inter 12. mundi abusus ponitur Christianus litigiosus, quod no- 17. men Antiochiæ ipsi datum est anno 6. post ascensum Christi *Act. 11. c. sacros. dist. 22. Ordelaiph. ad l. fin. n. 113. de R. V.* Et Roder. Zamoren. in *spec. vit. hum. lib. 1. c. 17.* ait, quòd causarum, & litigatorum, atq; Advocatorum copiâ charitatis ordo pereat, quæ in litigando minimè servari possit. Qui plura desiderat, vnionem Budij perlustret. Nos ex prædictis Ethnicorum exemplis, Ictorum respōsis, & SStâ scripturâ satis superq; constare existimamus, quodnam sit privatum litigatorum officium, vt lites fugiant, improbent, detestentur & execrentur, nec autument illis ipsis iudiciorum necessitatem tolli. Quò enim 18. magis lites execrabimur, eò magis necessaria iudicia iudicabimus, vt litium capita & pernitiem hanc portentosam, quæ grassatur inter homines, si non possint omninò extrudere, saltem quantum fieri poterit emendare. P. Greg. *lib. 47. synt. c. 1 num. 14.* Hinc inter scrupulo- 19. flores quæstio suboritur dubia, carptim & quasi saltuatim nobis explicanda: *Vtrum Christianis, novi fæderis fidem profitentibus, saluâ conscientia litigare & lites pertractare liceat?* Puritani purè putè negare videntur, & orbem christianum à litiâ confunderentur, numeris argumentorum penè innumeris, sed hoc præsertim pernicioso & litigioso:

In Christianismo maior requiritur perfectio,

Ergò cessabunt litigia & magistratus.

Hanc erroneam opinionem tollendo, respondebimus primò ad prædicta SS. scripturæ loca, & postea eadem script. & alijs confirmabimus, honestum sive modestum litigiorum vsum esse concessum. Respondebimus autem diversimodè.

Primò, quòd Christianis nec à Christo ipso Matth. 5. simpliciter 20. prohibeatur litigare, sed potius Iudæorum opinio taxetur, qui iudicium talionis exindè colligebant, vt indigetant verba, oculus pro

F oculo,

oculo, dentem pro dente &c. & quidem propriâ auctoritate vim vi repellendam judicabant. Hoc præjudicium Christi iudicium reprobabat, & consulit, satius esse bona externa amittere, quàm pro illis litigare, crabrones irritare, aut pacem solvere fraternæ charitatis. At istis remotis circumstantiis, nemo prohibetur litigare, & jus suum repetere, modò iudicis auctoritate fiat. *P. Greg. Tol. lib. 47. Synt. c. 1. nu. 4. per l. nullus. 6. de Iuda. ad Rom. c. 12.*

21. II. Christianis prohibitum litigare sive iudicio contendere apud infideles Christum negantes. *c. aliud quidem est. 11. q. 1. 1. Cor. 6. Act. 25.* quomodo quæso fideles ab iniquis infidelibus, aliàs ferro flammisq; eisdem persequentibus, Ius & IUSTITIAM sibi administrari contendunt? Adulatione? Res fide nostra prorsus indigna: quin potius iniquitatem patiamur, quin potius ab eis fraudemur. An non melius pro veritate supplicium pati, quàm pro adulatione beneficium accipere? *c. nemo. 11. q. 1.* Quod si gravissimum sit litigare sub iudice suspecto, multò magis sub iudice infideli. At prius. E. & p. c. *quod susp. 3. q. 5. c. cum interd. 5. de except. Gail. 1. obs. 34. in f. Cacher. dec. Pædem. 15. nu. 5. Vultei. 2. l. R. c. 30. num. 75.* Hinc jure naturæ concessum, suspectorum iudicium, multò magis infidelium declinare insidias. *c. secundò requir. 41. de appell. Pan. in c. adhac. nu. 8. de rescript. Wes. conf. 6. num. 195. lib. 1.*
23. III. Sunt præcepta, vel potius consilia perfectionis, ut multum imperfectæ & sauciæ suæ naturæ tribuentes, perfectioneq; eiusdem nitentes, maximi erroris & mendacij hisce arguantur & convincantur. *c. aliud ibi propriæ perfectionis amore. 11. q. 1.* Perfecti enim nihil habere dicuntur, aliudve nihil possident, quàm Deum, ut antiqui sacerdotes Levitici generis, Deut. 12. Ios. 14. Matth. 19. Mar. 10. Luc. 18. Act. 2. & 4. Ergò cum perfecti nihil habeant, nihil etiam repetunt, aut litigant. *Da nichis ist/hat der Keyser sein recht verloren.*
24. IIII. Prohibetur quis litigare captando lucrum: sed non evitando damnum. *c. episcopus. 14. §. 1. & ibi Archidiaconus. q. 1.* Hic enim magis excusatur, nec adeò litigij accusatur, secundum illud Germ: *Man tan nicht lenger frid haben als sein Nachbar will* / qui ad litigandum provocat & cogit. Multo cum hisce profectò ageretur melius, si relicto foro rostrisq;, lites suas placidè ad rastra componerent, secundum exemplum, quod narrationibus suis Gilbertus Cognatus inseruit. Parum, inquit, conveniebāt inter duos cognatos de re dividenda. Adibantur Advocati,

Advocati, parabantur dicæ, res erat cum Ictis, aditi iudices, contesta-
 ta lis, cæpit agi causa, h. e. bellum susceptum est. Ibi alter maturè re-
 spiscens, adversarium ita alloquitur: Principiò parum decorum est,
 quos Natura copulavit, hos pecunia dissociet. 2. incertus est litis e-
 ventus, suscipere nobis in manu, finire non est. De 100. aureis totalis
 est, eius summæ dimidium in Notarios, procuratores, promotores,
 advocatos, Ictos, iudices & iudicum amicos expendetur, si legibus
 experimur. Quare potius nobis ipsis sapiamus, quàm istis prædoni-
 bus, & in hoc malè collocatam pecuniam inter nos partiamur, & a-
 micitiam nostram alioquin perituram lucrificiemus, & tot molesti-
 as effugiemus. Quod si recusas quicquam concedere, ego vel vni-
 versum negotium tuo permitto arbitratui. Abundè magnum fece-
 ro lucrum si & famæ pepercero, & amicum servavero, & tantum effu-
 gero molestiarum. Movit adversarium tùm rei veritas, tùm cognati
 festivitas. Rem inter se transigerunt, invitis Advocatis & iudicibus,
 quos canes deluserant hiantes. V. Deniq; distinctio omnium op- 25.
 tuma optimè hæc conciliabit. Non simpliciter prohiberi litigiosas
 contentiones in iudicijs, sed secundum quid, si fuerint temerariæ, in-
 iustæ, modicæ, nullæ, & per consequens non tàm litigium, quàm im-
 pia litigandi causa, & pronus ad iurgia & litigiosas contentiones ani-
 mus reprobat. P. Greg. Tol. lib. 47. Synt. c. 1. num. 6. Nevizan. lib. 4.
 Syl. nupt. num. 8. & seqq. per l. eum quem temerè. 79. de iudic. Bl. i. gener.
 nu. 13. de episc. & cler. nemo enim jus suum remisisse censetur. Ceph.
 cons. 440. num. 29. vol. 3. Flam. de Rub. cons. 99. num. 12. vol. 2.

Remotis igitur adversantium argumentis, christianè statutemus,
 quòd Christiani litigare quidem possint, sed non ob res modicas, te-
 merarias, nullas. Quod possint, asserunt cum Theologis Icti. Pet.
 Martyr. class. 4. loc. com. c. 15. loc. 5. Tiraq. de ret. lign. §. 8. gl. 7. nu. 20. P.
 Greg. Tol. lib. 47. Synt. c. 1. num. 6. Treutl. disp. 12. §. 17. Et probatur I. 26.
 Quia ordinationes à DEO sunt servandæ. At iudicium, in quo lites
 tractantur, est DEI ordinatio. E. servanda. Paul. ad Rom. c. 13. D. Ol-
 dendorp. vol. 1. cons. Marp. 5. nu. 3. & 12. Assumptio verificatur, quia
 Deus ipse non solum in veteri testamento iudicia instituit, qualita-
 tesq; ac virtutes eorum, qui iudices deligendi essent, accuratè expref-
 sit, Deut. c. 1. vers. 9. Exod. 18. vers. 19. Gen. 9. vers. 6. sed etiam se ipsum
 ad sidere professus est. psal. 82. vers. 1. prov. 8. Per me reges regnant, &
 legum conditores iusta decernunt. Item, gravis ipsa ipsius Christi re-

- sponsio, quâ injustum suum judicem, datam sibi potestatem, satis insolenter jactitantem, perstrinxit: Non haberes potestatis in me quicquâ, nisi è supernis tibi esset traditum. Ergò nulla potestas nisi à Deo. *d. c. 13. ad Rom. Nov. 6. & 8. c. quesitum. 23. q. 4. l. 1. C. de V. I. E. l. 1. C. de sym. trin. Chass. in conf. Burg. in proam. verb. par la grace. n. 1. Bodin. 1. 27. de repub. c. 10. P. Greg. Tol. lib. 47. synt. c. 1. nu. 9.* Sic Deus in populo Israëlítico sibi electo selectos habuit iudices ad dirimendas lites. Paulus ipse, vas electum, *in act. ap. c. 25. vers. 10.* & ad Cæsarem provocavit, & suæ quoq; sororis filium in eum finem ad tribunum misit, ut de Iudæorû conspiratione aduersus se facta litigabundus quereretur. *Act. 13. vers. 17.* Vnde apparet non esse prohibitum cum aduersario suo litigare, atq; in iudicio conflictari. *Es. c. 1. v. 17.* ait: quærite iudicium, subvenite populo, iudicate viduas. Non hominum sed Dei iudicium exerceatis. *2. paral. 9. vers. 6. Deut. 1. vers. 57.* Secundo, si sunt leges, sunt & iudices & iudicia quibus lites cognoscantur & dirimantur. At verum prius. *E. & post. 1. Pet. 1. v. 13. Rom. 16. v. 13. Actor. 13. v. 12. t. 1. ff. & C. de legibus.* Lex enim æmula divinitatis, antistes religionis, fons disciplinarum, artifex juris, bonos mores inveniens, gubernaculum civitatis, iustitiæ nuncia, magistra vitæ, anima Reipub. *Tol. lib. 47. synt. c. 1. n. 16.* Legis administrati sunt Magistratus & Iudices, ad hoc semper instituti, ut malis sint terrori, & bonis subsidio, per quæ eorum manus Deus Respub. conservari: & civiles controversias atq; lites, quæ in humana hac societate gignuntur, vult dirimi, inquit. *Ord. del. ad l. fin. nu. 116. de R. V. Tolos. lib. 47. synt. c. 1. nu. 16. per. l. 2. C. de div. advo. jud. l. quidam. si cert. per.*
29. III. Litigiū, siue iudicium quo lites tractantur, est *ἡγορία τῶ δικαίου, ἡγορία δίκης*, legitimum præsidium, & juris publici tutela. *Arist. 5. eth. Nic. c. 6. & 1. pol. 2. l. 5, C. de his qui ad eccl. conf. l. nulli. 14. C. de Iuda. Pac. diss. 1. Ep. jur. 9. 24.* quod finē litibus imponit, per legitimos tramites, & iusto ordine incedens, adhibitâ condemnatione vel absolutione. *l. 1. de re jud. Tol. lib. 47. synt. c. 1. nu. 14.* ubi addit, finem iudiciorum esse circumcidere lites. *per. l. properandum. C. de jud.* Ergò necessarium est iudicium ad sopiendas hominum penè immortales lites.
30. IIII. Lis nihil aliud est quàm prælium quoddam civile *Germ. Eyn Kriegsbestallung.* At belligerare Christianis permillum. *E. & litigare.* Assumptum probant *P. Gregor. lib. 11. pol. c. 1. n. 11. P. Martyr. in loc. com. de bell. pr. nu. 1. loh. de Lignan. de bello. c. 11. Dn. Obrecht. diss. 1. de*

de bello. 8. 19. Vasq. 1. cont. illust. c. 9. n. 5. Boccr. de jure pagn. Heresbach. de administ. reip. Christ. c. 6. V. Natura hominum fragiles est, & ad liti- 31.
gandum prona. Ergo modum in judicijs præscribi necessum fuit. l. 1.
& 2. de ll. Exod. c. 18. Plat. 6, de ll. vbi civitatem reverâ ciuitatem dicit,
si judicia recto ordine fuerint constituta. Et Demosth. ad Athen. in o-
rat. περί τῆς συντάξεως ἐν τοῖς δικάσιν οὐκ ἔστι ἡ σωτηρία. in judicijs
vobis salus sita est. Tol. d. lib. 47. c. 1, num. 15.

Deniq; judiciaria litium decisione sublatâ ἐκ χειρὸς δικῆς certo cer-
tius obtineret Faust vnd. Kolbenrecht / Strauchreiten / nahrung auß dem
stiegeretff / & similia incommoda. Id quod omni jure prohibitum, ne 32.
quis propriâ auctoritate in litibus ultionem sumat, & in propriâ cau-
sa jus dicat, quam regul. multis prosequitur Socin. reg. 243. & 250. 2.
c. ne quis in sua jud. cau. ad hoc. 16. q. 1. c. nisi bella. 23. q. 1. c. porro. vbi gl.
2. de divor. l. nullus. 14. C. de Indæ. l. qui jurisd. 10. vbi Castr. num. 1. Soc.
n. 4. Dec. & las. n. 1. de jurisd. l. si quis in tant. 7. C. vnde vi. Mar. p. 3. n. 133.
Mod. Pistor. conf. 24. num. 8. Vult. vol. 3. conf. Ac. Marp. 35. num. 9.
Zoa. l. ut vim. 3. p. 3. n. 105. de l. & I. Mont. in l. fin. n. 130. C. de jure delib.
Ideoq; non leve sed immane delictum vocat gl. lites propriâ auctori-
tate dirimere. in l. scilicet. de vi & vi arm. Henn. con. 2. de ini. num. 112.
Ratio: quia singulis concedendum non est, quod per magistratum
publicè fieri debet l. non est singulis. 176. de R. I. Ayres. p. 1. proc. hist. c.
1. obs. 4. Ergo cum quisq; litigatorum suis affectibus ducatur, seduca-
tur, medius judex eligendus erit, in componendis sine affectu litibus,
qui omnia ad æqualitatem & æquitatem referat. Tolos lib. 47. synt. c.
1. num. 17. c. judic. 30. q. 5. l. judic. C. de jud. Vnde concludo hominem 33.
Christianum litigare, & suam suorumq; iniuriam lite persequi posse.
Tib. Decian. tr. crim. lib. 3. c. 4. n. 1. cum accusatio sive litigium de in-
jurijs sit actus justitiæ: Covar. 2. var. res. c. 10. num. 7. pr. Pruckm. conf.
16. nu. 73. & seq. vol. 2. & nemo teneatur jus suum indiscussum relin-
quere, quamvis teneat: quia ita judicandum sicut magnum c. novit.
13. Extr. de jud. Deut. 1. v. 17. Levit 19. v. 15. Prov. 24. v. 23. Eccl. 42. v. 1.
Iac. 2. v. 2. c. fin. 14. q. fin. Ad hominem politicum quod a tinet, in-
juriā inultam relinquere, ignominiosum est l. miles & socer. de adult.
las. ad l. si tibi. §. 1. n. 7. de pact. Bos. in pr. crim. de his quib. ut jud. n. 10.
Gillau. tr. de injur. §. 11. n. 30. Io. Guierri. Z. tr. de tut. p. 2. c. 7. nu. 10.
Ang. Peru. con. 248. num. 1. vol. 1. Ceph. conf. 429. n. 33. vol. 2. Pruckm.
con. 16. num. 63. v. 1. §. 2.

Adhibitis tamen sequentibus caut. lis.

E. iij

Ne

- I. Ne faciles sint & proni ad litigandum, propter animæ periculum; sicut pleriq; potius adversarij vexandi, aut aliena invadendi, quàm juris tuendi causa, causas atque lites movere solent. Tolos. *lib. 47. synt. c. 1. nu. 6. Spec. tit. de præp. jud. p. 2. rub. 1.* Vtinam eam saltem in litigando moderationem retineremus, quam ethnici in suis judicijs exercebant, eorumq; exemplo ad piè in eis conversandum moveremur. Ordel. *ad l. fin. n. de R. V.* II. Ne lraigemus ob titivillitiū, stilkicidium, cloacam, aut rem aliam modicam, levissimam, nullam; quia honorabile est non litigare pro modico. *l. si merces. 25. §. 6. ibi: modicum damnum æquo animo ferre debet. ff. locat. Nov. 24. c. 1. c. licet causam. ibi. modica vel nulla. ext. de prob. c. cum to. de jud. c. temere. dist. 31. D. Camer. cent. 1. med. hist. c. 92.* Vbi exemplis probat, lites tragicas ex levissimis causis ortas esse, vt ex lepore capto inter Florentinos. Pet. Iustinian. *lib. 14. hist. Venet. Martial. lib. 6.*

Non de vi, neq; cade, nec veneno

Sed LIS est mihi de tribus capellis.

Vitiligatores & alumni litium, qui litem mouent. si vel asinus canem momorderit, Plin. in præf. nat. hist. Pollet. 2. hist. for. Rom. c. 9.

- Quæ autem dicantur lites modici momenti sive præjudicii, diversa sunt judicia. *l. si oleum. 9. §. fin. cum l. seq. de dol. ibi: quæ infra duos aureos est.* Die der mühe nicht werde / noch der gerichtskosten austräglich ist. *c. anteriorum. §. illud. 2. q. 6. c. cum ab omni. 10. de vit. & bon. cler. Fel. 55. c. nonne. 28. col. 1. de rescript.* Communius placuit, arbitrio judicis relinquendum, quatenus lis sive causa dicatur modica, inspectâ personarum & regionum qualitate. Mar. *dist. 9. nu. 189. las. in l. admonendi. 31. col. 123. de jurei.* Card. Clem. *Sapè. q. 3. de V. S. Accurs. in l. illicitas. §. ne tenuis. 5. de off. præf. ubi porcellum rustici oculum vocat.* Ang. de Per. *ib. n. 2. in f. vulgare illud Italicum refert:* Tantò tiene caro il Villano la vacca, quanto il Marchese la marca. Speckh. *cent. 2. d. 3. q. 18. nu. 4. Myns. in dec. cas. 295. num. 12. Beust. in l. admonendi. num. 243. de jurei.*
36. Ergò tenuiores in tenuibus ita litigent, ne plus infumant, quàm sperent; nobiles verò pudeat ob gallinam, anserem, leporem, aut aliam rem levissimam tantas interdum lites movere atque judicia molestore. Tutor vero lites plus expensarū requirētes, quàm hinc emolumenti sperandum est, nunquam exuscitet, sed omninò abstineat, vt jura præcipiunt. Br. *ad l. mediteranea. n. 2. per text. C. de an. & trib. lib. 10. las. ad l. pactum curato. nu. 3. C. de pact. Ant. Piagg. tr. de tut. & cur. q. 15. num. 38.*

nu. 38. Valasc. ad l. imperium. nu. 262. de iurisd. Cald. ad l. si curator. vers. sine curato. num. 120. C. de rest. in int. Pruckm. con. 18. nu. 25. vol. 2. Sed rara in tutore fides, ut in Anglia Wardes, secundum prover. Es war nie kein trewer vormunde gefunden / quod nimis generaliter & injuriose allegat Cypræ. de iur. conn. c. 6. §. 9. num. 13.

Denique sicut iturus in prælium prius considerat, utrum iusta 37. belli causa sit, vel iniusta, pecuniam colligit, militem conscribit, & conferit: Dn. Obrecht. disp. 1. de bello. §. 764. Thucyd. lib. 1. Giov. Botter. della agilità delle forze. lib. 1. cap. del denario. pag. 64. ubi pecuniam vocat ventriculum belli. Scip. Anmir. disc. in Tac. 9. p. 430. che i denari sono il nervo della guerra. Sicut etiam pecunia nervus litigiorum est, ut statim discurremus. Vid. Frachet. lib. 1. de prin. c. 14. Mancin. lib. 5. de stat. prin. c. 1. pag. 159. Ita Christiani litigaturi prius ad- 38. vertere debent, an iustam litigandi causam habeant h. e. duo Ictorum consilia sigillata. Dd. in l. properandum. 13. §. si ve ubi. Sich. nu. 8. & 9. C. de iud. Konig. p. 4. c. 52. Lanfr. in pract. c. 11. num. 3. Althus. 2. I. R. c. 33. Ioh. à Reber. lib. 2. top. c. 15. in f. Gail. 1. obs. 152. num. 6. Harpr. disp. 5. proc. iud. concl. 178. Reyg. disp. 9. concl. 13. Iniustum enim bellum 39. culpatur sicut lis iniusta. c. 23. q. 5. Lactan. lib. 6. c. 9. & 19. Aristot. 3. Eth. c. 7. Plat. 4. de Repub. Gail. 2. obs. 52. num. 3. Alex. 2. wæp. c. 21. Bellin. de remil. 2. part. tit. 1. nu. 11. Fab. lib. 2. semest. c. 2. Danæ. lib. 2. Eth. c. 13. Paul. ab Eiz. lib. 4. Eth. c. 7. Nec in iustis facile litigent, nec turpe ducant cedere, quasi quid de jure suo diffidere videantur, quia salubris est detestatio litium. Felin. in c. illud. col. 5. de prescript. Nov. 1. c. 3. ibi: oportet ante actionem cogitare, an scilicet expediat litem ingredi. l. 1. de eden. c. 1. vers. Iudas. de pæn. dist. 6. c. inducia. 3. q. 3. c. 1. ne cler. vel monach. c. monachi. 16. q. 1. l. si a viam. 3. C. de ing. man. l. 2. C. de acq. poss. Nec cogitatio sufficit, sed peritorum & amicorum præambula litis 40. futuræ consultatio & utilis & necessaria videtur. Ioh. Bap. Magon. de rect. patroc. rat. c. 7. num. 9. Io. Damhou. in pr. rer. civil. c. 27. num. 10.

II. Christiani litigaturi de bono christiano, & conscientioso non litigioso, sibi prævideant Advocato, cui veridicum facti statum dili- 41. genter exprimant, si optato litium fine gaudere velint. c. 1. vers. judicia de pæn. dist. 6. Ioa. à Grass. in arb. jud. 2. pr. num. 12. Iod. Damh. in pr. rer. siv. c. 27. num. 19. Magon. d. c. 7. num. 5. Confessori enim, Medico & Advocato dicenda est veritas. Vnde dici solet, cum litigatoribus melius agi si habeant bonum Advocatum, quam bonum judicem.

Fulg.

Fulg. in l. quod si. §. mancip. de AEdil. ed. ubi Capol. n. 14. Ioh. Pet. Ala. tr. de adv. & caus. christ. p. 1. q. 44. Et quidem in scripto, ut congruum litigaturo responsum dari possit. c. de muliere. de sponsal. l. ut respon. C. de transact.

42. III. Litigatores fatui sunt, qui lites intentare cogitant, nec prius despiciunt, an legitimæ standi in iudicio personæ sint. Dd. in l. 1. & 2. C. qui leg. pers. st. in jud. 2. an iudex competens nec, nè? Gilh. in ar. jud. 8. 1. num. 3. c. at si cler. de judic. 3. an vires & facultates liti ferendæ sufficiant. Magon. d. c. 7. num. 10.

43. IIIL Deniq; litigaturi de probationibus sint solliciti, quibus intentionem confirmant, Sollen sich mit bewelsung zusulassen bitten / ne sumptibus inanibus divexent sese, litigando cum illis, contra quos obtinendi spem habere non possunt. Fr. Pfeil. cons. 19. num. 28. per l. 5. de inoff. test. Actoris enim intentio prius probanda est, quam exceptio Rei. Soc. in l. qui accusa. nu. 3. C. de edend. c. accusator. 6. q. 5. c. ad nostram. 12. ext. de prob. l. si superatus. 3. §. 1. de pignor. l. actor. 23. C. de probat. Hipp. de Mars. in l. de min. 10. §. tormenta. nu. 2. & 6. de qq. Wesemb. cons. 19. num. 44. lib. 1. Ratio: quia probatio est anima processus. Damhoud. in pr. civ. c. 157. nu. 1. Et paria sunt, non esse id quod intenditur, aut non probari quod asseritur. Hen. Goden. cons. 93. nu. 2. Omph. lib. 6. de usur. l. c. 1. n. 2. Ergo boni viri potius tacere debent, nec in litem vocare, quod probare non possunt. c. plerumq. 2. q. 7. Goden. de cons. 93. num. 2. Hinc illud:

Conturbare cave, non est placare suave:

Diffamare cave, namq; probare grave.

refert Curæ. in. Ann. Sil. p. 185. Masc. de pro. q. 1. n. 13. probationis titulum vocat difficilimum.

- Actoris intentione fundatâ, si collitigaturus eam elidere velit, probare renetur id, quod excipiendo suæ intentionis fundamentum est. l. in excep. de Except. l. etiam. de don. int. vi. & vx. l. pen. §. decere. ne quis. eum. Ang. l. actor. 23. C. de prob. Dd. com. in l. in illa. de V. O. Ceph. con. 301. nu. 54 lib. 3. Et quidem in forma specifica, ut concludat effectum exceptionis. Ang. cons. 61. col. 2. vol. 2. Dec. cons. 534. col. 3. Crav. con. 218. lib. 2. Vultei. vol. 1. cons. Acad. Marp. 22. n. 5. Ratio: quia Reus & Actor comparantur quoad probandum. l. iudicet. 17. C. de fid. inst. c. 2. ext. de test. l. 14. de probat. Airer. p. 1. proc. jud. c. 2. obs. 5. nu. 4. Hercul. tr. de prob. neg. num. 30. Bl. cons. 270. num. 1. lib. 1. Mar. Socin. cons. 34. nu. 80.

Wes.

Wes. cons. 19. num. 44. lib. 1. Et malitiosè excepisse dicitur, qui probare nequeat exceptionem. *Cravett. con. 262. nu. 7.* Ratio utriusque: quia quilibet colligatorum fundamentum intentionis suæ probare debet. *l. actor. C. de prob. Rol. à Valle. cons. 58. nu. 72. Ioh. Pet. Surd. cons. 24. nu. 8. vol. 1.* Et quidem ita, ut per necesse & possibile simul probatum concludat. *Bl. in l. ad proban. 22. C. de prob. Dec. cons. 321. n. 3. Wes. cons. 20. num. 5. Ioh. Pet. Surd. cons. 5. num. 46. vol. 1. Goed. vol. 1. cons. Ac. Marp. 28. num. 193.*

His ita instructi litigatores Christiani forum Rei sequantur, & à ferendo dictum experiantur. *c. experientia. 11. q. 1. c. sanè 3. s. 8. de for. comp. l. 2. C. de jurisd. l. fin. C. ubi in rem act. l. quia. 3. de alien. jud. mut. cau. fact. Wesemb. cons. 30. num. 6. lib. 1. Socin. reg. 15. Matth. de Afflict. dec. 268. nu. 1. Cacher. decus. 15. num. 2.*

Litigij telam pertexant Christianè, honestè atq; modestè, nec 45. se invicem decipiant collitigando, memores proverbij: *Der Sachen feinde/ Der Personen freunde/* licet rari sint, in quos illud Germanicum cadat, ut ait Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 7. p. 327.* in plures hoc Italicum: *Duro conduro, non fa un muro.* Hanc litium execrationem christianis dignissimam rhythmicâ Iohan: Matthesij admonitione concludemus, quâ Theologum, & per consequens omnem Christianum alloquitur:

*Simplex, brevis & honestus,
Vultu, gestu, sis modestus.
Nec utaris locis mille
Aut verbis, aula, fori, villa.
Non sis fax aut tuba LITIS
Sed pacificus & mitis.*

Ioach. à Beust. *dom. 3. adv. pag. 655. ubi integrè recitat.* Melius 46. enim est dubitare de occultis, quàm litigare de incertis, inquit Aug. Et Isocrates interrogatus ab amicis, quare non in forensibus litigijs versaretur, respondit: *Quæ locus hic callet ego nescio, quæ ego calleo locus hic nescit.*

CAPVT IIII.

D E

Dispendijs, sumptibus, molestijs, incommodis, damnis
& publicis & privatis, infamia, & alijs, quæ lites,
adferunt & litigatores sufferunt.

S V M M A R I A.

1. Lites sunt receptaculum omnium malorum.
2. Nemo sine pecunia litigare potest.
3. Ne litigantes sumptibus vexentur Reipub. interest.
4. Litium sumptus sunt immensi.
5. Litigare est res molesta & damnosa.
6. Litigator vincendo plus insumit, quàm sumit.
7. Litigatores ad paupertatem rediguntur, ubi Nov. 1. explicatur.
8. Chymistarum & litigatorum præmium paupertas.
9. Molestia, quas litigatores devorant uti pillulas.
10. Expectatio molesta in omni rei, etiam lite.
11. Litigator capiat potius reculam, quàm rem litigiosam.
12. Comes aris alieni & litis est miseria.
13. Litigantes perpetuam animi anxietate conficiuntur.
14. Lites sunt quartum Dei flagellum.
15. Lites sunt impedimentum rerum agendarum.
16. Iactura temporis in litibus expediendis.
17. Crebra juramenti præstatio in litibus exigitur.
18. Litis eventus dubius etiam in optima causa.
19. Litigantium stultitia breviter taxatur.
20. Lites sunt seminarium doli, dissidij, delicti. &c.
21. Inimicitia capitalis ex lite pecuniaria.
22. Lites sunt sempiternum bellum inter homines.
23. Respublica litigijs plena est infelix.
24. Respub. per lites conquassata leditur.
25. Litigiosorum brevis descriptio ex gl.
26. Litigiosus præsumitur auctor rixæ.
27. Litigatores sunt sancti, non peccatores.
28. Litigantes non possunt superbire.

29. Superbia

29. *Superbia & fastus, nobilitatis pedisequæ.*
30. *Litigatores non sunt avari, sed liberales.*
31. *Litigantes non arguuntur pigritia, aut luxuria.*
32. *Ira, livore, obmurmuratione, peccant litigantes.*
33. *Litigatores continui notantur infamia.*
34. *Felix iudicatur qui lites fugit.*
35. *Pratorij Mediolanensis inscriptio.*

PRæmissâ litium multitudine, & origine, superius explicavimus, & tam publicum Principum, & Rerumpub. officium, in litibus abbreviandis, minuendis, tollendis; quâ privatū privatim colligantium debitū in litib. fugiendis, detestandis & execrandis: Nunc sequuntur dispendia, sumptus, molestiæ, incommoda & damna, quæ litigaturientes deterrere meritò deberent, & suadere vtilius esse brevi negocia expediri compendio, quam per exactam quandam subtilitatem judicialem longo dispendio prorogari. *c. Abb. de rejud. in 6. l. 10. §. planè. de reb. dub. Barth. Musc. de succ. com. cl. 1. memb. 3. n. 46.* Quod si fieret hoc depravato seculo, & magis compèdiosa quâ dispendiosa litium tractatio susciperetur, non opus esset in scenam producere,

Monstrum horrendum, immane, ingens, variabile, LITES.

omnium litigaturientium terribilamentum, portentum. Monstrū: quia ut hydra Lernæa, resecato vno capite recipit septem alia; ita lite vnâ finitâ surgunt plures aliæ, & vitilitigatorum turba

vires acquirit eundo.

Vnde Suid. in verb. *ἡράσις* ait proverbium vsurpatum *ἡράσις δὲ καὶ* h. e. *crater litium forensium*, pro receptaculo malorum. P. Greg. Thol. lib. 47. synt. c. 1. n. 11. Ant. de Guev. in inst. vit. aul. c. 10. Hoc ut paucis demonstramus, & collitigaturis ansam demus lites fugiendi, detestandi, execrandi, gravissima videbimus incommoda, quæ litigator subire cogitur, & numero penè innumera, & magnitudine intolerabilia, ut indies experientia docet, inquit Ioh. Pet. Ala. tract. de adv. & caus. Christ. p. 1. q. 14. Primum se offert sumptuum necessitas, & pecunia, sine quibus nemo litigare potest. *l. eum quem 79. de judic. arg. l. alias. 18. de jurej. l. per diu. 22. C. mand. Auth. & qui jurat. C. de bon. auct. jud. poss. Bl. in c. cum de lesti. n. 10. ext. de rest. spol.* Sicut quoq; in bello pecunia non sufficit: Giov. Bot. lib. 1. c. del denar. p. 64. ubi inquit: ogni tesoro è limitato, mà le spese della guerra, sono senza misura, & la necessità

- senza fine.* nobiliss. Dn. Warem. de Erenb. *lib. 1. de fed. c. 2. nu. 57.* Ita litiganti incumbit, vt jure Duce, comite pecuniâ, telam judicij per-
 texat. Simoncell. *de intell. ult. vol. lib. 5. intell. 2. dec. 2.* And. Knich. *in*
 3. *com. iur. Sax. c. 3. f. 260.* Quamvis autem Reipub. interfit ne colliti-
 gaturi frustra laboribus, impensis, inanibus sumptibus, & frustra-
 torijs probationibus vltra modum vexentur, graventur, debiliten-
 tur, CCTæ: *in c. 1. de lib. obl. Dec. in c. dilecti. not. 4. ext. de except. Me-*
noch. cons. 2. num. 362. Masc. concl. 1177. n. 5. Vran. tom. 1. ton. 17 n. 17.
Hercul. tr. de attent. c. 2. n. 3. Cachet. dec. 22. n. 8. Covar. pr. qq. c. 23.
n. 6. Chal. ad l. si curatorem n. 37. C. de rest. in int. Capifer. tr. de no. testium.
p. 1. c. 3. n. 47. Ser. de Seraph. de jure princ. 33. n. 142. Pruckm. cons. 16 n.
2. vol. 2. & jura quidem eas lites, quæ plus sumptum requirunt, quàm
emolumenti inde sperari possit, suscipiendas non esse suadeant. l.
mediterranea. vbi Bar. & Luc. de Pen. C. de ann. & trib. lib. 10. Mar. tr.
 4. *de ord. jud. p. 4. dist. 9. num. 73. Pruck. c. 19. num. 56. vol. 2.* Attamen
 istud communiter fieri solet, vt sumptus litium sint immensi, qui-
 bus splendida patrimonia citò devorantur, revocatis à lucro exercen-
 do litigantibus, jamq; quæ sitis subtili ingenio exortis, aut evanescen-
 tibus in salaria & mercedes pragmaticorum, si Doctori 10, procura-
 tori 6, notario 4, sollicitatori 2, officiali vnus solvatur florenus, spor-
 tulæ dentur, acta currum implentia ad superiores judices mittantur,
 viatica tribuantur, & omnia tendant ad rodendum litigatoris os, ac si
 canibus proiectum esset. Garz. *disc. 12. della piazz. univer. p. 136.* Hier.
 Gonzalez. *super Reg. 8. Cancell. §. 7. pro am. nu. 14.* P. Greg. Thol. *lib. 47.*
Synt. c. 1. nu. 12. D. Gædd. vol. 3. conf. Ac. Marp. 32. nu. 76. Ioh. Gorop.
 Becan. *lib. 4. Hierogl. p. 53.* vbi ait: neminem melius nominis quo li-
 tes vocantur causam pervidere, & in imo cordè sentire, quàm eum,
 qui dorophagorum judicum, vel causidicorum confertissimas
 quasq; bulgas exenterantium tricis & cavillis semel aut iterum ceci-
 derit lite.
 5. Litigare igitur est res molesta & damnosa circa sumptus, & ipsi-
 us causæ periculum, ait Tynd. *de compr. art. 2. num. 2.* quia hæc est pri-
 ma, media, & vltima cautio litigiorum, de expensis solvendis & insu-
 mendis, *Auth. offeratur. C. de lit. contest. §. sancimus. de exhib. Reis. in*
auth. col. 5. §. ne aut. Vt verè dictum videatur, satis lucrari eum qui à li-
 6. te discesserit, Panorm. *in c. Quintacallis. de jurejur. Thol. lib. 47. Synt.*
jur. vn. c. 1. num. 12. & sæpissimè vsu veniat, litigatores, qui victoriam
 cum

eum sumptuum quoque adiudicatione reportarunt, tam longis anfractibus vexatos, ac tot sumptibus fatigatos ita affligi, ut lugendum potius sibi esse putent, quod bonæ alioquin litis aut instituendæ, aut suscipiendæ consilium ab initio non abiecerint, quàm gratulandum, quòd tanto precio nudam victoriæ gloriam compararint. Ant. Fab. lib. 9. Cod. tit. 22. p. 1150. Pollet. lib. 5. hist. for. Rom. c. 17. ubi ait, maius compendium reportare, qui tempestivè liti cessit, quàm si seculari potiretur victoriâ. Ioh. Pet. Ala. maximo dolore quandoq; intellexit, vnum ex litigatoribus durante lite decessisse, superstitibus pupillis, qui propter imbecillitatem & imperitiam tota lite ceciderunt. Vnde multi litigatorum ad extremam paupertatem redacti, atque coacti sunt patriam deserere, ut inquit Hostien. in Auth. ut diff. 7. jud. in pr. Blanc. de comprom. q. 1. nu. 1. quia propter lites efficitur quis pauper. p. text. ibid. §. 1. vers. hac autem omnia. Hier. Gonzal. sup. reg. 8. Canc. proem. §. 7. nu. 12. Et testatur commune Italorum proverbium:

*Chi se vuol ben tosto impouerire,
Mettefi al murare, è piattire.
Litiget, edificet, qui vult citò pauper haberi.
Wer will ins Poure geschlechte/
Der Maure viel / vnd rechte.*

Quod igitur leges neminem in paupertate vivere, neq; in anxietate mori permittant, Nov. 1. cap. ult. hoc credendum, quoad Affectores, Advocatos & procuratores, nō verò litigatores. Christ. Ohem. in disc. jur. pol. c. 5. n. 106. l. non in arb. 4. §. sin autem. C. de arbit. Ias. in l. quidam. 21. nu. 3. sic cert. pet. Airer. p. 1. pr. jud. c. 1. obs. 6. num. 12. Vnde Vbertus Foliet Italus in quadam de causis Imperij Turcici surgentis, & Christianorum occumbentis, dissertatione; Iudicia, inquit, apud nos maioribus contentionibus maioreq; eloquentia, & longiore temporis tractu exercentur. Quare magnus Ictorum, oratorum, causidicorum; scribarum numerus, quibus amplissima præmia & magnæ mercedes sunt constitutæ, forensisq; opera & industria haut exiguam Christianarum opum partem vtilius aliò convertendam ad se trahit. Non absimili spe chymistarum, qui laboriosè quærunt lapidem, donec omnia dilapidaverint: Ita litigantes & se, & opes conterunt, donec tristissimum litis eventum experiantur, & chymista-

- rum proœmium, nimirum extremam paupertatem sentiant. *l. quod debet. si. de pecul. Vsyll. in const. Reg. ad cur. pres. c. 1. f. 19.* And. Knich. *in comm. ad jus Sax. c. 3. fol. 260.* Hering. *in tr. de fidei. c. 1. nu. 25.* vbi adducit Nov. 86. *in pr.* quod multi propter lites ad inopiam & egestatem redacti sint. Auct. disc. Vom Justitiënwerck. p. 16. Das sie gar an den
9. Bettelstab gerathen. Hæc de sumptibus, qui licet sufficient, nec quidquam faciunt ad terrendos litigatores improbos: Nihilominus terreat, molestia, labor, repulsæ, anfractus, cura faciens canos, etiam si homo non habet annos, & alia, quæ litigantes devorare necessum est, non aliter atq; pillulas. Bodin. *lib. 4. de Rep. c. 6. num. 464.* Ay rer. p. 1. *proc. jud. c. 2. obs. 3. nu. 4. per l. fin. C. vbi in rem act. adde Lemn. lib. 2. de complex. c. 2. & Schenck. lib. 1. obs. med. rar. c. 1. c. nonnulli. 28. pr. ibi: ut Reus fatigatus laboribus & expensis liti cedere, vel importunitatem Actoris redimere compellatur. de Rescript.* Hier. Gonzalez *sup. reg. 8. Cancell. §. 7. proœm. nu. 11.* Omnibus in rebus molesta est semper Expectatio. Polyb. *lib. 3. pag. 271.* Hering. *in eleganti & absoluto tract. de fidei. c. 25. nu. 46.* At vbi magis expectare oportet, quàm in litigijs, testatur cotidiana litigantium querela, innuit *l. etiam. 15. ut legat. nom. cau. ibi: nonnullas moras exercitatio judicij habet. l. quod debet. si. de pecul. l. fin. ad SCt. Turpil.* Ay rer. p. 1. *pr. jud. c. 2. obs. 3. nu. 3.* Ant.
- II. Mar. Corat. *lib. 2. com. op. nu. 160. vbi ait, lites effici penè perpetuas.* Litigator igitur statuatur, melius esse habere reculam, quàm expectare rem litigiosam: potius sumat pecuniolam oblatam repentè, quàm expectantiam litigij plenam lentè, *ut in sim. ait. Duro di Pasc. in aul. 9. 109. & innuit Ant. de Guev. c. 10. in Hoffseuschwecker.* quia secundum Accurs: melius vnum tene tene, quàm centum cape cape, sc. per litigium. Scot. Placent. *lib. 1. annal. p. 19.* Et hodierna ova sunt crastinis pullis meliora. *gl. in l. cum hi. de transact. Neviz. in Syl. nupt. lib. 4. num. 130.* quia futura, imprimis litigiosa, ad esse & non esse se habere possunt. las. *in l. Stich. nu. 2. de leg. 1.* Vnde verissimum est dictum Chilonis Lacedæmonij, asserentis: Comitē æris alieni LITIS QVE esse MISERIAM cum acero, ut ita loquar, Ein Mandat vber das ander/ ein Citation auff die ander/ viel Botten im Hauß vnd vor dem Hauß/ acht aber acht. Keller. *lib. 2. de off. jurid. pol. c. 8. p. 329.* Diog. Laërt. *de vit. Phil. lib. 1. p. 54. & Plin. lib. 7. c. 32. Tholos. lib. 2. de Rep. c. 6. nu. 14. & lib. 3. c. 1. D. Hering. tr. de fidei. c. 1. nu. 24.* Cic. pro Cæc. *vsucapionem ut finem litium, finem sollicitudinum vocat, quia litigatores turbantur*

tur innumerabilibus sollicitudinibus. Iustin. in l. omnes. C. de Epis. & cler. ibi: turbulentam observationem pratorij, quæ imminet litigantibus.

Vn litigante ha ogn' hora pene infinite
 Viuendo e in purgatorio anzi viuendo
 E Cittadin de la citra di Dite. h. e.

*Litigans subiectus est pœnis infinitis,
 Vivus in purgatorio, fit civis in civitate Ditis.*

Ant. Mar. Spelt. lib. 2. della pazza dilett. c. 10. P. Greg. Thol. lib. 47
 synt. c. 1. num. 12. & 13. vbi litibus addit crucem, quod qui litigant,
 perpetuâ animi anxietate conficiuntur, quamdiu certant de victoria.
 Litigare enim nihil aliud est, quàm semper occasionem dare ori su- 13.
 spirandi, oculo plangendi, linguæ querulandi, menti se affligendi,
 pedibus se inquietandi, modò advocatum, modò procuratorem,
 modò notarium invisendo, famulis imperandi, marsupio se exen-
 terandi, adeò vt litigantes omnis vitæ tempus in tormento perpetuo
 conterant, nec exoptent quietem, licet videant possessiones vendi,
 mobilia oppignorari, tunicam pro pane dari, expensas frustra fieri,
 verba ventis committi, deniq; se in Nosocomia ferri, & desperatos
 mori, vt emphaticè ait Ant. Mari. Spelta. lib. 2. della pazza dilett. c. 10.
 Ita pulchrè Artemidorus, referente nobiliss. politico. Dn. Eberhardo
 à Weyhe. forum iudiciale & Advocatos visos in somnijs, anxietates
 denunciare existimabat. alleg. D. Hering. tr. de fidej. c. 7. n. 597. Thom.
 Garzoni. disc. 12. della piazza vniu. p. 136. Guevar. in inst. vit. aul. c. 10.
 Ant. Sola. ad const. Duc. Sabaud. & principatus Ped. rubr. de jud. gl. 1.
 verb. ob causarum civilium abbreviationem. nu. 4. & 5. iudicat lites esse 14.
 quartum flagellum Dei, quod divitibus applicetur, qui pestem fugi-
 unt, fame ditescunt, bello triumphant; sed ex litibus redduntur pau-
 peres, ex pauperibus mendici. Barth. Musc. cl. 1. de succ. conv. memb.
 3. num. 47. Rebuff. in pr. reg. de subrog. coll. gl. 1. vbi lites vocat flagella
 omnium durissima. Hier. Gonzalez sup. reg. 3. Cancell. §. 7. proem. n. 17.
 quia litigium omnia afficit membra, marsupium exēterat, è divitib. pau-
 peres, ex hilarib. melancholicos, ex liberis servos, ex liberalib. & gene-
 rosis avaros & sordidos, ex pacificis inquietos reddit. Spelta. dict. li. 2.
 della pazza dilett. c. 10. Toma. Garzo. disc. 12. della piazza vniu. pag.
 136. Ant. de Guev. in inst. vit. aul. c. 10. Nullum homini maius im- 15.
 pedimentum ad rectum rerum agendarum cursum abrumpendum
 afferri

- afferri potest, quàm lites & contentiones forenses. Ioh. Gorop. Becan. *lib. 4. hierogl. p. 53.* Semper enim occupati sunt litigatores notando accusationes, notando terminos ad probandum, negando petitionem, recipiendo probationem, examinando testimonia, probando possessionem, signando relationes, citando partes, fabricando processus, allegando iudicem suspectum, appellando à sententia. Ant. Mar. Spelta. *lib. 2. della pazza. dilett. c. 10.* Tamaso Garzoni *disc. 12. della piazza uniu. p. 137. ibi: tutti loro intrichi.* Ant. Guib. Costa. *lib. qq. jur. c. 5. nu. 6.* vbi lites molestias & angores parere ait. Qui enim litigant, rapiuntur nonnunquam in profundissimas juris indagines, & exemplo Socratis philosophantis sunt in secessu quodam mentis à corpore, atque anxij de alea litis suæ, spe metuq; ipsi sibi suum cor edunt, quibus vt est apud Pacuuium: *Lapit cor cura, ærumna corpus conficit.* Fr. Pollet. *lib. 1. hist. for. Rom. c. 4.* Hinc aliud litium incom-
16. modum sequitur, **LACTURA** temporis, cum lites hodiè inter homines mortales, immortales esse soleant, vt supra diximus, & in specie petitionis hereditatis libellum Anno 1555. 4. Sept. in Cam. exhibitum, Anno 1602. 10. Decemb. post 47. Annos, 3. menses, conclusum, necdum iudicatum esse, testatur auctor disc. Dom. Justitienwerck *p. 15.* Frid. in *præf. proc. Cam. lib. 1. §. at verò clamitant.* Dn. Pruckm. *cons. 15. num. 120.* At nulla major iactura esse potest quàm temporis.
17. Superest aliud litium incommodum, crebra iuramenti præstatio, cuius conditio turpis dicitur. *l. non dubitamus. 20. de cond. & demonstr. l. quæ sub. cond. 8. pr. de cond. inst. l. illud. 25. §. 1. de const. pec.* Hen. Godē. *con. 85.* At in litigijs iurandum de calumnia, malitia, veritate, credulitate & alijs, quæ cupiditate victoriæ facilè perjuria parturiunt, vt inquit Ant. Palazz. *p. 3. del governo. c. 23.* Ergò nec facilè iurandum, nec
18. temerariè litigandum. Litis enim eventus dubius, etiam in optima causa. *l. quod debetur. 51. vbi Castr. n. 2. de pecul. Iud. c. 4. gl. in l. Lucius 78. §. fin. ad SCT. Treb. Soc. in l. sciendum 15. §. si fundum. n. 3. qui satisd. cog. Paul. de Castr. in l. in tempore n. 3. de pecul. las. in l. si filius. num. 39. de lib. & posth. facit l. 1. de transact. Lup. in c. per vestros. not. 4. §. 27. n. 33. ext. de don. int. vir. & vx. Cæs. Contard. ad rubr. n. 18. C. si de mom. poss. fuer. appell. Wes. con. 7. n. 6. & cons. 23. nu. 39. lib. 1. Morla. in emp. jur. p. 1. t. 4. q. 2. num. 8.* ait futurum litis eventum esse precio æstimabilem. Et propter talem dubium litis eventum, & incertitudinem aliquid iudicatur iustum, quod alioquin iniustum censeretur. *l. si ea lege.*

lege C. de usur. Alex cons. 42. vol. 1. nu. 10. Dn. Reyger. in thes. jur. lit. L. n. 159. Magna igitur litigantium stultitia est, quam describit Ant. Mar. 19. *Spelta lib. 2. della paz. dilette vole. c. 10.* æquiparando lusorem & litigatorem, quia vterq; ipem vincendi habet. Hac spe vanâ ducti litigatores, stultè vivunt, nec curât adversitates, rigorem judicum, superbiam advocatorum, ambitionē procuratorum, sordes notariorum, & avaritiam omnium qui lites tractant, instar sanguisugarum lucrū spectant, rodunt, devorant vsq; ad ossa. Lites sunt veluti seminarium 20 doli, inimicitarum, dissidiorum, calumniarum, & sæpè delictorum. *c. dudum. ext. de sepulch. l. servus. 20. vers sed si aliqua. de O. & A. Dec. in l. quidam. 21. num. 3. si cert. pet. Panor. in c. cum super. nu. 3. de off. de leg. Neviz. lib. 6. syl. nupt. num. 8. Oct. Vestr. in pr. lib. 3. c. 1. n. 4. Ant. Mar. Corat. lib. 2. com. op. tit. 9. nu. 170. P. Foller. in pr. crim. verb. recipiantur. vers. et si inimicitia.* Inimicitia enim capitalis præsumitur ex lite 21. mota de omnibus bonis, aut majori parte bonorum. *Masc. de prob. concl. 898. nu. 7. Br. in l. 3. §. ult. nu. 4. & lib. 5. præsumpt. 43. n. 5. Cravet. cons. 31. n. 3. Gram. dec. Neap. 28. num. 5. Anchar. cons. 26. Barb. cons. 3. collat. 11.* Sic inimicitia capitalis inducitur ex lite seu causa pecuniaria magnæ quantitatis. *Gram. dec. Neap. 86. n. 11.* Et inimicitia ex lite orta præsumitur durare lite finitâ. *Blanc, tr. de ind. n. 133. Hipp. de Mars. sing. 179. Tib. Decian. in pr. crim. lib. 3. c. 25. num. 25. Prosper Farinac. in pr. crim. q. 49. num. 6.*

Deinde lites sunt maxima iræ, odij, & vindictæ incendia, quæ præparant homines ad arma, & effusionem sanguinis humani, ut ait Ant. Palaz. *p. 3. del gouer. c. 2.* Dio. Pru. lib. *περί ἀπειρίας* dicit, lites esse bellum sempiternum inter homines, quod gerunt inter se perpetuò 22. omnes, neque indictum, neque ullis conditionibus aut foederibus dirimendum. *P. Greg. Thol. lib. 47. synt. c. 1. n. 10.* Et ut aiunt Græci, expedit *μη ἥνεϊν οὐκ εἰ μένον καμαρίαν ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων, μὴ κινεῖν κακόν.* h. e. vndam esse Camarinam, non enim tangere præstat: nec movendum esse malum benè conditum. Quemadmodum enim Camarinæ fruticis rami commoti & cōcussitetrum quendam odorem edunt: ut notant. *Steph. & Suidas.* sic ex litibus. quò magis agitantur, eò majores inimiciæ, odium capitale, & sæpè cædes nascuntur, multumque lucratur qui à lite discedit. *Thol. lib. 28. synt. c. 3. num. 3.* Lites igitur cum sint intestinum totius orbis bellum, impossibile 23. est, ut Respublica litigijs plena dicatur felix, quin poti⁹ mille misérias

H

patiatur,

- patiat, dispendium temporis, paupertatem populi, maleficia, & alia incōvenientia, quæ lites vbertim adferūt, Palaz. *d. p. 3. del. governo. c. 23.* Plat. *de ll. dial. 5.* Lites vbi multæ, & injuriæ multæ vbi sunt, cives inter se non sunt amici. Respublica enim per lites conquassata læditur, & insolubilium causarum, rixarum, & criminum occasione molestat. *l. 21. de capt. & postlim. revers. Nov. 18. c. 7. in f. l. servus 20. de O. & A. Dn. Knichen. de jure Sax. prou. nesc. verb. jus. c. 3. n. 56. & seqq. Barth. Musc. in tr. de succ. conv. clas. 1. mem. 3. num. 49.* Hesiod. *in pr. εν γων* testatur, per lites interpellari quietem, felicitatem, siue pacem mortalium [*ἡ μὲν γὰρ πόλεμον τε κακὸν καὶ θήρην ὀφουλειέ*] *χέει*. Hæc quidem bellum, malum & litem auget pernitiōsa. Et si vinculū publicæ concordia per lites non dissolvatur protinus, saltem relaxetur, & debilitetur. Ant. Fab. *lib. 9. Cod. tit. 22.* Vnde litigiosi sunt in morib. distemperati, adulatores, proditores, detractores maledici, scurriles, ad suas inimicitias vilciscēdas prōpti, vt eos describit gl. *in pr. 46. distinet.* Ant. Piagg. *de tut. & cur. q. ult. n. 13.* Arist. *lib. 4. Eth. c. 6.* Litigiosi & morosi sunt, qui nullam sibi rationem habere putant, ne molesti sint. Sic auctor rixæ præsumitur, qui naturā contentiosus est, & communiter lites excitare consuevit, Der stencisch vnd jencisch ist. Dd. *in l. 1. de qq. Masc. vol. 2. concl. 1005. num. 55.* Gail. *1. obs. 109. num. 4. & seq.* Litigiosus homo, vt scribit Plato *lib. de Ente*, varium est animal, atque vt fertur proverbio, non alterā manu duntaxat, sed vtraq; apprehendendus. Tol. *lib. 28. Synt. c. 3. nu. 2.* Sunt aliqui, qui putant litigatores omnium maximos esse peccatores, alij sanctos putant, quibus SC. Sanciatur, quia inter 7. peccata mortalia litigantes tantum tria committunt. Ant. de Guevar. *in inst. vit. aul. Tomaso. Garzoni. disc. 12. della piazza. univers. pag. mihi 137.* Inter superbos semper sunt jurgia, *inquit Sal. prov. 15.* quia superbus insolita gestit, consueta fastidit, magnum reputat si loqui dignetur, maximum si surgat, & amplexetur, amat primos discubitus in convivijis, salutationes in foro, non nomine personæ, sed nomine fortunæ vult appellari, non vt homo, sed vt Dominus vult honorari, sed & sublimis, incedit excelsus, vult sibi omnes assurgere, singulos inclinare *inquit Innoc. 3. in opusc. de cont. mund. lib. 2. c. 34. & 36.* Keller. *lib. 1. de offic. jurid. pol. c. 17.*
28. At quotum est inter hæc omnia, quod miseris litigantibus accommodari possit? nonne prius assurgere, prius loqui, prius inclinare, prius salutare tenentur & iudices & advocatos? nonne vt homines nudi,

nudi, minimè vt Domini honorantur? nonne fortunam amplexantur. Superbia & fastus perpetuæ quasi nobilitatis pedissequæ ait 29.
Bl. l. per adopt. lect. 1. num. 2. de adopt. Luc. de Pen. in l. militum. pr. C. de decur. lib. 10. Tiraq. de nobil. c. 23. num. 2. Pruckm. con. 2. num. 439. At nobiles litigatores nonne Advocatos expectare coguntur, donec crapulam edormiverint, vestiti aut pransi sint? nonne comitantur ad templum & curiam? nonne scrinia literarum portant? nonne coram scribis nudi stare coguntur, quibus in platea mendicantibus ne obulum ad restim darent. inquit Ant. Mar. Spelta. lib. 2. della pazz. dilett. c. 10. Hæc est litigantium superbia, ne dicam superlativa infania, vexandi potius proximum, & vexari ab omnibus, quàm lite supercedendi. Discant humilitatem & patientiam: sic gratiam servabunt, & invidiam effugient. Dur. di Pasc. θ. 146. quia superbiâ hominum odium & invidia maximè conflatur. Fr. Senen. de reg. & reg. inst. lib. 7. tit. 9. II. Illiberalitas excedit virtutem in avaritia, quæ est idolorum servitus, & omnium malorum mater. §. 1. Auth. vt jud. sine quoque suff. coll. 2. c. avarit. ext. de preb. & dign. Fr. Senens. de reg. lib. 7. tit. 11. Hipp. de Marf. sing. 190. Neviz. lib. 5. Syl. nupt. nu. 94. In avaro enim simul concurrunt cordis duritia, inquietudo mentis, violentia, fallacia, perjurium, fraus & proditio. Dur. di Pasch. reg. 160. At li- 30
tigantes non possunt dici avari, quia liberaliter nummos expendere & prehensare coguntur h. c. Den furch juvor priuati bereiten/munusculis, honorarijs, vt interdum ne obulus pro solvendis vitæ necessarijs supersit, Ant. de Guevar. in dem Hoffleuthwercker. c. 10. Tomaso Garzoni. disc. 12. della piaz. uniu. pag. 137. Keller. lib. 2. de off. jurid. pol. c. 3. Menoch. lib. 2. arb. jud. qq. cent. 5. cas. 401. num. 2.

i Litiganti fanno la spesa grassa,
Poi vn bezzo per scudo al fin si tassa. h. c.

*Litigantes magnos impendunt sumptus,
Sed in taxa obulum pro aureo reportant.*

Ant. Mar. Spelta. lib. 2. della pazz. dilett. c. 10.

III. Litigatores non possunt argui pigritiæ, quia pervigiles oculos, oculatas manus, insomnes noctes, & curas admodum duras habent, modò ad hunc, modò ad alium circumcursitando, sollicitando. Ant. de Guev. d. cap. 10. Tomaso Garzoni disc. 12. pag. 137.

Nec etiam luxuriæ, per quam Dæmones coluntur, vt inquit

H ij Hieron.

Hieron. *c. in eo for. 32. q. 4.* quia tantum impendunt in iura, vt ex hereterno iure vix bolum edant absq; dolore. Ant. Spelta. *lib. 2. della pazz. c. 10.* Guev. *c. 10. inst. vit. aul.*

32. Litigantes maximè peccant irâ, livore, obmurmuratione. *Impedit ira animum, ne possit cernere verum.* Nam isthæc si ferocius excaudit, hominem præcipitem rapit, adeò vt ab insano & furioso paululum quid absit. Oculi, color, vultus, gestus, vox, clamor, verba propè furentis atq; insanientis hominis esse videntur. *Fr. Senens. lib. 4. tit. 16.* Ejusmodi sunt litigiosi. Irascuntur iudici, insaniunt contra adversarium, maledicunt advocatis, imprecantur leges, quoties rescripta ex voto non correspondent: si alterius litem dirimi vident, statim invident & obmurmurant, quasi iudex colligatori magis fauceat, advocatus causam non rectè foveat, referēs minus diligenter legat, intelligat. Guev. *d. c. 10.* Tom. Garz. *disc. 12. pag. 137.* ita vt murmuratio, & litigij tractatio conveniant.

33. Hæc sunt litigantium peccata, quæ non rarò infamia comitari solet, cum litigator continuus & redemptor litiū nequeat esse testis. *c. suspect. c. nullus. 3. q. 5.* Steph. Aufrer. *de reprob. test. nu. 85.* Gilhaus. *in arb. jud. c. 6. q. 2. art. 1. n. 100.* Aegyptij decem plagis castigati fuerunt; sed miseri litigantes mille subiiciuntur: quæ litigantium miseria, non atramento, sed sanguineis lachrumis deploranda est, maximè inter Christianos ipsis ethnicis litigiosiores. Ant. de Guev. *in inst. vit. aul. c. 10.* Tomaso Garzoni *disc. 12. della piazza uniuers. p. 137.* Ant. Fab. *lib. 9. Cod. For. tit. 22.* Litigia enim apud nos nihil aliud quàm vestigia mendacij, falsitatis, cupiditatis & avaritiæ, quibus inducti litigatores, aut totū factum negant, aut mutant, aut alterant, & ita lites accumulunt. Palazz. *p. 3. del gouerno. c. 26.* Si non ob aliud, ob hoc saltem Hesiod⁹ semper nobis vel in manibus, vel in memoria habendus esset, quòd tam insigniter forensium litigiorum damna depinxerit, cui qui non credit, is dignus est vt audire mereatur: *παθὼν δὲ ὁ νῆπιος ἐγνώ.*

Stultus postquam passus est cognoscit.

34. Verum enim istud: *ἔξον. φόγειν μὴ ξήλει δικλῶ.*

Eugiens picem, quærat litem.

Quod Germani dicunt:

Der eyn Zimlichs außkommen hat //

Nicht gehet zu Recht / Gericht / noch rath //

Der weiß nicht wie wol sein sach stahet.

Adam Keller. *lib. 3. de offic. jurid. pol. c. 3. p. 646.* Litem namque incipere temerarium est: persequi onerosum, sollicitudinibus & sumptibus refertissimum opus, & cum possis, nolle pedem inde retrahere stultissimum aut impium. P. Greg. Thol. *lib. 28. synt. c. 3. n. 2.* Maximè cum pari litigare sive contendere anceps, cum superiore furiosum, cum inferiore sordidum. Sen. *lib. 2. de Ira. c. 34. quem ref.* Bl. *cons. 218. n. 1. vers. quoad personas.* Vnde rectè Thom. Smith, *lib. 2. de Rep. Angl. c. 12.* eos cives Reipub. utiles dixit, qui domesticis negotiis invigilent, non qui formulas sectantur, & textendis litibus incumbunt, homines quantàvis miseria & incommodo digni.

Hæc de sumptibus, molestiis, incommodis, damnis & publicis 35. & privatis, peccatis, infamia, & alijs quæ lites adferunt, & litigatores sufferunt paulò liberius dicta sunt, ut prædicti litigia eò magis fugiant, execrentur, & desistentur. Alia plura damna vid. p. Rebuff. *in pr. in Reg. de subr. collitig. gl. 1.* Lud. Gomes. *in c. dispendia. à num. 6. usque 17. de Rescript. lib. 6.* P. Montan, *de jure tut.* quæ omnium graphicè descripta videntur in Prætorio Mediolanensi, his verbis: In controuersijs caussarum capitales inimicitiae oriuntur, fit amissio expensarum, labor animi exercetur, corpus quotidie fatigatur, multa & inhonesta crimina inde consequuntur: bona & utilia opera postponuntur: & qui sæpe credunt obtinere, frequenter succumbunt, ac si obtinent, computatis laboribus, & expensis nihil acquirunt. Nath. Chytræ. *in delit. itin. pag. 244.*

CAPVT V.

DE

Notatione, Definitione, Distributione & subdistributione litium.

S V M M A R I A.

1. Omnis doctrina à vocabulorum cognitione & definitione.
2. Vocabulorum neglectus rerum incertitudinem parit.
3. Definitio duplex, Nominis & Rei.
4. Litem alij à licet, alij à licio derivant.
5. Litem nonnulli à limite deducunt. Germ. Marckstein.
6. Litem à Saxonico liden dici coniecturatur.

H iij

Forum

7. Forum à ferendo, quod litigantes passivè habent.
8. Vasallus à Baselen / Ligijs q: Sidigman dicitur.
9. Etymologia non magnoperè attenditur.
10. Litigium formæ & pudicitia.
11. Controversia dicitur ante litem contestatam.
12. Controversia est molestia de facto.
13. Litis significatio laxa & adstricta.
14. Lis & actio pro eodem dicuntur.
15. Instantia incipit à litis contestatione.
16. Causa dicitur ante & post litem contestatam.
17. Lis mota & accepta quomodo accipiantur.
18. Lis ante contestatam litem catachresticòs.
19. Lis propriè dicitur contestatà lite.
20. Lis contestata & iudicium acceptum pro eodem.
21. Litis exordium est contestatio eiusdem.
22. Synonima litium vocabula.
23. Causa à casu dicta est facti species.
24. Iurgium & questio quid significant.
25. Vsus harum vocularum duplex.
26. Lis est jus quo persequimur delictum.
27. Litium publicarum descriptio.
28. Litium forensium distributio.
29. Lites feudales secundum ll. Lombard. deciduntur.
30. Litium civilium definitio & distributio.
31. Præjudiciales lites quæ dicantur.
32. Realium litium definitio & distributio.
33. Lites criminales an dicantur, & quæ sint.
34. Litibus pluribus concurrentibus criminales terminande.
35. Lites temporales, spirituales, mixtæ.

HIC litigioso nostri seculi malo, ut constituti Rerum pub. Medici & mollius & melius occurrant: operæ precium nos facturos esse existimamus, si vocabulorum cognitionem & litium causas præmittamus, quibus cognitio securior erit mali litigiosi cura.

1. Omnis enim doctrina sive instructiva, sive reformativa à vocabulorum cognitione & definitione inceptit. Bl. in l. libertinum. num. 5. C. de oper. liber. Mant. tr. de conject. ult. vol. lib. 1. tit. 1. nu. 1. Aristot. lib. 1. de celo.

cælo. c. 11. & lib. 2. Soph. Elench. c. 2. Cum quia turpe est prius deter-
 minare, quàm terminos intelligere; tùm quia natura ab elementis
 incepit. ergo & *Ars. Angel. cons. 170. Prosp. Farinac. l. 1. proc. crim. q.*
36. num. 1. & 2. Ioh. Bapt. Mag. de rect. patr. rat. p. 1. c. 2. nu. 1. Scalig.
exerc. 359. sect. 1. vbi ait, à nominibus auspicandum, quia sunt notæ
passionum animi. Muret. in orat. 8. lib. 1. Bl. in l. reprobari. de exc. tut.
Alex. cons. 1. n. 29. vol. 3. Oldr. cons. 53. col. 2. Bursat. cons. 258. n. 1. vol. 3.
 Et neglectus vocabulorum, rerum parit incertitudinem, sicut econ- 2.
 tra intelligentia cognitionem. *Oldend. clas. 4. act. man. Iac. Rick. tr.*
de vni. prol. c. 1. num. 1. Rutg. Rul. de Commiss. lib. 1. c. 2. War. de Erenb.
lib. 1. de fæd. c. 3. num. 2. ex Plat. in Crat. l. 1. de reb. cred. l. 1. de furt. l. 1. de
I. & I. Verba enim mentis conceptum significant. *Corn. cons. 272.*
n. 1. vol. 4. Alciat. resp. 104. Curt. jun. cons. 63. nom. 6. Cravet. com. 161.
nom. 12. nisi nomen rei sciveris, cognitio rei perit, inquit Neviz. in Syl.
nupt. rub. non est nub. num. 171. Isidor. lib. 1. etym. Sicut autem defi- 3.
 nitio primum in omni arte præceptum; ita duplex: *ὀνομαστικῆς* No-
 minis, & *πραγμαστικῆς* Rei, quorum illa continet etymologiam, &
 polysimiam vocabulorum; hæc proprietatem rei ostendit. *Piccol.*
in Com. pol. pag. 1023. Arist. lib. 2. post cont. 72. ἀρχὴ ἐστὶν πάντων. Cic. 1. off.
Musc. de jurisd. nom. 3. Dd. in l. 2. §. app. de reb. cred. & consulendo
Decian. cons. 123. n. 81. vol. 3. Pet. Fab. 2. semest. c. 2. Spann. tr. de nov.
op. nunc. num. 136. Nomen litium diversi diversimodè derivant: alij 4.
 enim litem quasi licet dicunt, mediâ literâ in T. mutatâ, eò quòd o-
 mnis concertatio ad licitum & illicitum se habet, vt effectus ad cau-
 sam. *Dn. Vultei. lib. 1. I. R. c. 31. nom. 2. Goed. ad l. 36. no. 4. de V. S. vbi*
 ait *Isidorum à vero aberrare.* Sed hæc eadem notationis ratione lis à
 licio derivari posset, quòd litis eventus sit æquè dubius ac fragilis atq;
 liciu, h. e. filum sive stamen. *Gell. lib. 16. noct. Att. c. 10. Adr. Tur-*
neb. lib. 3. advers. c. 23. Coras. lib. 7. miscell. c. 3. n. 2. per l. quod debetur.
sr. de pecul. Alij litem à limite deducunt, quòd antiquissimæ & pri- 5.
 mæ lites de limitib. sive terminis in agro positis fuerint. *Germ. Marck-*
stein/ qui fossis etiam distingui solebant. Frontin. de qualit. agror. c. 1.
Montan. de fin. reg. c. 2. Heig. p. 1. q. 2. n. 46. Isidor. l. 18. Etymol. Borch.
tr. de transf. c. 3. no. 3. Gilhaus. in arb. jud. c. 6. p. 2. §. 10. n. 5. per c. forus.
10. §. lis. de V. S. Anth. habita. C. ne fil. pro pat. vbi Dd. l. arbor. 19. com. divid.
 Vnde prima legum latrrix Ceres fuit, quæ primò de finibus litigare in-
 cepit, vt refert *Ioh. Ordelaph. ad l. fin. n. 88. de Rei vind. & alludit Vir-*
gil. 12. AEneid.

Limes agris positus litem ut discerneret arvis.

6. Nos litem à Saxonico *Ëiden* non incommode dici conjecturamus, secundum vulgare apud Saxones litigantium veriverbium: *Ëiden wat ordell vnd Recht mitbringt. Psal. 9. vers. pen. in versione Lobwass. commendatâ à Sleidano lib. 15. comm.*

Forder für dein gericht die Heyden /

Das Sie da recht vnd Brtheil leiden.

fac. l. diem. 27. §. 2. ibi: æquo animo ferre debet. de Rec. arb. quia post litis contestationem à judicio recedere non licet, sed ferendum.

l. 3. §. idem scribit. ff. de pecul. Sic Itali:

Nel palagio, ogni perdita, ogni affanno

Sopporta in pazienza vn litigante

Quando che sia rifar credendo il danno.

In palatio omne damnum, omnem laborem

Fert litigans patienter per sudorem,

Modò credat damni restituendum odorem.

- Ant. Mar. Spelta. *lib. 2. della pazzia diletta. c. 10.* Ioh. Gorop. Becan. *lib. 4. Hierogl. p. 53. ait.* Latinos litem hoc concertationis genus vocare, tametsi ejus significationis causam prorsus ignorent. Cimmerijs Lit, dolorem & tormentum notat: quare factum, ut gravissimum hominis tormentum litem vocarint, quod qui nescit, is nescit quæ vis sit illius sententiæ: *ἔξον θυγείν οὐκ ἔηλω δίκην.* Hinc forum à ferendo dictum, quod habent magistratus activè, & litigantes passivè. Vult. *in l. 1. num. 7. C. de jurisd.* Gilhaus. *in arb. jud. c. 1. nu. 2.* Sic Iulianus apostata de Christianis *ὁμολογῶν το κακὸν παθεῖν*: vestrum est injurias perferre. Marcell. *lib. 22.* P. Greg. Thol. *lib. 47. synt. jur. vn. c. 1. n. 9.* Deniq; in simili, Vasallum à Westphalico *Baselen / Unrecht guth vafelt nicht /* & Ligium quasi *Ëidigman* h. e. patientem sibi dictum videri aiunt. Lud. Grempius. & D. Rosenthal. *1r. F. c. 2. concl. 4. num. 7.*
9. Bocer. *d. 4. disp. feud.* Etsi verborum etymologia, ut ait Valla, plerumque sit fallax & frivola, nisi fideli fundamento nitatur: attamen quoties interpretatione res de qua quæritur eget, aliquando, ut Quintil. ait, usum necessarium habet. Parlador. *lib. 1. rer. quot. c. 14.* Ergò eligat, quam sibi quisque velit, notationem litium, quia non semper magnoperè consideratur. Vasq. *lib. 3. illustr. controuv. c. 3. n. 20.* Ware. *de Erenb. lib. 1. de fæd. c. 3. 39.* Non enim puerorum Reges, sed leges sequendæ, in quibus assequendis aliquando divinare licet. Zas. *in l. si duo.*

duo. §. Marcel. *de jurejur.* Mar. Monter. *dec. 1. num. 48.* Bl. in *l. quoniam. C. de test.* vbi leges non subjacere Prisciano gloriatur. Hæc de notatione nominis litium.

Polyfimia & significatio vocabuli litis duplex est, vna vulgaris, 10. altera juridica. Vulgariter & frequentius litis vocabulum sumitur pro rixa, jurgio, controversia inter duos pluresve extra judicium mota. *l. servus. 20. ibi: rixa ex litibus & contentione nata. de V. O. l. 1. de jurej. l. 21. in f. de reb. cred. l. 1. §. 1. de litig. l. 25. §. sin aut. 7. de petit. hered. Goed. ad. l. 36. num. 3. & 4. de V. S. Ovid. lib. 2. de arte am. Dos est uxoria lites.*

*Qui capit uxorem, litem capit atq; dolorem,
Qui caret uxore, lite caret atq; dolore. prov. 21.*

Sic Romæ inscriptum legi: Heu vxor etiam mortua litigas. Felicior Macrinus, qui cum vxore 39. annis vixit sine jurgio, lite & offensa. Plin. lib. 7. epist. ad Gemin. Camerar. cent. 1. medit. histor. c. 51. in f. Ovid: *Lus est cum forma magna pudicitia.* Cujus litigij dubitationes & decisiones refert Henr. Kornmā. *tr. de jure virg. c. 99.* And. Schoeffer. in *disp. Iena. hab. de hoc. vers. c. 1. num. 7.* Ovid. 1. *Metam.* Hanc Deus & melior litem natura diremit. Cic. lib. 4. *de Republ.* Non. Marcell. lib. 5. *de indi. gen.* Iurgium levior res est, siquidem inter propinquos dissensio, inter inimicos lis appellatur. Controversia est, quando aliquis molestatur sive agendo, sive excipiendo, sive de jure, sive de facto, sive in judicio sive extra judicium, etiam ante litem contestatam Dd. in *l. sed si lege §. si ante litem. de pet. her. l. non solum. §. si statum. de procurat.* Bl. in *l. cum postea per. text. C. de pact.* Alex. con. 177. col. 1. vol. 5. Corn. cons. 65. vol. 4. Castr. cons. 25. col. 1. vol. 1. Blanc. *de compr. q. 1. n. 8.* Vsq; adeo, 12. ut & controversiæ nomen molestiæ, quā de facto quis alicui exhibet, complectatur. gl. & Dd. in *l. Lucius. §. tres. ad Trebell.* Alex. l. clam. 6. n. 6. *de acq. poss.* Dec. resp. 57. nu. 11. vol. 1. & resp. 67. nu. 17. vol. 2. Menoch. *rem. 1. recup. poss. num. 282.* Aldobrand. §. item. si. nu. 6. *Inst. de exc. tut.* Bl. l. causas. *C. de transact.* Mar. *tr. de ord. jud. p. 5. nu. 68.* Mich Teuber. q. 28. num. 6. Dn. Pruckm. cons. 41. num. 36. & cons. 50. nu. 215. Hæc de 13. vulgari litis significatione. Juridica iterū duplex est, laxa & adstricta, Laxa sive generalis, est res quælibet controversa in judicio vel extra, Varro. lib. 4. *de ling. lat.* Cujac. *obs. 9. c. 21.* Ferrar. in *præexcer. lib. 2. c. 1.* Adstricta sive specialis significatio litis, de quā in judicio tantum agitur. *l. liber. 31. §. litem. de neg. gest. l. 3. §. si per. de act. empt.* Borch. *tr.*

14. *de jurej. c. 1. nu. 23. & de transact. c. 3. n. 4.* Hæc significat aut actionem
sive causam tam personalem, quàm realem. *l. 36. de V. S. l. 15. §. si prope.*
ad Turpil. Vnde lis & actio pro eodem dicuntur. *l. lis. 4. de judic. l. cum*
servus. 104. de rejud. Ferrar. *in form. lib. compr. verb. occas. n. 1. Addit. ad*
Lanfranc. rub. de caus. poss. & prop. pr. n. 2. & 3. Bocer. clas. 5. disp. 19, 8. 10.
Confer phrasas, litem else. *l. 4. de judic.* litem audire, litem in judicium
deducere. *l. si mater. 11. §. hoc. de except. rei jud.* litem æstimare. *l. sem-*
per. 15. §. hoc. 7, quod vi aut clam. Litem inferre & liti se offerre quis dica-
tur, *vid Myns. 4. Inst. tit. 13. n. 1. & 2. Cujac. 14. obs. 30. pr. Costal. ad*
15. *ver. p. 2. ad l. 7. de R. V.* Aut lis significat instantiam sive judicium, quæ
est actionis exercitatio à litis contestatione incipiens, in definitivam
certo triennij tempore coarctata. *c. forus. de V. S. l. properandum. 13. C.*
de jud. vbi vtraq; significatio. l. 2. C. de jur. cal. l. vn. C. ut in cert. temp.
crim. quest. termin. Donel. *l. 4. num. 6. C. de pact. Zanger. tr. de except.*
c. 1. n. 20. Donel. lib. 28. com. c. 3. pag. 433. lin. 21. Bocer. d. cl. 5. disp. 19. 8.
16. *11. & 12.* Vnde litis contestatio est initium instantiæ. Bl. Sal. Paul.
Cast. Alex. & las. *in l. properandum. 13. §. 1. C. de jud.* Franc. Pfeil. *cons.*
160. num. 18. Sic causa accipitur pro instantia cum lis completa & so-
pita est. *arg. l. 4. C. de pact. Bl. cons. 105. n. 2. vol. 2. Bartol. opinatur*
causam nominari ante & post litem contestatam, litem verò post li-
tem contestatam tantum. Br. *in l. causas. 16. C. de transact. per text. ibid.*
causas vel lites. l. amplius. 15. Rem rat. hab. l. vinum. 22. de reb. cred. arg.
Auth. qui semel. C. quom. & quan. jud. Rob. Mar. in Sp. p. 5. nu. 6. Sed
malè, quod pace tanti viri dictum sit, & respondendum, particulas
disjunctivas interdum copulativè proferri, ut hîc & *l. 4. C. de V. S.* sicut
è contra copula ET resolvitur etiam in disjunctivam VEL. *l. pen. C.*
de V. S. Dec. ad rubr. C. de sent. quæ. pro eo quod inter. nu. 18. Felin. c. 2. n.
34. ext. de rescript. Ayrcr. p. 1. proc. jud. c. 6. obs. 1. nom. 7. Zang. de ex-
cept. c. 1. num. 3.
17. Deinde lis interdum dicitur mota, interdum accepta. Mota si-
ve controversia, quando Reo in jus vocato libellus conventionis of-
fertur. *l. 4. C. de pact. l. 1. C. de jud. §. ult. Inst. de pæn. tem. litig. l. non so-*
lum. 39. §. si statim. 5. de procur. Nov. 112. §. 1. Auth. lit. C. de litig. l. pen. &
ult. C. de except. Donel. l. postquam lites. 4. num. 5. C. de transact. Lanfr.
in rub. text. de caus. poss. & prop. num. 2. & 3. Mar. p. 5. nu. 64. p. 269. Cu-
jac. 9. obs. 21.
18. At hoc facto lis nondum contestata, Ergò & ante contestatio-
nem

nem lis dicitur catachresticus. Zang. *tr. de exc. c. 1. nu. 3.* Ferrar. *in form. lib. comp. verb. occasione. n. 1.* P. Greg. Thol. *lib. 47. Synt. c. 1. n. 20.* Dn. Goed. *ad l. 36. n. 7. de V. S.* Bocer. *cl. 5. disp. 19. §. 9.* ubi ait, litem dici, antequam colligator in ius vocetur. Verius tamen est, litem propriè 19. dici, cum facta sit litis contestatio, & iudicium acceptum. *l. vn. C. de lit. cont. l. 16. rem rat. hab. l. 1. C. de jud.* Blanc. *de compr. q. 1. n. 6: c. ex parte. cl. 3. de V. S.* Dd. *in l. causas. C. de transact.* vocant magis communem. Mar. *in Sp. p. 5. n. 64.* Cujac. *lib. 11. obs. 2.* Gail. *1. obs. 74.* Socin. *reg. 295.* Teuber. *q. 28. n. 7.* Frider. *de cont. caus. c. 5. n. 3.* quicquid dicat. Alciat. *2. disp. 24.* Lis enim tum primum moveri dicitur, quando contestatur. *c. ex parte. 2.* quo velut ad anchoram recursus est. *de V. S. ubi gl. Ab. & alij com.* Antea verò non quidem lis est, sed potius præparamenta quædam ad litem sunt. Abb. *in c. super questione. de off. deleg. in quam sen. Bl. venustè loquitur in l. vn. §. simili modo. 3. C. de Lat. lib. toll.* figuram iudicii propriè dici à litis contestatione inclusivè, sed ante litis contestationem propriè non dici figuram iudicii, quia nondum fit iudicium, sed iudicii præludium. Fr. Pfeil. *con. 160. nu. 18.* Ratio II. 20. quia lis contestata, & iudicium acceptum pro eodem dicuntur. *l. cum 31. pr. de reb. cred. l. 2. de usur. l. 40. pr. de pet. hered. l. propter. 20. de R. V. l. 1. C. de jud. l. 15. rem rat. hab.* At iudicium à litis contestatione incipit, & nullum iudicium ante litis contestationem. Ergò etiam lis propriè dicitur post iudicium coeptum sive litem contestatam. *l. 1. C. de judic. Nov. 112. c. 1. pr.* Gail. *1. obs. 74. nu. 2.* Cujac. *lib. 14. qq. Papin. p. 364. col. 2.* Donell. *lib. 23. commen. c. 1. p. 2. lin. 34. & lib. 24. c. 3. p. 49. & ad l. 4. n. 2. C. de pact.* Deinde litis contestatio à litis vocatur litem ex- 21. ordium. *c. super. 27. ubi gl. verb. litem. de off. & pot. jud. deleg. & ibid. Felin. num. 6.* quod communiter approbatur à Legistis. *in l. properandum. C. de judic. l. vn. C. de plus pet. ibi gl. verb. inchoatam. l. cum fundus. 31. de R. C. l. adiles. 25. §. itè sciendum. de AEdil. ed.* Non quod ab eo controversia, sed lis primum incipiat. *arg. c. ex parte. 30. de V. S.* Dn. Obrecht. *disp. 3. de R. V. §. 151. & tr. de conc. & form. lib. c. 18. no. 22.* Fr. Pfeil. *cons. 160. num. 18.* Donel. *in l. edita. no. 17. C. de edendo.* And. Kohl. *exer. 14. nu. 5.* Hæc de polysimia.

Synonyma litium vocabula sunt causa, quæstio, actio, iurgium, 22. discordia, controversia. Zang. *tr. de excep. c. 1. num. 1.* Itali contrasti, piati: Galli *plaidorios*: Batavi *platen*: Germani *Rechtshandel*/Streit/oder *sachen* vocant: Angli *Pleas*, & placitare pro litigare. Thom. Smith. *lib. 2. de Rep. Angl. c. 9.*

23. Causa à casu dicta, negotium controversum significat, & à nonnullis facti species nuncupatur, aut materia iudicii, super qua iudicium radicatur. *l. postquam. 3. C. de pact. t. t. C. ne lic. in vna. ead. ca. c. forus. 10. ext. de V. S. Schwarzenthal lib. 1. proc. jud. c. 4. n. 3. Lancell. lib. 3. inst. can. Mar. p. 2. num. 14. Calvin. lib. 1. proc. jud. c. 5. in coron. num. 2. vbi tot causarum distributiones facit, quot sunt species rerum in iudicium deductarum. l. petitor. de lib. ca. Br. in l. imperium. de iurisd. Schwarzenthal d. l. 1. c. 4. n. 4. aliàs causæ vocabulum πολέσμιον. Briss. in Lex. lib. 3. de V. S. verb. causæ. Zanger. d. c. 1. n. 2. Sed hic cum Cicerone causam definimus rem ipsam, in iudicium deductam, tam ante, quam post litis contestationem, vbi tenent communiter scribentes teste Dec. in rub. de jud. n. 4. Curt. jun. in l. more. no. 83. de iurisd. Mandos. ad cons. Rom. con. 412. Hinc causidici, qui causas sive lites tractant in iudicio. l. quisquis. 6. C. de postul.*
24. Iurgium dicitur quasi iuris garium, eò quod qui causam dicunt, jure disceptant. *c. forus. gl. verb. jure discep. de V. S. Cic. 4. de Rep.* Si iurgant, *inquit*, benevolorum est concertatio, lis inimicorum, & non iurgium dicitur esse. Ioh. Bap. Magon. *de recta patr. rat. p. 2. c. 46. n. 4.* Quæstio hic accipitur pro dubitatione. Nam ante dijudicationem, causa & lis in iudicium deducta dubia est. *arg. l. quod debetur. si. de pecul. & l. Lucius 78. §. fin. ad S. Ct. Trebell. Zanger. de except. c. 1. nu. 4. vbi*
25. omnia lites, causæ, quæstionis vocabula generaliter accipit. Vfus in his synonymis litium voculis est singularis, vt si statuto caveatur, quod causæ suspendi debeant, si advocati ex causa publica absint: aut si quis pro auctore promittat refundere expensas, si in causa, lite, quæstione aut controversia succumbat: an statuto vel stipulationi locus sit, siue ante siue post litis contestationem advocatus absit, aut absolutio fiat vel à tota causa, vel saltem ab instantia? certè statutum vtroque casu obtinebit ex superiori litigiosarum vocum enucleatione. Ioh. Bapt. Asin. *in pr. jur. civ. §. 1. c. 1. num. 16. Zanger. de except. c. 1. n. 6.* vbi alium subiicit usum, vt dijudicetur, quando inducatur vitium litigiosi, & litis pendentia. Felin. *in c. super. 27. col. 4. num. 6. de off. deleg.* Sic quæstio cum sit prolata à lege, dicitur tantum lite contestatâ: secus, si proferatur ab homine. *l. 2. & 3. C. fin. reg. Br. in l. amplius. ff. rem rat. hab. Blanc. de compr. q. 1. num. 7.* Vnde infertur, si illa verba, lis vel quæstio reperiantur in statuto, non posse quem arctari ad compromittendum, nisi lis esset contestata, cum de proprietate illorum verborum,

horum non dicatur verificari statutum nisi lite contestatâ. Cuman. *cons. 17. Blanc. d. q. 1. nu. 7.* Hæc de Synonymis, nunc ad definitionē.

Lis est lvs, quo persequimur id quod nobis debetur. *uti definit* 26. Marcell. Cala. *tr. de mod. art. & prob. gl. 1. num. 13. per l. litis nomen. 36. de V. S.* vbi lis significat actionem, & dicit ibid. *gl. siue intentatam, siue intentandam h. e. ante litem contestatam, & post. Reig. in thes. jur. lit. L. num. 158.* At actio est jus persequendi id quod nobis debetur. Ergo iisdem verbis quibus describitur actio, lis definienda erit. *§. 1. inst. de act. l. nihil aliud. de obl. & act. Cic. lib. Rhet. ad Heren. Ordelaph. ad l. f. n. 312. de R. V.* quia vtraque est filia obligationis, quæ litem parit. *Bl. in l. edita. n. 7. lect. 1. C. de edend. l. licet. §. ea obligatio. de O. & A. Setzer. tr. de juram. lib. 5. c. 7. num. 4.* litem vocat rem in iudicium deductam, vel id quod interest. *t. t. de in lit. jur.* Sic ll. 12. tab. Rei vel Litis arbitrorum tres dantur. Hæc de definitione, sequitur distributio.

Sicut autem lites sunt variæ, ita etiam variè & diversimodè di- 27. stribuuntur. Nos omnium primò lites in publicas & privatas particimur. Lites publicæ sunt, quæ statum Reipub. potissimùm concernunt extra forum: non eo modo quo iudicium publicum dicitur, in quo de causâ publicâ, publicæ utilitatis tuendæ, ac conservandæ gratiâ in foro disceptatur. Vult *lib. 2. I. R. c. 25. n. 1. l. infamem. 7. & t. t. de publ. jud. l. 1. & 3. de prævar.* aut jure canonico, quo omnia litium iudicia dicuntur publica. *Clar. lib. 5. sent. §. 1. vers. hac tamen. gl. in c. infames. 6. q. 1.*

Lites privatæ siue forenses, quæ in iudicio tractantur. Eæq; feuda- 28. les, civiles, criminales, mixtæ. *§. in summa. 11. ibi: criminaliter agere vel civiliter. Inst. de injur. l. fin. C. eod. Ang. cons. 257. c. 3. q. 11. can. 3. §. hoc autem. Masc. vol. 1. de prob. concl. 463. num. 2. & vol. 2. concl. 898. nu. 10. Borch. lib. 4. l. tit. 4. fol. 339. Schneid. lib. 4. l. tit. 1. num. 8. Accurs. in l. 3. de sepulch. viol. vbi las. num. 11. Seb. Sapia. ad l. imp. num 17. de jurisd. Curt. jun. ad rub. de jud. num. 18. Dec. in l. 2. num. 41. C. de edend. Clar. §. fin. q. 1. num. 2. Vult. vol. 1. con. Ac. Marp. 15. num. 38. Mar. in spec. dist. 1. num. 3. Afflict. const. Neap. lib. 3. num. 33. Concen. lib. 1. qq. jur. c. 7. Menoch. de arb. jud. quæst. cas. 265. Kirch. cent. 1. com. op. concl. 58. Soc. jun. cons. 99. lib. 2. Bertach. cons. 247. lib. 3. Zas. cons. 29. lib. 1. Delrio in rep. l. transigere. num. 13. C. de trans. Myns. resp. 20. num. 2. & seqq. vbi* 29. mixtas addit, participantes de civili & criminali. Lites feudales à merè civilibus distinguuntur, quia secundum consuetudinem Longobar-

dorum, & mores Italiæ decidi debent. Laur. Sylva. *de feud. cogn. q. 1. num. 57.* Heig. *p. 1. q. 1. num. 56. 2. Feud. 1.* vbi textus feudalís pro lege in sua litium materia. Wesem. *cons. 93. num. 2.* Vigel. *in meth. feud. c. 1. reg. 3.* Obrecht. *disp. feud. 1. 8. 58.* Fachin. *lib. 7. cont. c. 2.* Menoch. *in tr. recup. poss. rem. 15. nu. 562.* vbi ait, has consuetudines per multa secula approbatas, & longo usu observatas esse: Mich. Grafs. *lib. 2. com. op. verb. feud. q. 11.* secundum quas extra imperium Romanum in Italiâ, Galliâ & alibi lites deciduntur. Guid. Pap. *dec. Grat. 180.* Boer. *in cons. Bitu. de feud. §. 3. gl. 1.* Wesemb. *in proem. feud. num. 4.* Vult. *lib. 1. de feud. c. 1. num. 6.*

30. Lites civiles sunt, quando per viam actionis ad commodum privatum parti litiganti applicandum agitur. *l. licita §. quod illicite. de pub. & vectig. Mar. dist. 1. num. 2. p. 4.* Sapia *in l. imperium. nu. 17. de jurisd.* Boer. *dec. 309. n. 2.* Rob. *4. sent. 9.* Gail. *1. obs. 65.* Zang. *de except. c. 1. n. 8.*

Lites civiles subdistribuantur diversimodè, in ordinarias: quæ secundum ordinarium juris processum tractantur. Et extra ordinarias quæ sine longo litis sufflamine peraguntur. Zang. *de except. c. 1. n. 17.*

31. Lanfr. *in pr. jud. c. 12. nu. 16.* Personales & Reales. Personales: quando quæritur de alicujus statu aut obligatione, quæ dicuntur etiam præjudiciales, ne liti jam motæ per novam & alteram litem præjudicium fiat. *gl. in l. 1. §. 1. de R. V. l. 1. §. 1. fam. ercisc. l. fin. C. de pet. her.* Reyg. *disp. 4. proc. jud. 8. 24.* Konig *in pr. c. 43. num. 4.* Major enim lis siue quæstio minorem ad se trahit, seu prius judicandum de lite siue quæstione majore, quàm ad minorem perveniatur. *l. scio. 4. de in int. rest. l. rei mai. 21. de except.* Crav. *cons. 280. vol. 2.* Fulv. Pacian. *lib. 1. de prob. c. 58. nu. 73.* P. Frid. *lib. 3. de cont. caus. c. 10. nu. 14.* Zang. *de except. p. 2. c. 9. n. 4.*
32. Reales sunt: quæ ratione dominij intenduntur. Suntq; rursus petitoria, quando res vindicatur, aut possessoria, quando de nuda & sola rei possessione litigantes disceptant. *l. locatio. 9. alias incipit licitatio §. quod illicite. de pub. & vectigal.* Vult. *lib. 2. c. 25. n. 11.* vbi notandū, quod lites in petitorio inchoatæ absorbeant possessorium nunc movendum. Aldobran. *int. dec. Rot. Rom. omniū. novissime. p. 2. dec. 269. n. 5. per. c. cum dilectus. ext. de causa prop. & poss.* Ioh. Vincen. Honded. *con. 9. num. 40. vol. 1.* Goed. *vol. 3. cons. Marp. 32. num. 22.*

33. Lites criminales minimè dici dicit Muscor. *tr. de jurisd. n. 76. & 139.* Sed contrarium nobis est verius, lites etiam criminales dici. Goed. *ad. l. 36. num. 5. de V. S.* Cujac. *lib. 9. obs. 21.* Heig. *p. 2. q. 11. n. 8.* Germa. *Weinliche sachen.* Suntq;

Suntq; lites criminales, quæ delicta vindicant publicè, h. e. quò-
ries pæna corpori delinquentis atq; litigaturientis infligitur: vel pe-
cuniaria fisco applicatur. *gl. in l. 2. pr. de sepulch. viol. Duar. 1. disp. c. 35.*
Charon. lib. 3. tit. 6. c. 9. Robert. lib. 4. sent. jur. c. 9. Zang. de except. c. 1.
nu. 3. Vult. 2. I. R. 19. Mar. dist. 1. nu. 2. p. 4. Blanc. in pr. crim. p. 5. nu. 158.
Boer. dec. 349. nu. 2. Menoch. 2. de A. I. Q. cas. 265. nu. 4. Myns. resp. 7.
nu. 9. Gail. 1. obs. 65. § 1. de P. P. c. 15. nu. 24. Rulant. p. 1. de commiss. lib.
2. c. 3. nu. 7. priores explicat lites, so leibstraff auff sich tragen / posteriores
welche keine leibstraff auff ihn tragen. Cammerger. Ord. p. 2. tit. 28.

Vfus hujus distinctionis, quòd si plures lites in vnum judicium 34.
coincidant, prius criminales quàm civiles sunt terminandæ. *l. pen. §*
vlt. C. de ord. jud. Cujac. 2. obs. 25. Fachin. 1. cont. 43. inf. Sicut & lites
possessionis prius decidendæ quàm proprietatis. l. 37. de jud. l. 3. C. fin.
regund. Myns. §. prejudiciales nu. 17. Inst. de act. Treutl. vol. 1. disp. 12.
0. 13. Sic lites civiles, quando graves & arduæ sunt, sapiunt naturam
litium criminalium, quibus æquiparantur Bl. in l. parentes. C. de test.
per l. propter litem. 21. §. 1. de excus. tut. Zang. tr. de except. c. 1. nu. 15. §
seq. ubi explicat quæ lites sint arduæ ex Ioh. Bapt. Asin. in pr. cr. §. 1. c. 6.

Vtræq; lites civiles & criminales, rursus subdistribuntur in tem- 35.
porarias, & spirituales. Spirituales dicuntur: quando cunq; agitur de
aliqua re spirituali vel annexa spirituali, vt est jus patronatus, Das
Kirchen lehen. Ab. Pan. in c. consulere. 38. de Simon. Mar. p. 3. dist. 3. nu. 7.
per. c. quanto. 3. de judic. Zang. d. c. 1. n. 14. Deniq; lites mixtæ dicun-
tur, in quibns quilibet litigator & Actor & Reus est. l. judicium 10 ff.
fin. reg. l. inter cohered. 44. §. familiæ. ff. fam. ercisc. Zang. d. c. 1. nu. 9.
vbis tres alios litium mixtarum modos refert. Hæc de notatione, de-
finitione, distributione & subdistributione litium.

CAPVT VI.

De causis litium publicarum.

SUMMARIA.

1. *Vt morborum causa, sic & litium cognoscenda.*
2. *Lites publica quæ: seditio publica quietis perturbatio.*
3. *Querela de Europa litium publicarum plenissima.*
4. *Rebellio, conjuratio, factio, conspiratio & c. quid.*

Causæ

5. *Causa litium publicarum ex parte magistratus & subditorum.*
6. *Religionis dissidium præcipua litium Europæarum causa.*
7. *Litium publicarum exempla in Galliâ, & Belgijs.*
8. *Speciales litium theologicarum causa.*
9. *Dominari conscientijs peccatum, ubi de pace Religionis, an sublata.*
10. *An politici Christiani, & litium publicarum auctores?*
11. *Theologi disputando intempestivè lites publicas movent.*
12. *Monachi magis fisci, quàm Christi officiales.*
13. *Jurisdictio ecclesiastica litium publicarum causa.*
14. *Imperium Romano-Teutonicum Deum & Ensem agnoscit.*
15. *Pontifex reges exauctoravit, & publicis litibus occasionem dedit.*
16. *Iesuitæ litium publicarum tubæ, quod exemplis probatur.*
17. *Pontificis potestas Methaphysica in opinione.*
18. *Romanensium intentio ut omnia litibus publicis involvant.*
19. *Protestantes non excusantur à litibus publicis.*
20. *Criminandi licentia publicas lites gignit.*
21. *Litium publicarum causa mala justitiæ administratio.*
22. *Avari, inopes, obarati, delinquentes, subjecta litium publicarum.*
23. *Sicut & ambitiosi, Vbi belli incommoda attinguntur.*
24. *Encomia pacis, quam justitia operatur.*
25. *Subditorum oppressio & exactio litium publicarum causa.*
26. *ICTi principibus nimis exigentibus abblandiuntur.*
27. *Princeps nec ex plenitudine subditis quid auferre potest.*
28. *Novæ inventiones extorquendi damnantur.*
29. *Brevis exactorum malitiosorum descriptio.*
30. *Litium publicarum causa indulgentia, negligentia, emulatio &c.*
31. *Invidia, ambitio, discordia, litium publicarum causa.*
32. *Clades pub. & contemptus plerumq. lites movent.*
33. *Conciliabula occulta sunt litium publicarum initia.*
34. *Hanseatica societas defenditur contra quosdam.*
35. *Excellentia paucorum inter multos litem parit.*
36. *Sententiæ 4. Philosophorum de Regni mutatione.*
37. *Conversations Italo Gall Hispan. fructus.*

1. **S**ICUT medicorum est malos humores e corporibus expellere & evellere: ita Regentium iniquos rerum pub. morbos tollere, & provincias in stabili tranquillitatis statu continere. l. congruit de off.

off. pres. Ioh. Ant. Zauat. de prax. Medio. nu. 19. Scip. Am. lib. 3. disc. 2. vbi politicum cum medico comparat, & ait: la prima sufficienza del valente medico è conoscer il MALE del infermo. Galen. 2. meth. medicorum proximum, vt causas malorum cognitās habeant. Galen. 2. nat. fac. c. 9. Arist. 10. Meta. c. 1. Lucret. lib. 3. negat rectè curari affectus animi,

propterea, causas morbi quia non tenet ager.

Ergò præmissis litium præambulis, exemplo medicorum prius veras litigiosi morbi causas indagemus, & exemplo agricolarum, antequam de remedijs litium discurremus, pessima earundem semina auerruncemus, vt fertilior sit tractationis ager. Hoc nisi fiat, Reformatio litium & litigiosorum processuum æquè procedet, ac cura vlcis, antequam corpus integrum purgetur, & principalis causa curetur, vt loco vnius duo resurgant: ita in vêtâ lege inueniatur fraus legis, & durante causa processus vt breuior fiat, verendum ne duplo plus longior reddatur, vti ex recessib. visitationum & memorialibus constat, procuratores in Camera feciliter damno litigantium attentasse. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. p. 21.*

Distribuimus autem lites in publicas & privadas. Publicæ sunt, 2. quæ statum Reipub. potissimum concernunt, & evertunt; vt bella civilia, seditiones, conspirationes, conjurationes, factiones, proditi- ones hoc malitioso seculo frequentissimæ, secundum illud.:

Verretheren / Krieg / Aufruhr / Zand /

Geht durch die Welt in vollem schwanc.

Ideoq; causæ earundem litium publicarum, definitione præmissa, diligentius indagandæ, & præmittendæ, vt optimis medijs atque remedijs præcaveri possint. Seditio dicitur, quasi seorsum itio, quia per eam homines in diversum vadunt, & alios trahunt ad lites, & malitias in populo excitandas. *CCræ. in c. decet. de immun. eccl. Bos. tit. de crim. læs. maiest. num. 19. Decian. tr. crim. lib. 7. c. 7. num. 16. Vnde nihil aliud est quàm publicæ quietis perturbatio. l. 1. & 2. C. de sedit. Foller. in pr. crim. num. 20. Decian. d. lib. 7. c. 7. num. 16. vbi seditiosum vocat, qui dissensiones animorum facit, & discordias gignit, seu qui tractat facere novitatem vel proditorem, aut mutationem civitatis, faciendo rumorem in populo. Bl. cons. 59. vol. 1. Der im Volck ein auff- ruhr/oder aufflauff machet. Atrocissimum certè delictum, & tyranni- 3. de nihil inferius: imò crimen læsæ maiestatis, quod paulatim veluti*

K tabs

tabes quædam totam infecit Europam. v. l. 1. §. 1. ad Iul. maiest. Dec. in tr. crim. c. 19. num. 2. Gig. de crim. lesa maiest. lib. 1. q. 44. num. 1. Damh. in pr. crim. c. 62. num. 2. Sicut eiusmodi motus seditiosos, proditorios litigiosos, hoc ultimo seculo, & quidem nostrâ memoriâ sensit & adhuc sentit Suecia, Polōia, Moschovia, Dania, Vngaria, Bohemia, & dulcissima nostra Germania, seditionum & litium publicarum plenissima. O homines iniquos, qui Reipub. statum interturbare, quietem inquietare, milites ad tumultum concitare, & turbulenter clamare audent, arma, arma. Bos. tit. de crim. lesa maiest. num. 17. in f. Decian. tr. crim. lib. 7. c. 7. n. 21. Farinac. p. 4. opin. crim. q. 113. n. 184. & seq. per l. capitalium. §. solent. ibi: turbulentis populi acclamationibus se accommodant. de pæn. l. 2. C. de seditios. Huic conjuncta est ut plurimum Rebello, conjunctio, & confœderatio hostiliter facta. Tib. Dec. lib. 7. c. 6. n. 24. Bocer. disp. 11. th. 15. Estq; Rebello subditorum adversus eos qui jurisdictioni præsumt seditiosa contumacia. t. t. C. de seditios. Nebel. disp. 29. th. 2. Vult. 1. I. R. c. 47. Rebello dicitur qui rebellionis opera facit, & principi resistit. Br. in extrav. qui sint rebell. n. 1. & 4. Socin. conf. 121. n. 2. lib. 4. Decian. lib. 7. c. 32. nu. 1. Fab. Anna. conf. 67. n. 9. ubi, quod rebellis est iste, qui imperio aut reipublicæ resistit in pertinentibus ad statum. Germ. Mûtemacher & quasi reliquis animum addens. Conjuratio est plurium contra aliquem in vnum juratio. Zabarel. clem. pastoral. num. 2. de sent. & re jud. Gig. de crim. lesa maiest. lib. 2. q. 22. n. 2. Decian. d. lib. 7. c. 7. n. 1. & 2. Germ. Eydgenossenschaft. Conspiratio est confœderatio inter aliquos in præjudicium principis vel alterius. Mart. Laud. tr. de cr. les. mai. q. 16. Gig. d. q. 22. n. 5. Hodie communiter factio dicitur, quæ nihil aliud est quàm conspiratio. l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. ubi gl. verb. factionem. c. si quis. ubi C. Ctæ. 6. q. 1. Farinac. p. 4. op. crim. q. 113. per tot.

9. Causæ eiusmodi publicarum vel sunt à parte magistratus, vel subditorum. Ex parte magistratus pullulat illud malitiosum litium, & litigiosum seditionis malum, quoties aut Religio violatur, aut regimen Reipub. ILSTATO non rectè gubernatur. Georg. Schonborn. lib. 7. pol. c. 13.

Nihil tam voluntarium quàm RELIGIO: in qua si animus adversus est, jam sublata, jam nulla est. Lactant. lib. 5. c. 14. idem Luth. tom. 3. fol. 303. Gott gefallen gezwungene dienst nicht. Cromer. lib. 2. hist. Polon. nihil æquè valere ait ad moderandas stabiliendasq; republicas quàm Religionem.

Religionem. Divos castè adeunto, pietatem adhibento, jubet L. XII. tabb. Aym. Reval. lib. 2. hist. jur. p. 36. Lancell. de off. prat. c. 1. num. 4:

Religionis ergò dissidium, prima & præcipua litium publicarum causa est, quâ omnis Europæorum regnorum seditiones ab annis 65. & circiter originem traxerunt. *Auct. cons. de recup. in reg. Pol. pace. p. mihi 3.* Sic ob religionem violatam sæpissimè hoc exulceratissimo seculo exulcerantur hominum animi ad ciendam seditionem atq; litem publicam, uti plebs Constantinopolitana ob impietatem Anastasij, quaternitatem adorare præcipientis, seditiosa commovit arma.

Fit via vi, rumpunt aditus, loca milite complent.

Evagr. lib. 3. c. 43. Niceph. lib. 16. c. 38. Et contentiones de Religione, vulgò Religionsstreit/proh dolor, verissimè sunt funestissimorum bellorum, & motuum civilium occasiones: dumque de religione certatum, regio: dum de cælo, terra amissa. Barth. Musc. in diss. de confratern. 0. 57. Hinc fit, ut quibus defendendis, illorum sanguine diffundendo ensis exerceatur, & qui præsidium afferre, periculum denunciare malint: cum quibus pax esse debebat, pactio magis fit imminentis servitutis, ut inquit Christoph. Varsevici. in paradox. p. 9. Hoc Regnum liligerum testatur, ubi intra 22. annos ultra 40. millia hominum varijs poenis, & bellorum turbinibus absumpti fuerunt. Sim. Stein. in resp. ad apol. Jac. Grets. de vita Ign. Loiol. lib. 2. c. 6. Schonborn. lib. 3. pol. c. 11. ut juxta vaticinium Mich. Memoti Sorbonici dom. 2. quadrag. fol. 104. pulchra illa rosa Franciæ in sanguinem versa videatur. De lanienâ Parisiensi in qua triginta hominum millia bidui spacio occisi fuerunt. Mat. à Matagon. ad Italo. Gal. pag. 195. Phil. Cammer. med. hist. c. 83. de vesperis Siculis, & matutinis Parisiensibus. Thuan. lib. 52. histor. Auct. lib. Wachet früh auff. Cam. 1. med. 83. In Belgijs sub Albano solo 18600. utriusq; sexus homines trucidati. Georg. Mylius in 5. conc. oder Babspredigt. Auct. lib. de jur. bel. Belg. Vivo adhuc Carolo V. ultra quinquiescentena millia hominum igne, gladio, suspendio, perierunt. Iust. Spring. tr. de pace. relig. c. 7. p. 78. Germania etiam huius litigij aculeos perpeffa est: Deus gliscentem quasi hoc ultimo seculo religionis litem avertat: Deus dissipet consilium olim Cardinalis Farnesij ad bellum Smalcaldicum profecturi, aut alterius, se tantam per Alemanniam stragem daturum, ut in hæreticorum cruore vel ipse equus natare possit. Sleidan. lib. 17. Quid dicam de

Indijs, aut Hispanorum infidijs, nisi quod Lipsius Hispanicola *lib. 2. de Const. c. 22.* dicat: Pauculi Iberi ante annos 80. in vastas illas, & novas terras delati, quæ funera, bone DEVS, dedere, quas strages? Nec de causis aut jure belli differit, quas vide apud Lopez. *c. 112.* Benzon. *lib. 3. nou. hist. c. 3.* Bartolom. de las. Casas. vbi de mille. millionib. In dorum occisis testatur *αυτοψιης.* Ant. Polan. *in Daniel. fol. 334.* Benbello. *in susc. prin.* Ita disparitas Religionis est causa omnium malorum, litiū, seditionum, bellorum, *Darauf alles misstrawen kombt / imò totus mundus hodiè est diffidentia & perfidia, quod si quis reperiat hominem integrum, & religiosum, se invenisse corvum album, rectè quis dicere, & hoc amplius cum illo Spartano: ἑρρη γὰ καλὰ h.e. perierunt honesta, exclamare possit, vt exclamat Hering. de fidej. c. 1. n. 47.* Imò Seculum est theatrum, in quo comœdiæ aguntur vt rideamus, & tragœdiæ, vt ploremus, quod Schönborn. *lib. 3. pol. c. 33.* ad Aulicos transfert, qui comicam faciem præ se ferunt, & tragicam personam agunt.

Est commune malum.

8. Et hæc de generalibus litium causis. Speciales religiosi litigij causas Theologi coniiciunt in politicos, & politici in Theologos, & hirurgum Catholici in Evangelicos, imò sacram scripturam ipsam, quasi sit materia litis. Colloq. Wormat. *Anno 1557.* Lutherani & Turcæ à pontificijs scribis in eodem prædicamento collocantur. Sleidan. *lib. 6. comm. it. lib. 2. s. 13.* An. Possevin. *in caut. 3. theor. cont. Nouem.* vbi dicit Lutheranam hæresin vbiq; tumultus, factiones, cædes, rapinas, sacrilegia, pub. incestus atq; euersiones excitare: quidquid sacrum & sanctum cōculcare. Et Evangelici in catholicos, quod totum terrarum orbem litibus repleant, & ad intestina bella bellissimas occasiones suppeditent. *Sie solten Seelsorger sein / so seind sie Leib vnd Seelworger* dixit Tilem. Spangenb. ante 100. annos. Cat. test. verit. *lib. 19.* Et Georg. Mylius. *in den Babst Predigen das der Babst zu Rom auffß aller wenigst wol 23. tausent mahl tausent vnd 85. mahl 100. tausent Seelen / auff sein ferff genommen hat.* Benbellon. *in susc. prin. par. 1. c. 16.* Ita gentiles mala Reipub, hostium irruptiones, limitum invasiones, defectiones populorum, bella civilia, breviter omnes lites publicas novæ Christianorum sectæ imputabant. Melch. Goldast. Heiminsf. *in repl. ad Grets. c. 10. p. 92.*

9. Nullum certe gravius peccatum est, quam velle dominari conscientijs.

cientijs. Ioh. Crato *in orat. fun. Max.* 2. Lambert. Floridus Plieninger⁹ *tr. de emend. an.* p. 75. Gilm. p. 1. *supp. Cam Imper. tit.* 3. *vot.* 1. *num.* 26. vt prudentissimè dixit sapientissimus Imperator Maximilianus II. & Henricus III. rex Gallia. *Histoir. Des dern. troubl. lib.* 5. *fol.* 193. Cuius successor Stephan⁹ Batore⁹ Rex Pol. solitus est dicere: Deū 3. sibi reser-
vasse, nempe ex nihilo aliquid facere, scire futura, & dominari con-
scientijs. Benbellon. *in suscit. prin. par.* 2. c. 12. p. 94. Sed hic insurgunt
& litigant Autonomistæ, Wegen freystellung der gewissen / cuius auctor
Ernstberger/aut quisquis ille fuerit, impudentiæ accusatus à Warem.
ab Erenb. *tract. de fed. lib.* 1. c. 2. n. 49. Impudentiores novelli Pontificis
Iantzari, intestinae litiū hircines, atq; inguinales, quib⁹ saluberrima
Religionis pax est sudes in oculis, quā fundit⁹ everfam atq; extorsam
cupiunt dicentes: Es sey der Religion Frid ein Toleranz vnd gezwungen
werck. Georg. Eder. im Evangelischen Wegweiser. Barth. Musc. *de succ.*
con. & anom. clas. 1. *memb.* 2. *concl.* 5. *num.* 161.

Omnium impudentissimi, qui pacem Religionis per concilium
Tridentinum omninò sublatam esse clamitant, & plures in Germa-
nia lites excitant, non chartis, sed lacertis, non atramento, sed arma-
mentario decidendas.

Vi procerum suppleant, cum verba probantia desunt,

Textaq; cum debent solvere, crura ligant.

Non enim Religiones discrepantes ad consonantiam redigerunt,
sed errores crassissimos ab orco revocarunt, & lites truculentas semi-
narunt, vt multis prob. Chemnit. *tr. de Conc. Trid.* Schonb. *lib.* 4. *polit.*
c. 6. P. Frider. *lib.* 1. *de proc. Cam.* c. 29. *num.* 6.

Duriusculum ergò quod Theoligi litium suarum causas in poli- 10.
ticos conijciunt, & querunt: An Politici nostri seculi sint Christiano-
rum numero habendi? Quod impudenter negant Thom. Staple-
ton *in orat.* Ioh. Mercat. 2. *opi.* 26. Christ. Varsevi. *in paradoxo: Extre-*
um libertatis est initium servitutis. Ioh. Lud. ab Hagen. *disp. de fid. her.*
serv. c. 10. Num propterea Christianorum numero expellendi, quòd
in Repub. diversitatem Religionis tolerandam esse statuant? vti Bo-
din 3. *de Rep.* c. 7. Lips 4. *polit.* 3. & 4. Danæ. 2. *Eth. Christ.* 7. Ioh. Ger-
har. *cent.* 1. *qq. pol. in f.*? Minimè vero. Quia cum Divinitas patiat
multas religiones esse, nos vnā non audeamus imponere, inquit
Theodohadus Rex Goth. *constit.* 48. Heiminsf. p. 3. *const. imp.* p. 113.
Interim Laz. Schyvend. im bedencfē von Regierung des Römischen Reichs

- à num. 15. ad num. 22. causam litium publicarum omnem imperante Carolo V. adscribit consiliarijs exteris & privatis cupiditatibus indulgentibus. Goldast. tom. 1. const. imp. Benbello. in susc. prin. p. 2. c. 1. ubi Granvellum & Perenottum nominat. Rectius politici causas earundem litium ad Theologos referunt, qui otiosis disputationibus infinitas lites publicas movent, foveant.

Sapè scelus cælum Zeli velamine textit:

Cui Zelus cælum est, non facit ille scelus.

Vnde Alciat in 1. orat in laud. jur. civ. Quæ jam Theologi propria habent, qualia sunt infinita altercationum volumina, innumeræque ineptæ quæstiones, vulgò *Schulgejändel* id in divino cultu possunt, quod canis in balneo. Aul. pol. 6. 277. Vbi disputationum copia & intemperantia, tum persecutionum acerbitas, & fides coacta, ibi frigida Religio, vacua, inanis, vana gloria, quot in Ecclesiâ peperit lites sanguinolentas, cruentas, & gladiatorias *λογομαχίας* inquit Eber. à Benhe. in medit. de van. glo. mund. pag. 15. O litigia publica omnium perniciosiora! S. Thom. 2. q. 186. art. 4. Illi vivendi modi, inquit, quibus homines necessitati utuntur, non sunt simpliciter & absolute loquendo religiones, sed secundum quid, & in quantum participant quædam, quæ ad statum Religionis pertinent. Fr. Sarmien. de red. te p. 4. c. 1. num. 13.

- Rectè catholicorum Religionem vivendi modos appellat, quia Bruschius testatur de monast. German. vsq; ad annum Domini 850. Abbates episcopos factos, optimas Abbantias cepisse adserapere, simulque Abbates & episcopos ob VENTREM. Consuetum pro voto valdè inquit Zabarel. cons. 123. ut monachi se à mundanis vel secularibus negotijs abstinere, & ardentius jejunio, orationi, & lectionibus sacris vacare possent, nec magis FISCI, quàm CHRISTI officiales, quemadmodum conqueritur de sui ævi monachis Pet. de Aliaco. refert Srumph lib. 5. chron. c. 3. Ferrar. in pr form. resp. Rei conv. §. tanquam pub. n. 10. Et sic nota, inquit, quot modis isti clerici illaqueant laicos, & suam jurisdictionem ampliant. Sed heu miseri Imperatores & principes seculares, qui hoc & alia sustinetis, & vos servos ecclesiæ facitis, & mundum per eos infinitis modis usurpari videtis, nec de Remedio cogitatis. Vasq. lib. 1. controv. c. 6. n. 2. ait. in chronicis legi: Eo tempore, quo Italiam Pontifici donatum ferunt, de cælo auditam vocem: Hodie est infusum venenum Ecclesiæ Dei.

Quamvis

Quamvis enim Ecclesia sit mater Religionis, cuius patrimonium intactum conservare omnino convenit: Redoan. *tr. de reb. eccl. non alien. q. 3. num. 44*. Pruckm. *con. 50. num. 580. vol. 1. per l. jubemus. inf. C. de SS. eccl.*: Attamen ecclesiastici pedetentim omnia ad suum molendinum trahere ceperunt, vt ex Bl. hanc querelam refert Gail. *1. obs. 25. num. 3*. Fachin. *lib. 3. cont. c. 13*. Neq; id ipsum omnino diffiteri potest Ioh. Paul. Windeck. *in Theolog. sua ICto. lib. 1. loc. 7. priv. 10*. Adam. Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 24*. Hinc primùm lites, 13 hinc quæstio de MEO & TVO, hinc jurisdictio ecclesiastica, primitus circa cultum divinum versata, postmodum ferè omnium secularium jurisdictionem absorpsit. Nic. Boer. *dec. 69. nu. 3*. & Ferrar. *in form. lib. quo agit ex subst. gl. 9. nu. 4. add.* Alicat. *in c. cum non. col. 2. de jud.* Molin. *in add. Alex. cons. 8. vol. 1. Alv. Valasc. dec. 100. nu. 8*. Hort. Cavalcant. *p. 1. de brach. reg. nu. 75*. vbi monet, ne deveniatur ad contentionem jurisdictionalem, alioquin, chi troppo la tira, facilmente la rompe, secundum illud: sunt certi deniq; funes. Jurisdictio siquidem ecclesiastica toto cælo à seculari differt. Hier. de Cævall. *lib. 3. com. op. q. 739. num. 18*. & illa in Spiritualibus tantum consistit, Gylm. *2. rer. jud. dec. 59*. nec à pontifice Romano Germanicum imperium & omnia regna dependent, vt opinantur Eancell. *in temp. omn. jud. lib. 1. c. 1. §. 2. q. 2*. Oldrad. *cons. 90. nu. 7. vol. 2*. Salic. *in l. bene. nu. 7. C. quod præ.* Hinc inter reliquas recusationum causas, quas protestantes contra Tridentinum concilium exhibuerunt, & hæc fuit, ex confusione causarum secularium & Spiritualium lites esse ortas, & totum judiciorum ordinem à pontificijs perversum. *vid. lib. de caus. rec. con. Trid. à prot. caus. 8. p. 173. & seqq.* Barth. Musc. *cl. 1. succ. conv. memb. 2. concl. 5. num. 164*.

Hæc mala jurium Imperialium vsurpatio, & jurisdictionum confusio, maxima litium publicarum causa, quam cæpit infausti nominis Hildebrandus seu Hellebrandus, titio inferni, fax & origo totius mali, & alij potius per posticum, quàm per ostium subintrantes. *Auct. rum. jur. de pontif. mut. confirm. p. 30*. Wilhelm. Archiepisc. Tyrius. *lib. 1. de bel. sac. c. 13*. Waltram. Episc. Naumburg. *lib. 2. apolog. pro Henr. 4. c. 2*. Hildebrand papa, *inquit*, miscuit se plurimorum mortibus Christianorum, succendens ubiq; incendia bellorum, per totum penè Romanum imperium. Hæc de jurisdictionis confusione litium genitricis. Altera litium publicarum causa circa religionis dis-

sidium

fidium, est irregularis dominandi libido, obfirmata Pontificum ambitio atque vnctio, quæ dissensiones, turbas, tumultus & clades publicas peperit. *Auct. rum. jur. de mut. pont. conf. pag. 42.* Phocas ejusmodi litium focus fuit primus. Rudolphus 1. Habsburg, Bononien. tractum largiens, qui quotannis millia drachmarum septingenties pensitaret. *Paul. Diacon. lib. 4. de gest. Lomb. c. 11.* Quem sequutus Lotharius Saxo pedes exosculans, & alij. Rectius Henricus auceps: Sit penes eos vnctio, qui meliores esse cupiunt: hac sumus appellatione contenti. *Ab. Vrsper. & Cuspin. in vit. Henr. quia imperialis potestas ex electione, nō vnctione confertur. Dec. cons. 194. lib. 1. Mart. Laud. tr. de prin. not. 25. loh. And. & Dd. in c. 1. de const.*

14. Ergo falsa hæc malitiosa, & litigiosa pontificum superioritas: vnctio, functio, quia invictissimus Imperator præter DEVM, ELECTORES, & ENSEM agnoscit neminem.

Deum: quia à cælesti maiestate imperium Cæsari traditum. *l. 1. C. de V. I. E. Nov. 28. c. 4. inf. Decretum Anno 1338. Benedicti 12. tempore art. 2.* pronunciat, S. Romanum Imperium, summum esse vniuersi orbis magistratum, & à nullo nisi DEO recognosci. Dei enim gratiâ Reges regnant. *prov. 8. vers. 15. c. quo jure. dist. 8.* & omnis potestas à DEO. *Rom. 13. v. 1. Sap. 6. v. 4.* Vnde titulus. *Wir von Gottesgnaden. Electores, quia Imperatoris creatores, vti vocat Bodin. 1. de Repub. c. 10. n. 116. secundum versus. Moguntinus, Treuirensis, Coloniensis.*

*Quilibet imperij sit Cancellarius horum
Et Palatinus dapifer, Dux portitor ensis,
Marchio præpositus Camera, pincerna Bohemus.
Hi statuunt Dominum cunctis per Secula summum.*

Ensem: quia, vt Mar. Meier Cancell. Mogunt. ad AEn. Sylv. Card. scribit, Germanica natio quondam inclutâ suâ virtute suoq; proprio sanguine Romanum imperium coëmit. Secundum illud:

*Sanguine Romanum sibi regnum Carolus aptè
Associat proprio, proprio quoq; sanguine servat.*

Hos Auctores DEVM, Electores, & Ensem quamdiu Cæsares secuti, gloriam & victoriam sunt assecuti: sed postquam pontificis astu & fastu seducti deviarunt, nihil aliud quàm lites, seditiones, tumultus, factiones in territorijs habuerunt, imò pontifex folio Regali Imperatores deturbavit, vt exempla Friderici 2. Ludovici Bavari, Henrici 4. & Othonis 4. docent. *Nauclet. gen. 40. Platin. in vit. Alex. 3. Brut.*

Brut. fulm. fol. 71. Bellarm. de pont. Rom. lib. 5. c. 8. Boter. lib. 4. cosmogr. p. 2. Duaren. lib. 1. de sac. ecl. min. c. 2. Sixtus V. Elisabetham Angliæ Reginam & Navarræum Regem exauctoravit, & totam Galliam tumultibus & publicis litibus plenissimam reddidit. Chytr. in Saxon. Quorum fulgetrorum tamen nulla potest esse vis, & potestas. Fr. Tolet. Card. in sum. cas. cons. lib. 1. c. 15. Vesica turgida quæ tribus pisces iniectis resonat. Quicquid sit, omnium Regum atque principum lites Papam terminare, imo angelos judicare voluit. c. venerabilis. v. Paulus. ext. qui liberi sint legit. Bembo. lib. 1. ep. 5. Boter. p. 2. Cosmogr. Bodin. lib. 1. de Repub. c. 9. Paurmeist. lib. 2. de jurisd. c. 3. n. 32. quasi verò coeleste arbitrium, ac potestatem infinitam habeat supra omnia, & contra omnia. ut inquit Socin. con. 164. n. 4. Card. Tusch. pr. cond. tom. 6. cond. 64. Papa in temporalibus Ecclesiæ Romanæ est imperator, & supra imperatorem. c. patet. c. seq. caus. 9. q. 3. ibi: Papa est iudex omnium, sed nemo ipsius. c. si papa. 6. dist. 40. c. Domino. 5. dist. 50. ibi: Imperator ex Papæ iudicio pendet. c. non novit. §. 2. ext. de iud. c. venerab. de elect. ubi totius orbis Christiani regna conferendi potestatem sibi assignat. c. quo jure. dist. 8. c. Regum. caus. 23. q. 5. c. nemo. 9. q. 3. Menoch. lib. 2. presumpt. c. 14. n. 2. Soar. lit. C. n. 94. Covar. rub. de Spons. p. 2. c. 6. §. 9. n. 4. & in c. peccatum. §. 9. de R. I. in 6. ubi distinguit: ut habeat ad utilitatem & regimen ecclesiæ, aliàs non. Mar. p. 3. n. 79. Alex. cons. 63. lib. 3. ubi ait iusjurandum sufficere adtribuendam pontificibus jurisdictionem, & alij infiniti. Verum hæc omnia sunt pontificum ac pontificiorum h. e. domesticorum in propria sua causa testiū. At nullus in propria causa idoneus est. Ergo. c. omnibus. 4. q. 3. l. omnibus. 9. C. de test. Hip. de Mars. in l. 1. §. servum. n. 10. de quest. Burs. cons. 135. n. 48. vol. 2. Hinc Cic. in orat. pro Ros. Amer. inquit: Itaque more majorum comparatum est, ut in minimis rebus homines amplissimi testimonium de sua re non dicerent. Id. lib. 4. ad Att. ait: Pontifices religionis iudices fuisse, & ne minimam quidem jurisdictionem habuisse, testatur Aug. ep. 69. Niceph. lib. 7. c. 43. Damasus in Burchar. reg. 117. & 118. ubi post 5. rationes, & aliquot textus contra jurisdictionem ecclesiasticam adductos, ita concludit: quomodo Papa utrumque gladium, imò coelum & terram à Deo in solidum acceperit, Deus novit. Similiter Alber. de juramento, quod Papa ab imperatore exigat. Deus sciat, an id jure exigatur, teste Coras. in præl. l. adm. n. 10. de jurejur. & Beust. in rubr. d. t. n. 250.

Ex quibus constat, quod hæc pontificum superioritas, & præsumpta Imperatorum abdicatio sit vera litium publicarum causa, & hominum opinio, quâ totus regitur mundus, & auctoritas pontificis consistit, ut inquit Iovius *lib. 2. hist.* Mundus enim vult decipi. *Auct. disc. Vom Justitiënverck. p. 87. & 94.* Prout Caraffa Pauli III. nepos Parisias ingrediens, & signum crucis edens, populus in genua prostratus, secretò dixit: quandoquidem populus iste vult decipi, decipiatur. Thuan. *lib. 12. hist. fol. 298.* Sed hac opinione spretâ & mundi deceptione detectâ, pulchrè Philippus pulcher Rex Galliæ Bonifacio 8. respondit: sciat tua maxima fatuitas in temporalibus nos nemini subesse. M. lean de Serres *n. 2. partie d' histoir gener. de Franc.* Bodin. *lib. 1. de Rep. c. 9. n. 139.* Ita Græci Iohanni XXII. rescripserunt. Potentiam tuam summam circa tuos subditos firmiter credimus: superbiam tuam summam tolerare non possumus: avaritiam satiare non valemus: Diabolus tecum, Dominus nobiscum. Ioh. de Mandevilla *lib. 2.*

16. His accedit tertia litium publicarum causa instrumentalis subultimo huius seculi excremento nimis actualis, Iesuitarum turba, Quæ bonæ Deus quas turbas dedit! quæ centaurica seditioforum hominum ingenia aluit! quos emissarios litium publicarum buccinatores per totum terrarum orbem misit! & adhuc flabellis suis litium incendia longè lateq; seminat, excitat! aperta mendacia & perjurya æquivocationem mentalem vocitando, modò amplificandæ sedis Romanæ gratiâ fiat. Eman. Metteranus *lib. 25. hist. f. 185.* Iust. Spring. *tr. de pac. rel. c. 7. p. 79.* Mysteria & cabalam Iesuitarum toti orbi aperiunt & prostituunt, Auct. cathec. Iesuit. Steph. Pasquier. *lib. 4. ep. ult. & lib. 3. des recherches c. 36. & seqq.* Molin. *in cons. 6. sect. Iesuit.* August. Thuan. *lib. 37. hist. P. Matthieu. 5. des der troubl. f. 244.* Laz. Von Schwen. *di im bedencken vom Römischen Reich. n. 58.* Patav. Acad. *quest. de novit. Iesuit. an. 91. in tom. 6. des memoires de la ligue. fol. 287.* Sed ne litem injustam movere videamur, præcipua litium publicarum semina hoc nostro seculo recenter iacta videamus. Sigismundus Batoreus Transylvaniae princeps, Alfonso Camillo auctore, sed pacis violavit, & inextricabili bello se implicuit: quid litium publicarum Garnetus in Anglia? Guinarus & Cotonus in Gallia? Laterna in Suecia? Petrus Scharga in Polonia? Paulus Erichitonius in Scotia? Demetrius in Moschovia? omnes Iesuitæ, litium publicarum tubæ infensissimæ, moverunt! evomuerunt?

*En agros, & quam technis Iesuita petisti
Moschoviam, metire iacens, hæc præmia, qui me
Fraude ausi tentare, ferunt, hæc sceptræ reportant.*

Nic. Vignier de Venet. excommun. pag. 50.

Causa causarum latet in mysterio, quod Iesuitarum Generales aut Hispani, aut Hispano addicti, qui conscientiam in caputio portant, quo abiecto conscientia abijcitur, ut innuit Ferrar. in pr. in form. resp. Rei conv. n. 28. Benbellon. in susc. prin. par. 2. c. 13. Illud scim⁹ quod Hispana gens bellicosa, cuius proprium, ut eos, quos ad servitutem aut cædem designarit, humaniter initio tractet, Bodin. lib. 1. de Repub. c. 5. De la Noije disc. 9. ubi de Hispanis prov. La guerre est in patrie, Mon harnois ma maison, Et en toute saison, Combattre c'est ma vie. Benbellon. in susc. prin. par. 1. c. 16. p. 253. Et expressius scribit Castellio part. 5. c. 13. Omnes catholici cum Hispano, seu potius catholico & universalis Rege se suasq; vires conjungere debent, contra omnes sectarios & politicos, ad illos opprimendos & extirpandos, secundum illud Psal. 71. à mari ad mare, à flumine ad flumen. Arrigite aures ò principes Christiani & Politici!

Sed quid, proh dolor, hoc exulcerato seculo majori contentio-
nis nixa, & renixu inter Theologos agitur, quàm ut alter in alterum
turbatæ Reipub. causam transferat? Ita & Pontificij omnem litium
publicarum causam & turbulentorum motuum culpam in Lu-
therum & Protestantes rejciunt. Theo. Graminæ⁹ in myst. Aquil. part.
2. pag. 73. Et hi rursus inter seipso litigant, pacem religionis exclu-
dunt, criminantur, scribunt, proscribunt causâ inauditâ. Secundum
illud Cicer. lib. 2. de nat. Deor. Vestra solum legitis, vestra amatis, reli-
quos causâ incognita condemnatis. Alber. Gentil. disp. 2. de un. reg.
Brit. pag. 50. tres P. cauendas ait, Puritanos, protestantes, proditores
Papistas. Magnus ille Luth. tom. 2. fol. 66. Die sollen Psaffen/ ob sie gleich
wissen was recht ist/ seind eyne ursach alles vnrathe. Benbello. in susc. p. 2. c. 12.
Nullos accusamus, nullos excusamus, quia verum, quod Vbertinus
Chemnensis Episcopus §. 33. c. 16. dixit: postquam aliquis veritatis
Zelator verbum, superioritatem ecclesiasticam mordens, profert,
hæreticus accusatur, igni deputatur, & morte dignus condemnatur,
penitusq; opprimitur. Interim illimitata illa & planè metaphysica

Iovis Capitolini potestas, & catholicae religionis reformatio, primam Europæis tumultibus, seditionibus atq; litibus occasionem præbuit. Ratio, quia omne imperium politicum ex spontanea & imperandi & parendi conventionem. Arist. 1. pol. c. 1. 7. & 12. lib. 5. Eth. c. 11. At potestas pontificia non ex spontanea & libera Christianorum subjectione, sed contra naturam, ex callidâ & dolosâ de commentitio mandato & ordinatione divinâ, ad solius pontificis commodum & libidinem comparatâ, herilis & tyrannica est dominatio. Ergo illegitima, & per consequens publicas in Europa lites excitavit, propter quas Angli, Scoti, Dani, Helveticorum pagi, forsan & Veneti, abjectâ pontificis opinione in libertatem se vindicarunt. Tob Paurm. lib. 2. de juris d. c. 3. n. 49. & seqq. Quid nos speremus amantes Libertatis Germanicæ? Haut leve decus, inquit Tacitus, Drusus quæsit, inliciens Germanos ad discordias, utq; fracto jam Maroboduo usque
 18. in exitum insisteretur. Hæc Romanensium, hæc Iesuitarum, hæc pseudo-Germanorum intentio, omnia turbare, & sub ligâ litigiosa ad Hispaniæ monarchiam deferri. Auct. cons. de pace in Reg. Pol. stabil. De la Nue disc. 2. Neuiz. in syl. nupt. lib. 4. Benbellon. in susc. prin. p. 11. c. 16.

*Sumite nunc gentes accensis mentibus arma,
 Tu legem Calvinii tene, tu concute plebem
 Lutherio: tu fortem ne Papa supprime Martem.
 Quid porrò tu Hispanie tuis cunctaris in armis?
 Non frangis portas? non muris oppida solvis?
 Thesaurosq; rapis? nescis tu Gallie tueri
 Germanas arces? Saxa atq; palatia quero
 Rhenanosq; sinus humano sanguine tingi.*

Sicut autem lilio, myrrhæ oxali, croco, plantagini, ea est natura, ut calcatae magis magisque virescant. M. Myl. in hor. phil. pag. 291. 407. & 622. jta Religionis veritas premitur, non opprimitur, oppressa longè lateq; diffunditur: ut hæc protestantium Religio vires acquirit evndo, donec generali concilio vel provinciali conventu lis dirimatur. Georg. Schonb. lib. 4. polit. c. 6. Neq; protestantes propterea excusandi, quod inter se ipsos litigent, cum in Gallia & Belgijs tum Germania, quia verè Carolus M. & Ludovicus Pius in capitul. Si nos ipsos comedimus, citò deficiemus. Multò verius Optatus Afer Mileu. ad Donatist. NOBIS & VOBIS Ecclesiastica una est conversatio, et si
 Hominum:

Hominum litigant mentes, non litigant sacramenta. Pares credimus & vno sigillo signati sumus, nec aliter baptizati, quam vos, nec aliter ordinati quam vos. Testamentum divinum legimus pariter. Vnum Deum rogamus. Oratio Dominica apud Nos, & Vos vna est, sed scissura facta est, partibus hinc independentibus, sartura fuerat necessaria. Anti. Clapp. pag. 49. nobis vtrisque pro concordia est discordia; pro veritate mendacium, pro candore calumnia, pro simplicitate superciliosa arrogantia, pro eruditione pomposa ostentatio, & otiosi *δοξασφισομαχοσφισων* grunntus, vt in nostri seculi pseudo-theologos acriter invehit. Schonborn. lib. 7. pol. c. 6. & veretur, ne criminandi tam publicè quam privatim erumpens licentia, seditiones rebellionesq; vnde quaq; parturiens vniversæ Reipub. trahat ruinam. Idem ferè sentit Auct. disc. Bom Justittenwerck. pag. 76. quod Religio quæ olim fuit in corde ac moribus, hodie tantum sit in ore & contentionibus, in libris, non in fibris. Guldene Kirchen / hólherne Herken / olim hólherne Kirchen / guldene Herken / vt ex Bonifacio innuit Hospini. in hist. de re Sacram. lib. 2. c. 1. in f. refert Pruckm. cons. 50. n. 570. Benbello in suscit. prin. p. 1. c. 13. vbi poëma Clementis Marot. hoc seculo verissimum refert.

Qu' on ne void point vn bon Papiste

Dire jamais been de Luther

Car s' ils venoient à disputer

L' vn de deux scroit heretique.

Mon. de la Noue. dis. pol. lib. 2. pag. 63.

Melius igitur est, vt doceant, quàm noceant, & proximi peccata 20 protinus ex cathedra in publicum spargant, contra reg. Christi. Matth. 18. vers. 15: admonitionem Syrac. c. 19. vers. 6. 10. & seqq. ne vel injuriarum convenientur, & litem suam faciant. Clar. lib. 5. sentent. §. iniur. n. 1. Alex. de Nevo. cons. 82. Harprecht. ad §. non solum. 111 n. 31. Inst. de injur. vbi latè explicat, & distinguit inter delinquentes corrigibiles, & incorrigibiles quibus cor est *ἀμελαινόντων*, quiq; notoriâ vel doctrinæ impuritate, vel vitæ improbitate ecclesiâ Domini scandalizant, & litigandi occasionem suppedirant.

Tantum Religio potuit suadere malorum.

Et hæc de litigioso Religionis dissidio, litium publicarum causa prima.

21. Altera litium publicarum causa consistit in statu principum, quoties regimē Reipubli. illo stato, malè administratur. Hoc fit diversimodè: intensius, aut remissius: inæquali iustitiæ distributione, & negligentia, vel oppressionē, aut indulgentiā. Vt Iuris æqua & recta administratio, Germ. Das Justitiënwerck est pacis: ita corrupta, seditionum causa est. Antimachiav. *lib. 3. comm. theor. 35. pag. 675.* ubi non solum Galliæ exemplo probat oriri ex iuris iudiciorumq; corruptelâ lites publicas, sed & L. Quintio Cincinnato consule, qui simul atq; magistratum inijt, nihil prius aut antiquius habuit, quàm vt tumultu sedato, benignè ius summis & infimis ex æquo redderet; quod cum successores non sequeretur, seditio fuit exorta. Dion. Halycarn. *lib. 10. & 11. De German. Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 104.* quod ex mala iustitiæ administratione infinita sequantur mala. Demosthen. IN IUSTITIAM VOCAT πηγὴν τῶν σάσεων: ἡ ἀδικία ἐις ἀλλήλοις παρέχουσα, καὶ μίση καὶ μάχας. Plutar. de Legib. IN IUSTITIA est causa efficiens seditionum, odij, litigij, homicidij.

22. Instrumenta ejusmodi litigiosi mali sunt homines, avari, inopes, obæratī, delinquentes, ambitiosi, qui tam potentioribus quàm inferioribus persuadent, vt vel hanc, vel illam litem moveant, motam quibuscunq; homuncionibus, simplicitate, metu, malitiā, pretio, gratiā adductis probent, quasi à parentibus aut avis audiverint: intervenientibus litium concinnatoribus, possessionem vel quasi vt gaudium arripiunt, gaudent possidentes, c. quod au. 5. & 29. de jur. Pau. Fulg. in l. omne quod l. n. 11. I. R. D. Ful. Dacianus *lib. 1. prol. c. 39. n. 20.* Tolosan. *lib. 29. c. 11. n. 11.* Hinc vulgus, posses, posses, & ita secundum Palingen. *lib. 10.* Cui Vis est, Ius non metuit ius obruitur vi. Werden andern vbermagt/der steckt ihn in den Sack. Iusrecht/curuum Schlecht/ Eins ist wie das ander inquit Luth. in coll. mens. c. 39. fol. nisi 528.

Quod adversarius litis bonitati fidens cū videat, invidet, atq; resistendi occasionē quærit, aut per se, aut potēiores, & ita litis ex scintillula, seditionis, imò belli suboritur incendiū. Hic cōmoda litigiosarū seditionum subjecta Inopes & obæratī, qui possessionibus lite distractis, pecuniā & fide deficiente, rapto vivere, prædari, latrocinari non dubitant, sed quod postremum est, omnia innovare satagunt, mutationibusq; student, & perturbatā civium quiete suam inopiam Reipub. ruinā sarcire intendunt, rebus turbatis alacres, & per incerta tutissimi.

tissimi. Tac. *1. hist.* Arist. *lib. 3. pol.* Bodin. *lib. 5. de Repub. c. 2.* Phil. Melanch. *in Cordiali Abrah. Bucholtzer pag. 112.* Hering. *de fideiuss. c. 7. n. 215.* Im trüben Wasser ist gut fischen. Exinde orta est Corcyrea illa seditio apud Thucyd. *lib. 3.* & Panormitana. Camerar. *1. med. hist. 40. p. 192.* Schonborn. *7. pol. c. 13.* Postea delinquentes, qui perpetratis maleficijs, litem & poenam metuunt, commovendo seditiones praevenire volunt, & priusquam lis moveatur, & poena inferatur Arist. *5. pol. 3. P. Greg. lib. 23. de Rep. c. 5.* Arct. *2. prob. 196.* Timor enim efficit, ut cum gravius quid quisquam veritus, res novas moliat. *Auct. dial. de Reg. institut. lib. 2. p. 39.*

Deniq; ambitiosi, & ventosi quidam vehementer ad turbandam 23.
litigiosis seditionibus Rempub. accenduntur, honoresq; quos quietâ Rempub. desperant, perturbatâ consequi se posse arbitrantur. Cic. *2. in Catil.* Tac. *1. Annal.* ut in nonnullis civitatibus videre est. Origo penes auctores, reliqui contagione insaniunt. Liv. *lib. 28.* querelas inserunt, & ambiguos de principe sermones, quæque alia turbamenta vulgi. Tac. *1. hist.* En, inquit Catilina, illa quam sæpius optastis libertas: præterea divitiæ, decus, gloria, in oculis sita sunt: fortuna ea omnia victoribus præmia posuit. *Sal.* Sed prohi dolor bello insequente & persequente, Vita periculo exponitur, vxores vitiantur, violentæ contributiones indicuntur, bona diripiuntur, vastantur agri, vici exuruntur, oppida evertuntur, commercia impediuntur, subditi ad paupertatem rediguntur, cæteri in servitutem & perpetuam miseriam abducuntur, non faciam ut enumerem miseras omnes, inquit Warem. de Erenb. *de Reg. subs. & on. sub. c. 7. n. 35.* *Auct. disc. Vom Justicienwerck. p. 104.* Sicut exundatio non solum agros & valla abripit, sed & saxa atque arenas relinquit: ita bellum colluviem depopulatorum, grassatorum & seditiosorum offensliche streiffer vnd Landzwinnger/qui multum damni inferunt. Hering. *de fidej. c. 7. n. 162.* *Auct. disc. Vom Justicienwerck. p. 106.* Vnde affectus subditorum ita miserè afflictorum refrigescit, exacerbatio animorum & diffidentia incrudescit, pecunia rerum agendarum nervus exhauritur, oratio impeditur, conscientia lœditur, deniq; mille incommoda lites eiusmodi publicæ in Rempub. invehunt.

Econtrariò recta & directa Iustitiæ administratio, Pacis & tran- 24.
quillitatis publicæ conservatio, quâ coluntur agri, vernant horti, ædificantur villæ, extruuntur oppida, instaurantur collapsa, ornantur & augmentur

augentur exstructa, crescunt opes, aluntur voluptates, vigent leges, floret Reipub. disciplina, fervet Religio, valet æquitas, pollet humanitas, calent artes opificum, vberior est quæstus pauperum, splendior opulentia divitum, efflorescunt honestissimarum disciplinarum studia, eruditur juvenus, tranquillo fruuntur otio senes, bonis auspicijs nubunt virgines, laudantur simili prole puerperæ, florent boni, minus peccant mali, ut ex Erasmo *in chylade refert Gail. lib. 1. de P. P. c. 1. n. 4. & allegat. Bl. in tit. de pace Constant. verb. hæc sunt nomina. n. 3. Virg. lib. 11. AEn.*

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

Auct. disc. Dom Justitienwerck. p. 108. & seq. vbi asserit, post Deum solam Iustitiæ administrationem operari pacem, secundum votum Psalmistæ. 85. vers. 9. & seq. Quod si compendiosior iustitiæ administratio instituat, non solum dispendiosis litium concinnatoribus occasio adimetur, quâ & imos & primos, imò Dominos & subditos, uti hoc seculo proh dolor videmus, ad litigandum incitant. Sed vno & altero litigaturientium exemplo frustrati facile abstinebunt, secundum illud

Nam me vestigia terrent:

Imò alter litigaturientium, Der & eider / aliquid patietur, nec invocabit potentiorē ad lites publicas, propter faciliorem litis privatae expeditionem. *Auct. disc. Dom Justitienwerck. p. 108.* Hæc de mala iustitiæ administratione, secunda litium publicarum causa. Duæ enim præ cæteris eximiae virtutes, quæ ingentes imperiorum moles, tanquam Atlantes humeris suffulciunt, nempe IUSTITIA & benivolentia ut inquit aut. de jur. bell. Belg. Benbello in susc. prin. par. 2. c. 1. His sublati quid aliud superest, quam Lis atq; malitia?

25. Tertia litium publicarum causa est, publica subditorum oppressio, seu violenta exactio. Sicut enim balsamum, si vim ferri adhibeas, læsum emoritur, Tac. 5. hist. c. 2. pr. Socin. c. 38. p. 308. Freig. lib. 28. phy. p. 782. aut Ozimon Basilientraut: secundum Maiorem:

*OZimon est fragrans si lenè pollice tractes,
Plus aequo pressum, ceu grave virus olet.*

Ita subditi si nimis rigidè habeantur, aut deficiunt, aut grave rebellionis virus exhalant. Schonb. lib. 6. pol. c. 35. Temperata cohibent animos: assidua verò & acria, extremaque in audaciam jacentes excitant, & omnia experiri suadent. Sen. 1. de clem. c. 12. Cam. in embl.

Officium

*Officium ut facias, nimis à Rex ne preme plebem,
Suavius ut spirent, ozima ne terito.*

Sic populus conqueritur de nimia oppressione à Salomone facta 1. Reg. 12. vers. 4. Sic Augusto infensi erant propter immodicas tributorum exactiones. War. de Erenb. de Reg subs. & oner. sub. c. 7. n. 33. & in med. pro. fed. c. 2. p. 193. ubi affirmat acerbum tributum movere subditos ad rebellionem & seditionem. Tac. annal. 3. 4. & 13. Plut. in vita M. Anton. Georg. Buchan. lib. 13. hist. Scot. p. 465. Cranz. lib. 4. Vand. c. 6. & 35. lib. 3. metrop. c. 31. ubi scribit, tributorum acerbitatem, Vandalos à religione amplectenda deterruisse. Arn. Clapm. lib. 4. de arc. imp. c. 25. p. 150. violentam exactionem multis omnibus nocere docet.

Exemplis lector pro multis serviat Embda.

Antiquitus etiam Frisij ob nimia tributa defecerunt. Tac. 4. annal. n. 72. Thucyd. lib. 1. Schonb. 4. polit. c. 23.

Huic litium publicarum causæ causam adminicularem præbent 26. exactores malitiosi Germano-Iudæi, Mammonistæ & ipsi Iuristæ, sicut Angelus, minus angelicè nimium principum, qui alias sua potentia facile abuti solent, voluntati tribuens, docuit, principem citra omnem causam subditis bona sua adimere & avertere posse, & ut verba ejus sonant, qui contrarium dicunt, mentiuntur. in l. item se verberatum. §. 1. de R. V. quem sequuntur Dec. cons 191. n. 4. Barb. con. 64. vol. 2. Curt. jun. cons. 1. n. 19. Nic. Bellon. cons. 2. n. 7. Iac. de Leonh. con. 114. nu. 49. Et rationem addunt, principi non posse dici, cur ita facis? Spec. de locat. §. nunc ostend. v. 89. l. qui in pro. 57. §. domos. de rit. nupt. c. cum super. 4. ext. de caus. prop. & poss. Ratio irrationalis. Non enim amplius est princeps, sed tyrannus, qui naturæ leges, & limites justitiæ transgreditur. c. scelus. 21. cau. 2. q. 1. At naturæ lex æquissima, ne sine culpa quis rei suæ dominio privetur. l. 11. de R. I. Et ut vi prin- 27. ceps hoc facere possit, non tamen hoc potest ut princeps, cui justa & honesta tantum sunt possibilia, à quo cum jura nascantur, non debent litigia, aut injuriarum nasci occasio. l. 6. in pr. C. unde vi. sed ut tyrannus, cui pro lege est libido, & pro ratione voluntas. Niel. diss. feud. 11. b. 3. lit. D. Probat hoc exemplum notabile punitionis Achab Regis, ob ereptam Nabotho vineam suam. 3. Reg. 21. & 4. Reg. 9. & seq. Ezech. 46. vers. 18. Sequuntur D d. Gail. 2. obs. 55. Covar. 3. var. res. 6. nu. 6. Pruckm. tr. de regal. §. soluta potestas. c. 4. eff. 5. num. 4. ubi nec in

- casu necessitatis admittit. An. Gabriel. lib. 3. tit. de ju. quas. concl. 1. Tiraq. de pen. in proam. nu. 38. Vasq. 1. contr. c. 2. & 5. Car. Tapia. ad rubr. de const. princ. c. 11. n. 77. Antimach. lib. 1. pag. 36. & seqq. quos Angelus in verecundè mentiri dixit. Nonnulli distinguunt inter principis potestatem absolutam, & ordinariam, vt de communi calculo testatur Pistor. 2. q. 40. nu. 16. Sed reverâ plenitudo potestatis principis non efficit, quin iniqua adhuc sint, quæ iniqua ante fuerunt. Pinell. ad rubr. p. 1. c. 2. n. 20. C. de rescind. vend. Menoch. de aa. ij. qq. lib. 1. q. 48. Myns. resp. 21. & cent. 5. obs. 97. Wes. cons. 45. n. 17. p. 1. vbi istos subditorum deglubitores, vt vix precarium ipsis dimittât spiritum, tyrannellos vocat, ejusmodi plenitudo potestatis est plenitudo tempestatis. Dec. 1. con. 25. Et qui potentiorum blandiuntur emolumentis, non sunt Icti, sed iniquitatis ministri, non sacerdotes, sed apostatae, non philosophantes, sed hypocritæ improbissimi. Mar. Sala. in l. 1. n. 6. de l. & l. Rol. à Valle. cons. 91. n. 55. vol. 2. qui cum Mammoni indissolubili vinculo conjuncti, credunt non posse Deo & Mammoni serviri; sed hunc ambiendo Deum relinquunt, & artificium manuale exercent, quæ manus sunt oculatae, & illud tantum credunt quod vident. Auct. disc. Dom. Justitienwerck. pag. 97. War. de Erenb. de Reg. subs. & on. subd. c. 15. n. 16. dubitat, an ab homine vel diabolo sint pro-*
28. lata plenitudinis jura. Cuius mali vel avaritia imperantium, vel proprium commodum aliquod, vel invidia vel arrogantia, malitia, aut aliæ fortassis causæ esse possunt, vt præter consuetos acquirendi modos NOVAE inventiones extorquendæ & conquirendæ pecuniæ suboriantur. Ad. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 8. Constat enim inter omnes, principum vel quæstorum potius avaritiam non contineri finibus, sed vires jubendo extendere latius, onerant populos tributis *inquit*. Nat. lib. 7. pag. 249. quibus certè malitia quorundam ita invigilatur, vt potius ad opprimendum, quàm relevandum populum nati videantur. Greg. Thol. lib. 3. de Rep. c. 6. in pr. vbi aliquot modos financiarum non imitandos refert: Sed reverera atrum sordidumque est
29. aurum, quod ex lacrymis oritur, Philostr. lib. 5. de vit. Apollon. Hic incipit, Proximus sum egomet mihi, & Arithmeticorum regula falsi practicatur, quod si tegatur, artificium: Sin innotescat, erratum vocatur, sed revera furtum, & ad 7. pertinet præceptum. Auct. disc. Dom. Justitienwerck. pag. 98. Exactores debent se habere paternali modo, vt *inquit* Ruin. cons. 116. n. 5. vol. 4. ne ærarium fiat spoliarium, cruentarumq;

rumq; prædarum receptaculum, *ut loquitur*. Alth. c. 8. pol. p. 87. Exod. 22. vers. 25. War. de Erenb. de oner. subd. c. 7. nu. 20. & seq. vbi ait, in rusticis non servari, à quibus leonina fit exactio. Interdum Domini connivent, ut mali officiales ex raptu vivant, per fas ac nefas dicescant, quos postea ut spongas exprimunt. Greg. lib. 4. de Rep. c. 6. nu. 4. & 9. secundum illud: Villa mea me perdidit, ut Agrippina Statilia Tauri opibus illustrem evertibat, quia.

Lis est cum forma magna pudicitie;

Divitibus major struitur sed techna potentum.

Dur. di Pasc. in aul. pol. reg. 224. præcipue moribus hujus seculi *ut addis* Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 8. Veruntamen ejusmodi exactores & oppressores ut plurimum sunt astutiores, & hanc malitiã sapientiam putant, geschwindigkheuten. Auct. disc. Bom J. stitienwerck. p. 98. Contractus ut plurimum innominatos celebrant, do ut des, facio ut facias, do ut facias facio ut des. l. 5. §. 1. de præf. l. 7. de pact. quicquid corradunt, minimè produnt, sed aliorum fortè mutuo dant in exotica loca, eousq; donec officio defungantur, vivi aut mortui. In cuius eventum promovent aliquem amicum, qui vestigijs suis inhærendo fucum tegat, eiq; simulatè debita, & reliqua quædam, sive retardata relinquunt, quibus astutijs ac Dominis, ac multis alijs callidè imponunt. Kell. d. lib. 2. c. 8. alleg. Eccles. prov. 5. vidi servos in equis, & principes ambulantes super terram quasi servos. Neq; prodigi sunt; ut quid elargiantur ad causas pias, aut justitiæ administrationē, ne spem precio emere, atq; ita cum his qui hoc faciunt, vel alijs id suadent & ipsorum judicio delirant, illi quoq; delirare videantur. Non enim ignorant, quod parsimonia, auctore Cicerone, magnum sit vectigal. Sera tamen tacitis poena venit pedibus, & solet tarditatem gravitate compensare. Mahometh in agone ad amicū conquestus est, quod semel injustum tributum exegerit. Arnisæ. lib. 1. doct. pol. c. 11. p. 271. Hæc de tertia litium publicarum causa, oppressione subditorum, & violenta exactioe.

Quartò, nonnunquam Indulgentia seditionem parit, secundum Appium apud Liv. lib. 2. Non miserijs sed licentiã tantum concitum barbarum, & lascivire magis plebem, quam sævire. Typot. lib. 1. de ll. Meliorum pernitiem quærere, dare nutriculas seditionis, plebis est libertate pereuntis. Sanè negotium nomine horridum, civitatis Romanæ mores in suo statu continuit, blandæ appellationis

M ij quies,

quies, plurimis vitijs resperfit. Val. Max. *lib. 7. c. 2.* Nonne hæc libertas & indulgentia multas lites publicas tam in Polonia, quam Germania excitavit, & adhuc excitat? *confer. P. Greg. Thol. lib. 23. de Repub. c. 7. & 23. Schonborn. lib. 7. pol. c. 13. Adam. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 10. in fin. vbi monet cavendum, ne libertas nimia sit, quæ dissoluta esset vagandi & rebellandi licentia. Arn. Clapm. lib. 2. de arc. Reip. c. 2. & lib. 5. c. 19.* Sic negligentia litium publicarum causa, cum vulgus iniuste fieri multa cernit, cum leges negliguntur, cum Regni privilegia vilescunt studio & largitione. *Auct. dial. de Reg. inst. lib. 2. p. 19.*

31. Sic æmulatio *ζηλοσώπια*, obtrectatio, invidia, ambitio, & perversa quorundam magistratuum opinio, subditos propter se natos, publicis litibus occasionem præbent evidentem. Magistratus enim non sunt territoriorum Domini, sed clientes univere Reipub. quando civium omnium negotia omnia, curas, labores, pericula, egestates, molestias, dissidia, bella, similtates, contentiones, lites, crimina, pondus denique rerum omnium humeris sustineant: nec possint, etiam si velint, ex animi sui sententia vivere, ut verè inquit *Auct. dial. de Regn. & Reg. inst. lib. 1. pag. 13. post. Scip. Amir.* Hoc si diligenter cogitarent, multi litibus publicis abstinere. Sed æmulatio exurgit, invidia accedit, lis publica movetur, & honoris causâ alter alteri invidens tumultuatur, quæ res litem publicè movit inter Pompeium & Cæsarem. De Philippo Macedone Justin. *lib. 8. in pr.* refert, quod velut è specula quadam libertati omnium fuerit insidiatus, alendo civitatum contentiones, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoresque subire Regiam servitutem cogendo. Hoc Magni nostri seculi Philippi, pater & filius tentarunt, & lites publicas seminarunt, sed infelicer. War. de Erenb. *de fæd. lib. 1. c. 2. n. 142. 220. 221. Dress. in orat. de pontif. inf. per Germ.* Et exempla in Imperio Romano passim obvia, quod civitatibus opulentis vicini principes vehementer invideant, Schonb. *lib. 1. pol. c. 13. n. 2.* & per consequens lites publicas moveant. Hic in promptu sunt ambitio & discordia, ordinum venenum, præcursor ruinæ, omnia opportuna insidiantibus faciens. Liv. *lib. 3. Bodin. 4. de Rep. c. 1. n. 339. Pet. Greg. 23. de Repub. c. 3. n. 13. vbi ex Bl. partialitatem in Repub. dicit esse, tanquam vermem in caseo. Christ. Warser. in parad. Christianorum discordiâ non crescet Turcica potentia. Dn. de la Nove. disc. mil. 2. Auct. disc. Bom Justitienwerck. p. 107. vbi conqueritur inter circulos atque status imperij nullam esse coheren-*

tiam,

tiam, sed scopas mere dissolutas, quæ licet recolligantur, parum roboris propter fracturas obtinebunt. Verum. n. illud Cam. in embl.

Damna dat atq; facit VIS VI collisa potentum,

Ramorum attritu ut flamma resultat edax.

Schonb. lib. 7. pol. c. 3. de Rebus pub. ob discordiam everfis.

Hæc de litium publicarum causis ex parte Magistratum, Sub- 32.
diti plerumq; respectu cladum publicarum divinitus immissarum, qualia sunt Dei flagella, annonæ gravitas, bellum, pestis, litigium, etiam seditiosi concurrere solent, causam malorum in homines conferentes, quæ vel ipsis signis Deus portendit, utpote Cometis, terræ motu & eclipsibus. Freig. lib. 25. phys. p. 645. Peucer. de divin. p. 358. Garzæ in Meteorol. p. 34. & 411. Camer. lib. 2. de Ost. pag. 345. P. Greg. lib. 21. de Repub. c. 6. Mezal. lib. 2. Cometogr. Deus enim exterioribus litium publ. immissionibus ostendit, quæ interioribus vitiorum, depopulationibus, peccatorum vitiis, & vanitatum spinis cōmeriti sumus, ut olim dixit Carolus 2. in Comit. Pist. c. 1. Heiminsfeld. tom 3. cons. imp. p. 613. Talis seditio fuit sub Tiberio ut Tac. & annal. 3. iisdem, inquit, consulibus gravitate annonæ juxta seditio- nem ventum. adde Scip. Amir. lib. 12. disc. pol. c. 3. de annonæ caritate, eiusq; remedijs. ex Ioseph. lib. 9. ant. jud. c. 2. Paul. Diac. lib. 16. c. 47. Dio Sic. c. 14.

Secunda litium publicarum causa ex parte subditorum, est con- temptus & contumelia quorundam, ut olim populus Romanus à patricijs dissidens gravissimas seditiones concitavit. Auēt. dial. de Reg. & Reg. inst. lib. 1. p. 39. post Scip. Amir. Plerumq; seditiones ex conci- 33.
liabulis occultis initia ducunt, Sicut in factione Manlij. Liv. lib. 6. quando homines litigiosi & malitiosi congregantur, per quandam viam concilij, sectæ, vel foederis in aliquem finem non approbatum. Corn. con. 216. col. 2. n. 3. lib. 3. per l. 1. §. 1. ibi: *convenientve adversus Rempub. ad l. Int. maiest. l. conventicula. c. 1. §. conven. de pac. jur. firm.* Capic. dec. 130. Decian. tr. crim. lib. 7. c. 20. n. 3. ubi dicit, nullam in Re- pub. capitaliorem esse pestem, quàm ut singuli pro libito possint in- ter se coire, cum ex his coitionibus & factiones, & seditiones, & tu- multus, & maxima adversus Remp. pericula oriantur. Menoch. de aa. jj. qq. lib. 2. cas. 597. n. 1. con. ult. Bos. de crim. les. maj. n. 23. ubi de- cretum Mediolanense explicat, Unionem corporaliter puniri, etiam si fuerit facta ad bonum finem: quod vix admittendum, quia eo casu

dicitur potius concordia, quam conspiratio. Rol à Valle *cons. 17 n. 31. lib. 3.* Sicut vnio nuperrimè facta Zu Schwäbischen Hall pro defensione Religionis & Regionis est licita, vt in specie innuit Menoch. *34. cons. 28. n. 7. & 20. lib. 1.* Bertaz. *con. 146. n. 27. lib. 1.* Nec Anseaticarum civitatum fœdus speciem conspirationis sapit, aut publicas minuitur lites, eò quod multæ civitates in eo contineantur, quæ Regalia à Cæsare non habent, & mediatè subjectæ imperio, vt existimat Warem. *de Erenb. tr. de fœd. c. 2. n. 44. & And. Knichen. in quest. an civitat. imp. hab. iura territ. n. 475.* vbi bonum putat, quod sua potentia vti nesciant. Veruntamen sicut initio magna societatis Hanseaticæ utilitas contra Danos & Suecos, qui in Holsatiam, Lunæburgū, & Saxoniam regiones irruebant. Crantz. *lib. 1. Vand. rer. c. 1.* Ita reviviscente eorundem lite publicâ, occasio datur vires, & potentiam experiundi; nec enim facile in disputationem vocandum illud, quod de iure non valet, si de facto fiat. Cagn. *in l. si quis maior. n. 216. C. de transact.* loh. Kopp. *dec. 21. n. 18.* Imò fœdus hoc à Carolo IIII. confirmatum, & in recessibus imperij Anno 1542. §. Demnach v. dergleichen auch die Hains vnd Seestätt. lt. Anno 1548. 1566. 1576. 1594. §. Dergleichen. v. zu sambt den Hainse vnd Seestätten. War. ab Erenb. *in med. pro fœd. c. 2. n. 44.* Ergò nullam conspirationis speciem sapit aut capit, Sed observandum interim quod olim dixit bruder Heinrich von Kottenbach / Anno 1523.

Ihr Reichsstätt / vnd Stätt merckt mich eben
 Eynen guten Rath wil ich euch geben /
 Legt euch nicht zwischen Fürsten vnd Adel /
 Sonst werdet ihr euch machen eynen tadel /
 Dadurch ihr werdet kommen in streit /
 Welchs euch wirdt bringen Herkenleid /
 Dan Fürsten vnd Adel nicht lang
 Vneins sein / sondern im Zwang
 Euch wol können halten / gleubet das
 Wann ihr euch wider sie setzet baß /
 Darumb zu beyden theylen fürchtet Gott /
 So bleibet ihr wol auß angst vnd noth.

Tertia litium publicarum causa ex parte Subditorum est excellentia paucorum, quibus cum reliqui se inferiores videant, invident, magnasq;

magnasque contentiones excitant: unde dissimilitudo morum est causa litium publicorum. *Auct. dial. de Reg. inst. lib. 2. pag. 39.* Bodin. *in meth. hist. c. 5.* ubi innuit ex varietate morum, varias LL. oriri, quia mores animi temperaturā corporis ut plurimum sequuntur. Galen. *tom. 1. pag. 994.* Peucer. *de diuin. p. 364.* Menoch. *de aa. ij. qq. lib. 2. cas. 57. 10. 45.* Bonifac. *tr. de furt. §. est. n. 32. & seqq.* Plures litium publicorum causas qui cupit, præter allegatas: consulat. Plat. *lib. 8. pol.* Arist. *5. pol. c. 1.* Melch. Iun. *p. 1. q. 5.* Zecch. *lib. 1. c. 4. nu. 4.* Casman. *in polit. c. 61.* Dom. della Nove. *disc. pol. 1.* Warem. *de Erenb. lib. 1. de fæd. c. 1. n. 29.* ubi scribit infinitas esse conversionum, & consequenter litium publ. causas, quæ nec Europæ, nec Asiæ, nec Africæ, nec Americæ, limitibus contineri queant. Vnum coronidis loco subjungam auctuarium de Rege quodam regni mutationem vidente, qui 4. ad se Philosophos vocavit ad inquirendam mutationis causam, quorum sententias portis adscripsit sequenti modo.

Vnum Amicus Bonum	{ est }	duo inimicus malum	1.	{ ideò Regnum est fine }	{ Veritate Fidelitate Pictate }	36.
Potentia Dies Fuga	{ est }	{ iusta nox pugna }	2.	{ ideò Regnum est sine }	{ Lege Vita Honore }	
Ratio parit licentiam Creditarius est fur Cornicula vult esse agla	{ }	{ }	3.	{ Regnum est sine Nomine Terra est sine pecunia nulla est discretio in patria }		
Voluntas est confiliarius Denarius est iudex Deus est mortuus	{ }	{ }	4.	{ Regnum malè administratur. Terra malè regitur. Regnum est plenum peccatorib⁹ }		

Hæc

27. Hæc de causis litium publicarum: Sequuntur causæ litium forensium quibus accedunt conversationes Italo-Gall-Hispano-Germanicæ fructus proditionis, perfidiæ, poltronismi, atheismi, magiæ, negromantiæ passim relinquentes, quia omne quale adueniens quali, facit ipsum tale, quale ante fuit. *Matag. de Matagon. ad Italo-Gall. p. 195.* Sicut hoc ultimo, & malitioso seculo ejusmodi fructus & litigia publica, passim in Colligatione s. LiGę videmus, invidemus; cujus spiritus est ventus meridionalis, sive Hispanicus, per quem non Pax, non Charitas regnat in hoc seculo, sed bellum, clades, strages, dissidium, parricidium, rapinæ, lanienæ, furores, Erynnides & quicquid crudele excogitari potest. *Anti-Choppin. pag. 14. & seqq.*

Tu quasi Romanas voluisti spernere leges,

Hispano discas subdere colla iugo.

Benbellona in suscit. prin. par. 2. c. 13. Sed nunc de litium priuatarum causis.

CAPVT VII.

De causis Litium remotis, imperfectitudine humanæ naturæ, cupiditate, rerum communione & divisione, legum multitudine.

S V M M A R I A.

1. Remota litium causa imperfectitudo rerum.
2. Cause causa lapsus Adam, & avaritia ejus dem.
3. Cupiditas omnium litium causa & mater.
4. Res humana mutationibus & litigijs subjectæ.
5. Regnandi cupiditas regna evertit, lites parit.
6. Habendi cupiditas penes ecclesiasticos.
7. Exempla & effecta litigiosa cupiditatis.
8. In angelis pravitas naturæ non gratia.
9. MEVM & TVVM sunt occasio litium.
10. Communio est litium & discordiarum causa.
11. Incommoda communionis Platonica.
12. Iure gentium à Communione recessum.
13. Rerum distinctio probatur S. scripturâ.
14. Eadem facit ad tollendas rixas & lites.
15. Rerum proprietas non est litium causa.

Ambitionis

16. *Ambitionis magnitudo reprehenditur.*
17. *Vicinia raro sine litibus & jurgijs.*
18. *Vicinos invadere, & lites movere intutum.*
19. *Exemplum Regis Bornensis ne bellum moveatur.*
20. *Divisio bonorum lites parit, & patrimonium confusum.*
21. *Multitudo legum est litium forensium causa.*
22. *Legum humanarum imperfectio & varietas.*
23. *Legum Iustinianearum multitudo & numerus.*
24. *Legum Gallicarum numerus & Academiarum ubertas.*
25. *Legum novitate nihil perniciosius.*
26. *Legum Germanicarum varietas & multitudo.*
27. *Iurisprudentia an sit litium mater.*
28. *Invectiva in Iurisprudentiam.*
29. *Encomium & necessitas jurisprudentiae.*
30. *Iurisprudentia lites pellit, non generat.*
31. *Sophistica est litigandi scientia.*
32. *Nonnulli ex Ictis sophisticantur.*
33. *Theologi in Ictos debachantur.*
34. *Vita sine literis hominis sepultura.*
35. *Abusus non tollit rei substantiam.*
36. *Religiosi Bartolista litium buccinatores.*
37. *Sapiens quis dicatur verè.*
38. *Legum paucitas commendatur.*
39. *Iacobus Rex Angliae paucitatem LL. commendat.*
40. *Ius ad priorem exilitatem reducere difficile.*

CAUSAS litium publicarum præmisimus, quia publica sunt anteferenda privatis: sequuntur causæ litium privatorum sive forensium, cæq; duplices, remotæ & proximæ. Remota litium tam publicarum quàm privatarum causa communis, est imperfectitudo omnium rerum, & imbecillitas humanæ naturæ, quæ tam caduca, mutabilis atq; variabilis est, vt facilè suis erroribus atq; cupiditatib⁹ abrepta moveat lites injustas. Ant. Palaz. p. 3. *del governo di stat. c. 24. p. 210.* Ott. Casm. in tr. *de mund. immund. c. 42. p. 485.* Scire vltima est hominis perfectio. At hæc à mortalibus vix attingi potest. Quid enim mortalis sibi promittere potest ad finem perfectum ducere. Hominum cogitationes & arbitria perficiendæ rei cuiuslibet studio co-

N

gitata,

gitata, à temporis veloci curriculo consumuntur. Cam. Borell. *in præf. tr. de Compr. no. 2.*

2. Hujus causæ primaria est lapsus priorum parentum à Dei imagine omnium perfectissima, ad carnis imaginem imperfectam, malitiosam, cupidam, litigiosam. *Gen. 5. vers. 1. ibi: ad similitudinem Dei.* Heygius *par. 2. q. 38. n. 3.* Ratio, quia ob divinæ imaginis præsentiam Homo illustratus; ob illius verò amissionem excæcatus est. Franc. Lamb. *tr. 2. de ca. excac. mult. sec. 6. 1. pag. 19. & per tot. vbi tres lapsus causas adsignat. 1. quod scrutator majestatis sit, de quod. prov. 25. quod opprimatur. 2. avarus scientiarum. 3. dæmoniorum doctrinæ adhæsit.* Vnde Bernhard. *ep. 18.* Appetitus vanitatis, & contemptus
3. veritatis, causa nostræ cæcitat. Hæc avaritiæ radix, & effrenarum scientiarum desiderium naturæ humanæ innatum est, & in dubio omnes præsumuntur avari. Bertrand. *con. 59. vol. 3. p. 2.* At mens avari semper cupiditatis stimulis imbuta, semper aurum, semper argētum fitit, semper redditus computat, ac grātius intuetur aurum quàm solem, *c. sicut hi. dist. 47.* Divitias enim litium primitias per fas & nefas congerit, possidet, lites movet. *c. nonne velis. dist. 37.* Coler. *de pro. exec. p. 1. c. 10. n. 119.* De litibus publicis Heig. *p. 1. q. 6. n. 6.* quod Homines alioquin imperij cupidi, monstratâ etiam tenui occasione, regnandi gratiâ à pietate & iustitia ad dissidendū & litigandum sint proclives. De privatis. Seignieur de Pibrac. *la. 1. remonstr. p. 41.* que le Litige procedoit, & estoit engendre des CUPIDITES des reiglees. *h. e.* quòd litigiū cupiditatibus inordinatis procedat, quæ non modò singulos, sed vniversas familias evertunt, in animis nostris inclusæ inter se dissident atq; discordant. Hæc est illa ingluvies, magna tyrannis, aviditas infatiabilis, irrationabilis exactio, & AVARITIA crudelis, quæ, vt inquit Tullius, est amor inordinatus habendi. Ioh. Bapt. Mag. *de patr. rat. p. 2. c. 57. n. 31.* & Ioh. Sarisberiens. *lib. 3. de nug. Curial. c. 3.*
4. Concupiscentia est lepra generalis, quæ omnes inficit. Sicut enim totus terrarum orbis more navis susq; deq; ambitione ac Regnandi cupiditate jactatur marinis fluctibus, nunc secundis, nunc adversis: Itares humanæ omnes, oppida, flumina, imperia, vicissitudini, mutationi, alterationi, litibus atq; malitijs hominum sunt exposita, vt inquit. Warem. *de Erenb. lib. 1. de fæd. c. 1. n. 2. 3. & seqq.* Krantz. *lib. 1. Wandal. c. 1.* Ferd. Vasq. *in præf. lib. 1. ill. qq. n. 35. per. Nov. 7. §. ult. ibi: sub perpetuo motu.* Manil. *lib. 4.*

Omnia mutantur mortali lege creata.

Cum sol deficiat, luna laboret, sidera cadant. Lips. *lib. 1. de const.* c. 16. Victor. ab Avers. *de van. mund. pag. 27.* leges ipsæ mutantur, etiam in æs incisæ, Manut. *in præf. lib. 2. de Rom leg.* deniq; volvant mortalia vices crebræ, & rebus omnibus fuga fiat, Symmach. *lib. 8. ep. 27.* Sylv. *lib. 1. ep. 155.* & pertal variat natura è bella. Ferd. Vasq. *ill. qq. c. 21. n. 14.*

Sed ejusmodi innovationes atq; mutationes plerumque sunt 5. matres audaciæ, superstitionis sorores, litigiorum filia. Casim. *de mund. immund. c. 42. pag. 508.* quia novitates sæpè pariunt discordias, & omnis novitas præsumitur mala. Dd. *ad. l. 2. de const. pr.* Alcia. *2. præf. 30.* Alb. Gentil. *disp. 2. de unio. Brit. pag. 41.* Sicut enim in publicis insolens res, & propè intolerabiles nimia illa alijs imperandi & cupiditas & licentia, quæ comitata luxurie, avaritiâ, superbiâ & amore sui, lites procreat, & Regna con: & evertere solet. Iac. Omph. *lib. 1. civ. pol. c. 7. n. 5.* Speckh. *c. 2. q. 3. n. 2.* Liv. *lib. 8. dec. 4.* Polyb. *lib. 6.* Xenoph. *lib. 8. de Pæd. Cyr.* Polyb. *lib. 3. & 5.* Thucyd. *lib. 3.* Danæ *lib. 3. de pol. pag. 251.* Greg. *lib. 22. de Repub. c. 6.* Ita in privatis effrenata hominum cupiditas, sui prodiga, pacis æmula, mater litium & materia jurgiorum est, quæ cotidie nova litigia generat. Oliban. Hispa. *in præf. 17. de act. n. 5. inf.* Adam. Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. c. 16. pag. 136.* Ioh. Pratej. *reg. jur. lib. 5. tit. 4. c. 2.* Negotiorum enim compositio versatur circa res acquirendas, amittendas, conservandas, ex quibus non benè compositis sequuntur lites, crimina & bella. Tolos. *in præf. lib. 3. syntagm.* Hæc CUPIDITAS sensus hebetat, & pervertit opiniones 6. litigantium, ut quæstum pietatatem putent, & pecuniam quasi mercedem litigiosæ prudentiæ: Hæc Ecclesiasticos dementat, insanâ mente dicentes hodiè: Nolumus martyres esse; sed sedium nostrarum gloriam non dabimus alteri. Ioh. Sarisberien. in *συνηγόνοῦ Imp.* Frid. Barb. *lib. 8. c. 23.* Contr. Rittersh. *in not. ad Gunth. lib. 10. c. 1. vers. 116.* Ardor siquidem, & ambitionis falsugo bibulam sacerdotum animam occupat, ut inquit Cyprian. An. Robert. *2. rer. jud. Car. Molin. de Abusib. cur. Rom. ad Sctum Franc. gl. 15. n. 130. & in comment. C. ad. l. 1. C. de SS. eccl. in pr. verb. concilio.* Divitias fidem & disciplinam prælatorum suffocasse. Et ut Platina ait: Religione pro Regione ad arma conversi, habitu magis relinquentes seculum, quàm sensu, æstuentes majori dominandi ardore quàm laici. War. de Erenb. *de feder. c. 1. n. 44. & seq.* Nicol. ab Orem. *in concione habita coram Urbano Pontifice &*

Cardinal. Anno 1346. Epist. Lucif. ad malos princip. Ecclesiast. Barth. Musc.
 7. *de success. convent. memb. 2. d. 1. concl. 4. n. 118.* Non minori litium ardore & Cupiditate seculares & antiquo, & hoc nostro seculo accenduntur, quos Xenophon in symposio *περὶ ἀρχαί* appellat, h. e. qui magistratui supra modum student. Sic Ninus Assyriorum Rex primus omnium veterem gentium morem novâ imperij cupiditate mutavit, bella finitimis intulit, & lites publicas excitavit. *Iustin. lib. 1. Sabell. lib. 1. Enn. 1.* Sic Absolon regni paterni cupidissimus se benè regnaturum jactavit. *2. Reg. 15.* Sic magna Alexandri Magni, Iulij Cæsaris, & aliorum cupiditas fuit.

Vnus Pella. Iuveni non sufficit orbis,

AEstuat infelix angusto limite mundi.

Inquit Iuvē. *Sat. 10. adde Volateran. lib. 8. c. 16. Aelian. lib. 4.* Sic Carol⁹ Burgundie Dux ambitiose jactavit, vñ se futurum principem, qui ab Oceano Britannico ad superum atque inferum mare, productis imperij finibus, christianam Rempub. ab immani Turcarum tyrannide, exercitibus in Græciam & Macedoniam transportatis, vindicaret. *Brut. lib. 6. hist. Florent. Lud. Viv. de concord. & discord. lib. 1. Theod. Zyving. vol. 11. theat. hum. lib. 4.* vbi plura exempla refert, eorum qui propter regnandi cupiditatem, nec fratribus germanis pepercerunt, secundum tragicam exclamationem:

Fratres domum sortiri acutis ensibus.

Adeò est insociabile, & ferum cupiditatis institutum, quod & Germanis, & Hispanis exemplis facilè illustrari posset, quorum industriam & altâ mentem, quodq; ingenij præstantiâ cæteros Europæ populos dicantur superare testis est Livius & Bodinus *lib. 4. de Repub. c. 1. p. 777. & lib. 6. c. 5. n. 721.* vbi in individuo de molitione Caroli V. cui Franciscus 1. Gallorum Rex dixerat, pacem non diuturnam fore. Nā nec ille parem, nec ego superiorē ferre possum. A Egid. Corrocer⁹ *de dict. & fact. memorabil.* Hæc æmulatio, ambitio, & cupiditas sacrilegia committit & furta: litigia invenit & disceptationes: rapinas exercet & prædas: bella gerit & homicidia patrat: simoniacè vendit & emit: iniquè petit, & recipit: injustè negotiatur & facundatur: instat dolis & fraudibus: dissolvit pactum, & violat juramentum: corrumpit testimonium, pervertit iudicium. *Innoc. III. lib. 2. de cont. mundi*
 8. *c. 2. usq; ad. 16.* Quid homines imperfectionis, cupiditatis, malitiæ, pravitatis, arguimus? cum Deus in angelis reperiatur pravitatem, scilicet

naturæ,

naturæ, non gratiæ. Damasc. & Dionys. *lib. 4. c. 7. art. 30. Angelohierar. per. Iob. 4. vers. 15.* Warem. de Erenb. *lib. 1. de feder. c. 1. n. 7.* nec astra sint munda in conspectu Dei, vt de his & Angelis asserit Ioan. Sarisber. *lib. 5. de nug. cur. cap. 9.* Ergò creaturæ sunt imperfectæ, instabiles, malitiosæ, litigiosæ, vitiosæ, respectu creatoris solùm perfectissimi: Hæc *evdeta* secundum Stoicos, h. e. libido quædam inexplebilis, & 9. cupiditas immoderata si cessaret, & vnusquisq; suâ sorte contentus liti potius cederet, quàm contenderet, nunquam tanta extarent litigia de M E O & T V O, nec vlla dominiorum distinctio esset. Hinc benè Philosophus dixit, quod quietè viveretur in mundo, si duo hæc auferentur è medio, M E V M & T V V M, tanquam occasio omnium litigiorum. *c. dilectissim. 72. q. 1. Arn. Reyg. in thes. jur. lit. M. n. 208.*

Sic Anaxagoras agrum suum omnibus compascuum esse voluit. Sic Pericles ex prædijs macerias sustulit, vt ad fructus inde percipiendos liber omnibus pateret accessus. Sic Lycurgus in Laconica sua repub. instituit, quod Plato ad vxores etiam extendit. *c. dilectiss. §. 1. 12. q. 1.* licet gl. ibidem declaret non intelligi, respectu vsus carnis, sed quoad honoris protectionem. Sic legem Agrariam, & C. Licinij plebiscitum, quæ de agris æquè populo dividendis ferri intendebat, explosam, Grachumq; ipsum ob id cæsum fuisse, testis est Cic. *in orat. de l. agraria.* Ordelaph. *ad l. fin. n. 77. & seqq. de R. V.* Hic exsurgit altera litium forensium causa remota, rerum communio atq; divisio.

Sed prædicta intelligenda sunt de iure naturæ primævo, quo o- 10. mnia fuerê communia, & tandem ex communione litigia promanarunt. *c. jus nat. dist. 1.* Non minima enim litium & discordiarum causa est communio. *l. cum pater. §. cum dulciss. de leg. 2.* Balb. *de præscript. p. 4. q. 13. n. 5.* Curt. Sen. *cons. 52. n. 8. & lun. cons. 112. n. 1. allegatus à Villal. lit. D. n. 81.* Soar. *n. 82.* Clar. *§. testam. q. 67. vers. quero.* Vult. *vol. 1. cons. Ac. Marp. 22. n. 100.*

Incommoda communionis bonorum Platonica sunt, labo- 11. res inæqualiter distribui: æquè enim illi, qui plurimum operæ impendunt, participant de fructibus, quàm illi, qui manum admove- re nolunt. Vnde litium & discordiarum semina, liberalitate; negle- ctus, quæ de proprijs erogare præcipit. *Ar. 2. pol. 3.* Nec frugalitas ibi esse potest, vbi nihil proprij habetur. Lactant. *lib. 3. divin. inst. c. 27.* Idcirco ab eadem litigiosâ communione iure gentium oportuit re- 12. cedi, crescentib; hominum cupiditatibus, & necessum fuit dominia

- rerum distingui, ut maioribus malis occurreretur, nec homines obsolescerent, sed solertes fierent. *§. jus autem. Inst. de I. N. G. & C. Vasq. lib. 2. ill. contr. 51. n. 11. Bodin. lib. 6. de Republ. c. 8. Ordelaph. ad l. fin. n. 81. de R. V.* Nec est, quod quisquam regerat, ob MEVM & TVVM, ut inquit Plato, in vehi, & ali contentiones atq; litigia, quibus eradicandis magistratus curam adhibere debet. Litigiorum enim causa non est ἀκοινωνησία τῶν ἡμετέρων, sed πλεονεξία & perversitas hominum, quorum cupiditates in acquirendis bonis sunt inexplebiles, ut
13. optumè respondet Georg. Schonborn. *lib. 1. pol. c. 15.* Et tantum abest, ut Dominus promiscuam rerum omnium communionem exigat in hoc litigioso seculo, ut apertè rerum proprietatem & dominiorum distinctionem confirmet, furtum prohibendo, quod non nisi rei alienæ esse potest. *Psal. 61. Exod. 20. v. 15.* Eandem probat Christus in novo testamento. *Matth. 18. vers. 23. & 19. vers. 22. Marc. 12. vers. 41. Luc. 12. vers. 16. 1. Cor. 1. vers. 26. 1. Tim. 2. vers. 1.* Eandem rerum divisionem rationabiliter propter tria factam fuisse asserit Scot. *in 4. Sent. 15. dist. art. 2. 1.* ad excludendum negligentiam, quia si communes essent agri, in solitudinem reducerentur, & necessaria hominum sustentatio deficeret, cum commune communiter negligatur. *l. 2. C. quando & quib. 4. pars. 2.* ad tollendum rixas, lites & controversias, ne cum prompti sint homines ad litigia, unus plus quàm
14. alius ex terris occupare contenderet. Vnde Nemrod robustus venator fuit dictus. *h. e. Oppressor aliorum. c. non est peccatum. §. his itaque dist. 6. Zvving. vol. 11. the. hum. lib. 4. §. regnandi libido Bodinus lib. 2. de Republ. c. 2. n. 189. Sarisb. lib. 1. de nug. cur. c. 4. ubi tyrannum vocat.*
3. ad tollendam ipsam malitiam, quia malitiosi puniri non possent, quod plus quàm alij occupaverant, ex quo litigare & dicere possent, non capere alienum, sed commune. Hinc Aristot. *lib. 2. pol.* reprehendit Socratem & Platonem, quòd promiscuum rerum usum con-
15. cesserint, & litibus occasionem dederint. Ex his constat, litium & discordiarum causam non esse rerum proprietatem, sed hominum improbitatem, h. e. avaritiam, πλεονεξίαν, fraudes &c. Quod confirmari & perspicui ex eo ait Plat. *lib. 5. de ll.* quia cernere liceat, non minores esse lites, & dissidia inter eos, qui rem aliquam communem teneant, quàm qui separatim & privatim, quin etiam supra docuit, ex communitate plures lites & dissidia exoriri, quàm ex rerum proprietate. Quid ergo, licet aliquis, cur tamen vulgò plura videntur esse dissidia
- rerum

rerum propriarum, quàm communium? Causam affert Aristoteles
ἀλλὰ θεωροῦμεν ὀλίγους. &c. quia præ ijs qui res privatim tenent, pau-
 cissimi sunt qui habeant communes, atque ita paucos cum multis
 comparantes hallucinamur, existimantes propterea ex proprietate
 plura existere dissidia, quàm ex communitate. *Giph. comment. in pol.*
Arist.

At positis agrorum limitibus, quibus meum & tuum discerne- 16.
 retur, litigia non cessarunt, sed magis magisq; pullularunt, adeò ma-
 gna putamus facimusq; omnia, quæ non alio precio, quàm immo-
 deratâ vel aviditatis, vel ambitionis nostræ magnitudine æstimamus.
Fab. 9. Cod. for. tit. 22. quam ut turpem & odiosam meritò jura
 execrantur. *l. 4. C. fin. reg. Keller. lib. 1. de offic. jur. pol. c. 16. & lib. 2. c. 7.*
 secundum scripturam dicentem, ne quæso jurgium sit inter te, & me,
 & pastores nostros. *Gen. 13.* Nihilominus Vicinia rarò sine jurgijs, 17.
 litibus & rancore. *Petrarch. de remed. utr. fort. dial. 31. lib. 2.* quia sem-
 per vicinus invidet vicino. *P. Greg. Thol. lib. 21. de Repub. c. 12. n. 3.*
 Et licet alter bonus sit, tamen ab altero malitioso quoque discit fieri
 malitiosus, & litigiosus, secund. *Juvenal. Satyra 12.*

dedit hanc contagio labem,

Et dabit in plures.

Sat. 15.

Inter finitimos vetus atq; antiqua similtas,

Immortale odium. & nunquam sanabile vulnus.

Chi hà mal vicin, ha mal matin.

Stultum equidem & insolens, facilè lites movere, & sine causa 18.
 invadere vicinos, quod vitium fere semper fallit dominos, ut cum
 habeant plebeculam obsequentem, Heiduccios, Wallones, Cosacos,
 Mutincrios, Cappelletas, & ejusdem farinae sanguinolentos socios,
 jam existiment, pro arbitrio alijs omnibus posse sine contradictione
 imperare: & proindè inconsultò res aggrediuntur plures, quæ vel il-
 los apud utrumq; videntes, & benè judicantes reddit omminò cum
 fera pænitiâ confusus. *P. Greg. Thol. lib. 6. de Rep. c. 3. n. 4.*

Vt nunc, proh dolor, insano DISCORDIA motu,

Omnia conturbat, terret, repletq; tumultu:

Nunc juvat esse trucem, & leges discindere ferro,

Iustitia est potuisse magis, nunc mille colubros,

Mille facis quatunt, toto & bachantur in orbe,

Eumenides, populosq; agitant, Regesq; superbos.

Tellus

Testis est Polonia & Moschovia ; Hispania & Gallia ; Dania & Suecia ; Germania & Turcia ; imò Germaniæ mediterraneum litibus atque malitijs plenissimum.

19. Sed fertur inter Moluchas insulas vnam Bornesem reliquis ditio-
riorem, cujus incolæ justitiam & pietatem colentes, bellum & lites
maximè detestantes, Regem suum, dum paci studet, vt Deum ado-
rant, & laceßiti manus fortissimè conserunt : sin verò Rex belli mo-
vendi appetentior, lites quærat, hoc in more habent, vt semper Re-
gem in primâ acie collocent, vbi maximum est periculum, neque
strenuè hostem invadant, donec Regem occisum intelligant. Guil.
Rols. *lib. de just. Reipub. Christ. auct. c. 1. §. vt autem. 3.* Keller. *lib. 2. de
off. jur. pol. c. 7.* Hoc Dominos territoriorum terreat, nè facile de vi-
cinis limitibus lites moveant, bella parent, sed potius amorem ci-
vium sibi concilient. P. Greg. *lib. 11. de Repub. c. 13. n. 2.* Hæc de liti-
bus quas vicinitas parere solet.

20. Sic magna crebrò ratione divisionum bonorum lis atq; avaritia
inter fratres, quos rarò se amasse testis est Tiraqu. *de temp. pæn. caus. 22.
n. 3.* Accurs. *in l. fin. de rer. div.* Fr. Munnotz. *tr. de ratioci. c. 10. nu. 64.*
Licet de jure naturæ verisimile sit, quod alter alterum diligat. *c. literas.
de presump.* Afflict. *dec. 129. n. 3.* tamen hoc jus litium injuria dissolvit.
Deniq; diversa patrimonia per subsequens matrimonium confusa,
inexplicabiles pepererunt lites, cum post obitum parentum separa-
tim singula singulis heredibus sint dividenda. Barth. Musc. *de succ.
conv. cl. 1. memb. 3. n. 44.* Hæc de rerum communione & divisione.

21. Tertia litium forensium causa remota est multitudo legum, no-
vitas & diversitas opinionum, quæ jus dubium & obscurum reddit.
l. 1. nostram. C. de V. I. E. Br. in l. qui Roma. §. duo fratres. n. 9. Soc. *jun.
n. 53. de V. O. Imo. in clem. ne. Rom. pr. n. 1. de elect.* Alex. *cons. 142. n. 12.
vol. 5.* Socin. *cons. 115. n. 8. vol. 1.* Neviz. *cons. 73. n. 11.* Corat. *de com. op.
in pref. n. 18.* Airer. *p. 1. pr. jud. c. 9. obs. 9. n. 5.* Par. de Put. *tr. synd. verb.
judicare. c. 3. n. 6.* Ab. *c. at si clerici. col. 8. ex. de jud.* Nat. *cons. 478. n. 15.
vol. 3.* Vasq. *tr. de succ. creat. pr. n. 2.* Cacher. *dec. Pad. 54. n. 8.* & litium
abbreviationem, & studiosæ juventutis intentionem, remoratur atq;
impedit. *Auct. disc. Bom Justitienwerck. pag. 72.* imò totum jus evertit
Dec. *in l. 1. n. 4. de re jud.* Ergo multitudo Legum nocet & viam liti-
bus aperit. Lud. Vives. *lib. 7. de caus. corrup. art. & ipse Iustin. L. 1. §. 1.
4. 6. 8. 12. & L. 2. §. 21. C. de emen. Cod. conquæritur ex multitudine
Legum*

Legum ἀντινομίας, variasque interpretationes esse natas quod etiā asserunt Budæ. & Zas *ad l. 2. de orig. jur.* Duar. *de rat. do. & dis. jur.* Vigli. *in epist. ad Carol. V.* Alex Piccolom. *lib. 8. inst. moral. c. 8. & 9.* Arniseus. *lib. 1. doct. pol. c. 18.* Hæc remota litium forensium causa est duplex, 22.
prior: veterum legum informis, atq; inordinata dispositio, earumq; varia ac multiplex interpretandi tradendique ratio. Altera: factorum novorum, ex quibus jus nasci solet, enascentes controversiæ. P. Corn. Brederod. *in præf. tract. de appell.* Quoad primam, tanta est legum humanarum varietas, imperfectio & instabilitas, ut singula penè jam non secula, sed lustra ferè novas leges, restrictiones, ampliationes, modificationes novas, quin & varias textuum lectiones, & interpretationes, à quibus ad opiniones postea receptus fit communes, communiores, communissimas, ut inquit Wilhelm Zepper. *de ll. Mosai. lib. 1. c. 10.* Quoad posteriorem, quod si velis novis cotidie emergentibus casibus novas ponere leges, proinde feceris, inquit Castell. *lib. de in. reg. c. 24.* ac si tentes refecare hydræ capita, quibus refectis nova semper pullulant: & ex novarum legum non tam verbis, sed & disputationunculis novæ oriuntur controversiæ. Nam, ut Plato ait, ubi plurimæ leges, ibi & lites, itemque mores improbi Schonborn. *lib. 7. pol. c. 7.* Multi. n. Medici, ut ait Scip. Amirat. *lib. 4. disc. 7.* & Icti multi sunt malæ Reipub. signa; Hi quod litigiosos, illi quod gulosos, & intemperantes homines designant. Eleganter Strabo lib. 6. refert, 23.
Zaleucum illum Thurijs olim paucas & simplices leges dedisse, insecutos alias per subtilitatem, & nimiam curam addidisse, ex ijs factum sit, ut celebres magis quam boni redderentur, Lips. *pol. c. 10.* Sic ante Iustinianum 2000. libri, trecenties decem millia versuum fuerunt, §. 1. *Const. omnem. §. püss. Const. ded.* Duar. *lib. 2. disp. anni. c. 6.* Cont. *lib. 1. lect. c. 8.* quos Iustinian. redegit in ff. ubi 6. partes. 50. libri. 440. tituli, 9198. leges, & Cod. ubi 12. libri. 804. tituli. 4554. leges, summa legum Iustin. 13752. ne dicam de novellis constitutionibus, commentarijs, & alijs thesium fabris, quorum finem qui satagit, ille tanquam rusticus AEsopicus

expectat dum defluat amnis, at ille

Labitur, & labetur in omne volabilis ævum. Hor. 1. ep. 2.

Vnde las. *in l. 1. de ini. rup.* sine causa querelatur adversus Iustinianum, quod ita deangustaverit jus civile. Morla. *in emp. jur. p. 1. tit. 1. n. 9.* Nam juris & disciplinæ in sana est commentatio, cuius incre-

mento necesse est respondere litium Iliadem, quæ eousq; processit ingeniorum styliq; contentione, ut ea quæ Iustitia dicitur, non suum jam magis unicuiq; tribuere, quàm alienum videri possit. *Buda. in foren.*

24. Sic legislatores Gallici centum mille factorum species, & 100000 leges invenerunt, teste Mich. Montan. *lib. 3. des esais politiq. c. 13.* quod in Gallia plures sint leges, quàm in toto mundo, & exclamat: Ut olim flagitijs, sic nunc legibus laboramus. Idem testatur Bodin. *lib. 6. de Repub. c. 6. n. 756.* & ait judicem quendam promulgatâ novâ lege in hanc erupisse vocem: Hem præsto sunt lites, & aureorum cumuli. Sanè corruptissima est Respublica, in qua plurimæ leges *inquit Tacit. 4. annal.* Schonborn. *lib. 3. pol. c. 7.* Sed quid de legum multitudine conquerimur? Academiæ ubertate laboramus, quarum 25. in solâ Germaniâ, & ultra centum professores legum ordinarij, ne quid dicam de extraordinarijs & thesium fabris. Schonborn. *lib. 4. pol. c. 4.*
25. At nihil legum novitate periculosius earundem mutatione, *inquit, Plato lib. 7. de ll.* quia inventâ lege invenitur fraus legis, & legum multitudo litium infinitatem parit. Vnde Boter. *lib. 2. della ragione di stat. p. 340.* testis est lites esse longiores, ubi secundum formam legum Romanarum proceditur. Et Socrates ait, eas leges maximè probandas esse, quæ quàm paucissimas lites gignunt inter cives, & quibus fit, ut quàm citissimè litibus finis imponatur, *ref. Ierem. Setzer. lib. 4. de juram. c. 3. n. 13.* Isocr. *ad Nicocl.* Obrecht. *de jur. cal. c. 11. n. 2.* ubi addit, Pompeium laudibus in cælum evehi, quod aliquando Romæ legem tulerit, de incundâ ratione, qua lites forenses facilè citoq; componi & sopiri possent. Ergò non iniuste homines querelantur adversus tot leges & canones, ut existimat Aug. Morla. *in emp. jur. p. 1. t. 1. n. 10.* allegans Hieron. ep. 2. ad Nepot. Nec de lege conqueror, sed doleo cur meruimus hanc legem: Bonum est cauterium vulneri. Sed quò mihi vulnus ut indigeam cauterio?

- Apud Locrentes collum in funem mittere cogebatur, qui novam vellet introducere legem, ut si non acceptaretur à populo, contracto laqueo strangularetur. Stob. *serm. 42.* quod de Thurijs etiam refert Dio Sicul. *lib. 12.* *Kid. Cas. 3. pol. 6.* Dan. *3. pol. 4.* Lips. *4. pol. 9.* Arist. *2. pol. 8.* Tholos. *10. pol. 5.* Bodin. *4. de Repub. 4.* Vasq. *1. ill. contr. c. 8. n. 50. de ll. mutatione differentes.*
26. Sic & legum & litium multitudinem apud Germanos testantur, multa & diversa iurium vocabula,

1a, Allgemein Kenser recht / Armrecht / Barrecht / Burgrecht / Culmischrecht /
 Erbstellenrecht / Heig. p. 1. q. 13. n. 52. Gaustrecht / Kell. lib. 2. c. 20. Forstrecht /
 Fuchsrecht / die Haut vber den Kopff streiffen / Erbgangsrecht / Musc. cl. 1. de
 succ. conv. memb. 2. concl. 6. n. 283. Gastrecht / Hoffrecht / Haubtrecht Knich.
 de vestit. pact. c. 4. n. 219. Jahrrecht / Jägerrecht / Kampffrecht Kriegesrecht /
 Lehenrecht / Lübisckrecht / Marekrecht. Heig. p. 1. q. 2. n. 52. Magdeburgischrecht /
 Malefizrecht / Nothrecht / Sachsenrecht / Schwerinischrecht / Spiesrecht / Stö-
 ckerrecht / Städtrecht / Stickerrecht / Theilungsrecht / Versangerecht / Kell. lib. 2.
 cap. 22. Zugrecht / vt vna civitas apud aliam consilium quærat, von Bo-
 berlingen gehn Kotweil / von Stocfack gehn Zell / von Ach gehn Mengen / von
 Mengen gehn Freyburg in Brißgaw / von Stralsunde nach Lubeck. Kell. lib.
 2. de off. jur. pol. c. 27. Ne quid dicam de ijs, qui Legum Codicem in Ger-
 manicam linguâ transferre cupiunt. Zas. ad l. 2. pag. 126. O felix Tul-
 sco Germanus, qui tam paucis LL. contentus fuit, vt cantilenis in clu-
 deret. Auent. lib. 1. Chron.

Hæc cum ita sint, vulgus, & nonnulli ex peritioribus imperitè 27.
 judicant, Iurisprudentiam esse genitricem litium & altercationum.
 Sanctè jurare ausim, inquit Frid. Fur. Cerial. de consil. c. 1. ex centum
 litibus, nonaginta quinque non aliunde nasci, quam ex ipsis Legi-
 bus. Mich. Montan. lib. 3. exp. pol. c. 13. Roder. Zamor. in spec. vit. hum.
 lib. 1. c. 17. cujus verb. refert. Magon. de patr. rat. c. 6. n. 24. quasi leges,
 & ll. interpretes causam darent litigijs. Bernar. ad Eugen. Quotidiè,
 inquit, perstrepunt in tuo palatio leges, sed Iustiniani non Domini,
 justè ne etiam? istud tu videris, nam Lex Domini immaculata, con-
 vertens animas, cæ autem non tam leges quàm lites sunt, & cavil-
 lationes subvertentes judicium. Guil. Rossæ. de auct. Reip. Christ. c. 11.
 §. 11. fol. 20. refert, in synodo Cabillonensi popularem factionem,
 Beza etiam approbante, clamasse, exterminandas esse à Repub. Chri-
 stiana tres illas orbis terrarum pestes, & quisquilijs, Pontificiam sc.
 ecclesiam, Nobilitatem, & Iurisprudentiam. Ad. Kell. lib. 1. de off. jur.
 pol. c. 25. Sic C. Cæsar Caligula in hanc erupit vocem: se effecturum,
 ne lCti amplius leges enuclearent, & sequacibus explicandas dele-
 garent, ac ne quid in posterum præter se, h. e. præter quod ipse con-
 stituisset, responderent. Cujac. lib. 7. obs. 19. ex Suet. in vit. Calig. alij
 domesticum detrimentum vocant: Plat. οἰκείαν ζημίαν. Siegneur de
 Pibrac. 1. remonst. p. 7. Dn. Pruckm. in præf. cons. vol. 1. pag. 1. multos
 etiam num reperiri testatur in aula Siculi, qui partim dicant, partim

cogitent jurisprudentiam tanquam litium matrem Republ. expect-
28. lendam.

Nonnulli jurisprudentiam artem Gnathonicam docent, ut re-
fert Balduin. *1. instit.* qui semper in vita hominum & assertione
morum Thraconiana subest. Sarisb. *lib. 8. de nug. cur. c. 1.* & Ictos ac-
cusant, quasi sapientiores Deo, qui ipsa est sapientia *Rom. 16. vers 27.*
cen vultures in scripturam involarunt, aliud approbarunt, aliud re-
probarunt. Zepper. *tr. de Leg. Mosai. lib. 1. c. 2. & seqq.* Magnus ille
Luther⁹ *in coll. mens. c. 39 p. 530.* Ictos vocat viperas Theologorum, quia
Iuristæ inquit sunt Christi aduersarii secundum psal. 2. Principes
conuenerunt in unum, ubi Hebraica versio Roesen, quod non prin-
cipes, sed qui regnant per sapientiam indiget, *ibid. fol. 528.* studium
juris vocat sordidum, utpote quod non veri cognoscendi causa, sed
lucris gratia suscipitur. Ioh. ab Affelen. *in Vir. pol. p. 299. Spe. aul.* juris-
prudentiam mulæ comparat, quæ bis saltem peperit, semel apud sa-
pientem perfectum in repub. Platon. civem, deinde apud aurigam
qui non rexit, magnis tamen excidit ausis.

Resp. Virtute abviti nemo potest. At quid aliud juris pruden-
tia, quam IUSTITIA & prudentia? quid aliud jus quam recta ratio
summi Iovis? Pollet. *lib. 2. hist. for. Rom. c. 3.* ubi rectè distinguit inter
leguleios, & Ictos.

29. Falluntur ergo hi miseri, & solem terræ eicere cupiunt, quasi
medicina esset causa morborum; S. scriptura hæresium; ita jurispru-
dentialitium. Minimè gentium:

Vsus habet laudem, crimen abusus habet.

Iurisprudentia enim in sacratissimo iustitiæ templo constituta:
l. 1. §. cumq. hac. C. de V. I. E. neq; precio nummario æstimanda. *l. 1. §.*
proinde de var. & extr. cogn. est vitæ humanæ Dux, societatis civilis
ἀρχιγεγονική, legum inventrix, magistra morum & disciplinæ, cuius fi-
nis ἡ γνῶσις, ἡ ἀγαθή *Cic. lib. 1. Tusc. qq. Arist. 1. Eth. c. 2. & 3. &*
10. Eth. c. 9. Govean. lib. 1. var. c. 18. Vacon. lib. 1. disp. jur. c. ult. ἐπισήμη
βασιλική ἡ αἰ γῶν βασιλέων, ut Socrates apud Xenophontem ait. & pul-
chrè deducit Seigneur de Pybrac *la. 2. remonst. pag. 68.* Aliarum enim
artium & disciplinarum carere princeps facile potest scientiâ, judican-
di scientia non potest, quæ ipsa Regalis est, & Regum maximè pro-
pria. Bodin. *lib. 4. de Republ. c. 6.* qui propterea Iustitiæ Sacerdotes, sa-
cellites, gubernatores, imò celsiores viros & S. R. I. milites, humana-
rumq;

rumq; fortunarum, rei, spei, vitæ, posteritatisq; defensores secum habent. *l. 1. de I. & l. 2. C. de off. div. jud. l. adv. C. de ad. div. jud.* Fr. Pfeil. *cons. 197. n. 6.* Hæc rerum Regina minimè lites generat, sed potius in controversijs & litibus disceptandis ac dirimendis, sive finiendis ac minuendis posita est, qui vsus tam latè patet, vt tota ferè jurisprudentia in campo versetur judiciario, & à multis ipsa juris scientia, ars quædam judiciaria appelletur, Græcè *δικασικὴ*, quam Plato in Polit. scientiæ civilis velut administram vocat, juris ac legum custodem. Sed vera & plena jurisprudentia est ipsa civilis ac politica scientia *Vlp. l. 1. de extr. cogn.* cuius non parva est pars res judiciaria: eius finem Cicero jus esse ait in Top. ex quo etiam nomen judicis, h. e. in litibus minuendis, & controversijs civium disceptandis, & inter litigantes sententia judicis jus facit, vt eleganter Giphani. *in proleg. tr. de jud. n. 5. pag. 3.*

Ergò non vera Jurisprudentia, sed mera Sophistica sive simulata Philosophia litium mater est, quam Sophistæ olim venditarunt *μαθημάτων, κάπηλοι, πάντα ὑπερ ἐπιδείξεως ποιῶντες* h. e. scientiarum venalitarij, ad ingenij ostentationem & quæstum otiosas argutias professi lites generarunt. Plat. *in Soph. & Gorg.* Isoc. *in Soph.* Cic. *lib. 1. A. Gell. lib. 10. c. 22.* P. Faber. *in l. 1. de I. & I.* Dn. Dan. Rung. Cancellarius Pomeraniæ dignissimus. *disp. 1. θ. 16.* Plato ait, Sophistam esse genus hominum artis litigiosæ, contradictoriæ, contentiosæ, pugnandi & acquirendi studiosum: athletam ad litigiosam artem destinatum: Alibi: Sophistarum scientiam esse litigandi Sapientiam. Otto Casm. *tr. de mund. immund. c. 42.* ἐν τοῖς ὀνόμασι, ἔκ ἐν τοῖς νοήμασι, vt inquit Lucian. Licet nolentes volentes fateamur, nonnullos Jurisprudentium Sophistas in litibus protelandis imitari, quod indignum est Ictis Christianis, vt alant, quæ debent extinguere litigia, aut sanctissimam æqui & boni artem professi, sordidam quandam litigandi artem edoceant. Ordel. *ad l. fin. n. 115. de R. V. c. quia Episcopus s. q. 3. ubi* Anacletus vocat artem laudabilem. Vnde hoc posteriori seculo nata apud nos diverbia Jurisconsultis. Juris Consultus, ruris tumultus. Jurist/böser Christ. *μωροσόφοι, μωρόκακοι*, quia mali juris interpretes, qui per calumniam lites agunt, pessimi hominum habendi sunt in omni populo, & maiore invidiam contrahunt, quando iustitiam profiteri videntur, ac deinde sub specie recti, hominibus quos tueri debent, callidè imponunt. Fr. Patrit. *lib. 8. de Rege. & Reg. inst. tit. 5.*

*Est aliquis legum, juris utriusq; peritus,
Sed vafer, iniustus, cupidus, contemptor honesti.
Quid sua quæso illi prodest doctrina? boni quid
Inde habet? heu miseros fallit spoliatq; clientes.*

Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. c. 25.* Nico. Reuin. *Symb. 33. clas. 3.* Sed ejusmodi Legulei sunt mangones IUSTITIAE, ut ait. Knich. *in com. jur. Sax. p. 11.* Non Doctores, sed Legum Dolores, ut de bullatis ait Zafi. *l. 2. de orig. jur. p. 174.* qui privilegijs Doctorum minimè gaudent. Menoch. *con. 126. n. 18.* Rutg. Rulant. *de Comm. par. 11. lib. 1. c. 14. n. 8.* Coler. *tr. de proc. exec. par. 2. c. 3. n. 129.* quicquid exercitij aut placentiæ gratiâ scribat Matt. Steph. *lib. 2. de jurisd. p. 1. c. 6. n. 82.*

33. Nec obscuri sunt Stentorei Pseudo-Theologorum quorundam seculi nostri *δυσρηληγῶν* imò *θεολαβιῶν* clamores, quibus ex jurisperditorum non peritorum, corruptorum, non consultorum, dolorum, non doctorum, jurgistarum, non juristarum, suffocatorum, non advocatorum quorundam vitijs, venerabile Iurisprudentiæ nomen publicis pro concionibus, & privatim calumniosè proscindunt, traducunt, coinquinant templum justitiæ, & plebeculam jugi politici impatientem ad litigiosas seditiones incitant, Monetarij, Fistularij, Knipperdolli, Leydeni, & similium fanaticorum exemplo, qui Gideonicos enses contra juris & justitiæ satellites, deinde magistratus ipsos exacuunt, ut graviter invehit gravis ICTus Fr. Pfeil. *cons. 197. n. 18.*

34. Sed illa calumniâ non solùm de jurisprudentibus, sed omnib. doctis circumferri solet, quò doctior eò perversior, je gelehrter / je verfehrter / cum tamen docti ab indoctis paulò minus differant, quàm vivi à mortuis. Fr. Senens. *lib. 9. de inst. Reip. tit. 2.* imò vita sine literis vivi hominis sepultura: & homine imperito nihil quicquam iniustius. Cuiusmodi arrogantiam complures idiotæ Doctorum mastiges inflati tument, ea per temeritatem sibi arrogantes, quæ neutiquam sui juris, muneris ac dignitatis, sed alijs debentur, imò leges ad stivam & lites ferro discindere tentant. Fr. Patr. *lib. 7. de Regn. tit. 9.* Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. c. 4.*

35. Respondemus, propter aliquos litigaturientium ICTorum abusus, artem ipsam, vel Doctores omnes non esse contemnendos, siquidem alias utile per inutile non vitietur. Zas. *in l. stipulat. §. sed si. de V. O.* Geil. *1. obs. 66. & obs. 88. n. 12.* Doctores multos angulus omnis habet:

Et licet

Et licet multitudo Doctorum graviter noceat, qui scribunt absque
 iudicio, & vincunt non meliora dicendo, sed plura citando, ut veritas
 non auctoritate, sed ratione dependeat: Giov. Boter. *lib. j. della*
ragio. di stat. & tot abusus jurisprudentiæ irrepsent, tot cautelæ, & sute
 læ ut is primas in foro tenere videatur, qui sycophanta legum acutissim⁹
 est, ut inquit Georg. Remus. *in const. Car. cap. 1. lit. C.* Tamen abusus
 non tollit rei substantiā, nec jureconsulti dicendi, qui lites aut facile
 movent, aut potentiorum blandiuntur emolumentis, sed iniquita-
 tis ministri, non boni & æqui artem exercentes, sed perditissimi ho-
 mines, non sacerdotes, sed apostatæ, non philosophantes, sed hypo-
 critæ improbißimi, ut loquitur Mar. Salo. *in l. 1. vers. verum. n. 6. de*
j. & j. Rol. à Valle cons. 90. n. 55. vol. 2. Quales litium buccinatores hoc 36.
 nostro seculo etiam inter religiosos iuveniuntur, & principes inscij
 multos habent latrones in aula, Krantz. *lib. 12. Wand. c. 31. & lib. 9.*
Saxon. c. 37. pag. 256. Dn. Camerar. c. 7. med. hist. Cl. Coteræus de jure
& privil. mil. c. 6. Warem. de Erenb. lib. 1. de fæd. c. 2. n. 164. quia orato-
 ria aularum, & cathedrarum mundi ingenia plerumque sunt pug-
 nacia, ambitiosa, contentiosa, & suis rixis atque litibus sæpè invol-
 vunt Respubl. periculosis bellis. Otto. Casm. *tr. de mundi immundi. c.*
42. pag. 499. Et Vlric. ab. Hutten. eq. Germ. in suo Nemine, ad Bartholi-
 stas redeo, *inquit,* qui nunc in aulis principum quasi spongiæ hærent.
 Hi soli, & docti sunt, & doctrinæ præmium inveniunt. At nescio ubi
 vspiam manifestius stultitiæ suæ documenta, quàm in demerendis
 rabulis præbeant, quos cum reddant purpuratos, ipsi aliquando e-
 gent, inepti homines. Imò totum orbem repletum proditoribus li-
 tigiosis dixit Ludov. Sfortia, Fulgos. *lib. 9. c. 6. Bembo. lib. 4. & proditio*
nihil aliud est, che tirar il colpo, & nascondotet' il braccio, inquit Hor.
Cavalcan. p. 1. de brach. Reg. num. 80. quod vitium adeò viget, ut dici
 possit error communis. Exempla ejusmodi juristarum, qui pænas
 litigij gravissimas luerunt suppeditabit. Ioh. Lauterbach. *tr. de arm. &*
lit. n. 136. & seqq. Sapientes verò sapientem nunquā illum judica-
 runt, qui sapienter, sed malitiosè, prætextu justitiæ differere potuit; 37.
 sed virum bonum rectè, prudenter, & constanter sentientem, & fa-
 cientem, ut Duro di Pasch. *l. 369.* Vnde causa ejusmodi proditorum
 res publicas & privatas litibus implicantium, non est jurisprudentia,
 sed nimia confidentia, ὕβρις, injustitia, studiū privati cōmodi, & mēs
 alligata vitio cupiditatis, quæ cito ab æquo ad equum; vero ad severū;
 limitibus

limitibus ad lites profiliunt, deviant. *c. bene. in pr. dist. 96. c. nihil. dist. 83. c. nisi. junct. gl. dist. 47.* Airt. *p. 1. pr. jud. c. 6. obs. 3. n. 11.*

38. Hæc de remotis litium forensium causis, imperfectitudine humanæ naturæ, rerum communione atque divisione, multitudine legum, quæ meritò corrigenda & reformanda esset, cum paucis natura, paucis homines, paucis leges ipsæ contentæ sint, & lex suprema dicatur salus populi, quæ consistit in tribus, providendo, judicando, exequendo. *Cic. 3. de ll. Guicc. pol. hypom. 64. Cic. 1. de orat.* ait, bibliothecas meherclè omnium philosophorum, vnus mihi videtur XII. tabb. libellus, si quis legum fontes & capita viderit, & auctoritatis pondere, & utilitatis vbertate superare. Sic Oldendorp. *for. act. cl. 7.* ab initio dicit: vnica se legem *respiciendum. ff. de pen.* multò plus facere, quam totum, tamq; sæpè mutatam Caroli V. constitutionem
39. criminalem. Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. c. 25.* Sic Solon paucissimas, & adhuc pauciores leges tulit Lycurgus, quia quo pauciores sunt leges, dum modò strenuè vires suas exercent, eò benè moratæ Reipub. melius conueniunt, vti sentit prudenter Iacobus Britanniarum Rex laudatissimus *lib. 2. Βασιλ. δωρ. ex Isoc. in Areop.* Nec est commodius Remedium obuiam cundi auaritiæ rabularum, qui sinuosis commentarijs lites alunt. Arnisæ. *lib. 1. doct. polit. c. 18. p. 421.* Totum tamen jus nostrum civile innumerum, numero 12. tabb. Legumve Laconicarum aut Atheniensium velle includere, ejusdem foret instituti, quo quis 30. annorum pileum capiti, calceosue pedibus, quos infans gestarit accommodet. Plutarch. *in Polit.* Ioh. ab Affelen. *in viro suo pol.* Physicorum scholas Socrates irrisit, teste Xenoph. *1. ἀπομν.* quia certi aliquid se profiteri dicendo, maximè contraria docent: de juris civilis præceptis quid dicendum? quorū certitudinem, vt Leges invicem pugnantes non sustulerint. Amian. *lib. 30.* Legum saltem interpretes tantis illas involverunt nebulis, quib. excutiendis nec ætas hominis sufficiat. Ioh. ab Affelen *in Viro pol.* vbi de patriâ exclamat, quod lites non habeat infinitas, sed rationem litium infinitam ad internicionem vsque publicam.

Multitudo ergo Legum præ reliquis præcipua, nutritiua & consolidatiua est litium forensium causa: sequuntur proximæ, & quidem primò MALITIA Litigaturientium principalium & adminiculantium.

CAPVT VIII.

De proximis litium forensium causis, in specie de MALITIA litigaturientium, & pravitate ejusdem.

SUMMARI A.

1. Ignoratio L. C. litium causa secundum Vigeliū.
2. Faber. 2. litium causas tradit.
3. Generales litium forensium causas.
4. MALITIA LL. & litibus occasionem dedit.
5. Litigantium vitium, & lites à Malitiâ.
6. Malus, & bonus litigator opponuntur.
7. MALITIA quid? cujus expultrix est jus.
8. Vir Bonus, & judex convertuntur.
9. Vir malus, & monachus fr. convertuntur.
10. Mundi oculus, lingua, aures malitiosa.
11. Malitia hominum quomodo creuerit.
12. Vita est mera calumniatrix malitia.
13. Probrasunt in MALITIâ, & Nequitia.
14. Malitia particulariter significat Dolositatem.
15. Malitia quasi molitio ad lites dicitur.
16. Calumnia unde dicatur, & quid sit.
17. Summum jus, summa malitia.
18. Malitia, & lites à Diabolo.
19. Vitiligator quis, & unde dicatur.
20. Calumnia malum describitur.
21. Calumnia est duplex, pub. & priuata.
22. Malitia regulariter non presumitur.
23. Omnia malitijs aguntur hoc seculo.
24. Malitia prudentia nomen assumit.
25. Actorum malitia in lite mouendâ.
26. Reorum est fugere, & lites morari.
27. Litigantes ut plurimum sunt heteroclitici.
28. Regio una præ alterâ malitiosiores generat.
29. LL. coerceatur malitiosa audacia.
30. Malitia ex odio, amore, auaritiâ.
31. Decipere litigantibus quomodo liceat.

32. *Malitia litigantium in subtrahendis testibus.*

33. *Litigare super liquidis temerarium.*

34. *Casus, quibus debitor litigiosus excusatur.*

35. *Litigantes factum non rectè narrant.*

36. *Litigantes abutuntur misericordiâ Dei.*

37. *Litigandi quo quis doctior, tanto nequior.*

38. *Mali mores reprobantur, boni optantur.*

1. **N**ICOLAUS Vigelius solam, sed minus solidam omnium litium causam ponit & exponit in Ignoracione litis contestationis, quam nullibi hodiè in judicijs veram esse asseverat. Vig. in lib. sing. de lit. Cont. c. 2. lib. 3. Dial. legal. pag. 459. In dem Richterbüchlein. & passim. Sed illa demum sapientia vera, nolle nimis sapere, 2. inquit Scalig. ex. 274. Anton. Faber. lib. 9. Cod. for. tit. 22. animadvertit, præcipuas litigiorum causas ominò duas esse. Vnam, quod litigandi consilium plerique suscipiunt quasi necessarium, qui si ad transigendum aut invitarent collitigatorem, aut ab eo invitarentur, facilè negotium sine lite deciderent. Alterum, quòd litigantes sic litem tractare solent, vt quasi ad eos nihil pertineat, sat citò se liti ad futuros arbitrati, si ad alia interim divertentes negotia tandem post trimestre id faciant, quod primo die, si vellent, præstare, & possent, & deberent. At nihil stultius, quam eum qui sic vivat, vt non aliam vivendi causam habere velle videatur, nisi vt litiget, sic tamen litigare, quasi nullum nisi posthumam sperare sententiam, & breviorẽ vitam quam litem esse velit. Nos plures litium causas, & proximiores animadvertimus, quas in Generales, & Speciales distribuemus. Generales litium forensium causæ propinquæ sunt; Malitia litigantium principalem. 2. Malitia Advocatorum, Procuratorum, Sollicitatorum, Notariorum, lites indiscriminatim defendentium. 3. falsitas, mendacium, & simulatio. 4. ignorantia, paupertas & ebrietas. 5. Multitudo, negligentia, avaritia & imperitia tam iudicum, quam 4. officialium. Giov. Ant. Palaz. par. 3. del. governo di stato. c. 25. in pr.

Quoad primā litium forensiū causam, hominū malitia & legib. & litibus ansam dedit. Aug, Morla. in emp. jur. p. 1. n. 9. secundum proverbium: mali mores bonas leges pariunt. Vbi enim plures medici, ibi mortales sunt morbofi, vbi plures lites, malitiosi, secundum, Plat. dial. 5. lites vbi multæ, & injuriæ multæ vbi sunt, cives inter se non sunt

sunt amici. Tom. Garzon. *disc. 12. della piaz. uniu. p. 138. in annot. Ant. de Gue. In dem Hoffleuthwercker. c. 10.*

Ingenio siquidem magno, sed improbo & malitioso est opus ad improbam litem invitis legibus & magistratibus diu frustrandam protelandamq; Ant. Fab. *lib. 9. Cod. for. tit. 22.* Sed naturale & commune omnium litigantium vitium est, ut alter contra alterum suam causam defendendo, excipiendo, duplicando, replicando, triplicando, quadruplicando, quantum potest ornando, vera celando, falsa suggerendo litem mirabiliter protrahat, multis labentibus annis antequam in causa concludatur. P. Frid. Mind. *in ep. ded. lib. 1. proc. §. & partes ipsas.* Vnde lites à malitia non incommodè derivari possent, cum utriusque corvi malum sit ovum. Quid enim malitiâ turpius? quid protervitate litigandi deterius? quid calumniâ perniciosius? Malitia bonitati adversatur, sicut Iustitiæ iniquitas, & veritari mendacium. Ratio, quia bonum & malum, tanquam contraria in eodem subjecto simul esse non possunt, neque verum & falsum *c. omnes. de penit. dist. 1. & l. si quis legat. ad l. Corn. de falsar. Ioh. Ordelaph. ad l. fin. n. 4. & seq. de R. V.* Bonus seipsum habet, malus autem litigator seipso caret. AEgid. *de regim. princ. c. 4.* Et Sen. faciendo comparisonem de vno ad aliud, per antithesin dicit, in illo summa bonitas, in hoc extrema malitia. *lib. 4. de benefic. c. 28.* satius est prodesse malis propter bonos, quàm bonis deesse propter malos. Hering. *de fidejuss. c. 1. n. 43.* Et Cicero *epist. fam. 19. ad Pap. Pat.* ait: Tamen à malitia non discedis? Vnde Cardanus à cardine veritatis deviat, dum hominem propter id factum ait, ut esset animal fallax, quia belluæ fallaces esse non poterant ob stultitiam, Cardan. *lib. 11. de subtil. fol. 626.* Ioh. Gerhar. *dec. 3. qq. pol. c. 5.* Keckerm. *lib. 1. syst. pol. c. 3.* vbi ridiculum vocat. Malitia igitur propriè est, cum quis datâ operâ malè agit & litigat: jus verò boni & æqui ars dicitur. Et sicut ante morbos necesse est cognitos esse, quam remedia eorum; sic cupiditates prius natæ sunt quàm leges, quæ ijs modum facerent. Liv. *lib. 4. dec. 4. pag. 85.* Schonborn. *lib. 3. polit. c. 4.* Ergò expultrix malitiæ, quæ bonitati & honestati contraria est: *l. 1. de I. & l. Ordelaph. ad l. fin. n. 12. & seq. de R. V.* quas conservari Reipub. interest. Cacher. *dec. Pad. 77. n. 18.* Ioh. Bapt. Cost. *tr. de jur. & fact. ignor. cent. 2. dist. 12. n. 55.* Pruckm. *conf. 16. n. 4. vol. 2.* Vndè cum in litigando & iudicando summa Bonitas requiratur, & malitia exulet, ab ipsa bonitate iudex vir bonus & honestus

nestus appellatur. *l. continuus. 137. §. cum. ita. 2. de V. O. l. vir bonus. jud. solu. l. pen. de procurat. l. sed si unus. §. praf. de injur. gl. in c. potant. verb. celer. de locat. l. 4. fam. herisc.* Ratio: quia vir bonus & iudex convertuntur, ut ait Bl. in *l. cat. fam. herisc.* secundum illud Horatij:

Vir bonus est quis?

Qui consulta patrum, qui leges, juraq; servat,

Quo multa magnaq; secantur iudice lites.

Sic Christus de Nathanele dixit: Verè hic Israëlita est, in quo dolus non est. Ioh. 1. Auff gutt alt Deutsch/ ut inquit Adam. Kell. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 6. arg. l. 7. §. dolo. de pact.* Ambros. *lib. 3. offic. c. 10.* antiquitus adeò sanctam fidem fuisse dicit, ut fallere aliquos posse non crederetur. Sed contra Cyn. in *l. 15. n. 3. C. de contr. empt.* Vir bonus non est frater aliquis poenitentiae, qui diabolum sub cappa habet: Schneid. *pr. inst. de act. n. 21.* & monachis hodie nihil perverius, nihil petulantius, magisq; plenum malitiae. Corlas. in *lib. 3. miscel. c. 7. inf.* allegans Bald. qui nec divum Thomam Cantuariensem virum eximiae sanctitatis excipere voluit. in *c. 1. ut lite pendente.* Et vulgares sunt versus:

Non audet Stygius Pluto, tentare quod audet

Effrenis monachus, plenaq; fraudis anus.

This is à frier, Ergo à lier *h. e.* frater est, ergò mendax inquit Reinold. *lib. 1. de Rom. idolat. c. 9. §. 9. Auct. suscit. proprin. par. 1. c. 7. inf.* licet. status Monachorum sit perfectionis acquirendae. Bellar. *lib. de Monac. c. 2.* Exemplum Iacobini monachi qui Henricum III. interfecit, adhuc in recenti memoriâ.

10. Sed quid de solis monachis conquerimur? malitiosus est hodierni seculi oculus, qui non quæ bona, sed quæ mala duntaxat sunt, observat. Malitiosæ sunt aures ejus, quæ ad bona sui proximi surdæ: mala tantum, & quidem avidè non invidè hauriunt. Malitiosa est lingua ejus quæ lites movet, laude digna subticet, mala & infirmitates proximi eloquitur. Otto. *Casm. c. 24. de mundi immund. pag. 255.* Ioh. Ordel. *ad l. fin. n. 583. de R. V.* Aelian. *lib. 10. var. hist.* nec Homo sine fraude, nec piscis lini spinâ.

Quotus enim quisque est inter litigaturlentes; qui Deum precatur, ὥς δὲ δικαιοσύνην ἀσκήνῃ ἐργῶ τε λόγῳ τε ut iustitiam exerceat tam opere quàm verbis, & non potius malitiosas Autolici mendici, preces cogitet in litis principio.

Dia Lauerna.

Dai

Da mihi fallere, da justumq; videri.

M. Jacques Faye. *la. 7. remonstr. pag. 256. & 264.*

Imò malitia hominum à tempore quo leges conditæ fueré, vsq; 11.
in hodiernum diem adeo de tempore in tempus aucta est, vt nunc ad
summum pervenisse dicatur, *vti conqueritur Cavalcan par. 1. de brach.*
Reg. num. 124. sed ineptè exemplificat inventione Petardi, & alijs
Gallico-Belgicis instrumentis. Quid, quod hominum malitia adeò
creverit, vt actus humani tam clarè explicari non possint, quin so-
phismatibus obscurari, & in alienum sensum astutâ aliquâ & subtili
interpretatione detorqueri soleant, vt post Hostien. jam de suo se-
culo, quod nostro fuit multò simplicius, conquestus est Anton. de
Butrio. *in c. nimis. de excus. prelat. Decian. con. 11. n. 65. vol. Marpp.*
ICti int. Resp. jur. pro civit. Brunsv. inform. 6. n. 152. Barth. Musc. de succ.
convent. cl. 1. memb. 1. concl. 1. n. 15. Ah tempora! ah mores! Litigiosa 12.
malitia hiscè malitiosissimis temporibus ita supprimit veritatem,
morumq; probitatem, vt non nisi in malitiosis litigijs, & litigiosis
malitijs gloriemur, & is altero prudentior credatur, qui malitiosior
& litigiosior. Via nihil aliud quam militia, dixeram ferè MALITIA,
secundum Aristoph. qui vocat manè proficiscentem meram calu-
mniatricem VITAM Τὸν ὀρδοφοιτοσυκοφάντοτα λαίπωρον βίον, cu-
jus Corda sunt Cainitica, linguæ Semeitica, labia Doegetica, saluta-
tiones Isabi, oscula Iudæ, manus Saulitica. Casm. *mun. immun. c. 36.*
pag. 384.

Hoc malitiæ, seu potius mali nomen generale est, depravatrix 13.
bonarum actionum, quæ secundum naturam benè institutam si fic-
rent, omnia essent bona, quin imò egressus malitiæ virtutis operatur
ingressum *c. cum renunc. 32. q. 1.* & Origenes: vbi benè, nemo melius:
vbi malè, nemo pejus: quasi malitia omne malum superabundet, &
tam detestanda res sit, vt Africanus meritò dixerit: Probra & flagitia
quæ homines faciunt, in duabus rebus esse, in MALITIA & NE-
QVITIA, & quæ ratione suæ prortervitatis diversis nominibus appel-
lantur, vnico malitiæ nomine comprehenduntur. Et statutum sim-
pliciter responderi mandans, intelligitur sine malitia. *l. 1. vbi Bl. not.*
2. C. de AEdil. ed. Ordelaph. ad l. fin. n. 20. & seqq. de R. V.

Malitia particulariter accipitur pro calliditate, versutia & dolo- 14.
sitate, *test. Cic. 4. Tusc. lib. 1. & 3. off. non aperti, inquit, non ingenui,*
non iusti, non viri boni; versuti potius, fallacis, malitiosi. l. quisquis.

C. de postul. l. 2. C. de ll. confer. l. vnd. ad l. Aquil. l. 5. de cond. furt. l. interdum. de vi & vi arm. l. si quis. de act. empti. vbi propter malitiam non adeuntis hereditas transmittitur. Sic in sacris serpens callidior, h. e. malitiosior dicitur. *Gen. 3. v. 1. & Phrinunda* impurior de malitioso asseritur. *Ign. in rep. Auth. ex causa. col. 15.* malitiam vocat fallacem decipiendi rationem, & *Pontif. in c. cum oportet. de accusat.* typum malitiæ ipsius veritatis adumbrationem appellat.

15. Nobis malitia dicitur quasi molitio, cum moribus deceptorijis, veritate palliatâ proprium commodum, vel alterius incommodum attenditur, veluti lites quasi molitiones dici possent, eò quod qui damnum atq; lites contra aliquem molitur, dolum adhibeat. *Bl. in l. quæ fortuit. C. de pign. act. Ordel. ad l. fin. n. 43. de R. V. ex. D. August.* Sed heu quam miserum est ex agro homines traduci in forum, ab aratro ad subsellia, ab usu rerum domesticarum, ad insolitam litem atque iudicium, à molis ad molitiones & malitias ! *Seign. de Pibrac. la r. remonstr. pag. 45.*

16. Dicitur etiam calumnia, quæ Nonio est malitiosa, & mendax infamatio, ab antiquo verbo calvor, sive calvis mimis, quod omnibus sint frustratui. *Non. Marcell. de prop. serm. c. 1. l. si calvitur. 233. de V. S. l. 1. §. 1. ad SCt. Turp. Fest. lib. 8. Ier. Setzer. lib. 2. de juram. c. 1. n. 2.* Sicut occasio, quæ in occipitio calva pingitur, præteritâ poenitentiâ ductos frustrari, & decipere dicitur, quod miseri litigatores diligenter observent.

Fronte capillata est Res, post Litigia calva.

D. Obrecht. tr. de jur. cal. c. 1. n. 15.

Ab hoc verbo calumnia descendit, quæ propriè est alicuius in litibus per fraudem & frustrationem vexatio. *l. si calvitur. 233. de V. S. Paulus. 1. sent. c. 5. Briss. in Lex. verb. per calum. Bod. in lib. de orthograph.* vocat crimen falsum, cum nobis litigator adversarius, aut malum, quod non fecimus, obijcit, aut bonum, quod fecisse probamur, in contrarium interpretari conatur. *Cassiod. in Ps. 117. commentum litigiosum, periculosa falsitatis obiectum. Cic. lib. 1. off. callidam & malitiosam juris interpretationem. D. Obrech. d. c. 1. num. 16.*

17. Hoc sensu summum jus, summam esse malitiam (quod pro-
verbium apud antiquos vñtatissimum refert Paul. Manu. in adag. f. 584. col. 2. gl. in c. deniq. dist. 4. c. nisi cum pridem. de renun. Aug. Morla in emp. jur. p. 1. t. 3. q. 2. n. 18. & apud nos frequentissimè practicatur.)

Comicus

Comicus dixit. Vbi summum jus non accipitur pro eo, quod est ἀ-
 ρητὸν ὁδὸν ὁδὸν Strenge recht / sed calumnia, siue malitiosa juris interpre-
 tatione, cum salvis legum verbis sententia circumveniat, & τοῦ πᾶντος
 malitia vsurpatoris detorqueatur, Das dem Rechte eine Wächse Nase
 angedrehet wirdt / secundū illud: Bonorū extortor legū distortor. Setzer.
 lib. 2. de juram. t. 1. n. 3. Adam. Keller. lib. 1. de off. jur. pol. c. 25. nusquā plus
 injuriæ, quā vbi juris plurimum stricti, simulati, distorti sc. quia
 simulata & contorta in litibus æquitas, est duplex iniquitas, quæ ma-
 lum facit, & abutitur bono. teste Georg. quem cit. Tolos. lib. 13. de Re-
 pub. c. 1. n. 11. Qnamvis vafri & malitiosi litium terminatores, con-
 siliarij, & officiales, coloratè excogitatis quibusdam excusatiunculis
 palliare & tegere conentur malitiosam & legum & litium distortio-
 nem, Was ich thu / geschicht Ampts vnd pflichten willen / je vous baise les
 mains, inquit Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 2.

Malitia Germanicè Bosheit / von dem bösen feind / Græcè Διαβολή, 18.
 quia litigaturientium malitia Diabolo attribuitur. Vnde Germani-
 cū Düwells Damas. Lindan. in epla. ad Theod. Graminaeum. Plenus enim
 malitia Diabolus, serpentis venenati specie ipse venenosior anguis
 primis parentibus apparuit. Franc. Lambert. tract. 3. de caus. excac. sec.
 c. 2. & 8. Serpentina vocat sophistarum inventa. Et sicut per Boni-
 tatem DEO comparamur: ita per malitiam Diabolo similes reddi-
 mur, cuius malitiā peccatum atq; litigium intravit in mundum, &
 per peccatum mors. Rom. 5. Ioh. Ordel. ad l. fin. n. 16. de R. V. Rodoan.
 de Simon. 2. part. c. 31. n. 9. vbi ait, nihil esse tam simile actibus Dæmo-
 nūm quā litigare, & quod litigatores mali viri à malitia appellan-
 tur. Hier. Gonzalez. sup. reg. 8. Cancell. §. 7. proæm. n. 18. Sic malitia
 sequitur ex adulatione. Luc. de Pen. in l. quemadmodum. C. de agric. &
 cens. lib. 11. vers. 127. & seq. Mascard. vol. 1. de probat. concl. 56. n. 2. Ma-
 litia Pontificum ex adulatione Ictorum. Hinc Vitiligator, siue 19.
 improbus litigator, Diaboli mancipium dicitur, cui ratio litigandi
 defuit, quemq; viatica, & litis sumptus collitigatori suo reddere oportet.
 l. qui solidum. de legat. 2. l. eum quem temerè. de judic. Ioh. Orde-
 laph. ad l. fin. n. 138. de R. V. Cato eleganter ex vitijs & litibus Vitiliga-
 torem appellavit. Quid enim aliud agunt. quā litigare, aut litem
 quærunt? Fr. Pollet. lib. 2. hist. for. Rom. c. 9. & lib. 5. c. 16. vbi Iure-
 moras & iurifugas vocat. Calumniator dicitur omnis is qui adver-
 sus ea agit, quæ manus suæ subscriptione sigilloq; confirmarat. Zas.

ad l. 1. §. edit. n. 40. de eden. Wes. con. 31. n. 22. Cothman. con. 30. n. 280. Pruckm. con. 50. n. 569. & 575. vbi ait, calumniam semper turpitudinem, & infaniam coniunctam habere. l. 4. §. calumnia. de his qui noc. inf. Marq. Freh. tr. de exist. lib. 3. c. 6. vo. 8.

Calumniator in hoc Parthenio est protelator & frustrator, qui per fraudem & frustrationem alios vexat litibus. Ordell. *ad d. l. fin. n. 657. de R. V. Mart. lib. 11. in Vacer. Et delator es, & calumniator Et fraudator es, & negotiator Et Fellator es, & lanista, miror Quare non habeas Vacerra nummos.*

20 Pernitiosus certè & pestilens nocendi modus est malitia litigandi, calumniandi, diffamandi, obtrectandi, & sugillandi, sive in litibus sive extra lites, ut aiunt etiam ethnici. Basilus: Tribus personis eadem operâ calumniator nocet. Nam & delatum iniuriâ afficit, & auditores, & semetipsum. Herod. in Polymn. Διαβολή ἐστὶ δεινότατον, ἐν τῇ δὲ δύο μὲν εἰσὶν οἱ ἀδικιόντες, τῆς δὲ ἀδικεόμενος. Calumnia res est gravissima in qua duo sunt qui iniuriam faciunt, vnus qui afficitur. Dion. in Oeconom. calumniam κακὸν ἐπιβροτάριον h. e. malum insidiosissimum appellavit. Thearidas cum gladium acueret, rogatus à quo-
piam num acutus esset? Respondit: acutus est, at acutior calumnia. Speckh. *cent. 2. qq. jur. cl. 3. q. 7. n. 8.* Germani dicunt, einen stul segen. Auct. *disc. Vom Justitiënwerck. pag. 99.*

21. Hæc litigiosa & exitiosa hominum malitia est duplex, pub: & priuata, quia non solum palam, directò, & apertè, committitur intendendo falsa crimina, & alios litibus vexando *l. 1. §. calumniari. ad SC. Turpil. l. 1. §. per calumniam simul. vent. nom. in poss.* Harpr. *tr. crim. §. in summa. 10. n. 88. l. sancimus. C. de pæn.* petendoq; indebita: *l. pen. ne quis cum qui in jus voc.* sed etiam clam, oblique & per indirectum, si quis malitiosè quid comminiscatur, vel quasi ab alijs audita mullitat, & in aures aliorum susurrat: Germ. Ohrenbläser. Hoc vel illud audiui, non equidem credo, sed audita refero. Pestilentissimum sanè, perniciosissimum, & nocentissimum malignandi, diffamandi, obtrectandi & calumniandi genus est, quod adeò apud multos invaluit, ut pro peccato non reputetur, uti, conqueritur Speckh. *cent. 2. qq. jur. cl. 3. q. 7. in pr.* Sed & hodiè novus calumniæ modus malitiosè inventus est, non vituperando, sed laudando, famæ accommodis hominū insidiandi: quod vitium in aulis principum ortum vsq; adeò inolevisse, ut ea loca tanquam proprias sedes videatur elegisse. P. Gregor. *in Synt. lib. 40. c. 27. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 6.*

Hiscæ

Hisce supersedendo ad litigiosam malitiam revertimur, quæ 22.
 quidem regulariter non præsumitur *l. merito. ff. pro socio.* Fr. de Por.
tr. de invent. c. 6. nu. 8. Adcò vt in supplicatione falsum exprimens,
 potius ex simplicitate, quàm malitiâ falsum expressisse censeatur. *gl.*
in 6. super lit. v. priori. de rescrip. Barb. cons. 77. pr. vol. 4. Hip. de Mars.
cons. 2. n. 7. Mascard. *vol. 2. concl. 1005. n. 8.* Sed qui instrumenta ad li-
 tes facientia malitiosè occultat, falsi tenetur, & injustam litem fovere
 dicitur. *Affl. dec. Neap. 13. n. 22.* Menoch. *1. præ. 91. n. 4.* Car. Pari. *cons.*
67. n. 27. vol. 3. Crav. *cons. 6. n. 8.* Pruckm. *cons. 19. n. 89. vol. 2. per. l. falsi.*
ff. ad l. Cornel. de fals. vbi Papinianus: Advocatum ordine motum
 fuisse ex falsa recitatione, quod cognoscente præside falsum instru-
 mentum recitasset. Attamen ea proh dolor, temporum nostro- 23.
 rum iniqua conditio, vt non, nisi malitijs atque litibus omnia aga-
 mus, malitijs contraham⁹, litigemus, negotiemur, & malitijs cuncta
 ad nos trahamus, vti conqueritur Ioh. Ordclaph. *ad l. fin. n. 65. de R.V.*
Die Bosshent nimbt jeh vberhandt. Hominum ingenia litibus, & con-
 troversijs fundendis plus æquo feracia sunt. *Antimachiav. lib. 3. comm.*
theor. 35. In juvenibus malitia supplet ætatem. *c. monachus. dist. 70. c.*
de illis. 2. de despon. imp. Plerique enim, vt Ioh. Faber. ait. maioris in-
 dustriæ malitiæq; in 10. anno visuntur, quàm cæteri in 14. *Setser. lib.*
4. de juram. c. 2. nu. 113. In provectioribus cum vitiosa res sit malitia, 24.
 prudentiæ nomen assumit, vt malitiosè agens prudenter agere cen-
 seatur. Malitia litigiosa placet, vitij nomen displicet. At si prudentia
 esset, mala & turpis esset prudentia, malitijs ad honores ascendere,
 rursus & malitijs alios depellere. *Ordclaph. ad l. fin. n. 51. de R.V. arg. c.*
1. in Extrav. de auth. pall. Br. in l. 1. §. 1. si quis test. lib. iuss. Hoc vivunt
 jam more, more omnium pessimo, Theologi, Aulici, Medici, mer-
 catores, milites, & in primis litigantes hac nostrâ ætate magis de calu-
 mnia committenda, quàm evitanda jurant, vt conqueritur And.
 Gail. *lib. 1. obs. 85. nu. 4. ex Socin. in c. cæterum in 8. de jur. cal.* quia facti
 sunt Dei opt. max. & christianæ religionis contemtores, vt olim Bl. 25.
 annotavit *in l. si post perfectum. n. 1. C. de evict.* vbi dicit, iuramentum
 calumniæ hodiè ne obulo quidem æstimari. *Mar. de ord. jud. p. 6. n. 11.*
Gabr. Saray. in add. ad Matt. sing. 64. n. 10. facit l. quæ sub. cond. de cond.
inst. vbi dicitur, quod faciles sint nonnulli hominum ad iusjuran-
 dum contemptu religionis. *Setser. lib. 3. de juram. c. 1. n. 4.*

Actores enim peccant frequenter, qui temerè alios malitijs &

Q

litibus

litibus vexant, proptereaque ad iuramentum calumniæ adiguntur, quo litis dispendio afficiuntur, si litem injustam movisseprehendantur. *l. 1. & 2. C. de jurejur. propter calum. l. 1. & t. t. de calumniat. l. cui. 39. §. 1. l. b. caus. l. auxilium. de minor. c. calumn. de pen.* Sed quò seu plures, seu majores causarum Actores, eò lites plures accumulatur, cæq; ponderosiores, peiores atq; diuturniores evadunt. Magn.

26. Pegel. *in thes. rer. select. p. 10.* Reorum proprius ille mos est, ut perpetuis apertisq; frustrationibus, & tergiversationibus actorem fatigando morentur litem, quod eâ solâ calliditate atq; malitiâ fieri vident, ut morentur etiam condemnationem, & propterea *Φεύγοντες* dicantur. Vnde proverbium, Reorum fugere. *l. proper. §. & si quid. ubi gl. verb. fugiente. las. n. 3. & Dd. C. de judic. Pruckm. cons. 19. n. 76. vol. 2. Ant. Fab. lib. 9. Cod. tit. 22. de quorum tergiversatione atque malitiosa mora vide las. in l. si eum. 10. §. qui injur. num. 9. & seqq. ubi Castr. n. 3. si quis caut jud. sist. per. l. edict. §. si is. ibi gl. verb. accipendo. de nox. act. l. sed ut. ex quib. caus. maj. in int. l. const. verb. quasi lite cont. de O. & A. l. 2. C. ubi in rem act.* Advocati sive Patroni illorum sæpè lites justas oppugnant, malas defendunt. Setser *lib. 3. de juram. c. 1. n. 1.*

27. Denique omnes ferè litigantes sunt heteroclitici, ut neutra pars velit liti cedere, aut videri transactionem rogasse, sed esse rogata, ut multum protrahendo litigium, multis adversariū fatiget, & tandem ultro transactionem urgeat, ut ait Guicciard. *pol. hypom. 88. Germ. Ich will in wol müd machen. P. Frider. lib. 3. de cont. caus. c. 2. n. 1. Keller. lib. 2. de off. jur pol. c. 7.* Vnde Themistius *in lib. de medio. off. ait:* nulla malitia alienior est ab hominum conversatione, quàm perfidia; Sed hæc est illa improbitas, ad versus quam solum nulla datur custodia, nam quod unicum habeamus confugium, nempe iusjurandum, hoc maximè abutitur vir perfidus, qui malum facinus committit, & lites ex litibus ferit inficiando. Ordelaph. *ad l. si. n. 497. & seq. de R. V. Godelman. lib. 3. de Mag. Lam. & Venef. c. 10. nu. 1. ubi ait, omnes*

28. antiquum illud observare: si fecisti; nega. Licet una regio alterâ callidiores atque malitiosiores generet homines, sicut de pueris Normannis & Longobardis notavit *gl. in l. sequitur. §. pupillus de usucap. Ead. in l. dolum. C. de dol. malo.* Hispanos vocat verutos & callidos. Slavones omnium mortalium nequiores. Odofred. prodidit *in l. Julianus. act. empt. & Gonuz. in §. sic itaq. n. 18 Inst. de act. captivos scilicet Schlayos, non veros, quos viros omnium probiores ipsa probatis,*

batis, & simplicitas prodit, quorum linguam Imp. nec non electores scire debent, ex ordinat. aureæ bullæ. Summatim populi ita à cælo formati, ut propriâ sint morum unitate perspicui: Scythæ crudeles: Itali astuti, delitijs dediti, vindictæ cupidi, & ad lucra quælibet studiosi: avari Syri: acuti Siculi: luxuriosi semper Asiatici: Hispani elati, superbi & jactabundi. Cathæalani fædifragi: Galli leves, ad fallendum & litigandum proni. Vnde fit ut Germani plerumque non tam istorum linguas, quàm pravos mores imbibant, uti dicitur: Vn Todesco Italianato, è Diabolo incarnato. *Et, il n'est point francoit de sa nature, qui nè tromp point quend il asseure.*

Adam. Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 9.* P. Greg. *lib. 18. de Repub. c. 1. nu. 19.* ex Iustin. *lib. 44.* P. Crinit. *lib. 4. de honest. disci. c. 14.* Iust. Lips. *cent. 1. ep. 22.* Setser. *lib. 4. de juram. c. 2. 14.* Christ. Ohem. *in discurs. jurid. pol. c. 2. n. 57.* In hoc tamen omnes conveniunt, ut malitiosis litibus atque litigiosis malitijs studeant, exceptâ solùm Aethiopiâ, quæ litium expers esse dicitur. Cum itaq; malitia sic humanas actiones inficiat, & lites efficiat, conveniens erit, ut lex quæ moderatrix earum est, & à pravitate ad rectitudinem homines retrahit, tanto malo occurreret. Lex enim humana, quæ justorum & injustorum distinctio est, à divina derivatur, nec est in quoquam ei contraria. August. *lib. 1. de lib. arbit.*

Vnde leges punitivæ sunt factæ, ut earum metu humana coercetur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia. *c. factæ sunt. dist. 4. c. non fruct. 23. q. 1.* At quomodo humana coerceretur audacia, tutaque esset inter improbos innocentia, si litigiosa malitia, & malitiosæ lites è mediò non tollentur? Malitia enim plurimum ex odio, & amore vel avaritia prodit. Quod odia æquitatem judicii pervertant, notum est ex vulgari, ubi vel odium, vel amor in judicium venit, ibi cæcum esse judicium necesse est. Brederod. *de app. p. 1. t. 3. in pr.*

Sublatâ itaq; malitiâ, omnes hominum actiones vel bonæ sunt, vel indifferentes existunt, quas malitia differentes facit, Ordelaph *ad l. fin. n. 26. de R. V.* quia malitia sub apparenti vero prodit. *Id. ad l. fin. nu. 41. de R. V. per l. 1. de still.* Nec patrocinator axioma legistarum, quo licet contrahentibus invicem se decipere. At hæc deceptiuncula nihil aliud est quàm malitia. Ergò. R. Illud axioma malè intellectum, detrudat multos in ignes sempiternos. Obtinet enim dun-

taxat in foro exteriori contentioso, quoniam jus civile, quod dirigit hominem ad bonum politicum, consideravit solum læsionem citra vel ultra dimidiam, ne infinitæ lites excitentur; sed in foro conscientie non attenditur. An. Burg. *in c. pen. de empt. & vend.* Thom. 2. q. 27. art. 1. Ioh. Pet. Ala. *tract. de adv. & causid. Christ. q. 87. arg. 1. ad Thes. sal. 4.* Ne quis opprimat, aut circumveniat in negotia fratrem suum: multo minus Dominum suum cui juramento obstrictus est in officio vel seruitio suo. Nam VLTOR est Dominus omnium istorum *Auct. disc. Dom. Justitienwerck. pag. 101.* Nec est, quod si lis bona sit, aut virtute aut dolo vinci possit, ut inquiunt novelli litigaturientes. Omnino malè. Nam iusta iustè exequenda sunt litigia *inquit M. Iac. Faye. la. 6. remonstr. pag. 229.*

32. Nonnulli litigatorum collitigatoribus suis meliores advocatos, instrumenta, & testes malitiosè subtrahunt, ut litem vincant. Ioh. Pet. Ala. *tr. de adv. & caus. Christ. p. 1. q. 44. & seq.* Quam sanè malitiam detestantur omnes. Cyn. & Paul. *in l. providendum. C. de postul. Cagnol. in l. 2. n. 204. de O. I. Navar. in Manual. c. 25. n. 28. vers. 4. Graff. dec. aur. lib. 3. c. 9. n. 3. p. 1. Ala. de p. 1. q. 45. vbi deflet conditionem infinitorum, qui solâ taciturnitate damnari malunt ad flammæ inferni, quàm loquendo offendere voluntatem cuiusvis homunculi, & iusto litigatori prodesse Navar. in Manual. c. 25. n. 41.*

33. Temerarium equidem est super re liquidâ & clarè debita, quæque nullâ tergiversatione celari potest, litigare ac contendere, non agnoscendo bonam fidem. *l. quoties. §. nec utiq. de admin. tut.* Rol. à Val. *cons. 6. n. 48. lib. 1.* Hieron. à Laurent. *dec. Avin. 111. n. 8.* Attamen illud fieri cotidiè videmus, nec invidemus, quando debitor non potest solvere debitum, nisi incidat in extremam necessitatem, periculum vitæ, aut honoris, ut propterea sibi esset famæ pereundum. D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 8. Covar. *in c. peccatum. pr. col. 3. de Reg. jur.* Sot. *de justit. lib. 4. q. 7. art. 4.* Navar. *in Manual. c. 17. n. 56.* Graff. *lib. 2. dec. aur. c. 131. p. 1.*

34. Si debitor non potest solvere sine totali mutatione sui status iustè acquisiti, aut sine magno detrimento rerum temporalium; ex diverso verò Creditor non patitur similem necessitatem, excusandus erit. Mic. Salon. *cont. 3. concl. 1. v. ex hac doct.* Quod si prodigalitate factus sit impotens, aut pro statu iniustè acquisito litem moveat atque solutionem protrahat, non est audiendus. Ioh. Pet. Ala. *tr. de adv. & Caus. Christ. p. 1. q. 48. vbi ait, impossibile huiusmodi*

di lites tueri sine mille mendacijs. Denique & hæc litigaturientium 35.
malitia est, vt Advocatis non narrent quæ reverâ prodesse possint,
sed econtra multa inculcent, quæ nihil ad litem pertinent, quia nesci-
unt quantum momenti habeat minima facti mutatio. *Graff. lib. 3. dec.
aur. c. 8. n. 8. vers. 8. p. 1.*

Interdum solent contrahentes confiteri se recepisse aliquam
pecuniarum summam, quam non receperunt, vnde litigia oriri so-
lent. Sed malitia est Creditorum litigiosa, quia non possunt in foro
animæ exigere nummos non numeratos. *Inn. in c. quia pleriq; ubi
Ab. n. 18. de immun. eccles. Graff. lib. 2. dec. aur. c. 10. n. 29. p. 1. Fel. in c. s.
cautio. n. 50. de fid. inst.*

Deniq; deploranda est conditio & malitia multorum litigatu- 36.
rientium, qui malitiosè peccant, litigant, jurant, dejurant nimia fidu-
cia misericordiæ divinæ, quam experiri sperant in Sacramento, sed re-
verâ in Spiritum Sanctum committunt, qui eiusmodi vincendæ litis
modis vtuntur, abutuntur. *D. Thom. 2. 2. quæst. 14. art. 2. Navar. in
Manual. c. 23. n. 126. Ioh. Pet. Ala. tr. de adv. Christ. p. 1. q. 73.*

Ad hanc litium tam publicarum quam privatarum malitiam
accedit livor & obtrectatio, quæ pronis auribus arripiuntur, quippe
malignitati falsa species libertatis inest. *M. Iacq. Faye. la. 6. remonstr.
pag. 230.*

Ni fallor, fallitur quisquis litigandi officium assumit, & longè 37.
magis fallitur, qui artes litigandi & contendendi eligit, in quibus pro-
pter nocendi facilitatem quantò quis doctior, tantò nequior evadit,
vt de aleatoribus Polycrates ait. Vnde Augustinus: forma, inquit, in
eis est litigiosa, hoc ipso laudabilior, quo fraudulentior. *Roder. Za-
moren. in spec. vit. hum. lib. 1. c. 18. Ioh. Bapt. Mag. de rect. partoc. ras.
p. 1. c. 11. n. 10.*

Hæc de litigantium malitia dicta sunt, tanquam præcipuâ li-
tium causâ: Sequitur altera Advocatorum, Procuratorum, & No-
tariarum, quæ non minores excitat lites.

Faxit Deus, vt pro litigiosâ nostri seculi MALITIA, malaciam 38.
in pacato mari videamus, fidamus, credamus, vnumquemq;

*Hostem esse atq; inimicum hominum MORVM QVE MALORVM
Contra Defensorem hominum, MORVM QVE BONORVM*

Vt Attilius poeta cocinit. & *Lactant. lib. 5. instit. c. 12.* apud Ci-
ceronem ait, Furius contra IUSTITIAM differens, sensit: Malle se sa-

pietem malum esse, cum bonâ existimatione, quam BONVM cum MALA. Quod si Litigantes plures lites habeant, aut bonæ sunt aut malæ. Quod si bonæ sint, victoriam litis sibi pollicere possunt, & rectè pecuniam impendant in Advocatos, aliosq; litis sumptus faciunt, secundum Reg. qui sentit commodum, debet etiam sentire onus. l. 15. qui 15. §. si extr. 4. de leg. præst. l. ex qua. 149. de R. i. Iacob. Concenn. lib. 4. q. 9. Mod. Pistor. vol. 1. con. 24. n. 15. Pfeil. con. 84. 10. 4. con. 11. Quod si malæ sint lites, abstineant, neq; collitigantes inutilibus sumptibus onerent, & conscientiam lædant. Auct. disc. Bon. Justitienwerck. pag. 91. & seqq.

CAPVT IX.

De Malitiâ Advocatorum, Procuratorum, Sollicitatorum
& Notariorum, quâ lites protelant.

S V M M A R I A.

1. *Litium causa penes Advocatos, Procuratores, Notarios.*
2. *Qui in litibus versantur malitiam addiscunt.*
3. *Advocatorum decipula non à jure, sed Malitiâ.*
4. *Advocati non de lite, sed pane lucrando cogitant.*
5. *Pauperibus litigantibus gratis inseruiendum.*
6. *Versantes in litibus omnia mundi mala norunt.*
7. *Canina facundia lites excitat.*
8. *Advocati Litigantes instruunt, destruunt, obstruunt.*
9. *Nulla est tam leprosa, quin habeat Advocatum.*
10. *Advocati locant operas non litigaturos litigare faciunt.*
11. *Litem injustam defendens peccat mortaliter.*
12. *Vigelius de nostri seculi Advocatis, & ICTis.*
13. *Rabula Berichtsplauderer distinguendi ab Advoc.*
14. *Lis litium mater, Advocatus pater est.*
15. *Iuvenes plerumq; litium confusores.*
16. *Conuicia Advocatorum lites augent.*
17. *Advocati litigantes & iudices conuittantur.*
18. *Pactum de quotâ litis reprobatur.*
19. *Querela de pactis litigiosis in iudicio.*
20. *Ambitio Advocatorum plures libros & lites habentium.*
21. *Advocatorum negligentia in protelandis litibus.*
22. *Advocati*

22. *Advocati Rescriptis, & except. lites involvunt.*
23. *Advocati ab actu appellant, & lites protrahunt.*
24. *Injustitia contractus non servare, lites protelare.*
25. *Absentia Advocati, & oppugnatio testium lites pertrahit.*
26. *Promissio litis litigatorem eludit.*
27. *Medici, & Advocati impune occidunt.*
28. *Prævaricatio Advoc. malitiæ causa.*
29. *Advocati propter lites & malitias expulsi.*
30. *Diversa procuratorum Epitheta.*
31. *Litigiosus procurator non est fidejussor.*
32. *Sext. Abutius cum Litigiosis revixit.*
33. *Sollicitatores litium trahendarum auctores.*
34. *Notarij litium protelatores in primis indocti.*
35. *Vasfrimenta litium protelandarum recensentur.*
36. *Notarij pica, & psittaco similes.*
37. *Et cætera Notiorum litium causa.*
38. *Advocati boni à malis distinguuntur.*
39. *Boni Advocati est, lites bonas defendere.*
40. *Mali lites malas meliores reddere satagunt.*
41. *Advocati litibus ut 4. Elementis nutriuntur.*
42. *Ars rabularia differt à jurisprudentiâ.*
43. *Numerosa Advocatio, numerosas lites facit.*

CONSTAT ex superioribus non omnem litium causam in judices, advocatos, procuratores, quod à plerisque fit, detorquendam, ne quod aliquorum singulare vitium est, in universi ordinis invidiam non minus temerè, quàm injuriosè deflectatur. Ant. Fab. lib. 9. Cod. for. tit. 22 pag. 1150. Aliqualem tamen, imò æqualem litigiorum protelationem penes Advocatos, Procuratores, & Notarios residere palàm est, multi testantur, ipsi fatentur. Nam pertinax litigantium vincendi studium suâ pervicaciâ *πλεονεξία*, contentiosâ rabie, *φιλονεικία*, & ut verum dicam malitiâ sæpè adjuvant, nec rarè agendo, fit ut bene agant, sæpius agendo ut malè. Pet. Frid. in ep. ded. lib. 1. proc. ex. §. & partes. usq.

Lites pendere diu vindemia quædam est.

P. Greg. Tol lib. 49 synt. c. 8 n. 11. Sic Plinius junior scribens ad Nepot. lib. 2. epist. Nos, inquit, qui in foro, verisq; litibus terimur, multum

multum malitiæ, quamvis nolimus, addiscimus, Hering. *tr. de fide-
juß. c. 7. n. 597. Cic. lib. 2. de Repub.* Vt Carneadi respondeatis, qui sæpe
optimas lites ingenij causa ludificari solitus, Iustitiam Reipub. minus
utilem existimavit. 90. annos in studijs consumens. Sarisber. *lib. 7. de
nug. cur. c. 13. Setser. lib. 2. de juram. c. 1. n. 3. Seign. de Pibrac. l. 2. re-
monstr. pag. 73. & seq. Lactant. lib. 5. & in epit. inst.*

Hæc eò magis magisque obtinent, quo homines sunt facti licen-
tiosiores, & malitiosiores, secundum illud Sen. Turpes lites turpio-
res habere solent Advocatos. *Spec. tit. de Adv. §. 9. n. 11.*

*Legicrepi strident, latrant fora, clamor ubiq;
Undique concursus.*

3. Accessoria Advocatorum, Procuratorum, Sollicitatorum No-
tariorum, malitia, potissimum consistit in lucro, verbositate, juven-
tute, & inexperientia, convicijs, pactis illicitis, salarijs excessivis
prævaricatione & multis alijs actib. litigiosis, dolosis, malitiosis, quos
ordine recensimus, non ut sequantur, sed odio prosequantur, lites
malitiosas & otiosas fugiant, justas & necessarias tueantur. Sed ut
plurimum hoc malitioso & litigioso seculo evenit, quod Lucillus
apud. Lucret. lib. 5. conqueritur:

*Huic uni solent studio se dedere & arti,
Verba dare, ut cautè possint pugnare, dolosè
Blanditiâ certare, bonos simulare viros se,
Insidias facere, ut si hostes sint omnibus omnes.*

Istorum decipulæ non à jure, sed à malitiâ improba, quæ juris spe-
ciem e mentitam prætexit. Fr. Pollet. *lib. 2. his. for. Rom. c. 2.*

4. Sunt enim hodiè sancti juris eversores, veteratores, & forenses
rabulæ, qui in hoc legum vsum collocant, ut lucrum ipsi solum cor-
radant, execrabilem illam vocem subinde eructantes: Hoc est de
pane lucrando. Quo fit, ut nullam juris partem sanctiorem, magisq;
suscipiendam putent, quam eam, quæ aureos plures reddere possit.
Tantum abest ut de salubri hominum concordia, & tranquilla inter
mortales conversatione vel semel cogitent, qui fas atque nefas juxta
habent, ut ait Virg. *Pingiz. qq. Saxen. 58. n. 1. 2. & 3.* Apulej. multos
Advocarum & Medicorum verè lucripetas nuncurpari, qui etiam
mercedes à mortuis plerumque expetunt, & faciunt redditus, dum
tempus curationum extrahunt, suntque ipsis morbis grauiores.

M. lacqu.

M. Iacqu. Faye. *la 7. remonstr. p. 243.* Ita corruptio vnius est generatio alterius, advocatorum marsupia crescunt, Litigantium corrumpuntur. Auct. *disc. Vom Justitienwerck. pag. 94.* vbi Advocatum per ambages euntem comparat nuncio aberranti. Pauperibus gratis patrocinari deberent: Felin. *ad c. 1. n. 2. de off. jud.* Tiraq. *de nob. c. 39.* Royz. *dec. lit. 4. n. 298.* Gail. *1. obs. 43. n. 11.* Corn. Beninc. *de priv. paup. q. 7. n. 9.* Caccial. *de off. adv. q. 3. n. 3.* Coler. *de alim. lib. 1. c. 14. n. 29.* Frid. *de proc. lib. 2. c. 53. n. 3.* Sed illi non militant gratis, adverbialiter, sed in casu dativo, litigatorum marsupia exenterando, & dicendo, Schicks. tibi est casus dativi. Horum si nares afflaverit cuiusquam rubiginosi aura marsupij, confestim videbis illis oculos Argi, manus Briorei, Sphynгарum ungues, perjuria Laomedontis, Vlyssis argutias, Sionis fallacias, fidem Polymnestoris adhiberi, vt ait Cassiod. *ref. Schonborn. lib. 3. pol. c. 41.* Ratio: quia omnia mundi mala norunt, qui 6. circa lites versantur, & nihil curant præter bursam hydropicam *l. fin. §. 1. ubi gl. C. mandati.* Coler. *in dec. Germ. 115. n. 12.* Curt. Sen. *cons. 55. n. 11.* Hier. de Laurent. *dec. Rot. Avin. 11. n. 4.* Hering. *de fidejuss. c. 7. n. 595.* Sicut Advocatorum avaritiam, & procuratorum *αυχερονεργειαν* manifestè arguunt Cujac. *lib. 8. obs. 31.* Sich. *ad l. litem. 15. n. 1. C. de procurat.* Mar. Freher. *tr. de Existim. lib. 3. c. 13. n. 2. pr.* Ala. *d. tr. q. 96. de causidico exsorbente sanguinem litigantium, & q. 42.* Mali causidici, qui cum magis assiduam operam in lites impendant, vsurpant sibi atq; ambiunt tyrannicam auctoritatem in litigatores, nihil pensi habent, vt cum à patre nihil acceperint, aliquod patrimonium conficiant, & posteris relinquunt, quod postremo à Diabolo dissipatur. Lupis voraciores, docti legumq; Tyranni: crudeliores corvis, qui cum non nisi funus extincti laceret, isti vivos scalpunt, & sugunt animam, *nec missura cutem nisi plena cruoris hirudo.* Tolos. *lib. 49. syntag. c. 8. n. 11.* Hæc de lucro, sive spe lucelli, quâ sæpius litigaturientes cum 7. suis Advocatis frustrantur: Altera litium forensium causa accessoria est malitiosa protervorum Causidicorum eloquentia, seu canina illa facundia, quæ Appio auctore apud Erasmum & Cujacium *lib. 4. obs. ult.* in proverbium abiit, quâ mutuis sese latratibus impetant, Deum & homines laceffunt, maximè in litibus iniustis, quas iniquorum Advocatorum pascua vocat. Cagnol. *in rep. l. 2. §. post. originem. n. 213. de O. I. cum.* Zas. *ib. & Camil. Borel. ref. Hering. tr. de fidejuss. c. 7. num. 598.* quasi verò eruditæ Iurisprudentiæ signum sit veritati fucum fa-

cere, & mendacia certatim propugnare posse : cum hic improbitas, dolus, malitia, perversitas animi, ad mentiendum decipiendumque lubricitas magis requiratur, quàm vera vero digna Icto doctrina.

8. Frid. Mind. *in epist. dedic. lib. 1. de proc. ext. §. & partes.* Hi sunt qui docuerunt linguas suas, loqui mendacium, discreti adversus justitiã, eruditi pro falsitate, qui sapientes sunt, vt faciant malum, eloquentes, vt impugnent veritatem: hi sunt qui instruunt eos à quibus fuerant instruendi, astruunt non comperta, sed suas struunt calumnias innocentia, destruant veritatis simplicitatem, & obstruunt iudicii vias. Fr. Ripa. *in tr. de peste. c. 5. n. 218.* Setzer. *lib. 3. de juram. c. 3. n. 83.* Arnisæ. *1. polit. c. 18.* Hi sunt patroni causarum, Germ. Schirmherren/seu potius Sturmherren/vt alludit in simili Ad. Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 11.*

Quia in omnibus se patrociniũ tenere, & lites sive justas, sive iniustas, defendere profitentur, infernalem eructando vocem, nullam fore litem tam bonam, quam pervertere & laxare, nullamque contra tam pravam & desperatam, quam ornare, sustentare, & ad victoriam usque defendere non valeant. Pet. Frid. *in ep. ded. lib. 1. de proc. ext. §.* O infamis, & ignominiosa professio, mendacium, & iniquitatem protegere | cuius rationem reddituri sunt apud terribile omnipotentis Dei iudicium, vt sævissimè increpat Ordelaph. *ad l. fin. n. 67. de R. V.* Et reapse hoc accidit malitioso seculo, quod nulla lis sive causa tam fordida, iniusta, vulnerata, imò nefanda, impia, scabie & leprâ depravata, vt ait Duro di Pasch. *l. 348.* quæ non habeat emunctores numerorum, egregios patronos, defensores, prævaricatores, Germ. Mummern/vti vertit Oldend. in Lex. Spech. *cent. 2. cl. 4. q. 41. n. 7.* Ad. Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 25.* Sic in causis opimis vberisque proventus Advocati messem annuam, cognitores vindemiam, pragmatici spicilegium & racemationem faciunt, vt nunc omittam honorarium disceptatorium, & quæ ad incerta litium seponenda sunt, inquit Budæ.

10. in forens. Hi sunt, qui benè possunt dici locare operas suas, quod in curijs se venales exponunt, maximè in curia D. Imperatoris & D. Papæ prostant, & in quæstu pro meretrice sedent, se venales exponunt, frondes habent in capite sicuti equi venales, occurrunt venientibus, dicentes: Domine benè veniatis, quid habetis facere in curia? Si vobis necessarium est meum servitium, præcipiatis. Rosfred. *in tr. libell. rub. de const. C. de Suffrag. n. 4.* Spech. *cent. 2. cl. 4. q. 44. n. 4.* Qui suo iniusto patrociniũ cooperantur ad malum, imò verius dicuntur

auctores

auctores mali, quia consilio suo inducunt clientes ad litigandum, alios non litigaturos. Tolet. *in sum. c. 60. n. 3.* Graff. *dec. aur. lib. 3. c. 8. p. 1.* Sot. *de iust. & iur. lib. 5. quest. 8. art. 3.* Par. *de Put. tr. Synd. rubr. de Exc. adv. n. 12.* Afflict. *in Const. advoc. n. 10.* Bellam. *inc. fin. n. 12. de postul. Ala. tr. de adv. Christ. q. 24. n. 37.* At peccant mortaliter qui scientes defendunt litem iniustam, licet aliquod caput iuste prosequantur. Graff. *dec. aur. lib. 3. c. 8.* Parlad. *lib. 1. rer. quotidian. c. 2. n. 1.* Ala. *p. 1. q. 36. pag. 54.* Defendendo enim aliquem articulum iustum, non excusarentur, si lis principalis esset iniusta, nam hoc modo retardaretur tota causa. Cagn. *in l. ea est natura. n. 14. inf. de R. I.* Iac. Ben. *tr. de priv. Ict. prin. 71. n. 12.* Vnde inter reliquos gravissimè querelatur Vigelius in præf. Des Richterbüchleius / parum memor communis versiculi,

Parcius ista viris tamen obijcienda memento,

(quo ad modestiam hortatur Pinellum, in verecundè nimis totam ante se interpretum scholam reprehendentem. Strac. *tr. de adjunct. p. 3. n. 75.* allegatus à Dn. Pruckm. *con. 50. n. 253.*) totumq; ordinem sugillat & exclamat, Das es vmb eynen Juristen numehr ist / gleich wie vmb eynen 12. Apoteccher mit seinem Kram / vund eynen hauffen Tiriackstremer auff eyner Dorffkirchmeß: Wan der nicht wie jehne von seinem Kram eyn groß geschrey machen kan / wirdt er damit verlacht Die grossen Brillenreißer vnd schlangen freßer haben di beste Lösung. Also acht man auch zu vnsern zeiten die grösten schwäker / vnd vnuerschampte streitköpffe für die besten Juristen / bey welchen auch die alten Juristen / auß welcher Bücher das Recht mehrentheyls gezogen schamroth werden müssen. Et paulò antè. Es pfeget auch gemeynlich also zu gehen / wan Dratorn für Rechtsgelarten gebraucht / die grösten schwäker vnd streitköpffe für die besten Juristen gehalten werden. Solche Gesellen wissen das Recht zutrehen / wie man es haben will / wissen böse Sachen zu verblümen vnd gut zu machen / mögen keyn gewiß Recht leiden / ziehen alles fürseßlich in zweifel / Disputiren allezeit / sein im schliessen vngewiß. Es kan ihrer eyner mehr verwirren / als ihrer Zehen schliessen mögen. Rühmen sich / das keyne vorschreibung so starck / dadurch sie nicht eyn loch machen konten. Welcher vnbesonnen rede wegen sie billich in das engste loch so vorhanden / damit sie keyn anders machen mochten / gesteckt wurden. Auct. *disc. Vom Justitiengewerck. pag. 841.*

Dolendum proh dolor, tam sinistra passim iudicia de Ictis & Advocatis audiri, sed miseri illi plebicoli, id quod rabularum est proprium, impingunt advocatis, qui insigne mæstis præsidium REIS.

13. Hor. 2. Od. 1. Schonb. 3. pol. c. 41. Priores enim macilenti, vel avari rabulæ in Repub. non ferendi, vel certè coercendi, qui conscientias hominum pervertunt, & judiciorum sanctitatem in cautelas, technas atque perjuria commutant, secundum Plat. dictum lib. 11. de ll. quem ita refert Ioh. Althus. in pol. c. 24. pr. fin. Gail. tr. de Arrest. c. 9. n. 17. ubi vocat *Gerichtsplauderer* / welche fast alle vorschreibungen streitig zumachen wissen. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 25. & lib. 1. c. 8. ubi vocat *Causidicos*, vel potius dicendi ignaros rabulas, qui non eloquentes sed simpliciter loquentes dicuntur, & tantum quæstus gratiâ garrunt, lites producunt, & penè diuturnas faciunt. Imò miseros Rusticellos Næuoli rabulosuli & rabiosuli vi adamantina ad se pertrahunt, & suadent, vt litem moueant Dominis. Knich. de pact. vestit. c. 3. no. 60. & 62. De quib. Augustinus: Id quod in poculo aureo venenum, id in pravo homine eloquentia Nic. Reusn. in symb. 37. Fl. Leon. 4. clas. 2. fol. 179. & Martial. lib. 1. Epig.

Turpe reos emptâ miseros defendere lingua.

14. Tales, proh dolor, & olim & hodierno seculo reperiuntur, qui lites ex litibus serunt, dum differunt, transfugiendo ad analecta, eclogarium dicendi genus sapiunt ex inventarijs. Ita ex vna lite plures nascuntur, quarum litium novarum lis principalis quidem mater, Advocatus autē pater est, qui filiam minimè nutrit, sed Domin⁹ matris h. e. litis, matri, filiabus & patri sumptus litium præstare tenetur. Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 23. Idem de prioris seculi moribus Cornel. Tacitus de Orat. scribit: Advocatos offendere aut necessitate officij, aut fide advocationis, aut fortuitæ aut subitæ dictionis impetu, sed & magnâ impunitate peccantium. Apulei. in apol. 1. Quæ etsi possunt à patronis AEmiliani mercenaria loquacitate futilliter in me blaterata, ob mercedem & autoramentum impudentiæ deprehensa haberi, jam concesso quodam more rabulis id genus quo ferire solent linguæ suæ virus, alieno dolori locare. Am. Marcell. Quorum libertatem temeritas, constantiam audacia præceps, eloquentiam inanis quædam imitatur fluentia loquendi. Nonius.

O pestifera, fontica, fera, trux, soluti-loquentia.

Et plures alij tam nōstri quàm veteris seculi scriptores, loquentiam tanq̃ litium procreatricem notant, reprobant. Quod si tempus solum perderent, ferendi essent, vt Moriones & histriones, sed quia lites & causas vna perdunt, non immerito tenentur, vt inquit Bollet. lib. 2. hist. for. Rom. c. 3.

Tertia

Tertia malitiæ Advocatoriæ causa est juventus & inexperience, 15.
cum juvenes advocati plerumq; confusores litium dicantur, factum
quodcunque vtcunque capiant, idque in transcurso quasi, unde post
tantos tantæque moræ, sumptuum & molestiarum processus instar
fili undeque latè fumosi nectitur, & educitur: ut quod horâ sæpe vna
componi posset optimè litigium, de eo anni plures firmentur pes-
simè. Magn. Pegel. *in thes. rer. select. pag. 10.* Angel. *in l. 1. §. pueritiam
de postul. Ala. tr. de ad. christ. quæst. 35. q. 53.* Kell. *lib. 1. de off. jur. pol. c. 28.*
Ant. de Guev. *Im Hoffleuthwercker. c. 10.* qui in ipso litium portu im-
pingunt, similes nauigantibus Athenas, qui 1. anno sapientes 2. phi-
losophi 3. Rhetores 4. nihil erant. *ut ait Meridamus Eratr. M. Iacq.
Faye. la. 7. remonst. pag. 237.*

puteum puto te quoq; Quinti

Nam quantò altior es tam magè despiceris.

Cruda studia non debent statim in forum litigiosum deferri, ut ait
Petron. Arb. in Satit. Hi sunt comptuli illi juvenes, de quibus
dicitur.

Vir benè vestitus, pro vestibus esse peritus

Creditur à mille, quamvis idiota sit ille.

Si creat veste, nec sit vestitus honestè,

Nullus est laudis, quamvis sciat omne quod audis.

Spec. §. 2. tit. de adv. Quem reiicit Fichard. tract. Cancell. c. 8. Auét.
disc. Bom Justitienwerck. p. 82. Luc. de Pen. in l. 2. C. de vest. holoser. lib.
11. Ioh. Bapt. Magon. de pacroc. rat. c. 3. cum Antiquis precemur
Floram, netam cito floreat: cum Varrone num. 32. lib. 4. de re. rust. &
Astrologis præsiderati condemnemus. Plus enim valet umbra senis
quam gladius & eloquentia juvenis. Ias. in l. cum quod. si cer. per.
Schneidevv. in §. fin. no. 5. Inst. de fideic. here. Auét. disc. Bom Justitien-
werck. pag. 96. vbi monet: Hortulanos imitandos, qui arbores novas, &
veteres miscant.

Quarta malitiæ advocatoriæ causa est convitiandi licentia, & 16.
antiquo & nostro seculo in judicijs frequentissima. Marcell. lib. 30.
Cum ad inopiam muniendarum allegationum venerint, ad effrena-
tam deflectunt convitiandi licentiam: quo nomine ob assidua in
personas honorabiles probra, diebus dictis aliquoties sunt damnati.
Et paulò post: Sellularijs quæstib⁹ inescati inter se hostiliter dissident,
& ruptâ maledicendi ferocia, multos offendunt, quam tunc effu-

tiunt, cum commissarum sibi causarum infirmitatem orationibus validis convallare non possunt. *Spech. cent. 2. cl. 4. q. 40. n. 2.* vbi testatur, nec ipsum Ciceronem ab hac conviciandi licentia sibi temperasse, quem aliàs imitandum proponit Franc. Patrit. *de Reg. inst. tit. 4. Martia. lib. 5.*

Lis erit, ingenti faciet convicia voce.

17. Hodie nihil familiarius, atq; jucundius Advocatis, & Causidicis, cum commissarum sibi litium infirmitatem rationibus satis munire non possint, quod vel in collitigatorem vel in ipsum etiam iudicem conviciando, cavillando, objurgando, maledicendo, procacius & effrenatius invehantur. *Spech. §. cl. 4. q. 4. n. 1.* Ioh. Pet. Ala. *tr. d. Adv. & caus. Christ. p. 2. exerc. 6.* Das sie die feder gar zu Scharff spizen. At anserinus iste strepitus plus obest quàm prodest, qui plerumq; scommata, convicia, injurias, earumq; retorsiones, jurgia, dissidia, lites, inimicitias, & deniq; omnia mala, damna cum poenitentiâ causari solet. Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. c. 8.* Ioh. Pet. Ala. *tr. de Adv. & caus. Christ. q. 101. p. 1.*

18. Quinta malitiæ advocatoriæ causa est pactum de quota litis ab omnibus reprobatur. *l. sumptus. 53. de pact. l. 1. §. si cui. 12. de var. & extr. cognit. l. 6. §. præterea. 2. C. de postul. l. 15. C. de procurat. l. si contra. 20. C. mand. arg. c. precariè. 10. q. 2. Cuiac. 8. obs. c. 31. Mar. Freher. tr. de existim. lib. 3. c. 13. n. 2. Gail. 1. obs. 44. n. 1. Cammerg. Ord. p. 1. tit. 46. §. desgleichen.* Ratio: ne advocati & causidici illecti cupiditate lucri omnia moliantur, justa & iniusta, per fas & nefas, Auß alle beidem faß/ prout quidam vertebat, vt litem vincant. *§. arcentur. 3. q. 7. l. si qui adv. C. de postul. Ala. d. tr. p. 1. q. 12. Spech. cent. 2. cl. 4. n. 5. Graff. lib. 3. dec. aur. c. 8. n. 11. p. 1.* ait: eiusmodi litigiosas conventiones particulari lege esse prohibitas in Hispania. Magon. *de patr. rat. c. 8. n. 38. & seqq.*

19. Interea nonnulli avari, & impudentes causidici ejusmodi improbatis litium pactationibus maculant suam, & dignitatem & conscientiam, improbi deprædatores, latrones. Navar. in *Manual. c. 25. n. 30. vers. 7. Affl. ad const. Reg. lib. 1. n. 14. Rol. à Vall. conf. 36. n. 21. lib. 3. Sot. de just. est j. art. 4. col. 2.* Nisi post litem finitam interponantur Guid. Pap. *dec. 102, n. 2. & dec. 190. Quintil. lib. 12. decl. c. 7.* piraticam vocat causidicorum pactationem.

Scio quo vos pacto soleatis perplexarier

Pactum non pactum est, non pactum pactum est,

Quod velis lubet.

O tempora

O tempora! ò mores! quæ nundinæ, qui conventus Mercatorum depactas stipulationes frequentiores habent, quam forum judiciale? Pollet. *lib. 2. hist. for. Rom. c. 11.* Ala. *tr. de adv. Christ. q. 13.* admittit, si absque malitia de lite quis paciscatur. Mag. *de patr. rat. c. 8. n. 40.* Cavalc. *dec. 41. n. 43. lib. 1.* videat paciscens de lite ne malitiam contrahat.

Sexta causa est ambitio & vanitas: quia nonnulli ambitiosè de- 20
lectantur limina suarum ædium, & quasi atrium plenum intromitti, differendo lites vt sæpius interpellentur, & ad speciem magno concursu florere videantur. Ant. Mar. Corat. *in tr. de com. opinion. lib. 1. tit. 5. n. 56.* qui concursus barbaro vocabulo appellatur bonum avia-
mentum, guter zulauff. Ceph. *cons. 328. n. 22.* & in omni arte solet esse quæstuosus. Advocati Parisien. vocant alluvionem, & incrementum latens. Nonnulli blandiuntur sibi in pervolutione librorum ad
pompampositorū, allegando textus & glossas, suo ductu incho-
ant lites, inchoatas protelant, reddunt responsa litigatoribus ignaris, absque eo, quod in publicis Gymnasijs, aut privatis vera juris princi-
pia didicerint, & versati fuerint in cognitione terminorum, sine qui-
bus non poterit vnquam rectè applicari Theoria ad praxim, prius
damnati quàm nati. Ala. *quæst. 19. pag. 30.* Navar. *in man. c. 23. nn. 14.*
Tolet. *in sum. de 7. pecc. mort. c. 22. n. 3.* Graff. *dec. aur. lib. 3. c. 3. n. 5. p. 2.*
Ala. *quæst. 35. p. 53.* Carbon. *tr. de rest. q. 51. verb. iusto.*

Septima malitiæ advocatoriæ causa est negligentia, quæ fit lucri 21.
causa, in protelandis litibus tam supplicibus quàm appellatorijs.
Persuadent namque sibi pertinere ad justitiam commutativam, vt
pro rata præmij labor impendatur, & lis procrastinetur. Ias. *in l. diem
functo. num. 37. de off. ass. Bl. in l. 1. opp. 2. C. de legat. Ala. q. 15. per. tot.*
Nonnulli delectantur ludificari actorem capiendo fructum vberri-
mum ex diviturnitate litis, nec vnquam peremptoriè excipiunt, aut
exhibent instrumentum, nisi metu sententiæ imminantis. Bl. *in c. ex-
ceptionem. tr. de except. vbi vituperat eos qui dolosè protrahunt lites
justas. Fel. ib. n. 40. & in c. accedens. n. 23. vt lite non contest.* Grav. *cons.
692. n. um 1.* Quo genere peccati mortalis offenditur etiam Deus,
quando in agendis litibus alicujus pupilli aut minoris, multa de in-
dustria prætermittuntur, illâ fiduciâ, quod possint beneficio restitu-
tionis in integrum sublevari, quam deinde petunt, & hac ratione effi-
ciunt litem immortalem. Natta *cons. 16. lib. 1.* Ioh. Petr. Ala. *tr. de adv.
& caus. Christ. q. 31. p. 47.* Nonnulli

22. Nonnulli supplicationes sub & obreptitias ad principem mittunt, & subripiunt decisionem articuli emergentis. Cum autem omnia rescripta habeant tacitam conditionem annexam, si preces veritate nitantur, statim suscipitur disputatio super interpretatione rescripti, & veritate precum, quibus artibus protrahunt lites ad immortalitatem, & litigantes immoderatis expensis exhauriuntur, ut inquit Ala. d. tr. de adv. Christ. q. 86. pag. 114.

- Nonnulli exceptiones contrarias & incompetibiles proponunt, atque ita lites involvunt. Al. d. tr. q. 40. Covar. 1. var. res. c. 2. num 3. quamvis Exceptiones ad lites contrahendas inventæ l. 1. ubi Dd. quod
23. inst. caus. l. ampli. §. fin. C. de appel. Nonnulli provocant ab omni actu sive appellabili, sive non appellabili, sive sententia fuerit iusta, sive iniusta, malitiosè dicendo: Toties appello, quoties fuerit rejecta: Licet juraverint collitigatores se non appellaturos. P. Ala. d. tr. q. 46. & seq. Nec excusat, sed accusat, quod de stylo appellatur: quia stylus iste diabolicus & irrationabilis est, continens peccatum. D. Thom. 1. 2. q. 97. ubi Tabien. n. 4. Lud. Carbon. tr. de rest. q. 31. v. quare qui appellont, & lites protrahunt, tenentur ad restitutionem. Caveant ergo Advocati ne sibi accidat, quod ei qui semper appellaverat, & ægro- tans admoneretur mortis imminens: appello, appello, & fato cessit sine pænitiâ. Anton. p. 3. sum. de off. adv. c. 1. col. 3. Ala. d. q. 46. p. 71.
24. Nonnulli suadent litigatoribus, ut contractus etiam juratos minimè servent, sed absolutionem ad effectum litigandi impetrent. Molin. tr. de just. lib. 1. disp. 150. col. 3. v. illud. ubi inquit, admitti duplex peccatum, iniustitiæ scilicet & perjurij. Ala. d. p. 1. q. 51. Nonnulli ubi perspiciunt inspectione 4. scripturarum opus esse, vnam vnâ, alteram alterâ hebdomada requirunt, & lites involvunt. Nonnulli sollicitatores litium accusant, & se multitudine litium excusant, uti Procuratores in Cam. 1500. lites defendentes, Ioh. Pet. Ala. d. p. 1. q. 34. Lud. Carbon. tr. de restit. q. 24. verb. sexta concl. Nonnulli docent litigantem, ut subtrahat adversario instrumenta & testes per notarium exiguæ fidei, quibus litem defendere possit. Graff. dec. aur. lib. 3. c. 9. n. 3. p. 1. Ala. de adv. Christ. q. 45. p. 2. c. 57. n. 7.

25. Inter cæteras exceptiones, quibus vruntur advocati ad lites differendas, illa solet esse frequentissima, quod absint à loco iudicij, gl. in c. 1. & lite non cont. & in l. emancipatus. C. de repu. bon. poss. Fed. de Sen. con. 114. col. 1. Br. in l. ait. prætor. §. fin. ex quib. cau. maj. Ang. in l. si longius,

flongius. de jud. Ala. de adv. Christ. p. 1. q. 64. vbi existimat, absentiam advocati non retardare processum litigiosum.

Nonnulli obijciunt crimina falsa contra testes. *Sot. de just. lib. 5. q. 7. art. 3. Ala. d. p. 1. p. 74. & Advocati fiscales interrogant pro fisco, non contra, sed malè. Cl. in pr. q. 23. Tranq. Ambros. tr. de proc. inform. lib. 1. c. 2. quia veritas dicenda super tota lite gl. c. fraternitatis. de test. An. Scapp. in tr. de jure non scrip. lib. 3. c. 51. n. 18. Fr. Cason. tr. de torm. c. 6. n. 6. Sig. Scacc. in tr. prax. c. 81. n. 9.*

Nonnulli malitiosè judicem recusant, in quem conscientia suâ consenserunt, & litem inchoarunt. *l. apertiss. verb. anteq. lis inchoetur. vbi las. notab. 2. C. de jud. Paul. in l. si convenit. n. 3. de jurisd. omn. jud. Burs. conf. 265. n. 12. lib. 8. Sig. Scacc. in pr. c. 101. n. 8. Beros. cons. 16. n. 27. lib. 3.* Nonnulli victoriam litis promittunt *bei schelm 26. schelten/ vnd jhrer Seeligkheyt /* parum memores litis eventum esse dubium, nec laborem semper sequi effectum. *c. nisi. 10. §. quibus. de renun. & certum se asserere nemo debet, vbi esse non potest. c. cum conting. 24. de resc. Hen. Goden. con. 19. in f. exemp. in l. quesitum. 78. §. cum. vir. de leg. 3. vbi Paulus ait: ego apud fideic. prætorem petebam, nec obtinui.*

Tot, & plures sunt Advocatorum malitiæ, quibus lites prote-
lant, & promittunt clientibus die crastinâ, hebdomadâ sequenti, ter-
minationem litis, nec aliquid præstant, vt maiora tantùm honoraria
eliciant. *Ala. d. p. 1. q. 14. D. Thom. 22. q. 110. art. 3. vers. ad quintum. Navar. in man. c. 18. n. 6.* Quod peccati genus tantò gravius efficitur,
quantò fuerit frequentius ac diuturnius, veluti si 2. aut 3. annis advo-
catus litigatorem ludificaret. *c. consideret. de pæn. dist. 5. Roch. de Curt. in tr. de stat. n. 9. Navar. in man. c. 6. n. 14. Vit. Camb. de claus. tit. de abs. à jur. n. 10.* Et malum hoc in repub. tantum est, vt Medicis & Ad- 27.
vocatis occidendi data impunitas videatur. Sic enim Philemon ait
apud Stobæ. tit. de Med. Soli Medico, & Advocato licet occidere sine
suo periculo. *Plin. lib. 25. c. 1. Tolos. lib. 36. Syntagm. c. 21. n. 29.* Vnde
Advocati, & Medici tres facies præ se ferunt suis collitigatoribus, &
infirmis, tempore necessitatis ANGELI, remissius agente morbo, &
lite HOMINIS, finitâ verò lite, & restitutâ sanitate CACODAEMONIS.
ex add. ad dec. 123. Aff. Hier. Magon. dec. 111. n. 13. And. Knich. in comm. jur. Sax. c. 2. p. 247.

Octava malitiæ advocatoriæ causa est prævaricatio, quando parti 28.

S

adversæ

adversæ gratificando hortantur clientem justè litigantem ut transi-
gat conditionibus iniquissimis, quasi causa non habeat fundamēta,
& lis futura sit diuturnior: ob id de industria protrahunt lites, ut
clientes moræ impatientes suscipiant legem conventionis, quam ad-
vocati dixerint: quo genere malitiæ produnt clientem, & incunt
gratiam à colligatore, à quo tandem recipiunt munera promissa. P.
Ala. *d. tr. de adv. q. 42. p. 63.* Interdum etiam pro jure utriusque col-
litigatoris patrocinantur, & Notarios juvenes habent in ordinem
causidicorum cooptatos, qui ad speciem suscipiunt tutelam clien-
tis adversantis, sed reverà causidicus principalis omnia regit, disponit
& moderatur, & ita furtivè prævaricatur, utrumque litigatorem de-
fendendo. Ala. *d. tr. de adv. & caus. Christ. q. 42. & 97.* Reliquæ præ-
var. species passim apud auctores. *t. 1. de prævar. Ulci. 1. I. R. c. 48. Plin,*
lib. 18. c. 19. Sarisb. lib. 5. de nug. curial. c. 13. ubi prævaricari vocat vera
abscondere. Nonnulli denique Currerios sive executores, Germ.
Stöcker/Starosten/ à recto justitiæ tramite revocant, executionem im-
pediunt, & malitiosas suadent cautelas, quæ non possunt exerceri
sine 600. peccatis mortalibus. Ala. *d. tr. q. 91. in f.*

29. Ob has & mille alias advocatorum malitias Bodinus laudat Fer-
dinandum Hispaniæ regem, prohibentem, Ictum aut causidicum in
Indiam orientalem ducere, ne litium semina ab illis importarentur;
ex adverso culpat Matthiam Corvinum Regem Pannoniæ, Ictos ab
Italia accersentem, quos brevi, tantis litium ambagibus circumventi
expulerunt. *lib. 5. de Repub. c. 1. n. 511. Lud. Vives lib. ult. de causis cor-
rump. discipl.* brevi tempore, inquit, ubi nullæ prorsus essent lites, o-
mnia vidisses fervere, litibus, controversiis, petitionibus, responsioni-
bus, exceptionibus, comperendinationibus, procrastinationibus, Et
ibid. Multi advocati & Patroni, ne fame ipsis pereundum sit, lites
quærunt, semina earum ubique spargunt, movent, augent detorquen-
dis legibus, & lites malunt constituere quàm tollere. Apud Polo-
nos rarissimè procuratores vel Advocatos admitti testis est Sig. lib.
Baro *de reb. Mosch. in sanct. Basil. Tolos. lib. 49. Synt. c. 6. n. 17.* Sic
Claudius censor olim advocatos sustulit. Sueton. *in Claud. c. 16.* De-
nique Carolus Magnus *in c. de pac. c. 12.* ait: pravi Advocati tollantur,
& tales eligantur, qui sciant & velint juste lites terminare.

Hæc de causis malitiæ advocatoriæ, quæ partim communes
sunt cum procuratoribus, sollicitatoribus, & notariis, partim singu-
lares.

lares. Sicut enim triticum in solo infelici, aut alterius occasionis maleficio in lolium aut ægilopem sterilemque avenam degenerat: ita hi in ipsa æquitatis arcana minimè penetrantes circa rubricas albumque forense hærent, Legulei. Pollet. *lib. 2. hist. for. Rom. c. 3.*

Procuratores, aliquos non omnes, Bart. ex Plauto in Menæch. 30. vocat canes curiarum & devoratores: Plato accipitres pecuniæ & mures aliena rodentes, litium satores. Sen. in lud. de morte Claud. venale genus: clamosi rabiosa fori jurgia vendens, improbus reis, & verba locat. Id. in Herc. fur. Demosth. contra AEsch. philodicos spernolicos & ἡς ἀγοράσπεριζέματα, q: fori vafriumenta. Aristophanes ὀρθοφοῖοσυκοφαντοῖοδικολαλαιπώρης: quod nomē ita protēsum in sesqui pedem accommodum est lites extrahentibus in æternum. Pollet. *lib. 2. hist. for. Rom. c. 3.* Ulpianus: concinnatores litium, qui Græcè dicuntur δικόρραφοι συνοκολληταί ἐργόλαβοι lites perpollientes. Tolos. *lib. 49. syntag. c. 6. num. 29. ex Plin. lib. 14. c. 20. L. instrum. de pen. leg.* Pollet. *lib. 2. hist. for. Rom. c. 3.* feces ICTorum.

Quintilianus *lib. 12. c. 9.* rabulas, à rabie, quando & ad ravim vsq; litigant, excandescunt. Tol. *d. c. 6. n. 2.* & latratores, Germ. Zungendre-
scher/ quos aut rei domesticæ absorpta substantia, aut cæcus ambitio-
nis æstus in forum agit, vt ait Schonborn. *lib. 3. pol. c. 41.* Cic. clama-
tores. Apuleius: togatos vultures: vilissima capita, forensia peccora. Iust. Lips. *cent. 1. ep. 8.* corvos fori. Et in not. ad pol. viperas sibilantes. Ioan. de Plat. linguosos iniuriosos, & pauperum dilaniatores. Wes. *in par. de postul. n. 7.* improbos Sycophantas, Phormiones, & Holo-
phantas, qui audacter cum Cicerone profitentur se tribus mensibus futuros ICTos. Schonborn. *lib. 3. pol. c. 4.* Sed objecta sunt repagula
Caussidicis nostri Seculi quasi belluis indomitis & furentibus, ne
pauperiem faciant, inquit Fr. Pollet. *lib. 1. hist. for. Rom. c. 5.*

Hinc est quod procurator litigiosus & cavillofus pro idoneo fi- 31.
deiussore non habeatur. Br. Cost. & alij Dd. in l. 2. pr. qui satisd. cog.
Ias. in l. 2. n. 19. pr. ff. sol. matr. Hip. in rub. de fideiuss. n. 257. Nat. cons. 143.
n. 10. Angusol. cons. 40. n. 9. Ioa. Seixon. in cons. Turon. tit. 1. §. 24. gl. 3.
Rod. Saorez. in decl. ll. for. tit. de comperendinat. §. nunc oportet. n. 19. Eman.
Soarez. lit. E. n. 134. Ratio: quia ab his litigiosis & annosis procu-
ratoribus calumnias praxeos, & fori anfractus expertis, difficilius pe-
cuniam quàm ab Hercule clavam extorseris. P. Rebuff. in l. si ita sti-
pulatus. col. 4. de V. S. Hering. tr. de fideiuss. c. 7. n. 591.

- Ergò magis tutum ne quisquam nitro & carbonibus acetum affundens, sibi litigia cum talibus locutuleis & rabulis attrahat, qui ὁ πρὸς τὸν ὁ πρὸς βολὸν tinnulis nugis, teretismatum strophis, sophismatum cassibus, captiunculis formularum, sutelis, sycophantijs, technis concenturiatis & factitijs fabricis, in labyrinthos, mæandrosq; litium æternarum collitigatores suos imprudentes intrudunt, Poller. *lib. 2. hist. for. R. c. 3.* Hering. *d. c. 7. n. 594.* verba important ac pecuniâ vendunt, ut lites vincant, sicut Hermodorus. Erasm. *in chil. 2 cent. 6. adag. ult.*
32. *ult.* Experientia enim testatur cotidiana, hoc seculo litigioso Sextum Abutium (quem Cic. in orat. pro Cæcin. commendat, quod fuerit defensor litigiosus, concitus ad rixam, & seditiosorum omnium eloquentissimus) nō planè interiisse, sed multos æmulos litigaturos, præcones actionum, cantores formularum & aucupes syllabarum post se reliquisse, adeò ut verum fiat illud Plauti in Pænulo

*Hodiè doctiores non sunt qui lites creant, quàm hi sunt
Qui si nihil est litium, lites serunt.*

& contra IUSTITIAM armatam linguam gerant.

Baptistæ Mantuani eclog. 6.

*Stultorum est aliud genus immedicabile quoddam
Causidici, latratores, rabulaq; forenses,
Nummorum aucupium, docti, legumq; tyranni
AERE patrocinium vendunt, producere causas,
Et lites pendere diu vindemia quædam est.*

33. Accedunt & succedunt procuratoribus ad lites institores litium, vulgò sollicitatores dicti, quòd promoveant, sollicitent, & accelerent lites, uti mercatorum factores negotiorum, quorum magna copia imprimis Spiræ, Pragæ, Parisijs & Romæ, qui diplomatum expeditioni operam præstant, Octav. Vestrio *lib. 2. introd. in aul. Rom. c. 20.* dicuntur Ianizeri. Et quidem meræ & veræ sunt iudicum corruptellæ, auctores invertendarum litium, & impij cautelarum architecti, imò consiliorum inquisitores, & detectores, ut mirum hodiè non sit, si consilia Imperij non sortiantur optimum finem. Sunt enim juxta Imperatorem, aut Regem, ut ait Pet. Greg. Tol. *lib. 49. Syntagm. c. 5. n. 12.* tot muscæ, sollicitatores dico, & nihili aulici homines, hirudines litigantium, qui intellecta renunciant, & rescribunt, ut ante exitum ab impijs hominibus præveniantur. Sunt & alij litium insti-
tores;

tores, harpyæ quædam, qui sæpè devorant salaria procuratorum, attentando vel eludendo, quæ muneris illorum, vt sibi lucrum referrent & lites in infinitum protelent. Deniq; sequuntur Notarij tan- 34.
quam succenturiati litium protelatores, & ebuccinatores. Multitudo Notariorum exinde constat, quòd in sola Camera Imperiali 916.
sint immatriculati, vt ipse Notarius Simon Gunterus in thes. pract. tit. 25. secundum alphabetum refert; neq; minores in vna erunt provincia, præsertim litigiosa, inter quos si reperiatur vnus doctus & expertus Notarius, reperiuntur 25. indocti, nullam habentes juris notitiam, vt conquesti sunt Hip. de Mars. *rub. de fidej. n. 39.* Cogn. in l. si librarius. n. 2. de R. I. M. Anton. de Amat. dec. 29. & 30. Vinc. Caroc. dec. 22. n. 1. & 2. dicentes: quod Notariorum imperitia sit periculosa, & ponat cōscientias proborum in magno discrimine, item, quod illorum ignorantia alijs lucrum, alijs damnum indebitè atq; malitiosè afferat, deniq; sicut Italus linguam Teutonicam: ita & Notarij efficaciam clausularum nesciunt, & per consequens litigatores in discrimen adducunt. not. Hering. de fidejuss. c. 7. n. 497. Bertaz. tr. claus. claus. 39. gl. 1. n. 1. Pruckm. cons. 7. n. 63. vol. 2.

Nonnulli Notariorum suos habent advocatos litigiosos, qui- 35.
bus omnes deferunt lites, vt ait Ioh. Pet. Ala. tr. de adv. & caus. Christ. p. 1. q. 70. Nonnulli scribunt testes iurasse, qui injurati deposuerunt. Nonnulli secreta processus nondum publicati evulgant. Nonnulli mille alia litium protelandarum vafrimenta noverunt & cognoverunt. I. P. Ala. d. p. 1. quæst. 72. & 75. Et Magn. Pegel. in thes. rerum select. pag. 14. quod si per Notarios commissiones expediantur, magna perniciēs sequitur, fortunarum, dignitatum, honorum, & vitæ ipsius iactura.

Vndè non omnes sed vt plurimi, similes sunt picæ & psittaco, 36.
qui stant in palatijs dominorum, & nesciunt quid loquantur. Lud. Rom. singul. 53. Erasmi. lib. 4. apophteg. nu. 13. Alex. con. 208. nu. 3. lib. 6. Cyn. & Bl. in l. jam hoc iurej. de vulg. & pup. subst. Caccial. in l. precibus. n. 8. C. de impub. & al. subst. vbi dicunt, Notarios vt plurimum ignorare vim clausularum, ac esse ad instar Cantorum, qui benè cantant per Præcticam, & nesciunt rationem sui cantus. Iac. Macchisel. in syl. qq. pract. q. 3. n. 10. M. Anton. de Amat. dec. 10. nu. 16. Volunt enim omnibus morbis litigiosis vno collyrio mederi. I. P. Ala. tr. de adv. & caus. Christ. p. 2. exer. 4. & cæteris litium, è quibus proverbium

37. natum est, pro re litigiosa & periculosa. Etc. Notariorum. Quod facetè exprimit in facetijs Italicis Piousano Arlotto. Interrogatus enim quam orationem singulis diebus Deo dicere oporteret, respondit: Signor mio I. C. guardatemi da furia di Villani, di guazambaglio, di Medici, da cetera dei Notai. h.e. Deus meus serva me à furore rusticorum, fractione cruris, Medicorum ana, & Notariorum &c. P. Greg. Tol. lib. 47. syntagm. c. 42. n. 5.

- Plura ejusmodi litigiosorum advocatorum, procuratorum, sollicitatorum & notariorum encomia qui disiderat, legat D. Bernhardum ad Eugenium lib. 1. c. 9. Cassiodor. sup. psalm. 73. Domi. Nannum Mirabellium. in sua Polyanth. verb. Advoc. fol. 13. Tiraq. de Nobilit. c. 29. Castrit. in add. Masver. tit. de procur. in alleg. nu. 4. Clau. Can. tiuncul. in paran. de rat. stu. leg. Bud. & Zas. ad l. 2. de orig. jur. Bern. Græv. in concl. præct. concl. 43. cen. 2. num. 4. Eilh. Lubin. in seculi nostri maledoctos fol. 3. Pet. Heig. p. 2. q. 7. pr. Camill. Borell. in præf. consuar. n. 18. & seqq. ne nova videantur litigiorum dicta. Nihil enim dictum, quod non dictum sit prius, λέγω δὲ ταῦτα ὡς ἱστανὰ πάντων, ἀλλὰ ἱστανὰ τῶν ἐνόχλων τοῖς εἰρημένοις ὄντων. Itaque irasci mihi nemo poterit, nisi qui antè de SE voluerit confiteri, neque propterea auctori lites moveantur, quasi jurisprudentiam litigij arguat, aut ICTos, Advocatos, Procuratores, Notarios malitiosa litigiorum instrumenta statuatur; nihil minus, quia veram jurisprudentiam imprudenter non attingit, nec advocatos aut ICTos veros, sed meros litium ebuccinatores & rabulas forenses ebuccinat, eo fine, ut vera Iurisprudentia, & veri ICTi atque Advocati à malitiosis hominum litigiosorum calumnijs vindicentur, ne abusus usum tollat, secundum illud Ovidianum:

Et mala sunt vicina bonis, errore sub illo

Pro vitio virtus crimina sæpè tulit.

- Auct. disc. Bom Justitiënwerck. p. 80. & 83. ubi comparat Equites & Advocatos. Ordo equitum est honorabilis, pro salute patriæ inventus, quod si in eo pravi reperiantur, ordo non depravatur. Idem judicium de Advocatis. De bonis nil nisi bonum, quia boni causarum patroni h. e. advocati, procuratoris, Notarij est ab injustis litibus abstinere, ne scilicet ita agendarum litium gloriâ capiantur, ut eâ luce fori, cujus splendor malitiosa & ambitiosa ingenia facilè incendit, derelictas passim & sine delectu lites omnes defendendas amplexentur,

plexentur, & pugnis civilium concertationum, pulveréque, forenfi
 rabie atque odio ipsas pertractent, tanquam si ipsimet de re propria
 litigarent, cum potius deplorare deberent tantam litigaturientium
 licentiam atque malitiam: Sed par est generosos animos omni stu-
 dio vires colligere, quibuscum in hanc arenam descenderent, vt af-
 flictam litigatorum innocentiam defendant: veritati patrocinentur:
 fraudes & injurias propulsent: in propulsationem improbitatis atq;
 malitiæ summâ contentione pervigilent, tonent fulminentque eo-
 rum eloquia. Etenim Imp. eos prærogando non ad iniquas lites
 tuendas accendit, sed ad justas enixis viribus sustinendas adhortatur.
l. advocati. 14. C. de adv. div. jud. Ioh. Ordelaph. ad l. fin. nu. 94. de R. V. 40.
 Quod si fecerint, veris Ictis & sacerdotibus justitiæ meritò adnume-
 rantur: sin minus, gaudent ejusmodi titulis vt vituli, lucrosi & sagi-
 nantis eloquentiæ candidati, qui lites malas meliores, & bonas peio-
 res reddere satagant, nec ullam obligationem tam firmiter scri-
 ptam sentiunt, & cōsentiunt, quin infirmari possit. Das seind Juristen
 possen vnd stucfe. Honestiores qui contrarium statuunt simplicistas
 vocant. *Non est simplicitas digna favore magis.* Hering. *tr. de fidej. c. 7.*
n. 594. Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 84. vbi refert. Zas. in l. 2. §.
post. hoc. verb. me obtinuit. de Orig. jur. Hi philodici non jam ton-
 dere clientes, sed & deglubere, imò totos vorare cupiunt: securi quē
 litis eventum fortuna ferat, dum eloculaverint, depilarint, exossa-
 rint, quos defendendos susceperant, eo nomine salvi putandi, si mo-
 dicos salvos relinquant. Quem venandi vel potius prædandi vsum 41.
 quis non inhumanum insociabilemque nominaverit? Advocati, (de
 quibusdam nebulonibus loquor, inquit Zasius) quæ paulò ante vt
 honesta defenderant, mox si lucrum suadeat, versutijs suis subver-
 runt, solis & iustitiæ oculos frustrantur, calumniantur, tergiversan-
 tur, cavillantur, vt lites trahant, differant, augeant, & vt cum gl. dicam
 in l. quod si nolit de AEdil. ed. causas pessimas facie honestatis indu-
 ant: quos certè quomodo non juris eversores potius, quàm profes-
 sores nuncupaveris? Omnis eorum cura, omne exercitium, omnis
 conatus, omnis cogitatio circa lites & jurgia consistit, qui litibus tan-
 quam 4. elementis conservantur & nutriuntur. Quod si iudices in
 omnibus morem non gerant, ad eorum libitum decernant, pronun-
 cient, definiant, exequantur, illos inscios, ineptos, rudes, iniustos, im-
 pios,

prios, vocant affirmant, proclamant, divulgant, vt ex Quintil. Mandos. *de ingrat. c. 78. refert.* Ioh. Bapt. Magon.: *de recta patroc. rat. p. 2. c. 57. n. 7.* De his facetè Oliveri. Maillardus. Sorbon. Dom. 1. Adv. Serm. 11. ait, diabolus quondam ægrotum, neque pisces neq; carnes, sed pastillum de linguis procuratorum & rabularum comedere voluisse. *Matag. de Matagon. ad Italo-Gall. pag. 254.*

42. Priores vti viri boni & Icti probi, ipsimet hanc rabulariam litigaturiendi artem improbabunt: posteriores aut tacebunt, aut veluti canes fuste percussi latrabunt, secundum illud Syracidis. c. 22. v. 24. qui cor stimulat effectum provocat. Aliud est jurisprudentia, aliud Ars rabularia, aliud vera & non fucata Philosophia, aliud Sophistica, *Matag. de Matagon. ad Italo-Gall. p. 248.* aliud artificium, aliud malefium quod jactant, *Es sey keyne Kunst eyn gute Sach zuerhalten/sondern eyn böse zugewinnen. Auct. disc. Vom Justittenwerck. pag. 88.* Rabulæ item & cavsidici processum litigiosum dirigentes distinguantur à Ictis, qui consultationibus operam navant. Tib. Decian. *in apol. adv. Alc. c. 19. nu. 21.* Pruckm. *cons. 50. nu. 252. vol. 1. vti Knich. in præfat. com Saxon. pag 15.* consultius putat & tutius, hoc ævo consultationibus quem operam dare, quàm vt judicis vices subeat. *arg. eor. qui trad. Corn. cons. 35. n. 1. vol. 3.* Sed

*Cum facias rectè ne cures verba malorum,
Non est arbitrij nostri quid quisq; loquatur.*

43. Fa pur benè, & lascia dire. Ea demum vera laus est à laude dignis quæ proficiscitur: ab improbis verò, malitiosis & litigiosis laudari vituperium potius quàm laus est. *Auct disc. Vom Justittenwerck. pa. 85.*
Hæc de litigiosa Advocatorum, Procuratorum, sollicitatorum & Notariorum malitia: quos si potestate calumniandi armaveris, perinde feceris, ac si febricitanti vinum, bilioso mel, cæliacis obsonia porrexeris, quibus animi morbus. *h. e.* stultitia litigaturiendi incrementa capiat. *Schonborn. lib. 2. polit. c. 6. in f.*

CAPVT X.

DE FALSITATE, MENDACIO, & SIMVLATIONE, proximis litium forensium causis.

S V M M A R I A.

1. Proximalitiumcaussa, Falsitas, Mendacia, Simulatio.
2. Falsitas suppressio veri lites generat.
3. Falsus creditor, & venditor falsas lites mouent.
4. Falsus procurator, tutor, fallitus lites fingunt.
5. Falsitas quid, & quot modis committatur.
6. Verbis & scriptis quomodo Falsitas committatur.
7. Abusu & facto Falsitas committitur.
8. Tria falsitatis requisita adferuntur.
9. Mendacium, & mentire, quasi contra mentem ire.
10. Litigia sunt mendacij vestigia.
11. Delinquentes, & Mercatores mentiuntur.
12. Militia huius seculi mendax malitia.
13. Mundus fallit simulatione, & dissimulatione.
14. Mentiri seruire, & libero homine indignum.
15. Non mentiri, & mentientem detegere sapientis.
16. Mendacium est peccatum contra naturam.
17. Hypocrita, non viri boni est mentiri.
18. Medicis an mentiri liceat.
19. Opinio veritati non praefertur.
20. Mendaciorum genera, ubique sunt peccatum.
21. Mendacia etiam bona sunt vitanda.
22. Veritas, & mendacium sibi contrariantur.
23. Dilemma contra iniustum Litigatorem.
24. Mendacium in simulatis factis reprobatur.
25. Simulata equitas est duplex iniquitas.
26. Simulatio imaginem veritatis habet.
27. Vtrum simulare aliquando liceat? Aff.
28. Aulici & consilary multa simulant.
29. Stratagemata omni jure sunt concessa.
30. Vulpinaris simulatio, & dissimulatio in hoc seculo.
31. Stratagemata forensia Juristen possen an licita.
32. Negatur,

32. *Negatur, quia omnis simulatio, & dolus deponendus.*
33. *Mendacium arguit dolum proferentis.*
34. *Mendacium jocosum extra lites non punitur.*
35. *Falsitas & Mendacium foro exulent.*
36. *Montes aureos mentientibus non creditur.*
37. *Exercitus Litigatorum mendacijs pugnat.*
38. *Mendax Litigaturiens describitur.*
39. *Mendacia & simulationes sunt pro obsonio.*
40. *Difficile est verum à falso & simulato discernere.*

INTER propinquas litium forensium causas est **FALSITAS**, **MENDACIUM**, & **SIMULATIO**, quæ veritatem factorum alterant, & ita in litibus variant, ut ipsum quoque jus commune propter mendacium varietur, & Germanicum circumferatur proverbium, Das dem Eugener so tieff ins Maul gesehen wirdt wie dem Warsager. Giov. Ant. Palaz. p. 3. del gouer. di stat. c. 24. Zanatar. de pr. for. Mediol. n. 295. Omnium graphicè has litium causas describit Virgilius.

*EST & NON cuncti monosyllaba nota frequentant,
His demptis, nihil est hominum quod sermo volutet.
Omnia in his, & ab his sunt omnia, siue negoti.
Siue OtI quicquam. seu turba, siue quietis,
Si consentitur, mora nulla intervenit, EST, EST,
Sin controversum, dissensio, subiiciet NON.
Hinc fora disstant clamoribus, hinc furiosi
Iurgia sunt circi.*

2. Vbi enim verum magis supprimitur, quàm in litigiosis hominum actibus & contractibus? Fallax certè & deceptrix res est **FALSITAS**, quæ veritatem imitatur, & lites ex litibus producit. §. 1. in pr. ubi gl. in auth. de inst. cant. & fid. l. cum filijs. §. heres. de leg. 2. cum veri suppressio falsum habeat à σφάλλομαι, supplantor, deicior, decipior. Auth. presbyter. in 1. de ep. & cler. l. 1. §. 1. ad l. Corn. de fals. l. 2. C. si cont. jus vel util. publ. l. si is qui. 14. §. utrum. de reb. dub. Var. lib. 5. de ling. Lat. Tolos. lib. 36. Syntag. c. 1. n. 3. Exemplum vnum atque alterum producemus. Modò falsus creditor prodit, qui se simulat **ESSE** creditorem, & debitorem litibus molestat, cum **NON** sit l. falsus. 43. de furt. Modò falsus venditor, qui rem eandem duobus vendiderit, vel rem alienam.

alienam scienter distraxerit, *l. qui duobus. 21. ad l. Corn. de fals.* Damhou. *in pr. rer. crimin. c. 120.* & ita emptores ad litigia protraxerit, nisi prior negligens in exsolvendo precio, tempore debito, quo casu impunè res alteri vendi, nec lis moveri potest. *Sal. & reliqui Dd. in l. quotiens. 15. C. de R. V. Fab. à Monte tr. de empt. & vend. q. 3. pr. n. 50. Ias. in l. 1. D. Pio. 15. §. sed si emptor. n. 5. & ibi Alex. n. 3. de re jud.* Hip. de Mars. *in l. quod est verum. ad l. Corn. de fals.* Bonif. *tr. de furt. §. 9. n. 93.* Idem, si prior venditio ipso jure nulla fuerit. *Alex. cons. 85. col. 5. lib. 3. Plot. in l. si quando. 9. n. 177. in f. C. unde vi. Bl. cons. 15. lib. 1. Menoch. lib. 2. aa. jj. qq. c. 381. n. 19.* Deniq; si secundus emptor sciverit, rem prius alteri fuisse venditam, quia volenti non fit iniuria. *l. 1. §. usque adeò de iniur. l. 34. C. de transact. c. scienti. 27. de R. I. in 6. Harp. ad §. item lex. Corn. 7. Inst. de publ. jud. n. 3. & seqq.*

Sic falsus procurator dicitur, qui simulat, fingit, adseverat falsa 4. litigia, qui mentitur se esse procuratorem alterius. *l. si is qui. 75. de furt. l. si quis servo. 18. de solut.* Sic falsus tutor, falsum testamentum, falsus modius dicitur. *l. Paulus. 221. de V. S. Hotom. ill. qq. 17. p. 105. Hering. tr. de fidej. c. 20. §. 27. n. 37.* Sic falsus debitor, qui me absentem in instrumento tanquam fidejussorem scripserit, aut scribi curaverit. *l. qui veluti. C. ad l. Corn. de fals. l. ult. vers. iniquum. C. de conu. fis. deb. l. 1. C. de fidej.* Sic Bancorruptus, & fallita lites movet & fovet, imò litigiorum plaustra in Respub. invehit, de quo consequentia bona: Est decoctor atq; fallitus: Ergò fraudator. Bene Strach. *tr. de decoct. p. 3. n. 22. Pruckm. con. 19. n. 82. vol. 2.* Vnde falsitas est vera litium pro- 5. creatrix & actus dolosus, veritatis mutandæ gratiâ ad alterum decipiendum factus: *Hostien. in sum. de crim. fal. §. 1. Wes. & Harpr. ad §. 7. n. 2. Inst. de publ. jud.* qui committitur consensu, verbis, scriptis, abusu, & facto, spargiturq; per omnes processuum chartas, & in omnibus litigijs vestigia relinquit, vt vnus colligatorum ferè semper falsitatis argui possit. *Giov. Palaz. par. 4. del gover. c. 11.* Consensu falsitas committitur, quando quis alium per contractus circumvenit, & ad lites provocat. Verbis, si iudex pecuniâ corruptus, vel aliàs dolo 6. malo, legibus & constitutionibus contrariam rulerit sententiam, & ita lites finitur? lites procreaverit. *l. 1. §. 3. ad l. Corn. de fals. Damh. in pr. rer. crim. c. 121. n. 8.* Vel si testis pro decidendâ lite sciens & dolo malo falsum testimonium dixerit. *l. 1. ad l. Corn. de fals. l. 14. C. de test.* Nec is solùm testis falsi postulatur, qui falso respondit, & lites intrica-

vit: sed ille etiam qui interrogatus in iudicio de re quâdam litigiosâ, veritatem subticuit, seq; nil scire affirmavit. *c. 1. ext. de crim. fals. Covarr. in c. quamvis. p. 1. rel. §. 7. n. 5. de pact. in 6. Menoch. lib. 2. aa. jj. qq. cas. 310. n. 14. Clar. lib. 5. sent. §. falsum. n. 5.* Scriptis falsitas committitur, si quis falsa instrumenta componat, dictet, in mundum redigat, aut instrumenta, registra, rationes, acta, libellos, cautiones, chirographa, epistolas, scienter & in fraudem alterius lædat, corrumpat, mutet, adijciat, demat, radat, deleat, falsè subscribat, falsa sigilla appendat, aliudvè faciat, quò rei veritas non appareat, sed lis ex lite oriatur. *l. 1. 2. 16. 23. & 25. ad l. Corn. de fals. Paul. 5. sent. tit. 25. Damb. in pr. crim.*

7. *c. 122. Harpr. ad §. 7. n. 24. Inst. de pub. jud.* Abusu committitur falsitas, si quis collitigatorum dolosè falsis testimonijs aut instrumentis vtatur, vt litem vincat. *l. falsi nominis. 13. §. 1. ad l. Corn. de fals. l. 4. & 8. C. eod.* Sed excusatur, si ante finem litis abstineat & pæniteat. *Harpr. ad §. 7. n. 35. Inst. de publ. jud.* Deniq; facto committitur falsitas, si quis collitigatorem deijciat, & se pro possessore gerat, sicut etiam is, qui se pro Comite Palatino, Equite, Nobili, Doctore, Notario, cum non sit, gesserit, & ita lites accumulaverit, in hoc falsi crimen incidit. *l. 13. & 27. §. fin. ad l. Corn. de fals. l. vn. C. de inut. nom. Damb. in pr. crim. c. 123. n. 10. Menoch. 2. aa. jj. qq. cas. 318. Vult. 1. jurispr. Rom. c. 49. n. 45. Tolos. lib. 36. Synt. c. 4. n. 1.*

8. Quod si litigator falsum dicat, & putet verum esse quod asseveraverit, excusatur. *c. homines. 22. q. 2.* quia requiruntur 3. ad falsitatem, immutatio veritatis, dolus, & si alteri collitigatori nocumentum sive damnum inferatur, sine hoc enim falsitas non punitur. *l. quid sit fals. 13. ad l. Corn. de fals. l. si quis in pign. 36. §. ult. de pig. act. Clar. §. falsum. n. 9. & 35. Covar. c. quamvis. p. 1. relect. §. 7. nu. 6. de pact. Menoch. 22. aa. jj. qq. cas. 307. Tolos. d. lib. 36. c. 1. n. 6.*

Falsitas est imago quædam, & quasi simia veritatis in litibus vstitissima, à qua aliquantulum calumnia & mendacium distat, dicente Kellero. *lib. 1. de off. jur. pol. c. 20. Giov. Ant. Palazz. p. 4. del gouerno di stato. c. 11.* indubitatè affirmat, nullas lites futuras, modò mendacium non sit. E tantò accresciuto it maladetto vitio della Bugia, che s'egli non vi fosse affermeriano indubitata mentè, che non vi Sariano litigi nella Republica. Ergò exosam Mendacium Litigaturientium malitiam vltèrius contemplemur, detestemur, fugeamus.

9. Estque Mendacium, quod habet falsam significationem vocis cum

cum voluntate fallendi. Et fallere semper est voluntatis, falli, vel infirmitatis vel temeritatis. *c. beatus P. §. 1. 22. q. 3. Tolos. lib. 36. synt. c. 1. num. 5. August. de verb. Apost. sermo 38. Ordelaup. ad l. fin. n. 361. de R. V.* Sed tam vafre & callide veritatem imitatur mendacium, vt auditorem etiam doctum decipiat. Etenim cum bonarum mentium sit culpam agnoscere vbi culpa non est, & debitum potius fateri, quam falsis & litibus & malitijs se implicare. *not. Hering tr. de fidej. c. 1. n. 87. Thales Milesius interrogatus, quantum à veritate distaret mendacium? Respondit, quantum oculi ab auribus. Ordelaup. ad l. fin. nu. 490. de R. V.* Mentiri dicitur, quasi contra mentem ire, & veritatem immutare, vt Nigidius Figulus de finivit. *Cypræ. de iur. Con. c. 4. §. 15. no. 3. Ioh. Ordelaup. ad l. fin. n. 491. de R. V. c. beatus §. ille 22. q. 2. l. generaliter. C. de non num. pec.* quia mens repellit mendacium, nec admittit interpretationem cavillosam, vbi verborum sensus clarus est. *Dec. cons. 633. nu. 4. Alex. Turram. ad l. & ideò. n. 11. de ll. Pruckm. cons. 50. nu. 9. & seqq.* Sed, pro dolor, quotusquisque est tam in iudicijs, 10. quam extra, qui non contra mentem eat? Advocatus contra mentem colligatorum lites in infinitum differt & protelat, colligatores sæpè contra mentem contractus, testamenti, instrumenti, & aliarum scripturarum mentiuntur. Testes contra mentem veritatem celant, iudices contra mentem legum iudicant. Denique quid aliud litigia, quam mendacij, falsitatis, cupiditatis & avaritiæ vestigia, quibus inducti homines litigaturientes aut totum factum negant, aut mutant, aut alterant, & ita lites accumulunt. *Giov. Ant. Palaz. p. 3. del. gouer. distato. c. 26.* Quid Cicero, nonne malitiosam Munatij litem tantâ verborum caligine involvit, vt eam iudicibus probaret? Quid accusatores Socratis, nonne tantis lenocinijs suam orationem ornarunt, vt ipse Socrates, teste Platone, confiteretur, eos valde probabiliter dixisse, licet verbum verum non protulissent? Hæc est illa dementatrix humani ingenij falsitas. Sic delinquentium mentiri 11. proprium est, vt ait Ioh. Ordelaup. *ad l. fin. nu. 536. de R. V.* exemplum Caini inducens. Sic, vt paulum de litibus publicis dicamus, nihil vsitatius inter milites & mercatores, quam vt parvi lucelli gratiâ in vna hora aliquoties Deum abnegant, diabolo se voveant, & quoties loquantur, toties mentiantur. Hinc Chrysost. apud Gratian. *c. eiciens. 88. distinct.* Mercator sine mendacio, *inquit*, & perjurio esse non potest. Et Demosth. *in orat. pro Phorm.* ingens, ait, esse miracu-

lum, si idem mercator industrius videatur, & probus. Godelm. *lib. 3. de Mag. Iam. & Venef. c. 11. n. 50. & Tolos. lib. 25. syntagm. c. 15. nu. 8.* ubi mercatorum encomia refert. Vnde crebra in emptionibus, venditionibus mendacia committuntur, & ex mendacijs creberrima nascuntur litigia. Ratio, quia mendacium impedit liberum consensum, sine quo nulla emptio aut venditio celebrari potest. *pr. Inst. de obl. l. 1. §. ult. de contr. empt. Boccr. in l. contr. c. 4. n. 7. de R. I. Mascard. de prob. concl. 69. n. 7. Pruckm. cons. 49. n. 114.*

12. In militibus ferè requisitum est ut mentiantur. h. e. Das sie groß sprechen / und wenig erfahren. Quod non de illis qui contra Turcam & infideles militatum eunt, dictum velim, sed qui in vaporarijs delitescunt, vibices generosi Martis, milites ad prædam & malitiam, non iustitiam, latrones, sicarii, agrorum depopulatores, grassatores & seditiosi, Öffentliche streiffer und Landtzwinger / qui cum deberent esse defensores oppressorum, miseris agricolis, imò nobilibus in confinijs lites atque malitias movent. O pudor! o honos! quò ivistis? Exules facti à militia ad malitiam redijstis in Europa, ut Hering. exclamat *tr. de fidej. c. 7. n. 162. per. gl. Lat. Landrecht. lib. 1. art. 27. l. per. Illyricum C. de cohort. lib. 12. l. 17. C. de postlim. revers. Goedd. de contrah. stip. c. 7. concl. 17. n. 305. confer. Lips. de mil. Rom. lib. 5. dial. 20. & lib. 5. polit. c. 8. Iov. Pont. lib. 2. amor. Fr. Flor. Sab. de C. Iul. Cæs. præst. lib. 1. pag. 2. 3. 4. Pet. de Andlo. tr. de Rom. Imp. lib. 2. c. 13. §. & huiusmo. milites. An. de Gam. dec. Lus. 365. num. 1. & 2.* Quid de reliquis mystis, sophistis, aulicis, & mille alijs mendacibus dicam? cum totus mundus fallat simulatione, h. e. mendaci affirmatione, & dissimulatione, h. e. mendaci negatione. Otto. Casm. *de mund. immund. c. 34. pag. 371. Warem. de Erenb. lib. 2. de fæder. c. 1. nu. 95. Vellei. lib. 2. hæc, inquit, sunt arcana, quibus aliud dicitur, aliud intelligitur.* Sicut Papa Celestinus, qui revocabat vespere quæ concesserat mane. *Bl. con. 327. col. 1. lib. 1. Matag. de Matagon. ad Italo-Gall. p. 196.* At mentiri, perplexè, intricatè, confusè, titubanter, simulatè loqui, tergiversari, litigurire atque abligurire bona alterius servile est, ac libero homine indignum, hortantibus Christo ad Rom. 8. & Paulo ad Phil. 4. Levin. Lemn. *ad vit. opt. inst. c. 38. Ad. Keller. lib. 1. de off. jurisd. pol. c. 20. imò mentiri nihil aliud est, quam scienter falsum dicere. l. 1. §. 1. ad SCt. Turpil. Menoch. con. 41. nu. 4. & 25. & cons. 214. nu. 80. las. in l. si quis extraneus. 21. pr. n. 5. de acquir. vel omitt. hered. Soc. jun. con. 123. n. 22. lib. 2.*

lib. 2. Lancell. Contra. tr. de duel. p. 1. concl. 19. nu. 9. & par. 6. concl. 107. n. 2. Harpr. ad §. hæc act. 12. n. 155. Inst. de injur.

Vnde tam detestanda res est Mendacium præsertim litigiosum, 15
vt Philosophus magnæ sapientiæ attribuat, detegere, quem fuisse mentium, inquit, duplicem esse sapientis operationem, alteram non mentiri, alteram mentientem detegere, vt sapiens non sit quicumque mentitur, & e contra qui mentientem detegit, jure optimo sapiens dicatur. Ioh. Ordel. *ad l. fin. n. 370. & 2. seqq. de R. V. Gell. lib. 11. c. 11.* vir bonus præstare debet, ne mentiatur: prudens, ne mendacium dicat. Ratio prioris, quia mendacium in litibus gravioribus scelus est, secundum illud Plaut, in Mercat.

*Mihi scelus quoq; videtur, me petenti proloqui mendacium,
In alijs vanitas, inconstantia, stultitia.*

Iov. Pont. *lib. 2. de Sermon. c. 2. §. & 12. Tolos. lib. 39. syntagm. c. 15. n. 1.* Sic Vlysses quia mendax, scelerum inventor à Marone appellatur. Ordel. *ad l. fin. n. 547. de R. V.* Et Persæ, crimen capitali animadversione dignum existimabant Mentiri. Quò facit text. *in c. ne quis arbit. 22. q. 2.* vbi notatur, mendacium in hominibus perfectis esse mortale peccatum: præsertim mentiri in iudicio. Morla. *in emp. jur. p. 1. t. 2. q. 1. num. 3.* Atque hinc etiam mendacium dicitur esse peccatum 16
contra naturam. Thom. 2. 2. *quæst. 110. Neviz. in syl. nupt. in ritu est. nubend. n. 25. Mag. de recta patroc. rat. c. 25. nu. 26. Socin. cons. 13. col. 4. vol. 1. Hier. Alban. ad Br. in l. & eleganter. §. fin. lit. b. de dolo. Harpr. ad §. injuria. 1. n. 74. Inst. de injur.* Mendacium & peccatum gravius fornicatione, & perjurio secund. Felin. *in c. cum dilem. de accus. Dec. in c. at si clerici. n. 37. de jud. Luc. de Pen. in l. mil. C. de incol. lib. 10.* Denique veritatem litis semel agnitam impugnare malitioso & litigioso prætextu est peccatum in Spiritum Sanctum. *c. quisquis 11. q. 3. c. 1. de crim. fals.* Ergò improbi & scelerati hominis est mentiri, & uti verax homo ubique laudatur, ita vituperatur mendax. Arist. *Eth. 4. prov. 13.* Ioh. Ordelaph. *ad l. fin. n. 512. de R. V.* vbi ait, mendacium propriè hypocritum esse, qui simulant, dissimulant, & astutam gerunt sub pectore vulpem, vt ait Sarisber. *lib. 7. de nug. curial. c. 21. 17.* in virum bonum enim non cadit mentiri. Cic. 3. *off.* & mendacium odit quivis prudens, & sapiens teste Cleob. Et Socrates mori maluit, quàm cum mendacio se excusare. Cic. *lib. 1. de Orat.* & Laert. *in Socr.* Papinianus mori maluit, quàm fratricidium defendere, & mentien-
do

- do lites injustas contra mentem tueri. Vt & Pomponius Atticus, quia mendacium non dicebat, ita nec dici pati poterat. Corn. Nep. in vita Pomp. Att. Quod si omnes nostri litigaturientes ejusmodi essent Socrates, Papiniani, aut Pomponij, parum aut nihil litigij superesset. Nec adversantur levia & brevia mendacium oblectamenta, aut potius irritamenta, i. ex S. Scripturâ omnes homines esse mendaces, h. e. peccatores, quia mentiendo peccatores & vitilitigatores efficiuntur, teste August. Ioh. Ordel. *ad l. fin. n. 487. de R. V. 2.* nec illud medicum, medicis, propter medicamentum, mendacium esse licitum, teste Plat. *lib. 1. de Repub.* cum quia improbatur: *c. cum infirmitas. de pæn. & remiss. tûm*, quia Romanis medicorum servile & abjectum munus fuit. *arg. l. Thais. 41. §. Lucius. 6. de fideic. lib. 1. aliment. 16. §. 1. de alim. vel cib. leg.* ac Medicina à liberalibus disciplinis disjuncta, *arg. l. 1. §. 1. de var. & extraord. cogn. & Romam sine medicis annos amplius 600. floruisse M. Cato testis est.* Ergò mentiri, quod per se servile est, potuerunt. Nec proinde à servilibus ad nobiliorem jurisprudentiam licet argumentari. *arg. eor. quæ trad. Bodin. lib. 3. de Repub. c. 8. Tiraq. de nobil. c. 31. n. 361. Harpr. ad pr. tit. inst. de obl. ex del. vel quasi. n. 9.*
19. 3. Nec illud juridicum opinionem veritati præferri, sicut bipedalem rustici opinantur solem, cum centies sexagies sexies terrâ ipsa maior sit. *Pan. in c. solitu. n. 8. de maj. & obed. Clau. in. Sphæ. Ioh. de Sac. Busto.* quia illud dicitur propter auctoritatem rei judicatæ, non autem ut opinio veritati præferatur, & ne lites multiplicari contingat, unde res judicata pro veritate habetur fictione inductivâ. *l. ingen. de stat. hom. l. res jud. de R. I. Ioh. Ordelaph. ad. fin. n. 615. de R. V. c. cum inter de re judic. Dec. con. 44. n. 25. Zas. con. 3. n. 1. vol. 1. Rol. à Vall. con. 98. n. 2. vol. 2. Cui. 16. obs. 32. Reyg. disp. 8. pr. jud. th. 15.*
20. Denique nec adversantur octo mendaciorum gradus, quorum varietate maius minusvé delictum esset mendacium. *c. primum. & c. ne quis. 22. q. 2.* nec quod alij triplex mendacium faciunt, jocosum, officiosum, perniciosum. *Ioh. Bapt. Mag. de rect. patroc. rat. c. 25. n. 12. Ayrier. par. 1. proc. hist. c. 7. obs. 9. n. 2.* Celebris est vitiorum continuatio quadruplex: periclitatur castitas in delitijs, humilitas in divitijs, veritas in multiloquio, probitas in negotio.

Qualecunq; enim est, peccatum est, quia omne mendacium homines diique oderunt. *Plat. lib. 2. de Repub.* Quod correspondet *Psal. 5.* Et Mendacium sicuti inferorum januam odibile esse *Homer.*

Il. 9. dicebat. Ioh. Ordclaph. *ad l. fin. n. 494. de R. V. Isid. in Synon.* Omne genus mendacij summo perè fuge, nec casu, nec studio loqueris falsum, nec qualibet fallaciâ vitam alicui defendas, cave mendacium. Aug. *sup. epist. ad Gal.* Si quis ad te confugerit, qui de mendacio tuo possit à morte liberari, non es mentiturus. Vtrobique enim fallendi intentio, & falsa vocis significatio, mendacium. Ioh. Bapt. Mag. *de patroc. rat. c. 25. n. 17.* Os quod mentitur occidit animam. *Sap. 1. c. omne. 22. q. 1. Tolos. lib. 39. Syntagm. c. 15. n. 3.* & infelix, qui mendacia, etsi bona videantur potius vsurpat, quàm mala esse iudicet. Ioh. Ordcl. *ad l. fin. n. 550. de R. V. Prov. 19.* vbi melior est pauper justus, quàm litigiosus mendax; quia mendacium probrosa res, & viro probro indignum, vt ait Sopho. quod non multum latet, teste Menand.

Temporibus peccata latent, & tempore patent.

Quia mendacijs nitens pascit ventos, & sequitur aves volantes. Ordcl. *ad l. fin. n. 492. de R. V.*

Mendacium & falsitas semper est turpis, vitiosa, flagitiosa & in quibus veritas est virtus: in illis suum contrarium, nempe mendacium, semper vitium existit. Aug. *tr. de mendac. c. ult. ubi vol. 4.* mendacium detestando inquit: nullum esse mendacium, quod non sit contrarium veritati. Nam sicut lux & tenebræ, pietas & impietas, iustitia & iniquitas, peccatum & rectè factum, sanitas & imbecillitas, vita & mors; ita inter se veritas & Mendacium. Ioh. Bapt. Magon. *de rect. patroc. rat. c. 25. n. 15.* Sic enim adversatur veritati mendacium, vti bonitati malitia, & castitati luxuria, ita vt per illam Christo, per hoc diabolo similes reddamur, qui pater est mendacij. *Luc. 11. & Ioh. 8.* Ioh. Ordclaph. *ad l. fin. n. 350. de rei vindic.*

Pulchro dilemmate mendacium litigiosum detestatur Plato in lib. de just. Dicage mihi, vtrum tu putas injustum litigatorem mentiri aut verum dicere? Verum dicere. Igitur mentiri injustum fuerit, nec nè? Sed an decipere justum Reis, aut non? nimirum non decipere. Ergo decipere injustum est? sic est. Lædere autem injustumne est, an juvare? juvare. Ergo injustum lædere. Ergo verum dicere, juvare, non decipere, iusta sunt? contra decipere, lædere & mentiri semper injusta. Ordclaph. *ad d. l. fin. n. 491. de R. V.* Sic Theogn. argumentatur principium mendacij habere exiguum gratiæ, circa medium, lucrum turpe, malumq; in fine. Nec in verbis solùm detestandum est mendacium, sed & in falsis factis, & simulatis actibus. Neviz. *in syl.*

- nupt. verb. est nubend. fol. 89. arg. Matth. c. 23. vt si quis contraria alleget, committitur mendacium, quod sui naturâ malum, & semper affert culpam venialem. Sed si huiusmodi mendacia fiant cum iuramento, vtique contrahitur crimen lethale. Ioh. Pet. Ala. tr. de Adv. & Caus. Christ. p. 1. q. 40. Covar. 1. var. res. c. 2. n. 3. Hoc malitioso*
25. *seculo omne factum est simulatum, simulamus probitatem, simulamus scientiam, simulamus iustitiam, tout n'ostre facit, n' est que PARADE inquit M. Iacq. Faye. la. 6. remonstr. pag. 224. Ingeniorum Græciæ flatibus impellimur & equi summus magis ad pompâ quàm fortes. Simulationes enim ad instar florum celeriter cadunt, & nihil simulatum potest esse diurnum: Rebuff. tr. de privil. scholar. priv. 140. num. 32. paucis & ad breve tempus imponitur. M. Iacq. Faye. la. 6. remonstr. p. 223. Vsque adeò vt tanquam antiqui boves, quibus affigebatur fœnum in cornu, ab omniaibus qui oderunt malos cautè vitentur.*

*Decipies alios verbis, vultuq; benigno,
Nam mihi jam notus dissimulator eris.*

- Keller. lib. 1. de off. jur. pol. c. 20. Simulata innocentia non est innocentia, sed duplex malitia, quia & malitia est, & simulatio. Aequitas quoque simulata non est æquitas, sed duplex iniquitas, quia iniquitas est & simulatio, inquit Ioh. Saresbetien. in polycrat. lib. 5. c. 5. Knich. in praf. com. Sax, pag. 11. simulata pietas & simulata IUSTITIA
26. *mutationem totalem prælagiunt. Simulatio enim duntaxat imaginem & non medullam Veritatis habere dicitur, & est tanquam corpus sine spiritu. Natta. con. 77. Hier. Magon. dec. Flor. 9. no. 22. Paris con. 53. no. 11. vol. 1. Paurmest. lib. 1. de iurisd. c. 25. 10. 13. Sic simulatus contractus, simulatum testamentum, simulatum instrumentum, quid aliud quam lites pariunt, & exceptionem Simulationis. Fr. Curt. con. 54. col. 2. Socin. 264. Pari. con. 86. no. 52. Tiraq. de retr. fol. 29. no. 15. Cicero j. offic. totius iniustitiæ nulla est capitalior, quàm eorum, qui tum cum maximè fallunt, id tamen agunt vt boni viri esse videantur. Auct. disc. Dom. Justitienwerck. p. 78. vbi conqueritur de ejusmodi simulatoribus, qui datâ occasione proprijs Dominis callidè & calidè imponunt, & adhuc magnas reportant gratias.*

O vexatores gyaris & carcere dignos!

Hirci sunt, qui nec arboribus proceris parcunt, aut fues, quæ propter vnâ radicem totum hortum eradicant vastantque. Id. ib.

Vnde

Vnde facilis est decisio quæstionis in practica admodum vsitata, v- 27.
trum prudenti dissimulatione veritatem occultare liceat, quod vocat
Höflich liegen? Quandoq; concedi ait August. lib. cont. mendac. &
probant exempla Abrahami Gen. 20. Iacobi Gen. 27. Iudith. c. 10.
Saulis 1. Sam. 10. Davidis Psal. 37. imò Deus ipse dissimulat hominum
peccata vt resipiscant. Sap. 11. Sed ejusmodi simulationes ad utilita-
tem aliquam, quæ non nocent, sed potius docent, à mendacijs sepa-
randæ sunt, monente Tolos. lib. 39. syntagm. c. 15. n. 10. c. *utilem simu-*
lat. q. 2. Hic enim simulationis vsus & necessitas est aliquando, vt 28.
ad effectum consiliorum suorum veniant, multa oportet simulent
iniviti, dissimulentq; cum dolore consiliarij & aulici. Kell. lib. 2. de-
off. jurid. pol. c. 5. P. Greg. Tol. lib. 24. de Repub. c. 6. n. 5. & seqq.

Arma parent, & quæ sit rebus causa novendis

Dissimulent.

inq. Virg. lib. 4. AEn.

Ratio, quod si in privatis contractibus aliquid sine dolo malo
possit agi, aliud simulari; quantò magis in publicis negotijs, quorum
majus momentum, & major dignitas. teste. Cic. lib. 10. epist. 9. Sed
prius: Ergò & poster. l. 1. de dolo malo. vbi adjectio nominis mali non
est perpetuum doli epitheton, vt pacti nudi, quia nullum est vesti-
tum, vt morbi acuti, quia nullus est obtusus, sed Diastole. Cujac. ad.
d. l. 1. de do. ma. Garz. tr. de sine jurispr. n. 275. Borch. de pact. c. 6. Neviz.
lib. 4. syl. nupt. n. 135. Dolus enim bonus prudentiæ adscribitur, & sic
clavus clavo pellitur, paxillus paxillo, labor labore. Tiraq. in præf. tr.
de ret. Leg. nu. 20.

Sic stratagemata jure concessa, quæ simulatâ arte, prudentia & 29.
solertiâ, vel in cavendo, vel opprimendo hoste excogitantur & perfi-
ciuntur Zvving. lib. 3. theat. vol. 7. Polixen. tr. de stratag. Thucyd. lib. 5.
& 8. Gell. lib. 12. c. 9. Lips. lib. 5. pol. c. 17. Alph. Alvar. in Spec. sum. Pontif.
c. 43. Sylv. in hist. de Europa. c. 43. jure humano, l. nihil interest. 26. de
capt. & postl. revers. l. 2. C. de com. Divino. los. 8. vbi Aug. q. 8. Deut.
16. Num. 2. 1. Sam. 5. vers. 23. Iudith. 20. Danae. lib. 7. pol. christ. c. 6. Alb.
Gentil. de ju. belli. lib. 2. c. 3. Ioh. de Lign. de bello. c. 65. Boter. de Stratag.
lib. 9. p. 283. vbi non sufficit pellis leonina, inquit, ibi vulpina est assu-
menda. Falsum enim non committimus veritatem celantes ho 30.
stem, vti Ventini mendacia narrata à Dione lib. 49. non improban-
tur, vt nec Themistoclis quo Xerxem exegit è Græcia. Alber. Gent. lib.
3. de legat. c. 16. Sicuti hoc litigioso nostro seculo nihil vsitatus, fre-

quentius & communius, quàm vti simulatione & dissimulatione, liegen vnd triegen / solches helt man an etlichen orten für spitzfindige Subtilitäten vnd Spanische graviteten. Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 7.* Ita

Seditione, dolis, scelere, atq; libidine, & irâ,

Iliacos intra muros peccatur, & extra

31. Hinc litigaturientes sua & construunt & adstruunt stratagemata forensia, Juristen possent quasi licita essent in bellis: & quia lites nihil aliud, quam prælum civile, ergò & in ijs licita esse deberent, nec teneretur ad restitutionem, qui per dolum recuperaverit quod suum erat: Bl. *in l. ult. de dolo malo.* & sic advocatus litem habens justam possit decipere adversarium: *arg. c. 1. 3. q. 4. Tiraq. in pref. tr. de ret. leg. n. 40. Warem. de Erenb. lib. 1. de fæder. c. 2. n. 62.* Sic litigaturientes fingerent regulam in defensione reorum pertractanda licere vti mendacijs & periurijs, secundum illud Pindari apud Scobæum: *ἔνέμεσις καὶ ψεύδος ὁπότερ ψιχὴς ἀγορεύειν*, non est reprehensio, mendacium pro salute sua dicere. Verùm hæc forensia litigaturientium stratagemata, imò mendacia pernitiola fovent lites atq; malitiam, continent perjuriū, iniustitiam & falsitatem. Ergò diligenter evitari debent. D. Thom. *2. 2. quest. 70. art. 4. Navar. in man. c. 25. n. 40. Toleta. in sum. lib. 5. c. 59. Ioh. P. Ala. tr. de adv. & caus. Christ. p. 1. q. 73. cùm quia 1. Pet. 1. vers. 2. omnem dolum deponendum, & omnes simulationes monet abijciendas, ref. nob. I Cto War. de Erenb. lib. 1. de fæd. c. 2. n. 62.*
32. tùm quia omne mendacium arguit dolum ejus à quo profertur, sive sit colligator sive advocatus. *can. is autem. 22. q. 2. l. si quis affir. 9. de dolo malo. Panorm. & alij in c. super lites. 20. de rescript. Harpr. ad d. 1. n. 72. Inst. de injur.* Deniq; mendax regulariter in dolo præsumitur, si mendacium in ipsius commodum vergat. *l. quamvis. ff. de reb. eor. qui sub tut. Dd. in l. eleganter. §. fin. de dolo. Capic. dec. 19. n. 6. Menoch. aa. ij. qq. cas. 276. n. 8. Hartm. Pist. p. 1. q. 29. n. 4. Hering. de fidej. c. 27. n. 216.*
24. Nisi mendacium sit jocosum, & extra lites in parabolis, apologijs, & alijs eiusmodi discursibus prolatum, vt si quis Titum historiam aliquam recitantem, vel referentem novo falsa, & falso nova, mentiri dicat, litem propterea moveri posse non existimo. *Br. in l. elegan. 7. §. ult. de dolo malo per. l. 21. §. 1. de act. rer. amot. quidquid sentiat Harpr. ad d. §. 1. n. 73. & 3. seqq. Inst. de injur.* Quia Titus non prodest novorum desiderium, & nemini obest. At falsitas sine nocumento committi nequit. Ergò mendacium propriè non dicitur, nec punitur.

August.

August. in quaest. ad Gen. c. 45. c. quod au. 22. q. 2. Diph. apud Stoba. in mendac. καὶ πῶς ἰδεύειν ψεύδος ὡς καὶ πῶς φέρεται. mendacium positum in tempore lucrum adfert.

In foro litigioso autem falsitas & mendacium exulare debent, 35.
alias infinitas lites dabunt, & procurabunt arg. l. jubemus. C. de testam. Euseb. nulli concedendum ait, in civitate ita mentiri etiam ob utilitatem aliquam, nisi veritatis studioso, & prudenti viro, qui quo tempore, quoq; modo natura mendacii non soleat obesse intelligat, & necessarię commoditatis causā secuturę mendacium id faciat. Tolos. lib. 39. Synt. c. 15. n. 10. At veritatis studiosus non facilē mentietur, neq; prudens, quia mendacii calumnia vitam hominum lædit: & 36.
mendax in vno in omnibus præsumitur mendax, in præteritum atq; futurum, idq; tantò facilius, quantò promptius quis consuevit promittere maria, & montes aureos: Masc. vol. 2. de prob. concl. 1024. n. 3. & 4. arg. l. fin. de R. V. & c. semel. malus. de R. I. in 6. Keller. lib. 3. de off. jurid. pol. c. 20. in tantum, vt semel mentientibus fidei amplius non habeatur, etiam si veritatem dixerint. Cyn. in l. transigere. n. 3. C. de transact. Neviz. lib. 4. Sylv. nupt. n. 25. per l. etsi. C. si contra ius. c. super literis. ext. de prescript. Sneidvv. in §. suspectus. n. 9. Inst. de susp. tut. Hering. tr. de fidei. c. 27. n. 213.

Ex his ita discursum dictis atq; deductis constat, quàm deterri- 37.
mum, imò tartareum monstrum sit mendacium: Nihilominus suos habet sectatores, vt i puppa amasios; in omni statu præsertim politico, quo litigia & malo exemplo & patriæ ruinā agitantur, quia exercitus litigatorum non aliter atq; apium apud tribunalia convolat, & mendacijs pugnat contra veritatem, Christum, & divina præcepta, vt ait Giov. Ant. Palaz. p. 4. del. gover. di stato. c. 11.

Atq; ita mentitur, sic veris falsa remiscet,

Primò ne medium, medio ne discrepet inum.

Clapmar. 6. de arcan. rerum pub. c. 18.

Processus enim voluminosi in iudicijs agitati, sunt vestigia & 38.
semina mendaciorum, quę si cessarent, & veritas amaretur, non opus esset tot causidicis, notarijs & alijs: sed soli iudices sufficerent, qui in litibus dubijs libros volutarent, & veritatum rationem invenirent facto constante nec abscondito pessimis mendacijs. Palazz. d. p. 4. del. gover. c. 11. vt fallacem & mendacem litigaturientem depingit etiam. Gunth. in Ligurin. lib. 3.

*Pulchram fallendi noverat artem
Veris falsa probans: quia tantum falsa loquendo
Fallere nemo potest, veri sub imagine falsum
Influit, & furtim deceptas occupat aures.*

Sicut enim deformes mulieres facie tinctæ, falsoq; colore ementito sæpè formosis puellis adnumerantur: ita etiam illa quæ falsa sunt, tam verisimiliter expoliri possunt, ut ijs quæ vera sunt probabili-
39. hiora esse videantur, teste Arist.

Mirantur & rimantur causas alij, cur non æquè hoc litigioso & malitioso seculo blasphemix, execrationes, contumacia in parentes, calumniæ, obtrectiones, mendacia, simulationes, & alia quæ nunc pro obsonio sunt, vindicentur atque alia crimina. *Wes. in Supp. ad Schneidm. §. item l. Julia. inst. de pub. jud. Godelm. lib. 3. de mag. & venef. c. 11. n. 49.* cum eiusmodi veniæ facilitate, pastorisq; socordiâ suppullulent perniciosæ delinquendi & litigandi libidines. *c. error. dist. 83. c. iniusta. 23. q. 4. Ioh. Bapt. Cost. in tr. de jur. & facti ignor. reg. 21. n. 9. Pruckm. c. 16. n. 5. vol. 2.* Sed latius de his in *c. 14.* de abusu litium criminalium. Hæc de falsitate, mendacio, & simulatione uti proximis litium forensium causis generalibus sufficiant: cum difficile sit, verum à falso, rectum à simulato, & æquum ab iniquo discernere. *Pollet. lib. 5. hist. for. Rom c. 17.* Id quod etiam sapientissimos IUSTITIAE Sacerdotes interdum fallat, quorum propriū est æquū ab iniquo separare: licitum ab illicito discernere. *Vlp. L. 1. de iust. & jur.* Ita IUSTITIA & Veritas tunc opprimi videtur & quasi obfuscari, cum ea non legitimo modo defendatur, *c. error. dist. 83. Cothin. resp. 1. n. 583.* Tam enim Reus est, Veritatem qui occultat, quam mendacium qui dicit, eo ipso quia dum prodesse non vult, æquè ac hic desiderat nocere. *c. quisquis. 11. q. 3. c. 1. de crim. fals. Cothin. d. resp. 1. n. 586.* Nunc de castris mendacium, ad ignorantium rostra progrediemur.

CAPVT XI.

De Litibus ex ignorantia, paupertate, & ebrietate
provenientibus

SVMARIA.

1. Mendacium profertur ignorantia, aut studio.
2. Ignoratio juris, & rerum judicatarum causa litium.

3. Dissimilia litium similium exempla.
4. Ignorantia mater errorum, & cecitatis.
5. Ignoratio Legum, occasio litium.
6. Ignorantia praesumitur ob intellectus angustias.
7. Ignorantia fratres lites ex litibus serunt.
8. Minus nocet malitiosum, quam ignorantem esse.
9. Facultates juridicae juxta consuetudinarium ignorans.
10. Persuasio quorundam se nihil ignorare.
11. Informationes juris Rechtsbelehrung lites protelant.
12. Informationes ex totis actis prevalent.
13. Injustitia contrarium litem diversimode decidi.
14. Ignorantes contrarie lites terminant.
15. Error non facit jus, sed lites auget.
16. Dubitatio in Legibus, litibus, judicijs.
17. Ignoratur qualis actio sive lis sit instituta.
18. Jus ipsum ignoratur, & ROTA rotat.
19. Transmissio actorum Auß Rechtsbelehrungen.
20. Academici plerumque statutarium jus ignorant.
21. Pomerania quatenus servet jus Saxonicum.
22. Sententiae publicantur absque judice & jurisdictione.
23. Ignorantia 1. duplex, Malitiosa & simplex.
24. Ignorantia lata, non levissima culpa annumeratur.
25. Distinctiones Dd. circa culpam latam, levissimam.
26. Ignorantia quatenus excuset mulieres, milites, Rusticos.
27. Rustici hodierno seculo litigiosi.
28. Ignorantia juris naturalis neminem excusat.
29. Paupertas est litigandi occasio.
30. Ratio, quae pauperes ad litigandum incitat.
31. Pauperes insolentiores, & Mendici non ferendi.
32. Pauper Litigator ex arbitrio judicis dicitur.
33. Ebrietas litium causa, & quot Ebriorum pocula.
34. Ebrietas IVSTITIAM non novit, mala causatur.
35. Ebrii Legum immemores, litium auctores.
36. Germani ebrietatis insimulantur.
37. Ratio, ebrii deliberarunt, sobrii recoxerunt.
38. Adpotatio nimio litis genitrix.
39. Gradus à vite ad litem, harcollatien, schramschlager.
40. Lites non tolluntur comestione, sed rancor animi.

1. **I**NTER proximas litium forensium causas retulimus Falsitatem, Simulationem & Mendacium: sequitur Ignorantia cum suis af-
fectis, quia duo sunt mendaciorum genera, vnum quod fit per ig-
norantiam, alterum, quod studio profertur. Illis qui ob ignorantiam
aberrant à veritate, ignoscendum est: qui studio autem mentiuntur,
implacabiliter succensendum. Polyb. *lib. 12. histor.* Tolos. *lib. 39.*
syntagm. c. 15. nu. 6. Quippè quia ignorantiam Veritas comitem &
sociam repudiat, quid enim aliud veritas quàm lux? quid ignorantia
quàm tenebræ? Antim. *lib. 3. comm. pol. theor. 35.*
2. Incredibili & litigantium vexatione, & patrimoniorum jacturâ,
novæ passim lites succrescunt, ob id præcipuè, quod ea ipsa, quæ jam
multoties judicata fuerunt, ignorentur, & ex ignoratione in dubium
vocentur, atque referantur inter casus fortuitos, vel aleæ lucum Sen-
tentia. Knich. *in præf. com. jur. Sax. pag. 13.* Ignoracione enim artis
boni & æqui litigatores in labyrinthum se concijciunt, maximo suo
dispendio, vt *inquit* Oldendorp. *vol. 2. cons. Acad. Marp. s. n. 3. & tom.*
3. inter cons. crim. 4. n. 3. & ignoracione non modò diversa, sed etiam
pugnantia litium similium dissimiliter judicatarum exempla passim
recitantur, obijciuntur. Pollet. *lib. 5. hist. for. Rom.* refert exemplum
memorable Iuliani Taboetij ex Ioh. Papon. *lib. 19. arrest. tit. 8.* vbi
diversas sententias duorum Parlamentorū licet animadvertere super
ijsdem probatis. Sic & Camera præjudicia sæpè sunt contraria. Fi-
chard *cons. 59. nu. 8. & seqq. tom. 2.* quia ignorantia veritatis efficit, vt
nobis contradicamus, & cogit nos esse transfugas M. lacq. Faye. *la. 4.*
remonst. p. 183. Sed cum legis casum habeamus, dubitatio cessat. vt
in l. ancilla. C. de furt. per Cyn. Br. Bl. & alios traditur. Fr. Pfeil. *cons. 106.*
4. *n. 17.* Ignorantia est mater omnium errorum, quæ in Icto non est
probabilis. *l. 2. §.* Servius. *de orig. jur.* Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. c. 4.*
Paul. Paruta. *nobilis Venet. lib. 2. della vita pol. mihi 175. ibi:* che de
nostri errori ne fia l'ignoranza cagione. Hæc enim ignorantia, &
cæcitas humani intellectus, & leges & lites adeò involvunt atq; im-
pediunt, vt Homo vix & ne vix in tanto Rationum conflictu, &
legum discrepantiâ VERITATEM sequatur aut assequatur, quam
semper aliàs præ oculis habere, & diligere debet. *c. judicant. 30. q. 5.*
5. Luc. 10. Matth. 22. Vnde Cicero de ll. ait, ignoracionem legum oc-
casionem litigijs parare, ignorantes enim leges, voluptates & appeti-
tus

tus suos putant, & optant LL. juvari posse, quare, *inquit* Cic. cunctos consulunt, an sit lex, quæ suo possit suffragari appetitui & cupiditati, quo fit, ut ipsarum LL. ignorantia, non jurisperiti viam litigijs præstent. Rod. Zamoren. *in spec. vit. hum. c. 17.* Ioh. Bapt. Magon. *de recta patroc. rat. c. 6. n. 24.* jus enim certitudine sibi constat, in incertitudinis verò gyrum ducitur inscientiâ nostrâ. *L. sed si restituatur. §. fin. de jud. An. Thesaur. dec. 89. no. 3. inf. Contar. in L. vn. limit. g. n. 58. C. si de mom. poss.*

Imò ignorantia à jure præsumitur. *c. præsumitur de R. I. in 6. l. v. 6. rius. de probat. §. non solum. vers. quia. Inst. de legat. & maxima pars eorum, quæ scimus, minima est eorum quæ ignoramus, inquit Aristot. 3. de anima.* Aug. Morla. *in emp. jur. p. 1. tit. 1. nu. 4.* Intellectus enim nostri miræ sunt angustiae, ut ait Scalig. *exerc. 307. sect. 29.* Vulpeculæ AEsopicae instar sumus, plerumque vitreum lambemus vas, pultem haut attingimus, *id. exerc. 309. sect. 12.* Quod umbra in sole; hoc scientia in codice, ut Arist. *Metaph. c. 1.* innuit, animos nostros ad clarissimū naturæ lumen ὡς περ τὰ τῶν νοητέων ὄμματα πρὸς τὸ Φέγγος cæcutire. Ergò non mirum, si plerumq; scitu necessaria ignoremus, quia non necessaria didicimus.

Quamvis autem Icti, præsertim juniores tanquam ex studij for- 7. nace noviter educti, jura scire præsumantur: *arg. c. si quando de consec. dist. 2.* Et qui jura ignorant, in latam culpam. & quidem dolo proximam incidant: *Zas. lib. 1. sing. resp. c. 2. nu. 20. Keller. lib. 1. de off. jurid. pol. c. 4.* Attamen hoc seculo proh dolor, videmus Ignorantiæ fratres multum regnare, & lites ex litibus diu protelare, qui aut jura ignorant, aut pravè sive malitiosè applicant, Duo enim sunt inscitiae modi: aut vbi nescimus, aut cum pravè scimus. *Scalig. exerc. 148. sect. 4.* de quibus verè lusit quicunq; lusit: in Institutis comparo vos brutis: in Digestis nihil potestis: in Codice scitis modicè, in Novellis comparamini asellis: In des Reichs absendt/scheidt ihr kommen nicht weit/ & tamen creamini Doctores: O tempora! O mores! Ita Bodin. *in 8. præfat. lib. de Repub.* ea quæ tam multa in Repub. gerenda peccantur, ab hujus artis ignoratione, velut ab errorū omniū fonte derivari existimat Minus certè periculosum est, malitosum esse, quā ignorantē: la cause d'ignorance est perpota elle & nō pas celle dela meschancetē h. e. ignorantiae causa est perpetua non malitiæ, quia malitosus interdum benè judicat, ignorans nunquam. M. Jacques Faye. *la. 4. re-*

- monstr. pag. 183.* Hos anteriores Dd. Bl. grossos vocat, qui regulis juris semper innituntur, & ex ijs, specialibus ignoratis, lites omnes atque negotia ardua diffinire conantur. Wes. pauperes, alij Doctores, vtentes scilicet vno collyrio, ad quos vis litigaturientium oculos curandos. Cothm. *resp. 2. n. 72. & resp. 5. n. 164.* Pruckm. *cons. 50. n. 209.* positivos ex Felin. *c. ad eum ordin. n. 3. ext. de rescript.* Lud. Comez. *tr. de non toll. jure quæ. q. 16. inf.* Sed quid vnum aut alterum Doctorem ignorantia in simulamus? Nonne sæpius vna & eadem acta ad juridicas 2. aut 3. Academiarum facultates transmittuntur, & diversa litium sententia reportantur? Vna absoluit, altera condemnat, tertia mitigat. Vnde hæc diversitas nisi ex ignorantia aut juris communis, quod non præsumitur, aut juris consuetudinarij, quod facile creditur: Sicut contra vniversam facultatem Lovaniensem scripsit Molinæ. *cons. 34. n. 1. vol. 1.* Et contra aliam Dom. Cothmannus *cons. 40. n. 119.* quamvis Dn. Vult. *vol. 3. cons. Ac. Marp. 21. nu. 292.* asserat, Decanum, & reliquos facultatis juridicæ Dd. non tantum juris communis, sed etiam Saxonici, & consuetudinarij peritissimos esse.
10. Quod vltimum creditu difficile, cum pontifex Romanus, qui aliàs omnia jura in scrinio pectoris, ne dicam peccatoris, gestare dicitur, lubens fateatur, se statuta particularia ignorare. *in c. 1. de constit. in 6.* Aug. Morla *in emp. jur. p. 1. t. 1. n. 24.* Bl. *con. 44. lib. 2.* se ignorantia inimicum profitetur. Verum id restringitur in juribus pervulgatis, & quæ frequenter sunt in praxi aliàs circa apices maximè, errarunt, variarunt. Decian. *con. 1. n. 198. vol. 1.* Faber. *in §. suspect.* Imò de *susp. tut.* vbi ait, si ignorantia juris latæ culpæ annumeretur neminè ea eximi, quod nemo calleat omnia jura maxima ex improviso. Persvasio scientiæ est ignorantia omnium de terrima, quando existimant se nihil ignorare. M. lacq. Faye. *la. 4. remonst. p. 185.* Imò boni Theologi est quædam ignorare. Hering. *de fidej. c. 5. n. 137.* Laus maxima scire quæ possunt sciri, sed haut postrema sapientia, quædam ignorare velle. Scal. *exerc. 307. sect. 29. & exer. 344. sect. 4.* Ergò non mirum, si reliqui aut ignorent, aut dubitent, & exinde diversa, imò pugnantia litium similium dissimiliter judicatarum exempla aut præjudicia nascantur.
11. Sic Dn. Pruckm. *con. 50. n. 102.* reprobum Academicorum morem taxat, vt junior conscribat consilia, quæ communiter informationes juris Germ. *Rechtsbesehrungen* dicuntur, & lites iisdem potius protelantur, quàm breviantur & definiuntur. Sic Dn. Cothman.

resp. l. nu. 527. ait, Responsa collegiorum juridicorum, proh, dolor, hodiè nimis leviter, & vt ille aiebat, superficialiter, non medulliter cudi. Veluti enim interrogabimini, ita quoque responsum vobis fiat. *l. si defensor. §. qui interrogatus. de int. act. l. Titio. §. idem resp. de V. O. las. ad l. si ita. §. Chrysogonus nu. 42. eod. Pruckm. con. 18. n. 150. vol. 2.* Ignoratis scilicet & omissis ijs, quæ scire debuissent. Oportet enim vt robur sit informationi, de ijs quæ vera sunt, omissum nihil esse: non item falsa esse, quæ præsupponebantur. Tib. Dec. *in ap. Adv. Alciat. c. 22. nu. 27.* Majoris igitur semper æstimanda est illa in-
formatio, quæ totis perspectis actis concipiebatur: quam ea, quæ fiebat, ad nudam alterius partium interrogationem. Decian. *in apol. Adv. Alcia. c. 21. n. 38.* Multa enim reticentur, & ex reticentia ignoratio, ex ignoratione error, ex errore litis atque malitiæ cumulus abundanter nascitur, ne dicam quod. An. Mar. Corat. *tr. com. opim. tit. 9. n. 38.* dicit. Academici plerumque sunt rudes & ignari, & vix integrum Collegiū cum auctoritate vnius excellentis Doctoris conferri potest.

At iustitiæ non potest non adversum esse, si in litibus eandem vel
maiores etiam rationem habentibus, ius diversimodè fuerit ad-
ministratum, vel etiam contraria litis decisio insecuta. *l. si socer à gene- ro. pr. sol. matr. l. Pomp. de neg. gest. gl. clem. 1. vers. eligetur. de elect. Pruckm. con. 10. n. 37. vol. 2.* Quippe iustitia, cuius sacerdotes Icti dicuntur, est constans & perpetua voluntas ius suum cuiq; tribuendi. *pr. Inst. de I. & I. Vac. à Vacu. decl. 30. n. 10. Rein. Cors. indag. lib. 1. c. 11. Conan. lib. 1. c. 3. n. 7. M. Ant. Delrio. tr. de princ. jur. lib. vers. genaralia. Ant. August. lib. 4. emen. c. 4. circ. med.* Sed, proh dolor, quod in
factis NEMO; hoc in legibus IGNORO. Omnes litium decisiones contrarias, injustas, nullas, causantur ignorantes, qui speculantur vt longè distantes, Bl. *in l. nullus precibus. num. 23. C. de impub. & al. sub. Ordel. ad l. fin. n. 378. de R. V. & ignorantes vt plurimum Icti, de quibus vult Magnus ille Luth. in coll. mens. c. 39. p. 530.* quod omnis Iurista aut sit ne Nequistas, aut Ignorista. Eadem videntur esse, licet inter sese diversa sint, ignorantia, nescientia, error, titubatio, credulitas, inscientia, inscitia, & alia, quæ lites pariunt infinitas. Alex. *in l. error. C. de jur. & facti ignor. ubi Alos* ignorare est nescire illud, quod quis scire tenetur, Nescire, est ignorare illud, quod scire non tenemur. Error est approbatio falsi pro vero, & incerti pro certo. Titubatio, quoties ab animo verba dissentiant. Inscentia, pro inscitia & ignorantia poni-

- tur. Alb. in *l. fin. verb. titubante mente. C. de condict. indeb.* Ordel. ad *l. fin. n. 264. de R. V.* Hering. de *fidej. c. 7. n. 311. per l. sed etsi. 28. §. fin. de jud. ibi: nostram inscientiam aspici debere.* Ita Bodin. *6. de Repub. c. 1. n. 627.*
15. censet, ex census bonorum ignorance multas lites promanare. Et si pub. error aliquando in foro fori jus facere videatur, prout Dd. alliciunt, & eliciunt ex L. Barbarius de *off. prat. & l. 3. §. f. de susp. leg.* ad quam respondet Guiber. *quest. 20. c. 9.* communis tamen error populi non facit jus universale in populo, sed magis malitias & lites auget. Hotom. *ill. qq. 17.* Goucan. *lib. 1. var. lest. Cui. ad lib. 3. Sen. Paul. c. 6.* Brunili. *evartio. con. 1. ass. 7.* Ratio, quia juxta consensu. At consensui nihil magis contrarium quam Error. Ergo. *L. si per errorem 15. de jurisd.* Ant. Benbellon. in *suscit. prin. p. 1. c. 13.* ubi ait, *Et ausent jar vnrecht. ist kein augenblick recht.*

- Sed hisce ad homines de schola relegatis, & videmus & invidemus, Magistratum pugnare cum Ignorantia, ubi per absentiam aut mortem hominum Veritas occultatur, cuius indagatio cotidie in judicijs circa lites fieri solet. Ant. Palazz. *p. 3. del. gover. c. 25. Zanat. de*
16. *prax. for. Mediol. n. 57.* Nisi enim iudices dubitarent de veritate facti sive rationum, aut nullæ essent lites, aut citius finirentur. At cum semper incertus sit humanus intellectus, & multis expositus dubijs, adeo ut in conflictu opinionum veritas occultetur, impossibile est, quin lites nascantur, & longius protelentur. Ant. Palazz. *d. p. 3. del. gaverno. distato c. 24.* Ignorat enim & is qui dubitat. *l. manifestissime. §. fin. a: nescius & dubius. C. de furt. l. quamdiu. C. qui adm. ad bon. poss. Fr. Pfeil. con. 166. n. 5.* imò lex omnis in casu dubio prolata intelligitur. *l. quod Labeo. de Carbon. edicto. l. ancilla. C. de serv. fugit. Br. Alex. Soc. & alij in l. qui Roma §. duo fratres. de V. O.* Et veritatem sine dubitatione inquirentes, nescientibus quò vadant similes sunt. Or-
17. del. ad *l. fin. n. 142. de R. V.* Ita sæpè qualis actio sit instituta ignoratur, & consequenter nihil apti de lite proferri, & judicari potest. Br. *cons. 20. n. 1. inter cons. ult. vol. 2. l. vol. 1. Pruckman. con. 6. n. 31. vol. 2. Auct. disc. Vom Justitienwerck p. 94. ibi: Viel wissen den Namen der Action eben so wenig zu sagen / als ein Hölzkern oder steinern Bild seinen namen nennen kan.* M. Jacq. Faye *la 6. remonstr. p. 242.* L'ignorance fait que n'ayans pas seu bien choisir le poinct décisif de nostre cause, ignorantia efficit, ut nesciamus statum causæ & scopum, ad quem tela litis sunt destinanda, mali quartarij cippos colligimus. Sæpius ipsum factum ignoratur.

ignoratur. Hoc enim ut quis dicatur scire, requiritur ut sciat factum cum omnibus suis qualitatibus & circumstantiis, alias dicitur ignorare. Natta *conf. 225. n. 5.* Bl. *de jure prothom. n. 18.* Tiraq. *de ll. connub. gl. 8. n. 183.* At facti ignorantia facit aberrare. Ergo. Sæpissimè jus ipsum, ex quo lis decidi debet ignoratur, quamvis ignorare turpe sit patritio & nobili viro causas exoranti jus, in quo versatur. *l. 2. §. 43. de orig. jur. Ruin. conf. 204. n. 13.* Lancell. Gall. *conf. 105. n. 50.* Ita Iason ignorantia juris Saxonici lapsus est, referente Thoming. *conf. 1. n. 92. & 106.* Unus vetus Rovardus ignoratissimus gubernat justitiam, inquit Matag. *de Matag. ad Italo Gall. p. 196.* Imò ROTA sæpè rotat, h. e. errat, ignorat, & alios errare facit. Neviz. *in Syl. nupt. n. 62.* Corat. *lib. 2. comm. opin. tit. 9. n. 58.* Magdal. *p. 2. de n. test. c. 5. n. 22.* And. Kni- chen. *de pact. vestit. c. 1. n. 111.* ac proinde non rarò Rota solet repro- bari. Pet. Raven. *in notab. jur. fol. 99.* Menoch. *2. præsumpt. 71. n. 13.* Alber. Gentil. *disp. de jure Canon. c. 2. pag. 20.* Barth. Musc. *de success. con- vent. clas. 1. memb. 2. concl. 5. n. 194.* Vnde miramur receptissimum Germaniæ morem transmittendi acta ad Academias plerumq; re- motiores, ubi aut jura provincialia ignorant, aut stylum curiæ nesci- unt, aut qualitates personarum, & alias circumstantias parum pon- derant: ita ut sæpius sententiæ litium ridiculæ, cōtrariæ, nullæ, quoad executionem impossibiles reportentur, quamvis perhibeant esse il- las sententias magistrales, uti Rotæ, nach gehabtẽ Rath der Rechtsge- larten. Vant. *de null. ex def. jurisd. c. 19.* Grav. *ad pr. Vest. 1. n. 18.* Tile- man. *disp. 11. c. 6.* Hæc certè stultitia est eorum quæ scienda sunt vi- tiosa ignorantia. Ioh. Sarisb. *de nug. curial. lib. 7. c. 17.* Absit iniqua fames carpendi Academicarum professores jurium peritissimos: Sed omnia scire divinitatis est, & ipse Pontifex, ut modò dictum, fatetur se ignorare statuta particularia. Ergo non mirum quod ipsi plerum- que ignorent jura statutoria, & secundum præscriptam legum civili- um formam judicent. Quamvis leges Quiritum omnes tenentes, si in consuetudine regionis suæ peregrini sint in litibus disceptandis, tanquam in sole caligare putentur, ut ait Renat Chopin. *in præf. lib. de leg. Andium Municipalibus quem refert.* Tob. Paurmeist. *lib. 1. de ju- risd. c. 1. n. 16.* quia jus regionis sc. consuetudinarium tollit non mo- dò jus commune, sed & omnibus aliorum locorum legibus dero- gat. *gl. & Dd. in l. 2. C. quæ sit long. conca. Cothm. resp. 1. n. 764.*

In circulo Saxonix jus Saxonicum observari ait Fr. Pfeil. *con. 77.*

n. 14. & cons. 160. n. 8. Sed hoc ignoravit alioquin doctissimus, quia Marchia est in circulo Saxoniae, nec tamen jus illud ibidem obtinet.

21. *Pruckm. con. 1. n. 497. vol. 2.* Pomerania est in circulo Saxoniae, nec tamen observat jus illud, praesertim quoad simultaneam investituram, uti putarunt, sed ignorarunt Ingolstad. *tom. 3. cons. Germ. 22. n. 54.* id quod animadvertit Goedd. *vol. 3. con. Ac. Marp. 32. n. 185. & seq.* ubi ait, in ordinatione Dicafterij principum Pomeraniae disertè cautum esse, quod in Pomerania jus Saxonicum sequi non oporteat. Patriae leges servandae, nec Lubecensium aut Saxonum jura accersi debent. Ita apud Lacedaemonios interdictum, ne quis Atheniensium jura, aut aliorum quorumcunq; laudet. *Demosth. adv. Leptinem.* SVA S enim leges civitas pertinacissimè tueri debet, quemadmodum legimus Græcos & Indos morum legumq; suarum fuisse observantissimos, *apud Herod. lib. 3. pag. 173.*

22. Interdum sententiæ publicantur ad sententiam peritorum lata, omisso judicis competentis nomine, sondern man hat die belehrung selbst an statt des Urtheils eröffnet/ quæ nunquam transeunt in rem judicatam, sed ad consultationem peritorum retractari possunt, & ita lites ex litibus veniunt. *Ias. in l. 31. n. 38. de jurej. Hipp. Mars. sing. 427. Fel. in c. proposuisti. ubi Dec. n. 14. de probat.*

Ad hoc verò, ut sententia valeat, is qui judicat, jurisdictionem, vel saltem notionem habere debet. *l. 3. C. de jurisd. l. 5. de re jud. loh. Ant. Lescur. praelect. 1. de jurisd.* At eiusmodi informantes oder Rechtsbelehrer/ non habent jurisdictionem, sed interdum transmittentibus adimunt, uti accidit Electori Colonienfi in Sachen Hildesheimb contra Kauscheplatt/ das Syndicus für ihme zustehen nicht schuldig. Quid absurdius sibi ipsi jurisdictionem adimere. Fatuus qui contra seipsum judicat. *Bl. auth. si quando. n. 3. C. de const. pec. Knich. de pact. vest. c. 3. n. 169.* Parcè igitur ò litigatores actorum transmissiones rogate, sumptibus parcite, & aut vicinioribus, aut majoris certitudinis causâ ad revidendum transmitti curate, An die Oberhöfe/ *mon. Treutl. p. 1. disp. 12. th. 17. in f.* & addit, acta non acceptari à judice superiore, nisi inferior typum sententiæ, quæ ipsi dicenda videtur, inserat. Hæc monuisse sat est.

23. Ignorantia penes judices, consiliarios, advocatos & procuratores est penitus inexcusabilis, quâdo Advocati ob aviditatē perfunctoriè lites degustant & vastant. Ignorantia enim ista nascitur ex propria

pria culpa & malitia advocati. Thom. 1. 2. quæst. 6. art. 8. Navar. in c. sciendum. n. 2. de pen. dist. 2. Ioh. Pet. Ala. tr. de caus. Christ. q. 33. pag. 50. Vnde ignorantia duplex: Simplex & malitiosa, recti & boni prorsus ignara, vitij & pravi tantum capax. Antimach. 3. comm. theor. 35. simplicem Velocissimi equi ignorantiam refert, quem Caligula Romæ consulem designare voluit. Dion. in Calig. Si autem iudex vel advocatus ignoraret ea, quæ omnes sciunt, etiam minus docti & experti, incideret in culpam latam, & consequenter peccaret mortaliter & obligaretur ad damna litis. Idem tamen si culpa vel ignorantia esset levis, secus in levissima: non enim tenetur scire ea, quæ sciunt tantummodò Dd. eminentissimi. Toletan. in sum. c. 60. nu. 3. Mich. Sa- 24
lon. in q. 71. art. 2. cent. 1. concl. 2. Dom. à Soto. de I. & I. lib. 5. q. 8. art. 2. Burg. Pacific. in proæm. leg. Taur. num. 215. Ioh. Parlador. lib. 1. rer. quotid. c. 2. n. 3. & 4. ubi allegat. Innoc. sententiam in c. sicut. de homicid. culpam duntaxat latam non levem aut levissimam inferre. Pan. c. 1. num. 11. ubi. Sylv. num. 6. de constit. At juris ignorantia latæ culpæ adnumeratur, & lites causatur. gl. in l. liberorum. §. notatur. de his qui not. infam. Br. in l. fin. de var. & extrand. cogn. Bl. in rub. C. de pæna jud. qui male jud. Quamvis negent Coras. 4. miscell. 17. Donell. 1. comm. 22. Treut. p. 1. disp. 4. th. 13. lit. b. Sed nos de personis ejusmodi loquimur, quæ & officij & professionis ratione, exactâ legum cognitione instructi esse debent. c. ideò. dist. 37. l. 2. quod quisq. jur. Alij distinguunt 25
diversimodè. 1. aut jus esse certum & clarum, quo casu juris ignorantia latæ culpæ inculpatur: aut ambiguum, & levis sive levissima judicatur. Br. in l. quod. Nerva. n. 19. depos. per. l. 2. de jur. & facti. ignor. 2. juris ignorantia latam culpam inducit, quando intervenierit circa regulas juris, secus quoad exceptiones, fallentias, & apices juris. Sal. & Rom. in l. quod te mihi. si cert. pet. 3. Bl. in c. 1. de transl. Episc. Fab. in §. suspectus. Inst. de suspect. tut. ignorantiam latæ culpæ adscribit, si contingeret circa jura vulgaria, & in usu frequentia, secus si circa ea quæ rarò accidunt. 4. Parlad. lib. 1. rer. quotidian. c. 2. n. 11. ignorantiam excusare ait, si quis ignorarit id, quod omnes vel plerisque non falleret, alioqui aliâ ignorantia lapsis magis est ut veniam demus. Sic ignorantia excusat mulieres, milites, rusticos, nisi peri- 26
tiores in vicinia habeant quos consulant, & litem legitimo tramite instituunt. l. fin. C. de testam. Bl. l. juris ignor. 6. no. 3. C. qui admitt. ad bon. poss. Er. Pfeil. cons. 22. n. 4. Ratio limitationis, sicut enim mulie-
res

- res & rustici ad ecclesias pro indulgentijs, civitates pro festivitibus, & sylvas pro lignis se conferunt: ita etiam pro consilij advocatus accedere, & peritiores in litibus consulere debent. Bl. *l. l. cunctos. C. de sum. trinit.* Ioseph. Ludov. *dec. 109. n. 22.* Cujac. *5. obs. 39.* Quamvis enim iura ignorare præsumantur. *l. cum. de indeb. §. 1. de probat. l. 1. inf. de edend. l. 2. §. ult. de jure fisci.* imò innocens, & quieta rusticitas vocetur. *l. ult. C. de defensor. civit.* quæ lites timere solet, & potius de suo ex-
27. ponere, quo litigij eximatur. Corn. *con. 266. no. 4 vol. 1.* Eiusmodi tamen indoles in defuetudinem abiit, teste Alb. de Ros. *L. utile. Zas. 1. C. de defun. ciu.* hodiernis moribus nigro simillima cygno & lites plerumque movet funestiores, per ea quæ tradit. Menoch. *de aa. jj. qq. cas. 194.* Sleidan. *lib. 5. Guil. Bened. dec. 5. n. 399.* Knich. *de pact. vest. c. 3. no. 53.* malunt litigare, quam præstare, quæ Dominus æqua judicat. Rom. Choppi. *de prin. Cast. c. 6. n. 3.* ait ruricolæ callidiores facti versutiores, ac oppidani mox etiam daturi progeniem fallaciorū. Bertaz. *in rep. l. si quis major. q. 7. C. de transact.* Hier. de Laurent. *dec. Rota Avin. 79. n. 7. add. marginalis.* Boxdorffij. *ad gl. Landrecht. lib. 1. art. 28. inf.* vbi ait, quod in practica minus frequenter admittatur, vt rustici juris ignorantia se excusent, nisi errent ex ignorantia juris positivi vel statuti. Alciat. *de pres. reg. 1. præsumpt. 37.* Ioh. Bapt. Plot. *de in lit. jur.*
28. *§. 11. n. 11.* Hering. *de fidej. c. 8. n. 112.* Ignorantia enim juris naturalis neminem excusat, ne quidem mulieres, milites, aut rusticos. *c. turbatur. §. item ignor. 1. q. 4. arg. l. 2. C. de in jus voc. l. 38. §. 1. & 2. ad l. Iul. de adult.* Donell. *1. comm. 21. fol. 56.* Cujac. *10. obs. 10.* Wes. *in par. de jur. & fact. ignorant. n. 4.* Vult. *1. jurispr. 7.* Alias in damno vitando non obest, nec in captando lucro prodest. *l. 7. & 8. de jur. & facti ignor.* Cujac. *5. obs. 39.* Geil. *2. obs. 48. n. 22.* vbi restringit ad contractus, non verò delicta. *l. 1. & 2. C. si adv. del.* Donel. *1. com. 21. fol. 59.* Sic ob tertij ignorantiam litigantium processus non retardatur. Covarr. *pr. qq. c. 14. n. 4.* Iohan. Iac. Laurent. *tr. de jud. susp. c. 15. n. 124.* Hæc de ignorantia, quæ ex homine bestiam reddit, si quidem ignorantes non homines, sed hominis imagines dicuntur esse. Abb. *in c. prudentiam. de off. deleg.* Ioh. Bapt. Magon. *de patr. rat. c. 40. n. 5.* & ipsa hominum judicia lubrica, ignorantia, & erroris plena, quando Astaræa ad superiores demigravit, Veritas in puteo oblivionis, ignorantia & error tyrannidem occupant. Pollet. *lib. 4. hist. for. Rom. c. 17.*

29. Alia litium forensium causa est paupertas, vt si litigatores debi-
tum

tum restituere, aut depositum reddere nequeant, nescio quas lites fingant atque refingant. Giov. Ant. Palaz. *p. 3. del gov. di stat. c. 24.* Paupertas enim multis occasionem delinquendi & litigandi obtulit. Sirac. *c. 27. pr.* cui consentit Lactant. *lib. de ira Dei. c. 20.* Multa sunt, *inquit*, quæ ad peccandum invitant, ætas, violentia, egestas, occasio, natura, ut Horat. ait:

Magnum pauperis opprobrium jubet

Quidvis facere & pati.

Schonborn.

lib. 2. pol. c. 6. Vnde ex Iod. Damh. refert Ioh. Bapt. Magon. *tr. de rect. patroc. rat. c. 61. n. 4.* non solos divites hac litigandi amentia percitos, de quibus dicitur:

Stultitiam patiuntur opes:

sed & pauperes multos ab hac litigandi libidine non abstinere: imò eos, qui vix habent, quo larrantem stomachum exsaturent. Ratio, 30. quod non tam in opibus, quàm corruptis ingeniorum moribus, litigandi temeritatem plurimum stabiliant. Primum, quod sciant iudicis esse non minus audire lites pauperum, quàm divitum. 2. Quod norint procuratorem & advocatum sibi datum iri, qui gratis licem tractabunt. His duobus nonnulli freti, aliquantò audacius quàm ipsi divites subinde litigaturiunt. Divites enim aliquando de litis eventu dubitant, & suis oculis metiunt; pauperes verò reformidant nihil, quin ipsis dulce est opulentis negotium faceffere, qui in vexandis alijs voluptatem capiunt maximam. Quid, inquit, ex hac lite deperdere potero? nihil habeo, & nudo quid eripis? si quid evicero, id in bonis erit, si quid perdidero qui habeam nihil. lactabo igitur aleam & experiar, quid litis alea mihi tandem faverit.

Gewinne ich nichts / so verliere ich nichts.

Sede ejusmodi pauperes, qui sæpe honestissimos litibus impli- 31. cant, convitijsq; afficiunt, & postea paupertatis lamentationes obijciunt, meritò sunt condemnandi. Lud. Gomes. *ad. §. penal. n. 38. Inst. de act. Boer. dec. 343. n. 8.* Nic. Carbon. *in pract. lib. 2. c. 2. n. 62* Neque paupertas quam sibi litigator accivit, accersenti vllum privilegium affert, neque collitigator vllum detrimentum inde capit. las. *in auth. res quæ. n. 20. C. com. de leg. Tiraq. de ll. connub. gl. 8 n. 288.* Ioh. Dilect. *de arte test. tit. 8. caut. 6. n. 7.* Covar. 2. *variæ. resol. c. 16. n. 9.* Asi. Clemen. *tr. de pat. pot. eff. 17. n. 30.* Cald. *ad l. si curat. vers. lafis. nu. 15. C. de integ. restit. Pruckm. con. 16. n. 8. vol. 2. per l. pen. de jura dot. Alph.*

32. Encc, p. 3. de eleem. fol. 41. Ruland. d. c. 13. n. 15. Quis autem dicatur pauper litigator Dd. ad huc litigant, & diversimodè definiunt, qui non habet 50. aut 100. aureos in bonis. arg. l. 10. de accus. & §. 3. Inst. de suc. lib. pauper, quasi parum habens: inops, sine opibus. miserabilis, q: miseria habilis. Isid. lib. 3. etym. Rebuff. de sent. prov. art. 3. gl. ult. n. 15. Castr. in l. id quod pauper. C. de episc. & Cler. Ioh. Bapt. Magon. tr. de rect. patroc. rat. c. 10. n. 6. & seqq. Iudicis arbitrio committendum communius & verius obtinet. Valas. in l. 3. n. 264. de iurisd. Menoch. 2. aa. jj. qq. cen. 1. cas. 61. Treutl. p. 1. disp. 3. §. 10. lit. c. Nos ponimus tres necessitatis pauperum gradus, extremam, gravem, & communem, ita ut in casu extremæ necessitatis advocatus compellatur lites pauperum suscipere: Tiraq. de nobilit. c. 29. nu. 39. Ioh. Pet. Ala. tr. de adv. & caus. Christ. p. 1. q. 9. alias.

Lites perduntur quæ paupertate reguntur.

33. Deniq; quod Ebrietas, in Germaniâ præsertim, multas causetur lites, testatur experientia, & probant pocula: quorum 4. ebrio porriguntur: 1. ad sitim, 2. ad lætitiā: 3. ad voluptatem. 4. ad ebrietatem, Ebrioso ulterius 5. ad iram, 6. ad litigium, 7. ad furorē, 8. ad somnū, 9. ad morbum, 10. ad perpetuam insaniam: War. de Erenb. lib. 1. de fad. c. 2. n. 111. Ut ebrietas ipsa vocatur à Bl. in l. quid ergo. §. pena gravior. 7. de his qui. not. inf. Sen. lib. 12. epist. 84. & comes furoris in c. venter. 35. dist. c. q. 2. c. sanè. 15. q. 1. Tiraq. de pen. caus. 6. n. 8. Masc. concl. 579. n. 3. vol. 2. Chass. cons. rubr. 1. §. vers. monsieur. n. 57. Sic Maximinus Imp: inter pocula insanivisse dicitur. Euseb. lib. 8. eccl. hist. c. 16. Et amentiam inesse vino observavit Pieri. lib. 53. Hierog. Vnde temetum, quasi rentans mentem. Cam. in hor. succ. c. 94. At furiosus vel Deo lites moveret: quidni utique ebriosus? Basil. Magn. in hom. cont. ebrios. vocat ebrietatem matrem malitiæ, hostem veritatis, quæ fortem timidum reddit, iustitiam non novit, prudentiam tollit, quod & Clem. Alex. in pad. lib. 2. tradit. Prov. c. 10. Et sicut ebrietas est amica diabolo; ut inquit Chrysostomus, ita vitium ebriositatis five πολυποσίαις multa mala causatur, inter quæ dubio procul non minimum est litigium, Eccl. c. 32. Quod explicarunt ex nostris Luc. de Pen. in l. 1. n. 7. C. de erog. milit. an. lib. 12. Ruland. tr. de commiss. p. 1. lib. 1. c. 23. Stobæ. serm. 18. Clem. Alex. in pada. lib. 12. c. 2. Ioan Bocat. lib. 7. de cas. vir. illu. c. 7. Reichsabsch. de anno. 1548. rub. Vom 3. trincen,
35. Sicut enim ebrij legum sunt immemores, ita faciles litem buccinatores.

tores. Acc. *in l. fin. verb. querere. ibi: biberat. Justinian. C. in quib. cau. in int. rest. non est. nec.* Schneid. *Inst. de jucc. subl. n. 7.* De morib. German. Tacitus *c. 7.* Crebræ, vt inter vinolentos, rixæ: rarò convitijs, sæpius cæde, & vulneribus transigebantur. Sic Clytus perijt: Sic Ella Rex Israël: Sic Balthasar Rex Babilon: Sic Holofernes. Quod si Germanorum verum esset proverbium, Ebrio etiam quadrigâ de via decedere debere, quod refert Pruckm. *cons. 15. n. 70. vol. 2.* pauca etiam ebrietatis lites nascerentur. Dolendum equidem dulcissimam 36. nostram Germaniam huius & litigiosi & ebriosi vitij tantum insimulari, vt Henric. Steph. *in apol. Her. præf.* nugari audeat, Germanis ebrios cum Flandricis multa esse communia, vt quot calices supra, tot matulas sub mensâ habeant repositas. Insignis calumnia, & mendacium viro bono indignissimum qualis calumniandi licentia occupavit homines alioquin minimè malos, scribendi dulcedine irritos, vt ait War. de Erenb. *lib. 1. de feder. c. 2. n. 151. & seq.* Ita Poggius *in lib. epist. pag. 118.* Germanos vocat vasa vinaria, ad pastum & somnum nata. Hier. Schurff. *con. 8. n. 14. cen. 1.* refert, Hispanos quosdam Scholares Alemannum invitasse ad prandium, vt pro illis fidejuberet. Quod de seipso affirmat Alber. *in l. dolum. C. de dolo.* Hering. *de fidej. c. 7. n. 127.*

Quâ & milites Germani, alioquin strenui, in expugnatione oppidorum, plerumq; ab alijs nationum stipendiarijs persuasi, auri & argenti prædâ destituuntur, & ad cellas vinarias astutè remittuntur, *Da da lang/gut barill/drinc drinc.* Ad. Kell. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 9.* Galli vocant, *drincfrauß.* Vetus quidem Germanorum mos fuit, vt in 37. convivijs, & compotationibus deliberarent, lites terminarent, res graves agitent: vt innuit Tacitus. Sed statim subiicit, quod easdem sobrij recoxerint, & retractaverint. Persas idem factitasse auctor est Herod. *lib. 1.* Hering. *de fidej. c. 12. n. 34.* vbi optimum vocat institutum, posteris imitandum, & si neglexerint deslendum.

Hoc negari nequit, Septentrionales potui magis addictos propter certas rationes, cum frigiditatem aëris, tum socialem conversationem: attamen indies corrigitur, nec eiusmodi bestialis ebrietas, nutans, & in piscina quasi natans, vt loquitur Cl. Alex. *in pædag. lib. 2. c. 2.* facile probari potest, nisi in vno atque altero porco, quales etiam tibi proferet Itala tellus, ab ipsis bobus denominata. Gell. *lib. 11. c. 1.* Varro *lib. 2. de rer. rust. c. 2.* Cic. *lib. 2. de fin. nolim, inquit aotos,* qui in

- mensam vomant, & qui de convivijis auferantur. & ante Xenoph. lib. 8. Cyr. ped. Hac verò tempestate, quod vrcei non importentur, adhuc permanet. Tantùm autem bibunt, vt pro importandis vrceis
 38. ipsi exportentur, quoniam nequeunt amplius erecti ingredi. Modica adbibitio est licita, neque litis, sed lætitiæ genitrix; prov. 17. v. 23. Guil. Onciacus qq. jur. phil. 37. n. 9. Camer. in hor. Succ. c. 94. Rulan. de Comm. lib. 1. c. 23. n. 13. Nimia verò adpotatio est litis, atq; malitiæ generatio, quoad potus & haustus æquales, quibus plenis ampullis se strenui potatores, & combibones obligant, gesellentrunc / quò spectat illa Hora. lib. 2. serm. sat. 6.

Prout cuique libido est

Siccat inequales calices conviva solutus

Legibus insanis.

& lib. 2. Sat. 2. *Post hoc ludus erat cuppâ potare magistrâ.*

39. Existimationem nationis, non ebrietatem defendimus. Sicut enim Hilaritas est janua ebrietatis: ita & lubricus est gradus ab hilaritate ad ebrietatem, à vite ad litem, à verbis ad verbera, difficulterque signatur hilaritatis meta. Vti Clytus ab Alexandro in convivio interfectus. Curt. lib. 7, & 8. de gest. Alex. Pet. Placa in ep. delect. c. 30. Sen. ep. 84. ad Luc. Hering. de fidej. c. 7. n. 133.

Hic est clamorosus, nimis hic est litigiosus,

Disputat hic, villa per compita cursitat ille,

Hic vomit, ille vorat, sic Bachi turba laborat.

Vnde veniunt Die Hahr collatien / schrammschlagen / poß Wunden / suchen / & alia omnis generis litigia atq; mala. Sicut enim aleator quo doctior, eo nequeor: ita qui bibacior alios MALITIA & iniquitate transcendit. Sarisber. lib. 8. de nug. cur. c. 6. Sic commissio dicitur, q: Rom 1ß / sive comestio, quâ lites creantur, non extirpantur, vti conqueritur Ruland. tr. de comm. p. 1. lib. 1. c. 23. n. 1. Et quidem malè, quia lites nō debent propagari vt vites, sed minui, dicente I Cto. junct. gl. in l. non distinguendum §. quæsitum. de Rec. arb. l. quidam estim. si cert. pet. l. prop. C. de jud. l. fin. pro suo. c. 1. de appell. in 6. Reyg. lit. L. n. 157.

40. Hic forsan gulosus obijciat iniurias, & per consequens lites ex injuriâ natas adhibitione, comestione, conversatione, tolli, & minui, gl. in §. ult. sup. verb. dissimulatione. Inst. de iniur. fac. Belvis. in pr. jud. tit. de iniur. n. 75. vers. 15. Aufrer. in add. ad Capell. Tholos. 233. Ios. Mascard. de prob. vol. 2. concl. 903. n. 20. E. non causari. Cui respondemus,

per

per eiusmodi familiaritatis actus non litem sive actionem iniuriarum, sed rancorem tantum modò animi, & odium remitti, ut Dd. loquuntur. Mascard. *de prob. vol. 2. concl. 903. n. 25.* Harpr. *tr. crim. in §. hac actio. 12. Inst. de injur. n. 1.* Vnde injuriatus sollemni cum protestatione poculum eiusmodi accipere solet, quod Germani vocant auff Hoffrecht h. e. salvâ injuriarum actione. *not. Mart. Nigr. in tr. de protest.*

Hæc de ignorantia, paupertate, & ebrietate, proximis litium forensium causis.

CAPVT XII.

De multitudine, negligentia, avaritia, & imperitia
cùm judicum, tùm officialium, proximâ litium
forensium causâ.

S V M M A R I A.

1. Culpa protelandarum litium penes Iudicem.
2. Causæ justitia vel injustitia in discretionem judicis.
3. Plures judices ad litium expeditionem requiruntur.
4. Multiplicatio judicum est occasio litigandi.
5. Multitudo parum curat, noverca IVSTITIAE.
6. Officialium multitudo lites allongat.
7. Nundinatio magistratuum, mali litiumq; causa.
8. In Germ. non emuntur officia, ut in Galliâ, & Italiâ.
9. Qui justitiam vendunt, lites protrahunt, avertant.
10. Encenia & munera excæcant oculos judicum.
11. Barrattarius qui justitiam baractat h. e. mutat.
12. Extorsiones & injustitia nostri seculi.
13. Culpa offerentium, & accipientium munera litis ergo.
14. Consilarij abstineant muneribus, quod exemplis illustratur.
15. Iustitiarj & officiales non puniuntur ob munera.
16. Imaginaria equitas & iniquitas, litium causa.
17. Iudices nolunt offendere Litigatores.
18. Casus pro Amico non probantur in iudice.
19. Iudicum iniquitas, & litium protelatio.
20. Iudices ne sint lege clementiores.
21. Inhibitio judicis superioris protrahit lites.

22. Superior iudex lites inferiorum ad se trahit.
23. Negligentia iudicis litium protelandarum causa.
24. Tumultuaria litium sententia pœnitentiam pariunt.
25. Imperitia litium causa apud Romanos & German.
26. Peccant, qui iudices illiteratos constituunt.
27. Concesso territorio, conceditur jurisdictio imperitis.
28. Imperitus iudex esse potest per 3. rationes.
29. Allegationes juris, & imperitia lites retardant.
30. Explicatio L. pen. C. de iudic.
31. Literati iudices constituantur exemplo Gallo-Venet-Mediol.
32. Iudex, & officialis justus describitur.
33. Iudicis est fomenta litium tollere.
34. Qualis Mundi Magistratus, & officarij.
35. Exhortatio ad Germ. & inscriptio Palatij Veneti.
36. Officialium corda aureo malleo mollienda.
37. Officialium offensio non est crimen læsæ Majestatis.
- 38 Ecclesiastici omnia ad suum Molendinum trahuntur.

1. **O**MNES iudiciorum reformationes ad litium diuturnitatem tollendam sunt inutiles, nisi prius reformetur iudex, qui ab Advocatis & causidicis modò in hanc, modò aliam rapitur sententiam, & in infinitum disputandi licentiam concedit, non semel, sed sæpius dilationes permittit, easq; vel ex levissimâ causâ, *ut ex Vigel. tr de rat. jud. ca. for. c. 1. ref. Ioh. Ant. Zanat. de prax. Mediol. for. n. 31.* & ipse Iustin. culpam protelationis litium tribuit iudicibus in *L. properandum. C. de jud. ibi:* nullus tam audax invenitur, qui possit invito iudice litem protelare. Quia causæ justitia vel injustitia in discretionē iudicis consistit, vter ex litigatoribus foveat justio rem litem, quæ nisi dirimatur per prætorem, dabit ansam & faces armorum, ita ut à verbis descendatur ad verbera. *arg. l. pen. ibi:* nisi fortè tumultus aliter sedari non possit *ad L. Corn. de sic. l. 1. C. ne quis in sua cau. Coler. de proc. execut. p. 1. c. 5. n. 107.* Quamvis Ioh. Berber. in *pract. p. 1. rub. 37. de concuss. n. 5.* deliramentum reputet, iudices de injustitia redarguere. *Farin. p. 3. oper. crim. q. 111. n. 2.* Solent quidem iudices ferè omnes debentque hanc sibi potissimum curam sumere, ne lites tam longas fieri patiantur: sed non semper in illorum arbitrio & facultate positum est, ut inquit Ant. Fab. *lib. 9. Cod. for. t. 22.*
- 2.

Nos primùm quæramus & inquiramus, an multitudo judicium 3.
frequentissima nostri seculi litigia tollat siue multiplicet? Machia-
vellus, censor alioquin iniquus, censet *lib. 1. com. c. 7.* ad promptam
juris & litium expeditionem plures statvendos esse judices. Nam à
paucis, *inquit*, pauca fiunt: & pauci quàm plures facilius corrup-
puntur. Postremò, magnus judicum numerus plus pollet ad juris
legumque gravitatem & auctoritatem adversus omnes tutandam.
Deinde Icti favorable existimant aliquem plures judices habere,
quasi in pluribus repetitis litium cognitionibus, multorū consilijs
& judicijs, ventilata VERITAS clarior evadat, & quod à pluribus
quæritur, facilius inveniatur. *c. de quibus. dist. 20. c. prudentum de off.
deleg. l. ult. C. de fideic. Telsau dec. 246. n. 4. An. Sola. ad const. ant. rub.
de concl. in cau. gl. 1. nu. 7. fol. 1516. Heig. p. 1. q. 10. nu. 8. & 9.* Integrum
enim est judicium, quod multorum comprobatur sententijs. Tiraq.
de pæn. caus. 51. n. 63. vbi plures, ibi plenior veritas. Knich. *in com. jur.
Sax. verb. IV S. c. 3. p. 258.* Sic in Gallijs decem mille homines ait
Matag. de Matagon. *ad Italo Gall. pag. 249.* qui officia judicaturæ ad-
ministrant.

Quæ rationes speciosæ videntur, sed minus nervosæ, quia multi- 4.
plicatio magistratuum siue judicum, teste experientiâ, est occasio liti-
gandi, & exinde multò longiores, & frequentiores lites quàm olim
factæ sunt. P. Greg. Thol. *lib. 47. syntag. c. 33. num. 18.* Antimach. *lib. 3.
comm. theor. 35.* Princeps enim qui juri dicundo multos magistra-
tus instituet, vel multiplices judicum gradus siue ordines statuât, ne-
cesse est, vel multos eodem gradu ac pari dignitate juridicos. Si
priora, judicia erunt longiora & perturbatiora non sine litigantium
periculo, quippe litigatores per longos circuitus circumduci, & per
multiplices judicum instantias, veluti gradatim ascendendo, defati-
gari necesse erit. Si posteriores, tantum abest, ut tanta judicum turba
jus melius & promptius reddat, ut etiam longiorem litium seriem.
& majores sumptus afferat, secundum illud Horatij: Segnius expe- 5.
diunt commissa negotia plures. *quem. vers. allegat. gl. in l. 3. de adm.
tut.* tutelam melius per vnum administrari, quàm per plures. Ger-
mani dicunt: Viel Röche versalsen den Brey. Rul. *tr. de com. p. 1. lib. 2. c.
24. n. 7.* quia vbi multitudo, ibi nihil honestum esse potest. *§. pæn. in
Auth. de referen. cum multitudo principantium sit noverca justitiæ,
Iac. à Canib. de exc. ult. vol. p. 2. n. 17. per. l. fin. de rer. div. & auctorit.
Thucyd. lib. 6. in orat. Hemocr.* Deniq;

Denique litigatores judici coram litis capita exponere appetunt. At nihil est, quod ejus consequendi commodi spem magis minuatur, quam multiplex judicum numerus. Ergo multiplicatio magistratuum est occasio litigandi, ita ut sæpe in vna civitate tres, quatuor aut plures instantiæ reperiantur, quæ lites prostare faciant. Antimach. *d. lib. 3. comment. theor. 37. pag. 657.* Sic numero penè innumerabilis officialium & subofficialium, eorumdēq; famulorū sive famelico- rum scribarum, ingrossistarum, copijstarum &c. multitudo, lites multum protelat, nutrit, allongat, ita ut quædam officia rectius officinæ dicantur, quæ litigatoribus magis officiant, quàm proficiant. Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 16.* Marsupium infarcire dicuntur nonnulli in palatijs, qui immoderatam recipiunt mercedem, neq; congruo contenti stipendio. Sic volo sic jubeo inquit. Vnde cum aliunde litigans se vertere nequeat, quidquid ab eo petitur, offert atq; persolvit. Magon. *de patr. rat. p. 2, c. 57. n. 31.*

Horum curam gerere deberent Νομοφυλακες sive archivorum præfecti, quod hoc tempore negligitur cum summo Reipub. detrimento. Arnol. Clapmar. *lib. 3. de arcan. Reipub. c. 6.* jekunder soll marsupium, sceptrum, & directorium beyeinander sein / *ut inquit.* Keller. *d. lib. 2. c. 16. pag. 458.* & laudat S C t u m apud Capitol. ut non scribæ, non servi publici, non censuales, illis actibus interessent, senatores exciperent, senatores omnia officia censualium scribarumque comple-
 7. rent, nequid fortè proderetur. Tantum de multitudine judicum, & officialium, quæ mihi videtur oriri ex nundinatione magistratuum, omnis IMPROBITATIS principio, & fine Nov. 8. Quamvis Reges Galliæ non habeant melius aut promptius remedium inveniendæ pecuniæ, quàm ex creatione novorum officiorum judicialium. Matag. de Matagon. *ad. Italo-Gall. p. 250.* Ita Polyb. *lib. 10.* conqueritur, cum multis mortalium ita comparatum esse, ut magnis & humilibus promissis beneficia emant, quæ postquam ad se traxerunt, tum demum malè faciant, & subditis Dominorum more imperent. Tum simulatione depositâ mores suos delegunt, rapiunt, omnia, & violant, & vexant, *ut inquit* Lactant. *lib. 6. c. 6.* Visceripetæ & Cupedi- vori, qui nisi ferinâ aut cupedijs ad jus reddendum invitentur, cunctantiores sunt ipso Cunctatori Fabio. Sed ubi Litigantes visceratio- nē fecerint, & libellum ferentarium dederint, ex foro cupediario & venali in judiciale transferentes, tandem sinunt se de jure orari, & in-
 juriâ

juris exorari, ut inquit Pollet. *s. hist. for. Rom. c. 10.* Ergò quò vberior est officiorū proventus, eò mercatus & nūdinatio quæstuosior, ut inquit Antimachiav. *lib. 3. comm. c. 35.* in Parlamento præsidis officium 20000. Francis comparari. Vnde in Gallijs officia sunt perpetua, 8. quæ ad heredes transmittuntur, & hypothecæ dari possunt, Ren. Chopp. *tr. de Parla. mor. lib. 1. tit. 1. n. 3.* Pruckm. *cons. 19. n. 29. vol. 2.* Borch. *lib. 2. de F. n. 6.* ait, hodie in aula pontificis Romani multa esse officia, quæ emuntur & venduntur, quod incepit Paschalis, & confirmavit Calixtus. Danæ. *lib. 6. pol. christ. c. 5.*

In Germania licet sint precaria, & ad nutum principis revocabilia: Bl. *ad l. rescript. n. 13. C. de prec. imp. offeren.* attamen altissimo nummo licitantibus aliquando dantur, sed indoctis communiter, qui diffidentes ingenio, subsidium à pecunia mutantur, & rursus eadem justitiam vendunt, ut innuit Duro di Pasch. *in Aul. pol. 8. 351.* Antimach. *d. lib. 3. theor. 35.* quia indoctus est aureum mancipium, servus cupiditatum, & eorum quæ possidet. August. *de C. D. c. 3. Soc. c. frater. n. 23. ext. de test.* requirit judicem prudentem, non asinum plumbeum aut pannosum, prout sunt multi castrati porcelli, qui potius porcis leges dare, quàm jura administrare deberent. Hæc magistratus venditio ad lites protrahendas facit. Nam qui aurum dat, & ita IUSTITIÆ administrationem emit, ut id ipsum exigat, hoc solum agit, neque curat an subjecti exinde lædantur protelatione litium, an non, ludit comœdiam velatus personâ IUSTITIÆ. O mores! ò seculum; Nihil tam Sanctum, & justū, quod malitiosi. Litigatores novis nummis non redemptum iri, & prostitui sibi persuasum habent, quorum votis respondet euentus jure Duce, comite pecunia, veluti Theseo, & Gigis annulo. Sim. *de Prat. de interp. ult. vol. lib. 5. inter. 2. dub. 2. n. 2.* Knich. *in Praef. Com. Sax. p. 12.* ubi praxiarchas taxat, quib⁹ justitia cordi est post nummum, & sententia mutatur in contrariam *c. accusatores. vers. testes 3. caus. q. 5.* Hæc Simonia est omnium malorum occasio, & totius nequitiae principium & terminus. Ant. Zanatar. *de pr. Mediol. n. 36. per Auth. ut jud. sine quoq. suff. §. 1.* proinde Alex. Sever. Imp. Ego, inquit, non patiar mercatores potestatum, quos si pariar, damnare non possum. Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 1.* Ferd. Vasq. *lib. 1. illust. controuv. c. 42. & seq.* Cyrill. *in sum. crim. rub. 33. de pæn. jud. malè. jud. §. fin. n. 9. cas. 197.* hos judices rapaces, violentos & sordidos appellat. Gig. *de crim. lasa. Mai. tit. de product. q. 2.* quod justitiā vendens, aut

aliter eam pervertens, Sathanæ minister nuncupandus erit. Decian. *tr. crim. lib. 8. c. 36.*

10. Encenia enim & munera excæcant oculos judicum, & omni jure prohibita sunt. Exod. 23. *vers. 8.* Deut. 16. *v. 19. 1. Reg. 8. prov. 17. Eccles. 20. vers. 31. Psal. 26. vbi Eobwasser:*

Das ist all ihr Lust vnd begier

Das man die hend mit Geldt jhn schmier.

c. quatuor. 11. q. 3. c. non sat. 14. q. 5. c. judices. 1. q. 1. l. solent. 6. §. non. de off. proc. l. plebiscitum. 18. de off. pras. l. venal. C. quan. provoc. non est necesse. Cothm. resp. 1. n. 370. Cic. 2. de orat. & 4. Verr. Omnium, inquit, rerum turpissimum, maximeq; nefarium est, ob rem judicatam pecuniam accipere, precio habere addictam Fidem ac Religionem. Auct. disc. Vom Justitiengewerck. p. 54. Henr. Samar. lib. 1. p. 2. Socin. de vis. lib. 11. n. 36.

Deviat à vero corruptus munere judex

Falsidicumq; facit impia gaza pium.

- Vbi dona intercurrunt, IUSTITIA evacuatur, inquit Pipin. in decret. c. 25. Heiminsf. *par. 3. const. imp. pag. 65.* IUSTITIA ergo vendere iniquitas est, injustitiam iniqua insania. Ioh. Sarisber. *lib. 5. de nug. Curial. c. 11. p. 252.* Italis Barrattarius dicitur, qui propter pecuniam justitiam baractat, h. e. permutat, Derdas Recht drehet / vti loquuntur Germani. Par. de Put. *tr. Synd. verb. barrataria. n. 8. Amad. n. 163. Rondinel. n. 55. Anchor. con. 271. n. 4. Neviz. lib. 5. Syl. nupt. n. 94. Decian. tr. crim. lib. 8. c. 33. n. 9. Masc. de prob. lib. 1. concl. 164. Bertaz. con. 71. n. 6.* Quales legum eversores, & litium distortores etiam in Germania reperiuntur, secundum illud:

Gnad / gelt / vnnd Gunst /

Dempfft heil / ehr / recht / vnd Kunst.

ref. Eber. à Weyhe in med. de van. glor. mund. pag. 10. aut vt Chytr. in del. Rom. p. 5.

Gewaldt / Geldt vnnd Gunst

Bricht Recht / Treu vnd Kunst.

Quod Avaritia sit Iustitiæ contraria, pulcherrimum Verris exemplum testatur apud Cic. orat. 7. vbi ille Prætor jura Siculorum, & legitimè procedendi ordinem non solum perturbavit, sed planè & Siculis & civibus Rom. eripuit, atq; omnem controversiarum cognitionē, omisso, quod aiunt, medio invitis litigantibus sibi arripuit.

An

An Zelo justitiæ? non creditur, quia avarus erat. Brederod. *de appell. p. 1. tit. 3.* Non minus malo nostri seculi fato plures extorsiones & 12. injustitias cotidie fieri conqueritur Luc. de Pen. *in l. jud. n. 18. C. de dignit. lib. 12.* & Farinac. *p. 3. op. crim. q. 111. art. 1.* Omnium maximæ maximorum querelæ passim audiuntur hoc corruptissimo seculo de judicum corruptionibus. Quotus enim quisque est, qui querulas voces non experiatur in aulicâ juridicinâ Decisionem aureæ stipis suffragio depromi, MANIQUVE AVLICA negotium confici? inquit Knichen *in comm. jur. Sax. pag. 12.* & Iohan. Sarisberien. *lib. 5. de nug. Curiali c. 15.* IUSTITIAS errantes vocat, quod euntes post concupiscentias, in sectatu avaritiæ, & depredatione popularium à tramite æquitatis errent. O sancta IUSTITIA, incorrupta Domina, nullo recepto præmio administrandâ. *c. cum abs. de vit. & hon. cler. c. qui recte. 11. q. 3. c. non satis. 14. q. 5. l. 2. de cond. ob. turp. cau.* Sicut Diogenes ad Alexandrum dixit: de cætero velim à sole non obstes, h. e. justitia. Valer. *lib. 4. de abstin.* O laude digni, qui à privatis justitiæ promovendæ causa nihil: sed ab Imperatore oblata gratâ mente accipiunt. Dur. di Pasch. *in Aul. 6. 351.*

Hic verò culpa & offerentibus & accipientibus adscribenda est. 13. Quid enim magis sordidum, & à bonis alienius, sinceritati denique, & integritati magis contrarium est, quàm judicem oblati ei muneribus corrumpere, & jus justitiæ quæ nundinari? Cothm. *resp. 1. n. 330.* Ita è contra judex qui accipit precium, vel munus, ut faciat illud, ad quod obligatus est lege justitiæ, semper turpiter accipit, lites invertit, & peccat contra justitiæ. *c. non sum. 14. q. 5.* Molin. *de just. disp. 83. col. 2.* Navar. *in manual. c. 17. n. 33.* Covarr. *in rep. c. peccatum. p. 2. §. 3. col. 1.* Lud. Carb. *tr. de rest. q. 50.* Herod. *in Æg. judices sæpè vocat δωροφάγες. gl. in c. 1. in f. verb. in tot. de sent. & re jud. in 6. vbi, quod judex iste facit contra Deum, contra Iustitiæ, contra debitum sui officij, contra humanam naturam, & sic nec Deum timet, nec hominem reveretur.* Host. *ib. num. 17.* Ioh. Mon. *n. 15.* Farinac. *p. 3. oper. crim. q. 111. art. 1. n. 2.* Videant ergò & abstineant Consiliarij & offi- 14. ciales, ne muneribus corrupti in alienâ sententiam trahantur, quod crimen prævaricationi admodum simile est. Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 10.* imo munerum acceptatio, Veritatis prævaricatio. *c. qui recte. n. 3.* Camill. Borell. *de Compro. §. 3. gl. 4. n. 96.* Sic Fabricius munerata Samnitum respuens, respondit: dum membris omnibus; quæ at-

tigisset, imperare posset, nunquam quidquam defuturum. Sic Rom. Legati aureas coronas à Ptolomæo Aegypti Rege oblatas tulervnt honoris gratia, sed postridiè regijs imaginibus, quas in Iovis templo suspexerant, imposuerunt, ne quid regij muneris avertere velle viderentur. Es geschicht selten / woh man eynem eyn Ketten vorehret / das er solche in die Kirche schencke. Franc. Senen. *lib. 1. de Reg. instit. tit. 6.* Solus Eugenius Papa nullum omnino munus hominis Litigantis recepit, aut cui litem crederet imminere, sed ad Priorem quendam muneribus litigaturum eleganter dixit: Nondum Domum ingressus es, & jam vis corrumpere Dominum. Corruptionem credidit quicquid offerebatur judici lite pendente. Ioh. Sarisberien. *lib. 5. de nug. Curial. c. 15.* Sic supremum illud Camerae Imperialis dicasterium est incorruptissimum, utinam omnia essent ! Sic Angelus spreuit munera, quæ obtulit Manoches ob concessam filij, Samsonis nativitatem. Ioseph. *lib. 5. ant. judai. c. 10.*

Sed maxima lucrum.

Pars hominum sequitur, nummos, & munera cuncti

Affectant, donec multi acquirantur amici.

Wer schmirt / der feht.

Munera crede mihi placant hominesq, Deosq.

Placatur donis Iuppiter ipse datus.

Sic legati Melitenses Demosthenis eloquentiam Argentanginâ strangulaverunt. Sic Philippus castrum alioquin munitissimum oppugnaturus, rogavit, an asinus pecuniâ onustus ascendere posset? Quod cum innuerent, vicinus inquit. Fr. Senens. *lib. 2. de reg. instit. tit. 3.* Cicer. *1. ad Attic. epist. 13.* Qui habet in nummis, Der macht recht was Krum ist.

15. Vnde Propheta exclamat, Principes tui infideles socij furum diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non judicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos. Esai. *c. 1.* Camill. Borell. *de Comprom. §. 3. gl. 4. nu. 96.* & Damh. *in pr. crim. c. 129. nu. 6.* conqueritur, quod tempore suo iudices non puniantur. Et frater Oliverius Mailardus *in serm. quadrag. fer. 6. post. cin. fal. 7.* Nunc Domini iustitiarj sunt sicut catus, qui ponitur ad custodiendum caseum, ne mures illum rodant. Sed si catus semel apponat dentes, plus nocebit vno morsu, quàm mures in viginti. It. *fer. quarta post. 1. Dom. pag. 95. & seqq.* Si hodiè respicimus sedes iudicum, videmus eas rubras, & rigatas san-

ras sanguine pauperum, qui per eos excoriantur. *ref. Matag. de Matagon. ad Italo-Gall. p. 251.* Hinc etiam nihil pejusest, quàm si quibusdam aureis officarij redimant officia & jurisdictionis potestatem à principe, quia infinitas revendendi carius justitiam subditis occasiones architectantur, & lites protelant, ut impudenter audeant in subditos grasari, palamq; supra sportulas debitas petere, quod jam principi pro mercatura officiorum se præbuisse dicunt. Vnde rebelliones, & alia infinita absurda, Wan enn Herr ennem Ambman das einkommen vmb enne gewisse Summa annodirt P. Greg. Thol. *lib. 9. de Repub. c. 1.* Ad. Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 20.*

Tantum de nundinatione & avaritia magistratuum, quæ verum est litium atque processuum seminarium. Matag. de Matagon. *ad Ital-Gall. p. 250.*

Huic succedunt reliquæ litium causæ, ut iniquitas, negligentia, imperitia, & alij defectus tam judicum, quàm officialium.

Iniquitas est litium causa: quia nonnulli ex judicibus magis 16. equum coloratum, quam æquum diphtongatum noscunt, secundum illud:

Dixerat hic æquum, sed tulit alter equum.

Licet æquitas, quæ non est jure scripta, sed ex indigesto motu, & affectione animi apparet, contra jus scriptum minimè sit sequenda. Dd. *in l. 1. C. de ll. Abb. in c. fin. de transact. Nat. con. 49. n. ult. p. 1. las. in l. placent. 8. n. 3. C. de jud. Menoch. lib. 1. pres. q. 80. nu. 32. Gail. 2. obs. 23. n. 26. Benckend. ad l. 1. mem. 4. p. 4. lin. 1. n. 102. de R. I.* Attamen hoc nostro seculo, præsertim idiotæ & magni Gynæcei causarum statum ad quamlibet imaginatam æquitatem detorquent, ut ait Hering. *de fidej. c. 5. nu. 116. Zas. con. 10. nu. 34. lib. 1. Goed. de contrah. stip. c. 9. concl. 5. n. 123.* nefas, ait, ex privato adfectu inter privatos parietes, generatam & fictam æquitatem instar juris in publicum proferre. Nihil enim certum, & perpetuum alioquin in jure esset, si Gynæceis, Fravenzimmerleuten lites imaginativè decidere liceret. Aliâ ratione 17. solent quandoq; peccare judices, qui non audent offendere voluntatem alicujus litigatoris, & ideò conijciunt partes in necessitatem supplicandi. Ioh. Pet. Ala. *tr. de adv. & caus. Christ. p. 1. q. 86. in f. pag. 115.* Sed iniquitas, litium causa, alio jure Catilinam, alio Cethegum censere & in Mæandios litium introducere. *l. si duo. de dolo. malo. Mar. in spec. p. 6. p. p. act. 2. n. 2. Tiraq. de ut. retr. p. 1. ad f. tit. 46. Roncheg. ad l.*

eandem. §. 1. num. 16. de duo. reis. Seraph. tr. de jure privil. 74. num. 156. Pruckm. con. 21. n. 188. vol. 2. Ergo VOLUNTAS BONI non minus est judici necessaria, quam notitia vel potestas, cum non modo de suis, sed ex alienis delictis teneatur & duplici suorum, & aliorum prematur onere, ut nec in multitudine munerum citra munditiam voluntatis sit ei fiducia antè Deum, ut inquit Sarisberien. lib. 5. de nug. Cural. c. 11.

18. Proinde nulli in jure causus dari possunt, quales pro AMICO Dd. appellant, in quibus sc. gratificari possint iudices, cui parti velint: Sed sicut verum est non nisi vnum; ita & justum, respectu ejusdem objecti. Ant. Telsau. *dec. 206. & dec. 89. Treutl. p. 1. disp. 1. §. 1. lit. b. ubi docent, quomodo in ambiguis, cum per nostram inscientiam, opinionum contrariarum æqualitatem, vel aliter respectu nostri, atque ita per accidens jus incertum est, media sit eligenda via, vel dividendo rem petitam æqualiter in partes, vel compellendo eas ad amicabilem compositionem. c. affert. de præsump. l. 29. de her. inst. l. 26. de testam. tut. Dec. con. 176. Zas. in l. 2. §. exitus. n. 12. de V. O. Cujac. 10. obs. 4. Menoch. 3. rem. ret. poss. n. 339. Dauth. tr. de subst. tit. effect. subst. n. 138. Bodin. 6. de rep. c. 5. Zyving. in theat. vit. hum. vol. 7. lib. 4. tit. judicij suspensio.*

19. Iudices iniquè judicare, & lites protelare dicuntur, quando non merita causarum, sed personarum inspiciunt, non quod ratio distet, sed occasio affectet, non quid lex sanciat, sed quid mens cupiat, animum non ad justitiam, sed justitiam ad animum declinant; non ut quod licet libeat, sed ut quod libet liceat, egenorum litibus cunctanter litant, divitum lites instanter irritant; in illis rigorem, in his favorem dispensant; illos difficulter audiunt, his attente applaudunt, sit lucrum in arca, damnum non curant in conscientia; pecunias accipiunt, animam illaqueant, sæpius tantò litium expeditiones cunctantur, ut tandè majores sint litium expensæ, quàm fructus sententiæ. Ioh. Ordell. *ad l. fin. nu. 421. de R. V. Oct. Simoncell. tr. de decret. lib. 1. n. 9. Aug. Morla in emp. jur. p. 1. tit. 2. q. 10. Ioh. Pet. Ala tr. de Adv. Christ. p. 1. q. 43.* Inclinent quidem iudices in mitiorem partem, nec tamen ultra modum se gratiosos exhibeant. Cæpol. *ad l. si fugit. n. 30. C. de serv. fugit. per c. cum aeterni. de re jud. quia iudices lege clementiores esse planè dedecet. §. oportet. auth. de jud. Blanc. de comprom. q. 9. n. 27. Capifer. de n. test. p. 3. c. 1. n. 24. BeneKend. ad l. 1. lim. 4. memb.*

membr. 4. n. 112. de R. I. Ioh. Botta. con. 1. n. 25. vol. 1. Pruckm. con. 16. n. 13. vol. 2. Vnde Areopagitæ litium controversias, non interdiu, sed noctu, & obscurâ luce judicabant: vt procul ab omni affectu, qui animos in diversum agit, ferre possent iudicium. Non enim ignorabant hominis ad spectu cultu, vestitu, gestibus, ita moveri interdum iudicem, vt à justitiæ & æquitatis tramite decedere cogatur. Alex. ab Alex. *lib. 3. c. 5. ex. Lucian. Hermot & Anachar. Theod. Zyving. vol. 18. theat. hum. lib. 1.* Sic iudices supremi aliquando perumpunt leges, 21. h. e. dispensant, vt ait Aug. Morla *in emp. jur. p. 1. tit. 15. n. 4. Pruckm. con. 10. n. 73. vol. 2.* Aliquando inhibent, ne audeat litigator litem iudice primo prosequi, & ita protrahuntur lites ad immortalitatem. Quibus inhibitionibus malitiosis, & offenditur Deus, & maximum detrimentum colligatoribus infertur: non enim deberet peti, aut fieri inhibitio, nisi esset iustissima, & præcederet aliqua causæ cognitio. *l. iudex. C. comminat. epist. program. Perus. in c. 1. n. 14. de appell. Iason. in l. necquicquam. n. 30. vers. 8. de off. proc. Rol. à Valle. con. 77. n. 24. lib. 2. Quin. Mandos. tr. de inhib. q. 25. n. 1. Ioh. Pet. Ala. tr. de adv. & caus. Christ. p. 1. q. 66.* Sic lite coram inferiori iudice captâ superiore se intromittere posse ait Toming. *con. 65. n. 11.* Sed malè, per *l. nemo C. de iurisd. omn. jud.* Quod si enim superior magistratus interrumpat cursum inferioris ad videndum, si in processu reperiat gravis quædam difficultas, & difficilis gravitas; hoc lites admodum retardat, præsertim si litigatores sint pauperes, quia divites difficultatem prætendunt, vt apud superiorem diutius litem protelare possint. Vnde inferiora tribunalia vacant, & superiora ita occupantur, vt non possint expedire litigia & processus. Giov. Ant. Palaz. *p. 4. del gover. distato. c. 14.* che stanno, *inquit*, per gran moltitudine de gl' anni aspettando la loro terminatione, essendo di tutto questo gran male cagione la mâluagità, & l' ignoranza de gl' inferiori. h. e. malitia & ignorantia inferiorum sunt causæ litium. Boter. *lib. 2. della cita, im-*probat, quod civitates Metropolitanæ omnes causas, civiles & criminales habeant, reservent sibi lites graviores, & appellatorias. Iniqui ergo arcendi sunt, superbi & avari, & omnes huiusmodi pestis hominum. Nihil enim perniciosius est iniquo iudicis consiliario, *inquit* Ioh. Sarisber. *lib. 5. de nug. curial. c. 9.*

Sequitur negligentia, ne dicam somnolentia iudicum, quæ si simplex fuerit, levissimæ culpæ adnumeratur Alciat. *ad l. magna negli-*
gentia.

23. *gentia. n. r. de V. S. c. 1. 4. q. 4.* Negligentia judicis est litium causa, nihilq; aliud in genere, quàm cum negligit facere quod debet, vel cum aliquid facit, quod non debet. Navar. *in compend. verb. judex. num. 47.* Ioh. Bapt. Magon. *de rect. patr. rat. c. 40. n. 7. in f.* Et ita judex negligens facere IUSTITIAM, delinquit in DEVM, & in principem, & in partem. *l. si quando. C. de testibus* Pac. de Puteo. *tr. Synd. verb. l. sua. c. 1. n. 6.* Sic justitiam negligit judex, nec imponit finem liti, quini-
mò novas lites serit, & perniciosiores prioribus, qui vel obscuram vel incertam profert sententiam, ut sæpè faciunt aliqui ex delegatis judi-
cibus, qui cum sciant propinas sive sportulas sibi dari, ut & illas & li-
tes simul multiplicent, incertas sæpe numero ferunt sententias, easq;
appendicibus ac reservationibus plenas, ut plura in vna eademq; cau-
sa obveniant salaria. Ordelaph. *ad l. fin. n. 128. de R. V.* Plerique ju-
dicum pro animi sui levitate vel ambitione, ne scilicet imperitiores
ex deliberandi mora videantur, re non accuratè ad modum pensatà,
verè tumultuarias sententias præcipitanter effutiunt, dum manè ac-
cepto processu, vesperi litem determinant, quos in c. pond. 50. di-
stinct. Dom. acriter increpat, *ut in c. Ecclesia S. Mar. col. 16. de constit.*
Fr. Pfeil. *con. 158. n. 6.* quia judicia festinata, poenitentiam pariunt. Vn-
de Græci cum vrgerentur ad sententiam antequam de causâ liqueat,
respondent, patres suos solem apud Antipodes non vidisse; sed ex-
pectasse semper donec & ipsis oriretur. Ioh. Sarisber. *lib. 5. de nug. Cu-
tial. c. 12.* De somnolentia Magn. Pegel. *in thes. rer. sel. pag. 12. ait:*
Iudices per causæ actionem dormire posse, modò Secretarius aliquis
aliqua adnotet, & prothocollum conficiat, quo transcurso acta ad
juris peritos mittuntur, à quorum vno per vices, vel aliàs vno tali, eo-
que sæpe tum quasi in mundum prodeunte res agi potest. Huc facit
lepida judicis dormientis historia, qui cum à præside excitaretur ut
sententiam diceret, semisomnis dixit: Decolletur. At agitur de pra-
to, respondit præses: Ergò defalcetur, judex. Mat. de Matagon. *ad Ital-
Gall. p. 189.*
25. Deniq; Imperitia judicum & officialium est proxima litium fo-
rensi causa. Nonnulli enim judicum sunt tardioris, nonnulli
velocioris ingenij, ut ait Ant. Palaz. *pag. 3. del. gov. di stato. c. 25.* ita ut
tardi & imperiti, aliquando etiam periti propter peccata dubias lites
dirimere nesciant. Bl. *in c. quia procur. col. 6. de elect.* Aff. *dec. ult. n. ult.*
Ordel. *ad l. fin. n. 428. de R. V.* sed ut olim respondeant, sibi non liquere
l. 13.

l. 13. §. ult. de arbit. l. 36. de re jud. Gell, 14. noct. Att. 2. Senen. epist. 66. Briss. 10. de V. S. verb. liquere. quod hodiè non licet. Treutl. p. 1. disp. 12. §. 17. lit. d. Vnde ridentur Romani, quod apud illos illiterati iudicum munus sustinerent, literati verò iisdem post terga adstiterent. Marc. lib. 23. quod itidem nobis crubescendum in veterib⁹ Germanis, de quibus idē refert Born. lib. 3. de morb. c. 12. Multò magis in hodiernis nostris judicijs, de quibus Carolina. const. in pr. idem conqueritur. At 26. Franc. Munnotz. tr. ratioc. c. 27. n. 7. ait, iniquà, imò mortaliter peccare eos, qui iudices, assessores, vel officiales ignavos & imperitos eligunt. Ad. Kell. lib. 2. de off. jur. pol. c. 1. Christ. Ohem. in disc. pol. c. 2. per tot. Wes. in Dec. jur. lib. 10. C. tit. 56. Ioh. Garcia. de expens. c. 21. nu. 20. vbi inexpertos & ignavos vocat, qui licet, ingenio polleant, & experimento docti esse videantur; attamen quoad decisionem causarum, & iudicij ordinem, multa adversus leges & juris institutiones faciunt, quæ aliàs à jurisperitis minimè fierent. Quæ omnia in maximum partium litigantium dispēdium & perniciē cedunt. Munnotz. d' Escobar. d. c. 27. nu. 7. Burgos. de pace. con. 48. nu. 12. Causa hujus 27. mali litigiosi, quod imperitia iudicum excitat, non minima in eo latet, quod hoc seculo communiter in Germaniâ concessio territorio, concedatur etiam iurisdicō. Cur. jun. in l. 1. de iurisd. omn. jud. Villal. lit. 1. n. 168. Rol. à Valle. con. 42. n. 3. vol. 2. Menoch. lib. 3. præsumpt. 97. n. 13. Rosenth. de feud. c. 5. quæst. 6. n. 1. & seqq. vbi distinctivè explicat. At inter illos, quibus territoria cum iurisdicōne concedantur, plures etiam privati, idiotæ, simplices, qui non intelligunt quid ius, quid iurisdicō. Auct. disc. Dom. Justitienwerck. p. 82. Pollet. lib. 5. hist. for. Rom. c. 17. nonne hi litium fomenta excitarent, imperitos adhibendo præfectos, & imperitiores scribas? Nec obstat aut 28. juvat, quod Dd. iudicem imperitum & illiteratum admittant. in l. pen. C. de jud. ibi: vt & audiant lites, easq; dirimant. Ratio, quia ad assessorem literatum adhibere potest. Schneid. in par. nu. 2. Inst. de excus. tut. vel. curat. Felin. c. sciscit. col. 6. de rescrip. Barth. Roder. in man. jud. c. 7. n. 15. vbi dicit, hodiè posse esse iudices, etiam si legere nec scribere sciant. Id. Fel. in c. cum inter. col. 3. vers. de concessione Archiepiscopi in f. de re jud. dicit: constituto in dignitate, si nescit scribere non imputari in vitiū 2. Aut aliorū sapientum consilio vti Wes. con. 9. n. 7. 3. Aut advocati cum litigantibus ejusmodi iudicem imperitum legum peritiâ instruere possunt. Qui certè in propriâ lite cæcutiunt, & cæci

cæcos ducunt, auro scilicet excæcati, ut ait *Auct. disc. Bom Justinienw. pag. 88.* Sicut hoc seculo mos inolevit pessimus edendi motiva litigantibus, ut deinde allegationibus advocatorum doceantur, quid
 29. judicare debeant. Sed hac ratione colligatores impensis onerantur, & lites protrahuntur. Ioh. P. Ala. *d. p. 1. q. 82. per. c. statutum §. assessorum de rescrip. in 6.* Ioh. Zanator. *de pr. Mediol. nu. 31.* ridendo ridet factum iudicis, qui allegationes juris uni & alteri communicabat, sed ipse lites ita cumulas aggredi non audebat. Cotta. *in men. 2. verb. testi.* Menoch. *de aa. jj. qq. lib. 2. cas. 175.* Hæc enim omnia maximo colligatores malo contra leges, & rationes fieri palam est: quia iudex per se, & non per vicarium, item secundum leges & consuetudines, non ex affectu & arbitrio suo judicare debet *l. nemo. 13. C. de interl. om. jud. §. 1. Inst. de off. jud. c. 3. q. 7.* At quomodo legum imperitus, idiota, bardus, stupidus, & ad stivam natus, ut ait. Pollet. *lib. 5. hist. for. Rom. c. 17.* mechanicus, miles, rusticus, Scultetus, ne dicam stultus secundum leges judicare, litium justam ab injusta discernere potest,
 30. cum homine imperito nihil sit injustius? Imperiti enim plerumque sunt stolidi, superbi, & vani. Lips. *in not. ad. pol. c. 7. fol. 30.* Rein. Bolog. *in Specchio. de scien. rub. d' ignoranza.* Vnde Augustin. *lib. 19. de C. D. c. 6.* ignorantiam iudicis calamitatem innocentis esse ait. Dn. Obrecht. *disp. 2. de jud. 0. 251.* Non igitur lex illa imperitis iudicandi potestatem concedit, sed si & rei militaris, sive artis mechanicæ, & juris peritiam habeant. *d. l. 17. C. de jud. ibi:* pro sui, & legis scientia hujusmodi altercationibus finem imponant. *l. 6. & ult. C. de jurin. l. ult. C. de re mil. 12. Coras. §. miscell. 19. inf.*

Quidquid sit, malum hoc frequens est in Germaniâ, Lotharingâ, & alibi, ubi majores iudices, & Escheyini sunt plerumque Analphabeti, rustici, ignorantes, qui cum nihil certi statuere possint, comperendinationibus lites differunt, & computationibus litigantium patrimonia devorant, confusè, omnia sine lege, sine certâ consuetudine, sine ordine, & stylo, transigentes, mutantes, alterantes, sordidantes. Ecclesiast. *c. 38.* Alihus. *pol. c. 24.* Keller. *lib. 2. de off. iur. pol. c. 24.* Tholos. *lib. 4. de repub. c. 6.*

31. Huic morbo obviandum esset à principibus, & Dominis territoriorum iudicis, ut non jurisdictionem talibus viris impofterum committerent, sed exemplo Minorum jurisdictionalium Gallicorum, literatos haberent iudices, saltem licentiatos, aut baccalau-

reos in jure civili, *inquit* Thol. d. lib. 4. de Repub. c. 6. n. 11. & c. 8. n. 10. Imo Veneti semper constituunt Nobiles tantum Rectores civitatum, & Mediolanenses Ictos. Lancell. de off. prætor. pr. nu. 9. Quod utinam in omnibus Germaniæ partibus fieret, nec politici grossioris Minervæ admitterentur, non tanta litium multitudo, nec intricati tot processus existerent. Sed judices Icti deberent esse Trebatij, h. e. integri, boni, & prudentes viri, *ut refert* Myns. pr. Inst. de codic. nu. 3. & legum auctoritate suffulti. Masc. concl. 1136. n. 24. vol. 3. Siquidem 32. justitiæ professio legum peritos judices ordinare iubet: quia vix possit negligere qui novit æquitatem, nec facile erroris vitio sordescit, quem doctrina purgaverit, ex Cassiod. lib. 8. epist. 18. P. Thol. lib. 24. de Repub. c. 6. n. 3. Keller. lib. 1. de off. jur. pol. c. 1. per. §. fin. in præm. Inst. & l. juris peritos de excus. tut. Gunth. lib. 7. no. 400.

*Edoctos de gente sua, legumq; peritos
Miserunt in castra viros.*

Ejusmodi judex, & officialis justus, & fidelis perpetuo est, virtute nititur, verus absq; fūco, idem ipse absens, qui præsens est, bonis favet, malos castigat, calumnias averfatur, nugæ & mendacia fugit, non est hypocrita bilinguis, multo minus delator. Quia nec alijs detractoribus aures præbet, vel facile credit, cum singulis quietè vivit in concordia & pace, suo contentus, honoribus, vel divitijs non inhiat, justam, & modestam vitam agit, in debitis solvendis non morosus, contentionum, & litium fugax. Fur. Cerial. lib. de cons. & consiliar. not. 11. Kell. d. lib. 1. c. 25. in f. Maxime, quia ad judicis officium per- 33. tinet, tollere fomenta, & occasiones litium, easdemq; obortas ex officio diminuire. l. quidam. ff. si cert. pet. l. æquissimum. de usufructu. l. 1. §. inde queritur. de nov. op. nunc. l. 2. in pr. si quis caut. l. postquam lit. C. de pact. c. finem de dolo & contumac. Hering. tr. de fidej. c. 27. n. 237. Id quod præcipuum munus est integerrimi prætoris. l. properandum. C. de jud. l. litibus. C. de agric. & cens. lib. 11. Reg. Sixtin. vol. 2. cons. Ac. Marp. 21. n. 119. Decian. con. 32. n. 10. vol. 3. Et potissima pars judicis in eo consistit, ut malo quanto cyus occurratur. Ioh. Bapt. Costa. tr. de jur. & facti ignor. cen. 2. dist. 40. n. 80. Pruckm. con. 16. n. 1. vol. 2. per l. ult. C. quan. lic. sine jud. se vind. Quod si omnibus tam maiorum quam minorum gentium judicijs factum fuisset, non tot lites, nec bella etiam intestina in medietullo Germaniæ videremus. Sed, 34. prohi dolor, magistratus mundanus hodiè plerumq; aut lupus, sive

leo, qui pedes ubi figit, ibi cætera animalia quiescunt. Capic. *dec. 27. n. 35.* Claud. Cant. *conf. 3. n. 19.* Hering. *de fidej. c. 8. num. 131.* Aut fucula voluptatibus addicta: aut vulpecula quæ vulpinâ calliditate, & Sophisticâ rem agit, *uti scribit.* Otto. Casm. *de mundi immund. c. 42. pag. 484.* Ioh. Berber. *in pr. p. 1. rub. 13. de l. lul. repet. n. 1. inf.* ubi credit, tempore suo paucos reperiri officiales, qui à poenâ repetundarum se excusare possint, quid autem in posterum evēturum sit, solus DEVS, qui æterno tribunali præest novit. Farinac. *p. 3. oper. crim. q. 111. n. 2.* Et Damh. *in pr. crim. de cit. real. n. 9.* asserit, quod infelicissimi huius ævi nonnulli arrogantes officarij contra omnem rationem, & æquitatem non erubescant cotidie pauperes carcerare, & sumptibus vexare, intrepidè sustinentes, ipsis quasi omnia tam jure quàm injuriâ dicere, & facere concessa esse. Farin. *de caus. lib. 1. tit. 4. q. 27. n. 134.* Et quidem malè secundum Camerar. ex Sophocle: Nam

*Vbi magistratus sophismatibus scatent,
Faciuntq; pluris odia sua, quàm patriam,
Quæ genuit ipsos, & adeò æternum Deum:
Hanc civitatem statue tandem, prospero
Cessante cursu, vi, procellis, obrutam.*

35. Resipiscite ergò ò judices Germaniæ, & respicite supremam legem, populi vestri salutem, quæ consistit in providendo, judicando, exequendo. Cogitate certas mutationis causas esse, contemptum verbi divini, iniustitiam, & luxum, ut ait Sicur *de la Nove disc. 1. pol. & mil. p. 4.* Quid obsecro tam potentia Regna tam citò subvertit, & transtulit? Certè indignatio DEI, quam in se multiplex INIUSTITIA provocabat. Ioh. Sarisber. *lib. 4. de nug. Curiar. c. 12.* Aversamini vitia, colite virtutes, ad rectas opes animum sublevate, humiles preces in excelsò porrigite. Magna vobis est, si dissimulare non velitis, necessitas inclytæ PROBİTATIS, cum ante oculos agitis ludicis cuncta cernentis. *Inscript. palat. concilij magni Venetj.* Nat. Chytr. *in delit. itin. pag. 100.*
36. Hæc de proximis litium forensium causis, communibus tam iudicibus, quàm officialibus: Cum officiales etiam iudices propriè dicantur. Masc. *de prob. vol. 3. conc. 1136. cir. f.* Graviore eorundem defectus duntaxat attigimus, minimis supersedendo. Sicut enim in corpore modicus defectus, non facit, ut corpus judicetur morbosum: ita nec modicus animæ defectus quoad seculares efficit,

cit, ne non prudens aliquis videatur. Br. *intr. test. n. 84.* Peculiares quædam litium forensium causæ sunt penes officiales, h. e. iudiciorum protonotarios, substitutos, secretarios, scribas, amanuenses, pedellos siyè viatores, apud quos nihil efficies, nisi plumbea eorum corda aureo vel argenteo malleo, vanitatis & cupiditatis incude emollias. Ioh. Sarisber. *de nug. curial. lib. 5. c. 10.* vbi credit se vidisse ostiarios Cerbero duriores. Quod si officialis tamen ob malos mores, inju- 37. stitias, & gravamina subditis indebitè illata offendatur, crimen læsæ maiestatis non committitur, sed omittitur. Carrer. *in pr. tit. de appell. §. 11. Ias. con. 86. n. 6. lib. 3.* Rol. à Valle *conf. 48. n. 9. lib. 2.* Farinac. *p. 5. op. crim. q. 112. n. 115.* Hos nisi tibi propitios feceris, sic distorquebunt, tot tibi verborum ponent tendiculas, rei non fideliter gestæ seriem, stylum incultum, aut ad minimum longâ expectatione torquebunt, vt pro pace bellum, pro quiete litigium tandem obtineas. Ioh. Sarisber. *d. l. 5. c. 10.*

Sunt autem officiales vel ecclesiastici, vel politici. Ecclesia- 38. stici multa, ne dicam omnia, ad molendinum suum trahere conantur, & ita lites excitant, cùm particulares tùm generales, generalem aliquando mutationem importaturas, vt ex Bl. hanc querelam retulit Gail. *lib. 1. obs. 25. n. 3.* Fachin. *lib. 3. contr. c. 13.* Ioh. Paul. Windeck. *in Theol. ICt. lib. 1. loc. 7. priv. 10.* cui renunciassè videtur Alex. 3. *in c. si duobus. de appell. c. causam. 2. ex. qui fil. sine leg.* Hos sequuntur Politici, qui non rarò lites pecuniosas ad se revocant. Zas. *in l. stipulatio. n. 28. de iurisd. omn. jud.* Coler. *de proc. exc. p. 2. c. 1. n. 145.* His abusus communis, quod omnes ferè Notarij Protonotarij, & omnes scribae Secretarij, volent audiri, quorum opellam si quis indigeat, DEVS bone, quos ronchos & fastus tolerare & mussitare oportet, vt inquit Pollet. *lib. 5. hist. fo. Rom. c. 12.* multa de secretis, & Secretarijs. Pet. Pithe. *lib. 2. adv. sub. c. 12. Alex. ab Alex. lib. 5. gen. dim. c. 14. & lib. 6. c. 7.* vbi contra iudicum sordes, & malitiam quorundam inuehitur.

CAPVT XIII.

De causis litium circa consuetudines irracionales, debitas, vsuras, oppignorationes, fideiussiones, & dotes.

S V M M A R I A.

1. Litigans ligatur consuetudine fori, vbi litigat.

Aa iij

Rationa-

2. *Rationabilitas est Requisitum consuetudinis.*
3. *Blasphemandi consuetudo receptissima non excusat.*
4. *Homicidij pœna pecuniaria improbat.*
5. *Consuetudo naufragij bona eripiens irrationabilis.*
6. *Probatio sagarum per aquam irrationabilis.*
7. *Veneficij crimen hoc seculo frequentissimum.*
8. *Nominationi Sagarum quatenus fides adhibenda.*
9. *Anglorum, Tarentiorum & aliorum consuetudines reprobantur.*
10. *Consuetudo, ne pater elocet filiam, irrationabilis.*
11. *Consuetudo Polonia, Neapl. Mechanicorum reprobatur.*
12. *Consuetudo Sang oder schließgeldt zu geben irrationabilis.*
13. *Alia consuetudines irrationabiles allegantur.*
14. *Litium Debitariarum causse luxus & prodigalitas.*
15. *Lites prioritatis familiares, ut obsonium in prandeo.*
16. *Metalla an sint litium atq; malitia caussa.*
17. *Superbia litium, & luxus caussa.*
18. *Luxuria in 4. consistit pecunia, domo, convivij, veste.*
19. *AEdificiorum magnificentia litium debitariarum caussa.*
20. *Conviviorum luxuria agræ ciuitatis indicium.*
21. *Causa luxuriosi mali in Aulis.*
22. *Vestium luxus lites, & preferentias parit.*
23. *Gallorum, & Germanorum novitas in vestitu taxatur.*
24. *Nemini mortalium FIDES est habenda.*
25. *Debitorum Litigiosorum natura depingitur.*
26. *Debittores litigare malunt, quam bonam fidem agnoscere.*
27. *Germanorum fides, & obligationes breves.*
28. *Obligationes Auff niderfihen/ Einlager/ theil des Himmelreichs.*
29. *Debitorum vana promissa, & in commoda recensentur.*
30. *Mundus non sustinetur absq; usuris & commercijs.*
31. *Christiani, mendicantes, predicantes usuras exercent.*
32. *Iudaorum expulsio probatur.*
33. *Fœnebre malum ex civitate tollendum.*
34. *Oppignorationes materiam litibus præbent.*
35. *Fideiussiones creant lites, & mutant prædia.*
36. *Immoderate dotes pariunt lites.*
37. *Duplex litigium ex immodica dote, priv. & pub.*
38. *Dotium immensitas Reipub. corruptela.*

HVCVSQVE generales litium forensium causas attigimus: Sequuntur speciales, que versantur aut circa consuetudines irrationales, debita, vsuras, oppignorationes, fideiussiones & dotes; aut circa processum & merita, quibus non immerito specialissimæ litium Cameralium causæ *ἡ ἐπιμύλη* quasi loco subnectuntur. Consuetudines præmittuntur, quia litigans extra domicilium litigatur consuetudine siue rationali siue irrationali, ejus fori, vbi litigat. Bl. *in l. cum clericis. in f. C. de episc. & cler. Coler. de proc. exec. c. 3. nu. 182.* Sicut autem jus nullum sine ratione: ita neque consuetudo consistit, ^{1.} *cujus requisitum est RATIONABILITAS, Das es eyne gute od' Bornünfftige gewohnheit sey. l. quod. non. 39. de ll. Nov. 134. c. 2. c. mala. dist. 8. c. fin. vbi Pan. nu. 5. de consuet. Menoch. lib. 2. aa. jj. qq. cent. 2. cas. 82. num. 7. Rosenthal. c. 1. de feud. concl. 9. Vult. l. I. R. c. 5. nu. 6. Vasq. lib. 1. com. illust. c. 31. n. 31.*

Quidquid scribat Bl. *in l. 32. de ll.* etiam irrationabilem consuetudinem valere. *per l. 20. de ll. & l. 12. qui & à quib. manum.* Sed vt paco tanti viri dixerim, nisi sit immemorialis. *provt restringit. Sobrad. p. 10. sect. 9. n. 241. & Cray. con. 21. n. 12.* est verum litigij seminarium, & vetustas erroris, vt appellavit Cyprian. *in ep. ad Pomp. contra. epist. Steph. c. cons. dist. 8.* vbi subdit: relicto errore sequamur veritatem. Sic ^{3.} pessimæ sunt consuetudines, quæ admittunt juramentum contra quoscunque, & cujuscunq; numeri testes. Suntq; tales pessimæ observantiæ multæ per Germaniam contra justitiam veram, ac etiam peccata nutrientes, quæ particulariter enumerare nemo sciret, *inquit Cusan. lib. 3. de concor. cathol. c. 35. in f.* Aliquales referamus. Sic quo in loco frequentes sint blasphemix, verè in Germania, Gallia, Italia, quando dicono putana di Dio. O blasphemia omnium execrabilis, vbi deprehensus, & ad poenam minimè evitari potest, si probet ibi alios frequenter blasphemasse, nec litem propterea motam fuisse. *c. flagitia. 32. q. 7. c. obviunt. 32. q. 4. An. Gabriel. 6. com. opin. tit. de consu. concl. 4. n. 44.* Hæc enim consuetudo non excusat, quia irrationabilis, & multitudo errantium non parit errori patrocinium, quidquid dicant Con. *1. comm. 10. Moller. 3. sem. 2.* Ita im- ^{4.} probanda est consuetudo, quæ homicidia absque discrimine pænâ saltē pecuniariâ punit, vt inter populos septentrionales à multis annis apud quosdam, Danos, Polonos, Suecos, Frisios, Holsatos, fuit

- fuit receptum, quod illi vocant *Eynen todten Hals lösen*. Bodin. *lib. 6. de Rep. c. 6. pag. 767*. Lud. Rom. *sing. 709*. Covar. *lib. 2. resol. c. 9. nu. 2*. Pet. Heig. *p. 2. q. 24. n. 43*. Hering. *de fidej. c. 10. nu. 348*. Huc facit præjudicium. *Merce contra Sundt* / ubi petitio instituta ad pœnam viri aurei, *Eynes guldenen mannes* / ideò quod occiderat & spoliaverat civitas illa virum, fuitque condemnata in pœnam 500. M. auri puri, *Ûtiges Goldes* / vt singulariter allegat Ruland. *de commiss. p. 1. lib. 3. c. 3. n. 4*. Ita consuetudo maritima, quæ ex naufragio afflictorum bona rapit, omni ratione caret, quia lites movet ei, cui Deus ipse lites movit maritimas.

Quæstus naufragio petitur, corpusq; profundo.

Immissum pariter quàm prædo exquiritur ipsa.

- Manil. *lib. 5*. Astron. Schonb. *lib. 4. pol. c. 15. auth. navigium. C. de furt. P. 5. D. art. 129. in pr.* Gail. *1. obs. 18. n. 1. arg. §. fin. Inst. de Rer. div. l. 2. §. fin. ad l. Rhodiam*. At afflictis non est addenda afflictio. *l. tandem. C. de episc. aud.* Politian. *tr. de vulg. subst. n. 97*. Gail. *1. obs. 18. n. 5*. Montic. *tr. de ine. here. c. 9. n. 115*. Sich. *in l. eum qui. n. 4. C. de furt.* Menoch. *con. 80. n. 32*. & multij alij, quos allegat Pruckm. *con. 2. n. 185*. Unde laudabiliter quibusdam in provincijs receptum est, vt soluto precio, quod vocant *barge Geldt* / omnia teneant libera. Ita consuetudo apud Saxones, Westphalos, & Livones recepta, vt sagarum probatio fiat per aquam frigidam, nullâ saltem probabili ratione nititur, ac proinde nullius momenti ea quam plurimi hodiè somniant experientia, litigij mater, quod innocentibus mulierculis diaboli instinctu sæpè movetur, vt latius dixerunt & deduxerunt Bodin. *lib. 4. Daman. c. 4*. Godelm. *lib. 3. de Mag. c. 5*. Petreus. *conc. crim. 166*. Hotom. *in disp. feu. c. 44. n. 6*. Damhud. *in pr. crim. c. 43*. Borcholdt. *de feud. c. 7. n. 52*. Gail. *2. de P. P. c. 7. n. 24*. Ha Kelm. *ill. qq. disp. 24. §. 13*. Binsf. *de conf. malef. fol 314*. Auct. discurs. Vom Justitienwerck. *pag. 64*. sagt/es sey einen Teuffels Künstler durch den andern / gleich wie man Vogel mit Vögeln zu beissen pflegt / außzuspüren. Treutl. *p. 2. disp. 4. §. 7. à prudentis, & religiosi* iudicis tribunali longissimè relegat: Sicut & nos relegamus spiculatorum quorundam commentum, se arte effecturos, vt omnes veneficæ certo loco congregentur, aut stramen aliquod ex ligamine, aut ex certo fonte bibere, aut domum intrare cogantur. Opus enim superstitiosum est & diabolicum. Ergò in iudicijs ad lites movendas non admittendum Auct. disc. Vom Justitienwerck. *pag. 64*. Quamvis veneficij

veneficij crimen hoc nequissimo seculo sit frequentissimum, & propterea gravius puniendum, cum sub Carolo IX. in Gallijs 30000. veneficæ fuerint, teste Sieur de la nove disc. 1. *pol. mil. pag. 12. ex Bodin.* nec minores forsan in alijs regnis, & ipsa Germania, quæ Pythones, ariolos, fatidicos, manticos, ecstáticos, Crystallomanticos, Cingaros, Chymistas, & alios eiusmodi præstigiatores ferunt atque adhibent, imò vix ad pagum venies, vbi non invenies, contra *l. 3. & tit. C. de malef. & math. Lev. 20. v. 27. Deut. 18. Exod. 22. v. 18. Damh. c. 61. n. 80. Paul. Gerh. tr. de sortil. q. 2. Nic. Remigius lib. 3. Daemonolat. c. 12. Burch. in ap. ad Voltz. de sicar. n. 106.* Multi tamen hodiè imperiti 8. iudices veneficarū confessioni contra complices, illustres sæpè personas, aut spe impunitatis, aut odio, Wann sie andere besagen / plenam fidem adhibent, vt personas declaras absq; vltiori inquisitione capiant, & si confiteri nolint, tyrannorum more in carcerem detruant, torturæ, & deniq; Vulcano subijciant. Godelm. *lib. 3. de mag. lam. venef. c. 9. n. 1. Sich. ad l. 10. n. 3. de qq. ait, iudices graviter peccare. Auct. disc. Vom Justitiënwerck. p. 60. adducit loh. Fichar. tom. 2. conf. Germ. 107. & seqq. P. H. D. vñnd Bedencken Nic. Lorichij sub dato Donnerstages nach den Ostern/anno 1567. Nam cum ipsis moriendum sit, etiam aliorum vitam, valetudinem, famam ledunt atq; deludunt, instinctu diaboli, Sie sehen gern wann Sie brennen müssen / Das auch die ganze Welt verbrenne / vt inquit Godelm. *lib. 3. de Mag. c. 9.* Ergò litigium ob solam nominationem non facilè movendum, neq; statim clamandum ad ignem, multò minus bona combustorum eripienda, vt in locis quibusdam cōsuetudo irrationalis observatur. P. Binsf. *tr. de conf. malef. pralu. 14. P. H. D. art. 25. §. item an eslichen Drtten. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 13. pag. 432.* Multò irrationabilius est 9. statutum populi cuiusdam, maritum mortuum vnà cum vxore sua adhuc sana Vulcano consecrari, quod allegat Ohem. in disc. *jurid. pol. c. 3. n. 83.* Ita Cagnol. in *l. semper in cont. de R. I.* damnat improbissimam consuetudinem illorum principum, qui volebant à novis nuptis prima homagia habere in terris suis. loh. Ordel. *ad l. fin. n. 339. de R. V.* Idem de Volumniensium servis tradit Sarisberien. *lib. 8. de nug. Cur. c. 6.* quod Lege sanxerint, vt stupra sua in viduis aut in nuptis impunita essent, ac ne qua virgo ingenuo nuberet, cuius castitatem non antè aliquis ex numero impiorum de libasset. Sic Anglorum consuetudo improbatur, quâ pupillo vasallo Dominus offert matrimo-*

- nium, quod is sine gravi multâ recusare non potest. Smith. *the. 3. book. off. the common Wealth. off. Eng. c. 5.* Et Tarentinorum, ut nullam filij à parentibus acciperent hereditatem, præter arma quibus pugnarant; & filia solæ omnium facultatum ex assè heredes essent, ut maritos nanciscerentur. Ant. de Guev. in Hor. *princ. lib. 2. c. 36. n. 378.*
10. Nulla quoque erit lex Guilielmi 1. Regis Siciliae, quâ patri auferetur facultas elocandi filiam sine licentia Regis. Summon. *lib. 2. hist. Neap. c. 3.* Rectius Henricus 3. in Com. Bles. anno 1576. art. 281. raptorum ad instar puniri voluit nobiles, qui subiectorum liberos ad invita matrimonia coëgerunt. Sic detestanda lex Laconica, quâ licebat cum marito de stupro sive adulterio coniugis pacisci. Harpr. *ad §. pœna. 5. n. 27. de obl. quæ ex del.* Et lex Catadis Regis P. ut omnes feminae essent communes. Procop. *de bello. Pers. lib. 1. p. 121.* Vel ut Mel. in Chron. *p. 534.* ne adulteria sine violentia facta punirentur. Non minus irrationabiles sunt consuetudo Poloniae, quâ nobilibus hominem occidentibus certâ pecuniâ cadaveri imposita redimere poenam licuit: adeoque Stephanus rectè sustulit. Treutl. *p. 1. disp. 1. §. 9. lit. b.* Item consuetudo, ut Rei denegatis defensionibus torqueantur. Alex. de Nævo *cons. 86. p. 1.* Qualis est in regno Neapolis, in Etruria, & alibi. Affl. *dec. 391.* Ios. Ludov. *conc. 38. post. illationem. 98.* item Ferrariae. Riminal. *con. 290. n. 11. lib. 3. vid. Farinac. de ind. & tort. lib. 1. tit. 5. q. 39. n. 29. & seqq.* Petitio damnati ad vltimum supplicium à virgine facta, in Hanseaticis quibusdam locis recepta. Consuetudo Mechanicorum, ut quod vnus incepit, alteri perficere non liceat, was ei-ner auß den Zunftgenossen angefangen / der ander nicht außmachen dörfte. *l. vn. C. de monop.* Rebuff. *ad const. Gall. lib. 2. tr. de mag. artif. art. 4. gl. 2. n. 18.* Dan. Moller. *2. semest. 15.* Consuetudo eorundem, ne barbitonorum, molitorum, & opilionum filij ad sodalitates admittantur. Schonborn. *lib. 3. pol. c. 48.* Ita consuetudo ubiq; ferè locorum viget pessima, ut incarcerati præter poenam carceris pecuniam solvere cogantur Das sang: oder Schließgeldt / ne dicam quod quibusdam in locis se alimentare teneantur. Auct. *disc. Vom Justitiengewerk. pag. 67.* Ratione cuius ob avaritiam custodum sæpius innocentes in carcerem detruduntur, müssen zu loche Kriechen. Quod si sint divites, & cibis adferatur delicatior, custodes abliguriunt: si pauperes, nihil labore lucrantur, sed vxor cum liberis fame tabescunt: & nihilominus λυγρον solvendum, Das sang: oder Schließgeldt / florenus incircâ, quem

quem mercenarij vix anno colligunt, aut si mutuum sumant, mutam sentiant familiam, & fame, & famâ deperditam. Ita peccatum puniendo peccatum committitur. Auct. *disc. Dom Justitienwerck* / p. 67. At Filius non portabit iniquitatem patris, sed peccata suos debent tenere auctores. *l. sancimus. 2. C. de pæn.* & sufficit impositio multarum, ut homines à delinquendo deterreantur. Eaq; hominum consuetudo improbanda est, cum carnifices, si in ipso actu deficient, neq; vno ictu rem peragant, lapidibus obruuntur. P. Greg. Thol. *lib. 31. Syntagm. c. ult. n. 7.* Schonborn. *lib. 3. polit. c. 51.* Keller. *lib. 2. de off. jurid. pol. c. 27.* ubi ait, se vidisse alicubi stultè observari, subditum appellantem tribus vicibus in gyrum saltare, quâ insaniâ omisâ, arbitratos quosdam simplices non rectè appellatum esse. Non minus irrationabilis est consuetudo alibi, ut antequam justitia administretur, certi quid solvatur in das Brest / quod advenæ mirantur, & præceptum est Exod. 22. Advenam non contristabis: ubi hoc hodiè observatur, dum pleriq; advenis in omni commercio & negotio, quantum possunt, injustè aliquid detrahunt, id licere putantes, quod non sibi cum indigenis negotium sit. Godelm. *lib. 3. de mag. & venef. c. 11. n. 51.* Sed quis omnes omnium locorû consuetudines irrationales consarcinare, & particulariter enumerare posset, inquit Cusan. *lib. 3. de concor. Cathol. c. 35.* quibus aut hebetibus, & obtusis, aut malâ consuetudine obsessis diu, rubigo animorum effricanda esset cote Iustitiæ. Sen. *epist. 95.*

Ad debita & lites exinde ortas progrediemur, quarum causa potissimum consistit in luxu, & prodigalitate. Prodigales enim neque se, neque suos heredes considerant, sed omnia abligurientes litigantur, atque putant cum M. Aur. Anton. Heliogabulo, suum sibi quemq; optimum heredem Alles verthan / Darnach die schuldener enterben. Nic. Reusn. *in symb. Imp. cl. 1.* Keller. *de off. jur. pol. lib. 1. c. 16.* Christ. Oheim. *in disc. Iurid. pol. c. 3. n. 5.* Hinc lites de prioritare creditorum, & excussione debitoris tam familiares sunt in curijs Germaniæ, quàm obsonium in prandio. Ioh. Koppen. *q. 56. in pr. & Herring. de fidej. c. 27. n. 33.* Sed chirographarij ut plurimum in concursu creditorum vacui dimittuntur. Wesemb. *de privil. cred. nu. 9.* Dan. Moller. *ad const. Saxon. p. 1. const. 28. n. 84.* Pruckm. *con. 13. nu. 3. vol. 2.* secundum illam fœnorum cantilenam relatam ab Ambros. in lib. de Tobia. Nos nostram pecuniam non habemus, aurum dedimus: lignum tenemus. h. e. chirographum. Bb ij

Vana supervacui dicens chirographa ligni.

16. Hujus causæ causam nonnulli in Deum injuriæ metallis adscribunt, quasi sint litium, malitiæ, luxuriæ, & omnium malorum irritamenta & instrumenta ut ait M. lacq. Eaye. *la. 3. remonstra. pag. 159.* ce fut l'or, l'argent, & autres metaux pestes mortelles du genre huma in h. e. aurum, argentum, & alia metalla mortales generis humani pestes, Plin. *li. 33. in proæm.* D. da la Nove *in disc. ciu & milit. c. 23.* Budell. *de re numm. lib. 1. c. 3. n. 3.* Fr. Petrarch. *de rem for. sec. dial. 54.* Non enim metalla per se mala sunt, aut malitiæ causa, sed per accedentem hominum superbientium abusum. Zanchius. *de oper. creat. lib. 3. c. 6.* Mathes. *in hom. Sarept. 1.* Guil. Sal. Bartasin. *de infin. mud. lib. 3. arg. Gen. 1. vers. 31. Deut. 8. vers. 9. Iob. 22. vers. 25. Mala. 3. vers. 3.* Cassiod. *lib. 9. vari. c. 3.* Aurum inquit per bella quærere nefas: per maria periculum, per falsitates opprobrium: in suâ verò naturâ IUSTITIA.
17. Heyg. *p. 1. q. 13. n. 3. & 4.* Ergò magis superbia litium debitariorum atque luxus causa est censenda, cujus rami sunt 1. inanis gloria 2. invidia. 3. ira 4. tristitia 5. avaritia 6. ventris ingluvies 7. Luxuria. Iohan. Sarisber. *lib. 8. de nug. Curial. c. 1. & seqq.* Superbia est *iepos vóros* h. e. magnus morbus qui in magnis Magnatum aulis eos etiam litibus implicat, qui magni sunt, & gloriantur, se Martem servasse in campis Gurgastidonis ubi Bombomachides Cluninstaridyfarchides erat Imperator summus, Neptuni nepos. Plaut. *in mil. glor. act. 1. Scen. 1.* Heracl. apud Laert. Iarislau. Baro à Smirliz. *de cons. l. n. 26. p. 480. in spec. aul.* Hæc superbia nascitur ex aliorum bonorum cum suis collatione, & generat luxum Hip. à Collib. *in Palat. p. 119.* Luxum Lips. *lib. 4. polit. c. 11. in 4.* his ponit: Pecunia, domo, convivijs, veste. *O prodiga rerum*
18. *Luxuries, nunquam parvo contenta paratu.* Lucan. *lib. 4.*

Pecunia est mater luxus, litium, & plurimorum malorum Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 17.* cui omnia obediunt, & nullum acrius quam rei nummariæ telum reperiri potest.

Virtus, fama, decus divina, humanaq; pulchris

Divitijs parent: quibus sine stultum est,

de nobilitate certare, inquit Wes. *con. 4. n. 43.* Barth Kellenbentz. *17. de renun. succ. q. 42. n. 16.*

In precio precium nunc est, dat census honores.

Huc pertinet augmentum bonitatis extrinsecæ, vel valoris monetæ, quod multas & inextricabiles parit lites, soli libidine avaritia que mercatorum.

mercatorum accepto ferendum. Cothm. *con.* 36. *num.* 8. *vol.* 1. Dan. Moller. *ad con. Sax.* p. 2. *const.* 28. n. 2. Car. Molin. *tr. de mat. mon.* q. 110 n. 109. Pruckman. *con.* 12. *nu.* 1. *vol.* 2. Nath. Chytræ. *in delit.* p. 350. Weyder Münz sol man lehren / Wie sich die Welt thut verkehren. Quoad 19. domus quorundam mos est rem omnem exhaurire & magnificentiam illustrium virorum imitari, cujus comes æs alienum, lis atque miseria, ut ille innuit de Nerone:

Roma domus fiet.

Et Plato de Agrigentinis magnis impensis multa ædificia extruendis dixisse fertur: Agrigentini quasi semper victuri ædificant, & comedunt quasi semper morituri. Aelian. *lib.* 12. *var. histor.* Imò spoliantur pauperes sæpè ut vestiantur lapides & ligna. Vincent. *lib.* 27. c. 18. *de superbis ecclesiasticorum ædificijs ex lib.* 1. Hug. Parisiensis *de claustr. anima.*

Quod Varro de Rom. cum allium & cæpe ederent, tamen erant benè animati: illud æquè de Germanis dicendum. Et Cato de causis quæ Romanos fecerunt magnos, Domi industria, foris I V S T V M imperiū, animus in consulando liber, pro his nunc habemus Luxuriam atque avaritiam, publicè egestatem, privatim opulentiam. Iohan. Satisb. *lib.* 8. *de nug. Curial.* c. 5. Plus autem impenditur in convivijs 20 hoc nostro seculo vulgi more, qui sæpè profusus, ubi minimè opus. Sed ubi res ipsa largitatem poscit, usque ad cò tenax est, ut dum minimis vult parcere, in maximos sumptus & gravissima pericula incurrat. Guicciard. *pol. sent.* 37. *ex lib.* 2. *hist.* Großer Zuug / aufritt und vberlauff. Quæ conviviorum luxuria & vestium, agræ civitatis indicium est. Sen. *ep.* 115. O miseros nostros & deplorandos, qui jam pridem virtutis speciosa vocabula trahimus ad vitia! Liberalcm dicimus, qui convivijs exhibendis nimius esse solet. Magnificum, qui ultra sortem suam se ostentat. Civilem, qui est strenuus salutipotator. Schonborner. *lib.* 3. *pol.* c. 17. *ubi refert.* Ambros. *in lib. de El. & jejun.* c. 17. quibus modulus vitæ culina, quippe nullos norunt Deos præter Edusam, & Potinam. M. Phil. Canaij. *la.* 1. *remonstr.* p. 314. Nonnulli singulis noctibus cum servis calculum ponunt, & quod effuderunt usu vel abusu divrno, nocturnis lacrumis deflent, suboriuntur lites, accedunt minæ, arguuntur aut furti aut insipientiæ servi, & quasi re malè administratâ, eijciuntur, torquentur, & quod effundere jussi sunt, refundere compelluntur. Satisb. *lib.* 8. *de nug. Curial.* c. 6. Vnde 21.

quibusdam in aulis ita comparatum, vt quantum hospitalitatis, & liberalitatis in advenas, magnificentiae ergo conferatur; tum illis recedentibus, ministris, & famulis tenacissime detrahatur. Kell. *lib. 1. de off. jur. pol. c. 17.* Causam huius mali luxuriosi explicat P. Frid. Mind. *lib. 2. de mand. jud. c. 11. n. 3.* his versibus.

*Qui sit quod Principes, & Comites
Tenentes vrbes, castra, territoria.
Vicos, palatia, agros, & tentoria
Cum fructibus, redditibus,
Magnis simul cum censibus,
Minus tamen redundant sospites?
Non viget aulis observantia
Divini numinis, iustitia, aequitas,
Hinc cum pietate, morum & vita puritas.
Versantes in exilio.
Raro adsunt in consilio:
Hinc omnis diffluit substantia.
Tum luxus, & pomposa ambitio,
Iuges epulae, & potatio theatra,
Mollis incuria, & voluptas lubrica,
Cuncta consumunt turpiter,
Et fit nihil frugaliter,
Praeceptis hinc cuncta fert perditio.
O Nobile mortalium genus
Natum imperare, cur patrias imagines,
Clarasq; stemmatis tui propagines,
De decorosis moribus
Et modis laxioribus
Censuq; exhausto enervas haec tenus?
Non hac virtutum, aut laudum semita:
Cordi primum Dei tibi sit gloria.
Felicem vt te evehat dives victorio:
Nec major datis censibus
Te perdat luxus sumptibus:
Hac te beatum reddes orbita.*

Sic Ernestus Dux Lunæburg. coram Luthero, de luxuriosa
Ebrietate

Ebrietate, & crapulâ in aulis frequenti cōquerēs, interloquēte Luthe-
ro, Principum esse ista abrogare, respondit, Ipsi hæc peragimus, aliās
diu in desuetudinem abiissent, significans Principum intemperan-
tiam esse causā intemperantiæ populi. Luth. *in coll. mens. c. 39. fol. 52r.*
Quoad vestes, non solum fæminis adscribendum, quod expoliri 22.
gestiant, & intortis crinibus, auro, gemmis, torquibus, armillis feroq;
isto ferro, quod & vestes dilatat, & infantes celat, cachebastard, specta-
tum veniant, veniant spectantur vt ipsæ: Sed & mariti plerumque
vestium varietate laborant. Ergo nulli mirum videatur, tam multos
passim obvios obæratos, tam plebeios, quàm proceres aulicos, &
heroes gestamine regio insignitos, qui defraudatis vidvarū pecunijs,
nulli quicquam numerant, ne vivi quidem, nedum mortui, cū
plus quàm animam habeant oppignoratam, vt mox ab extincto cor-
pore, omnia eorum bona præconis voci subijciantur, ac ceditores
de præferentiâ decertent. Lev. Lemn. *in exhort. ad vit. opt. instit. c. 34.*
Keller. *d. lib. 1. c. 16.* Reprehendendi quidem Galli, qui vestitum in- 23.
dies, atque adeo in horas mutant, & quas manē gestare cæperunt
vestes, vespere pro obsoletis habent, id demum circa cultum cor-
poris magnificum & splendidum ducentes, quod diu magnificum
splendidumq; esse non potest, ne videlicet novæ semper sumptuum
occasiones desint. Henr. Steph. *in apol. pro Herod. p. 44.* Schönborn.
lib. 3. pol. c. 17. Sed multò magis reprehendendi Germani, quos æquè
perdet Gallorum luxuria, atque Romanos perdidit Græcorum.
Blandum, vt ait Valerius, malum, quod accusare facilius est, quàm
vitare. Exili plerumq; meatu inclusum egerit vrnæ liquorem. Sic
minutissimis, dum frequentibus, & continuis sumptibus amplissi-
mæ exhauriuntur opes, & brevium subtractione minutiarum, maxi-
ma hereditas expilatur: nisi fortè prodigus pecuniam inveniat redi-
vivam.

Est luxus populator opum cui semper adherens

Infelix humili gressu comitatur egestas.

Ioh. Sarisber. *in polycrat. lib. 3. c. 12.*

Hinc æstuosæ præferri cupientium lites, & querimoniæ, de rara 24.
fide, ideò, quia multi multa loquuntur, sicut Dionis Prusici
libellus *περί ἀπιστίας* probat, nemini mortalium fidem haberi posse,
idq; partim propter improbitatem, partim propter humani ingenij
levitatem, & crebras mutationes animorum, partim propter ling-
guam:

- guam facilem, quâ fit, ut multi suo pte iudicio, veluti sorices pereant. Hunc vere locutum esse ait Hering. *de fidej. c. 1. nu. 46.* Alciat. *lib. de sing. cert. c. 7.* Epichar. *μεμνήσο ἀπίστειν*, quod eleganter expressit Scallig. Clarissima sententia confidere paucis, sed clarior est altera, confidere nulli, quia totus mundus est diffidentia. Ideò Indi violatores fidei non puniverunt, ut viderent, cui fiderent. Sabell. *Enn. 1. lib. 1.*
25. Sunt enim hoc exulceratissimo præserim seculo tricones, litium moratores, ne dicam mercatores, *ἄσοπονδοί*, & promissionum nescij, ut ait Paul. 2. Timoth. 3. *vers. 1.* quos neque consuetudo, neq; amor, neque pudor commoveat atque commoneat, ut servant FIDEM, proclamante Phamphilo apud Terent: & rectius depingente in Adelp. *act. 2. scen. 1.* *De argento somnum, mox, cras redi,*

Cras super cras, ita fit prioritas.

Rectissimè Regio vate Psal. 37. in versione Ill, mi & Literatmi Hassiæ Landgravij. MAVRITII:

Injustus cumulans alienum asolvere non vult,

Mens pia dans gratis debita sponte refert.

Imò hoc genus debitorū litigiosorū tot fidei vinculis astringi non potest, quin rimā aliquā reperiat, per quā elabatur & non immeritò comparatur Protheo Horatiano. *sat. 4. lib. 2.* *centum adde catenas*

Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Protheus

Cum rapies in jura malis ridendum alienis,

Fiet aper, modò avis, modò saxum, & cum volet arbor.

26. Ita debitores litigiosi tergiversantur, & tanquam verspertiliones subterfugiunt creditorem, si latitent circa columnas, *Leum qui. 36. de reb. auct. jud. poss.* vel stationibus, & circulis hominum occultandi causa se immisceant. *l. Fulcinius. §. illud scien. quib. ex cau. in poss. mit* Mar. Freher. *de fam. pub. lib. 2. c. 13.* Pet. Heig. *p. 1. q. 35. n. 9.* Tandem litigare malunt, quàm bonam fidem agnoscendo debitumolvere *l. ne gentes. de O. & A. l. minor. 40. de minor. l. nemo. 82. de V. O.* Licet boni viri non sit, privati juris debita denegare. *L. 5 C. de diu. præd. urb. lib. 11. Br. l. 1. §. si stipulanti. de V. O. Dec. in l. non potest. n. 2. de R. I. loh. Kopp. dec. 34. n. 3.* ubi dicit, quod debitores debita verè liquida abnegantes, Creditoribus actione injuriarum teneantur. At quid frequentius hoc litigioso seculo, quàm debitum etiam liquidissimum malitiosè abnegare? quid vñtatius, ut si prodigales eiusmodi decoctores vxoris, & liberorum illiberalem vlulatum audiant ad popinas & tabernas

bernas confugiant, restim dilapident, mæsti q; prorsus aufugiant, & uxorem cum liberis in exilio relinquant? *ut conqueritur Auct. disc. Bom Justitienwerck / pag. 69.* Pudeat plerosq; Germanorum fluxæ 27. suæ fidei, quod à more maiorum ita degeneraverint, de quibus Corn. Tacitus. ann. NVLLOS MORTALES FIDE ANTE GERMANOS esse. Vnde vulgare illud. *Auff gut alt Deutsch. Christ. Warsevv. de Legat. ait: Antiquitus dictorum factorumq; constantia Germanos celebres fuisse. Polyb. lib. 2 p. 158. judicat nihil maius aut præclarius, quam malle vitam in exilio trahere, dimissis domibus, sepulchris, templis, fortunis, omnibus deniq; rebus necessarijs potius, quam aliquod violatæ fidei signum præ se ferre. Quod si fides inviolabiliter servaretur, minus litium esset. Sed illud Taciti præconium quibusdam hodiè non nisi injuriâ quis attribuat. Antiquitus obligationes brevissimæ; hodiè longissimæ, & ad membranam totius cutis bovinæ extenduntur. Kleyne Handschrift / grosser Glaub / jeko grosse Handschrift / kleiner Glaub. Vtinam inquit Seneca. lib. 3. de benef. c. 15. nulla stipulatio emptorem venditori obligaret, nec pacta conventaque impressis signis custodirentur, FIDES potius illa servaret & VERITAS. Annulis nostris plus, quam animis creditur. Hinc obliga-*

28. tiones conficiuntur & ridiculæ, auff ein nidersthen / & impossibiles, beim theile des Himmelreichs / & duræ, bey Vorhaffung seines Leibes / & prohibita, zum einlager oder Leistmachung. c. ex rescrip. de jurej. Landrecht. lib. 2. art. 11. §. hat er auch. Gail. 2. obs. 45. Sich. in l. ob as. n. 5. C. de obligat. Moller. lib. 3. semest. c. 30. Mod. Pist. p. 2. con. 1. n. 9. Goed. de sequestr. c. 1. p. 3. axiom. 3. n. 113. Cothm. resp. 19. n. 5.

Heus tu, inquit *Plautus in Aulul.* nostra ætas non multum fidei gerit,

Tabulæ notantur, adsunt testes duodecim,
Tempus locumq; scribit Actuarius,
Tamen invenitur Rhetor, qui factum neget.

Dolendum certè antiquam Germanorum fidem in Gallico-Græcanicam commutatam esse. Dolendum inquam:

Quod nunc tot fidibus luditur una fides.

Sicut enim cithararum fides sive chordæ, ita cor hominis sive fides concordare debet, validissimum cuiq; testimonium. *Hering. de fidej. c. 19. n. 80. Zas. in §. de constit. n. 2. & 3. l. de act. Caballi, tr. de*

- evict. pr. n. 2. & 3. Cassiod. lib. 5. variar. epist. 40. ait incommutabilis fidei esse omne quod vivimus. Vbi enim sana fides non est, ibi nec iustitia esse potest; sed litigium adeò crescit, ut fide non servatâ in negotijs peragendis homines segniores reddantur, & commercia frigescant. c. ubi. 24. q. 91. §. festin. in Auth. de mun. prin. Hier. Magon. dec. 29. Luc. 95. n. 10. & 11. Revertimini igitur ò Germani à pravâ huius litigiosi seculi malitiâ ad pristinam integritatem, FIDEM servate, animis, non annulis credite, & cogitate virum gloriosum promissa non complentem, nubem & ventum esse quem pluvix non sequuntur. Prov. 25. vers. 14. Grosse Wort/vnd nichts dahinden / quos Galli Braucurs appellant, Hispani palebras de complimiento, Ehrenwort / vnnnd keine rechte Verheissung. Scip. Amir. lib. 10. c. 8. vid. Innu Gentiletum comm. de Regno adm. lib. 3. theor. 18. & Erasmi. Chili. 1. con. 9. adag. 13. vos non fidem modò inviolatam tuemini, sed etiam ab omni suspicione remotam, ut Callicrat. apud Liv. dixit. æs alienum vitate, quia εὐδαίμων ὁ μηδὲν ὀφείλων, felix qui nihil debet. Et Germani: Viel borgen vnd leihen ist eine Vergiftung deines erbtheils / vnnnd hat ein Stieffmutter die heist / Verkauf deine Güter. Die geberet dir eine Tochter / die heist / gib sie wolfeil. Die hat einen Bruder/der heist: Zum Thor hinauß. ref. Hering. de fidej. c. 15. n. 13. Quod si feceritis, litigia frigescent, fraus cessabit, laus triumphabit. Et hæc de litibus debitorijs, sequitur Vfuraria ὀβολας ἀλική.*
30. litium genitrix. Quamvis mundus hodiè non sustineatur, neque regatur abq; commercijs & vfuris, cum charitas proximi refriguerit, & dilectio mortua sit. Nov. Leon. 35. Coler. de proc. exec. p. 1. c. 10. n. 68. Nic. Reusn. dec. 7. n. 56. P. Heig. p. 2. q. 1. n. 155. Ferrar. in for. lib. act. hyp. n. 1. ubi ait, nimiam clericorum multitudinem, & nimiam vfurariorum prohibitionem statum destruere. Attamen litigiosum hoc seculum nimis afflictum ipsdem exulceratur, ita ut maxima pars litium in puncto mutui mutuò se scabat: nec vllæ leges ad hanc beluam profligandam sufficiant, uti Sal. ad Cær. vocat imò furto & homicidio gravius crimen. Ambr. in lib. de Tob. c. 15. Cum fœnus sit animæ funus; teste Alph. n. apud Panor. lib. 3. de dict. & fact. Alph. c. 34.
31. & seditionum discordiarumq; creberrima causa. Fac. 6. annal. Experimur enim vfurarios hodie tam frequentes, indiscretos, & intolerabiles, ut in exigendis vfuris nō detur Christianis (nisi Christia): ab Hebræis vlla distinctio, quin & virtuti & solertiæ adscribant. Idq; non minus in Germaniâ, quam ynquam in Italia & Galliâ. Germaniâ inquam

quam, cuius maiores ante aliquot secula tam sanctam coluerunt innocentiam, ut Tacit⁹ scribat, *de mor. Germ. c. 8.* fœnus agitare, & in vsuras extendere Germanis ignotum prorsus. Christ. Ohem. *in disc. jur. pol. c. 2. n. 30. & 33.* ubi addit, nec ipsos clericos fratresq; mendicantes, hodieq; multos prædicantes ab vsuris non abstinere. At vsuræ citius currunt quàm Heraclitus, quæ si non iusto tempore exsolvantur, lites moventur, & palliantur vsuræ titulis damni emergentis, & lucri cessantis, cum sortem sæpissimè excedant, & miseros litigatores exsugant, non minus atq; Iudæi. Quorum expulsionem meritò probamus, ne christianis lites illicitas movere, & ipsum sanguinem exsugere possint. Marquar. *tr. de Iudæ. c. 11. n. 11.* Damh. *in pr. crim. c. 82. n. 76.* Covar. *3. resol. c. 1. n. 8.* Gail. *2. obs. 5. n. ult.* Ioh. Bonif. *tr. de furt. §. fraudul. n. 39.* Molin. *tr. de usur. n. 581.* ubi principes cum Iudæis colludentes vocat socios furum. Est enim regale principum Iudæos recipere. Thom. Mich. *tr. de iurisd. concl. 48.* Sed, proh dolor, expellendo Iudæos, retinemus eorundem lanceam, Den Judenspieß/quâ multos litigatores etiam nobiles, multi institores avarissimi miserè deplumant, exenterant, trucidant. Tollendum ex civitate est illud vribus 23. vetus fœnibre malum. Fac. *6. annal.* quod fidem, & probitatem, cæterasq; artes bonas subvertit, & pro his superbiam, crudelitatem, Deum negligere, omnia venalia habere edocet. Salust. *in Catil. p. 10.* Schonborn. *lib. 3. pol. c. 12. de compesc. fœnerat.* Nunquam serunt, & metere nunquam desinunt fœneratores, cocta, cruda, devorant, nunquam saturi, quibus sive sterile sive fertile sit solum, menstruos fert census, luna, sol annuos. Wochen und Jahrzinsen. Horum tabb. comburebat Agis Ath. Dux. Al. ab Alex. *lib. 1. gen. dier. 7.* Gallia manus amputatione plectebat. Cujac. *7. obs. 13.* Hæc de litibus vsurarijs.

Oppignorationes plerumq; materiam litibus & discordijs bellicis relinquunt : vnde illis cautè utendum, *inquit* Comin. *lib. 1. comment. hist.* Quod ejusmodi pignorationes ante multos annos in Germaniâ fuerint vsurpatæ probat Reform. Imp. Frider. 3. de Anno. 1442. §. Vmb bekandliche schuldt. Sed & hodiè.

*Seditione, dolis, scelere, atq; libidine, & irâ,
Germanos intra muros peccatur & extra.*

Welcher besser mag/der thut bessers/ Pfandungen gebühren gegenpfandungen/ & ita lites ex litibus seruntur. Kell. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 7.* Hinc

improbanda venit detestanda quorundam locorum consuetudo, quâ contra jus & æquitatem, imò naturam ipsam, cadaver mortuum, quò minus transferri aut sepeliri possit, ob æs alienum arrestari permittitur. *l. ne corpora. 38. de rel. & sumpt. fun.* Nov. 60. c. 1. Nov. 115. c. 5. Gail. *de arr. imp. c. 11. n. 28.* Pet. Peck. *de jure. sist. c. 5. nu. 23.* Wolff. Gruning. *tr. de pign. 0. 65.* vbi plures vtriusq; rationes adducit. Sic detestanda Persarum consuetudo, quâ ob noxam vnius tota propinquitas peribat. Amm. Marcell. *lib. 23.* Brissou. *lib. 2. de Reg. Pers. p. 268.* 35. Schonborn. *lib. 1. pol. c. 10.* Sic hodierno seculo propter indiscretas sæpius *ἐκ τῆς ἀδελφότητος συμποσιακῆς* Außbeim guten Rausch gemachter Bruderschaft / interpositas fidejussiones, plurimæ existunt lites, propter quas multa prædia litigantibus obligata Dominos suos permutant, & cedunt in altera jura. Horat. *lib. 2. epist. 2.* Hering. *tr. de fidej. c. 7. n. 203. & c. 1. n. 102.* ait: multos hodiè reperiri in Germania, imò tota Europa, qui vel statim à morte parentum, tanquam ipsi morituri bona avita si non alienent, saltem per imprudentissimas, & malè coctas fidejussionum susceptiones extremè onerant, adeò ut æstuosissima moveantur litigia in po. obligationis, recognitionis, æstimationis, prælationis, additionis. Denique principibus obtruduntur pro nobilibus vasallis homines rustici, opifices, mercatores, monopolæ, Eucliones, ac versutissimi fæneratores, & vsurarij, quibus bona litigiosa non solum ex primo, sed & secundo decreto assignantur, maximo & principis damno Wegen der Rosdienste / & patriæ vituperio. *vid. Hen. Bulling. in comm. in Matth. c. 5. fol. 60. & comm. in Luc. c. 18. fol. 114.* Hering. *d. c. 7. n. 184.* Ita pro dolor multi heredes litibus atq; malitijs excussi bona paterna creditoribus relinquere, & domos auctas deserere coguntur, in quibus pater defecit, ipsi creverunt, in quibus majorum imagines aut non videre fixas, aut revulsas videre lugubre est. *l. lex quæ tut. §. nec verò donum. vbi Dion. Gothof. C. de adm. tut.*

36. Ita immoderata dotium promissiones, Außsteursachen / non parum lites accumulanti, bona feudalia aggravant, & dissidia inter propinquiores excitant. Dos equidem constitvenda, ne indotata odio habeantur, atque contemnantur. *l. fin. C. ad SCt. Vellej. Dd. in l. si ita stipulatur. §. si tibi nupsero. de V. O. l. si cum dotem. 22. §. fin autem 3. fol. mat. las. in Auth. res quæ. v. quare. nu. 14.* Corn. *de legat.* aut ob egestatem meretriceos exercendo actus, fædus matrimonij rumpant, & li-

& litigandi occasionem præbeant. Bl. Novell. *tr. de dote priv. l. 6. col. 32. vers. sed tamen.* Sichar. *in l. pactum. 3. nu. 8. C. de collat.* Ant. Fab. 13. *error. pragm. 7.* cui non vxoris dos tam chara est, vt proprium matrimonium. Fr. lamett. *in l. r. sol. matr. quem ref.* Hering. *de fidej. c. 6. n. 177.* vt cum Plautinis senibus dici possit: pulchra edepol dos pecunia est, quæ quidem non maritata est, *h. e.* vt Taubman. elucidat. Si dos illa non sit tanquam vxor ducta *in Epid. act. 2. sc. 1.*

Plerumq; enim immoderata dotis constitutio duplex parit litigium, 37. privatam domi, publicam foris. Privatum, quia ducens vxorem divitem dicitur ponere in sua domo tempestatem, sicut pauperem ducens paupertatem, vtramque litium genitricem. Petrarch. *de rem. utr. for. lib. 1. dial. 68.* Neviz. *lib. 2. syl. nupt. nu. 55.* Sen. *epist. 104.* opes auctoramenta servitutis vocat, quod de dote ampla commodè dici potest. Dotata regit virum conjunx. Horat. 3. *od. 24.* Schman. *inquit. Plau. in Asi. act. 1. scen.*

Argentum accepi, libertatem vendidi.

Ich habe dir so vnd so viel zugebracht. Keller. *lib. 2. de off. iur. pol. c. 10.* quid communicabit Cacabus ollæ, si colliduntur, confringuntur. Ita secund. Iuven. *sat. 6.*

veniunt à dote sagittæ,

& vulgare: *Qui capit vxorem, litem capit atq; dolorem*

Ergò cavendum & provide, ne canente Iuven. *sat. 3.*

Protinus ad centum, de moribus ultima fiat

Quæstio.

Quod hodie magno. Reip. malo passim vsu receptum ait Schonb. *l. r. polit. c. 6. p. 23.* vt ante omnia velint scire quantitatem dotis: nec velint carnem sine sapore. Neviz. *l. 4. Syl. nup. n. 113.* licet dotata, mactet & malo & damno viros. Malo: quia viros in servitutem redigunt. Sen. *1. cont. 6.* Damno: quia sumptuosæ, & per consequens litigiosæ. Taubm. *ad Plaut. in Aulul. act. 3. scen. 5.* Roder. *in spec. vit. hum. lib. 1. c. 12.* Iac. Orloshau. *in certam. mas. fæm. ac. vir. c. 34. n. 13.* Adeò vt illud Plauti remedium, nihil melius morte in malis rebus, huc accommodet Breule. *de renun. Succ. caus. 4. c. 3. n. 5.* Publicum immoderatarum dotium litigium passim fora indicant, tribunalia resonant, leges dicunt dotium causam semper & vbiq; præcipuam. *l. r. sol. matr. loh. Ber. Surd. dec. 160. n. 14. lib. 1.*

38. Nulla itaq; Reipub. perniciosior est corruptela, quàm dotium immensitas, quia aut familiæ ijs pauperantur, aut virgines matrimonio carere coguntur, in monasterium non sponte sed vi detruduntur. Scip. Amir. lib. 3. disc. pol. c. 8. vbi querulatur 300. abhinc annis adeò auctas fuisse dotes, vt si Dantes Aligherius, qui de nimijs temporum suorum dotibus conquerebatur, revivisceret, tempora sua modestissima fuisse fateretur.

His addi possent lites, & abusus matrimoniales, sed cum nostri non sit instituti, aut virium, omnia detegere litium vitia atq; causas, Consistorialibus, vti vocant, dijudicandum relinquimus. Sicut & causas litium circa tutelas, contractus, testamenta, Possessiones, & alia jura facili negotio aut otio considerare possemus: sed ne integram videamur tractare jurisprudentiam, spontè superfedemus, donec posteriores cogitationes aliud quid ferant, & proferant.

CAPVT XIII.

De Causis, & Abusibus litium Criminalium

S Y M M A R I A.

1. Querela de causis, & abusibus litium criminalium.
2. Lites criminales non excusantur ignorantia aut accidentalibus.
3. Excessiua litium criminalium multa improbantur.
4. Causæ litium criminalium delineantur.
5. Delictorum, & litium commune principium.
6. Ludus funestissimas lites generat.
7. Impunitas delictorum litium criminalium illecebra.
8. Impunitas blasphemie, & hæreseos lites mouet.
9. Incendiariorum Malitia detestabilis.
10. Lites ex injurijs creberrimæ, nec omnes criminales.
11. Furta literaria, & officialium non puniuntur.
12. Adulterij pœna decrescit, lupanaria crescunt.
13. Duo Reipub. vulnera, insontes damnari, reos absolui.
14. Plebei quasi Criminalistæ sæpè innocentes damnant.
15. Civitates hodiè merum imperium habent.
16. Pleriq; judicum criminalium sunt crudeliores.
17. Pleriq; nimis gratiosi, & licentiosiores.
18. Notarij litium criminalium veritatem mutant.
19. Processus

19. *Processus litium criminalium periculosus.*
20. *Appellatio ab interlocutoria lites criminales tardat.*
21. *Testes ipsi in litibus criminalibus audiantur.*
22. *Commissiones litium criminalium male conceduntur.*
23. *Lis criminalis appellatione non suspenditur.*
24. *Appellatio litem protraheret, pœnam aboleret.*
25. *Vtrum iudex mendacijs à Reo veritatem elicere possit.*
26. *Carceris squalores, & cruciatus describuntur.*
27. *Damna quæ per carcerem inferuntur.*
28. *Carcer non pœna, sed custodia debet esse.*
29. *Custodia duplex publica, & libera Wan die faust genommen.*
30. *Carcer hodiernis moribus est pœna, Eyn gehorsam.*
31. *Captura rigorosior est injuria irreparabilis.*
32. *Antiquo-nova tormentorum genera recensentur.*
33. *Iudicum abusus in torquendis Reis.*
34. *Tortura toties duplicatur, Reus moriatur.*
35. *Arbitrium iudicis in torquendo restringendum.*
36. *Exempla eorum, qui non facta confessi sunt.*
37. *Veneficarum impossibiles confessiones referuntur.*
38. *Libri Magici sunt comburendi.*

H V C V S Q V E de generalibus, & specialibus litium civilium & causis egimus: non minores sequuntur quarimonix de varijs litium criminalium abufibus. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. p. 56. §. Es werden aber noch grössere mengel bey dem Proceß in Criminal. vnd Peinlichen sachen befunden. Ant. Fab. lib. 9. Cod. for. tit. 22. Bodin. lib. 6. de Repub. c. 1. num. 630. vbi queritur, nullos magistratus tam accurate scelera vlcisci, quin maxima pars publicam declinet animadversionem, ac leges ita perumpat, vt bestix maiores araneorum telas subtiles, quibus exiles muscas irretiri videmus, liberè pervadunt, secundum illud:*

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Dem Reichen am Gelde/ dem Armen im Felde. Ab his & alijs querimonijs nec ignorantia excusat, quod magistratus non omnia litium criminalium vitia resciscant: quia scire debent. *Oldend. clas. 1. act. for. 2.* Iudices non debent adfectui, & avaritiæ deservire in mulctis indicendis, multò minus in exigendis, si vtrumq; ad terrorem litiganturientium

turientium indixerint. *arg. Nov. 8. c. 8. l. perspicendum, 11. de pæn. l. absentem. 5. eod.* quia melius propter misericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem. *c. allegantem. 20. q. ult. Auct. disc. Vom Justitiënwerck. p. 71.* Nec inde litium criminalium impensæ palliantur quasi sint præfectorum accidentalia, quia magistratus censum recipit, *Schoß vnd steur/ & protectionem promittit, cujus potior pars*

Parcere subjectis, & debellare superbos,

- sumptibus proprijs, non litigaturientium inopijs, Sed hoc malitioso seculo Criminalistæ aliter agunt, in multis indicendis lætantur, & impiè dicunt: *Es haben dieses Jhar vber die bruch/ oder Geldsbusse/ Gott sey lob vnd danck eyn Erlich's getragen.* Quasi Deus gaudeat, & applaudat ejusmodi litigiosis malitijs, & malitiosis litibus, quarum caput diabolus. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. p. 68.* Nec excessivæ & illitæ litium criminalium mulctæ vllò jure probantur. *Bonacos. part. 1. com. op. pag. 116. Marfil. in l. de unoquoq. nu. 175. de re jud. Bos. tit de mulct. nu. 13. Rol. à Valle. con. 47. nu. 51. vol. 2. per l. fin. C. de con. larg. lib. 10.* Imo crudelis, & severa est omnis mulcta. *l. mulctarum. C. de mod. mulct. Alex. con. 216. n. 10. vol. 2. Ang. con. 186. col. 2.* Ergò non blandiatur, sed irascatur præfectus, si registra mulctis litium criminalium nimis infarcita viderit, quamvis eò deventum sit hodierno seculo, vt ejusmodi mulctarum compendia censeantur optimi fructus jurisdictionis, *Gerichtsgefell. Ad. Kell. lib. 2. de off. jur. pol. c. 13.*

- Denique nec inde litium criminalium vitia expurgantur, quod non vno aut altero judicio, sed vbivis locorum committantur. O insolitam Iustitiæ corruptelam! Contra quam Moyses i. legislator *Exod. 23. vers. 2.* Non eris post multos ad mala, neque spondebis in causa, vt declines post multos ad pervertendum judicium *Et. vers. 6.* Non pervertes judicium pauperis tui in lite ejus. *Levit. 10. vers. 30.* Ne faciatis aliqua in statutis observationem, quæ facta sunt ante vos. *It. Reg. Matth. 7.* Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Et magistratus ejusmodi litium criminalium abusus avertere tenetur, quia duo Injustitiæ genera, vnum eorum qui inferunt, alterum eorum, qui ab ijs quibus inferitur, si possint, non propulsant injuriam. *Cic. 1. offic. Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 70.*

Sed missis litigantium querelis, & criminalistarum excusationculis, Causæ litium criminalium videntur ipsa delicta, & eorum impunitas, atque species. 2. mala judicij criminalis constitutio. 3. Con-

stitui

lituti processus. 4. processus abusus. 5. carceris pœna. 6. torturæ exacerbatio, & similes.

Delicta commune habent principium, cum litibus, malas cogitationes. Sed in eo differunt, quod delicta nascantur immediate ab ardore habendi, & litigia mediante mendacia. Giov. Ant. Palaz. *par. 4. del governo di stato. c. 11.* hanno inquit, dunque tutti questi delitti comuni gl' appensamenti, co j litigi. Delictum, teste gl. in l. 1. C. si adv. del. generale nomen est, & à crimine sive maleficio, ut genus à specie differt: utrumq; tamen litium mater, imò noverca. Prosp. Farinac. *de del. & pœn. lib. 1. tit. 3. q. 17. n. 3.* ubi ait, ciusmodi differentiis insistere non esse de pane lucrando. Palaz. *id. p. 4. del. governo. c. 11.* 4. gradus ponit. 1. insatiabilem rerum humanarum imperfectionem. 2. aviditatem habendi. 3. maleficio. 4. litigium. perche l' huomo spinto dalla forza di questo appensamento reo dell' usurpare, ò negando totalmente il fatto, cela la verita, ò va quella mutando, in modo che necessariamente produce vn quarto grado de i litigi. Et ita delictum est offensio contra jus illatâ, ad pœnam obligans. Vult. 1. I. R. 6. 45. Alth. 1. I. R. 6. 48. Frid. Tileman. *par. 2. disp. 21. §. 3.* Decian. *in pr. crim. lib. 2. c. 3. n. 2.* Hinc etiam dicuntur Malefici sachen / sive verbis, sive facto committantur. Bl. in l. fin. C. de crim. stell. Donel. 15. comment. c. 23. Blanc. *in pr. crim. §. visis indicijs fol. 48. n. 51.* Farin. *d. q. 17. n. 4.*

His non absimilis est ludus hoc seculo ubiq; frequentissimus, qui præter infinita mala lites quamplurimas atq; delicta generat. l. fin. C. de relig. & sumpt. funer. l. solët. §. S. Ct. de alea lusu. Steph. Costa *de lud. ar. 2. n. 38.* Viv. *op. 469. n. 5.* Ludus imprimis alearum, taxillorum, chartarum, alla morefca, incipit à gaudio, & finitur in lachrymis, lites relinquendo funestissimas, ut experientia testatur, & innuit Butrig. *in d. l. fin. C. de rel. & sumpt. fun.* Quamvis error mundi, & ludendi & litigandi corruptelam introduxerit, ut Bl. c. clerici. cl. 2. n. 5. de vit. & honor. cler. exclamat. Attamen ludus crimen publicum, & quidem grave est, quod Rempub. suis & malitijs, & litibus non leviter conquassat. August. ad Angel. *de malef. verb. Meditor de j mali dati. n. 7.* Viv. *op. 468. n. 1.* Foller. *in pr. censual. n. 112.* Farin. *d. q. 109. n. 56. & 98.* ubi ait, ex ludo multiloquia, peccata, rixas, furta, blasphemias, & alia inconvenientia provenire. Ioh. Sarisber. *lib. 1. de nug. curia. c. 5.* ab aleâ inquit, armantur ad lites homines, incurrunt inimicitias, in miseram, ctsi non mirabilem incidunt egestatem.

7. Impunitas delictorum, est flagitiorum & litium criminalium illecebra: Cic. pro Lig. Tholos. 10. de Repub. 1. n. 7. propter quam Reges & Respublicæ interierunt, vti Romanorum, & Lacedæmon. Cic. 2. off. Middendorp. qq. polit. 4. Iohan. Gerhar. dec. 6. q. 1. Sic Ahas Rex flagitijs atq; litibus subditorum indulgens, oppressus est ab iisdem. 3. Reg. 20. vers. 42. Sic Philippus 23. Rex Maced. à Pausania obtruncatus, cum stuprum ab Attalo commissum non vindicasset. 2. Curt. lib. 1. supp.

Quoad species delictorum præter enumeratas in l. 1. de pub. jud. novæ rerum formæ novas pariunt lites: imprimis hoc seculo blasphemiae impunitæ manent, Schismata crescunt, hæreses hærent, apostasiæ statum Reipub. vertunt & evertunt. Sed quis quæso hæreticus? semel nominatur in scriptura ad Tit. 3. Quis sit? hæc res concussit duriter, concutit & concutiet orbem Christianum quamdiu Christus, & Antichristus præliabuntur, & litigabunt. Petrus concl. crim. 86. in pr. Omnes hæretici scripturam jactant; Ivell. cont. Harding art. 15. sect. 16. sed ad cerebri somnia detorquent, lites publicas movent, Deuten die H. Schrifft nach ihrem gulduncfen vnd wahn. c. hæresis. 24. q. 3.

9. Lud. Carer. in pr. crim. de hæret. c. 2. n. ult. Hæc de divinis. Quoad humana delicta, lites criminales potissimum nascuntur ex injurijs, furtis, homicidijs, adulterijs, veneficijs, incendijs. Quibus prioribus in delictis vteunq; sceleratorum litigantium voluptas expletur.

- Sed in incendio incendiarius nihil utilitatis, nihil voluptatis consequitur. Damh. in pr. crim. c. 103. n. 1. Vnde summus pontifex in c. pessimam. 23. q. 8. pessimam, & depopulatricem, horrendamq; incendiariorum malitiam detestatur, & interdicit. Quod cum quibusdam in terris magis frequentissimum delictum, quam litigium, non pro derelicto habendum, sed obviandum. Lites ex injurijs sunt creberrimæ hoc seculo, Germ. Scheldtsachen/ per quas publica pax & privata quies turbari solent. Ant. Thessaur. dec. Pedemont. 18. in pr. Sed non omnes injuriarum lites sunt criminales, vt recantatoriæ, so auff einen Widerruf geflaget/ Myns. resp. 7. n. 8. dec. 1. Gail. 1. obs. 65. n. 5. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 12. vbi miratur, indiscrete omnes injurias trahi ad merum imperium, cum lis injuriarum civiliter intentata nō sit Ehafftin/, t vsum Rothvilanum refert Cas. Guil. Scip. lib. 2. dec. Cam. 184. Et lis recantatoria est civilis quia tendit ad honoris restitutionem, non vindictam pub. Ergo. Dd. in l. 3. de sepul. viol. 2. Procura-

tor inter-

tor intervenite potest. *Myn. con. 2. ob. 98. 3.* recipitur, & tractatur in Cam. imp. At lis criminalis ibi tractari nequit Ergo. 4. AEstimatoria & recantatoria conjungi possunt *Gail. l. 1. ob. 65. n. 5.* *Wumh. tit. 47. de injur. obs. 8.* *Bocer. clas. 3. disp. 4. th. 56.* quod non fieret si lis esset criminalis. Ergo firmiter statuendum litem recantatoriam pro civili habendam. *Wes. con. 22. n. 18. p. 1.* *Schrad. tr. Fin. 2. p. 9. sect. 6. n. 51.* *Mar. Frehet. de exist. lib. 2. c. 9. n. 4.* *Gilhau. de injur. §. 9. n. 17.* *Har. Hartm. ab Epp. pr. obs. tit. 49. ob. 3. n. 6.* *Blar. ad l. diffamari. n. 4. C. de ing. man. Beust. ad l. num. post. 9. §. si damnatur. n. 17. de jurej.* *Hackelm. ille. qq. disp. 27. th. 18.* De furtis, homicidijs, veneficijs, adulterijs, non minores sunt querelæ, & lites, quod partim crudeliter, partim superficialiter agantur, puniantur.

Furtum literarium hoc seculo non punitur, quia omnes ferè sunt raptores alienarum inventionum, exemplis quàm plurimis probat *War. de Erenb. lib. 1. de fæder. c. 1. nu. 52.* *Monter. in præf. Deci. n. 43.* *loh. Pet. Surd. con. 300. nu. 20. vol 2.* Furta quoq; officialium impunita dimittuntur, quod fieri non deberet, ut arguit *Iustin. de minori ad majus, in Auth. ut jud sine quoq suff. §. illud videl. verb. erit enim absurdum.* *Farinac. p. 3. op. crim. q. 111. act. 1. nu. 2.* *Virg. Bocac. tr. de pact. p. 3. nu. 92.* ubi furtum facit, qui aliquid recipit, ut injustitiam faciat. *Harpr. ad §. pena. §. n. 35. Inst. de obl. quæ ex del. nasc.* certissimum, inquit, vulgi etiam notitiâ, & testimonio, proh dolor, hodie in immensum etiam crescente blasphemix, & scortationis delicto, penas tamen his cælitus impositas non exasperari, sed potius minui & attenuari. Sic hodiernis moribus poena adulterij admodum levis est, 12. ut meritò ea de re graviter conquerantur viri, & in theoria, & in praxi excellentissimi. *Clar. lib. 5. sentent. §. adulterium. & Myns. ad §. 4. n. 10.* *Inst. de publ. jud. ubi exclamandum ait cum Juven. lib. 1. sat. 2.*

Vbi nunc lex Iulia dormus?

Lupanaria contra litis atque malitiæ seminaria tolerantur, quibus juventutis corruptio: morum civitatis depravatio, corporis tormentum, animæ proditio inest, Italo-Gallis Bordel. dicitur. *Schonborn. lib. 3. pol. c. 13.* non vilem lupanarium auctoritatem, ait esse in quibusdā splendidissimis Rebuspub. Hujus lucri odor grat⁹ est pōtiffici: cuius permissu aliquot millia meretricum quæstum corpore faciunt. *Apulej. lib. 10. de As aur.* meretricum illa in lupanari jactata basiola vocat poscinummia. Hæc de impunitate, & speciebus delictorum.

13. De mala iudicij criminalis constitutione olim conquesti sunt Ordines Imperij, & adhuc conqueruntur duo periculosissima Reipub. vulnera infligi, quorum alterum est infantes in vincula conijci, quæstionibus temerè subijci, & majori etiam audaciâ poenis immeritis affici, alterum verò criminum verè Reos diuturnâ & fraudulentè interpositâ morâ, non sine accusatorum frustratione ac subdola elusione, iustæ condemnationi eximi, & carceribus liberatos absolvi, quod nihil aliud est, quàm peccandi impunitatem in medium proponere, vt *inquit* Carolus V. *in præf. Der P. H. D. S. 1. facit l. si quis servo. in f. C. de furt.* Vtriusq; exempla allegari possent, modò non odium parerent, Papiniani, Mori, Alvari de Luna, Crondorfferi, Bussoni, Consalvi, Petri de Vineis, qui litem egit Friderici II. adversus pontificem, propter suspicionem conjectus in carcerem, & oculis privatus, capite parieti illiso exspiravit. Chron. Car. lib. 5. in Erid. 2. Burchard. à Mangelfeldt. S. Palatij apud Ottonem I. Exquæstor carceri inclusus, quo glossas super Ius Saxonicum confecit, & jus Madeburg. compilavit. *gl. art. 10. Weichbildt. Cyria. Spangenb. in Chro. Sax. c. 147. & Quernfurd. lib. 2. c. 7. Heyg. par. 1. q. 8. n. 34. Lauterbach. tr. de arm. & lit. n. 136. & seqq. ubi plura exempla.* Duro. di Pasch. in aul. 8. 2. Interdum enim verum est Scoticum Proverbium: The narrar the King, the narrar te Wytte: quò quis propinquior Regi, eò propinquior patibulo. Barcl. lib. 6. cont. Monarch. c. 4. Sed nos ad constitutionem iudicij criminalis redimus: atq; sentimus, quod in oppidulis communiter merù imperium exercent plebei, & mechanici: in pagis scribæ, præfecti, & ejusmodi similes, qui volunt apparere fiscales & criminalistæ, vt *inquit* Caravit. *sup. rit. mag. Cur. 259. nu. 10. Farin. de ind. & tort. lib. 1. tit. 5. q. 36. num. 30.* sed interim tam legum, quàm rerum criminalium ignari, sæpè denunciationi cujusdâ nebulonis, aut veneficæ fidentes, imò extorquentes, tam foeminas, quàm masculos etiam innocentes, in squalidissimos carceres detruunt, ubi tam diu cruciantur, torquentur, & detinentur, vt malint ea fateri quæ nunquam fecerint, imò mortem sibi consciscere, quàm factorem carcerum subterraneorum perferre. *Auct. disc. Dom Justitienwerck. p. 57. Ruland. p. 2. de commiss. lib. 4. c. 1. n. 1.* Olim quidem civitates, earumq; magistratus merum imperium non habuerunt. Sap. in l. imperium. n. 25. Cur. jun. n. 69. de jurisd. Alc. in c. quoad. n. 86. de off. ord. Sicut etiam num. in Italia, Gallia, Anglia nobiles illud non habent.
- 15.

habent, neq; principium pleriq; ; sed in Germania hodiè magistratibus singulorum oppidorum, ne dicam pagorum, vel principis concessu, consuetudine, vel aliâ ratione jus gladij datum. Br. *in l. 1. nu. 3. de dam. inf. Cagn. l. 71. de R. I. Schurff. cons. 26. n. 2. cen. 1.* Imò Bariselli quoque habent merum imperium ex privilegio singulari, & animadvertunt in facinorosos sine tribunali, quo fit, vt quælibet arbor totius orbis eis territorij loco sit. Bl. *in vsib. feu. §. præterea. de prob. feu. al. Zas. in l. imperium. num. 30. de juris d. omn. jud.* qui putat hoc genus hominum à Sicambris Westphaliæ originem duxisse. Pleriq; autem 16. judicum criminalium sunt duriores, ne dicam crudeliores, qui rigorosissimè super dorsum pauperum inculpatorum procedunt, & contra omnes juris terminos, approbatos mores, & vsus consuetudinarios alios perdunt, alios maclant, alios mancos reddunt, vt graviter invehit Cavalcan. *p. 1. de brach. Reg. num. 5. & 6.* legum sanctitatem violant, & humanam societatem evertunt, carnifices non iudices, vt inquit Zanatar. *de pr. fo. Med. n. 103. l. nemo. C. de exac. trib.* Brun. *de tort. q. 2.* Pa. de Put. *tr. synd. verb. crud. n. 5.* Ferina est rabies sanguine ac vulneribus gaudere, inquit Sen. *lib. 1. de clement.* & Claudian.

Qui fruitur pœnâ ferus est, legumq; videtur

Vindictam præstare sibi.

Pleriq; sunt nimis gratiosi & licentiosiores, qui non singula ad 17. filum redigunt, aut severitate potius & vi, quàm mansuetudine, & humanitate conficere solent. Plutarch. *in Phoc.* Plin. *lib. 4. epist.* Iohan. Gerh. *dec. 6. qq. polit. 1.* Qui vt medici ad vrendum & secandum raro accedunt. Dion. *lib. 55.* Sicut enim medico indecora multa vulnera: ita principi & magistratui multa sunt supplicia. Sen. *1. de clem. 24.* imò clementiores sunt ipsa lege, & nescio quam æquitatem cerebrinam sibi fingunt, vt vocat Heig. *p. 1. q. 37. n. 11. & 12.* Exclamant, æquitatem juris rigori in foro poli præferendam, Ab. *c. quia propter. de elect.* Iac. Marchisell. *pr. qq. 33. n. 7.* Mart. Benekend. *ad l. 1. mem. 4. p. 4. lim. 1. & 2. de R. I.* & quid sit æquitas nesciunt. AEquitas legis, non capitis sequenda est, aliàs captiosa, & sine jure temeraria dicitur. Garz. *de expen. c. 1. n. 28.* Fr. Scot. *resp. 3. n. 171. lib. 1. tom. 2.* Decian. *resp. 36. n. 41. vol. 1.* Knich. *de vest. pact. c. 3. n. 138.* M. Ant. de Amat. *dec. 24. n. 25.*

Sic in Notarijs litium criminalium requiritur bonitas, & veritas. 18. Prior, ne corrumpantur; Posterior, vt veritatem delictorum inda-

- gent. At bone Deus, quàm pauci hujus farinae reperiuntur? ita ut non solum lites retardentur, sed & delicta crescant, accrescant. Mutant enim veritatem accidentium, credunt ministris, & à scopo justitiæ declinant. Giov. Ant. Palaz. *par. 4. del governo di stato. c. 14. comè per altre vie si possono i litigi abbreviare.* Statim consilium capitur regendi delictum, etiam si juramentum præcesserit de veritate dicenda, nec mentiri liceat pro homine conservando. *c. cum dilecti. de accus. Sot. de justit. lib. 5. q. 6. art. 1. Navar. in manual. c. 25. n. 35. Bos. in pract. tit. de exam. reor. n. 10. Ioh. Pet. Ala. p. 1. de caus. Christ. q. 81.* Hæc
19. de mala judicij criminalis constitutione. Litigia & patrocinia criminalia in perficiendis processibus sunt periculosissima, *inquit prædictus Ala. d. p. 1. q. 5. pag. 7.* At ubi majus litium periculum, ibi cautius agendum est. *c. ubi periculum. de elect. in 6. Lup. in c. per. vestras. §. 33. nu. 4. de don. int. vi & vx. Molin. in l. 1. §. si quis. num. 30. de V. O. Rimi. in l. juris ign. n. 58. C. qui admin. Iac. Ayres. p. 1. proc. hist. c. 4. obs. 3. n. 43. secundum illud Iuven. sat. 6.*

Nulla unquam de morte hominis cunctatio sera est.

- Quod his non de tritico aut oleo legato, sed de hominū fortunā, existimatione, ac capite agatur, quibus rebus nihil est orbe terrarum præstantius Nov. 8. Hip. de Mars. *in pr. crim. §. decurionem. n. 3.* Ergo processus litium criminalium magnoperè attendendus, nec levi, ut ajunt, brachiò tractandus, aut semper ad ignotos tramittendus, qui rerum circumstantias, personarum qualitates, locorum consuetudines, exactis non adeò exactè considerabunt. *arg. l. 1. de cust. reor. l. si gravius. 16. C. de dignitat. Clar. §. fin. q. 28. n. 3. Tranq. Ambros. tr. de mod. form. proc. lib. 2. c. 1. n. 11. Treutl. vol. 2. disp. 28. §. 3. lit. a.* Quamvis etiam processus litium criminalium debeat esse brevissimus, *per l. prop. C. de jud.* Aliquando tamen accidit, ut reus criminis etiam reverà innocens, continuos triennij aut quadriennij carceres patiatur, sed vix alio id vlllo casu, nisi quod appellatum sit, sive per reum ipsum, sive per accusatorem ab aliqua interlocutione, de qua ubi per judicem appellationis pronunciatum fuerit, iterum redeundum sit ad judicem, aut si quis medius & inferior judex appellationis fuit, rursus appellandum ad superiorem, quod lites criminales nimium protelat, ut innvit Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 2.*
- 20

21. Alicubi judex in litibus criminalibus subsidiales concedit, pro examine testium extra territorium degentium obeundo. Malè; quia testis

testis non potest in criminalibus dictum suum dare iudici in scriptis. Nell. à S. Gemin. *tr. de testib. par. 1. nu. 90.* Rom. *l. admonen. nu. 57. de jurej.* Clar. *§. ult. q. 26.* Rationis ratio, quia his temporibus plus solito instrumentorum falforum, & corruptorum testium copia videtur, ut inquit Zanatar: *de pr. for Mediol. n. 61. ex c. 1. de crim. fal.* quibus si relinquatur locus, nullius vita, conditio, aut status securus erit, ut ibidem querulatur. *d. n. 61.* Testes in litibus criminalibus debent audiri, non eorum voces. Harmenop. *in epit. lib. 5. tit. 6.* Lescut. *de test. exam. c. 7. n. 4.* ubi elegantem rationem subdit, ut possint terrore iudicis ad veritatem proferendam induci. Quamvis hoc nostro se- 22.
 culo nihil communius, ut in processu litium criminalium commissiones decernantur, quæ cum per se litium sint nutritivæ, in criminalibus multa pariunt inconvenientia, contra Auth. *eloquentissimum. C. de fid. inst. ubi* Sichard. *n. 6.* testatur hodierno tempore passim in iudicijs pro injuriâ criminaliter intentatâ probationes committi. In examine non omnia scribuntur, præcipuè ea, quæ litem criminalem elidunt, nec Reus ostenditur in habitu consueto; sed testes omnes interrogantur, & instruuntur lectione de positorum, quam pr. detestatur Clar. *§. ult. q. 23.* Ab *in c. cum causam. col. 2. de testib.* At suppressendæ essent omnes circumstantiæ, & qualitates. Fr. Casson. *tr. de tort. c. 15. n. 1.* Et dicta testium integrè describenda pro utraq; parte, uti sonarent, non simpliciter Affirmat, Negat. *c. non sanè. 14. q. 5. c. par. 35 q. 6. l. 2. C. de eden. Auth. sed jud. C. de episc. & cler.* Zanatar. *de pr. fo. Mediol. n. 86.* ubi addit sub prætextu, ut Reus testes iterum examinandos curet, partem lædi, litemq; in longum protrahi. Lite denique 23.
 finitâ per sententiam in criminalibus, etsi postea appareat de Rei innocentia, sententia retractari non potest, ut aliquis sit litium finis. *l. 1. §. fin. de qq. l. Divi frat. de pæn.* Covarr. *in 4 §. fin. n. 15.* Gomez. *lib. 3. var. c. 13. n. 36.* Morla *in emp. jur. p. 1. tit. 4 in præ. n. 22.* Nec appellare regulariter in litibus criminalibus licet, ex Generali Germaniæ consuetudine. Reichsab. anno. 1530. Aug. Vindel. *§. item als jek eslich zeit in peinlichen sachen.* Cammerger. *Ordnung. p. 2 tit. 28 §. item nach dem.* Wes. *par. de appell. Soar. lit. S. n. 92.* Myns. *resp. 59 n. 61. dec. 6. & cen 4. obs. 41.* Beust. *in jurej. n. 97.* Gail. *1. obs. 1. n. 28. & lib. 1. de P. P. c. 20. n. 36.* Cothm. *resp. 7. n. 118.* ubi ait, ordit. nominatim excipere casus, quibus vel contra jus naturale, vel contra communem sensum vel æquitatem in criminalibus processum, & lædens immediatus.

Quic.

24. Quicquid sit, & in Camera, & in judicijs criminum inferioribus in litibus criminalibus appellatio recipitur, tanquam thyriacum contra venena quod de jure civili licet *L. 9. C. de pis. aud. L. litigatoribus 14. 20. & 29. C. de appell. l. 2. C. si pad. app. more inter. l. 2. C. quor. app. non recip.* Et Pollet. *lib. 5. hist. for. Rom. c. 17.* multis suadet, provocationem in litibus criminalibus admittendam. Sed hoc modo lis ita protrahitur, ut ea pendente mors interveniens poenam simul & accusationem aboleat, de quo merito quis conqueritur cum Reipub. intersit statim puniri. *vid. Ruland. de Comm. p. 1. lib. 3. c. 4. n. 4. in f. Treutl. p. 2. disp. 33. 0. 3. l. d. l. 16. de appell.* Et Deo adeo displicent injustae appellationes, ut etiam in lite capitali peccaret mortaliter, qui injuste appellaret. *Graff. lib. 3. dec. aur. c. 7. nu. 2. Sot. de just. lib. 5. q. 6. art. 3.*
25. Ioh. Pet. Ala. *de adv. Christ. p. 1. q. 46.* Hæc de litium criminalium processu, cujus excessus sunt varij, & ll. contrarij, ut si judex criminalis dolo, falsis promissis, vel mendacijs à Reo veritatem eliciat, & alliciat promittendo liberationem figendo, quasi ab alijs complicibus in lite denunciatus esset, quod non licet. *Dec. in l. ea i. naturâ. no. 7. Cagn. no. 18. de R. I. Mart. Der. disp. Mag. lib. 5. sect. 10. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 12. Hip. de Mar. con. 32. n. 25. Covar. 1. var. res. c. 2. no. 16. Clar. 5. sent. §. f. q. 55. n. 9. Ioh. Mar. Monticell. in pr. crim. reg. 10. n. 16. Ay rer. p. 1. pro. hist. c. 4. obs. 3. no. 50. ubi ait. datam à judice fidem servandam, quidquid dicat Ohem. in disc. jur. pol. c. 5. n. 30. non esse mendacium, sed solertiam, quæ ad decipiendos latrones, & similes adhibita commendetur. Ergo judex cavillationibus uti potest ad investigandam veritatem. c. si qualibet. §. non volebat. 22. q. 2. c. affect. ubi Felin. n. 1. de presumpt. Dec. in c. quoniam. 11. n. 5. de probat. Ne delicta maneant impunita l. 51. §. quod si ad L. Aquil. Hoc uti verum, ita necessarium, sed medijs legitimis fieri debet, alias litium occasio. Excessus, & abusus eiusmodi litium criminalium potissimum consistunt in*
26. carceribus, & torturis. Carcer ut plurimum in Germania est subterraneus, locus horribilis, & immundus. *Br. tr. de carcer. c. 1. n. 2. Bar. Roder. Calder. in manua. jud. c. 2. n. 14. Farin. qq. crim. 27. n. 2. & 3. ubi vocat sepulturam vivorum, consummationem bonorum, consolationem inimicorum, & experientiam amicorum. l. si quis. ibi : custodia squalore. C. de cust. reor. Vlp. malam habitationem. in l. item apud §. questionis. de injur. l. si hominem deposit. Aeg. Bos. tit. de carcer. c. 3. n. 4. SS. literæ Cruciatum, quia carceratus semper est in cruciatu.*

Hyp.

Hyp. de bannit. verb. carcerat. n. 28. Iob. 7. Psalm. 141. l. omnes. ibi: immensum cruciatuum. C. de pæn. Imò carcer est contra naturalem æquitatem, & morti æquiparatur. Ioh. Vivien. ad let. introit. Car. V. art. 44. verb. eu sall mögen antasten. Pros. Farin. crim. q. 24. n. 24. Species servitutis. t. t. de lib. hom. exhib. Bor. Rod. Calder. in manua. jud. c. 2. n. 15. Mar. Frecc. de pras. instr. p. 8. q. 3. n. 109. Nizol. alleg. 20. n. 41. Lan. Contr. in brev. pag. 171. n. 3. Privatio libertatis; (vnde Itali: La libertà nißuno stima, se non prigione ha privato prima.) patris, amicorum vxoris, & familiæ. Tom. Cerdan. in lib. de visita de la carcel, & los presos c. 5. n. 5. Cic. in 7. Verr. Cassiod. 12. lib. ep. Ruland. de comm. p. 2. lib. 4. c. 1. n. 1. & non rarò est occasio maioris tumultus faciendi. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 20. in f.

Quod si hos omnes cruciatus sustineant litigatores incarcerationis 27. ti, aut innocentes sanitatem cum fama perdunt, siquidem carcer motum, vsumq; membrorum impedit. Iac. Marchisell. in Syl. pr. qq. 33. n. 1. Hering. de fidej. c. 10. n. 182. aut nocentes tædio carceris soli, instinctu diaboli sibi ipsi vitam adimunt. Auct. disc. Bom Justitienwerck. p. 58. aut etiam à serpentibus læduntur, vti miserabilem historiam refert Auct. disc. Bom Justitienwerck. p. 66. ex relat. hist. Theod. Meur. anno. 1607. 1. Aug. de puellâ quâdam à serpentibus in carcere peremptâ prope Weissenburgum. Ita rectè Angel. con. 213. per incarcerationem corpus affligi dixit. add. ad Ang. de malef. n. 4. Et ita per carcerem damnum irrecuperabile infertur, quod revocari non potest. Bl. in l. vn. C. de in int. rest. Vivien. in ann. ad let. introit. Car. V. art. 44. Ruland. de lib. 4. c. 1. n. 1. At in criminalibus carcer non pæna, sed tantum custodia esse debet. l. aut damnum. §. solent. de pæn. l. si quis. 6. §. ejus. de ini. rup. & irr. fact. testa. Par. de Put. tr. Syndic. verb. carcer. c. 5. n. 1. Damh. in pr. crim. tit. de carc. c. 16. n. 3. Menoch. lib. 2. aa. jj. qq. cas. 304. n. 2. Gomez. tom. 3. var. resol. c. 9. tit. de capt. n. 6. Farin. de carc. & car. lib. 1. tit. 4. q. 27. n. 95. H Hartm. pr. obs. t. t. de accus. obs. 4. Hen. Goeden. con. 103. n. 73. Coler. de proc. exec. par. 1. c. 6. n. 6. Gail. 1. obs. 26. n. 7. Ioh. Parlador. lib. 2. rer. quotid. c. ult. §. 6. n. 3. vbi Constantini verba humanitatis plenissima refert: non per ferreas manicas, & inherentes ossibus mitti oportet, sed prolixiores catenas, vt & cruciatio absit, & permaneat sub fidâ custodiâ. Neq; verò sedis intimæ tenebras pati debet inclusus, sed vsurpatâ luce vegetetur. Vnde & latumia, & compedum genus custodiæ improbat, quod Hispani brete, nostri Zussessel/ Knichen oder plockhaus vocant. Rul. de comm. p. 1. lib.

4. c. 1. vbi custodiam facit duplicem, publicam, & liberam, Wann dñr
 Faust von einem genommen. Sic apud Firmicum, Maternum, & Sueton-
 nium, custodiæ ponuntur pro hominibus, qui in carcere custodiun-
 tur. Esaias : Sicut tugurium in cucumerario h. e. horto in quo sunt
 cucumeres, hoc custodiarium dici. Dick. *in rub. de execu. in æcon. fol.*
368. Rod. Calder. in man. jud. c. 3. n. 19. Bern. Pand. de præs. & exc. inst.
 30. n. 73. p. 4. Ioh. Bapt. Asin. *de exec. §. 2. c. 2.* Licet duris hodierni se-
 culi moribus eò deventum, vt pro pœnâ habeatur. Olan. *in antnom.*
lit. C. n. 7. Dick. in rub. de execut. in æcon. fol. 368. Segur. de Aual. in di-
rect. jud. p. 2. c. 13. n. 1. vbi carcerem partim ad custodiam, partim ad
 pœnam inventum esse scribit. Pol. Virg. *lib. 14. hist. Angl.* carceris
 supplicium mortalibus esse gravissimum ait, Imò novi carceres ex-
 cogitantur cotidie, qui tamen sæpè in auctores proprios fabrefiunt,
 teste Camerar. *in hor. succis. c. 9.*

Quod si non custodia, sed & pœna esse debeat carcer, mitior re-
 quiratur, ne carceratus vitæ aut valetudinis iacturam patiatur. *Auct.*
disc. Bom. Justitienwerck. p. 65. Coler. de proc. exec. p. 1. c. 6. n. 101. vbi car-
 cerem obædientiarum, einen Burgerlichen gehorsam. vocat. Telsaur.
dec. 220. Pern. Band. de exe. instrum. p. 4. n. 78. Major enim est pœna
 stare in vinculis, quàm laborare in agro, aut opere publico. Barth.
 Roder. *Calder. in man. jud. c. 2. n. 14. per l. si in homine depos.* Licet quis
 aureis compedibus adstrictus esset, vti Surdin. à Claud. Imp.

Scilicet est aliquid generoso carcere claudi,

Et iuvat auratâ compede posse frui.

Dur. di Rasch. *in Aul. pol. 8. 7. pag. 20.*

31. Quod si sit rigorosior, subterraneus, asper, in quem innocens
 litigator detrudatur, injuriarum agere potest, quia captura est injuria
 irreparabilis. Roder. *in l. 2. tit. de gouernos. q. 4. col. 1. Casp. Baeth. de*
debit. fugit. c. 7. n. 14. Vivien. ad lat. introd. Car. V. art. 51. Godelm. lib.
3. de Mag. lam. c. 6. n. 14. per l. nec magist. de inj. Et ita consequitur da-
 mnum litis, & recompensam injuriarum. *l. pen. C. qui. bon. ced. poss. l.*
si credit. in f. de priu. cred. Schurff. con. 87. cen. 3. Laur. Kirchoy. con. 5.
obs. 30. Fr. à Tautenb. in virid. concl. 98. Myns. cent. 5. obs. 69. n. 5.

Felicia dicat

*Secula, quæ quondam sub Regibus atq; tribunis
 Viderunt uno contentam carcere Romam.*

Juven. Sat. 3.

In torturis abusus litium permagnus est, nimiaq; severitas, cum 32.
 in novis tormentorum generibus, tum modo torquendi. Antiqui-
 tus 2. tormentorum genera fuerunt, funis, & ignis. *l. nullus. C. ad l. Iul.
 maj. Damh. in pr. c. 37. n. 17. Clar. §. ult. q. 64. vbi 3. torturæ gradus
 ponit. Farin. de ind. & tort. lib. 1. tit. 5. q. 38. n. 37. vbi ait, custodes, five
 potius humanos carnifices, aut strigas facere, aut reos diutius liga-
 tos tenere, vt defatigati nescio quid confiteantur. Sed hoc nostro se-
 culo crescente lite, & malitiâ, crescunt nova tormentorum genera, in
 quibus excogitandis ingeniosi volunt audiri, vti sunt laminæ, com-
 pedes, nervi, catenæ, carceres, minellæ, pedicæ, aqua frigida, taxilli, cu-
 neus, Sibillæ, vigilæ, Dhenischer Mantel / Spanische Kappen / Englische
 Jungfrau / Braunschwigische stiefelen / & ceterum alia, inter quæ polettrum,
 quo carnes sciuntur, contra *l. 1. C. de emend. serv. Brun. de ind. &
 tort. p. 2. q. 2. n. 7. Zanatar. de pr. for. Mediol. n. 98. Keller. lib. 2. de off.
 jurid. pol. c. 12. §. abstinendum. Gomez. tom. 3. var. resol. c. 2. n. 5. vbi in-
 vehitur contra iudices, qui nova tormentorum genera miseris Reis
 imponunt. Flam. Carta. in pr. inter. R. lib. 4. c. 1. n. 7. Hic primus ju- 33.
 dicum criminalium abusus, vt suspectum in carcerem detrusum sta-
 tim torturæ subijciant, nec prius inquirent, an crimen perpetratum
 sit nec ne? an veritas criminis aliter haberi possit nec ne? an copia
 indiciorum data sit, nec ne? His inconsideratis statim ad cruciatum,
 ignem, tormentum, recurritur. *forth zu soche vnd Gewr. Zanatar. de pr.
 fo. Med. n. 126. Rol. à Val. con. 12. n. 34. vol. 3. vbi valdè invehitur con-
 tra iudices modernos, qui suum VELLE loco indiciorum subrogan-
 tes, vt plurimum velo levato homines torquēt, dicitq; tales iniquos
 iudices minimè fore à superioribus & principibus tolerandos. Ref.
 & sequitur Farinac. lib. 1. tit. 5. de ind. & tort. q. 37. n. 1. Flam. Cartar.
 in pr. inter. Reo. lib. 4. c. 1. n. 27. vbi post Vitalin. de malef. tit. de inquis.
 n. 8. iudices sine legitimis inditijs Reos torquentes canes appellat.
 Eisdem reprehendit Godelm. tr. de Mag. lib. 3. c. 11. n. 12.***

Alter abusus statim subsequitur. Proh dolor, inquit Hering de 34.
*fidejuss. c. 10. n. 433. hodiernis temporibus multi larvati, stupidi, & bi-
 buli iudices, dum in tolerandis humanæ patientiæ cruciatibus mise-
 ros captivos lacerant, vt vtar verbis Livij dec. 3. lib. 4. imò pastis cruore
 luminibus vt fera, quæ gustatum semel sanguinem semper sitit, sæpe
 numero tormenta duplicari jubent. Es pleibet etwan bey 20. 30. 40. oder
 50. mahlen faum/au etlichen orten/ Das die Sonne dardurch scheinen mö hte.*

ut inquit Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 13.* Delt. *lib. 5. disq. Mag. sect. 9.*
 Plures è iudicibus non adstant torturæ, sed interim edendo, & bi-
 bendo tortum vel solum, vel manibus custodum crudelium, & in-
 discretorum relinquunt, ita ut sæpè moriatur. *Conquer. Farin. de ind.*
& tort. lib. 1. tit. 5. q. 37. n. 145. ubi addit: Quod si quis vnum delictum
 confessus fuerit, statim super alijs interrogant iudices immoderati,
 secundum illud: *Hat er das gethan/ so hat er wol mehr gethan/* & dicunt,
 Reos fore torquendos tanquam cadaver, quia si aliter facient, si in
 hoc mundo poenas non luant, in alio seculo expectent atrociora dæ-
 monis tormenta, *ut refert Farin. d. tit. 5. q. 37. n. 175.* Menoch, *3. aa. jj.*
qq. cas. 340. n. 13. Quidam ipsi manus adhibent, *ut inquit Par. de Put.*
tr. syndicat. verb. tortu. cl. 3. c. 4. n. 9. se vidisse Potestatem, qui capiebat
 reum per capillos, dando caput ad columnam, & dicendo, confitea-
 35. ris, & dicas veritatem ribalde. Notum quidem est pro arbitrio pru-
 dentis iudicis tormenta aliquoties repeti posse, ut explicat Menoch.
de aa. jj. qq. cas. 272. Sed illud arbitrium non est in infinitum exten-
 dendum, sed legibus restringendum, ne quis enecetur, sed ut lividas
 carnes vngulâ cruentâ pulsante, sulcatis lateribus dolor quærat & in-
 vestiget veritatem, ut loquitur D. Hieronym. in ep. ad Innoc. de
 muliere septies icta. *l. milites. §. 1. l. 10. & 13. C. de qq. Hip. de Mars. in*
pr. crim. §. nunc videndum. n. 21. Anguisola. *con. crim. ult. n. 27.* Clar.
§. fin. q. 64. n. 5. Tranq. Ambrosin. *tr. de mod. proc. in fo. lib. 2. c. 2. n. 9.*
& 10. Non enim paria sunt hominem torquere, & pilâ ludere, pro-
 ut nonnulli persuasum sibi habent, *teste Hering. de fidej. c. 10. n. 454.*
 36. Tandem abusus omnium periculosissimus totam ferè Europam
 infestat, ut si toties torti tortæve vel metu tormentorum, vel ex im-
 patientia & deliquio animi, vel alio quovis errore, aut litem crimina-
 lem quam nunquam fecerint, aut impossibilia, aut erronea confite-
 antur; protinus condemnentur, comburantur, secentur, Factâ exe-
 cutione quæritur an lis rectè intentata sit nec ne? *l. 1. §. aut. quest. de qq.*
 Exempla occurrunt cotidiana, ne quid de vetustioribus dicam, Servi
 apud Valer. qui metu poenæ & torturæ confessus est, conservum se
 occidisse. Quare per iudicem condemnatus, & supplicio deditus:
 paulò post domum redijt, de cuius mortel is erat. Val. Max. *lib. 8. c. 4.*
 Zanat. *de pr. fo. Med. nu. 131.* Godelm. *lib. 3. de Mag. lam. & venef. c. 10.*
num. 4. & seqq. ubi tres historias refert, 1. de sacrificio. 2. de Domino.
 propter pilum servi condemnato. 3. de duobus opificibus peregrè
 abeuntibus,

abeuntibus, quorum vnus brevi redit, cum alterius vestitu invicem permutato, & propterea homicidij accusato, rotæq; condemnato.

Quot quæso veneficæ hoc nostro seculo mactantur & cremantur, 37.
 quæ in tortura quidem multa confitentur, sed reapse impossibilia, se scilicet per foramen in aërem volasse, in bestias, lupos, filos, transmutatos, cum diabolo concubuisse, se scopis insidentes ad montem Bructerorum vulgò Bloßberg volitasse, tempestates, pluvias, grandines, tonitrua excitasse. Vid. Bodin. *lib. 2. Damon. c. 6. de Lycanthrop. c. episc. 26. q. 6.* Dæmoniaci concubitus & saltationes nocturnæ sunt illusiones. Petreus *con. crim. 167.* Wier. *lib. 2. de præst. dam. c. 33.* Fichar. *con. 111. n. 3.* vbi tamen rectè improbat sententiam Wierri, qui omnem nocendi potestatem lamijs tollit. Sicut & transportatio lamiarum auff den Bloßberg/est phantastica, non corporalis. Fr. Ponzin. *tr. de lam. n. 45.* Girlan. *tr. de sortil. q. 7. n. 37.* Cardan. *lib. 18. subtilit. verb. unguis.* Bap. à Por. *lib. 2. mag. nat. c. 26.* Fich. *con. 124. n. 2.* Petr. *con. crim. 167.* Pet. Mart. *in com. 1. Sam. 28. p. 168.* Wettermacherinnen vulgò dicuntur, sed Deus omnium tempestatum causa efficiens. Exod. *9. v. 22.* Hag. *2. v. 18.* Herbr. *in cons. Germ. de fulm. n. 80. Tub. excus. p. 4.* Quod si Deus permittat, non vi incantationis, sed necessitate physicâ, Deoq; volente ita fiunt.

Mirum certè cur hæc, & alia quæ videntur impossibilia tam se- 38.
 verè puniantur hoc seculo: interim libri magici, Schwarzkunstlerbücher/non solum in Scholis & Academijs inter pueros, sed & in aulis feruntur inter practicos. Exempli copiosa, sed odiosa. Ephesi libros 50000 fl. æstimatos combusserunt. *Act. 19. arg. L. d. 4. §. 1. fam. ercisc.* T. Liv. *lib. 29.* Clar. *lib. 5. ad l. Corn. de scar. tit. 25.* Sed quis omnes litium criminalium causas & abusus tot pagellis congerere & asserere posset? Hæc pro tempore de causis litium sufficiant. Qui plura, Farinacium consulat instar omnium.

CAPVT XV.

De specialibus litium forensium causis circa Processum,
 & merita causæ.

S V M M A R I A.

1. Processus litigiosi culpam habent admixtam.
2. Satius est mandatis, quam processu litibus mederi.

Ee iij.

3. Ordina-

3. Ordinarius litium processus ob disputationes introductus.
4. Causa litigiosi processus potissimum est triplex.
5. Multa litigiosi processus ambages.
6. Processus nostri seculi comparantur Scyllæ & Charybdi.
7. Supplicatio pro impetrando processu litis Exordium.
8. Litigantium machinationes circa processus extrahendos.
9. Reus collitigaturus exceptionibus litem.
10. Litis contestatio impeditur, replicis, duplicis, triplicis, quadruplicis.
11. Aliena à lite non sunt probanda.
12. Interlocutoria litem esse contestandam non attentis Exceptionibus.
13. Litis contestatio raro fit intra annum.
14. Articuli repetuntur, qui nisi formentur, astus litium surgunt.
15. Libellus articulatus utrum lites protelet.
16. Impedimenti allegatio iuramento probanda est.
17. Paria sunt non responderè, & obscurè respondere.
18. Errores, & lites ex responsione ad petitiones.
19. Pertinentia articuli in principio, an fine litis discutienda.
20. Deductiones probationis sunt litium protelationes.
21. Diversa scripta, quæ lites longiores reddunt.
22. In processu litigioso 8. anni 13. septimana conteruntur.
23. Lite tandem decisa Appellatio interponitur.
24. Appellans de nouo testes producit post publ. attestations.
25. Eadem litis appellatrice tela 10. annos durat.
26. Multitudo litium exinde. quod L. prop. C. de jud. non seruetur.
27. Instantia litis de jure Can. est 29. annorum.
28. Instantia triennalis, nec in Rotâ, nec in Camerâ servatur.
29. Instantia hodie perpetua lites perpetuat.
30. Exceptiones antè litis contestationem vel 100. annos durant.
31. Triennium litium finiendarum reducendum.
32. Advocatorum disputatio sola litium causa.
33. Iuramentum in alterius animam lites auget.
34. Iuramentum hoc seculo parum curatur.
35. Litigantes quantum ex processu lucrentur.
36. Iudicis est longiorem litis processum cohibere.
37. Appellationum instantiæ, litium alumna.
38. Causa litium appellatoriæ duplex.

OS(:)S

Præmissis

PRAEMISSIS specialibus litium forensium causis circa consue-
tudines irrationales, debita, vsuras, oppignorationes, fidei ius-
siones, dotes, & crimina: sequuntur alteræ circa processum, &
merita, quæ potissimum litibus fomentum præbent. Si enim
processus omnes ad veras Theologorum, atque Iurorum conclu-
siones revocarentur, nullus propè inveniretur, qui mortalem cul-
pam non haberet admixtam, & si sæpius erretur in viridi litium
iustarum ligno, quid fiet in arido iustarum vel multū dubiarum?
Ioh. Pet. Ala. *tr. de adv. & caus. Christ. q. 29. p. mihi 44.* In præpara-
torijs litigiosi processus sæpè disputationes instituuntur, & anni in-
sumuntur, litigantibus sæpè mortuis, sæpè molestijs, tædio, sumpti-
bus, consumptis, defatigatis, fractis, quorum successores excruciat
animo, enervati corpore, enudati bonis, emuncti pecuniâ lite ce-
dunt, ut verè conqueritur Magn. Pegel. *in thes. rer. select. pag. 30.*
Vnde satius est litem intactam conservare per mandata, aut alia me-
dia, quàm vulneratæ processu seculum duraturo, remedium adhibe-
re velle. *l. ubi. C. in quib. cau. in int. rest. Octav. Simone. tr. de decret.
in reb. min. tit. 5. n. 3. Cald. ad l. securat. verb. sua facil. n. 35. C. de rest. in
int. Pruckm. con. 10. n. 117. vol. 2.* Sed cum plurimum intersit, si vel
lis maturè finiatur, vel proteletur: imò Reipub. tranquillitas in pro-
cessu juris sustinendo, ejusq; matura expeditione consistat, breviter
causas protelationis indagabimus. Ad. Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 29.
per l. properandum. 13. C. de judic. Giov. Bot. lib. 1. della ragio di stato. p.
38.* Vbi 2. Iustitiæ observationes ponit, ut sit uniformis, & celeriter
expediatur, damnans litium prolongationem. Ordinarius juris
processus ob disputationes introductus, non est eò melior quò bre-
vior, teste Bod. *lib. 4. de Repub. c. 6. nu. 7. Pruckm. con. 17. nu. 66. vol. 2.
Vultej. vol. 3. con. Acad. Marp. 21. nu. 352.* Non enim ab executione
inchoandus est litium processus. *l. 1. & 2. C. de exec. rei. jud. l. negantes.
C. de O. & act. l. un. C. de prob. Coler. de proc. exec. c. 5. num. 33. lib. 1.*
Causa hujus litigiosi processus potissimum est triplex: 1. quod ORDO
nec in incipiendis, nec perficiendis processibus observetur, ut obser-
vat. Ioh. Biard. *in præf. disc. jurid. Bom Justitienwerck.* Vnde αἰαξία,
confusio, longævitæ, & immortalitas litium. Ordine enim omnia
geruntur, reguntur, conservantur, adeò ut equum per caudam fre-
nare dicatur qui procedit sine ordine, ut inquit Lancellot. *l. nemo. de
leg. 1. Bl. de præscript. p. 7. n. 8. Roger. tr. de dote in præf. n. 11. Menoch.*

con. 51. vol. 1. n. 1. Matag. de Matagon. ad Italo-Gall. pag. 4. Warem. de Erenb. lib. 1. de fæd. c. 1. à num. 140 ad num. 164. Altera est frequens nimius vsus aut abusus Rescriptorum à Principe obreptorum & subreptorum, magis, quam obtentorum & impetratorum, quæ processum litis intricatum, dubium, longum reddunt. Quorusquisq; enim Litigator est litem prætrahere volens, qui non obtrudat facili, & benigno principi mendacia? Hoc dolent Inber. *in inst. for. & Brodæ. ad Pollet. lib. 4. hist. for. Rom. c. 7. in coroll.* quod in re minimè necessariâ procuratores cumulum rescriptorum extorqueant, magno litigantium dispendio, & referentium processus tædio. At *inquit* res fisci est, cujus loculi minus turgescant, si sigilli emolumentum decrescat, aut decedat. Publica utilitas præferenda Fisco, qui malè habet sub BONO principe. Du. de Pasc. in Aul. *reg. 335. Kell. 2. de off. jur. pol. c. 8.* Tertia litigiosi processus causa, est multitudo procuratorum qui semper sedent ad gubernacula processus, & ex vno interdum 12. progenerant. Ioh. Pet. Ala. *tr. de adv. & caus. Christ. p. 1. q. 31. M. Iacq. Faye. la. 7. remonstr. pag. 243. la reception, inquit, fréquente des procureurs est cause de faire la France processive. h. e. frequens procuratorum receptio est causa processuum in Francia.* Hinc communis patriæ, & omnium ferè nationum querela, multas vitio hodierni temporis processus ordinarij esse ambages, omniaq; advocatorum, & rabularum cavillationibus, & calumnijs ita intricata & perplexa reddi, ut vni etiam causæ non admodum arduæ deducendæ aliquot secula vix sufficiant. Vultej. *d. cons. 21. n. 312.* Hoc testatur Ioh. Ferrar. Mont. Pet. Frider. monet & Oldendorp. studiosos ad praxin accessuros, ut cautelarum gryphos, dilationum comperendinationes, atque id genus mille subterfugiorum modos, aut non legant, aut lectos vitent in judicijs: imò quid Ciceronem dicturum credamus, *inquit*, si hujus seculi libellos, positiones, articulos, additiones, additionales additionalium, augmentales, superaumentales, supercorrectionales, & cætera ejusdem scripta conspiceret? Iustitia, *inquit* Magn. Pegel. *in thes. rer. select. p. 8.* seu juris recepta via atque processus eò perducit; unde sæpius fortunarum, nominis, honoris, & vitæ ipsius fit jactura, revera injusta, quæ neque BONO cedit, neque malum avertit. Damhoud. in pr. rer. civil. circa processuum voracitatem compertissimum ait esse illud Salust: Concordiâ res parvas crescere Discordiâ magnas dilabi. Quid enim æquè hominum animos disijcit,

disijcit, odium & dissidia constantius generat, quam Discordia, & lites forenses Camill. Borell. *de comprom. §. 1. gl. 1. no. 6. ex Valer. lib. 9. c. 14.* Sic ut processus nostri seculi non improprie Scyllæ aut Charybdis voracitati conferri possint, quia sicut Charybdis voragine suâ plurimas naves gyrando dehiscit, & ut scylla allisas rates dissolvit & perdit: ita forenses litium processus, principio nescio quam iustitiæ virtutem promittere videntur, postea certè ubi miseros collitigatores altius irretitos occupant, ah quantis molestijs, & dispendijs afficiunt, devorant, perdunt, & absorbent funditus, absorptosq; denuo ut Charybdis in vulgus deridendos cum ignominiâ reiiciunt. *ref. loh. Bapt. Mag. tr. de re&apoc. rat. c. 61. num. 4.* Quod ut eò melius in speculo quasi cernere & discernere liceat, & videam⁹ quod multa in exteriori litium foro atq; processu liceant, quæ in interiori haut conveniunt, & multa liceant quæ non expediunt, *c. aliud. de pæn. dist. 1. Spec. de testam. §. 10. verb. multa. loh. Ordcl. ad l. fin. n. 331. de R. V.* processum nostri seculi breviter representemus.

In primâ instantiâ Actor litigaturus libellum articulatū, aut 7. summarium offert, unâ cum supplicatione pro impetrando processu. 2. Mandatur citatio, ut collitigaturus intra 6. Septimanas à tempore insinuationis respondeat, aut causas quare non adducat. Hoc litis est primordium. Cammerger. *Ordn. p. 3. tit. 12. §. Zum andern. Vult. 2. l. R. c. 27. Noe Meurer. in proc. Cam. Imp. p. 1. fol. 2. ubi supplicationes pro decernendis processibus refert, sicut & Mind. lib. 1. de proc. exec. c. 1. ait, supplicationem non minus necessariam, quàm citationem & litis contestationem.* Processus enim occultè factus & extractus in quâvis lite, suspicione laborat. *c. 1. §. porro. ut Eccl. benef. Paris. con. 57. n. 4. Dd. in l. quo tutela. §. clam. de Reg. jur.* Ratio, quæ 8. clam molimur, ea callidè moliri, & non jus nostrum tueri, sed injuriam & litem in alterum comminisci existimamur. *l. 1. §. 1. & 2. quod vi aut. clam. Luc. de Pen. in l. quemadmodum. C. de agric. & cens. lib. 11. Cothm. resp. 7. n. 103.* Quales litigaturientium machinationes, & comminiscentiæ variæ sunt circa processus extrahendos, nihilq; frequentius, quàm petitum hoc modo denegatum, modo alio petitum concedatur. *Vultej. vol. 3. con. Ac. Marp. 21. n. 309.* Videant qui processus litigiosos facilimè decernunt, & miseros litigantes in labyrinthum inexplibilem detrudunt, etiam in relevissima. Nos ultra progrediamur, & processus litigiosi abusus videamus. Elapsis 6. septi-

manis collitigaturus rarò imò nunquam comparet, cuius contumacia accusatur, & arctior citatio decernitur comparendi alio, & quidem eodem 6. septimanarum termino, sub pœnâ acceptandi litem pro contestatâ. *lac. Ayrrer. p. 1. proc. hist. c. 4. obs. 3. Myns. cent. 4. obs. 66.* Quod si compareat, nihil aliud agit, quàm litem differendo dilatorias, aut peremptorias opponat exceptiones, quib. facta immisce heterogenea, modò ad probandum admittatur, & litem protelare possit. *l. peremptorias. C. sent. resc. non poss. l. ita demum. C. de procurat. Wes. par. de except. n. 7. & 10. Obrecht. disp. 4. de probat. §. 32.* Turpitudine quidem non est exceptionibus litis ingressum præpedientibus quem à probando excludere: *Pruckm. con. 49. n. 147. vol. 1. per l. nullus. de R. I. l. 3. §. 15. de lib. hom. exhib.* Verumtamen crimen abusus habet, pluralitate exceptionū pluralitatē & longævitatē litiū mō-

10. vere, promoveri. Ita videmus quod ante litis contestationē in puncto fori declinandi, sub- & obreptionis, recusandi iudicē, reiiciendi Actorem, libellum, mandatum procuratorium, sæpè plures anni conterantur, & lites protrahantur. *Keller. lib. 2 de off. jurid. pol. c. 29.* Sed quid fit? Ad replicandum Actori litiganti 6. Septimanæ, totidemq; Reo ad duplicandum conceduntur, vnâ cum duabus dilationibus sub comminatione, quia Exceptio est favorabilior actione. *l. purè. in f. de dol. mal. except. Socin. con. 99. col. 1. vol. 1. Curt. jun. in l. petens. n. 14. C. de pact.* Tandem petit Reus se admitti ad probationem eorum, quæ actor negaverat. Vbi Commissarij decernuntur. Sed antequam procedant 4. dilationes regulariter petuntur, & varia Commissariorum impedimenta, ne dicam litium fomenta prætenduntur, ita ut annus interdum præterlabatur, antequam rotulus fiat, & publicatio

11. attestatorum cum copijs. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. p. 4.* Quamvis autem impertinentia, & à statu litis sive controversiæ aliena in iudicio non sint probanda, *l. si duo. §. idem Iul. de jurej. l. 1. & Auth. in isto. C. de jurej. prop. calumn. Arn. Reyg. disp. 3. proc. jud. §. 4. Dec. con. 162. n. 1. Specul. de posit §. 6. n. 17.* & talis probatio non recipienda, multò minus decernenda à iudice: *c. dilecti. de except. loh. Andr. in c. fraternit. de testib. Chilian. Konig. c. 69. §.* Vnd das ist auch / imò iudex ne volentem audiet. *Treutl. disp. 4. §. 5. per d. Auth. in isto. C. de jurej. pro. calumn. ubi Dd. l. 21. & seq. C. de probat.* Nihilominus Reo Sex septimanæ conceduntur zu einbringung seiner Probationsschrift / imò tertia dilatio sub comminatione dari solet. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck.*

pag. 5. His inconsulti Litigatores non tam apto & composito litis
instrumento probant, quam tumentis & inconditis farragine sacculo-
rum, quæ sæpè iudicium moratur, nedum causam instruit. Budæ. *in*
foren. pag. 42. Tandem probatio exhibetur, quæ adversariis colliti- 12.
gantibus nunquam satisfacit, etiam si solem ipsum ad ostendendum
veritatem in manibus gereres, ut ait Masciar. *vol. 1. q. 2. n. 24.* Sed heb-
domades 6. ad excipiendum, 6. ad replicandum cum tertia dilatione,
6. ad duplicandum, 6. ad triplicandum & constituendum cum tertia
dilatione, 6. ad quadruplicandum, 6. ad quintuplicandum, 6. ad
Sextuplicandum, taceam decuplicandum, donec interlocutoria, se-
quatur, & iudicium interfatione quasi tibicine fulciatur. Das der be-
klagte seiner eindre Ungeachtet / litem zu contestiren schuldig sey. Noe
Meur. *p. 3. proc. Cam. fol. 159.* Reyg. *disp. 4. proc. jud. 9. 33.* Pruckm. *con.*
49. n. 199. vol. 1. Dan. Moller. *ad const. Saxon. p. 1. const. 3. subno. 4.* Hic 13.
sæpè semestre & ultra fluit, antequam litis contestatio fiat. Pruckm.
vol. 1. con. 22. n. 26. ait, hodiè rarò, imò nunquam in primo anno ad
litis contestationem usq; procedi. Gylm. *tom. 3. sup. Cam. fol. 39.* sæpè
contingere, testis est, ut ad 10. annos protrahatur, priusquam lis con-
testetur. Kell. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 20.* Vult. *vol. 1. con. Ac. Marp. 17. n.*
6. refert, à die mortis ipsius, de cuius hereditate agitur, usque ad litis
contestationem elapsos esse annos ferme 38. & *vol. 3. con. 30. n. 41.* ab
investiturâ novâ usque ad litis contestationem 75. annos fuisse cla-
psos. Ne dicam, quod obganniant nonnulli suspendendum esse Ad-
vocatam, qui in causa tutelari patiatur litem contestari intra trien-
nium. O impurum os! O dignum suspendio!

Lite demum contestatâ Actor repetit articulos loco positio- 14.
num, & petit, ut Reus singulariter singulis respondeat, mediante ju-
ramento Respondendorum, & simul defensionales, sive perempto-
riales articulos exhibeat. Cammergerichts Ordnung. *p. 3. tit. 13. §. Darie-*
gen soll der Kläger. Myns. *cent. 5. obs. 88. n. 1.* Gail. *1. obs. 79. n. 3.* Reyg. *disp.*
5. proc. jud. 9. 11. Vult. *2. I. R. c. 31. n. 21.* Hinc majores litium æstus,
si non rectè formentur, quia *negli articoli sono pericoli*, ut dicunt Italiani.
Vrsill. *sup. dec. 7. Afflict.* Ruland. *p. 3. de Comm. lib. 1. c. 2. n. 1.* At in
nostris hodierni seculi iudicijs, ij libellos & articulos concipere au-
dent, qui vix à limine studia juris salutarunt. Omnes enim libellos
in factum concipiunt, & clausulas aliquot salutare adijciunt, nec vl-
terius sunt solliciti, sed iudici curandum relinquunt, quid Actori pe-

tendum, & adjudicandum sit. Ex quo nostri juris non exiguus est contemptus: idq; illorum culpâ, qui huic malo occurrere potuerunt, ut conqueritur Obrecht. *diff. 3. de R. V. §. 327.*

15. Quamvis ex constitutione Imp. Anno 70. in Comitijis Spirens. edita, libellus articulatus in litis ingressu exhiberi, & post litem contestatam loco positionalium repeti debeat: Eundem tamen lites protelare nonnulli existimant, propterea Saxones abrogarunt *p. r. const. tit. 2.* Non Articuli riter Elage / ubi Dan. Muller. *n. 7.* Arn. de Reyg. *diff. 3. proc. jud. §. 11.* Hodie ultra jam adducta plerumq; more oratorio Advocati exordia in libellis instituunt, & in ijs movent docilitatem, & benevolentiam judicijs conciliant. At Cti non debent iudicem in invidiam vel misericordiam concitare, ne his affectibus corruptus à bono & æquo deflectat, quando lites decifurus est. Obrecht. *tr. de conc. & form. lib. c. 11. nu. 4. & 5.* Oldendorp. *tr. de form. intest. action. §. itam.* Videmus, inquit, omnes passim parum curare, in quo causarum genere versentur, multò minus quam actionis formulam intendant, tantum solliciti, quo verborum apparatu in iudicium producant causam. Dd. commentarios obiter legunt, & indices traditionum, sive repertoria, ubi si vnum aut alterum verbum fortè inveniant causæ suæ non nihil affine, statim sibi persuadent victoriam, sed serò cum Phrygibus intelligunt, quam impertinentem actionem proposuerint, & litem protelaverint. Ruland. *tr. de commiss. p. 3. lib. 2. c. 2. & seqq.*

16. Quidquid sit, Reo injungitur, ut intra 6. septimanas ad articulos respondeat, qui tres vel plures dilationes obtinet, modo impedimentum qualecunq;, quod vocant *Chafft oder echte noth* / iuramenta probare videatur. Lanfr. de Orian. *in c. quoniam. n. 5. de testib.* Pan. *in c. ex ratione. 8. nu. 11. de appell.* Guid. Pap. *dec. 64.* Masc. *vol. 2. concl. 884.* Rosenth. *tr. Feud. c. 6. concl. 55.* Gail. *1 obs. 91. n. 5.* König. *in proc. c. 37. n. 4. & Auct. diff. par. 1. diff. 39.* Indecens quidem est, illud impedimentum allegare, quod amoveri facile poterat, Tib Decian. *con. 46. n. 143. vol. 4.* Pruckm. *con. 49. n. 47.* & nulla est impedimenti allegatio, cui impeditus facili negotio remedium afferre potes; sed id ipsum facere deses atque iners omittis. Bl. *in l. sed et si. quib. ex caus. maj.* Br. *in l. quib. dieb. per. text. de cond. & demonstr.* Purp. *in l. is apud. n. 54. C. de edend.* An. Rub. *in l. ult. §. ad crimen. n. 205. de pub. jud. los.* Lud. *dec. Perus. 36. n. 8. p. 2.* Vasq. *illustr. contr. c. 60. n. 10.* Rom. *con. 352. n. 10.*

Dec. con. 677. nu. 3. Nat. con. 60. n. ult. lib. 1. & est omnium conclusio indubitata, teste Sfor. Odd. de rest. in int. q. 27. n. 56. Pruckm. con. 49. n. 52. Sed hanc indecentiam litigatores licentiam putant, modò quintam, sextam, septimam, octavam, imò decimam dilationem malitiosè obtineant, & lites protelent.

Tandem miser litigaturiens Responsiones, & Defensionales, sive 17. peremptoriales articulos exhibet, pharmacopolarum more, quid pro quo immiscentium, vt loquitur Pruckm. *con. 50. nu. 445. vol. 1.* Rarò enim simpliciter, h. e. sine plica, vt Dd. interpretantur, responder, & scapham scapham appellat, vti ordinatio exigit, sed dubiè, implicatè, incertè, prout conducit ad litem. *Cammergerichts Ordnung. p. 1. tit. 71. & seqq. par. 3. tit. 15. §. 1. vers. Zum andern. Br. in l. 1. n. 4. de vulg. & pupill. subst. las. in l. 1. §. simpliciter. n. 8. de V. S.*

Ergò cum paria sint, non respondere, & obscurè respondere *l. de atate. §. nihil. de intr. act. l. Titia. de legat. 1. Mant. sing. 203. Gail. 1. obs. 82 num. 4.* (Nam quid intelligam, si tua perversa sit oratio, inquit Scalig. *exerc. 88. sect. 2.* Ioh. Pet. Ala. *tr. de Adv. & caus. Christ. par. 1. 18. q. 38.* ait, infinitos errores committi in responsione ad petitiones, & adscribit malitiæ causidicorum, qui negant in facto verissima, & interdum instrumenta à seipsis conscripta) hic litigaturiens cogitur ad extrahendum instrumentum in authentico, & erogandam mercedem, interim lites protrahuntur, & sæpe cogitur succumbere Actor non probans intensionem, quam Reus & Causidicus negaverunt. *gl. & Ab. in clem. pastoralis. inf. de judic. Alb. in proam. C. n. 17. Caccial. de Adv. q. 4. nu. 13. Curt. tr. de posit. §. cum & jud. n. 13. Graff. dec. aur. lib. 3. c. 8. nu. 4. p. 1. Navar. in manual. c. 25. nu. 28. vers. 4.* Nonnulli malitiosè respondent, non recepi mutuum, & si recepi, illud restitui. *gl. in c. except. de R. I. in 6. Imol. in c. ex tenore. not. 2. de test. Covar. lib. 1. var. resol. c. 2. Ala. d. p. 1. q. 39.*

Hinc Actori ad excipiendum contra Responsiones Rei 6. septimanæ cōceduntur, vnà cū responsionib. ad defensionales sive peremptoriales articulos: Reo semestris ad replicandū contra Exceptiones Actoris in po. responsionū ad positionales, & excipiendū contra Responsiones ad defensionales vel peremptoriales articulos. *Auct. disc. Vom Justitenwerck. pag. 6. & 21.* Sic altera interlocutoria fertur, an Responsiones in po. positionum, & defensionalium sint sufficientes nec ne. Et communiter vltior responsio iungitur, quam

Reus vsque ad tertiam dilationem protelat, & negat, donec Commissarij decernantur, de quarum personis & qualitatibus sæpè per semestre disputatur, & tandem pro prima dilatione probandi 6. septimanæ conceduntur: sequuntur secunda, tertia, quarta, & 20. hebdomades præterfluunt, antequam rotulus conficiatur, & copiae hinc inde decernantur. Disputatio autem illa est servanda in fine litis, an pertinens sit, & ad rem faciat. *Castr. in l. ad probationem. C. de probat. Curt. sen. con. 71. col. pen. Alex. con. 166. n. 6. vol. 6. Menoch. lib. 1. con. 2.*

nu. 360. Multi verius & tutius esse affirmant, ante omnia discutendum, an capitula pertinentia sunt nec ne, quam ea admittere cum clausula. *Dec. in c. dilecti. not. 4. de excep. & con. 162. n. 1. Purpu. in l. 1.*

20 *nu. 60. si cert. pet.* His ita peractis collitigantes vtrinq; exhibent A. deductionem probationis, in po. positionalium articulorum junctis exceptionibus contra personas ac dicta testium in po. probationis defensionalium, vel peremptorialium: Reus deductionem probationis defensionalium vel peremptorialium, cum annexis exceptionibus contra personas & dicta testium in po. probationis positionalium. Vterq; litigantium spacio 6. septimanarum excipit, ille contra hanc, hic contra illam deductionem: vterq; replicat, vterq; quadruplicat, quintuplicat, & concludit aliquot cum dilationibus in po. probationis positionalium & defensionalium, donec ab vtraque parte concludatur, O tardigradum processus litigiosi successum. Deductiones ejusmodi probationum lites subtiliter & mirabiliter protrahunt, sed ad eas vincendas tantum faciunt, quantum rota quinta ad currum, Probationschriften nach eynem jeden Articul ist Narrenwerck. *inquit Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 29. Cas. Guil. Scip. lib. 4. dec. 82.*

21. Ne quid dicam de reliquis scriptis, quæ lites in infinitum prote-
lant, vt sunt additionales, additionales additionalium, augmentales,
superaugmentales, supercorrectionales, Anzeig vnd Bericht / Gegenan-
zeig vnd Gegenbericht / Vnumbgengliche rechtliche Notturnst / Vnumbgeng-
liche rechtliche Gegennotturnst / Schrift an stat Mündlichen Recess / & ejus-
modi farinae, interrogatoria generalia, quibus Advocati aliquot pagi-
nas complent, non sine producentis sumptu & iudicis tædio, vt con-
queritur *Gail. 1. obs. 95. pr. Gl. in c. tales. 23. dist.* reprehendit allegantes
multa, & qui allegant multa, dicuntur pati fluxum legum. *Dd. in l. 1. §. deniq. de aq. plu. arc.* Vnde Camerales manifestissimam fraudem,
& li-

& litis protelationem, quæ ex correctione articulorum sequitur, animadvertentes, Anno 1593. 13 Septemb. per commune decretum eam planè prohibverunt. Rutg. Rul. p. 3. de comm. ext. lib. 1. c. 7. n. 4. Post conclusionem antequam acta ad referendum distribuuntur le- 22. gantur, lecta referantur, relata decidentur, decisa publicentur, annus est. Iam si tempus hoc, terminos & prorogationes diligenter computes, 429. septimanas, & ita 8. annos, & 13. septimanas habebis, quas in velificatione processus litigiosi conterere necessum est. ἡς ἐγὼ 8κ ἡκούσα. Ιούνομ' ἀπὸ πενήκοντ' ἔτων, Non audiui nisi de quinquaginta annis, inquit Comicus. M. Jacq. Faye. la. 1. remonst. pag. 134.

Collitigantes latâ sententiâ non acquiescunt, sed beneficium aut Leutationis etiam in clarissimis, aut appellationis implorant, quamvis priori casu non declarationem, sed cassationem aut reformationem totius processus petant, impetrent, etiam in terris ubi Leuteratio non fuit in usu. Auct. disc. Vom Justitienwerck. pag. 11. & 24. Posteriori, appellatio fit in continenti coram iudice, ita ut appellans 23. judici ad quem apostolos reverentiales exhibeat. l. litigatoribus. 4. C. de appell. Myns. cent. 2. obs. 12. Lanfr. de Orian. in pr. jud. c. 10. nu. 49. Specul. lib. 4. p. 3. tit. de apost. & lib. dimiss. Vel coram Notario & testibus, ut appellans instrumentū appellationis cum supplicatione exhibeat, quâ citationem, compulsoriales, inhibitionem, & ita processum appellatorium decerni petat. l. 1. in f. cum l. seq. de appell. Cammerg. Ord. p. 2. tit. 39. §. Item so soll ennes jeden schedula appellationis instrumento inserta. Lanfr. de Orian. d. c. 10. n. 55. Myns. cent. 4. obs. 45. Wes. cons. 1. num. 5. & 6. Vill. lit. A. num. 123. Mandatur appellato 24. ut compareat, aut causas quare non intra 6. septimanas producat. Quod si fiat, nihilominus appellans litis protrahendæ, & executionis impediendæ gratiâ libellum appellatorium, five gravamina articulata offert, quibus vetera nova ad nauseam vsq; disputata repetit, & ita Cramben bis coctam judici ad quem apponit: de novo testes producit superijsdem, vel hiscè è Diametro contrarijs articulis, post publicatas & partibus communicatas attestaciones, quod de jure non licet, propter subornationis metum. Lanfr. in c. quoniam verb. de poss. test. c. 8. n. 38. ext. de probat. Iohan. Campegi. tr. de test. reg. 332. Ferr. in pr. for. lib. app. §. verum n. 2. Hier. de Caval. in spec. com. op. q. 350. Gail. 1. obs. 105. n. 2. Myns. cent. 1. obs. 41. Sed quid fit? miser appellatus singulariter singulis respondere, replicare, & in infinitum expectare cogitur. Auct. disc. Vom Justitienwerck. p. 25.

25. Quod si appellatus exceptiones contra devolutionem appellationis non habeat, responsiones ad gravamina, & defensionales, vel peremptoriales articulos exhibet, circa quos excipiendo, replicando, interloquendo, commissarios petendo, testes producendo & disputando, eadem protelationis tela retexitur, quæ in priori instantia texta fuit, ita ut anni decem, vel plures, raro pauciores infumantur, donec concludatur, & sententia feratur. Quæ licet tandem sequatur, nondum tamen assequitur litigans quod jure persequeretur, sed collitigans statim ad tertiam instantiam, & Camera Imperialem provocat, ubi citiorem litigij finem non facile expectat, facillimè citationem, compulsoriales & inhibitionem impetrat, post fatale anni dimidiati spacium processus cum retrospectis executionibus reproducit, & articulata gravamina exhibet. Quomodo ulterius procedatur, & lis ibidem retardetur proximum discursus caput aperiet. *Auct. disc. Vom Justitiengericht. pag. 13. Cammergerichts Ordnung p. 2. tit. 30. §. Wurde aber.* Vnde non immeritò conqueritur. *Heig. p. 1. q. 10. n. 44.* quod hodiè inferiores judices, in causis etiam manifestis in honorem judicis superioris, appellationi superflue & temerarie deferre soleant de quo & Theodor. *in edict. c. 55.*
- Maxima igitur litium multitudo exinde in nostra judicia irrepfit, quod processus *l. properandum. C. de jud.* improprie observatus, imò abrogatus fuerit, ita ut Zanger. *tr. de except. c. 1. n. 22.* dicat, in omnibus omnium judicum judicijs non servari, & nullum hisce temporibus usum habere, quæ Dd. de exceptione peremptæ instantiæ, anxie & copiose disputarunt.
27. Ita de jure canonico, cui processus nostri seculi meritò referendus, instantia litis triennio non finitur, sed tempore 18. aut 29. annorum omnis lis finita dicitur, si interea temporis nihil actum fuerit. Ita ex Casod. refert Menoch. *de aa. jj. qq. ca. 202. n. 14.* Lud. Gomez. *ad reg. cancell. rub. de trien. poss. q. 61. verb. 4.* Rob. Lancellot. *tr. de attent. p. 2. c. 4. in præf. n. 276.* Quod adhuc restringunt 1. ad beneficialia. 2. Rescriptum sub- & obreptitium. 3. ne procedat, nisi 2. concurrentibus, tantum temporis effluxisse, & de jure moventis litem nihil constare. Lancell. *d. p. 2. c. 4. n. 281.* ubi addit, contradixisse seniores Rotæ Romanæ, etiam beneficialia quod attineret, proindeq; opus esse, ut 37. anni currant. Pruckm. *con. 21. n. 85. cum 2. seqq. vol. 2.*
28. Ergo nec in Rotâ Papæ, nec in Consistorio Imperij triennalis litium

litium civilium instantia servatur, sed instantissima progreditur, cum oblitum, uti dicunt, multitudinem, Marant. *de ord. judic. p. 5. ibi: omnia fiunt durante instantia. n. 14.* Guideriz. *tr. de ju. conf. lib. 3. c. 5. n. 3.* Myns. *cent. 2. obs. 48.* Gail. *1. obs. 128. n. 3.* tunc ob sententiam Dd. qui volunt regulam de perempta instantia, in causis sive litibus, quæ in consistorio principis tractantur, non habere locum. Ioh. Bap. Asin. *in pr. jud. §. 1 c. 3. n. 28.* Matt. *de Affl. dec. 283. ubi Cæs. de Vrsell. in add. n. 9.* Zang. *de except. c. 1. n. 22.* Imò generali hujus seculi consuetudine eò passim deventum est, ut instantia sit perpetua, & per consequens lites etiam perpetuæ, & immortales. Pet. Rebuff. *in præl. comm. ad Ord. Reg. Gall. Clar. §. fin. q. 51. n. 8.* Bos. *in tit. de inquis. n. 89.* Wes. *con. 5. n. 42.* Iac. Spig. *in Lex. jur. verb. instantia.* Reg. Sixt. *vol. 3. conf.* Acad. Marp. *10. n. 35.* Et quidem male. Religiosissimi enim Impp. ne lites ipsæ fierent penè immortales, & vitæ hominum modum excederent, & quia ipsas sæpè materiam criminibus creare noscebant, lites triennio concluderunt. *l. properandum. §. 1. C. de jud.* Ordelaph. *ad l. fin. n. 73. de R. V.* Nonnulli litium confarcinatores, & longissimorum processuum favitores illudunt, & enthymematicè concludunt: Instantia à litis contestatione incipit. Ergò sequitur, cum certum tempus instantiis causarum præstitutum sit, quamvis ante judicium acceptum sive litis contestationem per multos annos disceptaretur de quæstione emergenti, aut exceptionibus dilatoriis, propterea tamen instantiam non perire. Ias. *in d. l. properandum. C. de judic. Bl. in l. & post edictum. §. pen. de jud.* Zanger. *de except. c. 1. n. 20.* Spec. Br. & alij, qui affirmarunt litigatores 100. & pluribus annis, sine interitu litis, in eiusmodi exceptionibus versari posse: & Spec. asseruit olim sibi causam fuisse commissam, in qua de legitimatione personarum 34. annis fuit disputatum. *in tit. de appell. §. previter. verb. sed. justa.*

O longævitatē processus litigiosi? hoc tempore constitutum solummodo litium finiendarum triennium, ut sic verè conqueri possimus, magis EX VSV quàm IN VSV esse. Quod si ad pristinum redactum fuerit modum, materiam querelarum, vulatuum, desperationum, nullibi non frequentantium, præcisam fore existimat Christ. Ohem. *in disc. jur. pol. c. 5. n. 103.* At impossibile dicunt tot tantosq; lites, quibus exulceratissimum hoc seculum abundat, tam brevi temporis triennalis spacio finiri posse. Imò non esset impossibile, modò causa principalis indagaretur, & eradicaretur, quæ liti-

giosos processus reddit intricatos, prolixos, immortales, & tot litū
gandi terminos procreat. Sicut enim Medicus morbum tollere ne-
quit quamdiu causa durat, morbumq; fovet: Arist. 10. *Metaph. c. 1.* Ita
nec politicus sine causarum cognitione rerum pub. morbos curare
32. potest. Arnis. *lib. 1. doct. pol. c. 1. pag. 27.* At hæc vnica, vera, & prin-
cipalis causa est Advocatorum disputatio, qui non factum nudè, ac
rotundè recensent, sed jura collitigantium ad nauseam vsque dispu-
tant, invertunt, & crinibus detorquent. *Auct. disc. Bom Justitenwerck.*
p. 21. vbi speciatim docet, & deducit vsque ad pag. 38. quod non solum
respondeant, sed etiam excipiant, replicent, duplicent, si in facto con-
sentiant, jus quod ex facto oritur, disputent, judici & assessoribus satis
ante cognitum, vt judicem seducant, & traducant in eam opinio-
nem, inquam ipsemet Advocatus non esset judicando propensurus.
Ioh. Pet. Ala. *tr. de adv. Christ. p. 1. q. 37.* Quod si factum probetur
testibus, instrumentis, & alijs documentis, ita vt lis sententiā finiri
possit, non acquiescunt, sed deductiones probationis exhibent, repli-
cant, duplicant, triplicant, quadruplicant, multiplicant multa litium
incommoda, judicem in facto ac jure informant, dicta testium cavil-
lantur, allegationum plaustro adducunt, quibus scommata miscunt,
ita vt ex vna lite sæpè plures nascantur. *Auct. disc. Bom Justitenwerck.*
pag. 21. & pag. 92. vbi non distinguit inter lites graviores quæ multos
concernunt, & leviores, sed vtrobiq; breviorē processum requirit.
Sicut enim materia calici non mutat modulum: ita neque factum
mutatur longiori litis processu, quod ab initio non valuit, tractu
temporis conualescere inquit *l. servis testam. C. de legat.*

33. Maxima etiam litium fovendarum causa est, quòd hoc nostro
seculo communiter in animam alterius juretur, cum tamen propri-
um jurisjurandi sit, vt ad ipsum tantum qui jurat pertineat. Ratio,
quia propter grave periculum perjurij receptum est in jure nostro, vt
nemo juret alieno nomine, sed vt quicumq; jurat, juret suo nomine.
Quamvis hodiè moribus nostris contrà sit receptum more pessimo,
vt quis in alienam, vt loquuntur, animam juret. Hub. Giphian. *ad. l.*
39. §. 1. n. 15. de procur. per l. 4. & 34. §. 2. de jurej. Ita Nic. de Cusa. *lib. 3.*
de conc. Cath. c. 35. in f. damnat consuetudinem, quæ admittit jura-
mentum contra quoscunq; & cujuscunque numeri testes. Sicut
cōmendanda est veterum legislatorum diligens, & accurata circum-
spectio, qui juramento calumniæ quasi remedio calumniantium,
iniquitates

iniquitates à foro atq; tribunali remove voluerunt: ita deploranda est nostra hujus juramenti despectio, deploranda sunt perjuria, quæ ex jure nascuntur. Setser. *lib. 3. juram. c. 1. n. 1.* Pleriq; enim hominum hoc nequissimo seculo juramenta non curant magis quam antiqua & ruinosa domus fumum. Henn. Goden. *con. 10. n. 28.* Hering. *de fidej. c. 7. n. 592.* Gilhau. *tr. de injur. §. 9. nu. 38.* Pruckm. *con. 16. num. 36. vol. 2.* Nonnulli jurant animo fallendi, quod est improbæ voluntatis *Φαύλης προαιρέσεως*: nonnulli pœnitent jurasse, quod est imbecillis judicij *ἀδευοῖς κρίσεως*: nonnulli satisfacere nequeunt, quod est infirmæ facultatis *ἐνδεοῖς δυνάμεος*. Seig. de Pibrac. *la. 2. rem. p. 94.* Imò vix vno obulo æstimant, sed ijs ludunt, ut pueri astragulis, ut certè satius foret hoc præsertim calumniæ juramentum, propter evitanda perjuria potius tolli, quam vsurpari: quia facti sumus contemptores Dei & religionis *not. Bl. in l. post perf. nu. 1. C. de evict.* Mar. *p. 6. de juram. cal. n. 1.* Gab. Saray. *ad Matth. sing. 64.* Speckhan. *cent. 2. cl. 4. q. 17. n. 4.* Hic deplorandus juramentorum abusus, magnum litibus, & fomentum & incrementum præbet: nec minores abusus in reliquis instantijs, quibus litigiosi processus involvuntur, & ad verum justitiæ finem rarò tendunt, ut calumniantium iniquitates expellantur, & jus suum cuique tribuatur, imò contrarium habent effectum, ut calumniantium iniquitates hoc procedendi & litigandi modo foveantur, & iniquis atque avaris hominibus, eorumq; injustis ac improbis patronis, jus suum unicuiq; sub prætextu juris detinendi ansa & occasio præbeatur, litigantes ex processu nihil lucrentur, sed damnum adhuc sentiant, atque ita afflicto litiganti afflictio addatur, extrema paupertas. *Auct. disc. Dom Justitienwerck. p. 16.* Ita sæpissimè sub prætextu legalis scientiæ, erratur in foro conscientiæ. *Bl. in auth. ad hæc. n. 13. C. de causa.* Ioh. Pet. Ala. *tr. de Adv. Christ. p. 1. q. 50. inf.* Hinc evenire videmus ordine inverso, ut alter litigantium Actor sc. lugeat, si Reus spontaneam solutionem detrectet, & ad processum litigiosum provocet, etiam si intentionem habeat fundatam, Reus e contra lætetur, se lites in infinitum protelare, & solutionem differre posse donec moriatur. *Auct. disc. Dom Justitienw. p. 16.* Ne quid de iudicibus dicamus, qui processus facile decernunt, & ut maximè in causa conclusum sit, nonnunquam tardius lites expediunt, quo illi, qui malas causas foveant, hodiè nimium abutuntur, ad processum juris ordinarium provocantes, ut sub speciè juris cau-

- sam injustam differant, & adversarios inanibus sumptibus fatigent.
 Vult. *vol. 3. con. Ac. Marp. 21. n. 352.* Iudicis igitur discretioni permit-
 tendum, & inveniendum est remedium, ut longo aliquo litium suf-
 flamine opus non sit, imò iudex processum, qui ambages habet, ad-
 mittere non debet. *las. in l. fin. n. 5. C. de edict. D. Hadr. toll. Br. & cæte-*
 37. *ri Dd. in l. r. de R. C. Wescenb. con. 14. n. 51. & seq.* Quod si insperata
 litis sententia tandem sequatur, aut petitur restitutio in integrum, aut
 appellatur, aut deducitur nullitas & ita vnum post aliud quæritur
 Remedium quod lites immortales reddit. Nonnulli litigantium
 cum suis Advocatis tam faciles in petenda restitutione, ut Hannibal
 de Marcello, seu vincit fortiter instat, seu victus est, instaurat cum
 victoribus certamen. *Seigneur de Pibrac. la. 2. remonstr. p. 108.* Plures
 Appellationum instantiæ sunt litium alumnae, ut inquit *Pollet. lib. 5.*
hist. for. Rom. c. 17. ad quas Vitiligatores recurrunt, tanquã S. ancho-
 ram non tam spe victoriæ, quam ut solutionem aut iudicatum
 facere diffugiant. Sunt enim quidam Litigatores tam pervicaces, ut
 vinci nolint, nec possint, qui vel ab ipso Rhadamanto appellarent.
 Interea Res tamen atteritur magno sufflamine litis magnus abit an-
 38. nus Platonius. Litigiosus appellationis abusus duplicem causam
 habet, vel ab ipso iudice, vel à personis appellantium, & causidico-
 rum. Iudex ex imperitia nonnunquam sententias benè latas in pejus
 reformat *l. 1. pr. de appell.* Quoad litigantes, prætextu appellationis
 conatur quis quandoq; se in sua iniquitate confovere. *Lancell. de at-*
tent. c. 28. n. 73. tit. 5. *Brederod. de appell. p. 1. tit. 3.* ubi ait, appellantes li-
 tes in infinitum extrahere, maximè possessores rerum controversa-
 rum, qui præstaurantur illud in ore omnium: Gaudeant possidentes
 quia fructus sunt illorum. *Auct. disc. Dom. Justitienwerck. pag. 89.*

CAPVT XVI.

De specialissimis litium causis in Camera Spirensi.

S V M M A R I A.

1. *Frequentissima litium Cameralium querela*
2. *Lites in 1. instantiâ nascuntur, 2. crescunt, 3. senescunt*
3. *Maximilianus 1. Cameram imperij instituit Anno. 1495.*
4. *Camera certat, cum Gall. Hispa. Neapo. Parliamentis.*
5. *Camera non sufficit litibus Germania decidendis.*

Adsefforum

6. Adfessorum paucitas litium Camer. causa.
7. Germania longitudo, & latitudo.
8. Novae lites praefixas, & conclusas impediunt.
9. Dilationum frequentia longiorum litium causa.
10. Disparitas religionis lites Cam. protelat.
11. Periculosum est sub iudice suspecto litigare.
12. Pax religionis an de Clericis mediatis disponat.
13. Status immediati Reichsstende sub pace Relig. comprehenduntur.
14. Processus Cam. lites immortales reddit.
15. Prorogatio terminorum prorogat lites.
16. Lites prius conclusae, priori loco expediunda.
17. Crebra Adfessorum mutatio lites protelat.
18. Indistincta appellationum receptio, litium Cam. accumulatio.
19. Litigantes in Camera tardissime vincunt.
20. Tardior actorum Relatio ex triplici causa.
21. Lites Cam. prolongantur, mandatis, nullitate, interuentione.
22. Lites differuntur, quando ad aulam protrahuntur.
23. Iurisdictio ab imperatore fluit, ut ex oceano flumina.
24. Iurisdictio Cameralibus cumulatiue concessa.
25. Imperator lites ex praeventione ad Cam. remittere potest.
26. Negatur Concurrentia Caesaris, & Camera.
27. Camera est fundata, ut litibus privatis inserviret.
28. Imperator ex contractu jurisdictionem in Cam. transtulit.
29. Imperator lites maiores sibi reseravit Ergo.
30. Mens Imp. non fuit generalem litium concurrentiam introducere.
31. Concurrentia lites privatas impedit, generat.
32. Reges & Duces, qui ab imperij jurisdictione se subtraxerunt.
33. Provinciae cohererent, aut recuperari possent, modo Imp. omisis
privatorum litibus publicis studeret.
34. Camera non assumitur in consortium imperij.
35. Disputare Caesaris, & Camerae potestatem periculosum.

QUAMVIS enumeratae litium forensium causae ferè omnes in i. Camera Imperiali concurrant, excepta corruptione, & processum longiorem, imò immortalem reddant, ut cotidiana & frequentissima ubiq; in Imperio querela est

*Nec levis ex nihilo poterit prorumpere Fama,
Sed partem veri fabula semper habet*

Frid. lib. 2. de mand. ju. c. 13. Sect. 15. Knich. ad priv. Sax. fol. 12. verb. quod si gravatus ad Cam. Pruckm. con. 3. n. 29. vol. 2. Rutg. Rul. lib. 2. de Comm. c. 20. n. 2. Auct. disc. Dom Justitienwerck. p. 39. Sunt tamen adhuc quædam specialissimæ, & individuales, quas cogitare tutius esset, quàm proferre, ut inquit Ad. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 29. Secundum illud:

Supprimat Orator quæ rusticus edit ineptè.

2. Sed cum veritas celari nequeat, & à capite sit insciciendum, si membra curatum velimus, omnisq; litium abbreviatio in inferioribus judicijs inanis, vana atq; supervacanea, nisi prius summum illud Imperij Dicasterium, ad quod lites omnes fluunt, & refluunt, sicut flumina in mare in mollius & melius reformetur: breviter causas litium Cameralium ab alijs enumeratas colligemus, ut ijs cognitis Remedia possint applicari tutiora, saniora: cum Dei iram contra se provocare dicatur, qui Veritatem pro viribus non defendit. c. nolite timere. 11. q. 3. Est enim illa mater justitiæ: Bl. in l. libertini de stat. hom. & ubi opponitur de stylo, potest replicari de veritate Affl. dec. 253. n. 6. Huius igitur amore de Camera Imperiali, & litium Cameralium multitudine, processu longiore, & alijs honestè & modestè discurremus, ut auctoritas illius illæsa servetur, causa litium intelligatur, intellecta corrigatur, correctæ de foro exterminetur, & lites tandem sopiantur, quæ in priori instantia nascuntur, in secundâ crescunt, in tertiâ senescunt, & emoriuntur.

3. Ante institutum Camerae judicium litigantes Imperatorem, eiusq; curiam Hoff/Burg/und Landgericht sequebantur. At cum Imperator publicis Romani Imperij curis nimis occupatus, privatorum litibus dirimendis vacare non posset, communi statuum Imperij consensu à Maximiliano I. anno 1495. Camerale Consistorium institutum fuit, Das Keyserlich / und des heiligen Reichs Cammergericht, in quo vice Imperatoris, & statuum de causis litigantium cognosceretur, nec ex herpodixen Faust und Kolbenrecht amplius obtineret. Munster. 3. Cosmogr. fol. 691. Brusch. in vita Bertoldi Archiep. Mogum. Cammergerichts Ordnung. p. 1. tit. 27. §. und soll der Verwalter. Heig. p. 1. q. 9. n. 5. Matth. Steph. lib. 2. de jurisd. p. 1. c. 3. n. 4. ex. epist. P. Frid. de process. Gail. 2 de P. P. c. 1. in f. Schonborn. lib. 5. polit. c. 20.

Quamvis

Quamvis hoc iudicium sit perfectissimum iustitiæ lumen, & 4.
 columen, asylum collitigantium oppressorum, domesticæ discipli-
 næ, legum, morum, totiusq; Reipub. propugnaculum, & incor-
 ruptissimum iudicium Imperij dicasterium, quod cum nobilissimis
 Galliæ, Hispaniæ, Neapolcos, parliamentis certare possit: *de quibus*
Bodin. lib. 1. de Repub. c. 10. Connan. lib. 1. comm. c. 11. nu. 9. Covarr.
pr. qq. c. 4. nu. 10. & Heig. p. 1. q. 9. nu. 7. & q. 10. nu. 34. Tamen hoc 5.
 nostro malitioso seculo omnibus Germaniæ admodum litigiosæ li-
 tibus atq; malitijs coercendis non est sufficiens, quidquid etiam dicat
 Matth. Stephani *lib. 2. de iurisd. p. 1. c. 1. memb. 2. n. 183.* vix audiendos
 esse qui prætendant Cameram Imperij esse imparem litibus Germa-
 niæ derimendis, & decidendis. Ipsi enim Camerales fatentur, litium
 multitudinem esse causam, ut *l. properandum. 13. C. de iud.* ibidem ser-
 vari non possit testis est *αὐλόωνος* Gail. *1. obs. 141. num. 7.* Schvvanman.
lib. 2. pro. Cam. c. 4. n. 6. & alij. Reclamat natura hominum mali-
 gnantium, & cotidie novas excitantium lites. Regfragatur commu-
 nis experientia, & singulis ferè horis litigantium querelæ, lites ibi
 integras litigantium ætates longè excedere: paucissimas finaliter ex-
 pedi: novas cotidie afferri: paucos litigaturientes plenam de lite
 victoriam deportare. Improbant rationes quæ adferri possunt pro-
 babiles, & causæ litium Cameralium specialissimæ, & individuales.
 Inter quas prima est paucitas Dn. Assessorum, ut innuit Nob. Feudista. 6
Rosenthal. tr. de feu. c. 10. concl. 43. n. 139. lites in supremo Germaniæ
 tribunali ob numerum Assessorum sive Senatorum exiguum, esse
 immortales. Ob quod, *inquit*, ah miseræ Germaniæ major ira divi-
 na metuenda. Causa causæ, quia pauci Assessores paucas lites expe-
 diunt, & plures plurimum præstare possunt, *not. Machiav. lib. 1. disc.*
c. 7. quod Antimaahiav. quidem refutat *p. 3. c. 35.* nec omni ex parte
 probamus, ne eveniat quod Hotoman. conqueritur *in Franco-Gallia*
c. 20. p. 152. ex perexiguo iudicum Parlamentariorum numero, cres-
 cente litium multitudine, incredibilem iudicum & consiliariorum
 sobolem propagatam esse. Attamen historicâ experientiâ edoce-
 mur, ab ipsa Cameræ Imperialis fundatione Assessores fuisse auctos,
 propter litium antiquarum multitudinem, crescentemq; indies no-
 varum litium molem, uti primorditus 16. fuerunt, qui ab Anno.
 1500. vsque ad annum 1570. & hodiernum seculum semper aucti
 & multiplicati, donec intra centenarium crescentibus hominum
 malitijs

- malitijs atque litibus ad præsentem excreverint numerum 38. Assessorum, & 3. Præsidum. Magis augustum, nec tam angustum fuit antiquum Romanorum iudicium, quod Plin. *lib. 2. c. 6.* describit sedebant, *inquit*, iudices centum & octoginta. ingens utrinq; Advocatorum numerus, & numerosa subsellia, astantium corona latissimum iudicium multiplici circulo ambibat. *ref. Franc. Polletus. lib. 7. 1. hist. for. Rom. c. 2.* Altera litium Cameralium causa, est ipsa litium multitudo, ut causæ in Camera tardius expediantur, *test. sup. citat. Gail. 1. obs. 141. nu. 11. Ad. Kell. lib. 2. de off. jur. pol. c. 28. P. Frid. Mind. lib. 1. de proc. exec. §. de causarum in Camera pendentium multitudine. Myns. cent. 2. obs. 48. Ruland. de Commiss. p. 1. lib. 2. c. 20. nu. 2.* Sæpè enim vnus Procurator mille lites agit, quas omnes si numeraveris, inter 24. procuratores numerus litium multa millia excedet: quomodo ergò hoc vnum iudicium omnibus Germaniæ litibus sufficiet? Nō enim Germania tā angustis terminis, ut eam Berofus Rheno, Oceano Tanai, Ponto Euxino, Danubioq; vel Tacitus cū coætaneis dividit: Sed porrigitur in longitudinem Sexcentis octaginta sex millibus passuum, Iccij portus ab occasu, & Vistulæ fluvij adversus Orientem: in latitudinem centum quadraginta octo millibus, maris Germanici Veneticiq;, & Alpibus limitibus circumscripta, ut non solum Franciam Orientalem, sed Galliam quoque Belgicam, Den Burgundischen Kreis ad huc comprehendat. Ludolph. de Babenberg. *de jure Reg. & imp. Rom. c. 5. Petr. Denais. in ju. Cam. tit. 99. verb. contributis Turc. n. 18. Paurmeist. lib. 2. de jurisd. c. 1. n. 24. Aimon. lib. 1. de gest. Franc. c. 1. ubi ait, in Hercynia iter novem dierum requiri. At Gallia ne dimidiā circiter Germaniam sui amplitudine adæquat, ut ipsi dicunt Germani. 3. Italien machen eyn Frankreich/ vnd 3. Frankreich machen eyn Teutschlandt. Seign. de Pibrac. la. 1. remonstr. pag. 46. la Germanie est presque trois fois aussi grande que la France, h. e. Germania tribus incirca vicibus maior est Francia. Et tamen 7. parlamenta habet à Philippo Pulchro Anno. 1294. instituta, Parisiense, Tholosanum, Burdegalense, Gratianopolitanum, Divionense, Aquense, Rhotomagense. P. Greg. Tholos. lib. 47. syntagm. c. 27. n. 6. & 9. Imò regnum Angliæ non adeò magnum 3. habet tribunalia. Thom. Smith. lib. 2. de Repub. Angl. c. 12. Ergò cum Germania & terrarum & litium multitudine sit amplissima, vnicum quin sufficiat litibus dirimendis*
8. iudicium impossibile est. Hæc litium multitudo faciat, ut ordine
novarum

novarum subindè magis magisq; cumulato, præfixarum tardissimè absolvatur, & tardissimè litium deniq; omnium finalis decisio extrahatur, dicente Frider. *in ep. ded. lib. 1. pr. Cam. §. de causarum.* ubi responsum exigit ad objectum, litium multitudine Cameram quidem distineri, nec tamen in conclusis lites finiri? Novarum litium occasio reliquarum occasum creat, procreat. Natura enim novas deproperat edere formas. Ergò negotia quæ post emergunt, lites veteriores retardant: & quia natura novitatibus subinde utitur, ad opus quoq; multarum litium & legum legislatorem protrahit. Auth. *de consang. & uter. frat. l. 2. §. sed. C. de V. I. E. Tib. Decian. in apol. adv. Alciat. c. 10. n. 9. Pruckm. cons. 50. nu. 132. vol. 1.* Tertia litium Cameralium 9. causa est nimia, & nimis longissima dilatio, de qua rectè proverbium, Omne niminium vertitur in vitium. Et P. Greg. Tholos. *lib. 3. de Repub. c. 6. num. 12.* in reddenda, *inquit*, iustitiâ abusus versatur emendandus, quia cotidianus, dum dilationibus, & actis inutilibus prolongatur, ut sæpè satius fuerit re carvisse, quam victoriam de iudicio reportasse. *Auct. disc. Bom Justitienwerck. pag 44.* conqueritur, 6. 8. 10. imò 12. menses pro vna dilatione concedi, propter loci distantiam. Rutg. *Rul. de comm. lib. 2. c. 9. nu. 6.* ait in causa H. Franken/ Grafen zu Waldeck & cons. contra Joachim Herrn zu Beuren / auch H. Ernsten Bischoff zu Cöllen / die Herschafft Mudinghausen betreffend per 17. integros annos post decretam i. dilationem disputatum fuisse. Vigel. *in paradox. 9. pag. 568.* ait hodiè 20. 30. dilationes dari, easque ex causis plerumq; levissimis, nec ad probandum solum, sed & excipiendum, replicandum, duplicandum, imò iudex post conclusum 3. aut 4. annorum dilationem sibi sumit ad pronunciandum. Dilationibus, *inquit* Ant. Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22.* quas tam multas tamq; supervacuas litigatoribus passim dari moris est, acceptum ferri debet, quarum spacia & intervalla ut longiora sunt, eò magis negliguntur, nec prius curantur, quàm temporis angustia premunt.

Quarta litium Cameralium causa potius cogitanda quàm nominanda est Disparitas Religionis, *Auß welchem alles nachtheilig Unvertrawen / widerwillen / Krieg / noth / vnd beschwerung erfolget / vti sonat litera Des Reichsabscheides. Anno. 1548. & innvit Sambucus:*

Dissentire p̃ys fidej de rebus ijsdem

Non licet incolumi semper amicitia.

Hoc litigiosum Religionis diversæ dissidium, omnis mali fomes,

Hh

fomentum

fomentum litibus Cameralibus non exiguum præbet, & ferias duplicatas causatur, quas si numeraveris, non dimidius restabit annus litibus tractandis impendendus.

Lite vacent aures, insanaq; protinus absint.

Iurgia, differ opus livida turba tuum.

Hic optima est C. Cassij sententia de moderatione festorum apud Tacitum *lib. 3.* Si, *inquit*, pro benignitate Divis grates agerentur, ne totum quidem annum supplicationibus sufficere, ideoq; oportere dividi Sacros & Negotiosos dies, quibus divina colerentur, & humana non impedirent. Pius III. ad S. P. Q. R. ne feriarum accumulatio lites in longum protrahat, sublatis de medio cæteris feriis, voluntariè, per usum vel aliàs, non tamen in honorem Dei introductis, observatio tantum coërceatur ad ferias in antiquis statutis expressas. *Privil. urb. Rom. pag. 46.*

Quid facient reliqui, faciant cum talia Papa?

11. Ne quid dicam, periculosum esse sub iudice suspecto litigare. *o. quod suspicio. 3. q. 5. l. apertiss. 16. C. de jud. Gail. 1. obs. 34. in f. Cacher. dec. Pad. 15. n. 5.* quia lites sine suspicione procedere debent. *d. c. quod. susp. 3. q. 5.* At ubi major suspicio, quàm inter homines diversæ fidei? *Sospetto, rispetto, despetto, guastano tutto il mondo.* Optandum potius quàm sperandum vnum Imperij corpus vna Religione vnus Deiregi & dirigi. *Schonborn. lib. 3. pol. c. 11.* Sicut Lutetiæ Parisiorum insignia habent: Vnus Deus, vnus Rex, vna Fides, vna Lex. *PP. Ribadem. & Oran. in prin. Christ. lib. 1. c. 28. Kell. lib. 2. de off. jur. pol. c. 13.* ubi idem exoptat, *Es were wol gut / Das ein glaub / vnd eine Mönke were.* Quod cum non sit, disparitas Religionis lites parit, inter quas pendentes monasteriorum causæ, *Die Klostersachen* / lites Camerales non parum
12. remorantur. *Reichsabschied. Anno. 1598.* Causa ejusmodi remorationis vtrum pax religionis sit accipienda de omnibus clericis, etiam mediatis? Affirmant Catholici argumenro pacis publ. quæ non per omnia æquiparatur pace religionis, *Gylm. p. 1. tit. 3. p. 257.* Secundò, per diversos pacis religiosæ contextus. §. *Dagegen* / ibi: *vnd andern geistlichen standes* / cum verbis: *ohngenchtet* / *wohin sie ihre Residenz.* §. *vnd nach dem.* ibi: *oder eyn ander geistliches standes.* §. *Dieweil aber.* & §. *Damit auch.* Ergò quilibet clericus sive sacerdos Catholicus comprehenditur, licet status non sit, sicut & nobiles cum civitatibus mediatis. *Vid Gilman. p. 2. tit. 10. nu. 17. vers. mandatum.* Deniq; Camera omnibus gravatis

gravatis justitiam administrare debet. Ergò & exteris provincialibus, sicut præjudicia docent, Carmeliten Orden contra Baden / Ostingen / Hirschaw. Reichsabscheid. de Anno. 41. 42. 44. 66. §. vñd nachdem. Protectio non tribuit jurisdictionem Marpurg. *con. p. nu. 114. vol. 3.* At principes seculares habent tantum jus protectionis super monasteria, non jurisdictionem. Ergò reformare nequeunt. Hanc litem non attigissemus, sed quia lites Camerales non solum retardat, sed & vltimam gloriosi Imperatoris Rudolphi comitia disturbaverit, restitutoria bonorum ecclesiasticorum clausula, cum fructibus ab annis 60. & vltra, vtrorumq; fundamenta Sinceram mente allegabimus.

Protestantes respondent prædicta constitutionum verba restrictivè intelligenda, de statibus Imperij habilibus, Reichstenden / ibi: *kein Statt oder glied des Reichs.* vt etiam resolutio anno 55. innuit. Iust. Spring. *tr. de pace relig. c. 10. p. 94.* Ius advocatiæ, quod Mundiburdium vocant, jurisdictionem admixtam habet, vsu longævo acquisitam, quod licet. Rosenthal. *de feud. c. 4. concl. 14. n. 3. & 4.* Gail. *2. obs. 54. n. 6.* vbi ius advocatiæ plus æquo extendi conqueritur, qui abusus olim Caroli M. seculo Balneut dictus. Hospin. *de orig. monach. c. 2. verb. obl.* At Religionis exercitium pertinet ad territorium, districtum, & jurisdictionem, cuius sequela est. Gylm. *in Symph. tom. 1. lit. 3. vot. 2. n. 10.* Ergò Evangelici habent ius, & facultatem reformandi. §. Damit auch, imò ipsi Catholici conventus, & monasteria abrogant, & mensæ Episcopali incorporant, *contra c. 1. de stat.* Greg. Mag. *lib. 7. ep. 40.* Brusch. *de monast. Germ* & Evangelicos persequendo, lites sanguinolentas movent, quorum concionatores expulsos, nondum restituerunt. Ergò nec monachi tam facile sunt restituendi, aut lites monasteriorum præ reliquis expediundæ. Hæc de disparitate Religionis, litium, & bellorum causa.

Quinta litium Cameralium causa consistit in processu, qui lites verè immortales reddit, vt ait. P. Frid. Mind. *in epist. ded. lib. 1. de extrah. proc.* & quinque litium Cameralium causas recenset. 1. adscribit ipsis litigantibus. 2. Advocatis & Procuratoribus. 3. Processui. 4. Causarum multitudini. 5. ipsis Iudicibus atque Assessores. Quas, qui volet, videat, nec tamen leviter credat, inquit Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 29.* quia sunt valdè exosæ. Priores cum litigantium, tum Advocatorum malitias satis antè demonstravimus: Quoad processum videmus appellantem litis protrahendæ gratiâ exhibere grava-

- mina Vetro-nova: Appellatum Exceptiones contra devolutionem appellationis, cum annexâ in eventum litis contestatione, & ita super solo devolutionis aut desertionis puncto, similibusq; appellationum litigiosarum formalibus, integrum sæpè vel decennium, vel vicennium, vel tricennium disputari, testes sunt Gylman. *tom. 3. supp. Cam. vbi præjudicia tractat. fol. 39.* P. Frid. Mind. *in ep. ded. lib. 1. de proc. extrah. Auct. disc. Bom Justitienwerck. pag. 13.* Knichen. *in præf. Com. Sax. pag. 12.* vbi ait Camerales pro amplificandâ jurisdictione appellationi de ferri. Tandem iniungitur Appellato collitiganti, vt libello appellatorio respondeat, & quamvis in po. Responsionum replicæ non admittantur, sed duobus, vt aiunt, productis lites disputentur: Sicut etiam maturo, consilio, litium finiendarum causâ modus est præscriptus, ne in dilatorijs vltra duplicationem in peremptorijs verò vltra triplicationem procedatur *Cammergerichts Ordnung. p. 3. t. 26. §. wo aber & tit. 29. in f.* Quod sequitur Elector Saxonix. *par. 1. const. tit. 8.* Ar. Reyger. *disp. 4. proc. jud. thes. 36:* tamen in puncto probationis prorogatio quartæ dilationis permittitur, & pro termino non 6. septimanæ, sed menses 8. 10. 12. & vltra propter litium multitudinem conceduntur, qui licet accedat, nondum tamen ordo Procuratorem Appellantis aut appellati tangit; expectandum est, illi patienter, huic impatienter. Quia ordo præfixarum Procuratorem vix & nè vix triennio tangit, *Auct. disc. Bom Justitienwerck. pag. 14.* vbi coniecturat, rarissimè litem per Appellationem ad Cam. devolutam triginta aut quadraginta annis expediri.
16. Processus in litibus simplicis querelæ, dēnegatæ iustitiæ, mandatorum cum & sine clausulâ, æquè diuturnus, si non diuturnior. Et si conclusum in causa propter multitudinem litium & observanti-
am, vt lites prius conclusæ priori loco expediantur rarò intra decennium, vicennium, & vltra sententia sequi solet, quæ litem determinat. Quod si sequatur, statim Revisio petitur, impetratur: cuius materiâ indies magis magisque crescente, nullus litium finis, nec executio vnquam miseris Litigaturientibus speranda, imò desperandum.
17. *Auct. disc. Bom Justitienwerck. pag. 15.* Accedit sexta litium Camera-
lium causa, quod Assessoratus officium perpetuum non est, sed cum summa Icti dignitas sit, in summo imperij consistorio; & præcipuâ jurisprudentiæ officinâ sive Academiâ Consiliarium agere: multi toto quasi Conatu ad Assessoratus officium aspirant, non eo animo vt
perpetuò

perpetuò communi patriæ inservire cupiant, sed vt dignitate & rerum experienciâ aucti, maius postea vel apud Principem, vel Civitatem imperij lucrum nancisci possint: Ita fit, vt exercitatis subinde decedentibus, novisque succedentibus, multæ lites inexpeditæ maneat. P. Frider. *in epist. dedic. lib. 1. de proc. extr.* Hoc enim incommodi habet ambulatoria magistratus dignitas, vt prius quis decedere cogatur, quam eius, quod didicit, specimen exhibeat. Dion. *lib. 75.*

Et vt crebra victus mutatio in corporibus hominum à Medicis: ita magistratuum mutatio in Rebus pub. improbatur. Arist. *2. pol. 6.* Ioh. Gerhardi *dec. 2. quest. pol. 9.* Vnde crebra Assessorum Cameralium vicissitudo ordinis splendorem nō mediocriter obfuscat, de imperio autem nil nisi magnificum cogitandum, ac tanquam numen terrenum aspiciendus Princeps: maiestas imperij salutis est tutela. Curt. *de gest. Alex. lib. 8.* Vide Politicos, vtrum præstet ambulatoriam vel perpetuam esse magistratus dignitatem. Bodin. *lib. 4. de Repub. c. 4. n. 436.* Ioh. Gerhardi. *dec. 2. quest. pol. 9.* Huc forsā visam, quod cum prius de ambulatorium esset Cameræ iudicium, constitutum tandem vt Spiræ perpetuum maneret. *lib. 1. ordin. Cam. tit. 45. pr. & lib. 2. tit. 34.*

Septimalitium Cameralium caussa ex indistinctâ appellationū 18. receptione. Quamvis enim in dubio pronunciandū, Appellationem esse recipiendam. Bl. *in l. properandum vers. sin. au. C. de jud.* Borch. *de iure iur. c. 9. n. 10.* Attamen lites Camerales non parum exinde cumulantur, atque protelantur, quod appellationes ferè omnes indistinctè recipiantur, & inhibitiō absque causæ cognitione decernatur. Myns. *cen. 3. obs. 87.* Rob. Lancell. *tr. de attent. p. 2. c. 20. q. 5. num. 169.* Pros. Caravit. *in tit. mag. cur. Neapol. rit. 260. n. 14.* Vnde Knichen *in præf. Comm. ad prin. Sax.* audacter scribit, Camerales in deferendis appellationibus promptissimos, vtrinam in finiendis ex semisse tam proclives. Et ante eum Cusan. *lib. 3. de conc. cath. c. 33. & seqq.* suadet, lites præsertim leviores, in locis, vbi exortæ sunt, finiendas, nec ad Romanam Curiam, etiam minimas beneficiorum trahendas, vbi solum maximæ tractari deberent. Sic enim propter gratias expectativas, omnis sudor etiam parentum per filias ad Curiam defertur, & nihil reportatur, nisi quod prius in provinciâ habebatur, puta beneficiolum à proprijs parentibus datatum, aut charta, sicut Anglicani fratres conquerebantur.

Aula dedit nobis rescripta notata papyro,

Et sine mente sonos, & sine corde manus.

Duro di Paschal. *in aul. pol. thes. 360. pag. 198.*

19. Ita litigantibus in Camera accidit, ut tardissimè victoriam de lite cruentam reportent, effuso omnium bonorum sanguine h. e. rescripta notata papyro, quibus jam finem litis affectum gaudent miseri Litigantes, Dijs etiam gratias agendo publicè: sunt sine corde manus, quia collitigantis oppositionibus, Revisione, & alijs modis Executio suspenditur, & judiciorum sanctitas, justitiæ & æquitatis divinitas prostituitur, illudatur, uti de Camera, & alijs judicijs conqueritur P. Frider. *in ep. ded. lib. 1. de proc. extr. verb. de causarum in Camera pend. mul.* Knichen *in Com. jur. Sax. c. 3. fol. 260.* Litigantibus in Camera suadet transactionem, juxta illud: utilius macre concordium pingui sententiâ. Ita Ioh. Petrus Ala. *tr. de Adv. & caus. Chr.* observavit pauperes Litigatores qui summis laboribus, & infinita impensâ obtinuerunt sententiam justissimam, fecisse naufragium in portu rei judicatæ, & coactos fuisse litem deferere, vel suscipere conditionem transactionis iniquissimam. Hoc cine verum de litigaturientibus in Camera? Dolendum equidem in Imperio Christiano ejusdemque Camera supra lites ita protelari, quod nisi immutetur, & corrigatur, verendum, ne & judicij illius, & totius patriæ interitum experiamur. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 17. Rutg. Ruland. lib. 2. de pro. Cam. in po. Comm. c. 20. n. 2. & 3.*

20. Duo igitur potissimum sunt quæ lites Camerales retardant, Processus longior, uti demonstravimus, & Actorum relatio tardior, Huius posterioris causa est triplex, multitudo litium conclusarum. 2. nimia actorum atque scriptorum prolixitas. 3. Cotidiana Assessorum occupatio, in referendis atque expediendis ijs litibus, ubi vel processus decernuntur vel interlocutoriæ feruntur. Quod cum Litigaturientes sciant, etiam in litibus definitivis rarissimè definitivam sequi sententiam, lites ex litibus in infinitum prolongant, ita ut nullus earundem finis expectetur. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 38. Id. pag. 18.*

Hic aliqua forsitan litium protelandarum culpa Referentibus impingi possit, quorum alij sunt velocioris, alij tardioris ingenij, ut ait Anton. Palazzo *par. 3. del governo di stato c. 25.* alij diligenter, & citius, alij superficialiter & tardius lites expediunt, sed manū de tabulâ:

illud

illud verum, Referentes cum litigantibus colludere, aut sententias auro vendere non posse. Nec enim Collitigantes, neque procuratores scire possant, quinam ex Assessoribus in causâ sint relaturi, & exinde fit, ut contra potentissimos æque ac contra pauperculum, si litem foveant iniustam, pronuncietur liberrimè. Frider. *in opi. ded. lib. 1. de proc. extr. verb. causam huius rei*. Vide modum referendi in Camera apud Til. de Benign. *in apospac. par. 2. num. 1. 2. & 3.* Casp. Guil. Scipion. *lib. 1. dec. Rot. Spir. 129.* Kellerum *lib. 2. de offi. ju. pol. 6. 27.*

Prolongantur etiam lites Camerales aut obitu Referentium, 21. aut quod referens non referat eo tempore litem, quo ordo ad ipsum devenit, sæpe Mandata, aut nulla, aut insufficientia lites retardât, quo minus referendo absolvantur & expediantur. Ada. Keller. *d. lib. 2. c. 29. ver. 7.* ubi addit, nullitatis ratione protelari lites, quæ vel in primâ instantiâ, vel in examine testium, vel alio actu judiciali committitur. Similiter lites protelantur per intervenientes seu interessentes, ut in causa Glatow contra Mechelburg / Schaumburg contra Hamburg & multis alijs. Si quis litigavit per 10. annos, aut 30. ita ut ferè pervenerit ad senientiam, tum tertius quis se intromittit, ratione interesse, petitq; sibi acta edi, quibus lites immortales redduntur.

Denique lites longissimè differuntur, cum ad aulam Cæsaris 22. protrahuntur, ut ait Kellerus. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 29. nu. 10.* Cæsar enim committit Commissario: coram quo et si 10. annis lis ventiletur, facilè tamen is nullitatem committit, Ad Imperatorem ergò redit, ut is nullitate pronunciet. Verum ubi ad annos 20. ibi hæserit, tandem devolvitur ad Cameram, atque ibi ad Annos 10. aut 20. disputatur super nullitate. Keller. *d. lib. 2. c. 29. n. 10.* Hinc tot existunt querimonix publico-privatæ Von den Reichshoff Processen / & lites ita implicantur, retardantur, remittuntur, distorquentur, ut hæc Cæsaris, & Cameræ concurrentia sit vera litium præsentia, quam Gailium, nullis imperij Germani legibus adductis prius statuisse ajunt, & vulgus practicum instar ovium & avium secutus est, ne dum Cameræ plus, quam exercitium jurisdictionis tribuatur, Imperatoris auctoritas violetur, pro quâ potius pugnare quàm contra dimicare debemus ut ait Decian. *con. 19. n. 124. vol. 3.* Gail. *2. de P. P. c. 5. nu. 14.* Matt. Steph. *lib. 2. de jurisdict. p. 1. c. 1. mem. 2. n. 219.* Warem. de Erenberg. *de oner. subd. c. 11. n. 40.* ubi suadet, ne privatus hanc litem faciat suam.

Verè enim Sabbathina est quæstio, quæ publicum concernit sta- 23. tum,

tum, & arcana Imperij, vtrum Imperator jure præventionis seu præ-
 eminentiæ in causis Litigaturientium commissiones decernere pos-
 sit, ad audiendum collitigantes, inquirendum & referendum sine
 strepitu judicij & longo litis sufflamine prætermisso Cam. judicio?
 Nos & Practicorum affirmantium, & Aulicorum quorundam dissi-
 dentium rationes in medium *σχετικῶς* proferemus, & decisionem
 supremo LL. decisorii relinquemus. Affirmantium ratio I. quod
 omnis jurisdictio ab Imperatore fluat, & ad eundem refluat, vti ex
 Oceano flumina. Ergo & lites imperij vi jurisdictionis ejusmodi
 committere potest, levato, vt ajunt, velo. Pacian. *de probat. lib. 2. c.*
43. n. 7. Molin. *in cons Paris. t. 1. §. 1. gl. 5. n. 49.* Pet. Foller. *con. crim. 96.*
n. 8. Menoch. *con. 2. n. 7. lib. 1.* Vant. *de null. ex def. jurid. n. 10.* Covar.
pr. qq. c. 1. n. 3. Al. Valasc. *de jur. Emph. q. 8. n. 21.* Car. Tarpe. *in rubr. de*
cont. pri. c. 4. n. 10. Thom. Gram. *decis. 46. n. 1.* Hie. Magon. *dec. Luc.*
30. num. 2.

24. II. Concurrens est jurisdictio Cæsaris cum Camerâ Imperiali.
 Ergo 2. jurisditionibus Concurrentibus, vnâ generali, alterâ vni-
 versali locus est præventioni. *gl. in c. pastora. Ex. de off. ordin. Gail. 1.*
obs. pr. 29. n. 3. & obs. 121. n. 3. per tex. ordin. p. 2. tit. 9. vers. 2. ibi: durch
Kaiserlich Manestat. Heygius. *p. 1. q. 9.* Matt. Steph. 2. *de jurisd. c. 1.*
mem. 2. n. 219.

III. Quando Princeps tribuit jurisditionem magistratui, cu-
 mulativè concedit non privative. Ergò nemo dicet, Imperatorem
 talem potestatem Cameralibus dedisse, vt non majorem penes se
 retinuerit, & per consequens Commissarios ordinare possit, ad de-
 cidendas Principum lites. *arg. c. dudum. de præb. in 6.* Fer. Vasqu. *de*
succ. creat. lib. 2. §. 27. n. 88. Van. *de null. tit. de def. jurisd. n. 10.* Amad. à
 Ponte. *quæst. Laud. 24. c. 20.* Ioh. Pet. Surd. *con. 210. n. 56.* Bl. *con. 326.*
lib. 1. Rol. à Valle. *con. 1. n. 136. vol. 2.* Natt. *con. 487. nu. 24. lib. 3.* And.
 Knich. *de jur. terr. c. 1. n. 231.* Menoch. *lib. 2. præf. 18. n. 28.* Chass. *in cons.*
Burg. rub. 2. §. 1. in gl. ult. n. 30. Myns. *cen. 6. obs. 99.* Fr. Acet. *con. 102.*
Rom. con. 393. Con. Sleiff. *par. 1. ill. not. in par.* Wes. *de jurisd. nu. 28.*
 Heyg *p. 1. q. 9. n. 18. & 21.* vbi addit, quod à multis annis indifferenter
 in aulâ Cæsaris recipi, & decidi solitæ fuerint lites.

25. IIII. Subditi nullo modo prohibere possunt, ne ad Principem
 rogationem ferant; nec ipse Princeps sibi eam legem dicere potest. *l.*
imp. Alex. 25. de appell. l. si quis. 22. de leg. 3. Natta. *con. 614. n. 1.* Bodin:

1. de Repub. c. 10. Pacian. lib. 2. de prob. c. 43. n. 77. facit ord. Cam. lib. 2. tit. 27. vbi dicitur, in causis, quæ ad Imperatoris cognitionem pertinent, Cameram judicare. Ergo Imperatoris est cognitio, neque præsumendum tacite quicquam subtractum. Heyg. *de q. 9. 12.* Hinc Imperator lites ex præventionē ad se delatas ad Cameram remittere potest vt decidat. Gail. *1. obs. 121. nu. 2.* Frider. *in præf. lib. 1. de proc. Matt. Steph. d. c. 1. mem. 2. n. 224.* Denique probatur textu Des Reichsabscheids zu Worms Anno. 1521. modo 4. Das den klagenden Partheyen erlaubet ennen Unpartheijischen Commissarien von Kay: Mayest: zuerlangen / vnd fur demselbigen zu procediren.

Negantium rationes, primò Privilegium Der Außtrag Principibus concessum esse. At inter 8. vias Der Außtrag præsens non habetur, vt Commissarij ordinentur, & lites decident summarie, soll laut der Cammerge. Ordnung. gehandelt werden. Ergo Principes privilegij renunciare noluerunt in Comitij August. Anno. 1548. & credere in vniversum Imperatorem haberere concurrentem cum Camerâ jurisdictionem War: de Erenberg. *in verisimil. c. 11. n. 40.* Gail. *1. obs. 1. nu. 17.* Myns. *1. obs. 89. Ord. Cam. Anno. 1555. p. 2. tit. 4. v.* vnd wiewol Reichsabscheid. zu Worms. Anno. 1521. Rosenthal, *de feud. concl. 1. n. 30.* And. Rauchbart. *p. 2. qq. jur. civ. & Sax. num. 11.* vbi ex alijs tradidit. Imperatorem non posse contra primarum instantiarum privilegia Electores & Principes iurisdicendi gratiâ ad aulam evocare vel litium suarum dijudicationem alijs delegare vel committere.

II. Iudicium Camerae repræsentat Cæsarem, Ist der Kay: Mayest: vnd des H. Römischen Reichs höchste jurisdiction vnnnd Gerichtszwang in Memor: visit. Anno. 1556. §. 11. It. Das höchste vnnnd letzte Gericht Reichsab. Anno. 1531. §. ferner. It. das Oberste vnnnd letzte Gericht / davon nicht kan appellirt werden. Ergo præventio non habet locum, quia eadem vtrobique est jurisdictio Cæsaris, sub cuius nomine & sigillo mandata, sententiæ & decreta emanant. *Ord. Cam. p. 2. tit. 27.* Gail. *1. obs. 29. n. 3.* Gilhaus. *in arb. jud. p. 1. c. 1. n. 25.* Huc facit ratio foundationis, vt Camera privatis litibus inserviret, & Imperator pub. imperij curis incumberet, & ordinatio, Das dem Cammergericht sein stracker lauff gelassen sol werden. *p. 2. tit. 35.* Gilhaus. *in arb. jud. d. par. 1. n. 24. & 29.* Matt. Steph. *2. de juris. p. 1. c. 3. n. 4.*

III. Qui rigore Contractus jurisdictionem transfert, quoad se privative contulisse censendus est neque præventionē vti potest. At

Imperator per viam contractus in civilibus præsertim litigijs jurisdictionem in Camera vniuersaliter transtulit. Ergò præventionem vti nequit. *arg. c. cæterum. Ex. de jud. e. e. retransmissa de foro. comp. Cravet. cons. 411. num. 31. Menoch. 2. præ. 18. num. 23. Gail. 1. obs. pr. 41. Schrad. de feud. p. 10. sect. 2. n. 72. Rosenth. de Feu. p. 2. cap. 12. conc. 1. nu. 5. Evarg. p. 3. tit. ult. §. solches Heyg. p. 1. q. 9. nu. 14.* Quod affirmantes assumptionem negant, Imperatorem & status Imperij non simpliciter contraxisse, sed tantum de forma iudicij certi quid constituisse: illud retundunt clausulæ: So haben Wir vns demnach mit den ständen des Reichs vnd sie hinwiderumb mit vns vergleichen. Treutl. pag. 1. disp. 1. §. 5. (e) It. clausula Anno. 1555. Der Kayserlichen Mayestett/ vnd des Reichs Ordnung vestiglich zuhalten.

29. IIII. Reservatio vnius adducit abdicationem cæterorum. At Imperator specialiter causas & lites majorum imperij feudorum sibi reservavit, sicut & casum fractæ pacis concurrenter admisit. In alijs itaque à se abdicasse censetur. *l. cum prator. 12. de judi. l. quesitum. 12. §. idem. 42. de instr. leg. c. dominus 32. q. 7. Dec. in l. 1. n. 21. & ibi Cagn. nu. 31. de R. I. Ord. Cam. inst. vel 7. tit. 2. Gilhau. in arb. jud. p. 1. c. 1. nu. 31.* Affirmantes respondent. Imperatorem abdicasse quidem à se alias privatorum lites, quod nolit de ijs solus cognoscere, sicut de Feudis Regalibus, sed vt Camera etiam pariter de ijs cognoscere possit, vt ita quidem integra sit jurisdictio apud Imperatorem, quamdiu in Camera lis nondum ventilari cœpta est: præventioni tamen locum esse, per quam præventi potestas exclusa censeatur. *Soc. in c. propos. n. 8. de for. comp. in ant. annot. ord. p. 2. tit. vbi Imperator jurisdictionem Cameræ excitare dicitur. Heyg. p. 1. q. 9. n. 35. Fr. Clapp. dec. fis. caus. 8. q. 1. Menoch. 2. præ. 16. n. 1. Mat. Steph. lib. 2. de jurisd. c. 1. n. 2. n. 224.* Negantes vulgare apponunt, Exceptionem firmare regulam in casibus non exceptis. *l. quesitum. §. denique. de fun. inst. l. nam quod liquida. §. f. de pen. leg. Cagn. in l. 1. n. 37. de R. I. CCræ. Imol. Pan. And. in c. ex parte. de af. deleg.*

30. Denique mens concedentis jurisdictionem semper inspicienda. At mens Imperatoris non fuit generalem litium concurrentiam introducere alioquin hoc expressisset, nec vnicū excepisset casum, imò omnes concedentes simul essent concurrentes, quod absurdum. Ergò *l. si quis §. 1. de pænis. Ecl. c. pastoral. de off. deleg. Olden. con. 38. col. 5. Bl. con. 148. Gram. dec. 30. Matt. de Afflic. dec. 40.* Alij tribus verbis litem

item dirimi posse credunt, Concurentiam conducere Reipub. & privaris hominibus, vi potentum oppressis : usu vero magis & facto principum proprio, quam verbis constitutionum probari. Pet. Heyg. p. 1. q. 9.

Quidquid sit ex hac controversâ Cæsaris, & Camerae Imperialis 31. concurentia, & occurrunt lites publicæ, & decurrunt lites privatorum inexpeditæ, donec hi præcurrant & morte præripiantur, lites immortales maneat. Cui funestissimo patriæ nostræ malo, nisi benevolentia Cæsaris, & correspondente statuum obædientia occurratur, verendum ne plures Provinciæ ab hoc augustissimo corpore se avellât, sicut avulsæ sunt Borussia & Livonia à Polonis. Peuc. 5. chron. pag. 1274. Mechov. lib. 3. c. 34. licet Albertus Dux Borussia à Camera impeali adhuc proscriptus fuerit. Sleida. lib. 8. p. 176. Schonborn. lib. 5. pol. c. 7. Helvetia & Belgium. Paurmeist. lib. 2. de iurisdic. c. 4. n. 29. Metis à Gallis, & aliæ.

Imò de facto omnes ferè hodierni seculi Reges atque multi Du- 32. ces se ab imperio Romano ejusdemque jurisdictione subtraxerunt. Rex Hispaniarum, testibus Hispanis. Alph. Alpharez. in spec. Rom. Pont. c. 31. n. 2. Covar. in c. peccatum 2. par. rel. §. 9. de R. I. in 6. Gomez. in §. fuerat. n. 5. Inst. de action.

Rex Galliarum, testibus Gallis. Chass. in cat. gl. mund. p. 5. cons. 30. Duar. de Feud. c. 1. Rex Angliæ & Scotiæ. teste Benev. Strac. de mercat. p. 4. nu. 27. & Pet. Gilkem. de præsc. p. 3. c. 6. n. 86. Rex Poloniæ. Pet. Royzius. dec. Lituanicâ. 3. n. 3. Matt. Cuno. de pact. lib. 1. c. 6. nu. 246. Reges Daniæ, Norvegiæ & Sueciæ. Laur. Kirchou. tom. 4. var. con. 17. n. 28. Dux Sabaudia. Claud. de Battand. tr. de legit. art. 13. n. 34. Ant. Sola. ad Comt. Sabau. in præm. gl. 1. n. 16. Magnus Dux Hetruriæ. Rol. à Valle. tr. de Iur. dot. q. 3. n. 4. Dux Venetiarum & Genvensis. Ioh. Ceph. con. 32. nu. 5. lib. 1. Denique civitates Italiæ, & patrimonium Petri. Car. Sigon. lib. 4. de Reg. Ita. fol. 100. Boter. p. 2. Cosmog. lib. 4.

Tot tantæque potentissimæ provinciæ, melioribus sine dubio 33. nervis antiquo corpori adhuc cohærerent, aut aliquâ ex parte recuperari possent (quicquid statuatur Alberic. lib. 1. de iur. bell. c. 23. quod Imperator non agit ad ea quæ ante secula fuerunt imperij) si supremus omnium Monarcha Imperator Romano-Germanicus supremam imperij curam solummodo ageret, remotis privatorum litibus atq; malitijs, ad Cameras Serenissimæ suæ Maiestatis remittendis.

Frider. *in præf. lib. 1. proc. Cam.* Tho. Paurmeist. *lib. 2. de jurisdict. imp. Rom. c. 4. n. 52.* ubi refert Exemplum Ottonis Magni, qui totam Italiam & Siciliam imperio restituit. Fridericus. I. Daniam Romano reddidit orbi. Ott. Frising. *lib. 2. c. 21.* Munst. *lib. 3. Cosmag. c. 24.* Verum enim est illud Gallicum: *N' estans plus soub l' empire, se sont empires.* Schonbor. *lib. 5. pol. c. 7.*

34. Interim Cameram in consortium imperij assumi non præsumitur, sed ipsi Camerales suos principales imperij consortes repræsentant, & litibus Germ. decidendis vacant: quod si lites Ducatum aut Civitatum suboriantur, aut Principum præscriptiones, meritò ad Cæsarem, tanquam meritissimum imperij Caput remittuntur. Sleid. *lib. 24. de March. Alb.* Non enim ea quæ Reipub. statum directè attinent, committenda sunt sanctiori consilio, litibus disceptandis occupato. Bodin. *lib. 3. de Rep. c. 1.* Hip. à Collib. *in consil. p. 38.*

35. Has litium Cameralium causas recolligere volumus, cum studio veritatis, tum amore Germaniæ, quam mortalis morbus invasit: cui nisi subito salutari antidoto subveniat, mors indubiè sequetur, ut ait Cusan. *lib. 3. conc. cath. c. 32. de imperio Germanico.* Non animo disputandi de Cæsaris Majestate & Cameræ imperialis potestate aliquid dictum, quod nihil aliud esset, quam in solem ipsum intueri, & detrimentum visus accipere. Claud. Cantium. *con. 1. n. 129.*

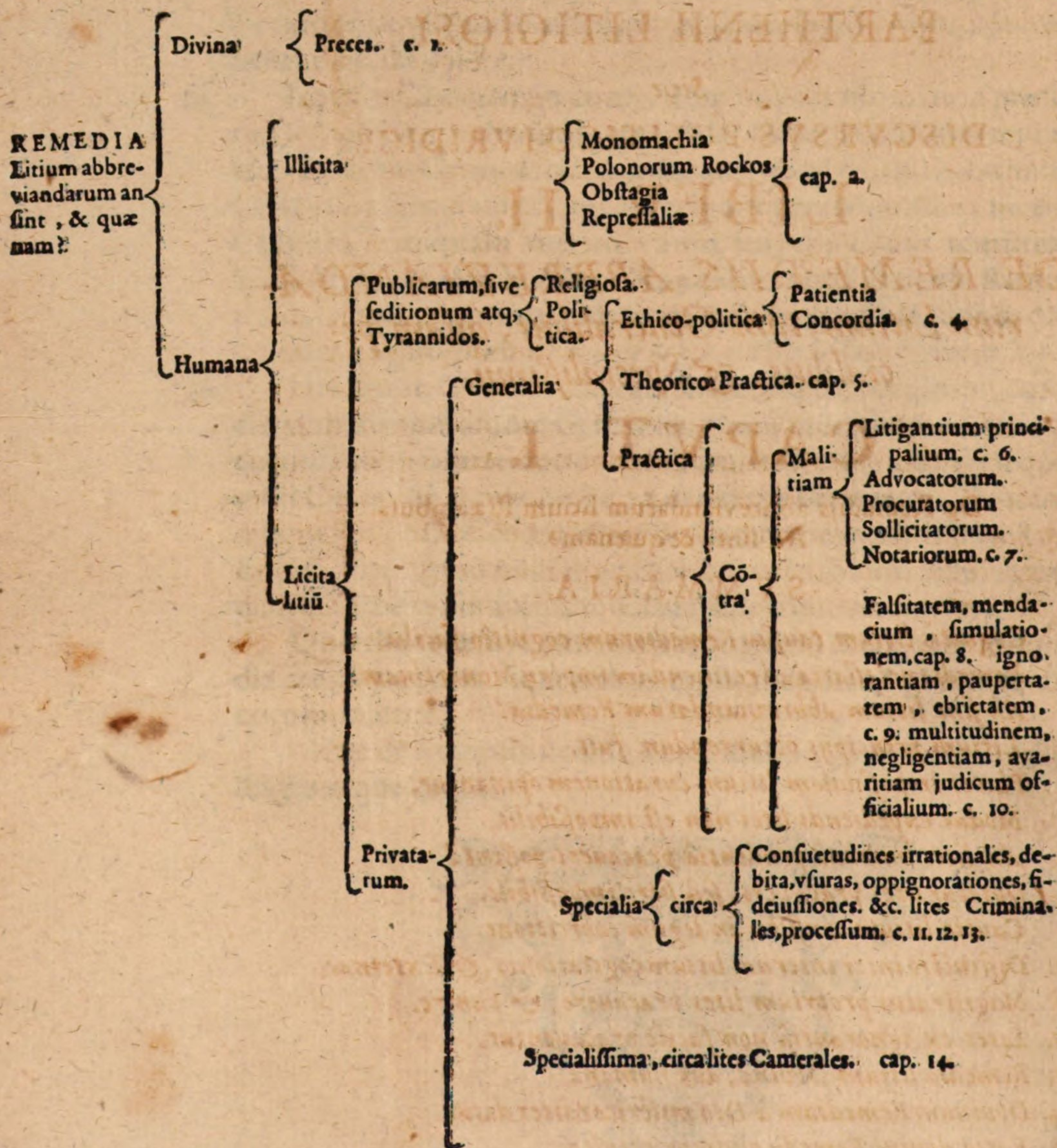
Qui rebus præficiuntur, melius cogitent, & cogitata forsitan media atque remedia sequentibus explicanda haud gravatim nobis communicent.

Hæc de litigiosis nostris seculi malitijs, & malitiosis ejusdem litigijs atque causis.

TABVLA II. TOTIVS PARTHENII LITIGIOSI, SIVE DISCVRSVS POLITICO IVRIDICI.

LIBER SECVNDVS.

PARTHENII LITIGIOSI

Sive

DISCVRSVS POLITICO-IVRIDICI

LIBER II.

DE REMEDIIS ABBREVIANDARUM
Litium, tam Generalibus, quàm spe-
cialibus, & Specialissimis.

CAPVT I.

De Remedijs abbreviandarum litium Præambula.
An sint, & quænam?

SUMMARIA.

1. Cognitis litium causis Remediorum cognitio facilis.
2. Remedia necessaria ad retinendam imperij Monarchiam.
3. An sint litium abbreviandarum Remedia?
4. Litium principijs occurrendum fuit.
5. Plures impossibilem litium curationem opinantur.
6. Modus expediendi lites non est impossibilis.
7. An lites humanâ prudentiâ præcaueri possint?
8. Optatur lites præcaueri, sed fieri impossibile.
9. Cautio litium consistit in legum coërcitione.
10. Distinctio inter internas litium cogitationes, & Externas.
11. Magistratus proprium lites præcauere, & punire.
12. Lites ex ignorantia non facile præcauentur.
13. Remedia litium Divina, aut humana.
14. Divinum Remedium à Deo misericorditer datur.
15. Ratio divini Remedy videtur occulta.
16. Requisitum est ora tu, ut Deus lites auertat.

17. *Litigantium stulta temeritas, & negligentia.*
18. *Seculum Litigiosum insequitur seculum Epicuraum.*
19. *Formula precationis pro litibus avertendis.*
20. *Humana juris Remedia recensentur.*
21. *Vigely Remedium LC. ratio h. e. status causæ.*
22. *Fabri Remedia, Compromissum, & serialitis cogitatio.*
23. *Damhouderi 4. litium Remedia recensentur.*
24. *Iudicium, & cognitio prætoris quomodo differant.*
25. *Remedij ordinarij & Extraor. confusio lites parit.*
26. *Ordinarium litium Remedium quid.*
27. *Extraordinarium litium Remedium definitur.*
28. *Auctoris incerti Remedia 15. recensentur.*
29. *Adami Kelleri 7. litium Remedia traduntur.*
30. *Mynsingeri Remedium circa juris civilis prudentiam.*
31. *Magni Pegely nova Remedia in Vtopiâ speranda.*
32. *Iessonij Remedium, ut Theologi lites detestantur.*
33. *Auctoris Remedia distribuuntur, & subdistribuuntur.*

1. **S**UPERIORE libro litium tam publicarum, quam privatarum sive forensium causas consideravimus, generales, speciales, & specialissimas: quibus cognitio, facilem Remediorum cognitionem esse tradit Aristot. *lib. 5. pol.* & Arniseus *lib. 2. pol. c. 5.* quia à contrarijs desumi debent, cum contraria sint contrariorum Remedia. Galen. *in lib. Meth.* Et contrariorum eadem disciplina atque ratio. *l. 1. de his qui sunt sui vel alien. jur. l. ult. §. ult. de leg. 3.* Ever. *in loc. à cont. n. 1.* Schrad. *de feud. n. 10. sect. 14. n. 47.* Welsenb. *con. 3. n. 11.* Sicut enim ad Medicum spectat consideratio & sanitatis & ægritudinis: Ita politicum intueri oportet, non solum quæ pestes, sed etiam quæ Remedia sint, veluti alexipharmaca civitatis. Cas. *lib. 5. polit. c. 1.* & Arist. *4. pol. c. 2.* Et saltem in eo differunt, quod Medici Remedia longè vivendi: Politici benè vivendi tradant. Hæc omnium necessaria Remediorum cogitatio atque cognitio, quibus languidum & morbosum SS. Imperij corpus curetur, nisi tempestivè & providè suscipiatur, & malitiosa litium tam publicarum quam privatarum pestis expellatur, verendū ne modo singuli homines, domus, familiæ, civitates, regiones affligantur: sed & Monarchia, si quæ superest, à Principibus Germaniæ, quantum

quantum perimanissimorum hostium potentiam, & impressiones
 licuit, haftenus possessa & defensa, teste Paul. Merula 2. *Cosmog. lib. 1. c. 6. circ. f.* summo Imp: dispensatore ita dirigente, hoc infauſto ſecu-
 lo nobis eripiat, & in alios ſine ſpe recuperandi transferatur, cuius
 ſumma putatur felicitas Oblivio. *Vid. de Monarch. Rom. Treutl. diſp. 1. 8. 5. ubi ait, omnes ferè fateri.* Matt. Drefſer. *de 4. Monarch. Heyg. par. 1. q. 2. n. 21. ubi Bodin. in M. H. cap. 6. & 2. de Rep. c. 6. refellit, qui Mo-
 narchiam Germanorum negat.* Nos præambuli loco duo præmitte- 3.
 mus. 1. An ſint? 2. Quænam ſint litium abbreviandarum Reme-
 dia? Quoad prius, credamus vix & ne vix ſperandum, vt litium ma-
 teria radicitus evellatur, quarum ſcilicet altiffimas radices cæca mor-
 talium improbitas, & avaritia multorum animis infixit: & minima
 sæpè ſcintilla in maximum exuberavit incendium. Anton. Fab. *lib. 9. Cod. for. tit. 22. Arist. 5. pol. pag. 404. Scip. Amirat. lib. 18. diſc. pol. c. 10.*
 Sicut enim ſumptus, qui ſenſim erogatur, non ſentitur, vt in multis
 Regnis patet, quæ primò agrum, mox ſylvam, mox aliud quoddam
 vectigal in cænobia & Sacerdotes contulerunt, donec ſeipſas exhau-
 rirent: ita prima litium cauſa, cui ſine negotio obviam iri potuiſſet,
 tamdiu latuit, & occulte Reipub. vnum membrum poſt aliud eroſit,
 donec tandem omnes Remediorum vires ſuperarit. *Arist. 5. pol. pag. 434. Sturm. ſerm. 2. de bello cont. Turc. Quirin. in orat. ad Paul. V. & a-
 lij litis Venetianæ nuperrimè agitata ſcriptores.* Propterea quod Medici 4.
 ab Ovidio deprompterunt,

*Principijs obſta: ſerò medicina paratur,
 Cum mala per longas invaluere moras.*

Id ad cauſas litium eò magis trahendum, quod Polyb. credat,
 altius jam progreſſam ſeditionem, ſicut & litem, eſſe incurabilem.

*Litigijs obſta: malè iuridicina paratur
 Cum lites longis invaluere moris.*

Vnde rectè Tacit. 14. Annal. Sæpè modicis remedijs primi mo-
 tus confederè. Cic. 5. Philip. Omne malum naſcens facilè opprimi-
 tur: inveteratum fit plerumq; robuſtius. Et AElia. lib. 14. maximo
 honore putat afficiendos, qui naſcentibus malis occurrere, & ea,
 priusquam virium ſit facta acceſſio, extinguere ſciunt. Lites vt nunc
 propagatæ, ceu vites & arbores:

*Quæ præbet latas arbor ſpecialibus umbras,
 Quo poſita eſt primùm tempore virga fuit.*

Tunc

Tunc poterat manibus sumptâ tellure revelli,

Nunc stat in immensum viribus aucta suis.

5. Ita multi opinantur impossibile esse, ut infinitis & immortalibus hodierni seculi malitijs atq; litibus Remedium aliquod efficax adhiberi possit. Optant tantum eam litigandi formam excogitari, quæ vel repugnantibus litigatoribus possit efficere, ut spatijs temporum brevioribus lites concludantur. Ant. Fab. *lib. 9. Cod. for. tit. 22.* Plures verò tam malitiosi existunt, & affirmant irrationabile ut lites & maleficia diminui possint, quia hac ratione Reipub. gubernatio infinitæ multitudini quæ lites tractat, damnosa esset. Sed hoc non minori stultitiâ dictum, ac si dixissent in Repub. morbos esse optandos, ut medici multum lucrentur. Giov. Ant. Palaz. *p. 4. del governo di stato c. 14.* Quamvis itaq; difficile sit, principium mali litigiosi, præsertim latenter subrepentis cognoscere, & cognitum radicitus extirpare: Arist. *5. pol. pag. 437.* Tamen modus expediendi lites non est impossibilis, *il modo di far giustitia spedita è di troncar tantè dilationi Sarebbe cosa degna d'esser messa in consulta d'huomini grandi,* inquit Giov. Boter. *lib. 1. della rag. di stato. p. 38. & segg.* Et Antimach. *lib. 3. comm. theor. 35.* judicat, istam litium nimis foecundam fruticationem, & pervicacem luxuriam compesci posse. Valen. Borgias *apud Machiav. de princ. c. 14.* morti proximus in lectulo dixit: Se adversus omnia pericula, quæcunq; sibi evenire possent, multò antè remedia quæsi visse, præterquam adversus mortem.

Explicatâ igitur quæstione, utrum litigiorum ortus sive abortus humanâ providentiâ præcaveri & impediri possit, aliquot litium abbreviandarum Remedia adducemus, Deo ducente & docente. Sicut enim adversus morbos multa remedia Medici: ita & adversus lites sive controversias civium multa quoq; ICti & Politici, auxilia & remedia reppererunt. Giph. *in prol. tr. de jud.* Proinde & nos nisi toti morbo, saltem aliquibus particulis remedium apponere experiamur. Scip. Amir. *lib. 12. dissert. pol. c. 3. in pr.*

7. An lites humanâ prudentiâ præcaveri possint, non immeritò dubitatur. Tanta enim perfectio quæ nullas agnoscit lites solius est Dei, ut Entis perfectissimi, in quo omnes perfectiones existunt. Orde-laph. *ad l. fin. n. 168. de R. V.* Giov. Ant. Pazaz. *p. 3. del gover. di stato. c. 24.* Anabaptistæ dum perfectionem quærunt, & lites nolunt, rerum omnium confusionem inducunt, & perfectionis colore totum Christianum

Christianum orbem nituntur turbare, & evertere, *ut ait, Zepper. de ll. Mosai. lib. 2. c. 5. in f.* Nonnulli ex Philosophis somniant ὅτι πάντες ἄνθρωποι φύσιν γινόμενον, ὁρῶντες γίνεσθαι, sed errant ex sententia Possidonij. Seign. de Pibrac *la 1. remonstr. pag. 41.* Quod si enim omnes probi essemus, non indigeremus politiâ, legibus, magistratibus, litibus, aut earum remedijs, sicut Arist. 8. Eth. 1. ratiocinatur: Si omnes essemus amici, nullus esset locus IUSTITIAE. Propter hoc enim conduntur statuta, ut humana coërceatur audacia, & inter improbos Innocentia securitate loetetur. Stat. Polon. *lib. 1. c. 2. a. 3.* Isidor. 5. *Etymol. o. facta. 1. dist. 4.* Arnise. *lib. 1. doct. pol. c. 2. pr.* Optandum quidem 8. esset, nos planè & plenè perfectos fieri, lites cessare, & de rebus bonis homines malitiosè litigiosos persuaderi posse: tamen ad ea quæ firmiter statuenda sunt, non satis est optabilia esse, sed illud quoque circumspiciendum, an ne ut optantur, ita etiam fieri à nobis possint in hac naturæ imbecillitate & imperfectione. Tollatur ergò ex hac vita imbecillitas, tollantur defectus, perficiatur humana natura, nullæ sint occasiones suspicionum, sint deniq; sincera & inculpata omnia, ita neque litibus, neque judicijs, neq; iurejurando erit opus. Ierem. Setzer. *lib. 1. de juram. c. 2. n. 32.* At illud est impossibile, cum homo sit omnium animantium argutissimus vel versutissimus, simul & moribus diversissimus, qui naturâ lites amat. Vnde Nazianz. dixit: Hominem regere est ars artium, scientia scientiarum. Christ. Ohem. *in disc. jur. pol. c. 2. n. 42.* Non enim homo homini Deus, sed lupo, fera bestia, & quovis angue pestilentior Scalig. *exer. 33. 189. sect. 5.* Piccolomin. *mor. phil. grad. 1. c. 33. & seq.* cuius perfectio in summam imperfectionem, & virtus in vitiositatem degeneravit, Heyg. *par. 2. q. 38. n. 4.* Ergò difficile, imò ferè impossibile est remedium, modis omnibus præcavere, ne lites ullæ inter homines nascantur, aut natæ citius abbrevientur. Cautio illa consistit in legum coërcitione, 9. quam potentia custodit, & exequitur. Oportet enim quod appetitus noxius freno legis teneatur, adulteria, furta, parricidia, rapinæ, & similia delicta cohibeantur, deceptiones, quæ per contractus, pravitates usurarias, monopolia, ludos taxillorum, & huiusmodi fiunt, eradicentur, tollantur exorbitantiæ, quæ in expensis nuptiarum, exequiarum, pretiosarum vestium, & similibus, ut optimè & Christianè monet Cusan. *lib. 3. de conc. cath. c. 40. in f.* Cyprian. *inc. 23. q. 5.* Antimachiav. 3. *com. theor. 35.* existimat, non tam constituendis, & finien-

- dis inter subditos ortis litibus, quam ne oriantur prohibendis condendas principi leges. Alioqui prompta expeditio causarum oblique multiplicandis litibus occasionem materiemque præberet. Ergo ut huic incommodo occurratur, abbreviandis, & radicitus evellendis litibus bonæ leges necessariae sunt, auctore Lycurgo aut Solone.
10. Hæc cautio si diligentissime observaretur, forsitan aut nullæ aut pauciores essent lites: sed ut ille apud Plautum ait: sæpè cautor cautus est, ubi hæc cautio, ibi alia captio, ubi lex inventa, ibi fraus legis invenitur, & ita lites in infinitum usque protrahuntur. Giov. Ant. Palaz. *par. 3. del governo di stato. c. 26.* distinguit inter internas litium cogitationes, & externas. Priorum iudex Deus, cum cogitationis pœnam nemo patiatur. *L. cogitationis. 18. de leg.* Sed postquam ad effectus perducantur, & externæ maleficiorum lites inde nascantur, statim succidendæ sunt in herba, ut ait Aristot. & armanda jura adversus delicta, & litigia enormia. Ohem. *in prin. jur. lib. 4. p. 169.* Min. Cels. *de hæret. cap. sup. non affic. Sect. 3. fol. 180.* Heyg *p. 2. q. 38. n. 14.* Sic lites facile præcaveri possunt, quæ à pravâ hominum voluntate dependent, ut freno legum coercerentur, & puniantur. Oderunt enim peccare mali formidine pœnæ. Pœnarum irrogatione lites præcaventur, peccata coercerentur, tollitur improbitas, innocentia conservatur, consolatio-
11. nem hauriunt illi, qui injuriam passi sunt. Oldrad. *con. 1.* Magistratus igitur proprium est lites præcavere, pœnas infligere fontibus, & hortulanos imitari, herbas tollentes noxias ut crescant vtilis. Heider. *lib. 3. pol. c. 16.* Saxo. *lib. 14. hist. Dan.* Ioh. Gerhard. *dec. 6. qq. pol. 1.* Quod si parcat malis, nocet bonis, & fovet lites. Camer. *1. med. hist. c. 100.* Vnde mos Germaniæ non adeò improbandus, pœnas publicè infligi, & cadavera in patibulo relinqui. 1. ne suspicio iniuriæ suboriat contra magistratum: omni enim populo inest quiddam malignum, & querulum in principem. Lips. *4. polit. 11.* 2. Supplicium in superrepræsentatum, non mediocriter retundit audaciam & malitiam simili morbo laborantium. Philo. *de spec. ll. ad 6. & 7. præcipit.* P. Heyg. *p. 2. q. 37. n. 38. arg. Gen. 40. vers. 7.* Sic mendacia sunt ex voluntate hominum: Ergo ne lites inde oriantur, ita præcaveri potest, si mendacij pœna exasperetur: & paupertas hominum sublevetur beneficentiâ legum.
12. Lites reliquæ ex ignorantia facti provenientes, non facilè præcaveri & impediri possunt, quia voluntas in antiquioribus aut propter mortem, aut distantiam absentium dubia est, donec
- per

per signa ad certiolem veritatis intellectum perveniat, tunc lites citius terminari & abbreviari possunt. Neque lites ex ignorantia rationum facile præcaveri possunt, ob humani intellectus debilitatem, qui omnium rationem reddere nequit. Si lex scripta sit, ignorantia allegari nequit: si minus scripta, aut minus frequenter practicata, decisio litium remittitur ad principem, qui abbreviare & potest & debet. *Giov. Ant. Palaz. par. 3. del gov. di stat. c. 25.*

Quidquid sit, mera & vera impossibilitas præcavere, ne lites omnino nascantur, modò natæ litium frequentia, multitudini, & immortalitati remedijs saluberrimis occuri posset. Quod si & hoc impossibile videatur, cessantibus humanis auxilijs atque Remedijs, incipient divina. Sunt enim primò Remedia abbreviandum litium Divina, aut Humana. Divina nobis conferuntur à causa prima & absoluta, nempe à Deo, in cujus manu sunt mortalium corda & voluntates hominum, qui absolutâ potestate omnium corda & studia, quocunq; voverit, inclinat & dirigit, adeò ut cum suos punire voverit, eos non minus litibus & diffidijs, quàm morbis ac reliquis adversitatibus coërceat. Cum verò suos ad mutuam concordiam, & felicitatem terrenam provehere voverit, ipsorum animos à litium studijs absterret, & ad fraternam concordiam inducit. *Damh. in pr. rer. civil. Ioh. Bapt. Magon, de rect. patroc. rat. c. 61. nu. 4.* Vnde Ant. Sola. *ad const. Duc. Sabaud. rub. de jud. gl. 1. verb. ob causarum civilium abbreviationem. nu. 4. & 5.* iudicat, lites esse quartum flagellum Dei, quod divitibus applicetur qui pestem fugiunt, fame ditescunt, bello triumphant. Hæc est divina ratio in summo omnium principe Deo constituta, quæ cuncta disponit, ut ait Boëtius, & permittit lites cum publicas tum privatas. Sicut usus est Deus Pharonis & Attilæ ministerio ad plectendum & flectendum, quorum ultimus Dei flagellum dicebatur. Hæc est voluntas Dei occulta, uti Christus de dissidio & excidio Hierosolymarum dicebat *Luci. 19. & 21. Mar. 13. Matth. 24.* Hoc est unum & summum providentiæ Divinæ remedium, quod à nobis commonstratur, sed à solo Deo misericorditer cui vult contribuitur *Ioh. Bap. Mag. d. c. 61. num. 4. ex Damhoud.* Ergò non sufficit litigaturientes putare atque clamare,

Sic fuit in fatis tot lites perdere gratis,
quasi fatalia sint litigia, & non potius fatualia. Sed & imploranda est potentia Divina, & prudenter optimis medijs atque Remedijs

utendum. Nullum numen abest si sit prudentia, ait Poëta, cui addit Arnis. lib. 2. doct. pol. c. 5. in f.

Et si perpetuo cælum clamore fatiges.

In hoc enim litium abbreviandarum remedio divino, requisitum est necessarium, ut Divinis & placidis Dei instinctibus morem geramus, & obsecundemus, sic ut ad ipsius mitem inspirationem corda non obduremus in litibus atque malitijs. Magon. d. c. 61. n. 4. Imò Deum cotidiè precemur, ut lites procul à nobis avertat, non aliter atq; pestem, famem, & bellum, sicut in hymnis ecclesiasticis canitur:

Dissolve litis vincula

Adstringe pacis fœdera. Item:

Nè litis horror insonet. Nec non:

Extingue flammæ litium.

refert. Hier. Gonzalez super reg. 8. Cancell. §. 7. proëm. n. 17. Sicut & in nostris ecclesijs, pro optata litium difficilium diremptione preces publicæ interponi solent.

17. At quotusquisq; est litigaturientium, qui de hoc salutari & præsentissimo litium abbreviandarum remedio cogitat? ita quisq; vivit, ut non aliam vivendi causam habere velle videatur, nisi ut litiget, sic tamen litigat, quasi ad eum nihil pertineat, sat citè liti se ad futurum existimans, si ad alia interim divertat negotia, posthumam obtentur sententiam. Ant. Fab. lib. 9. Cod. for. tit. 22. Ostulta litigaturientium capita, helleboro purganda nigro, quæ pro capite cucurbitam, & peponem loco cordis habent, ut est proverbium apud Tertull. lib. 4. adv. Marc. c. 40. Resipiscite igitur ò litigiosa hujus malitiosi seculi capita, ad Deum omnis concordie fontem vos convertite, & eundem medullitus rogate, ut lites cum publicas tum privatas, præsertim à litigiosa patriâ avertat, ne ad Epicuri castra pleno cursu contendamus, ut testantur annales Ecclesiastici, seculum litigiosum continuò insecutum esse seculum Epicuræorum. Ioh. Gerhar. in cor. qq. pol. thes. 13. Religio in omnibus ferè litibus publ. prætenditur, & Regio putatur, ut inquit Boter. p. 2. Cosmog. lib. 3. vix hodiè inveniri vllum bellum, vllam seditionem, vllam litem, cui non Religio prætexatur, quamquam Scip. Amir. lib. 3. disert. pol. 10. restè ostendat: offer cosa scelerata ricuoprissi i nostri disegni, sotto il Zelo della religione.

19. Tu summe pacis arbiter, Deus Optime, Maxime, potentiorum pectora ad pacem probè colendam flecte & dirige: dissolve litis vincula,

cusa, adstringe pacis foedera : Tu tristes inimicitias, sanguineumq; illud Bellonæ flagellum, lites cum publicas tum privatas, quibus defoedatur florentis imago imperij, discute, & extingue flammæ litium: Tu sub vmbra alarum tuarum nos protege. Sic gratâ mente tuas in omne ævum prædicabimus laudes, & vivemus absq; litibus & malitijs. Schonbor. *lib. 6. polit. c. 40. inf. Arnis. lib. 2. doct. pol. c. 1. monitorij loco subjungit Oraculum Sybaritis, quod refert Athen. 12. diss. c. 6.*

Semper eris felix venerans gens numina Divum:

Donec plus superis fueris venerata virum quem,

Intima seditio, tunc & tibi prælia surgent.

Hujus seculi felicitatem exoptat M. Iacq. Faye. *la. 3. remonstr. pag. 162.* vt Deus, qui vivendi ordinem antiquitus dederit, nunc benè vivendi largiatur. *Die seu proposa de descendendre luy mesme icy bas, à fin d' apporter un REMEDE esgal, & convenable à ce DISCORDE:* Deus proposuerat in terram descendere, vt inordinationi conveniens Remedium ordinaret. Hæc de primo litium abbreviandarum Remedio. Sequuntur humana, partim à Dei vicarijs Imperatoribus, partim ab alijs hominibus inventa, vt sunt Remedia & auxilia juris, Cognitio Prætoris, *l. 1. §. 2. de R. V. t. tit. de extr. cognit.* Edictum, Pactum, transactio, quibus lites finiuntur. *l. non minorem. 20. C. de transact.* Manus militaris, *l. 6. §. qui resti. de R. V.* Arrestorum remedium : Imò permittitur interdum, sed ægerrimè, vt suâ quis auctoritate jus dicat, & litem dirimat, *l. 3. C. de pign. l. 9. C. sol. matr. l. pen. C. de pign. act. l. 2. ex quib. cau. mai. l. si alius. 7. §. bellis. quod. vi aut clam. l. 1. de int. act.* Giphani. *in proleg. tr. de jud.* ait, se posse juris remedia ferè triginta adferre. Nicolaus Vigelius inter humanalium abbreviandarum Remedia, vnum sufficere existimat, veram litis contestationis explicationem, h. e. verum causæ statum indagare, & isto cognito litis decisionem maturare. Plurimum enim ad lites expediendas hæc vna res valeret, vt *inquit in præfat. lib. de lit. cont. pag. 533.* In dem Richterbüchlein / & alibi passim. Hujus operam & Remedium non solum laudat *Auct. disc. Vom Justitienwerck. p. 74.* sed & sequuntur *Obrecht. diss. 3. de Rei vind. the. 155. Reusn. in βεαχvi oy. inst. jur. civ. lib. 4. c. 12. in pr. Ioach. Steph. in pol. démon. c. 18. p. 397. Goth. ad Lun. C. de lit. cont. Galli inquit: lors que le proces est instruit, & prest à juger: h. e. quando processus est factus & proximus ad judicandum. Speck. cen. 2. clas. 4. q. 15. n. 1. ait eleganter*

- explicasse & declarasse Nic. Vigeliū. Iurga-valentinus *Wynthet. in disp. de litis contesta. c. 3. th. 16.* & Legibus & rationibus adversari hoc
22. ipsius Rem. ostentat. Ant. Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22.* duo vice Remediū tradit. 1. ut Compromissi & transactionis prius, quàm litis viam tentare litigatores jubeantur. 2. ut quisquis litigandi votum gerere mallet, injunctam sibi videret necessitatem, de lite statim atq; mota esset, non nisi tanquam de re omnium maximè maximè serià & importunà cogitandi. Sic enim alterutrum evenire necesse esset, ut vel tardius, rariusvè litigandi consilium hoc metu susciperetur, vel suscepti tam litigiosi mali executio citius expediretur. Nulla siquidem lis tam longa esset, quam non tertio, aut quarto ad summum, ne hyperbolici videamur, sexto saltem mense finitam audiremus. Hæc Fabri Remedia quæ commendat Barth. Musculus. *clas. 1. succ. conu. mem. 3. n. 46.* Damhoud. *in pr. civ. quadrifaria litium abbreviandarū Remedia sibi illucescere ait* 1. Divinum. 2. ut litigaturi litiū molestias, sumptus & dispendia prius expendant, quàm litem incipiant. 3. Remedium apud ipsos Advocatos & procuratores consistere arbitratur. Ultimum in ipsis magistratibus & superioribus iudicibus. Ioh. Bap. Magon. *de rect. patr. rat. c. 61. nu. 4.* Giphā. *in proleg. tr. de jud.* Remedia abbreviandarum litium dividit in publica & privata, ut transactio & iuramentum. *l. 1. de iurej.*
24. Publica litium abbreviandarum Remedia Iustinianæa duo sunt præcipua, Cognitio Prætoris. & Iudicium. Quæ licet confundantur, differunt tamen primò quòd Iudicium sit Remedium juris ordinarium: Cognitio Prætoris verò extraordinarium. *l. qecunia. 178. §. actionis. 2. de V. S.* Sueton. *in Claud.* alium, inquit, interpellatum ab adversarijs de lite propria negantem cognitionis rem, sed ordinarij juris esse. Vnde in Const. Imp. Caroli V. & Ferdinandi, distinctio litium in ordinarias, & extraordinarias sive causas cognitionis. 2. Magistratus Cognitionis causas; iudex judiciales sive ordinarias cognoscit. *lib. 13. §. 1. de minor.* 3. In iudicijs necessaria est actio, & litis contestatio: in cognitionibus non item *l. 24. de minor.* 4. Causæ cognitionis non sunt multæ, sed iudiciorum plurimæ, ut videre est apud Hotom. *lib. 7. observ. 4.* Noë. Meurer. *lib. 3. de jud. Cam. Vult. 2. J. R. 34.* Denique de his, quæ in iudicio petuntur, sententia, de alijs Decretum proferri solet. *l. quamvis. 50. de acq. rer. dem. l. 2. C. si ut omis. hered.* Sed hac in re passim hodiè in foro peccatur, ubi non observatà cognitionis

cognitionis & iudicii differentiâ, semper actio sive libellus admonitionis adhiberi, & ita iudicium ordinarium cum extraordinario Remedio confundi solet, quæ confusio litium diuturnitatem parit immensam. Quamvis enim hodiè secundum Iustinian. omnia iudicia sint extraordinaria Remedia. § fin. *Inst. de Interd. l. pen. C. eod. ubi. Donel. n. 15. l. 1. C. de form. & imp. sub. Cujac. 5. obs. 17. Borch. in comm. Inst. ad tit. 13. lib. 3. de succ. subl. quasi per. bon. vind.* illud tamen intelligendum de formulis solemnibus, earumq; impetratione, non quod ordinarium Remedium omnino à foro recessit. *l. 2. C. de sent. & interl. Vult. 2. l. R. cap. 25. num. 18. clem. 2. de V. S. Giph. de div. jur. 6. 116. & seqq.*

Ordinarium litium abbreviandarum Remedium est, in quo so- 26.
lemnitis & legitimus ordo procedendi, formulaq; agendi & litigandi jure veteri observantur. *l. 2. §. proinde. 6. de R. I. e. quoniam. 11. de probat. Ant. Fab. 4. coniect. 7. Vult. 1. discep. schol. c. 1. & 2. Goed. ad. l. actionis. 34. n. 12. de V. S. Hen. Rauchdorn. in pr. crim. art. 2. vers. Das gericht wirdt vielfeltiger. Mar. p. 10. dist. 5. n. 1. ubi definit ordinarium iudicium, quod à iudice ordinario secundum ordinem novo jure præscriptum agitur.*

Extraordinarium sive summarium litium abbreviandarum Re- 27.
medjum dicitur, cum non ex præscripto ordine, sed officio iudicis per modum inquisitionis aut denunciationis, vel aliàs omiſſis solemnitatibus summarie, de plano, & æquitate, sine strepitu, & longo litis sufflamine, levato, ut ajunt, velo proceditur. *l. nec quiquam. 9. §. de plano. de off. proc. l. levia. 6. de accusat. Sich. ad rub. de iud. num. 7. Treutle. vol. 1. disp. 12. 6. 1. Vult. 2. I. R. c. 34. Specul. de off. jud. §. post. Mar. in spec. dist. 6. nu. 8.*

Auctor discursus Vom Justitiënverck. 15. litium abbreviandarum 28.
Remedia tradit. 1. ut lites in revisione pendentes ante omnia expediantur. 2. Plures Assessoribus Cam. adjungantur, ut conclusas lites definiant. 3. Processus in omni Instantia coarctetur, nec allegationes jurium permittantur, quæ iudex ipse scire debet. 4. Leuteratio abrogetur. 5. Appellectionis processus reformetur, ne deducta amplius deducantur. 6. Relationes litium semper & ubique in scriptis fiant. 7. Processus novus & brevior instituat. 8. Processus Cam. corrigatur. 9. Extraordinaria revisio cum ordinaria admittatur. 10. Sportulæ ne prohibeantur. 11. Ut litigatores ipsi jurent vnâ cum Advocatis.

- Advocatis. 12. Personæ, quæ judicijs præficiuntur, diligenter defendantur. 13. Executio maturetur. 14. lites Criminales citius tractentur. 15. Studium juris faciliiori methodo instituetur, & continuetur.
29. Adam. Keller. *lib. 2. de off. jurid. pol. c. 29.* septem litium abbreviandarum Remedia tradit. 1. vt litigaturus in primo termino articulos cum annexione Commissariorum exhibeat, & scripto probatorio renunciet. 2. Si literas censuales, vel alia instrumenta, vnà cum libello omnia producat, & concludat, si bonam foveat litem. 3. Commissarij petantur, contra quos excipi nequeat. 4. Si libellus articulatus exhibeatur, lite contestatâ respondeatur, & probetur, quidquid negatum. 5. Dilationes anticipentur potius, quàm retardentur. 6. Post attestationes publicatas properet ad conclusionem. 7. Nullitatem proponens, simul jura, gravamina, & iniquitatem deducat.
30. Mynsing. in præf. obser. ad Maximil. Cæs. hoc repurgandæ juris civilis prudentiæ Remedium non prorsus incommodum fore putat, si Imp. & Septēviri ex multis paucos optent atq; cōstituant, qui perspectis diligenter tam varijs qq. opinionibus, ijsque ad æqui boni libram appensis accedente imperatoriæ Majestatis, cæterorumq; imperij ordinum auctoritate pub. tandem statuunt, quid pro jure servari oporteat, quæq; sententiæ in judicando, & docendo sequendæ atque amplexandæ: Sicq; explosis aut certè repurgatis immensarum commentationum acervis, procellosisq; contentionum fluctibus sedatis, veri juris, germanæq; IUSTITIAE solidam effigiem postliminio reducere moliantur. Hoc Remedium sequi videntur Treutl. *vol. 1. disp. 1. th. 2.* Heyg. *ad §. omnes. n. 6. in proëm. Inst. Muscul. de succ. conu. clas. 1. concl. 2. n. 40.* Quod si non vacet totam jurisprudentiam integrum restituere, curent saltem conciliari dissidia nimis manifesta Iurisperitorum, & paucis definiri controversias, quibus scholæ & fora tot seculis tumultuantur, infinitasque turbascent. Myn. *in dict. præf.* vbi Decisiones ad hoc Remedium prodesse testatur. Denique Magn. Pegel. *in thesau. rer. select. pag. 6.* novam Iustitiæ administrationem fingit, vnde controversiæ humanæ, juridiciæ & alia, pauciores oriantur & postquam exortæ sunt, justè & citò dirimantur. Remedia promittit sequentia: 1. Iudices, qui lites non possint aliter finire, quàm justè & citò, ex quorum præscripto, visu & auditu omnia agantur. 2. Vt causa sive factum cum circumstantijs in continenti

menti patefiat, & feipfum in lucē proferat, citatio non requiratur, fed pars à parte requifita compareat. 3. Facto cognito Ivs verum, feu AEVITAS genuinna pateat. 1. ex naturali cujusq; rei iudicio, infig- ni ex Dei dono hominum dote *Phil. Comin.* quod naturale iudicium totum gubernat mundum. 2. Theoria vera, confiftente in tit. five præceptis BONORVM & MALORVM, & ex horum gradibus. 3. ex quibusdam constitutionibus & legibus. 4. ex confuetudine. Deniq; pronunciatum citò executioni mandetur. Posteriora quidem Re- media aliquid poffent: fed priora nō facile fperanda, nifi in Vthopia. Mirum, *inquit* War. de Erenb. *lib. 2. de fæder. c. 1. nu. 48.* quid homini de fchola Rostochiana Magno Pegelio in mentem venerit, dum inter alia arcana venditat & offert luminib⁹ mundi, litium Remedia in thefauro rerum nondum reperto.

Ioh. Ieffenius à Ieffen in epift. quadam dedicat. ad Illuftriffimum 32. Pomeraniæ Ducem PHILIPPVM poft multas de litibus querelas Remedium fufferit, fi facri Rhetores, pro ea quâ valent meritò apud populum auctoritate, commonitionibus fuis exitiofum hunc fo- renfium conflictum atrum cunâtis redderent & exofum.

Hæc funt litium abbreviandarum Remedia, quæ ab alijs tradita 33. hucusq; vidimus. Nos eadem distribuemus in illicita & licita, tam litium publicarum quàm privatarum. Hæc rurfum in Generalia Ethico-Politica, Theorico-Practica, & fpecialia. Specialia litium abbreviandarum remedia funt aut Curativa, vt Compromiffum; aut præfervativa, quæ confiftunt in remotione caufarum lites pro- creantium & protelantium. Nam & præfervationem ad Curatio- nem ex parte redigit Galen. *11. Meth. c. 2. inf.* Arnifæ. *lib. 2. doct. pol. c. 1.* Et remotâ litium causâ, removetur effectus. *c. cum. ceffante. de appel. c. cum infirm. de pæn. & remiff. Cothm. refp. 1. n. 589.*

CAPVT II.

De illicitis litium abbreviandarum Remedijs,
Monomachiâ, five fingulari litium certamine,
Polonorum Rokosz, Obftagijs, & Repreffalijs,

S V M M A R I A.

1. *Illicita litium Remedia poffunt efle varia.*
2. *Singulare litium certamen quomodo vocetur.*

Ll

3. *Germani*

3. Germani armis lites finiebant, quod Rampffrecht dicitur.
4. Moschoviâ, Angliâ, Daniâ lites armis finiuntur.
5. Exempla litis per duellum decisa.
6. Ratio huius Remedij ab eventu belli sumitur.
7. Inter Teutonicos circulo facto lites dirimuntur.
8. Singulare litium certamen violentum, & fortuitum.
9. Vindicta iusta legitimum est Remedium.
10. Fortuitum, cum vincatur is, cuius lis iustissima.
11. Furiosum est Remedium, quo Deus tentatur.
12. Hoc Remedium sub conditionibus revocatur.
13. Ganerby qui, & eorum malitia fuit Coercita.
14. Optatur ut primus in campo lites decidat.
15. Polonorum Rokosz quid, & quomodo castigandi.
16. Poloni ἀπὸ τῆς πολέμου aut Pol. h. e. campo in quo lites decidebant.
17. Litium decisio penes Reges, quibus Episcopi & Palat. detraxerunt.
18. Tribunalia Polonica videntur jure Saxonico.
19. Poloni olim Magdeburgum appellarunt, nunc ad Comitiam.
20. Woje Woda, & nuncij terrestres in Pol. qui sint.
21. Comitiam Pol. lites pub. & privatas expediunt.
22. Mala iustitia administratio causa tumultuum & seditionum.
23. Rokosz, Remedium barbarum, eiusdemq. origo.
24. In tumultu Remedium querere est turbatam aquam piscari.
25. Vulgus & multitudo nihil pacificum constituit.
26. Lites non arma, sed sapientum consilia tollant.
27. Obstagium Die Leistmanung quid sit.
28. Obstagium constitutione imperij prohibitum.
29. Obstagium lites accumulatur, non abbreviat.
30. Repræsalie quid? dicuntur & Winternamium qf: weiternehmen.
31. Origo repræsaliarum unde primò venerit.
32. Repræsalie sunt juri scripto contraria.
33. Iustitia denegatio in Repræsalis requiritur.
34. Repræsaliarum Remedium contra juris ordinem.
35. Repræsalie sui naturâ iniquæ sunt.
36. Impi & Reges Gallie repræsalias abrogarunt.
37. Repræsalie intra belli fines coercantur.
38. Indistinctè Repræsaliarum Remedium improbat.

§(:)§

LITIVM

LITIVM abbreviandarum remedia distribuimus in illicita & licita. Illicita litium abbreviandarum Remedia possunt esse varia, imò naturæ contraria, sicut eques Romanus è Vocontijs litigans apud Claudium principem, in sinu ovum anguinum ideò secum attulerat, ut magicis certè illicitis, omnibusque alijs potius artibus, quàm IVRE & LEGE in judicio litem vinceret. Quod scelus gravissimum Claudio visum est, ut inquit Plin. *lib. 29. c. 3.* Theod. Zvving. *vol. 18. theat. hum. lib. 5. vers. litigatorum iniustorum.* M. lacq. Faye *la 6. remonstr. pag. 229.* Sed ea referre tædiosum, ne dicam periculosum foret. Nos inter illicita litium abbreviandarum Remedia 2. referemus primò Monomachiam, sive singulare litium certamen, quo secum decertabant soli litigantes extra periculum reliquorum civium, Latini duellum, Galli querel, Itali questione, Germani kampff vocant, à campo, vbi communiter fieri solebat. Vit. Amerb. *in ann. ad Const. Card. const. 34 fol. 64.* Godelm. *lib. 3. de lam. mag. & venef. c. 5. n. 9.* Varro *lib. 6. de ling. Lat. Tholos. lib. 48. Syntagm. c. 16. n. 1. & seqq.* Heiminsf. *tom. 1. Const. Imperial. pag. 237.* vbi refert ordinationem des Kampffrechts. Hoc litium abbreviandarum remedium apud plerasque gentes vñtatissimum fuit, & adhuc est. Bodin. *lib. 5. de Repub. c. 1.* auctor est, Septentrionales populos VI & ARMIS subditos, ferè in officio continere; Australes religionis ac numinis metu; Cæteros AEquitate, & imperio rationis. *seq. Zepper. de ll. Mosai. lib. 1. c. 11.* Sic 3. apud Germanos veteres receptum fuit lites armis finire. Alc. *lib. 2. parerg. c. ult. & conf. 132. col. 3.* Gilm. *tom. 2. suppl. Cam. p. 1. vot. 15. n. 9.* Ratio, quia Germani belli-potentes magis, quàm sapienti-potentes esse voluerunt, ut Ennius de suis loquitur. Heig. *p. 1. q. 7. n. 32.* Kampffrecht ist bey den Deutschen in spännigen/verworren/vñ zweiffelhafftigen sachen von jeder Welt her in Gerichtlichem brauch vnd vbung gewesen/vnd ist auch keine Kenserliche oder Königliche Sakung zu finden/in welcher das Kampffrecht abgesetzt. Was in der Hoffgerichts Ordnung zu Rotweil *p. 5. tit. 3. §. 3.* von prohibition des Kampffrechts gelesen/ist per incuriam auß dem randt in den text gesetzt. lackier Pol. in prompt. juris ait, duellum abrogatum jure municipali. *art. 33.* Sed illud intelligendum de Rusticis, welche des Kampffrechts nicht sehic. Kampffrecht ist noch anno 1450. im Hoffgericht zu Rotweil Gerichtlich erkandt/zu Würzburg/Anspach/vnd mehr Orten in Francken gebreuchlich. Heiminsf. *tom. 1. Const. Imp. p. 315.* vbi te-

4. statur se vidisse. Sic in Moschovia lites armis finire adhuc vsitatum esse referunt Bodin. *lib. 4. de Repub. c. ult.* & Schonb. *lib. 6. pol. c. 73.* Sic Angliæ consuetudine invaluit, vt tribus potissimum modis sententiæ, quæ summum litibus finem imponunt, pronuncientur: In comitijs Parlamentarijs, in certamine singulari, & in iudicis conventibus. Thom. Smith. *lib. 2. de Repub. Angl. c. 6. & 8.* Sic in Daniâ olim Fronto Rex legem tulit, vt omnes controversiæ, & lites duello finirentur. Saxo Gramm. *in hist. Dan.* qui libro 14. testatur, Suenonem lites non prudenti iudicio, sed athletarum robori commisisse.
5. Theod. Zvving. *vol. 14. theat. hum. lib. 3.* Exempla litis per duellum decisæ apud Cuiac. *ad tit. 4. feud. l. 1.* Hotom. *ill. qq. 3.* Borchold. *de feud. c. 7. n. 50.* Tiraq. *de jure primog. q. 40.* Gramm. *dec. 1. n. 14.* Adferuntur etiam exempla Davidis & Goliath. *1. Sam. 17.* Artaxerxis & Cyri, qui ad singulare certamen vsq; proVecti regnandi libidine. Dio. Sicul. *lib. 14.* Menelai & Paridis. Homer. *Iliad. 7.* Horatiorum & Curiatorum: Edmundi Anglorum, & Canuti Danorum Regis. Pol. Virgil. *lib. 7. histor. Angl.* Hundiugi Saxonix, & Rohei Daniæ Regis. Krantz. *lib. 1. Saxon. c. 4. & 22.* vbi addit exemplum Arioli Sueciæ, & Frovvini Iutiæ Regis. Caroli 9. Sueciæ Regis, Christiano 4. Daniæ Regi in primordio belli adhuc vegetantis, duellum offerentis vt interim taceam. Imò pro nuptijs duella olim fiebant. Krantz. *lib. 1. Dan. c. 22.* Godelm. *lib. 3. de Mag. lam. & venef. c. 4.* vbi putat fabulas Amadisiacas exinde ortas.

Hoc ergò Remedium antiquitus vsitatissimum fuit in litibus tam publicis quàm privatis, tam criminalibus, quàm matrimonialibus. Cui. *in c. vn. de Feud. lib. 1.* Et hoc nostro litigioso atque malitioso seculo aliquatenus reviviscere videtur, ἐκ χειρὸς δὲ ἰατρῆς, quasi extremis morbis, extrema exquisitè remedia optima sint. Hipp. *lib. 1. aph. 1. aph. 6.* Brech. *in l. habere. 188. §. cautè. n. 9. de V. S.* Hering. *de fidej. c. 13. n. 16.*

6. Rationem huius Remedij adducunt ab eventu belli, qui velut æquus iudex, vnde jus stat, ei dat victoriam. Liv. *lib. 21. Camer. 2. med. 19.* II. minori Reipub. iacturâ fieri, vt duo tantum pugnent & litigent, quàm vniversa civitas aut provincia sanguine civili perfundatur, & ita è duobus malis minus eligatur. Arnis. *lib. 2. doct. pol. c. 5.* Deinde si totum exercitum in bello configere peccatum non sit, quid vetet solum cum solo manus conferere, & litem definire? Vnde Frid. Imp. *de pace*

de pace ten. §. si quis hominem. & seqq. certis in casibus duella permit-
tenda putat, quod & fieri ex usu Reipub. esse censet gl. Feud. §. *iniuria.*
de pac. jura. fir. §. non est. de al. feud. pat. quamquam legibus ea præscri-
bi non oportet. Multa enim vel ex necessitate, vel boni publici causâ
permittuntur, quæ aliàs non probarentur.

Quidquid sit, in publicis litibus abbreviandis hoc Remedium 7.
aliquando permitti posse concedimus jure belli, sicut inter Teutoni-
cos circulo militum factò Dux omnibus simul auditis solet dirime-
re lites. Hort. Cavalcan. *de brach. Reg. p. 1. n. 278. Vid. Const. Imp. anno*
70. Spira tit. Rom. Rens. May. Reuterbestallung. Von bestallung des feldes,
und erneuertem Reuterrecht. Ita Scabini Lipsenses olim pronunciarunt,
homicidium impune esse, jure inter nobiles Misnicos usitato, sive
militari, nach Ritterrecht. Dan. Moller. *p. 1. const. Saxon. 10. num. 11.* Et
Fridericus I. in legibus Castrensibus an. 1158. statuit, ut nec miles, nec
serviens litem audeat movere. Quod si alter cum altero rixatus fue-
rit, neuter debet vociferare signa castrorum, ne inde sui concitentur
ad pugnam. Quod si lis mota fuerit, nemo debet accurrere cum ar-
mis, sed indutus lorica, scuto, galea, ad litem non portet nisi fustem,
quo dirimat litem. Heiminsf. *tom. 1. Const. Imp. pag. 64.*

Quidquid, inquam, sit in publicis: quoad privata hoc finienda 8.
rum litium remedium, ut violentum & fortuitum omninò impro-
bamus. Violentum: quia nemo sibi *χελων νόμος* jus dicere potest. *l.*
13. quod met. ca. ubi Ictus ait, optimum esse, ut si quas putas te habere
actiones, actionibus experiaris. Ioh. Koppen. *q. 31. n. 12.* Idem noviss.
Const. Wormat. anno 1595. circa f. 1. art. Wer zum andern zusprechen
vermeint / der soll solches thun an den Enden und Gerichten / da die sachen hie-
vor / oder jeso in der ordnung des Cammergerichts zu Austrag vertheidig sein /
oder Künstlich werden / oder Ordentlich hingehören. Lud. Rom. *con. 71. n. 6.*
vbiunque suppetit remedium juris, cessare debet via facti. Coler. *de*
proc. execut. lib. 1. c. 5. n. 32. Quid enim à bellica confusione pax tran-
quilla distabit, si per vim litigia terminentur? inquit Theod. Gothus
inedict. Heiminsf. *tom. 3. Const. Imp. pag. 54.* Non enim ferenda
ἀναρχία, ne oriatur tumultus ex hoc prætenso litium abbrevianda-
rum Remedio. *l. non est singulis. 176. de R. I. Obrecht. tr. de conc. &*
form. lib. c. 11. n. 7. & 8. Aiter. p. 1. proc. hist. c. 1. obs. 4. per tot. Sic Rao-
tari Longobardorum Rex tam ferino remedio nunquam utendum
putavit, ne medicina sit asperior malo, quod fieri non debere Tac.

docet, & ex eo Han. Scotus *in com. Scip. Amir. lib. 3. disc. 2.* Dan. Moller. *p. 4. const. Sax. 10. n. 11. & 12.* vbi ait, nemini suaterim, vt illi fidat juri, quod nonnulli *Saufrecht* dixerunt.

9. Non verò ad illicitum litium abbreviandarum remedium hoc referri potest, vt, si quis dicat, ego me vindicabo, *Ich will mich an dir rechen / ich will das eyfern / ich will mit dir zu thun haben / ich will dir gedencen / vnd dergleichen* / quia verba eiusmodi capiuntur in bonam partem, intelligendo scilicet de vindicta iusta, quæ fit mediante iustitiâ. *Bl. con. 98. col. 2. vol. 1. Alex. con. 188. col. 3. vol. 7. Hipp. con. 132. n. 17. Tib. Decian. con. 4. n. 34. vol. 3. Alciat. resp. 8. n. 3. lib. 7. Hier. de Laurent. dec. Rot. Avin. 89. n. 1. Vin. Caroc. dec. 46. n. 5. per gl. & Dd. in l. 1. C. de his quib. vt indig.* Et ita facultates juridicæ in Saxonia anno 72. responderunt, ista verba nullo modo pro diffidatione, *für vehde oder Drawwort* esse habenda, cum interpretatio in re dubia fieri debeat in meliorem partem. *c. estote. ext. de R. I. l. proximè. §. sed in re dub. de his quæ in test. del. Georg. Monr. in tr. de venat. p. 1. c. 1. n. 56.*

10. Fortuitum est superius litium abbreviandarum remedium, quia fieri facilè potest, vt vincatur is, cuius lis est iustissima, & tamen cædes fiat. *c. signif. ex. de purg. vulg. c. consul. 2. q. 4. Schonborn. lib. 6. polit. c. 23.* Ergò propter cædes omninò sublatum est jure Canonico tam quoad lites publicas, quàm privadas. *c. Monomachiam. 2. q. 4. c. cura. ex. de purg. vulg. c. vn. §. sanè de torneam. Sigon. lib. 11. hist. Ital. item legibus Neapolitanis, statutisq; Hispanorum. tit. 32. de pug. Subl. Pet. Bellug. in Spec. tit. 26.* Imò torneamenta ipsa sunt prohibita, quamvis non ita periculosa & fato subiecta vti hoc litium abbreviandarum remedium. *c. 1. & 2. de Torneam. lib. 5. Godelm. lib. 3. de mag. lam. & venef. c. 4. n. 32. Tholos. lib. 48. Syntagm. c. 16. n. 4.*

11. Nec est, quod hoc litium abbreviandarum remedium restringamus ad probationem rei occultæ, vel purgationem criminis, aut concessionem principis, sed omninò illicitum esse statuamus, quo Deus tentetur. *t. t. ex. de purg. vulg. vbi CCTæ. Cagnol. de R. I. n. 17. Fr. Hotom. disp. feud. c. 45. vbi furiosum vocat remedium. Wes. de feud. c. 17. n. 13. Lamb. Danæ. lib. 2. Eth. Christ. c. 13. vbi ait, neque propter principis concessionem excusari Monomachiam, quia hæc non est iusta, & à DEO concessa litium & controversiarum nostrarum finendarum ratio, neque etiam nostræ innocentie probatio, cum in duello possit adversarium superare, qui re ipsâ, & coram Deo reus est.*

Ergò

Ergò multò minus qui sine decreto principis hoc litium abbreviandarum remedium vsurpat, excusatur. Pet. Martyr. *in 1. Sam. Bernh. ep. 39. Godelm. lib. 3. de Mag. lam. & venef. c. 4. n. 30.* Hoc litium abbreviandarum remedium cum sit illicitum, dubium, periculosum, non est quod in forum revocemus, uti revocavit Philippus Pulcher. Bodin. *lib. 4. de Repub. c. 7.* aut certas præscribamur conditiones: 1. à summo magistratu iudici. 2. calumniæ iuramentum præstari. 3. iudicem uti præsidem duelli adesse. 4. pignoris loco quid adferri vel chirotecā. 5. de similibus armis conventionem fieri, 6. & tandem silentio per præconem impetrato potestare decertandi & litem finiendi permitti. Guid. Papæ *dec. 617. Godelm. d. c. 4. n. 27.* Multi quidem hoc litium abbreviandarum remedium postliminiò reversurum vaticinatur, plures scribunt, plurimi exoptant. Sub id enim tempus Cam. Imperialis instituta fuit, quo ἐκχειροδίκη noch Gausrecht ferè omnia ab insolentioribus agerentur, quæ cum non sufficiat litibus Germaniæ decidendis; verendum ne ad ius Monomachiae aut ἐκχειροδίκησ pederentim relabamur. Illo tempore, Da das Gausrecht im schwang gängen / Ganerbinatus in vsu fuit, quasi Gang / oder geh erben / si-ve à communione heredum, quasi gemeine Erben ὁμόκλητοι, qui cum suis in arcibus non satisfuti viderentur, vicinorum clientelam expectaverunt, & certas leges sibi fecerunt, Der Burgsfried. Rittersh. *1. par. feud. 17. p. 257.* ubi aliquot exempla arcium Ganerbicarum recenset, quibus Gelnhausam adnumerat. Paurmeist. *2. de jurisd. Imp. Rom. c. 8. n. 68.* Sed aucta illorum potentia cæperunt alios opprimere quorum tamen improbitas & malitia publ. Imp. Const. coercita est. Worm. An. 1495. Aug. anno 1500. sub Maximik. 1. & insertum Ordinat. Cameræ an. 1555. *p. 2. tit. 13. Schonborn. lib. 2. pol. c. 13.* Eiusmodi socios, die Strauchräuber / sustulit in Pomerania Bogislaus Magnus, heros nunquam satis laudatissimus. Hoc ἐκχειροδίκησ jus si postliminiò revertatur, verendum ne Ictorum, quem & clericorum auctoritas exitum sit habitura. Nic. Vigel. *paradox. 9. in f.*

In aula Siculi ferè omnes exoptant jura tolli, & armis lites decidi, ut innuit Pruckm. *p. r. cons. in præf. Adam. Kell. lib. 2. de off. jur. pol. c. 20. in f. Mich. Montan. lib. 3. exper. pol. c. 13.* exoptat, ut primus quisque in campo occurrens lites decidat & abbreviet, uti in nonnullis accidit provinciis. Hoc vaticinium, hæc scriptio, siue LL. proscriptio, hoc votum si continerent, Tiberiana exclamatio de populo Romæ

Rom. sequeretur : O homines ad servitutem natos, nempe in fatis erat enervari populi potentiam, & litibus & malitijs, quam tot annis obtinuerant, inconcussam & vegetam. Schonborn. *lib. 4. polit. c. 33.* Vid. Alciat. *de sing. certam.* Camerar. *2. op. sub. c. 19. 20. 21.* & Auctores *in tract. defens.* ubi Zoann. fortitudinem Germanorum laudat. Misso igitur hoc illicito litium abbreviandarum Remedio, Divinum potius imploremus auxilium, ut lites tam pub. quam privatas, procul à nobis avertat, vel semel obortas in melius vertat, terminet.

15. Huic non absimile est Polonorum Rokosz, quod cum non omnes intelligant, paucis explicabimus, & originem, & progressum. Estque nihil aliud quam consultatio militaris, in qua armati de summa rerum in camporum amplitudine, sine Rege, sine Senatu, statuunt. Nulli quidem nationi, nec huic nobilissimæ injurius esse volo, quod forte videres, si quæ Polonorum vicinus, Ditmarus Episcopus Mersepurgensis, ex illustri Saxonorum Principum familiâ ortus ante 500. annos de Polonis scripsit, huc transferrem, Nam populum illum, & more bovis esse pascendum, & tardi ritu asini castigandum, & sine poena gravi non posse cum salute principis tractari, ait *Ditmar. lib. 8. Chron.* Guil. Barclai *lib. 4. cont. monarcham. cap. 13. in f.*
16. De vulgaribus hominum moribus forsân loquitur, qui Kmethanes aut Chlopti appellantur, & sub durâ conditione sunt, ut ait Ren. Chapp. *lib. 3. de domin.* Treutl. *vol. 1. disp. 2. §. 2. (e)* Reliqui altius spirant, pro libertate tanquam aris & focis dimicant, nec admittunt dominium durum aut durum. Sicut enim omnis Respub. duobus quasi fulcris & fundamentis nititur, pace scilicet & bello: ita rebus in bellicis præcipuam gloriam sitam esse putaverunt Poloni, quasi Polemonij ἀπὸ τῆς πολέμῃς, sive à bello dicti, seu potius à Polonico Pol, hoc est campo, in quo dimicabant, & lites decidebant.
17. Cumque aliquando à litibus publicis sive bellis externis otium esset, atque prudentiores, si nullis LL. nullis certis judicijs effrena malignantium & litigaturientium multitudo cohiberetur, facile bella civilia suborbitura conjectarent, Regem primò, ut omnes provincias obiret, atque jus ubique exerceret, & privatorum lites decideret, impulerunt. Huic Regis auctoritati plurimum postea deductum tam per Episcopos quàm Palatinos, adeo ut Christina Cæsaris filia, Vladislai. I. vxor, jam tum dixerit : Summam illud jus & auctoritatem Monarchiæ in Poloniâ umbratam esse, Cromer. *lib.*

S. de Mag. Polon. & Stanislaus Orichovius *in orat. ad procer. de LL. Pol.* Rex, *inquit*, Polonia nihil aliud est, quàm os quoddam regni vestri, vobiscum conjunctum, libero ac legitimo vestro suffragio, ut is prorsus nihil agat, nihil moliatur, ac ne loquatur quidem, nisi id quod ex intimo sensu vestro publicè sit profectum. Arnisæus. *lib. 1. doct. pol. c. 8. adde lib. 1. statut. c. 1. & lib. 9. c. 3.*

Episcoporum qui in rudibus illis animis Christianam fidem 18. plantaverunt, præcipua auctoritas erat, quorum judicio & conscientia Poloni plurimum tribuebant. Illi Regibus ipsis jus dicebant, & lites tam publicas quam privatas, tam belli quam pacis negotia, utpote divinæ voluntatis interpretes, decidebant: Non aliter atque Druides apud Gallos, si quod facinus admissum, si cædes facta, si de hæreditate aut finibus lis erat, decernebant, Aymo. *lib. 1. de gest. Franc. c. 6.* Sed postea cum lites vnà cum populo crescerent, & Episcopi gravatim molestos judiciorum labores susciperent, iudices in singulis provinciis constituti, & lites graviores ad Regem deferabantur, quibus cum satisfacere non posset, judicia Tribunalia fuerunt instituta, in quibus lites privatorum deciderentur, & Teutonico jure vrbes & oppida regerentur. Sigism. 3. *in confirmatione juris Municip. Des Sachsenspiegtes vnd Weichbildes* / quo jure Poloni utuntur, non coacti sed liberè. Treutl. *vol. 1. disp. 1. 9. ult.* Pet. Heyg. 2. *q. 17. n. 44.* vocantque Culmense. Fr. Romanus. *in qq. illust. ad tit. ext. de jud. c. clerici. ibid. par. 13.* Barth. Muscul. *de succ. conven. clas. 1. mem. 2. concl. 5. nu. 189.* Hinc etiam provocatio non tam ad Regem quam Conventus Regni, pro litibus terminandis, dirigitur. Quod enim *lib. 1. 19. statut. c. 2. & lib. 4. c. 27. §. nihilominus.* scribitur, à terminis dari provocationem ad Regiam Majestatem: illud ita explicant, dari ad Comititia, quorum Rex caput est, aut ad Regem quo demandet lites Senatui expediendas. Cromer. 12. *rerum. Polon.* Prilus. *in cõm. stat. lib. 4. c. 27.* ita Sigismundus Anno. 1550. Petricoviæ simpliciter statuit, appellationem ex colloquijs ad Comititia Regni fieri debere. Arnisæ. *lib. 1. doct. pol. c. 8.* Nic: taskier Secretarius olim Cracov. *in gl. margi. adjus. Municipale. 1.* Weichbildt. *art. 11.* innuit, Polonos aliquando Magdeburgum appellasse An die Kayserlich Pfaltz. Appellatio *inquit* in Hallam vel Magdeburgum ex regno Poloniae abolita est, Anno. Domini 1356. per Divum olim Casimirum M. Poloniae Regem, locatumque est jus provinciale in castro Cracov: ut illic omnes

in appellando recursum habeant, ab illis verò tandem pro instantiâ ultimâ ad tribunal Regium, vel Commissarios 6. Civitatum ad id deputatos provocatio fit. *Vide Schambenspiegel lib. 2. c. 8. §. 3. Herm. Kirchn. diss. 6. de Repub. 8. 4.* In his tribunalibus non tam ex jure scripto respondetur, quam ex consuetudine atque ex æquo & bono quasi homines juris & justitiæ ignari, & quo æquitas consistat, penitus insciji, melius & felicius litem cognoscant & judicent, quam prudentissimus quisq; & doctissimus. Sed illi tutiorem simplicitatem rudium, quam callidam prudentiam doctiorum in litibus dirimendis arbitrantur.

20 In litibus publicis casu potius quam consilio proceditur. Nam cum Rex antiquitus de bello & pace solus constitueret, adhibuit postea, ne ipse omnia facere videretur, Palatinos, quos Wajevvodos appellant, ad Consilium. Ita Casimiro. III. quatuor adjuncti sunt Senatores, sine quibus nihil agere posset. *Cromer. lib. 22. rer. Polon.*

Qui cum Regi non satis obediri viderentur, accitus est à Casimiro populus ipse, de quo Sen. epi. 99. A' natura discedimus, populo nos damus nullius rei bono auctori, & in hac re sicut in omnibus, inconstantissimo. Mittuntur ex populo nuncij, quos vocant Terrestres, vim Tribunorum plebis obtinentes, & non solum Senatui, sed etiam Regi ipsi sunt graves, ita ut nec in rebus domesticis, nec in ducenda vxore, Rex liberum habeat arbitrium, uti Sigism. confitetur *lib. 1. c. 1. art. 4.* Quamvis non universi Regni, sed terrarum atq; Satrapiarum peculiare sint officiales. *Mar. Cromer. lib. 2. pol. fol. 120. Paurmeist. lib. 1. de juris. imp. Rom. c. 6. n. 5.*

21. In hoc Consilio, quod comitia vocant omnia de bello & pace statuunt, legationes vicinorum excipiunt, suos legatos decernunt, Leges ferunt, abrogant, corrigunt: etiam lites privatorum graviores, quas criminales vocant, cognoscunt: id autem tantum intra sex septimanas conficiunt, ne Nobilitas nimis expensis gravaretur. Ita Reges LL. ferendarum potestatem à se amoveant, dum jurant, se contra leges, privilegia, jura, immunitates, nihil molituros, immo adjectum in juramento Henrici Ducis Andium, ut si violaverit, incolæ ab obedientia liberi essent. *Bodin. 1. de Repub. c. 9. Arnisa. lib. doct. pol. c. 8. Vide lib. 1. stat. c. 1. art. 2. §. 6. & seqq.*

22. Hæc sunt privata & publica Polonorum judicia atque Remedia, quæ profectò si medijs bonis & legibus saluberrimis dirigerentur, sufficerent

sufficerent ad vniversum Regnum benè & feliciter stabiliendum, sed quia rerum vsus Polonos & alias nationes docet, multa in iudicijs & litibus privatis per ignorantiam & privatos favores peccari, pauca quoque in Comitijs salutaria Regno statui, ideo assiduè correctionem iurium & abbreviationem litium apud Regem flagitant, & Regem atq; Senatum non feliciter administrati Regni accusant; hinc tumultus, seditiones, turbæ, lites, odia privata, & bella civilia, quasi leges illæ corrigi possent, quæ nullo iudicio, nulla deliberatione paucorum temeritate & importunitate in Comitijs postulantur, aut illi benè Rempub. gerere possint, qui leges ferre non possint. Henricus III. Rex Gall. admirans quod Nobiles Poloniae tot militibus stipati incederent, causam quæsiuit: Respondit vnus nobilium, malam IUSTITIÆ administrationem in causa esse, vt quilibet potentium se muniat: nisi oculus iustitiæ nos illustraverit. brevi in pejus ruemus & succumbemus. *refert M. Iacq. Faye. la. s. remonst. p. 211.* Itaque nonnulli existimarunt nullum aliud labentium rerum posse 23. reperiri Remedium, quàm si vniversum populum convocarent, qui armatus de summa rerum statueret, & lites tam publicas quàm privatas definiret. Hoc Remedium armatum, barbarum & agreste, quod Rokosz appellant, secessionem, tumultum, seditionem latinè appellare possis, in qua summâ libertate armis vsurpatâ, vilissimus quisque & audacissimus de Rege, de Senatu, de vniversa Repub. sententiam fert. Warem. de Erenberg. *lib. 1. de fæd. c. 1. n. 1.* Origo ab, Vngaris, Vngari à Turcis acceperunt, qui cum sibi Imperatorem elegissent, statim in apertam Camporum planitiem prodierunt, atq; seipsum suo Duci præsentarunt, tum vt ipse Dux suos milites agnosceret, tum vt ipsi se à suo Duce non contemni existimarent. Constituto Exercitu Impetator ipse quærebat militem, in quam partem mundi signa movere & bellum inferre cuperet, non quod ipse, quod agendum esset, ignoraret, sed vt miles belli incommoda acrius perferret, cum putaret, suo etiam consilio bellum illud susceptum esse. Vngari cum vicinis Turcis huiusmodi Remedium militare feliciter cedere viderent, vniversam multitudinem ad villam Rokosz evocarunt, & putarunt Principum suorum potentiam obstare, quò minus hosti pares essent, primores nobilitatis ad illum conventum venientes tumultu factò oppresserunt. & seipsum mutuis litibus enervarunt. Ita mos Turcicus Vngaris pessimè cessit, qui Remedium istud barbarum,

barum, seu vt verius dicam, crudelissimam carnificinam adhuc deplorant, & à dicta villa Rokosz appellant. Hoc consultandi Remedium Poloni ab Vngaris deciderunt, & ante 100. annos, cum Rex Sigismundus exercitum contra Walachos per Russiam duceret, Leopoli seditio in Regem ab exercitu illo facta est, quam Rokosz dicunt, sed Zborovij & Lacinij prudentiâ atque eloquentiâ animi multitudinis statim mitigati sunt. Nuperrimè etiam contra præsentem Regem, vti moderatissimum, ita laudatissimum, vniuersam multitudinem concitarunt, atque putarunt, se in armis, in tumultu, & confusione multitudinis melius Remedium quàm in Senatu reperire posse, more Piscatorum, qui non nisi stagno turbato capiunt anguillas, vti Cleon apud Aristophanem. Namque id quod ijs anguillas qui capiunt, vsu tibi venit, vt vnda si stabilis fiet, nil quicquam capere possint. Sin susque deque concitaverint, lutum in palude, captura præstò est, vt lucrum tibi motâ civitate. Sed optimus princeps saniori Remedio hoc insanum dissipauit, cunctando restituit rem, & arma feliciter in Moschum convertit, vt versus portæ Warsoviae adscripti Anno. 1611. indicant:

Dicite Sauromata vestro quis principe major

Victor hyperboreo venit ab axe procul.

Occupat hic Moschum, ducitq; Ducem, atq; Smolenski;

Restituit regno Severeense solnm.

Ergo Sigismundo sub principe, Rege Monarchâ,

Ciuihus ò redeant aurea Secla suis.

Gratamur reduci tibi Rex Sigismunde triumphis

Viue diu, & forte vincito cuncta manu.

Ergò imprudenter meo iudicio hoc illicitum LL. corrigendarum, gravaminum tollendorum, & litium dirimendarum Remedium usurpatur, quod etiam in Germaniæ viscera pedetentim, irrepere videtur. Concitata enim & suspicionibus irritata Multitudo nihil vnquam salubre atque pacificum constituit, cum populus sit bellua multorum capitem, atque impetu potius quàm consilio feratur, secundum Cleanthis versus, à Clem. Alexan. lib. 5. Strom. relatos, & latinè factos à loc. Camer, apud filium Philip. 2. medit. 51.

Si sapientiam amas, tibi ne sit opinio vulgi

Ante oculos, populi neque sit sententia cura.

Vana;

*Vana pudore vacans, temeraria: nam neq. prudens
Nec justum est confusa hominum turba, nec honestum
Iudicium, inveniesque bonum hoc contingere paucis.*

Schonbor. *lib. 3. polit. c. 43* vbi 16. vulgares vulgo notas adscribit, quod verbis sit ferox. *Tac. 2. hist. 2.* affectus ponat & sumat. *Quint. 2. decl. Tac. 1. hist. Act. 2. 3. 28.* 3. stupidum, judicij expers. *Cic. pro Plan.* 4. negligat Rempub. duas tantum res anxius optet, panem & Circenses. *Iuven.* 5. credulum. 6. suspicare. 7. invidum. 8. leve & inconstans. 9. lucriavidum. 10. superstitiosum. 11. Rebus secundis pronum ad seditiones. 12. ad plures inclinat. 13. faveat fervidis. 14. sine Duce nil audeat. 15. dat vires famæ. 16. ludicris delectetur. Ex his vulgaribus vulgi notis notandum eiusmodi Remedium, ferox, stupidum, suspicax, invidum, leve, inconstans, avidum, superstitiosum, nulla ratione ferendum, quod Deus ipse insolitâ aërisurbatione ita dissipavit in Poloniâ ante centum annos, ut nefas ducerent, contra Regem, Senatum & Rempub. aliquid moliri. Et hoc postremum tam divinâ quàm humanâ Senatorum prudentiâ prudentissimè compositum, Populâ scilicet multitudine nihil unquam insipientius neque insolentius. Itaque eos, qui tyranni sævitiam fugiunt, ad intemperantis plebis recidere sævitiam, nequaquam tolerandum est. Nam tyrannus, si quid facit, intelligens facit: at plebi suum est, nihil intelligere. Quo enim pacto sciat, qui nec doctus est, neque honestum novit, ne domesticum quidem? & qui ad res agendas sine Consilio præceps ruit torrenti fulmini similis *Herodot. lib. 3.*

Multa quidem semper etiam in ordinatissimâ Repub. sunt mutantâ, corrigenda, addenda; non ijs tamen medijs aut Remedijs, quibus corruunt potius Regna, quàm corriguntur. At verum est silere & leges publicas, & lites privatas inter arma, nec unquam armatos de pace aut finiendâ lite rectè statuere, cum Consilium sapiens de armis statuere debeat, non arma de consilio.

Heu cæcæ mentes, tumefactaque corda secundis?

Sili. lib. 1. quæ ex templò urbanos motus excitaverunt. *Liv. lib. 3. Nic. in vita Alex. Commen. de Byzantino populo;* Est profectò, inquit, morbus hic omnium civitatum, ut plebs sit temeraria, & magno impetu feratur, neque consilio quicquam aggreditur, neque æquo animo ab inhonestis conatibus desistit: & interdum famâ tantum seditionis impulsâ igni magis exæstuat, in enses, in præcipitia, in marinos scopu-

los cæco furore ruit. Hæc de confluxu nobilitatis Pononiæ aliquantum longius proponere, & incommoda ob oculos exponere volui, ne dulcissima Germania eiusmodi periculossima Remedia adhiberet, quæ quondam etiam Rustici tentarunt: Quid facient reliqui? Buchan: in Iepht. verè inquit:

*Nunc quò quis est è plebe fermè indoctior.
Auctoritatem assumit arrogantius
Dijudicandi in rebus obscurissimis.
Sed quum inter omnes maximè cecutiat,
Cæcus videntes cecitatis arguit.
Vt cui perusta febre fervent viscera,
Amara cuncta credit, unumque autumat,
Se sapere, quum desipiat unus maximè.*

27. Sic inter illicita litium abbreviandarum Remedia referimus etiam Obstagium die Leistung oder Leistungmanung / quod est conventio quedam jurata, vel aliter datâ fide confirmata, de sistendo & non recedendo ex certo loco, donec solutio fiat, & lis finiatur. *c. ex rescripto. ubi An. de Butrio. n. 10. Ex. de jurejur. & andrecht lib. 2. art. 11. §. hat Er auch jenen gelobet dafür einzureiten. las. in L. si convenerit. n. 41. de jurisd. Wesenb. par. de fideiuss. n. 3. Gail. 2. obs. 45. & 2. de P. P. c. 2. n. 5. Sich. in L. obs. n. 5. C. de obligat. Dan. Moller. lib. 3. sem. c. 30. Modest. Pistor. p. 2. con. 1. n. 9. Coler: de proc. exec. p. 1. c. 8. loh. Koppen. dec. jur. q. 3.*
28. Quamvis enim hoc litium abbreviandarum Remedium inter Germanos præsertim nobiles, hætenus fuerit vñtatissimum, & adhuc quibusdam in locis vsurpetur, vt pote imperij constitutione permissum, anno 48. Sailer. *in sententijs Cam. Imper: 23. Feli: Anno 1541. & 5. Aprilis anno 1570. latis. in Bohemiâ mit 2. Kossen. Hering. de fideiuss. c. 17. n. 73.* Attamen novissimâ Imperij constitutione anno 1577. saluberrimè sublatum est. *Gail. 2. obs. pr. 45. n. 6. & de arrest. imp. c. 9. n. 15. Goedel. de sequestr: c. 1. p. 3. ax. 3. n. 113. Cothman. resp. 19. n. 5. Treutl. vol. 7. disp. 28. §. 4.*
29. Non enim litium abbreviandarum, sed accumulandarum Remedium inventum est in merâ crapulâ & helluatione litium genitricis consistens. Ioach. à Beust. *in l. admonendi n. 344. de jurejur. Hering. de fideiuss. c. 17. n. 69.* Vnde & Elector Saxoniz per omnes provincias abrogavit. *const. prov. 22. p. 2. §. Wir wollen auch.* Cui non absimilis est

est præsentatio ad manus jure Lub. vñitata *lib. 1. tit. 3. art. 1.* quia lites ex litibus hisce medijs generantur: Saxo ait die schulden/oder Banque-rottirer dem glaubigen an die Handt oder Halffter geben / vt de Thuringia testatur Coler. *de proc. exec. par. 1. c. 6. n. 128.* Hoc Remedium Augustus. *par. 2. const. 22.* abrogauit. Hering. *de fideiuss. c. 6. num. 256.*

Denique inter inter illicita litium abbreviandarum Remedia re- 30
ferimus Repressalias, quando aliquis litigaturientium pignus à me accipit, & extra territorij limites abducit, ego vicissim aliud per mutuum deprædationem contrectem, atque intra ejus territorij fines cujus sum incola inferam, vt per æqualem INIVSTITIAM IVS æquale obtineam, sich recht schaffen / vt Germani dicunt: Thomas Smithius. *lib. 3. de Repub. Anglorum. c. c. 10.* Withernamium qs. Weiternehmen vocat. Nihil certè frequentius, præsertim in confinijs Germaniæ, Galliæ, Poloniæ, alijsq; quàm hoc Repressaliarum Remedium, sed revera est iniquissimum, multasque tam publicas quàm privatas lites generat. Georg. Lorch. *de vindicat. German. in exteros.* Pct. de Vineis. *lib. 5. ep. 48.* vbi refert Fridericum II. Imp. adversus rebelles Anconitanos repressalias aliquando decrevisse. Sic Rex Daniæ illustri nobili viro Pom: Hen. Ramelio repressalias concessit contra Dantiscanos.

Originem hujus Remedij diversi diversimodè tradunt: alij à 31
Græco ἀνδρολεψίας vocabulo derivant. Gail. *de pignor. c. 2. in f. loach.* Steph. *de jurisd. Græc. c. 9.* Covar. *in c. peccatum. p. 2. §. 9. n. 4.* Ren. Choppin. *de doman. lib. 3. c. 25. nu. 4.* alij à clarigatione Latinorum. Herm. Barbar. Budæ. *in l. aut facta. §. eventus. de pæn.* Alciat. *in l. provinciales. 190. n. 5. de V. S.* Adr. Turneb. *lib. 21. ad ver. c. 1.* Quod improbare videntur. Tiraq. *in l. si unquam. 147. C. de rev. don.* Spigel. *in not. ad Rich. Barthol. Austri. lib. 4.* quia clarigatio publici belli denunciationem, at repressaliæ privatam vindictam respiciunt, nec in his vlla fecialium denunciatio, aut clarâ voce repetitio intervenit. Undecunque natum sit, illicitum litium abbreviandarum Remedium est, ob sequentes rationes. Quia Remedium, quod adversatur 32
juri scripto meritò improbatur. *Auth. Habita. C. ne fil. propat.* At repressaliarum Remedium quibusdam in locis receptum juri communi scripto adversatur. *l. vn. C. ut nul. ex vicam. l. nullum. C. de exec. & exac. lib. 12. Nov. 52. & 134.* Reichsabschiedt zu Speyr / darin Repressalien verboten. Ergò meritò improbatur Assumptionis prosyllogis-

mi prætertextus. I. Prohibere & permittere sunt contraria: At hoc Remedium permittit, vt quis in viâ publica & itinere publico Aufß Kånserfreyenstraß possit prehendi, capi, impediri, detineri, quo illi datur damnum, & adimitur transeundi commodum, quod prohibet *l. 1. §. 2. 3. & 11. ne quid in lo. publ. & l. fin. de jurisd. omn. jud. imò t. t. C. si à non comp. jud.* vt in repressalijs iudex Actoris, non Rei aditur. Ergò juri civili scripto contrarium est Remedium: imò iniquissimum, sub vno eodemq; principe repressalijs vt. Heig. pag. 1. q. 12. num. 53.

33. II. In repressalijs requiritur IUSTITIAM fuisse denegatam, & eius consequendæ non aliud, quàm ex repressalijs superesse Remedium. Iac. à Canib. tr. repres. p. 1. n. 14. & seqq. Hen. Goeden. con. 34. Wesen. con. 46. Fer. Vasq. in l. si quis. §. legis. nu. 13. C. de inoff. testam. Col. de proc. exec. p. 1. c. 2. n. 271. At jus civile jubet, vt iudice inferiore iustitiam denegante, adeatur superior. & principi supplicetur. *l. & in maioribus. C. de appellat. t. t. C. quand. libell. princ. obl. lit. cont. faci. Auth. Quæ supplicatio. C. de prec. imp. offer.* quod hoc Remedium vetat, & fontes cum infontibus comprehendit. Ergò juri civili est contrarium.

III. Ius civile præcipit, vt contra iudicem malè judicantem agatur. *l. fin. de var. extr. cogn.* At istud Remedium prohibet quò minus iudex malè judicans conveniatur. Convenitur enim hic alius quidam innocens, contra regulam quâ innocens absolvendus non condemnandus. *l. absentem. de pæn.* Est igitur juri contrarium.

34. IIII. Leges & jura non sinunt vt liber homo pignori obligetur. *l. 6. C. quæ res pign.* quia nullum est liberi hominis commercium. §. 1. *Inst. de leg. ubi* Wesemb. n. 4. Paul. §. sentent. tit. 1. imò legibus sancita est poena in eos, qui tale pignus conventionale accipiunt. *l. ult. quæ res pign.* Wolff. Grun. tr. de pign. & hypoth. tit. 62. & 65. n. 6. & 7. Sed in repressalijs liber homò alius pro alio capitur. Ergò legibus contrariatur.

Denique jus civile præcipit, vt iudiciorum ordo servetur *l. prolatam. 4. C. de sent. & interloc. h. e.* vt iudex Rei non Actoris adeatur. *l. 2. C. de juris. omn. jud.* vt partes citentur: libelli edantur: Rei exceptiones audiantur: pars litem contestetur, probationes & reprobationes decernantur: sententiæ ferantur: quæ omnia repressaliorum Remediū negligit. Est igitur juri civili contrarium. Altera decidendi ratio:

35. Quod non ratione introductum, sed initio errore, postea consuetudine

line obtentum est, in alijs & similibus non obtinet. *l. 39. de ll.* At repressaliarum Remedium ratione non nititur, imò naturali rationi adversatur. Ergò potius improbandum ejusmodi litium finiendarum Remedium. Assumptio probatur dupliciter. 1. quia injuriosum & iniquum est alium pro alio teneri, conveniri, obligari. *l. 3. §. 11. C. de O. & A.* Sed per repressalias capiuntur alijs pro alijs & bona non debentium pro bonis debentium, ut inquit Theod. apud Casiodorum *lib. 4.* audacia ad solutionem trahit extraneos. Repressaliæ igitur naturâ sui sunt iniquæ. 2. Quia naturâ iniquum est alterum cum alterius damno & jactura locupletari. *l. nam hoc natura. C. de condict. indeb. c. locupletari. de R. I. in 6.* Sed in repressalijs alius cū alterius jactura ditatur. Sunt ergò naturâ sui iniquæ, & non decet propter injuriam privato alicui illatam statim totas gentes ad arma concitari, ne occasione cujusq; etiam exiguæ litis Reipub. tranquillitas turbetur. Coler. *p. 1. de proc. exec. c. 2. n. 288.* Wolff. Gruning. *11. de pign. & hypoth. tit. 65. p. 111.* ac proinde non statim ad querelas eius, qui se alicubi per injustitiam & injuriam læsum contendit, ad hoc genus contentionis veniamus. Ferd. Vasq. *in l. si quis. §. leges. nu. 14. C. de in off. testam.* Heig. *p. 1. q. 12. n. 30. & seq.*

Ultima decidendi ratio: quod hoc illicitum litium finiendarum 36. Remedium, nempe repressalias, Impp. Romani non indulserunt, sed libentius adversus eas privilegia dederunt. Gail. *de pignor. c. 2. n. 3.* Coler. *de proc. execut. p. 2. c. 3. nu. 346.* Heig. *d. q. 12. nu. 4. & 10.* Sic Fridericus II. supplicem cujusdam libellum repressalias adversus Tudertinos postulantis reiecit, cum eidem salva & incolumis rerum suarum persecutio patefacta esset in consistorio Imperiali, ut refert Pet. de Vineis *lib. 5. epist. 24.* Sic inter subditos regni Galliæ repressalias esse abrogatas tradit Cuiac. *in l. vn. C. ut null. ex vican. lib. 11. per text.* Renat. Choppin. *de Doman. lib. 3. c. 25. n. 5.*

Nonnulli hoc litium abbreviandarum Remedium approbant, 37. & intra justî belli fines coërcent, ut adversus quos belligerare, hic etiã repressalijs certare liceat. Covar. *c. peccatum. p. 2. §. 9. n. 4.* Hotom. *de feud. disp. c. 45.* Heig. *p. 1. q. 12. n. 23. & 25.* ubi 2. requirit in repressalijs. 1. Auctoritatem principis superioris. 2. Causam indicendi belli. Sed cum repressaliæ communiter inter privatos exercentur, quibus 38. indicendi belli jus minimè competit, missâ hac distinctione simpliciter illicitum litium finiendarum Remedium esse repressalias existi-

Nn mamus,

mamus, cum quisq; litigaturientium jure & judicio experiri possit, & ante omnia Paci, quæ nihil habitura sit insidiarum consulendum, neque ad hoc ferox decertandi genus prius confugiendum, quàm si AEquo illo superiore uti non liceat. Cic. off. 2. AErod. lib. 9. rer. jud. tit. 3. c. 1. per l. aquis, de usufr. Wurmbfisch. Deputation Abscheidt. an. 64. §. Dann ersuchen. Iniquum enim foret ob unius civis læsionem plurimos exponere prædæ: Magis expedit ut princeps de sua læsis in judicio succurrat. AErod. lib. 10. rer. jud. tit. 1. c. 2. Bodin. lib. 1. de Repub. 6. 10. p. 214.

Hæc de illicitis litium abbreviandarum Remedijs.

CAPVT III.

De licitis litium publicarum Remedijs, tam religiosis, quàm politicis.

S V M M A R I A.

1. Tyrannicidium litium Remedium à nonnullis statuitur.
2. Theologi hoc Remedium adprobare videntur.
3. Rationes huius Remedij allegantur, & refutantur.
4. Nonnulli distinguunt inter Tyrannum, & invasorem.
5. Indistinctè hoc Remedium improbat.
4. Licita Tyrannidos euertenda Remedium traduntur.
7. Coactiva, litium publicarum Remedia improbantur.
8. 1. Litium pub. Remedium, ut Caesar utramq; jurisdictionem sibi vindicet.
9. Casares qui imperij jura defenderunt, recensentur.
10. Hoc Remedium non ita extendendum, ut Hierarchia tollatur.
11. Ratio huius Remedij, quod Ecclesiasticis non competat jurisdictio.
12. Hiss. Galli, Veneti remouent episcopos à litibus privatorum.
13. Duplex iudicium in Episcopatibus, Spirituale & temporale.
14. Pax Religionis multa bella, & litigia extinguit.
15. Generale Concilium litium pub. Remedium.
16. Amnistia sancienda & conciones seditiosæ inhibenda.
17. Statutum ne Clericis bona vendantur absq; magistratus consensu.
18. Electoria dignitas Remedium in Germ. tumultibus.
19. Arctior principum coniunctio litium Remedium.
20. Regimenti Conuentus pro subditorum litibus & querelis.

21. Novus

21. *Novus ordo Militum pro salute imperij.*
22. *Præcauendum, ne seditio oriatur.*
23. *Reconciliatio est seditionis Remedium.*
24. *Eloquentia est Remedium sopienda seditionis.*
25. *Fortiora litium publicarum Remedia, arma, cades, exilia.*
26. *Auctores seditionum Die Redlinsführer sunt tollendi.*
27. *Seditiosi præmijs, & fallacijs demulcendi.*
28. *Seditiosorum pœna varia refertur.*
29. *Distinguitur seditio publica ab accidentali.*
30. *Desperatio cavenda, cujus Remedium spes venia.*
31. *Arma seditiosis sunt auferenda.*
32. *Reliquæ litium causæ contrarijs Remedijs tollantur.*
33. *Vicinorum potentia est supprimenda.*
34. *Contemptus Remedium est AMOR MVTVVS.*
35. *Proditores seditiosi rarò pœnam effugiunt.*
36. *Delatorum constitutio illicitum Remedium.*
37. *Seditiones non sunt Reipub. utiles.*

ILLICITA litium abbreviandarum Remedia præmisimus: sequuntur licita, quæ sunt vel litium publicarum, vel privatarum. Sed inter illicita publicarum litium remedia adhuc duo superpondij loco recensebimus, Tyrannicidica, & coactiva. Tyrannicidium multi ex philosophis, theologis, & Iuris approbare videtur. Gramm. dec. 6. n. 18. vers. praterquam contra tyrannos. Alex. con. 13. n. 2. lib. 6. Decian. lib. 7. c. 4. & 5. n. 21. Ioh. Mariana lib. 1. de Reg. & Reg. inst. c. 6. expeditum tyrannidos remedium tradit, ut publicus instituatur conventus, & communi consensu deliberetur quid statuendum. Monendus imprimis tyrannus, ut abstineat, quod nisi fecerit, cuicunque privato facultas esto ferro perimere, aut veneno. O horrendum institutum? cuius libros Parlamentum Parisiense Vulcano sacrauit. O horrendius elogium, quod Comoletus in concione super c. 3. Iud. de Henrico III. interfecto reliquit: Ahedum nos oportet aliquem habere, siue monachus, siue miles, siue cerdo, siue subulcus. Bodin. lib. 2. de Republ. c. 5. ubi peregrinis, non subditis tyrannicidium permittit. Zyvingl. art. 21. & Calv. in c. 6. Daniel. abdicationem tyrannorum suadent. Steph. Iun. Brut. in vindic. cont. tyrann. Magnus ille Lutherus, concedit, minori magistratui licere quandoque resistere superiori.

Sleid. lib. 8. Beza de Carol. 9. & matre, scrofam cum omnibus nefrendibus tollendam dixit. *Gerh. dec. 10. qq. pol. 6.* Sed Alberic. Gentilis: disp. 3. de vicivium in Reg. semp. iniusta. p. 121. abiudicat theologis hanc judicationem: *Keckerm. lib. 11. syst. pol. c. 28.* Quod si nullus optimatum patrię salutem curet, subditi possunt vindicem & represorem tyrannidos eligere. Rationes huius illiciti remedij, quod parenti nonnunquam adimi vita sine scelere possit. *Cic. 3. paradox. l. 35. de relig. & sumpt. fun. Cuiac. lib. 2. obs. 37.* Ergo & principi. Imò principi magis debemus quàm patri. *Br. extrav. ad reprim. Bodin. 6. de Repub. 6. Chass. 5. cata. 24.* nec etiam bannitum patrem interficere licet. *Ceph. con. crim. 5. Clar. 5. homicid. Decian 9. pr. 15. Covar. 2. de spon. sal. c. 7. §. 7. Bodin. 1. de Repub. 4.* Ergo multò minus principem tyrannicum, cuius morte totius patrię status concutitur. *Dec. con. 410.* ut interfecto Cæsare seculum fuisse eversum lamentatur *Virgil. 1. Georg. & Cic. 11. fam. 28.* At eiusmodi princeps est maledictio: ergo auferendus. Minimè. quia eius est tollere, qui posuit, *DEVS.* Similia argumenta à servis, medicis, civibus, exemptis potestate principis favientis *Alber. 3. de jur. bel. c. 9.* & exempla adducuntur *Belgarum, Libonensium à lehoramo deficientium. 2. Chron. 21.* Sed neque similibus neque exemplis certi quid concluditur. Vnde nonnulli hoc remedium non simpliciter admittunt, sed distinguunt inter tyrannum legitimum titulum habentem, & invasorem absq; titulo, quem licitè interficere liceat. *D. Thom. 2. Sentent. dist. 44. art. 2. Caiet. 2. 2. q. 64. art. 3. Ferd. Vellofillus tom. 4. adv. in S. Aug. q. 23. Dom. Soto del & 1. lib. 5. q. 1. art. 3. Covar. in 4. dec. p. 2. cas. 3. §. 4. n. 6. Pet. à Navar. lib. 2. de rest. c. 3. ubi ampliat, quod quis teneatur interficere. Tholos. lib. 26. de Repub. c. 7. n. 5. Vasq. 1. illust. cont. c. 8. n. 33. Lips. 6. pol. c. 5. ubi tyrannum vocat immanem beluam. Sed quod in eam remedium? duplex auferre, aut ferre. *Greg. de Val. tom. 3. q. 8. de just. pun. 3. Leon. Lefsius. 2. de Iust. & ju. c. 9. d. 4. Lud. Molina. tom. 4. de j. & j. tra. 3. disp. 6. n. 2.* Quidquid sit in foro fori, in foro poli hoc remedium, quamvis tot auctorum testimonio comprobetur, mihi tamen dubium est inquit *Azoz. 2. mor. In fl. lib. 11. c. 5. q. 10. Menoch. de recuper. poss. rem. 16. n. 83. Br. tr. de Guelf. & Gibellin. n. 9. Gig. de crim. las. mai. lib. 1. rub. qual. & à quib. q. 15. n. 3. ubi de Italię tyrannellis, quos Alexander 6. filius Val. Borgia, dominandi cupiditate ductus partim ferro, partim veneno sustulit. Farin. p. 5. oper. crim. q. 112. n. 30.* Rationes cur hoc remedium*

medium illicitum, impium, inhonestum, imò scelestum. 1. quod regula fortiter sit tenenda. Dec. *con.* 452. Ceph. *con.* 218. Decian. *conf.* 61 *vol.* 3. At regula est vt principem honoremus, nec ei maledicamus Exod. 22. Act. 23.

Portat avis cæli maledicta latentia Regi.

E. 2. imperita medicatio est iniusta. At hoc remedium est imperita medicatio mali principis. E. 3. Quodcunque remedium sequitur peius malum, illud evitandum. At hoc remedium sequitur peius malum. E. 4. Quod bonum non est, id faciendum non est, etsi æquum est. Sed hoc remedium bonum non est, etsi æquum videatur. E. Cic. 2. *de orat.* Etsi omnes molestæ seditioes, justæ tamen nonnullæ, & propè necessariæ. Alb. Gent. *disp.* 3. *de viciv. in Reg. semp. iniusta.* pag. 125. vbi 10. argumentis probat. Multò minus eo casu tyrannicidium probatur, quando titulus prætenditur. arg. 1. Pet. 2. Con. Constant. *sess.* 15. Explosio igitur hoc illicito litium publicarum reme-
dio, duo licita tyrannidos avertendæ remedia subnectemus: Politi-
cum & Theologicum. Politicum consistit in forma Reipub. vt vnus splendorem & dignitatem præ se ferat, & formam Regalis status. Sed administratio & potestas disponendi de ijs, quæ vniversaliter ad salutem Reipub. pertinent, sit penes optimates; nec plebi negetur aditus ad munera, officia, nec in quibusdam facultas suffragiorum. Hoc temperamentum siue remedium faciet, ne abusus introducatur, & tyrannidos periculum evitetur. Elv. *in apodem. ep.* 18. Quod si jam tyrannus irrepsit, aliud remedium politicum tradit Alber. Gentil. *d. disp.* 3. pag. 107. vt obsequio nostro faciamus malos principes amicos, & patientiâ nostrâ frangamus feritatem illorum. Fr. junius *de transl. imp. lib.* 1. c. 2. *vers.* 49. omnes iniurias à magistratu suo potius ferant boni, quamvis atrocissimas, quam vt in eum inuehantur sermone, scrip. o opere, ad ordinis & pacis pub. perturbationem. Theologicum tyrannidis evertendæ remedium consistit in contritione, confessione, & patientia. Bard. *lib.* 6. *cont. Monarch.* c. 24. pag. 507. It. in precibus. 1. *Timoth.* 2. Den Underthanen wirdt kein bequemer mittel gelassen/ wider die böse Dbrigkeit zu handeln/ denn das sie dieselbe zu todt bettē. Sarcer. *in Summ.* 1. *Sam.* c. 8. Mons. *de la nove desc.* 10. op. 3. Warem. *de Erenb. de Reg. subs. & oner. subd.* c. 11. n. 64. vbi addit, mortuis tyrannis flere etiam subditos ad novercæ tumultum. D. Thom. *lib.* 1. *de reg. prin.* c. 6. quod si contra tyrannum auxilium humanum haberi non possit, recur-

rendum ad regem omnium DEVM, qui est adiutor in oportunitate tribulationis, in cuius manu cor regis.

7. Hæc de tyrannidos remedijs illicitis & licitis: Coactiva litium publicorum remedia sunt illicita, imprimis circa religionis litigium. Dann Religionsfachen wollen mit dem Schwerdt nicht gerichtet werden. *Maximil. 2. in epist. ad Lazar. à Swendi. Goldast. tom. 2. const. imp. pag. 208.* Rationem addit Luther. *tom. 6. Witeb. fol. 575.* Der Schlan soll / vnd lan niemandt / gebieten. Thuanus in præfat. hist. ait, bellum non esse legitimum modum tollendæ ex ecclesia scissuræ. Et quis non videt arma armis concitari? ait Plinius. Bellum non alia de causa suscipitur, nisi vt hoste profligato, aut bonis conditionibus conciliato PACE vivatur. Cic. *1. off. & Phil. 13. Lips. lib. 5. pol. c. 18.* Erasm. *in querim. pac. & belli detest.* Heig. *p. 1. q. 11. n. 5.* Sed in religionis litigio quæ reconciliatio speranda? desperanda. Ergo coactivum hoc remedium est illicitum, neque iusta belligerandi causa, nisi tentatis prius omnibus remedijs alijs PAX & IUSTITIA haberi nequeat. 1. vtendum verbis. 2. herbis. 3. lapidibus, & vbi non sufficit virtutis ingenium, ibi valet armorum præsidium. Bl. *in c. olim. ex. de rescrip.* Reliqua litium publicorum remedia licita, cum circa religionis dissidium, tum iustitiæ administrationem sunt Ecclesiastica vel Politica. Inter illa primum & præcipuum est, vt Cæsar eadem auctoritate qua Pontifex vtramq; jurisdictionem Cæsaream, & Pontificiam more MAIORVM defendat, & coniunctim teneat vtramq; dignitatem. Warem. *de Erenb. de Reg. subs. & Oner. subdit. c. 1. n. 21.* Huic adstipulatur. Ar. Pintel. *p. 3. l. 2. C. de rescind. vend. c. 1. n. 21. sub. f.* dicens: Cæsares ethnicos vtrumq; gladium sibi vendicasse: imò & noviores catholicam fidem agnoscetes, nimium circa religionem & ecclesias constitutiones suas exrendisse. Ferrar. *in form. lib. quo ag. ex sub. gl. 9. n. 4.* vbi optat Imperatorem, qui clericis jurisdictionem auferat. Ratio huius remedij, quia Pontifex duplicem hanc dignitatem sibi servorum servo vendicat, sicut ense accinctus, & coronâ imperiali coronatus Bonifacius 8. in publicum venit, exclamans: Ego sum CAESAR & PONTIFEX. *Paralipo. Vrsperg. Cuspin. in vit. Alber. War. de Erenb. d. c. 1. n. 22.* Ergo multò magis Dominis Dominorum, h. e. templorum & reliquorum omnium hanc duplicem dignitatem sibi vindicare potest. *Alb. Gent. lib. 3. c. 6. p. 508. arg. Nov. 3. 5. 6. 16. 37. 56. 58. 59. 67. 83. 117. 129. 133. 146. & August. ep. 48. 162. 166.* testatur ecclesiæ & fidei negotia à secularibus principibus seu Imperatoribus tractata & decisa esse.

More MAIORVM: inter quos potissimum Iustinus, Mauritius, 9.
 Carolus M. Ludovicus, Pius, Conradi, Ottones, Henrici. Friderici,
 qui omnes Imperij jura acriter defenderunt, & pontificem docue-
 runt, ut abdicatâ Regnorum & humanarum litium curâ, æmulanda
 pauperis Christi, cujus vicarium se jactitaret, vestigia sequeretur.
 Auct. rum. jur. de pontif. mut. confirm. pag. 33. Crantz. lib. 4. Sax. c. 9.
 & 10. Avent. lib. 6. fol. 643. Radev. lib. 3. c. 55. Greil. Brito. lib. 10. Philipp.

*Ecclesie decimas oblataq; munera tantum
 Possideant, nobis villas & prædia linqunt,
 Ut sua & hinc populus, habeatq; stipendia miles.*

Maximiliani I. conatum in hoc litium publicarum remedio
 tentando laudat Warem de Erenb. de reg. subs. & oner. subd. c. 1. nu. 21.
 ex epist. ad Baronem Paulum à Lichtenstain Anno M. 16 Septemb.
 Carolus V. Electorum literis sollicitatus, ut urbem Romanam Imperij
 caput, & antiqua Impp. jura imperio restitueret, respondisse fertur.
 Facerem, nisi me RELIGIO moveret. Hæc falsa religionis opinio
 multos deterruit, quod Imperio suam majestatem non reddiderint.
 Auct. de pontif. mut. confirm. pag. 34. Utinam immutatâ opinione
 tandem existat, qui donationem Constantini revocet, & constantis-
 sima reparationis remedia adhibeat, cum non concordet psalterium
 cum cithara, ut innuit ante 163. annos Pract. Ferrar. in form. rei conv.
 verb. præscript. num. 24. Hoc litium publicarum remedium non 10.
 adeò extentendum, ut Hierarchia sive status ecclesiasticus improbe-
 tur, & litium causa statuatur, sicut hoc remedij Albigenses in Narbon.
 Galliâ usurparunt. Paul. AEmil. lib. 6. Bernar. Girar. lib. 1. folio. 820.
 Ioh. de Serres. tom. 1. fol. 482. Iohannes Zischa, & nostro seculo Bots-
 kay. Catal. test. ver. lib. 19. Wulff. lib. 1. lect. memorab. fol. 870. Ratio,
 quia Episcopos oportet esse in ecclesia, ut inquit Magnus Britannia-
 rum Rex Iacobus in monit. ad Christ. Monarch. fol. 64. Sed illud
 tantum vitio vertitur, & divitijs refertur, quod status ecclesiasticus
 imperij jura involet, & utramq; jurisdictionem misceat, quæ miscu-
 latio est litium publicarum procreatio, omni jure prohibita. Milites 11.
 enim Christi non debent se immiscere secularibus negotijs. At juris-
 dictio, & litium humanarum tractatio sunt secularia negotia. Ergò.
 Matth. 20. vers. 25. Rom. 13. pr. Mar. 10. vers. 42. Luc. 22. vers. 25. Deut.
 17. vers. 18. Esai. 49. vers. 23. 1. Tim. 2. vers. 2. psal. 2. vers. 11. c. 1. & 2.

- q. 3. c. reprehensibile. cau. 23. q. 8. Exemplum 2. Reg. 10. vers. 30. 1. chron. 23. 2. chron. 34. vers. 3. Elai. 47. vers. 13. Hedeman. disp. 3. th. 47. Eleganter synodus Romana sub Sylvestro c. 16. Sacerdotes non intrent in curiam, quoniam omnis curia à cruore dicitur, & simulachrorum immolatio est. 2. Periti tantum, non experientiâ rerum secularium destituti judicare possunt. c. status dist. 61. Obrecht. disp. 2. de jud. th. 257. Harpr. disp. 1. concl. 38. Emer. à Rosbach. c. 4. num. 17. Ruland. de comm. lib. 1. c. 13. n. 4. At opprobriosum est ecclesiasticis se litium secularium peritos ostendere. E. arg. l. placet. 17. & 41. verb. absurdum. C. de episc. & cleric. c. cum ad verbum. dist. 96. Nov. Leon. 86. Molin. ad Alex. con. 63. lib. 3. P. Greg. syntag. jur. pag. 3. lib. 50. c. 12. Dauth. 17. de testam. nu. 93. Duar. lib. 1. de sac. eccl. minist. c. 2. & 5. Pet. Mart. in loc. com. cl. 4. loc. 13. 3. Prædicatio Evangelij est *μυσαιωγία*. At imperium & jurisdictio sunt notæ dominij, & coherent territoriis quæ Apostoli non habuerunt. E. neque jurisdictionem. 1. Pet. 5. Duar. d. l. 1. c. 4. per. l. pupillus. §. territorium de V. S. c. esto dist. 95. ibi: episcopi sciunt se sacerdotes esse, non Dominos. Pacian. de prob. lib. 2. c. 28. n. 135.
12. Vnde neque Galli neq; Hispani, aliàs acerrimi Eccl. Rom. vindices, episcopos publica aut privata vlla judicia tractare voverunt, nisi quæ religionis causâ suscipiantur, inquit Bodin. lib. 3. de Repub. c. 3. nu. 278. ubi laudat. Fel. in c. quæ in ecc. col. 2. ex de const. adde Cuj. in par. C. de episc. aud. l. pen. de vac. mun. l. 23. C. de test. Veneti exclamant. Fuora i preti Bodin. lib. 3. de Repub. c. 1. & 8. Imò Philippus Valesius Rex Galliarum Episcopos à parlamento removit. Obrecht. disp. 1. de bel. th. 96. & th. 112. ait, ecclesiasticum munus dextrâ, & seculare lævâ tractari, instar præbyteri iohannis, qui manè togatus, vesperi armatus sedet. 4. Qui habet jurisdictionem, dignitatem habet. c. de multa. de præb. & dign. At ministerium ecclesiasticum est *λειτουργία*, & muneri non honori simile. E. l. honor. de mun. & honor. loach. Steph. lib. 3. de jurisd. eccl. cap. 2. Denique Historicis vel chronicis fides adhibetur etiam in judicijs. At ex nulla fide digna historia apparet, Papam imperium aut jurisdictionem accepisse. Ergò. Dd. in l. 1. las. n. 25. Dec. 21. de R. C. Zafi. con. 16. n. 39. lib. 2. Paris. con. 23. n. 133. vol. 1. Soc. jun. cons. 76. n. 64. vol. 1. Donatio enim Constantini fabulosa est, vt latè probant Pruckm. in 17. de Reg. & Rud. Hospini. lib. 5. de orig. prog. & mer. don. & bonis. Eccl. c. 1. Hel. prebij. c. 4. Chron. Selau. episcopos principes cæli vocat. Beat. Rhen. lib. 2. German. p. 94. civitatibus sub Francis Regibus

Regibus & Impp. præfectos fuisse comites, qui velut advocatos quosdam episcoporum agere cogebantur. Duplex igitur iudicium ^{13.} in episcopatibus fuit: Spirituale, cuius caput episcopus; Temporale, cuius præses Burggravius. Matth. Dresser. *in der Sachs. Chron. pag. 136* Mart. Weller. *pat. Augu. in rer. Aug. com. lib. 4.* nullam civitatem quam urbem episcoporum aliquando dictam invenimus, in episcoporum potestate, sed solummodo sub illorum inspectione fuisse. Munus Burggravij describit Peucer. *lib. 5. Chron. pag. 528.* Gylm. *p. 3. sup. Cam. vot. 23. p. 95.* Weichbild. *art. 44.* Der Burggraff zu Magdeburgk ist der höchste Richter in der Statt / dessen Ambt ist subordinatum des Schultheissen. *art. 16. 44. & 45.* Hæc de seculari ecclesiasticorum jurisdictione latius, cuius Remedium, ut abrogetur, aut restringatur. Quod si intellexerit Pontifex Romanus non quæri bona & possessiones, quas ex liberalitate Regum ac Principum habent, sed tantum VERITATIS amorem, publicam tranquillitatem, & honestatem, sperat Heimsfel. *tom. 3. Const. Imp. fol. 641. §. 5. inf.* sedari posse odia ecclesiasticorum & laicorum. Licet interea verum, quod Ioh. de Rochetaille seu rupe scissa dixit: Imp. Rom. & Alemanix, Regesq; Christiani ecclesiasticis donaverê bona ut servirent Deo, vos verò per superbiam ea profunditis, per nequitiam & luxum, eoque nomine irascitur Deus, & prius donata auferent. *de quo Froissar. t. 6. 211.* Guil. Paradin. *2. de l'histoi. de Lyon. c. 86.* Catalog. *test. verit. lib. 18.*

Alterum in periculoso Religionis litigio Remedium est Pax illa ^{14.} sancita Anno 1552. triennio post confirmata, quæ dira bella & litigia publica sub prætextu religionis antè exorta, penitus extinguere, & sedare visa est. Camer. *lib. 1. med. histor. c. 38.* quod adversarij semen serpentinum, & venenum diaboli vocant. Auct. *autonom & Anton. Possavin. in caut. ad discurs. de la Nove.* Omne transactionis genus, quo & olim, & jam nostro seculo in Imp. Gall. & alijs regnis, controversiæ de Religione sine sanguine amicè & fraternè compositæ sunt, repudiat. Nos Divinum religiosæ pacis Remedium in hoc exulcerato conscientiarum seculo ferendum, nec auferendum putamus. Quis enim mihi imponat necessitatem vel credendi quod nolum, vel, quod velim non credendi? ut ait Lactant. Melius est, *inquit Tacit. 12. Annal.* pauciores ferrè, quàm vnitatem perdere, & ad tempus connivere, quàm intempestivis Remedijs delicta accendere, uti testatur Euseb. *lib. de vita Constant. & Niceph. lib. 10.*

c. 24. lib. 11. c. 1. & lib. 12. c. 29. RELIGIO suadendo magis quàm pugnando proficit. Theod. *apud* Cassiod. *lib. 2. epist. 28.* Nemo cogi potest ut credat invitus. Nam fictos magis quàm veros Catholicos coactio facit, secundum August. Heyg. *p. 1. q. 12. num. 49.* Sic neque Carolus V. turbatam Germaniam, nec Henricus III. Galliam, nec Maximilianus II. Austriam, neq; Stephanus Poloniam, Rudolphus II. Vngarium aliter sedare potuerunt, nisi liberum omnibus Religionis exercitum permisissent. Imò Solimanus Sultanus cum à Bassis admoneretur, ut Christianos ad Musulmannizandum cogeret, fortè ex fenestra in hortum prospexit, & dixit: quemadmodum ista varietas herbarum atq; florum nō solum nihil obest, sed mirifice oculos & sensus recreat: sic in imperio meo diversa fides & religio potius vsui est quàm oneri, modò pacatè vivant. Camerar. *p. 1. med. 15. c. 58. p. 262. ex* Levenc. *in pand. Turc.* Tertium religiosæ litis Remedium: & quidem vnicum statuit Carolus V. in comit. Aug. Anno 1530. 23. Sept. Generale & liberum CONCILIVM, per quod Christianæ societati tam in ecclesiasticis & spiritualibus, quàm politicis & civilibus negotijs publica pax atq; tranquillitas restitui & conservari possit. Heiminsf. *tom. 3. const. Imp. pag. 514.* Licet hoc vlcus medio Conciliorum non sanatum, sed exulceratum testatur Iust. Spring. *tr. de pa. relig. c. 15. pag. 166.* 1. quia factiones de Iudice delegando, & norma iudicij. 2. quia nullus decretis est obtemperaturus. Ergò precibus potius quàm synodorum decretis, & temporis successu, quàm humanis consilijs huic malo quærendum est Remedium. Spring. *d. tr. c. 15. pa. 166.* Magis optandum, quàm sperandum. ut in vnam consonantiam redigatur dispar Religio. Placida, amica, pacata transactio suscipiatur, odium, ira, virulentia, nihil sibi vendicent. Schonborn. *lib. 4. polit. c. 6. Religionf. Anno 1566. Sleidan. lib. 26. pag. 398.* Quod si tamen hoc contentioso seculo Sinnij consilium, & Theodosij Imp. Remedium imitari velimus, admitti posset, ut secundum antiquorum patrum & Dd. doctrinam, & explicationem Scripturæ sacræ à patribus orthodoxis traditam, litigiosi nostræ fidei articuli deciderentur. Staphyl. in Borrab contra Iacob. Andr. Hoc Cæsaris & statuum prudentiæ incumbit, ex utroq; ordine prudentes, moderatos, & rerum disceptandarum notitiâ pariter instructos deligere, qui toti actui regundo ita præsent, ne suæ parti, aut allatis favcant præjudicijs, sed ut intermedios & sequestros se præbendo litigiosas

giosas tanti momenti actiones, religiosè simul & prudenter moderentur, sicut in synodis veteribus. Iust. Spring. *tr. de pac. relig. c. 12. p. 28. ubi 6.* argumentis probat Concilium Tridentinum fuisse nullum.

Quartum Religiosi litigij remedium est Amnistia. Ita Religio- 16.
gionis causâ sæpè in multis Europæ regnis, veluti Boëmia, Moravia, Polonia, Litvania, & Sabaudia sancita est amnistia, injuriarum tumultus, sive oblivio litium publicarum. Thuan. *in præf. ope hist. Bodin. 2. de Repub. c. 5. nu. 214.* Germani dicunt Bergeben vnd Vergessen.

Quintum litium Theologicarum Remedium, vt interduntur turbulentæ, & seditiosæ conciones, quibus homines malè feriat, & in pestem Reipub. nati, civilibus suis ac immoderatis sermonibus plebem concutere, & lites publicas in populo ciere student. Hoc Remed. est Constantis II. Imp. Aug. Anno Christi 648. de concordia ecclesiastica, & SILENTIA Eristicis ac seditiosis scriptoribus & Concionatoribus imponendo, quod Heiminsf. *p. 3. Const. Imp. pag. 639. allegat.*

Sextum Remedium ad reprimendam Ecclesiasticorum cupiditatem, est CONSTITVTIO sive STATVTVM, ne clericis allodialia sive feudalia bona tanquam litium fomenta, sine Magistratus Politici consensu vendere, & ab alienare liceat, quale statutum Venetijs nuperrimi litigij causa. Iuliaci à Ferdinando anno 1560 comprobatum, & in Brabantia extat. Rutg. Rul. *tr. de invoc. utr. brach. c. 13. n. 7.*

Vltimum est Gamalielis Remedium Act. 5. quod Lutherus allegavit, & propterea atheismi arguitur ab *Auct. autonom. par. 3. c. 40.* Hæc de ecclesiasticis litium publicarum Remedijs. Sequuntur Po- 18.
litica: inter quæ omnium optimum Remedium in magnis Germaniæ tempestatibus, litibus, atque tumultibus est Electorij ordinis dignitas, & conventus collegialis. Quod innuit Carolus IV. in pr. bullæ, se omnem contentionum & inimicitiarum materiam suâ sanctione amputaturum. Heig. *p. 1. q. 3. n. 7.* Huius solius medio & remedio, S. R. I. possessio adversus molitiones pontificum, & alias eius modi lites atque malitias publicas semper fuit conservata, & adhuc conservatur, teste nuperrimo Electorum conventu Noribergæ habito. Heig. *d. p. 1. q. 3. n. 7. & 41.* ubi ait, non adeò firmiter Bohëmiam cum Imperio superioribus seculis coaluisse. Nihil enim cogitari potest ad seditiosorum hominum factiones, & civilia bella declinanda utilius, quàm multitudini principum & magistratuum creationem eri-

pere, & paucissimis committere qui Regem Romanorum designent: Bodin. *lib. 6. de Repub. 5.* Quia designatio futuri successoris optimum ad extirpandas seditiones remedium est. Pol. Virg. *lib. 20. hist. Ang. pag. 411.*

19. Deinde non præsentius ullum unquam Remedium Teutonis, ad evitandas litium publicarum machinas, quam arctior societas & coniunctio, ut inquit Heiminsf. *in præf. tom. 3. Const. Imp.* Utinam nostri Reges atque Principes alij alios socios amicosq; habere mallet, quam servos & inimicos. Sic Germani & Galli coniunctissimi, quasi fratres fuerunt. Sic Henricus II. Angliæ Rex in comitijs Herbipolens. ut confrater adfuit. Sic Dani Carolo V. responderunt: se non Cæsari, sed Imperio fidos esse. Quod si Cæsar contra Imperium machinaturus sit, pro virili nixuros, ut antiqua Imperij libertas defendatur.

Denique si æmulatio, & *ζηλοπορία*, obtrectatio & invidia gloriæ, suspitiones, & similitates, quas ambitio & avaritia peperere, juxta II. Maiorum veluti monstra suffocarentur, eadem operâ & technæ ad Reges & Principes perdendos paratæ suffocarentur. Vnde Michael Coccinius *lib. de imp. à Græc. ad Germ. transl.* Quod si Principes Germani, uti maiores, animi fortitudinem & prudentiam, & justitiam coniunxissent, & Imperatori ipsorum concorditer adhæsisent, nunquam Imperium Romanum & Ecclesiasticam investituram perdidissent, nec tot Impp: excommunicationes, depositiones, & imperij subditorum à fidelitatis juramento relaxationes, in totius imperij excidium, & damnum irrecoverabile passi fuissent. Melch. Goldast. Heiminsf. *in repl. adv. Gretser. cap. 13.*

20. Tertium litium publicarum Remedium Politicum in Germania fuit conventus Regimenti, ad cognoscendas subditorum querelas. Schonborn. *lib. 4. polit. c. 33.* in quo erant 20. personæ loco Senatus Imperij. Verum hæc Regimenti Constitutio sub Carolo V. in desuetudinem abiit, crescente ipsius auctoritate & potentiâ, ut inquit Paurmeist. *lib. 2. de Iurisd. Imp. Rom. c. 2. n. 48.* & observat, patrum memoriâ omnem imperij administrandi vim ac potestatem penes Comititia fuisse. Quæ cum magno sumptu fierent, & sæpius negotia litigiosa inciderent, anno 1500. Maximil. I. prædictum conventum instituit. Dec. Aug. *tit. 1. von den zwenzigen/so zu der König. May. vnd des heiligen Reichs Regiment geordnet.* ut jus & iustitiam administrarent, de quibuscun.

quibuscunque subditorum querelis cognoscerent, pacem ac tranquillitatem publicam tuerentur, bella contra Turcas & Imperij hostes susciperent. Paurmeist. *d. c. 2. n. 50. & seq.*

Quartum Remedium, ut novus ordo militum, sive equitum instituat, quorum operâ Imp. utatur non solum contra Turcas, sed etiam in litibus publicis sedandis. Hoc deliberatum fuit Ratisbonæ anno 1576. §. ferners. & anno 1603. §. auch ohnvergesen. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 82.* Reliqui ordines Aurei velleris, Annunciationis, S. Stephani, Spiritus S. &c. pleriq; omnes defendendæ religionis causâ instituti. Spangenb. in *Adelspiegel p. 2. lib. 6. c. 52.* Franc. Sarmienta *tr. de re dit. eccl. p. 4. c. 1. n. 13.* Claud. Parad. *int. symb. hero. pag. 24. 41. 46.* War. de Erenb. *lib. 1. de fæder. c. 6. n. 12.* Sed hic pro vtraque & Religione & Regione, ex utriusq; Religionis nobilibus atq; militib⁹ colligatur, instituat, terrâ partâ potiatur, ditetur, dilatetur. 22.

Quintum litium publicarum Remedium, quod summo opere laborandum, & præcavendum, ne seditio oriatur. War. de Erenb. *de reg. subs. & oner. subd. c. 7. n. 38.* Cyro Sponto. *lib. 9. del governo di stato. c. 4. p. 249.* ubi cautionem tradit, ne propter imposita tributa oriatur seditio, aut ortæ occurratur in tempore, quia omne malum nascens facile opprimitur, inveteratum fit plerumque robustius. Cic. Phil. 5. Nihilq; in discordijs civilibus festinatione tutius, ubi factum magis, quàm consulto opus est. Tac. *1. hist. 16.* Schonborn. *lib. 6. polit. c. 14.* Tholos. *lib. 35.* Syntagm. *c. 6. n. 24.* Et cur, inquit Iulianus *l. æquissimum. 17. de usuf.* ad arma & rixam procedere patiatur prætor, quos potest suâ jurisdictione componere. Ante seditionem providentia magistratus requiritur: in concitatâ auctoritas & vindicta: in sopitâ discordiarum oblivio. Iustin. *ex Trogo. lib. 5.* Herodes ut seditiones præcaveret, turbas & conspirationes sustulit, otium abstulit plebi, eamq; perpetuis laboribus fatigavit. Ioseph. *lib. 15. c. 13.* Gunth. *lib. 8.*

Nec conventiculum, vel conspiratio fiat,

Sive sodalitiū, seu juncti sanguinis astu.

In omni enim Repub. diligenter advertendum est Remedium, ne in scijs superioribus Conventus aut comitia habeantur, quod Hispanis, Neapolitanis, Bohemis, interdictum legimus. Bodin. *lib. 3. de Repub. c. 7.* ubi notat Thomam Menado. *ad const. reg. in aliq. pag. 35. n. 56.* Marin. Frecc. *de feud. lib. 1. par. 13.* Rol. à Valle *conf. 17. n. 32. lib. 3.*

Acta Bohem. de an. 47. Heig. p. 1. q. 4. n. 44. Ergò multò magis conventicula tanquam litium nutricula prohibeantur.

23. Sextum Remedium est, ut cura attentetur prius LENITATE & CONSILIO, quibus populus reconciliatur maximè. Bodin. *lib. 4. de Repub. c. ult.* Frid. *in lib. de pa. Constant.* Christ. Ohem. *in disc. jurid. pol. c. 3. nu. 12.* Non enim statim ad majora remedia transeundum esse suadet Machiavel. *lib. 3. disc. 27.* sed à mitioribus incipiendo, tendenda est litigantium reconciliatio, nec omninò desperanda. Scip. Amirat. *lib. 15. dissert. pol. ult.* Arnisæ. *lib. 2. doct. pol. c. 5.* Reconciliatio enim, siue pacis restitutio est remedium, quod seditionibus modum ponit. *c. placuit. dist. 90.* & concordiam maximè affectat. D. Thom. *1. 2. 2. q. 61.* Rain. Cors. *de priv. reconc. c. 4. pag. 13.*

24. Huc facit septimum litium publicarum Remedium, Eloquentia, quæ ad sopiendam seditionem multum conducit. Lupum, aiunt, auribus non teneri: at populum & civitatem auribus maximè oportet ducere. *test.* Plutar. Duro. di Pasch. *in Aul. polit. 8. 140.* ad sedandos tumultus aptissimos esse ait, qui bonis artibus in vulgus grati sunt, Christ. Ohem. *in disc. c. 3. nu. 12.* sapientissimos, ac summâ virtute præstantes viros, qui litigiosos Populi motus orationis lenitate atque prudentiâ regere possint, adhibendos esse existimat. Virgil. 1. AEneid.

*Tum pietate gravem, ac meritis, si fortè virum quem
Conspexerè, silent, arrectusq; auribus adstant.
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.*

Hujusmodi litium publicarum Remedio feliciter vsi sunt Mene-
nius Agrippa, qui populum à patribus secedentem oratione suâ
flexit. Liv. *lib. 28.* Polyb. *lib. 11.* M. Popilius seditionem patribus mo-
tam cum auctoritate, tum oratione suâ sedavit. Cic. in Brut. Pyrrhus
ipse fatebatur à Cynea Oratore ac legato suo plures vrbes oratione,
quàm se armis expugnatas esse. Plut. in Pyrr. Divus Iulius seditionem
exercitus verbo vno compescuit.

Discedite castris

Tradite nostra viris ignavi signa Quirites.

Lucan. Tac. *1. ann. p. 14.* D. Augustus vultu & aspectu Aetiacas
legiones exterruit. Quod idem de Caligula notat Sueton. *c. 9.*
Petrus Loredanus Venetus nauticæ turbæ tumultum compressit,
ad quam Senatorum nemo progredi audebat. Bodin. *lib. 4. c. 7.* Fran,
Soderinus

Soderinus Florentinos habitu pontificali à seditione deterruit. Machiav. *lib. 1. disc. 54.*

Hoc arcanum quasi litium publicarum Remedium, quod consilio, non impetu opus habet, ut ait Curt. *lib. 7.* Magnum enim in auctoritate & reputatione momentum situm esse docent. Scip. Ammir. *lib. 5. disc. 8. & lib. 12. disc. 2.* Patrit. *in parall. milit. lib. 6. c. 7.* Ian. Gruter. *in disc. ad Tacit. pag. 32.* Lips. *lib. 4. polit. c. 9.* Ergo vir auctoritate pollens ad sopiendas lites publicas eligendus est, qui si nihil proficiat, & excipiat, uti Musorinus in seditionis castris, ad fortiora progrediendum Remedia, quæ minanda potius à principio quam tentanda, secundum Apollo. *lib. 5. Phil.* Res novas molientibus terribilem te ostende, minitendo tamen magis quam puniendo.

Fortiora litium publicarum Remedia sunt arma, coedes, exilia, 25. secundum illud Tac. *lib. 1. Annal.* Si detrectetur imperium, bello certandum. Sic Vitalianus mota seditione contra Anastasium navali prælio victus à Mariano. Proclus Mathematicus naves seditionum incendit arte Archimedicâ, adhibitis cavis speculis, à quibus radij solis accensi vicinas naves inflammaverunt. Phil. Melancht. *lib. 3. Chron. pag. 534.* Theodosius Arbogastum & Eugenium seditiosos ingenti prælio vicit, & Henricus 4. Rudolphum Sueviæ Ducem ad Mersburgum. Sed hoc Remedium cordatis non probatur, in subitis rebellium motibus bellum movere, qui malum talis exempli exitum animo prævidentes, lege potius quam armis litem decerni voverunt. Thom. Smithius. *lib. 2. de Repub. Angl. c. 4.* quod in lite Brunsvicensium meritò observandum fuisset.

Qui vult compescere seditionem, is quam celerrimè tollat è medio capita ejus, Die Redlinführers / qui lites publicas & privatas excitant. Du. di Pasch. *in Aul. 8. 144.* Machiav. *lib. 2. c. 24. de Repub. & lib. 3. c. 27.* Interest enim Reipub. ejusmodi hominibus purgari. *l. 3. & 13. de off. pras.* Christ. Ohem. *in disc. c. 3. n. 12.* Sic Carolus V. in Gandaviensium tumultu solos auctores punivit. Et laudatissimus Rex Poloniae Sigismundus Rockosanos, uti vocant, partim vitâ donavit, partim auctores sustulit. Plebs seditiosa atque litigiosa varijs artibus versanda, & negotijs opprimenda est, quia otium & res secundæ exemplò urbanos motus excitarunt. Liv. *lib. 3.* Cy. Spont. *par. 1. cor. del. princ.* Non ha la plebe il maggior nemico, alla sua salute, che il troppo facile successo delle sue attioni. Machiav. *lib. 1. disc. 52.* non putat meliorem esse conatus
seditioso-

- seditiosorum litigaturientium excludendi viam, quàm si eadem arte, quàm illi plebem ad se trahunt, eandem ab his avertas. Plebs etiam ambiguis promissionibus induci potest, ut quieti se tradat: Sin instantius vrget lites publicas, irrita facilè faciet princeps, quæ per seditionem populus extorserit. Tac. 1. *Annal.* Schonb. *lib. 7. polit. c. 14.*
27. Divellendi sunt auctores seditionum: quo Remedio tutissimè consensus multitudinis tollitur. Et occultis præmijs alliciendi sunt ad obædientiam. Non deerunt, qui gratiam melioris partis bono publico velint quæsitam. Liv. *lib. 2.* Quidam per fallaciam demulcendi sunt: mittendi ad eos, qui eadem velle simulent, quò plus auctoritatis consilijs insit. Tac. 2. *Histor.* Schonborn. *lib. 7. polit. c. 14. n. 4. 5. 6.* Sic Antigonus Rex Pythonem, seditiosum hominum, humanitate ad se allectum in Medio Macedonum trucidavit. Polyæn. *lib. 4. strat.* Sic Rex Galliarum Bironium humaniter pellexit, ut etiam ludentem cum Regina in carcerem detruderet, & seditionem averteret. In seditiosos culpam deprecantes supplicio non animadvertendum: sufficiat, si nefariæ seditionis auctores sanguine luant quod admiserunt.
28. Liv. *lib. 28.* Huiusmodi autem rebelles & seditiosi, pro qualitate dignitatis aut in furcam tolluntur, aut bestijs obijciuntur, aut deportantur. *l. si quis. 38. §. 2. de pæn. t. t. C. de seditio.* vbi Impp. gravissimam multam imponunt, quam mortis esse interpretantur Sal. *n. 1.* Vultej. 1. *I. R. 54. nu. 64.* Hotom. *ill. qq. 42. per. l. 3. §. 4. ad l. Cornel. de sicar. l. aut fact. §. de pæn.* Observandum etiam quandoq; *c. latores 4. Ex. de cler. exc. Gail. 2. de P. P. c. 9. Tiraq. de pæn. ll. temp. caus. 47. Pap. 24. arr. 10. art. 1.*

Olim apud Suevos & Francos prædones, incendiarij & seditiosi, si nobiles essent, antequam morte plectebantur, ignominia causa canem ferre de comitatu in proximum comitatum cogeantur. Gunth. *lib. 5. Lig.* Cujac. *11. obs. 22.* Peucer. 4. *Chron. pag. 902.* Schonb. *lib. 7. polit. c. 14. in f. P. H. O. art. 127.* Mit abschlagung seines Haubts gestrafft/ oder mit Ruten gestrichen / vnd auß der Lantgegendt verwiesen. Idem observari in Palatinatu, & foro Stetinenfi testis est Iac. Airer. *p. 2. proc. hist. c. 6. obs. 1. n. 2. latè Capic. dec. 130. n. 3. Gramm. vot. 19. c. 1. Clar. 5. sentent. §. fin. q. 68. n. 36.* Hæc procedunt, quando tractatus præcessit ipsam seditionem sive litem publicam; secus verò est, si tumultus vel seditio accidentaliter h. e. ob aliquod factum, puta ex civili dissensione eveniat, quo casu pæna locum non habent, per *l. si quis. §. in civili.*

civili. de captiv. Bl. in l. 1. §. fin. de I. & I. Gramm. vol. 19. n. 2. Ratio, quia ordinatio sola seu tractatus etiam in delictis atrocioribus non punitur, nisi ad actum aliquem per se ad factum ipsum ordinatum processum fuerit. *Bl. in l. non ideo. col. 6. C. de accus. Dec. con. 256. & Cap. dec. 130. nu. 3. & 5.* Ita in Complices seditiosorum non nimis anxie inquirendum est: non qui consilijs, non qui opibus juvisse dicentur, severius indagandi. *Tacit. 2. Annal. Schonborn. lib. 7. polit. c. 14. rem. 9.* Ratio: Quod si velis omnes seditionis participes inquirere, infinitis cogaris te cædibus cruentare, nec habiturus sis denique cui imperari possit, *inquit Scip. Ammir. lib. 2. disc. 9.* quod ab Epicteto sumpsit apud *Arrian. lib. 3. c. 4.* Sic Octav. Farnesius noluit in omnes seditiosos inquirere, sed solum confessos, & convictos puniri permisit: cæteros silentio oblitteravit. *Hen. Scot. ad. lib. 2. Tac. pag. 150.* Alia ratio: ne ista severitate seditiosi atque litigiosi ad desperationem adigantur. Nam, vt *Scip. Ammir. lib. 1. disc. 8. inquit,* dalla desperatione nasce in vn subito vn fermo proponimento di comaniter ogni cosa empia, & scelerata. Et *Cyr. Spont. par. 4. cor. del prin. il principe no troua mai nemici piu feroci di i cittadini desperati.* Sicut Gandavenfes cum se in Ludovici pacem æquis conditionibus dedere vellent, & is iussisset eos pedibus nudis, aperto capite, laqueo in collum inserto, ad se supplices prodire, suoq; de ijs quid facturum esset, arbitrio relinquere, per desperationem animum resumentes, 30000, ex Ludovici exercitu ceciderunt. *Cyt. Spont. 3. par. cord. del princ. Bodin. lib. 3. de Repub. c. 7.* Remedium contra desperationem est, ne spes veniæ ullis præcidatur. Quod utinam nonnulli Germaniæ principes observarent, multi seditionum motus sedarentur. *Es sol der unschuldig des schuldigen nicht entgelten/noch das Kind mit dem Bade ausgeschüttet werden/ inquit Ad. Kell. lib. 2. de off. jwr. pol. c. 20.* vbi tria contra seditiones atque rebelliones remedia tradit. 1. vt Rector Reipub. præcaveat maturè ne accidant. 2. vt eadem emendet oportunè, priusquam vires sumpserint, & ad effectum perniciosioris perturbationis venerint. 3. vt poenis afficiat seditiosos, Auctores scilicet, non omnes complices. ita *Veget. lib. 3. c. 4.* ait: auctores criminum vindicari, vt ad omnes metus, ad paucos poena pertineat. Vnius improbi supplicio multorum improbitatem coerceri *inquit Cic. 3. in Verr. AEquum enim est, dicente Liv. lib. 38.* vt ibi poena consistat, vnde orta est culpa. Denique arma seditiosis 31. adimenda sunt. *1. Sam. 13. vers. 19. Gail. 2. de P. P. c. 9. num. 34. Alber.*

Gentil. *lib. 3. de ju. bel. c. 11.* Schonborn. *lib. 7. polit. c. 14. remed. 10.* Plura tumultuum sedandorum remedia annotata habet. P. Greg. Tholos. *lib. 23. c. 9.* Decian. *de delict. tit. de con. fact. & sed. lib. 7. c. 7.* Machiav. *c. ult. sue Reipub.* Bodin. *lib. 3. c. 7.* Arnis, *lib. 2. doct. pol. c. 5.* Sicut enim plures sunt litium publicarum causæ: ita etiam varia earundem remedia adhiberi oportet.

Annonæ caritatem inter litium publicarum causas retulimus, cuius Remedia tradit Scip. Amirat. *lib. 12. dissert. polit. c. 3.* 1. confugiendum ad Deum. 2. emptionem frumenti. 3. importationem. 4. dispensationem annonæ: Nam citò emenda, cautè convehenda, demum admirabili, œconomiâ dispensanda. Huc pertinent Die Kornheuser/ & concilium frumentarium sive annonarium, quod in id incumbit, ut vitæ necessaria tam abundè suppetāt, ut partem etiam vicinis & alijs impertiri possint, ut de Hispania testatur Fur. Ceriol *de consil. c. 1.* Bodin. *lib. 3. de Repub. c. 1.* Hipp. à Collib. *in Consiliar. p. 68. in Spec. aul. obs.*

32. Reliquæ litium publicarum causæ contrarijs Remedijs sunt tollendæ. h. e. distributis unicuique pro dignitate ac meritis honoribus, vindicatâ omni cuiusque ignominiâ, & contemptu, sublato metu, & eiusdem causâ, severitate, curâ in servandis religiosè legibus, æquatis denique inter se civibus, ne vel odio, invidia, contentioni, æmulationi, simulationi occasio relinquatur. *Auct. dial. de Reg. & Reg. instit. lib. 2. pag. 39. post.* Scip. Amir. *Arist. & 9. Eth. Cic. 3. de ll.* Sæpissimè enim initium sumit seditio à privatis civium litibus, ut ait Arnisæ. *lib. 2. doct. pol. c. 5. & 4.* ubi undecim litium publicarum causas recenset. 1. honorum & bonorum inæqualitatem, quæ invidiam, & invidialites cùm publicas tum privatas parit. Remedium: qui vult homines adæquare, non opes subtrahere debet, sed arrogantiam, ut illi potentes & elati, pares se mendicissimis sciant. *Lactant. lib. 3. div. inst. c. 21.* Ioh. Gerhar. *dec. 8. qq. pol. 2.* Nimia enim potentia & αὐξήσις sunt 2. aliæ litium publicarum causæ, quarum Remedium est: diligenter prospicere, ne quis ultra mensuram crescat aut ditescat. *Bl. in F. J. convent. de pac. jur. firm.* Schonborn. *lib. 7. polit. c. 27.* Machiav. *lib. 1. disc. c. 50.* Ita rectè Venetos constituisse scribit Iov. *lib. 1. hist.* ne cuiquam temerè ex optimatibus, qui vel insigni virtute, vel spiritu in rebus gerendis antecellat, nimio plus crescere, vel collectâ gratiâ potenti & clato fieri liceret. Ita Reges Franciæ Comites stabuli semper
- ex

ex infima nobilitate elegerunt. Bodin. *lib. 6. c. 5.* Hoc remedium suadet Auc̃. exhor. ad German. vt potestati Hispanorum maturè ob- sistamus, exemplo Venetorum, & Laur. Medices, qui vicinos princi- pes exurgere altius nifuros subinde represserunt. Arnis. *lib. 2. doct. po- lit. c. 5.*

Succedunt 3. aliæ litium publicarum causæ. Desperatio, Con- 34. temptus, & contumelia. Prioris Remedium tradidimus, & monet Machiav. *lib. 3. disc. 6.* nunquam eò adducendos homines, vt videant vel sibi pereundum esse, vel alium tollendum. Posterioris Remedi- um: AMOR MUTUUS, imperantium & parentium. Sen. *epist. 9. ad Lucill.* quia securitas securitate mutuâ pascenda est. Sen. *1. de clem. c. 19.* Deinde tutius ad severitatem declinare, quàm ad contemptum. Ar- nis. *lib. 2. doct. pol. c. 4.*

Denique neglectus rerum publicarum, qui & contemptum, & lites publicas parit, diligenter præcavendus. Vt exempla pro dolor videmus cum in Germaniâ, tum Moscoviâ. Pyrrhum non alia ad ex- pugnandam Siciliam causa evibravit, quàm quod post Agathoclis mortem omnia illic turbata, & cuiusque armis expedita viderit. Re- 35. liquæ litium publicarum causæ parum important, vt *ἐπίθετα* sive vi- lium & humilium coitio, quàm Machiv. *lib. 3. disc. 6.* stultissimam vo- cat. Rarò enim mortem evadunt eiusmodi proditores seditiosi, vt exemplo novissimo sunt Thomæ Porci minister, qui Iacobum Bri- tanniarum Regem pulvere tormentario extirpare voluit, & Ioh. Ra- valliac qui Henricum IIII. Galliarum Regem cultro interemit.

Nona litium publicarum causa est *ὀλιγαρχία* quando Respub. datur administranda odio habenti. 10. parvi contemptus. 11. indif- ferens peregrinorum receptio. Polyb. *lib. 2.*

Duo præcavendarum seditionum, sive litium publicarum Re- media annectimus, licitum, & illicitum. Hoc posterius litium pu- blicarum remedium, est delatores constituere. Quamvis enim Plato 3. de ll. in Republica sua exploratores omninò esse jubeat; Alb. Gent. *lib. 3. de Legat. c. 14.* Alex. ab Alex. *lib. 4. gen. dier. c. 22.* Lips. 4. *polit. 10.* Nos tamen exulare eiusmodi *κατασκοπῆς* melius putamus, quorum 36. institutio servilem metum in animis subditorum parit, alitq; potius flammæ seditionis, quàm extinguat. Ar. Epictet. *lib. 4. c. 13.* Arist. 5. *po- lit. 11. ubi Cas. in comm.* Ceriolan. *de conc. & conf. c. 2.* Comin. *lib. 1. c. 9.* Marcellin. *lib. 14.* testatur, quod per clandestinos versutosq; rumi-

gerulos, compertis leviter addere quædam malè suctos, falsa & placentia sibi dicentes, affectati Regni, vel artium nefandarum, calumnias in fontibus affigant. Licitum litium publicarum Remedium est levis Ostracismus sive amandatio sub prætextu quodam specioso, & cum spe melioris fortunæ eorum, à quibus seditionem exortum iri suspicio est. Liv. lib. 10. Tac. lib. 2. Annal. Arnis. lib. 2. doct. pol. c. 5.

Annonæ & censui plebis ita prospiciendum, ne nimia paupertate ad res novas moliendas cogatur. Scip. Amm. lib. 12. disc. 3.

Principem ita subditis se subtrahere oportet, ne seditionibus & tumultibus civium ansam præbeat, sicut ad ludæos Titus dicebat: Insolentiores vos nostra absentia fecit: quia nos occupatos putastis. Egesip. lib. 5. c. 46. Hæc de litium publicarum remedijs præmissæ sufficiat. Non enim credimus Remedium, quod Crassus apud Cic. lib. 2. de Orat. testatur, seditiones Reipub. vtilis & necessarias, quas etiam probat Machiav. lib. 1. disc. c. 4. & Cyr. Spont. p. 3. col. del princ. quia committunt fallaciam æcidentis, & perinde faciunt, ac si quis scelera, lites atq; malitias laudet, quod bonis legibus causam præbeant. Scip. Amir. lib. 2. disc. 11. Antimach. lib. 3. theor. 31.

CAPVT III.

De communibus seu Generalibus litium Remedijs Ethicopoliticis PATIENTIA, & CONCORDIA.

S V M M A R I A.

1. Vtrarumq; litium Remedia distinguuntur.
2. Ethicum litium Remedium est PATIENTIA.
3. Quale sit patientia Remedium.
4. Tria ad vitam requiruntur; prudentia, amicitia, Patientia.
5. Romani patientiores, nunc rara est herba.
6. Prius concordia, quam judicio lis terminanda.
7. Litium Concordia initio tentanda, non levato velo.
8. Concordia, Remedium in publicis optatur litibus.
9. Iudex in privatis litibus tenetur Concordiam offerre.
10. Italia, Gallia, Germ. Statuta de concordandis litibus.
11. Hæc statuta non ad cognatos solum, sed omnes extendenda.
12. His statutis neutra litigantium pars leditur.
13. Qui malam litem fovet, Pacificatione sibi consulat.

14. Amisca-

14. Amicabilis Compositor differt à Compromissario.
15. Compositor litem cognoscat, finiat, aut superiori referat.
16. Compositor non à litigante nominetur, sed publicè constituatur.
17. In arbitramentis remittitur de jure litigantium.
18. Arbitrium equum, quod equus vir in seipso optat.
19. Concordia laus, & Discordia vituperium.
20. Beneficium & gratia concordia vincula.
21. Vtrum judex Litigantes ad concordiam cogere possit.
22. Casus quibus litigantes ad Concordiam cogantur.
23. Compromissa non corrigunt jus commune, sed lites minuuntur.
24. Amicalis compositio Gütlich verhör vnd vergleichung.
25. Transactio est actui, quo à lite receditur.
26. In amicali compositione Mediatores à litigantibus adhibeantur.
27. Rescissiones transactionum non feruntur, ut sit litium finis.
28. Nec ob quadruplam aut enormissimam lesionem.
29. Advocatis totum salarium debetur lite composita.
30. Dextra cur detur in amicali litium compositione.

CVM publica privatis semper anteferantur: licita litium publica-
rum Remedia præmisimus. Vtrarumq; & litium publicarum
& privatarum Remedia meritò sequuntur tam communia &
generalia, quàm specialia, & specialissima. Inter generalia vtrarumq;
litium Remedia ponimus philosophicum sive Ethicum, & Politi-
cum, quia Ethica est catechesis Ictorum, & vbi desinit Ethicus, ibi
incipit Iureconsultus. Lancell. de off. prat. n. 9. secundum l. 1. de I. & I.
Philosophicum sive Ethicum litium abbreviandarum Remedium 2.
generalissimum est PATIENTIA, totius Philosophiæ robur, ut ait
Plato. Sarisber. lib. 3. de nug. curial. c. 14. Hoc Patientiæ Remedium
si litibus atque malitijs opposueris, extinguetur protinus litigium,
tanquam si igni aquam superfuderis. Magna itaque patientiæ ratio
est, ut nihil malorum fiat, hæc sola efficit, quæ si detur omnibus,
nullum scelus, nulla fraus, nulla lis in rebus humanis erit. not. Virgil.
Pingiz. ill. qq. Saxon. 59. nu. 86. Symmach: Dura quidem commotio
est, quam gignit injuria, sed mollior delet dolorem medicina
PATIENTIA. Isidor: contra linguæ gladium patientiæ præbe scutum.

Perfer perpetienda parit patientia palmam.

Galli communiter dicunt: patience par force. Est igitur Patientia 3.

Pp. iij.

Remc.

Remedium malorum, & magna peritia, quâ aliorum ferre quis potest imperitiam. Keller. *lib. 1. de off. jurid. pol. c. 14. & lib. 3. c. 3.*

Durum patientia corpus

Instruit ut nulli cupiat cessasse labori. Claud.

3. parerg. in laud. Stili. Et Sil. Ital. lib. 6. de bell. pun.

Absiste o juvenis lachrymis, Patientia cunctos

Hos superat casus.

Hæc est rerum arduarum ac difficilium voluntaria perpeffio, honestatis ac vtilitatis causâ. Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. c. 14.* cujus exempla refert. Sarisber. *lib. 3. de nug. Curial. c. 14.*

Nobile vincendi genus est patientia, vincis

Qui patitur: si vis vincere disce pati,

Est Deus excellens hominis patientia, mundi

Quæ poterit forti pectore ferre malum.

4. Hinc veteres dixerê, tria ad hanc vitam regendum esse necessaria, prudentiam, amicitiam, PATIENTIAM. Oculus vitæ prudentia, sal vitæ amicitia, baculus vitæ patientia. Effusione salis portendi litem, & dissolutionem contractæ amicitia refert Stuck. *lib. 1. antiq. conv. 30.* Quod si fiat, nullum melius extemporaneum sedandæ litis Remedium inveniri potest, quàm patientia. Dolori tuo o homo divexate Remedium sit Christiana Patientia, quâ ut moderatè fers adversam fortunam, ne malis succumbas: ita vel Reipub. causa fortiter perfer superiorum injurias, nec animo frangaris. Otto. *Casm. de mun. immund. c. 42. pag. 501.* Ovid. *lib. 2. de Rem. Am.*

Posse pati facile est, tibi si patientia desit,

Protinus ex facili gaudia ferre licet.

5. Romani sicut alijs præstantiores, ita & reprehensionis patientiores extiterunt in ferendis scommatis, & lœdorijs. Ioh. Sarisb. *lib. 7. de nug. curial. c. 25.* vbi explicat vocem lœdoriæ Germ. *lœdderen* & scommatis, Germ. *Schimpf.*

Wer nicht tan schimpff vorstehen

Sol nicht zu leutchen gehen.

Keller. *de off. jur. pol. c. 14.* Qui varios hominum mores pati nequit, aut nimis delicatus est, aut à communi mortalium consortio se extrudit. Sen. *de reg. lib. 7. l. 14.* Discamus exemplo Christi nostras injurias

injurias magnanimiter sustinere. Dei autem injurias neque usque ad auditum sufferre. Nam si injurijs PATIENTIAM tenere laudabile est: injurias autem Dei patientia sustinere nimis impium est. Chrysost. *Hom. 9. super Matth.* licet accidat, quod in versiculis dicitur:

Dum fero longvorem, fero religionis amorem

Expers langvoris, non sum memor hujus amoris. Boer. *dec. 168. n. 19.*

Sed cum patientia sit herba, quæ adferat infinitis mortē, ut ait Duro di Pasch. *in Aul. 8. 307.* nec in omni crescat horto, quia crudelis dicitur qui famam negligit, nec ob eam litigat. *c. non sunt audiendi. 11. q. 3. c. nolo. 12. q. 1.* Geil. *1. obs. 10. n. 4. & obs. 123. n. 6.* Cothman. *resp. 1. n. 347.* ubi ait nihil inhonestius, quam inhonestum de se sparsum sermonem probare: h. e. tacere, neq; legitimis modis auctorem persequi. Vnde Hieron. ad Ruffin. Responde, *inquit*, criminanti, ne si tacueris consensisse videaris. Deficiente communiter hoc litium 6. Remedio, ad alterum procedendum, nempe Concordiam. Iudices enim litem prius concordia, quam judicio terminare debent. *c. 1. ibi: concordia vel judicio negotium terminetis. de mut. petit. c. fin. de transact. c. causam. q. 19. ext. de testib. ibi: concordia & justitia mediante. c. si illis. 23. q. 4. c. querelam. 15. de Simon. c. si primates. 5. q. 2. l. acquisitum. de usufr. l. 1. §. & post. ubi Alex. n. 7. de nov. oper. nunc. l. quidam. 21. ubi Castr. n. 6. Alex. n. 4. Dec. & las. n. 4. si cert. pet. l. 4. de aq. quotid. l. congruit. 13. de off. præs. Felin. ad rubr. de treug. & pac. n. 1. Dec. in c. ut debit. vol. 2. ext. de appell. las. in Auth. si verò contingat. num. 7. C. de jud. Wes. con. 21. n. 1. lib. 1. Neviz. lib. 6. Syl. nupt. n. 8. Tholos. lib. 47. Syntagm. c. 1. n. 14.* Hinc Aristot. 8. Ethic. c. 1. ait, legumlatori circa amicitiam & concordiam magis, quam circa justitiam studendum. Id. 2. pol. c. 2. Lancellot. *de off. prat. §. 1. num. 10.* Ant. de Guevar. *lib. 2. c. 38.* Non est sapientis, *inquit*, fortunæ arbitrio committere, quod per concordiam componi potest. And. Knich. *in comm. ju. Saxon. c. 3. fol. 260.* ait, utilius esse macre concordium pingui sententiâ. Rationes huius Remedij 1. sumptus litis. 2. jactura temporis. 3. molestiæ. 4. juramenti præstatio 5. calumniæ & dissidia 6. euentus litis dubius, de quibus. *lib. 1. c. 4.* Ayrrers. *par. 1. proc. hist. c. 2. obs 3. n. 2. & seqq.* Vti 7. nam, *inquit* Guilbert. Cognat. in narrat. transigentium prudentiam imitari studeant, quibus volupe est ordiri lites nunquam finiendas apud iudices *διοβολή* aureo hamo piscantes. Horum enim & pattonorum fit corruptela, ut ferè litigantium utræq; partes plectantur:

adco

adeò vt frequenter poeniteat eum qui vicit litem. Indocti enim Advocati & causidici non student, vt mediocri jacturâ transigatur cum adversarijs, & lites citò dirimantur. Quod cum accidit, non minus actum de illo, secundum quem sententia lata est, quàm de altero, qui in judicio succubuit. Nam vt hunc amissa perdidit lis, ita illum consumptares depauperavit. Lites in principio vt plurimum faciles, quæ per malitiosas litigaturientium tam principalium, quàm secundariorum ambages redduntur intricatæ, immortales, secundum illud Frontonis: Lis nascitur, pertinacia efficit controversiam. Scig. de Pibrac. *la 1. remonstr. p. 42.* vbi exemplum de nobili & pictore refert, quos iudex litis inutilis argutè arguit ex Lucia. in encom. Demost.

8. Hoc Concordiæ Remedium non solum in litibus forensibus, sed & publicis meritò adhibendum. Necdubium est, inquit Iust. Spring. *de pac. relig. p. 19.* si CONCORDS principum Imperij expulsâ simultate conjunctio foret animorum, quin sine magno negotio ab incursionibus hostilibus agrorum suorum limites tuerentur. Chalcondyles Atticus de Germanis: se nullam gentem nosse honestiorem Germanicâ, quæ si CONCORDS sit, invicta sit. Et Crispus ad Cæsarem de Reipub. Romanæ excidio: Ego sic existimo, quoniam omnia orta intereunt, quâ tempestate vrbi Romanæ fatum excidij adventarit, cives cum civibus manus conserturos, atq; ita defessos & exangues Regi aut Nationi prædæ futuros: aliter (inquit) non orbis terrarum, neq; cunctæ gentes conglobatæ movere aut contundere
9. queant hoc imperium. Quoad lites privatas optime faciunt iudices, qui partibus Litigantibus concordiam, & amicabilem vt vocant compositionem offerunt. Et ad hoc iudices etiam tenentur, adeò vt si possint in principio litis partes, ad æqualem concordiam redigere, & non faciant, peccatum committant mortale. Castriti. *ad pract. Masuer. fol. 36. n. 1.* At postquam exactis intellexerint, quæ pars litigantium sit iusta, quæ iniusta, tam graviter peccant persuadendo justæ parte ad concordiam, si eam cum detrimento ineat. Butrig. *in c. 1. in gl. fin. de mut. pet.* Hen. Goden. *in proc. jud. rub. 2. n. 16.* Sic in omnibus ferè Europæ provincijs & provinciarum civitatibus tale viget statutum, vt lis omnis concorditer & amicabiliter componatur, antequàm litis sive potius litigiosi processus via tentetur. Ita Statutis Romanis cavetur, vt pro bono pacis PACERII adhibeantur duo ad minimum in anno, quod si sint discordes, tertius adhibetur, qui cogunt
ad

ad compromittendum, nec ab illis appellare, vel supplicare licet. Stat. Rom. lib. 2. c. 83. & 85. Liv. lib. 2. dec. 1. Medium nominatim appellat. Rein. Cors. de priv. reconc. c. 8. p. 37. pacificatorem æquum, integrum, ab omni studio solutum, cui litigantes tuto se credere possint. l. societatem mecum §. fin. pro. Soc. Spec. de arbit. §. 1. verb. arbit. Bl. con. 373. in ciu. Chri. vol. 1. Vindictam ex consuetudine locorum & ex vulgi opinionem metimur, atque aliud quid est iniuriam apud magistratum persequi, aliud P A C E M multitudini suadere. Tale statutum 10. in reliquis Italiæ civitatibus vigere testantur Fulgos. con. 152. Bl. con. 350. vol. 5. las. con. 35. vol. 1. Alex. con. 125. vol. 7. Roman. con. 262. Castr. con. 170. vol. 2. Hoc idem constitutionibus Gallicis districtè observari jussum, ait Ant. Fab. lib. 9. Cod. for. tit. 22. Nec est, quod de Germaniæ statutis dubitemus, ubi plerisq; in locis ante litigij telam Amicabiles compositores, Gütliche Unterhändler adhibentur. Hinc Delegationes Principum ad concordiam, & justitiam inuentæ sunt, ut prius iudices delegati concordiam tentent & persuadeant, qua solutâ, Remedium juris procedat. c. 1. in f. de mut. pet. Auth. si vers. C. de judic. Ay rer. c. 1. pr. hist. c. 2. ob. 3. n. 8. Hæc laudatissima statuta à nonnul- 11. lis, uti verum restringuntur ad agnatos cognatosq; proximiores, sed ad omnes litigaturientes merito extendi deberent, quia inter universos homines natura suam constituit cognationem, fides verò christiana inter omnes Christianos multò maiorem. Ant. Fab. lib. 9. tit. 22. imò Hominis appellatio ex Græco ὁμονέω, quod concordiam significat, derivatur. Rein. Cors. de priv. reconc. c. 2. pag. 5. Ergò Bart, obic- tamentum flocci faciendum, statuti intentionem esse, ne lædatur ius alterius. At tali statuto ius alterius lædi, & appellationem tolli. Ergò. l. si minor. §. minor. de minor. c. erit autem. dist. 4. Neutra enim 12. pars paciscentium ante litem dicitur lædi, ubi potentia læsionis habet se æqualiter inter partes litigantes. l. fideic. C. de transact. l. si pater. C. de inoff. testam. Nec appellationi derogatur vi statuti, sed vi jurisdictionis communis, & consensus in Pacerium. Ergò valent eiusmodi statuta, cum nitatur Imperator lites abbreviare propter utilitatem publicam, & ad arbitros causâ tollendarum litium catur. l. quamvis. de arbit. Alex. con. 125. vol. 7. Blanc. de Comprom. q. 1. n. 1. Vnde 13. nec utilius litium abbreviandarum Remedium dari potest, quàm ut singulis in instantijs duo aut tres constituentur amicabiles compositores, qui litigaturis varia litium incommoda, periculosam juramen-

torum gravitatem, dubium litis eventum, & alia diligenter ob oculos ponant, & suadeant, ne litigij tela pertexatur, sed res omnis amicabilem componatur, præsertim inter coniunctiores. Melius enim Rei suæ consulere is qui malam litem fovet, non potest, quàm ut vel in totum à lite discedat, vel quibuscunq; potest medijs paciscatur atque transigat. *c. dudum. clem. 2. ex. de elect. c. ult. ex. de trans.* Specul. de requis. consil. §. 1. n. 10. vers. hac autem. Pruckm. con. 18. num. 161. vol. 2. Ob multa litium incommoda multoties receditur à communi foro, vel spontè, vel juris municipalis coactione, litibus ad arbitros remissis, ut auctoritate sibi tributâ, quod fortean iudex ex formulis sibi à jure præscriptis non faceret, ipsi faciant, tollantq; omnem litium occasionem. Ioh. Ordclaph. ad l. fin. n. 126. de R. V. per l. dicere. de R. A. Tranfigere ad excusandas lites magnæ causæ unusquisq; debet, maximè propter dubium litis eventum. l. in Summa. 65. de cond. indeb. l. sub pretextu. 19. C. de transact. Aug. Morla. in emp. jur. p. 1. tit. 4. q. 2. n. 4. sicuti pleraq; non aliâ ratione à legibus recepta, quàm ut lites sopiantur. Tholos. lib. 28. Syntagm. c. 3. n. 1. 112.

De Amicabilis compositor sive Mediator est persona electa super lite transigenda, & ad Concordiam viâ æquitatis inter partes inducendam. gl. in add. Spec. rub. de arbit. pr. Br. ad l. ult. n. 1. de var. & extra. cogn. Guil. de Tulal. ad l. quod Nerva. n. 7. Deposit. Camil. Borel. 1r. de Comprom. §. 3. gl. 1. n. 18. Pruckm. con. 50. n. 217. Differtq; ab Arbitro compromissario, ut hic ex litigatorum compromisso cognoscat, vel stipulatione simplici & nudo pacto, l. litigatores. 11. §. 2. 3. & §. de recep. arbit. Vultei. lib. 2. l. R. c. 1. n. 25. vel adiectâ poenâ. Nov. 82. c. 11. Reig. disp. 1. proc. jud. 8. 19. Gail. 1. obs. 150. n. 6. Cacher. dec. Pædem. 39. n. 5. Germ. Wiltürlicher Schiedesrichter / Widersas und obman. Ayren. p. 3. proc. hist. c. 5. pr.

15. Nos autem de Compositoribus eiusmodi loquimur, qui loco iudicis eligantur, non à litigatoribus, sed à supremo cuiusq; provincie præside, non ad vnam aut alteram litem, sed ad omnes, ut audiri diligenter utrâq; parte, de ijs quæ controversa sunt, inter litigantes, cognoscere possint aut debeant. l. in causa. §. cognit. de minor. l. quæ de re de judic. c. cum lite. ex. de in int. restit. Roman. con. 168. n. 1. Moller. ad const. Saxon. p. 1. const. 1. n. 4. Lite cognitâ aut determinant, pro varietate circumstantiarum, aut pro gravitate ad superiorem remittant, qui diligenter inspectâ Compositorum seu iudicum pedaneo-

rum

rum relatione, breviores litigandi terminos præscribet, hæc comminatione, ut alter litigantium provocans si litem perdat, in omnes litis expensas severius condemnetur. Ant. Fab. *lib. 2. Cod. for. tit. 22. art. 1.* ubi litigatorum voluntati relinquit, ut intra octiduum compromittant.

Sed hoc litium abbreviandarum Remedium conventioni litigantium relictum parum proficiet, quia litigantes communiter sunt heteroclitici, ut neutra pars velit videri transactionem rogasse, sed esse rogata, ut multa protrahendo multis collitigantem adversarium fatiget, *Ich wil ihn wol müde machen* / ut eam tandem ultro urgeat, ut ait Gucciard. *pol. hypom. 88.* Pet. Frid. *de cont. caus. lib. 3. c. 2. nu. 1.* Adam. Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 7.* Multæ etiam lites super nominatione Arbitrorum ab utrisque litigantibus facienda, multæ suspiciones, multæ dilationes occurrent. Ergo publicâ auctoritate publici litium compositores in omnibus instantijs constituentur, nec ulli posthac liceat movere litem, quin ante omnia interpellaverit adversarium collitigantem coram compositoribus litium amicabilibus. Sic Archidamus Rex Lacedæmon. duos amicorum suorum litigantes in fanum convocatos rogavit: Ecquem suarum litium arbitrum capere vellent? Cum innuerent, & Regem pro arbitro nominarent: Vos igitur, ait, veto hinc discedere, quoad in amicitiam bona fide redeatis. Arnis. *lib. 2. doct. pol. c. 5.* In omni enim lite dubiâ amicabilis compositio prius amplectenda est, quæ si locum habere non possit, Reus litigans absolvendus, & agenti jus agendi per aliam viam sibi competentem reservandum est, & pars succumbens ab expensis absolvenda. Corn. *cons. 163. vol. 3.* Arn. de Reig. *in thes. jur. lit. L. n. 158.* Atqui sententia seu arbitramentum non est semper ferendum secundum justitiam, sed secundum quod arbitrator credit verisimiliter litigantes acquieturos, *schlägt Zimbliche mittel für* / quoniam arbitrator solum attendere debet partium concordiam, & ideò ei permittitur, ut possit pro bono pacis dare vni aliquid de jure alterius. *c. nisi essent. ext. de præb.* Br. *in l. idem Pomp. de rec. arbit.* Myns. *in §. respon. n. 37. Inst. de L. N. G. & C.* Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 7.* ubi ait: *Es gibt gemeynlich eynen Bauren schied / vnd bald newehendes.* Illud verò arbitrium in alio æquum, quod bonus vir optat in seipso. *l. vn. C. de his. qui pen. nom.* Roman. *con. 55. n. 1.* Barb. *con. 68. lib. 1.* Tiraq. *de utr. ret. num. 1. §. 1.* Nec ambigendum, æquum an

Qq ij iniquum

iniquum quod aggrediaris, quia æquitas per se lucet, & dubitatio iniustitiæ affinis est. In omni enim actione, cum quid agimus, nullâ firmitate, nullaque animi constantiâ, sed vacillante mente ac dubiâ, iudice conscientiâ damnamur. Lev. Lemn. *in exhort. ad vit. opt. instit.* c. 46. Iudicium enim pecuniæ est certæ, Arbitrium incertæ. Ad illud venimus, ut totam litem obtineamus; ad hoc, ut neque nihil, neque tantum, quantum postulavimus. Cic. pro Rosc. Tholos. lib. 47. *Syntagm. c. 1. n. 21.*

19. Hæc virtus CONCORDIA in omni civitate maximam semper vim habet, adeo ut urbium Domina, atque Regina dicatur. Eâ quippe res parvæ crescunt, discordiâ verò maximæ dilabuntur. Fr. Patrit. lib. 8. *de Reg. tit. 14.* Micipsa apud Salust. in Jug. Et eâ non modò iis, quibus natura sensum dedit, sed etiam tectâ & agri lætari videntur. Cic. de l. Agrar. Nihil unquam præclarius inter homines existit CONCORDIA. Nov. 36. c. 1. imò maximum ad conservanda imperia atque principatus stabiliendos adminiculû. Curt. in vit. Alex. Christ. Ohem. *in disc. c. 3. nu. 10.* Discordiæ contra & lites venenum sunt Rerum pub. quod Sturm. *dial. 1. de bel. Turc.* per longam historiarum seriem demonstravit, principum Europæ discordias præbuisse potestati Turcarum satis magnum incrementum. Quid reliquis dabit Monarchiæ cupidissimis hoc nostro malitioso atque infelici seculo? Græcos intueamur, inter quos lites atque dissensiones seminarunt Artaxerxes, Philippus, & Romani, ut tandem potirentur. Polyæn. lib. 7. Iustin. lib. 8. & Herod. lib. 5. Cæsar inter Arvernos & AEduos tam diu lites atque dissensiones aluit, donec utrosque sibi subijceret. Cæs. lib. 1. & 6. Nec longè est, dum Pontifex quidam Columniorum & Vrsinorum controversias mirâ simulatione alebat, ut multis attriti cladibus ab ipso demû sine negotio delerentur. Iovi. *in Colum.* Nec hoc ultimo & hæretico seculo desunt, qui cum Caligula exoptant hæreticis unam tantum cervicem esse. Suet. *in Calig. c. 30. p. 205.* Magistros habemus, qui nihil spei nisi per discordias habent. Tacit. *11. Annal.*

Proh quantum infelix discordia rerum!

Iusq; piusq; potest miscere, & cuncta sub auras

Vertere.

Minturn. lib. 1. de adv. Carol. V.

20. Utinam vel cornicum exemplo mutuam & intemeratam toleremus fidem! Alciat. *embl. 38.* Utinam Geryonis naturam habere-
- mus.

mus! Iustin. lib. 44. pag. 254. Vtinam Mercurialem illum anguibus circumvolutum spectaremus caduceum! dubio procul Rempubl. haberemus florentissimam, & ab exterorum incursionibus, litigiosisq; incolarum seditionibus inviolabilem: Illud amicitiae sanctum & venerabile nomen ubique obtineret, nec amplius calamitosum illud audiretur:

Vieta jacet pietas, & Virgo caede madentes

Ultima caelestum terras Astrea reliquit.

Ovid. 1. Metamor. Iven. sat. 6.

Ad concordiam plurimum facit beneficentia, cum beneficium & gratia concordiae sint vincula. Patrit. lib. 5. de inst. Reip. tit. 4. Cic. 2. de finib. Hæc obiter dixisse lector ignoscat & cognoscat. Sed cum 21. plerumq; heteroclita sint litigantium ingenia, non immerito disquiritur, utrum judex litigaturos ad concordiam compellere possit? Id quod jure communi negandum videtur: quia nemo compellitur ad compromittendum, transigendum, vel paciscendum. l. 3. §. tamen si. l. diem prof. §. stari. de recept. arb. l. si quis major. C. de transact. l. nec emere. C. de ju. delib. l. si dictum fuerit. 56. §. si compromisero. ff. de evict. Nov. 124. c. 4. col. 9. Bl. in l. ex stipul. 7. C. de sent. ubi ait: Concordiam suaderi, non imperari posse, aut PACEM esse bonum persuasibile, non compulsibile. Bl. dict. loc. nu. 17. Ayres. p. 1. pr. h. c. 2. ob. 3. n. 9. Menoch. de aa. j. qq. lib. 2. cent. 5. cas. 442. n. 8. Deinde Compromissa ratione poenæ sunt quodammodo odiosa. l. si minor. de minor. Bl. cons. 223. col. 2. vol. 1. Bapt. de S. Sever. in l. omnes. col. 42. n. 112. de I. & I. Dec. con. 3. col. 3. num. 5. vol. 1. Anchor. con. 184. Socin. con. 71. vol. 4. Corn. con. 65. col. 1. vol. 4. Ergo ad ea nemo facile cogi potest.

Affirmativam, quod judex litigantes ad Concordiam cogere 22. possit, tenent Dd. in l. qui se. C. unde lib. Anch. cons. 158. Socin. con. 4. vol. 1. Alex. con. 125. vol. 7. Crot. in l. omnes populi. n. 3. de I. & I. las. con. 4. nu. 17. Dec. con. 13. vol. 1. Roch. Curt. in c. fin. col. 47. vers. 8. ext. de consuet. Barbat. con. 54. vol. 4. Wesem. in Oecon. decret. lib. 1. tit. 34. de treuga & pac. Geil. lib. 2. de P. P. c. 18. n. 6. & 7. Wes. con. 21. n. 1. pag. 1. Maximè si subsit timor scandali ob discordiam, ne ad arma partes veniant. Apostill. ad disp. Bl. de viturbat. in §. 9. vers. 3. cas. num. 235. Menoch. lib. 2. arb. jud. qq. cent. 5. c. 442. n. 9. Kell. lib. 2. de offic. jurid. pol. c. 7. aut partes diu litigarint, & sic Respub. inquietaretur: §. eos a. Auth. de mand. princ. Cam. Borel. tr. de comprom. §. 2. gl. 3. num. 6.

- Matth. de Affl. dec. 194. n. 7. Rom. cons. 126. Aircr. p. 1. proc. hist. c. 2. obs. 3. nu. 10. aut de præjudicio tertij agatur. Pa. de Put. tr. de Synd. c. 1. n. 6. aut dissensio sit inter partes insignes, ex qua Respub. turbari possit: l. 21. §. in civilibus. ff. de capti. Caccial. tr. de transact. q. 20. n. 1. aut lis sit de alimentis: Dec. in l. quidam. 21. n. 4. v. hoc tamen. aut constet judicij alteram partium justitiam fovere: Dec. d. l. n. 5. aut lis sit apud judices supremos, qui ad pacem partes compellere possunt. Matth. de Affl. et. dec. 149. nu. 7. & 8. Iac. Aircr. p. 1. proc. hist. c. 2. obs. 3. nu. 15. In criminalibus tamen concordia partium studere non debet antequam puniat. Iac. Butr. in l. equissimum de usufr. Bl. in l. transigere C. de transact. quia officium ejus est punire l. si operis. & l. si vendicari. ff. de pæn. Secus verò, quando poena est imposita, nam tunc partes concordare debet. l. congruit. de off. pras. Par. de Put. tract. de Synd. c. 1. n. 9. f.
23. Ratio affirmationis, quia compromissa in odium litium dicuntur esse facta & introducta. l. fin. ff. fam. ercisc. cum mens & intentio statuentium fuerit, lites inter conjunctos debere dirimi per communes amicos sine strepitu judicij. Unter den nehest befreundten widerumb voreinigen vnd hinlegen. Keller. lib. 2. de off. jurid. pol. c. 7. per l. congruen. C. de pat pot. l. properandum. C. de jud. c. finem litibus. ext. de dol. & cont. Ergò non corrigunt jus commune, sed potius corroborant, quoad abbreviationem & amputationem litium. Anchor. con. 158. Host. & Ioh. And. in c. 1. de transact. Barbat. con. 53. vol. 4. arg. l. si id quod. §. si quis. de don. int. vir. & uxor. Blanc. de comprom. q. 1. n. 3. & 4. ubi limitat, in generale sit statutum, ut omnis litigans teneatur compromittere, quod fieri posse testatur Bl. in proem. in. 1. constit. C. seq. Cast. in l. quidam. 21. n. 6. ff. si cert. petat. Tale statutum est Bergomi, sub. rub. de his qui cog. poss. ad comprom. Et in Regno Neapolitano, quo vnâ partium petente, altera cogitur compromissum facere. Camil. Borel. de comprom. §. 2. gl. 3. nu. 8. Sed ubi statutum cogit partes ad compromittendum, judex etiam parte non petente cogere potest, maximè in statuto si dicatur causa publicæ utilitatis ad tollendas discordias. Raph. Comens con. 59. Camil. Borel. de comprom. §. 2. gl. 3. n. 1.
24. Hoc nos exoptamus atq; putamus præsentissimum litium abbreviandarum Remedium fore, ut innuit Iustinian. Nov. 82. & 86. ubi tria dirimendarum litium remedia commemorat, amicam compositionem, quæ videtur vel transactione, vel arbitrio fieri: annotationem, sive judicis pedanei cognitionem, & justam sive plenâ causâ

causæ cognitionem, quæ fit ordinario iudicio, cui arbitrium est simile, & ut ait Paulus ad finiendas lites pertinet. *l. 1. de rec. arbit.* Videtur tamen ea amicalis compositio in d. Nov. esse potius transactio, quàm arbitrium. Nam & amicalis compositio dicitur ab ipso Imperatore in *l. 2. §. ult. C. de V. l. E. Germ. gütliche verhör/und vergleichung* Pruckm. *con. 49. nu. 30.* Cothm. *resp. 30. n. 208.* Transactio enim in genere significat omnem actum, per quem à lite receditur. *l. trans. 229. de V. S. Coras. 1. miscell. c. 23. n. 2. Wesem. par. de transact. n. 2. Caccial. de transact. q. 1. n. 3. Pet. Raven. sing. 713. Lorient. tr. de pact. ax. 78. Delrio. in l. transig. n. 6. C. de transact. Conan. §. comm. 6. n. 1. Coler. tr. de alim. lib. 2. c. 8. n. 49. Pruckm. con. 50. n. 27.* Requisita ejusdem sunt tria, ut interponatur super lite, & re dubia. 2. alioquo dato & retentio. 3. dolus ex proposito nullus adsit. Gail. *2. obs. 70. n. 12. Pr. Papien. form. lib. quo agit. ut pact. serv. nu. 5. Tile de Benign. lib. 4. dec. Cam. 1. vot. 6. n. 24. Zas. con. 18. n. 16. lib. 1. Fr. Pfeil. con. 78. n. 111. vol. 1. Pruckm. con. 49. nu. 33.* ubi ait, satis esse si metuebatur ne lis oriretur, adeoq; ad iudicis tribunal ad ultimum concurreretur. *l. 2. ubi Curt. n. 1. las. & Sich. n. 1. C. de trans. Delr. ad. l. transig. n. 56. C. eod.*

Nostra amicalis compositio non dependeat ex voluntate & arbitrio litigantium, sed auctoritate publicâ fiat, & tenetur in omni lite, ita tamen ut litigatoris Mediatores quosdam adiungere liceat. Quamvis enim privatim compromittant pænali stipulatione, & juramento adiecto: raro tamen arbitramentis acquiescunt, suspicionem olfaciunt, dolum prætendunt, læsionem allegant, & ita litigij telam pertexunt. *l. 37. & 41. C. de trans.* quæ lex nimis dura, & in praxi minimè servatur. Rol. à Val. *con. 57. nu. 46. lib. 1.* licet ex ea processus obtinverit Braunschwig contra Goslar.

Quamvis enim Dd. ut plurimum scribant, consulant, decidant, dispositionem *l. 2. C. de rescind. vendit.* ad transactionem non extendi, nec eam rescindi posse. Pinel. *p. 1. c. 4. n. 12. Sal. n. 6. Cyn. n. 15. & alij. Ioh. Fich. con. 31. nu. 8. vol. 2. Zas. cons. 18. lib. 1. nu. 16.* ubi dicit, hanc non solum communem, sed etiam infructuosum fore ab ea recedere, cum omnes huic decisioni essent reclamaturi, velut olim orthodoxi patres Euticheti. Ioh. Bapt. Plot. *cons. 32. Pruckm. cons. 50. n. 206. Cothm. cons. 30. n. 300.* ubi plures allegat. Ratio prægnans, quia nullus litium finis esset si transactionum rescissio semel irruptionem in Rempub. faceret. *l. fratris. 10. C. de transact. c. ex lite. ext. eod. Wesem. cons.*

cons. 50. sub. n. 20. Tib. Decian. cons. 29. nu. 11. vol. Ergò sicut clericis, ita omnibus viris bonis piaculo sit quicquam attentare contra semel à se inimitam transactionem. *Pet. de Anch. con. 136. n. 3. Soc. sen. con. 15. n. 31. vol. 1. Dec. con. 474. n. 10. & Decian. cons. 28. n. 12. vol. 3. Cothm. resp. 30. n. 279. Pruckm. con. 49. n. 98.* Sic in Regno Val. & Castell. *lib. 34. constit. tit. 14. pag. 5.* cautum est, nullam transactionem rescindi posse, ex quacunque deceptione. Castellæ ad signat rationem, quia lites essent immortales, & nunquam litibus finis imponeretur. *Aug. Morla in emp. jur. par. 1. tit. 4. q. 2. n. 9.*

28. At hoc nostro, proh dolor, litigioso & malitioso seculo nihil frequentius, quàm firmas obligationes & transactiones rescindere, rescissas disputare, & in infinitum litigare non creditur esse piaculum, nisi à pietate dictum, cum sit impiissimum remedium contra remedium. Nec etiam ob quadruplam, imò enormissimam læsionem transactionem rescindere licet. *Gail. 2. obs. 70. n. 12. Pruckm. con. 49. n. 126. Bl. ad l. ordi. n. 5. C. de ex. rei jud. ut 100. pro mille. Tilem. de Benign. Syn. 4. dec. Cam. 1. vot. 6. n. 21. Cothm. cons. 30. n. 258. Pruckm. cons. 50. n. 251.* Hæ rescissiones & litium occasiones ut evitentur, nihil consultius, quàm judicem ordinarium adire, qui auditis utrimq; collitigaturis, ad compromissarios remittat, quod si litem finire nequeant transactione, aut si finierint, litigantes se gravatos existiment, ad ordinarium redeant, ut lectâ compromissorum cognitione, siue sententiâ arbitramentali, & intellectâ lite, eandem tantò citius aut finiat, aut breviori processu dirigat, condemnando semper malitiosè detrectantem compromissum in sumptus litis, siue vincat, siue succumbat. *Ant. Fab. lib. 9. Cod. for. tit. 22. art. 2.* modò acta oblatis & recusati compromissi ostendantur.
29. Quod si litigantes à lite transactione discedant, nihilominus totum solarium Advocato debetur, quia non stat per Advocatum, quò minus operam navet litigatori. *Guid. Pap. dec. 102. Dec. cons. 70. n. 7. Marsil. tr. de Bann. verb. expecta. n. 5. Car. Benineas. de paup. q. 7. priv. 1. n. 6. Caroc. de locat. tit. de lit. exp. q. 8. n. 14. Ioan. de Amic. con. 148. dub. 1. Ioh. Pet. Ala tr. de adv. & caus. Christ. q. 20. p. 32. per tot. Ioh. Bapt. Mag. de rect. patroc. rat. c. 8. n. 40.* Imò si nihil præstiterit, poterit retinere sportulas, à litigatore datas, quia favorabilior retentio quàm petitio. *l. per retentionem. C. de usur. Dec. con. 299. n. 4. Bl. in l. 1. §. in pr. n. 8. C. de cad. toll. Alber. in l. 1. n. 4. C. de Suffrag. Lopez. de contract. lib. 1. c. 27.* Ita partes litigantes quando-

quandocunq; voluerint, absq; requisitione iudicis, & onere solutionis byrsagiorum, liberam concordandi habent facultatem, vt antiqua & laudabilis Regni nostri consuetudo huiusmodi concordiam in quibuscunq; factis potentialibus & alijs liberè faciendam dictat & consentit. Heiminsf. tom. 3. const. Imp. Sigismundi Hung. anno. 1435. art. 8. p. 443. It. constit. Alberti art. 26.

In hoc litium abbreviandarum Remedio CONCORDIA coniunctio dextrarum intervenire solet, German. Handschlag. Sicuti semper in rebus maximi momenti, tutelis, pactionibus, transactionibus, sponsalibus dextra dari solita est Cypræ. de iure con. c. 4. §. 23. n. 4. tanquam evidens symbolum ac signum perfecti consensus, perfectæ pactionis, perfectæ concordie & maioris fidei. c. 1. in f. ext. de sponsa. duo. Tib. Decian. cons. 64. n. 14. vol. 3. Oldendorp. in class. in act. ex stipulatu. Per dextram enim testis fidei dari solet. gl. c. fundamenta. verb. dextras. de elect. in 6. Xenoph. lib. 8. de pæd. Cyr. ad fin. Alex. ab Alexand. lib. 2. genial. dier. c. 19. & lib. 3. c. 3. Ovid. lib. 6. Metamorph.

*Vt pignus fidei dextras utraq; poposcit,
Inter seq; datas junxit.*

Hering. de fidei iuss. c. 11. n. 169. & 166. Rain. Corfus de prin. reconc. c. 15. Cur ora manusq; Et dextræ potius, quam sinistræ coniungantur, explicat ex Liv. lib. 1. dec. 1. Xenoph. de Cyropæd. lib. 2. Cæl. Rhodius. lib. 1. hist. anteq. c. 39. Hæc de Remedijs litium Ethico-politicis ubi occurrit Gorgias Rhetor, qui cum pulcherimum librum de concordia, Græcis inter se dissidentibus, recitasset Olympiæ; Melantius inimicus respondit: Hic nobis de concordia præcipit, qui se, uxorem, & ancillulam tres in vnâ domo concordare non potuit. Ioh. Sarisbrien. lib. 8. de nug. Curi. c. 11.

CAPVT V.

De generalibus litium abbreviandarum Remedijs,
Theorico-practicis.

S V M M A R I A.

1. Remedia litium præservatiua in remotione causarum.
2. Imperfectitudinis humana Remedium divinum.
3. Humana eiusdem remedia, Dei & sui cognitio.

Rr

4. Cupidita-

4. Cupiditatis Remedium divinum & Philosophicum.
5. Iuridicum Remedium, ut acrius puniatur.
6. Vicinia discordijs aut matrimonio coniungenda.
7. Rerum divisionis Remedium, dispositio & adfiliatio.
8. Iudicio sortis lites dirimuntur.
9. Sortitionis Remedium probatur exemplis.
10. A Iudicio sortis non appellatur.
11. Sortis Remedium defenditur, ubi de Venetis.
12. AEqualitas est medium huius Remedij.
13. Ius Romanum à Turcis receptum.
14. Vbi Leges Romanae, lites longiores.
15. Germani secundum bonos mores lites finierunt.
16. Imperij Vicariatus, Pfalz vnd Sachsen.
17. Legibus mutatis lites nata sunt.
18. Remedium, juris supervacanei abrogatio.
19. Fideicommissa litium & malorum causa.
20. Nimia librorum moles inhibenda.
21. Nec in jure, nec in gl. methodus.
22. Redactio juris in artem, an Remedium.
23. Soli textui inhaerendum, remotis commentarijs.
24. Remedium, ut jus justin. mutetur secundum quid.
25. Rationes huius Remedij adducuntur.
26. Modus eiusdem Remedij aperitur.
27. Codex incipiendus Imperatorius.
28. Comportatio scriptorum juridicorum facienda.
29. Finis juris, ut IVSTITIA administretur.
30. Ius subtile abrogandum, quia lites parit.
31. Consilia ad gratiam & questum scribuntur.
32. Alia juridici studij Remedia indicantur.
33. Theoria & praxis an coniungenda.
34. Coniugium inter Theoriam & praxim.
35. An leges Mosaicae in litibus finiendis servandae.
36. Lites arbitrariè, LL. explosis, non decidenda.
37. Experientia rerum omnium magistra.
38. Applicatio legis ad factum, singulare remedium.
39. Praxis est necessaria ad justitiae regimen.
40. Coniunctio utriusque studij probatur.

41. *Doctores à Scribis discere absurdum.*

42. *Vltimum Remedium, sunt constitutiones & andtsordnungen.*

43. *Rationes huius Remedij.*

44. *Applicatio horum remediorum requiritur.*

QUOD si hæc generalia litium abbreviandarum Remedia E-
thico-politica vtpotè Patientia & Concordia, non sufficiant:
ad alia procedendum Theorico-practica, quæ sunt *τεγοωωλικά*,
κα, curativa, aut *προφιλανειικά*, præservativa. Nam & præservationem
ad curationem ex parte redigit Galen. *lib. 2. Meth. cap. 2. in fin.* Arni-
fæ. *lib. 2. doc. pol. cap. 1.* Keller. *lib. 2. de offic. jur. pol. c. 21.* Ergò mixtim
trademus, secundum causas litium à nobis propositas, in quarum re-
motione Remedia præservativa consistunt. *arg. c. cum infirmitas.*
Depæn. & remis. Inter remotas litium forensium causas, proposui-
mus imperfectitudinem humanæ naturæ, vti primum omnium ma-
lorum gradum, & fundamentum scalæ, quam ponit An. Gion. Pa-
lazzo. *p. 3. del. gouerno. c. 24. in fin. & c. 25.* vbi testatur, quòd huic ma-
lo humanâ prudentiâ mederi vix & ne vix possimus.

Remedium est duplex, Divinum & humanum. Divinum, vt in-
feriores litigiorum motus, & fluctivagos huius seculi æstus sperna-
mus, Spiritu Sancto navigij cursum regente, ad portum perpetuæ
tranquillitatis, dicente Carolo Mag. *in const. contra Elipandum Hispan.*
anno, 794. Heiminsfel. *tom. 1. const. Imp.* Deploremus imperfectitu-
dinem humanam, quæ plus litigia, quàm veritatis vestigia sequitur,
secundum vulgares versiculos:

*Terram terreno comprehendimus, æthera flammis,
Humorem liquido nostro, spiritabile flatu,
Pacem tranquillo, LITEM quoq, LITIGIOSO.*

Humanum humanæ imperfectitudinis Remedium consistit
primò, in imitatione atque imagine Dei, *κατὰ δύνατον*, vt inquit Phi-
lo Iudæus, & Zeno, *τέλος ἐστὶν ἑωθεῖν Θεῷ.* Seigneur de Pibrac. *1. Re-*
monstr. pag. 6. Omnis enim Christi actio, debet esse nostra instructio,
& quòd propriores ad illum venimus, eò perfectiores reddimur, lites-
que detestamur. Legistæ nil aliud scribendo conantur, nisi vt Christi
præcepta observentur. Alex. de Halos. *p. 1. sum. q. 8.* Neviz. *in rit. qdō*
Jud. num. 80. 2. Deinde in sui ipsius cognitione, secundum illud:

ἑαυτὸν, ex quo se homo humiliat, & vnicuique quod suum est, reddit, iuxta legem naturæ, & Decalogi præcepta, vt inquit Ioh. Bapt. Magonius, *de patroc. rat. cap. 1. n. 22.* Ioh. Sarisber. *lib. 3. de nug. curial. c. 2.* vbi ait 4. huius contemplationis fructum vtilitatem sui, charitatem proximi, contemptum mundi, amorem DEI. Tertium infirmitatis humanæ Remedium, est literatum vsus, vt inquit Ioh. Sarisber. *in proli de nug. curial. pag. 1.* Nisi enim literæ essent, Leges, litium expultrices, oblitterarentur. In hac imperfectitudinis humanæ scala gradatim sequuntur, effrenata hominum cupiditas, vsurpandi bona alterius maleficio, atque litigium, quod vtrumq; ex priori descendit: prius immediatè, posterius mediante mendacio. Giov. Ant. Pallazzo. *part. 4. del gouerno. cap. 11.*

4. **Remedia cupiditatis.** I. Remedium Divinum, ne concupiscas bona alterius, ad Roman. 7. Exod. 20. Iohan. Bapt. Magon. *de rect. pat. rat. part. 2. cap. 57. n. 41.* vbi monet cupidos alienæ substantiæ, vt se retrahant, & obtemperent divino præcepto. Omnis enim appetitus bonorum temporalium, qui principaliter non dirigitur in Deum, est culpabilis & vitiosus. Navar. *tr. de orat. miscell. 42. n. 72. vers. 3.* Ioh. Pet. Ala. *tr. de Adu. & caus. Christ. part. 1. quest. 93.* vbi monent, huiusmodi cogitationes rapiendi & capiendi bona aliena, quandoq; instillari ab antiquo hoste. Ergo nullum est securius remedium, quàm pia oratio, cupiditatum auocatio, summa devotio, litium remotio, affectuum moderatio, conscientiæ consolatio. Sic nobilis politicus, Eberar. à Weihe, *de vanit. glôr. mund. pag. 56.* insatiabilis, inquit, habendi fames, nullo, nisi cruce & calamitatibus, ac mortis remedio extingui potest.

II. Philosophicum, de frenandis cupiditatibus, & regendis affectibus, ex lib. 2. Rhet. ad Theodecten. Cic. Tuscul. 4. affectuum partitiones, & remedia singulis opponenda recitat, Stoicum deliramentum sequens de tollendis affectibus. Non omnes ex natura tollere, sed ordine ad normam legis divinæ regere atque dirigere licet. Chytr. *in reg. vit. præcept. 9. & 10. pag. mihi 362.*

5. **III. Iuridicum,** consistens in tribus generalibus Iuris præceptis, honestè vivere, alterum non lædere, S v v M cuiq; tribuere, quorum priora ad hominem absolutè & relatè consideratum, tertium ad respectat, vt videlicet rem debitam cuiq; tribuamus, & ab alienis, mentes, oculos, animos abstineamus. Cic. *1. de Orat. Coras. p. 1. de ar. jur.*

et 25. Donel. 2. *comm. c. 1. Vacon. 1. decla. 30. n. 4.* Quod si non fiat, ut hoc Seculo Lex olim sanctissime habita, Honestè vivere, alterum non lædere, suum cuiq; tribuere, nunc prorsus hominum moribus sublata est, indignè indignante Euphorm. Lusini. *par. 1. Satyr. p. 13.* Sequitur quartum, dubius litis eventus, & poena. Eventus dubius, ne aliena appentendo, litibus iniustis propria quis amittat iustè. Poena distinguitur, ut mente cogitatum aliena habendi desiderium, ultorem Deum habeat; productum ad effectus externos atque operas malignas, & hæ, & cogitationes malignæ puniantur à Magistratu. Ratio, quia nascuntur à prohibito desiderio, & proximum modò bonis, modò vita priuant. At lites, utpote maius malum, ab iisdem cogitationibus malis nascuntur, homines bonis privant, ad contentiones, scandala, homicidia irritant, divinæ voluntati, & actioni iudiciali repugnant, cuius fundamentum est, VERITAS, super qua Decreta & sententiæ feruntur. Ergò eiusmodi malitiosa, & litigiosa habendi cupiditas, meritò coercenda est, carcere, infamia, poena pecuniaria, morte. Ratio utriusq; Sicut enim homines non delinquunt fortuito, sed incenduntur habendi cupiditate: ita eadem cupiditas irritat atque invitat Litigaturlentes ad celandum veritatem, & dicendum mendacium, litigiorum matrem. Giov. Ant. Palazzo. *part. 4. del. governo. c. 11.*

Deniq; Communio rerum, quondam commune cupiditatis compescendæ, & litis tollendæ Remedium fuit habitum, sed eventus docuit, magis seditionibus, quàm sedationibus inseruisse, nec tam rebus in ipsis divisis aut indivisis, quàm perplexis hominum voluntatibus, causa litium, consedis. Iccircò ad rerum divisiones & vicinias res redijt, quæ rursus lites peperit. Hic Politici pro remedijs tradunt, Viciniam aut litibus, iurgijs & discordijs frangendam, aut matrimonijs coniungendam. Cominæ. *cap. 116.* War. de Erenberg. *in medit. pro fæd. cap. 2. n. 130.* Alb. Gentil. *lib. 1. de iur. bell. cap. 16.* Tacit. *lib. 2. Ann. Ant. Guib. Costan. tr. de matrim. n. 30. c. 2. De desp. impub.* Exemplo Salomonis. 3. Reg. 3. Duar. *c. 3. De rit. nupt.* Posterius honestum, prius molestum est, quod Vicini cotidie praticantur, & Germaniam litibus, ligis, vnionibus ita involuunt, ut

Inter utrosque volet dubijs victoria pennis.

Circa rerum divisiones, duplex occurrit Remedium, præservativum & curativum. Illud consistit in dispositione hominum, testa-

mentis, vnione prolium, & alijs, quibus multæ lites præcaveri possunt, vt innuit Carol. Magn. *in const. de division. Regni faciend. inter filios.* Anno 806. *ibi:* ne iurgij aut litis controversiam eis reliquamus. Heiminsfel. *tom. 1. const. Imp. pag. 10.* τὰ γὰρ ἴσα πόλεμον ἔποιει.

Non bellum pariunt equalia jura cruentum.

- Ita lites ex diversis patrimonijs, per matrimonium subsequens confusis, per adfiliationem præcaveri possunt. Bar. Muscul. *de succ. conu. clas. 1. memb. 3. n. 44.* Gail. *2. obs. 125.* Gylman. *tom. 1. part. 3. vot. 13.* Treutl. *part. 1. disp. 2. thes. 11.* Petr. Gilken. *de præscript. part. 3. cap. 3.* Pet. Heyg. *ad §. cum autem. n. 13.* Inst. *de adopt.* Abra. Saur. *im guldener Glus von Erbschafft / part. 2. cap. 3.* Phil. Meiste. *in Spec. Notar. lib. 2. part. 2. Sect. 6. tit. 3.* Von Einfindschafft. Alb. Gentil. *disp. 2. de vnio. Brit pag. 98.* ait Vnionis Remedium tollere occasiones dissidiorum, & litium
8. gravissimarum. Curativum Remedium est iudicium Sortis, quo non solum lites, circa divisiones ortæ, sed & omnes res dubiæ breviter decidi possunt, probatur cum jure divino, Num. 16. & 33. 1. παραλ. 25. n. 26. v. 5. & 33. v. 54. Deut. 1. v. 38. & 31. v. 7. vbi terra per sortem divisa est. Act. 1. v. 26. vbi Matthias per Sortem ad Apostolatam pervenit, & κληρικὸς, quasi Sorte datus dicitur. Alciat. 5. παρ. 22. Saul per Sortem Regnum obtinuit. Tum jure civili. l. 14. De iudic. Sortem discernendam esse, quis litigantium Actoris vel Rei partes obtineat. l. 2. post. pr. C. quand. & quib. quart. pars. lib. 10. l. generaliter. §. proinde. vers. & fortassis. De fideic. libert. l. si qua. §. ibi: sortiri eos oportet. Famil. ercisc. Tiraquel. *de primog. quæst. 17. opin. 1. n. 1. §. optiones. vbi Angel.* Inst. *de legat. & l. fin. C. commu. de legat.* Reyg. *in thesau. jur. lit. L. n. 158.*
9. Denique exemplis illustribus hoc sortitionis Remedium probatur. Romæ dignitates omnes, è quibus maximæ interdum lites, per sortem cuius obveniebant, teste Livi. lib. 2. & 5. dec. 4. Varr. lib. 5. de ling. lat. Suet. cap. 18. Nec alijs gentibus sortium usus fuit incognitus, de Germanis, Cæf. lib. 1. de bell. Gall. de successoribus Alex. Magn. testatur Iustin. lib. 13. quod sorte diviserint Regna. Appian. 1. de bell. civil. ait, Triumuiros non abhorruisse à sortitione. Vide Godelm. lib. 1. de Mag. Lam. Venef. cap. 8. n. 7. vbi triplex sortiendi genus facit. Hoc Sortitionis remedio lites sessionum honestius tollerentur, quàm taxillis, vt Legatus quidam existimarat, Man solte mit Würffeln darumb Spielen. Ergo hoc litium abbreviandarum Remedium, & æquissimum & brevissimum, quod nostri vocant Kafelen / quasi Kan fehlen /

sehen/oder glücken. Nemo enim cogi potest, sed alter litigantium, si fortis iudicium subire nolit, contentio sorte non dirimitur. Schneidevvin. 4. inst. tit. 6. n. 63. Calvin. in proc. iudic. cap. 5. in Coron. n. 22.

Quod si vterque litigantium in hoc litium abbreviandarum 10. Remedium consenserit, nulla à iudicio sortis, Bon dem Los/ datur appellatio, sed vterq; stare cogitur. Bal. ad l. ult. commu. de legat. Ias. ad l. suspect. §. ult. nu. 16. de legat. 1. Hip. de Marsil. in l. 1. n. 140. de rapt. virg. Tiraq. de jur. primog. quæst. 17. opin. 1. n. 15. Dan. Muller. ad const. Saxo. part. 3. conclus. 15. nu. 8. Brederod. tr. de appell. part. 1. col. 519.

Similiter contra litem sorte diremptam, frustra petitur restitutio in integrum, vt aliquis sit litium finis. Tiraq. de jur. primog. quæst. 17. opin. 1. nu. 6. Mandel. ad rub. nu. 1. De minorib. Sfor. Odd. tract. de rest. in integ. quæst. 66. nu. 25. Pruckm. cons. 20. n. 117. vbi extendit, etiam si extra litem & iudicium, facta esset divisio per sortem, cuius contrarium statuit Hakelman. disp. 6. thes. 8. Ratio vtriusque, quia sortis mater fortuna vulgariter dicitur. Tiraq. de jur. primog. quæst. 17. opin. 1. nu. 87. At fortuna superiorem in mundo non habet. Ergo ab ea appellari non potest. Bal. ad l. ult. nu. 16. De legat. 1. Tolosan. tr. de appell. lib. 2. c. 19. n. 20. Pruckm. cons. 29. n. 9. vol. 1. & cons. 20. n. 53. vol. 2.

Iustum est, vt semper par sit fortuna Labori.

Quod obijcitur, consilio non fortuna litem dirimendam esse: 11. At sortis remedium fortunæ arbitrijs regi. Ergo prudens se illi subijcere non debet. Illud facili ratione dilui potest. Non enim fortuna, sed Deus fortes temperat, quæ mittuntur in sinum, Dominus verò dirigit. Proverb. 16. in fin & ibid. c. 18. dicitur: Sors contradictiones comprimit, & inter potentes dijudicat. Hoc cum ita sit, non fortuitum est litium abbreviandarum, & Magistratus eligendi Remedium, sed certum, quod interdum necessitate postulante adhiberi potest, & ita fit, vt quæstio litigiosa, & omnes sub illa opiniones scribantur, & fiant schedulæ, secundum numerum consiliariorum. Et detur cui libet vna schedula, qua habita, vnusquisq; in domo per iuramentum præstitum vnam eligat, & alias casset, lineam grossam per medium eius trahendo, manè convenient ad consilium, & reponat vnusquisque schedulam in saccum. Quibus impositis Secretarius extrahat vnam post aliam, & sedeat Computista, & facta ratione, opinio quæ plura habverit vota, illa electione omnium melior. Hæc est litium per sortem aut vota diremptio, quam tradit Cusanus. lib. 3. de concord.

cath. cap. 38. vbi similiter modum consilij Veneti refert, in vna nigra & alba *la bianca, nera.* Vide Schonborn. *lib. 2. polit. cap. 2. in fin.*

12. In hisce Remedijs ad vnum medium potissimum est spectandum, Aequalitatem scilicet, quæ est inductiua, nutritiua, conservatiua, & consolidativa Concordiæ & amoris fraterni: inæqualitas discordiæ, litis, & omnis generis contentionum. Iac. Rictius. *de vni^o prol. cap. 3. nu. 7.* An. Knichen. *de jur. Sax. prou. nesc. cap. 3. nu. 253.* Iac. Orloshaus. *in Resp. an fam. exta. masc. rectè exclud. cap. 17. num. 3.*

Vnde Lex ipsa parentes sæpè ad æqualitatem servandum invitat. Nou. 22. c. ult. *Auth. in success. C. de sui. & legitim.* Nov. Leon. 19. l. 11. *Famil. ercis.* vbi Goth. probat, liberos parentibus succedere æqualibus portionibus. Goedd. *resp. Marp. 26. n. 99. lib. 1.* Iac. Schulte. *in loc. jur. ciu. & Sax. vers. divisio. nu. 5.* Proq; servanda æqualitate veniunt multa in dispositionem, quæ aliàs non venirent, scilicet, vt discordiarum & litium occasiones penitus rescantur. l. 77. §. 20. *De legat. 2.* Ceph. *con. 456. nu. 10.*

13. Hæc de prioribus litium forensium causis remotis atque remedijs: sequitur tertia, multitudo Legum.

Ius Romanum est verè divinus æqui & boni thesaurus, thesaurus veræ germanæq; iustitiæ, fons omnis humani & civilis juris, cuius respectu ab omnibus ferè Monarchis Christianis, etiam infidelibus, vti Turcis, receptum est. Christ. Ohem. *in disc. pol. ju. cap. 3. nu. 76.* Ioa. Levenclau. *in præs. ant. par. Treutl. part. 1. d. sp. 1. thes. 5.* Giphani. tam insignem ff. & C. librum vocat, vt nullum præstantiorem in orbe terrarum, post sacra Biblia, putet existere. Quicquid enim vsq; gentium, de iure vel scriptum vel usurpatum est in Germania, Gallia, Anglia, Polonia, Hungaria, Hispania, Turcia denique, id vel hinc est descriptum, vel desumptum, ac depromptum. Adde Laur. Vallam. *in præfat. lib. 3. eleg.* Donel. *1. com. cap. 16. num. 12.* Zopperum. *de LL. Mosais l. 1. c. 13.* vbi ait, Romanos LL. à Græcis, Græcos ab Aegyptijs, Aegyptios à Mercurio Trismegisto, hunc à Mose de manu in manū accepisse. Philo. *lib. 2. de vita Mosis.* Lactan. *lib. diu. inst. cap. 6.* Arnol. *lib. 4. ad. gent. Bulling. dec. 3. serm. 8.* Guil. Veluod. Scot. *in jur. Ind. & Roma. parallelis.*

14. Hoc Legum Romanarum encomium passim videmus, sed illud invidemus, quod Both. *inquit, lib. 2. della cita. pag. 340.* vbi secundum formam Legum Romanarum proceditur, lites sunt longiores. Vnde multi

multi ab eo jure discesserunt, & adhuc discedunt, aut discedere cupi-
unt, quia temporum mutationibus immutari Leges oportet, quod
si non fiat, multis malis occasio præbetur. Machiau. *lib. 3. de Repub.*
cap. 9.

Nec omnibus horis

Omnia conveniunt, res prius apta nocet.

De nostris quidem verum, quod Hering. *de fidejuss. cap. 17. num. 71.*
refert.

Non temerè antiquos mutat Germania mores,

Ponere difficile est, quæ placuere diu.

Antiquitus Germani, non secundum LL. scriptas, sed bonos
mores, terminarunt lites, ex Tacito: Plus ibi bonos mores
valuisse, quàm alibi bonos Leges. Omnium primum Lex Salica.
quam Franci scripserunt, & susceperunt jus, jussu Alarici Gothorum
Regis, ab Aniano latum in Breviario & à Theodoro confirmatum,
post devictos Gothos, vnde & LL. Theodoricianæ fuerunt dictæ,
non ab Alarici affine Ditrich von Bern / vti putat Cujac. *præfat. in*
Paul. Sent. Baron. anna. tom. 6. Sauaro. in Sidon. lib. 2. c. 1. Isidor. Ety-
molog. lib. 5. cap. 1. Iuo. Episc. Carnot. lib. 4. 4. Decret. cap. 170. Hoc
corpus Alaricianum confirmavit Carolus Magnus, Anno Christi,
804. Aquisgrani, & Germani eodem vti sunt, vsque ad tempora
Lotharij, 2. qui jus Iustinianæum, vnà cum litibus revocavit in fo-
rum, Anno, 1137. quod adhuc observatur. Obrecht. *de cons. & form. 16.*
lib. c. 9. n. 2. Sed in Interregno duo Vicariatus introducti, quorum
prior competit Palatino Rheni, Als dem Obersten Richter des Reichs/
vnnnd Haupmaier quod vocabulum remansit in Gallia & Anglia.
Schwabenspiegel / *lib. 1. c. 24. §. 2. Gulden Bull / c. 5. pr. Carol. V. in conf-*
der handlung des Vicariatampts / fol. 242.

II. Duci Saxonie Iudicium Cæsareum, Magdeburgi commissum
fuit. Weichbildt. *art. 10. Gulden Bull / cap. 5. §. 2. ibi:* Der Hertog von
Sachsen sol eyn Vormünder sein in allen Stetten vnnnd Landen / da man
Sachsenrecht helt. Hinc existunt der Sachsen vnnnd Schwabenspiegel / cuius
prioris Autor, Ecco von Reptaw / de quo proverbium: Der Trewe Eck-
art warnt Jederman. Posterioris, Bertoldus Baro à Grimmenstein / parum
differunt, nisi in successionibus hereditatum, & appellationibus,
Sachsen Spiegel / *lib. 1. art. 17. Schwaben Spiegel / lib. 1. cap. 393. §. 2. Heyg.*
part. 1. q. 8. n. 45. vbi latius deducit.

17. Mutatis ita Imperijs, sæpius mutata sunt LL. quarum multitudo non obstaret, si non subtilitas ingeniorum tantas invenisset contradictiones, interpretationes, & alia, quæ verum obscurant, & certum in controversiam revocant, adeo ut nunquam IUSTITIA in peiori hæserit statu, Giov. Botero, *lib. 1. della rag. di stato. pag. 38.* Affectata enim subtilitas errores profert. *Molin. in L. 1. §. qui præ. n. 4. De verb. oblig.* Idcirco meritò cogitandum de Remedijs, quibus tanta & Legum, & litium consequenter, multitudo corrigi posset. Id quod non privata, sed publicæ auctoritatis est: quæ faciliè Remedia inveniret, cum theoricæ, tum practicæ. In studio iuris theorico, theoricum litium abbreviandarum Remedium foret, abrogatio juris subtilioris
18. & accommodatio veri ad forum. Verum enim est, supervacanea in jure non esse admittenda. *§. quibus. C. de novo Cod. fac. Bart. ad l. si constans. n. 6. ff. sol. matr. Strach. tract. de merc. part. 1. n. 40. Hip. Rim. ad L. omnes. n. 10. C. qui admitt. Pruckm. con. 50. n. 299.* At multa in jure sunt supervacanea & inutilia, propter mutatam Reipub. formam, de Magistratibus antiquis, eorumq; officijs, origine juris, ac forma Iudiciorum tum temporis usitata, de mancipijs, manumissionibus, libertis, libertinis, & pluribus alijs, quæ parum aut nihil utilitatis hoc litigioso sæculo habent. *Aut. disc. Dom Justitienwerck / pag. 72. remed.*
19. 15. Ant. Maria Spelta, *lib. 2. della pazzia diletteu. cap. 10.* miratur, quòd Principes nullam fideicommissorum rationem habeant, cum sint causa multorum malorum & litium, quæ non existerent, si tollerentur. Chri. Portius, *inst. de fideic. hered. n. 2.* notat, fideicommissa olim fuisse infirma, Ratio, quia sunt odiosa veneni, ferri, insidiarum plena. *Rimin. con. 20. n. 37. Ceph. cons. 373. n. 34. Dec. con. 636. Alban. con. 29. n. 7.* Vnde de jure antiquo non habebant necessitatem. *Dec. con. 519. n. 6.* Tales sunt etiam materiæ, bonorum possessiones contra tabulas, substitutionum, peculij, & multæ aliæ, ne quid dicam de legibus correctis, abrogatis, contrarijs, repetitis. *Aut. disc. Dom Justitienwerck / pag. 72.* quamvis Walther. 2. *misc. 16.* scribat in iure concordiam esse,
20. sed est concordia discors, & Legum, & litium plenissima. Huc accedunt infinitæ glossæ, lecturæ, fallentiæ regularum, practicæ, gemmæ, sylvæ, summæ, notæ, formulæ, clausulæ, cautelæ, methodi, commentarij, loci communes, institutiones, analyses, variæ lectiones, illustres quæstiones, decisiones, resolutiones, disputationes, lucubrationes, annotationes, interpretationes, repetitiones, enucleationes, conciliationes,

elliationes, refutationes, opiniones communes, communiores, communissimæ, observationes, conclusiones, paratitla, synopses, lexica, repertoria, exercitia, semestria, miscellanea, collectanea, singularia, consilia, responsa, Syntagma a, apotelesmata, singulares intellectus, processus, tractatus tractatum, & infinita eiusdem farinae scripta, quæ infinitas nobis lites reliquerunt, & iurisprudentiam, utpotè litium genitricem, suspectam, disputabilem, dubiam, intricatam reddiderunt, secundum illud veriverbium, quod nimium altercando VERITAS amittatur, nec vlla lis tam scabiosa, quæ non utramq; in partem disputari possit, adeò sunt euulgata juris civilis mysteria, tantâ librorum mole, ut hoc studium videatur propè abiectum atque contemptum. Cic. *in orat. pro Mure.* Ioh. Pet. Ala. *de Adu. atque causis.* Christ. *part. 1. quæst. 19. Aut. disc. Bom Justitienwerck / pag. 72.* In his Remedium suggerit Metrocles Maronita, Cratelis Thebani auditor, qui libros suos combussit, & dixit: esse somnorum imaginacula, hoc est, nugas & deliramenta, quod de multis seculi nostri libris liberè dici & optari potest, ut simili Remedio è medio tollantur.

Hæc enim omnia corpus juris, quod per se vastum atq; spacio- 21.
sum, in immensum pelagus exonerant, cuius navis est glossa, per quam navigamus per vastum maris pelagus, & quæ nos ducit in portum veritatis. Borch. *de Regal. cap. 1. n. 53. ex Sal. in l. 1. C. de pact.* & dicit Advocatorum idolum. Alex. 4. *con. 51.* Gothof. ad Schneide. *in præfat. n. 2. lit.* Sed nec in hoc, nec in illo certa methodus, ubi Wesenb. *ad §. 2. inst. de testam. ordin.* ait, sibi nec materiam, nec methodum, si qua tamen adhibita, placere, neque putat difficilè fore, aliquid melius ex his, quæ supersunt, reliquijs adornare. Vultei. *in proleg. de stud. jur. pag. 24. Aut. disc. Bom Justitienwerck / pag. 72.*

Vnde Procuratores nequitias atque malitias suas, commentariorum pelago nutriunt. Zas. *in l. 2. De orig. jur.* Vinc. Castellan. *de offic. Reg. lib. 3. cap. 24.* Hering. *de fideiuss. cap. 7. n. 596.* P. Cornel. Brederod. *tr. de appellat. 2.* Confusionis juridicæ Remedia tradit, 1. ut singularia ex optimis juris Autoribus, sub tit. Pandect. redigantur, ut Gothof. *in aur. pr. civil.* ostendit, 2. ut loci communes materiales in subsidium congerantur.

Ideircò meritò cogitandum de Remedijs, quæ consistunt in eo, ut aut ius Iustinianæum retineatur, & in formam artis redigatur, aut omnino mutetur.

22.

Quoad prius Remedium, replicabis forsan cum Bodino, Ius in formam artis redigi non posse, aut antea redactum fuisse ab Althufio, Vulteio, Corasio, Donello, & alijs, nec tamen lites exinde breviores extitisse, sed lites ex litibus accrevisse. Illud quidem fateor, magnos magni nominis Iurisconsultos, aliquid præ alijs hoc seculo tentasse, & Instituta, Pandectas atque Codicem cum Novellis, in vnum collegisse corpus. Sed illa juris redactio, potius distractio imperfecta, quia Ius tractarunt tantum civile Romanum, nimis subtiliter distribuerunt, atque subdistributionum distributiones tradiderunt, nec superflua refecarunt, nec foro accommodarunt, confusum est, quicquid vsq; in pulverem sertum est, inquit Mich. Montan. *lib. 3. exp. pol. cap. 13.* Sicut enim pueri argentum viuum collecturi, dispergunt, ita Interpretes nimis subtiliter distributuri, veritatem dissipant.

23.

Melius igitur & mollius esset Remedium soli textui inhærere, nec vllas Dd. opiniones, interpretationes, atq; commentarios admittere, exemplo Lycurgi, qui prohibuit, ne de legibus semel receptis & probatis differere liceret. Quod vtinam in Imperio sanciri, & obtineri possit, minus inextricabilium litium, & otiosarum disputationum, minus dubitationum, minor Legum & Iudiciorum, Magistratum, Iurisperitorumq; contemptus esset, ex quibus Reipub. mutationes oriri solent, inquit Herm. Kirchner. *disp. 6. de Repub. thes. 4. in fin.* Forcat. *dial. 46. n. 3.* O quàm iuvat assiduum esse, & iugiter versari in Iurisconsultorum responsis potius, fctis contentorum, quàm per Dd. confragosas decisiones discurrere. Annotatiunculæ enim Doctorovellorum non sunt attendendæ. Ias. *ad l. quidam. n. 38. De verb. oblig.* Ioh. Fr. Purpur. *ad l. 1. n. 455. De offic. eius cui mand.* An. Mar. Corat. *tr. de com. opin. tit. 9. n. 39.* Pruckm. *con. 50. n. 298. vol. 1.* Sicut in vnum flumen diversæ se exonerant aquæ, vna tamen aqua manet: Sic corpus Iuris, diversi onerant commentarij, vnum tamen jus existit. Mic. Montan. *lib. 3. exp. pol. cap. 13. pag. 980.* At hodie proh dolor, ordine inverso, glossas tantum legunt, quibus adhærent tanquam caroceio veritatis, nec in æternum errare se posse somniant. Bal. *l. fin. §. necessitatem. n. 9. C. de bon. quæ lib.* Coler. *part. 1. de process. exec. cap. 10. n. 263.* Interim textus ignorant, imò etiam si hos legant, intelligere non possunt, & nihilominus Practici vocari volunt, scilicet juris, quod neque legerunt, neque intelligunt. Aut. *disc. Dom. Justitienwerck. pag. 74.*

Alterum

Alterum litium abbreviandarum Remedium, in studio Theorico, mutatio scilicet, juris Iustinianæ, si non totalis, saltem particularis, esset vtilius, consultius atq; salubrius, imò necessarium. Leges enim magis ab usu & consuetudine dependent, quàm verbis & litera, adeò vt possit quid corpore juris cautum esse, quod tamen usu reclamante non observetur, & econtra quid observetur, quod in corpore juris non habeatur, vt vnio prolium, simultanea investitura, & alia. And. Knichen. *de jur. Sax. cap. 3. n. 14. ex Rod. Suar.* Ergo leges ita corrigendæ, vt pristinæ rei vmbra quædam semper retineatur. Machiau. *lib. 1. disc. 25.* Clapm. *lib. 6. de arc. Rerump. cap. 5.* Arnisæ. *lib. 2. doct. pol. cap. 5.* rescatis, reiectis, ac omissis omnibus amplius non vtitatis, correctis contrarijs, vel abrogatis ac superfluis legibus, constitutionibus, ac decretis. *Auct. disc. Vom Justitienwerck / pag. 73.* Quippe quæ usu non receptæ viribus carent, & cum effectu contra inobædientes allegari nequeunt. Gail. *2. obs. 110.* Instituuntur cum promulgantur, firmantur cum moribus vtentium approbantur. *c. in istis. dist. 8.* Muscul. *de succ. conu. clas. 1. memb. 2. concl. 5. n. 188.*

II. Mutato Imperij statu, iurisdictione, & termino, jus ipsum solet immutari. At illa sunt mutata, quia augustum & tantoperè celebratum Imperij Romani fastigium nihil aliud est, hodierno die, quàm tenuis quædam magni corporis vmbra, inquit Sleidan. *lib. 3. de sum. Imp.* Ergo mutatio Legum necessaria, si nitori pristino restitui debeant. *ἐν τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως.* Arist. *1. Rhet.*

Denique natura novas deproperat edere formas. Ergo negotia, quæ post emergunt, LL. veteriorum laqueis nondum sunt innodata. *l. 2. §. sed. C. de vet. jur. enuc. gl. 1. in Anth. de non elig. coll. 2.* Tib. Decian. *in apol. ad ver. Alcia. cap. 10. n. 9.* Et quia natura novitatibus subinde vtitur, ad opus quoque novarum legum Legislatorem protrahit. *Nov. 84. pr. Pruckm. con. 50. n. 132.*

Quamvis igitur LL. non facilè aut subitò sint abrogandæ, ne LL. auctoritati derogetur. Arist. *2. pol. c. 6.* & litigantibus occasio præbeatur, Legis, quæ ipsis obstat, abrogationem petendi, cum Omne subitaneum naturæ inimicum. Arist. *5. pol. p. 486.* Tac. *1. annal.* Bodin. *4. de Repub. cap. 3.* Scip. Amirat. *lib. 1. disc. 5.* Attamen evidens suadet utilitas, vt recedatur ab eo jure, quod diu æquum visum est, sed hodie propter mutatam Reipub. formam atque Iurisdictionem, propter abrogationem, correctionem, & contrarietatem plurimarum LL.

propter novos casus, minimè servari aut cum effectu observari potest. *L. 2. De constit.* Ergo ad aliud medium atque Remedium est confugiendum, ut exemplo Iustiniani, Sacra Cæsarea Maiestas, hoc & Legum & litium abbreviandarum negotium committeret aliquot viris probis, solidè in omni jure doctis, & usu rerum expertis, qui primum de certa methodo convenirent, & secundum eandem omnes Institutionum, Pandectarum, Codicis, Novellarum, Constitutionum, Recessuum Imperij, & ordinationis Camerae Imperialis, seu Processus, nec non juris feudalis materias, ordine disponerent, & in Authenticum corpus, præmissa cuiuslibet materiae definitione atque divisione, per certas, breves, intelligibiles, atque infallibiles conclusiones, vel Regulas redigerent, quibus exceptiones atque replicas necessarias annederent, quicquid in textu desideratur usu observatum, ex approbatis glossis aut alijs commentarijs supplerent, ex controversis opinionibus aut æquiores eligerent, aut dubiam unâ cum toto opere, Sacrae Cæsareae Maiestati, atque statibus Imperij dijudicandam relinquerent.

27. Hos penes cum sit Leges condere, abolere, emendare, & corrigere, pro arbitrio atque temporis usu, etiam si Imperator juraverit, se has illas LL. observaturum. *Alex. con. 224. lib. 6. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 8. nu. 80. pag. 135. Lancell. in templ. om. jud. lib. 1. c. 1. §. 4. Menoch. con. 604. n. 2. Vulreij. 1. I. R. 12. n. 27.* ubi ait passim extare exempla juris mutati, possent ex prædictis, exemplo Codicis Henriciani, in Francia, Codicem ab eo denominandum Imperatore, qui Imperatorium opus hoc aggressus fuerit authenticare, illuminare, & plenum robur tribuere, ut solus iste Codex forensis, in cognoscendis atque finiendis cuiuslibet fori litigijs adhiberetur, nec vlla disputatio, dubitatio, aut commentatio admitteretur, sub pæna arbitraria, imò capitali. *Auct. disc. Dom. Justitienwerck. p. 73.* Huic Codici inferendæ essent Novellæ Impp. Latinæ, sicut Græcæ olim, Aurea Bulla, quam Cujac. inferere voluit, quod Papa impedit, & pro ijs suas decretales venditat.

Huic Remedio præparatoria subministrarent, Disputationes juris in diversis Academijs habitæ, quæ materias omnes, non solum ex corpore juris, sed etiam Recessibus, & alijs libris Iuridicis, breviter atque methodicè dispositas tradunt, in primis Hier. Treutler. qui si alius unquam in jure nostro, non solum novit instigare boves, sed & fuit arator. *Muscul. clas. 1. de succ. conu. mem. 3. num. 160.* Methodus

Nicolai

Nicolai Vigelij, diversæ Decisiones, & Codex forensis Ant. Fabri.

Talis Codex non superaret magnitudine sua Corpus juris, magisque inserviret litibus decidendis, quàm tot librorum myriades, innvit Iustin. *in 3. const. A. §. nostra. §. hoc. §. illud.*

Item, Remedium foret, collatio atque comportatio disputatio- 28.
num, consiliorum, decisionum, observationum, commentario-
rum, & eiusdem farinae scriptorum, quæ si diligenter legeris atque
relegeris, videbis idem per idem utrobique tractari, & ferè omnia ex
alienis præsertim antiquis in suum usum converti, nec ullum in re
literaria plagium committi. Warem. de Erenb. *lib. 1. de fæd. c. 1. n. 52.
& seq.* Hoc Remedio parcetur labori in evolvendo tot juris libros,
sumptib⁹ in emendis, tempori in perficiendo studio, & abbreviando
litigio. Sed est magis optandum, quàm sperandum.

Nonnulli prætendent, studium juris nimis breve, simplex atque
contemptibile futurum, ita ut quilibet audiretur Ictus si tantum
vnus reciperetur Codex. Quibus responderi posset, ex communi
versu:

Quicquid agis, prudenter agas, & respice finem,
quod in omnibus artibus ac facultatibus, in primis & ante omnia
finis considerandus sit. At finis Iurisprudentiæ non est, ut studium 29.
juris reddatur difficile, prolixum atque perplexum, & ita studiosus
eiusdem sibi præparet caput bovinum, aureum marsupium, &
plumbeum culum, ut in vulgari dicitur, & in tribubus artificum
practicorum ne quis admittatur, nisi tantum pecuniæ solverit: Sed
finis Iurisprudentiæ est, ut iustitia debito modo administretur, & jus
suum unicuique tribuatur. Hoc quò compendiosiori & breviori viâ
fieri potest, tantò minori litigantium damno administratur, pecca-
rum lites protelandi vitatur, Deus Iustitiæ autor laudatur. Cogitent,
quòd librorum multitudo distrahat, ut ait Schneide. *ad rubr. inst. de
actio. num. 4.* & forsan hic vnus Codex, tantum laboris requiret, in
transferendo ad usum, quàm tot ex libris in utramque partem dispu-
tando. *Auct. disc. Dom. Justitienwerck. pag. 75.*

Hoc ergò remedium cum sit dictu satis facile, sed facto & effectu 30.
difficile, ad prius redimus, ut jus Iustinianæum retineatur, resecatis
solimmodo inutilibus & minus usitatis. Non enim sapientis est
stultas pertinacias sectari, vel insectari. Arist. 3. *de par. anim. cap. 4.* Sca-
lig. *exer. 324.* At studium juris theoreticum dividitur in subtile, &
verum.

verum. Illud in nuda contemplatione imaginatiua consistit, quod secuti Cujacius, Donellus, Goveanus, Duarenus, Petr. Gregorius, Corasius, Anton. Faber & alij: qui in speculo quasi demonstrant, quod in usu nihil. Hoc in ipsa rerum consideratione, quod amplexi Menochius, Tiraquellus, Mascardus, Iason, Zasius, Wesenbecius, Gail, Mynfingerus, & alij: Borch. *in prefat. cons. part. 1.* Prius abrogandum, posterius retinendum, ita ut magis decisionibus, quàm consilijs fides tribuatur.

31. Quamvis enim maiori diligentia, & inquisitione accuratiori consilia scribantur, quàm Commentarij, ad aucupandam ingenij & subtilitatis famam extrusi. Bart. *l. pater. nu. 2. C. de inst. & subst.* Bal. *l. compar. num. 10. C. de fid. instr.* ubi ait, Ictos docentes sæpè in cursu lectionum errare. Corn. *cons. 222. nu. 1. vol. 1.* Tib. Decian. *in apolog. cap. 10. nu. 26.* Phil. Matth. *vol. 1. cons. Ac. Mar. 31. n. 57.* Attamen ut plurimum ad gratiam, quæstum, & nudam consulentis relationem scribuntur. Tolosan. *lib. 47. syntag. c. 7. nu. 11.* Alc. *lib. 12. wæp. cap. ult.*
32. Corat. *lib. 1. de com. opin. tit. 6. nu. 43.* Huic & legum & litium coërcendarum Remedio possunt alia subnecti: 1. ut scribendi cacoëthes, quod tenet insatiabile multos, tandem prohibeatur, sub confiscatione librorum, ut Iustin. innvit, 2. Leges, non autoritates Dd. in foro allegentur. 3. Studium juris Theoricum & practicum, post jacta Philosophiæ fundamenta jungantur. Theorici enim ad forum accedentes, vanas & inanes Legistarum subtilitates adducunt, Donellum crepant, Duarenum somniant, Vlpianum & Cujacium terunt, atterunt spe maximâ, sed dispari successu, ut lites non abbrevientur, sed intricentur, & intricatæ ad futurum usque seculum protelentur.
33. Ex hoc ultimo Remedio nascitur Quæstio, an consultum sit juris studiosis, ut statim ab initio cum Theoria & Legum acroasi, praxin ipsam jungant, & simul in scholis & foro discant? quod optimis rationibus negandum putat Arnol. de Reyger. Ictus eximius, & de praxi benè meritus, *in proc. disp. 1. corol. 1.* quas ipse non addit, sed supplet Adam. Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. cap. 27.*

I. Quia causa semper est prior effectû, ut nemo exercere possit, quod antea non didicerit.

II. Vtraque solum hominem requirit,

Ne pluribus intentus sit minor ad singula sensus.

III. Vlpian.

III. Vlpian. *in l. moris est, §. nonnunquam. De pan.* ait, solere sine infamia studiosis juris interdici, ne se negotijs fori accommodent. Ita Leo X. Anno Domini, 1513. statuit, vt nullus Dd. conuictorum ad legendum, aduocationis munus, aut aliud curiæ officium in vrbe exerceret, ne à lectionibus distraheretur: permiffa tamen domi post lectiones, consultandi potestate. Tolosan. *lib. 18. de Repub. c. 10. n. 14.* Danda opera est praxi, non cum vulnere Theoriæ.

Nos inter Theoriam & praxin, conjugium quasi, & individuum 34. quandam conjunctionem statvimus: modò conjugium fit maturum, hoc est, si non statim ab incunabulis Legum, sine discretionē simul, in Scholis nondum positis fundamentis, & perceptis generalibus, quæ ad forum adferenda, conjunctio hæc de præfenti instituat, quo sensu laudamus iudicium Amici & vicini nostri Arn. de Reygers, cum Bart. Musculo, *de succ. conuen. clas. 1. memb. 3. n. n. 163.* & Auctore *disc. Bom Justitienwerck. dag. 76.* vbi monet studiosos ex trivialibus, & reformatione indigentibus venientes, ne statim ad juris studium conuolent, sed prius encyclopædiæ, & imprimis Dialecticæ operam navent,

*Nec sit de Ramo, nec magno cura Philippo,
Verus uterq. placet, falsus uterque jacet.*

Hoc professoribus istius artis relinquunt, & Artifici credant. Quod si altercandi artem imbibant, & ad praxin accedant, administrando Rempub. in partibus suis, de omni materia subtiliter in vtramque partem disputant, sed nihil certi concludunt, quia assueti disputationibus, & per consequens dubitationibus, quid iustum aut iniustum sit, ignorant, vti Scriba, qui maximum vitæ tempus parandis pennis consumpserat, nec ipse vllam literam pinxerat. De his vers. dicunt:

*Est multis pariter mos omnia dicere contra:
Sed non est similis dicere recta, labor.*

Stupidorum est in omnibus contradicere.

Necessaria ignorant, quia non necessaria didicerunt. *Auct. disc. Bom Justitienwerck. d. pag. 76.*

II. Antequam juris studium aggrediantur, Ethicæ & sacra Biblia, tanquam scaturiginem, principium, & fundamentum totius jurisprudentiæ diligenter legant, non vt lites Theologicas moveant,

T t sed

- sed ut affectus regant, & eosdem secundum instituta divina atque ethica moderentur, monente Cic. *in orat. pro Cluentio*. Quod sapientis iudicis sit, semper non quid ipse velit, sed quid Lex, aut religio cogat, cogitare. Lex enim civilis cum divina concordare dicitur. Neviz. *in rit. quando est iudicandum. nu. 74. Magon. de recta. patr. rat. part. 2. c. 1. nu. 11. & seqq.* Interim non probamus illorum opinionem, qui Leges Mosaicæ, circa litium diremptiones observandas clamitant. Cum tantò dignior sit lex, quantò dignior est Legislator.
35. At Deus illarum autor. Ergo Sanctiones sunt optimæ, & secundum eas lites decidendæ. Eapropter Moyses nominatim de iudicijs & statutis forensibus pronunciavit, nec addendum, nec auferendum. Deut. 4. vers. 2. Nec Deus est, quasi homo, ut mentiatur, vel mutetur. Num. 23. vers. 19. Sed quas semel condidit LL. firmæ, ratæ & perpetuæ sunt. Levit. 24. vers. 13. Exod. 29. vers. 9. Quamvis enim non omnino excludamus, præsertim quæ in lege naturæ, Decalogo, & æquitate fundantur: Quod tamen Reipub. Israeliticæ in processu iudiciario, & litibus finiendis congruum esse visum est, id non statim alijs etiam expedit Rebuspub. Quia leges istæ peculiariter huic populo latæ sunt, quo extincto consequens est, alios hisce non teneri. Aretin. 1. prob. 54. Zopp. *in tr. de LL. Mosaic. lib. 1. cap. 2. & seqq.* ubi distinguit inter forensia temporanea, seu mutabilia, & perpetua, ut hæc tantum Christianos obligent. Schonb. *lib. 3. pol. cap. 1. pag. 197.* Melancht. *tom. 4. diss.* errare scribit Carolstadium, qui finxit ex lege Moisis res politicas esse iudicandas. Calvin. 4. *inst. cap. 20. sect. 14.* Luth. *tom. 1. Wit. Lat. fol. 7.* Leges Mosaicæ Iudaicas ad nos non magis pertinere, quàm Solonis & Draconis. Fr. Iunius. *de pol. Mosa. obser. thes. 29. & 30.* Henr. Bulling. *dec. 3. serm. 8.* Bucer. *de reg. Chri. lib. 2. cap. 17.* & alij à Zeppero allegati. De LL. tam ceremonialium quam forensium abrogatione. Chemnit. *part. 2. loc. theol. cap. 4.* Hafenreffer. *lib. 3. loc. theol. 4.* Harpr. *ad h. pæna. s. n. 23. inst. de oblig. quæ ex del. nasc. ex. Ierem. 31. vers. 31.* ubi Dominus novum pactum promittit. Ergo veteravit sive antiquavit prius. Hebr. 8. vers. 13.
36. Multò minus illorum probamus opinionem, qui lites omnes arbitrariè, Legibus scriptis extirpatis, dirimendas clamitant. Si enim peritos aliquando recti species decipiat, quomodo non imperitos? Gratia & odium peritissimos occæcat. Ergo magis imprudentes. Proponant sibi Atheniensium exemplum, & cautiores facti, Remedium

diū restauratæ Reipub. à Solone adhibitum, attendant, id scilicet, quod illi è finibus Reipub. exterminatum cupiebant, revocare, & pristino statui restituere. Mynsing. *in epist. dedic. obser. præfixa*. Petr. Gregor. Tholos. *lib. 47. Syntag. cap. 3. nu. 2*. Christ. Ohemi. *cap. 3. disc.*

Retento igitur juris Iustinianæi Corpore, & resecatis inutilibus, jactisq; Philosophiæ fundamentis, conjungatur ab initio praxis cum Theoria, & exempla LL. convenientia in disciplinam juris producantur. Petr. Heygi. *in §. pen. in fin. Inst. de adopt.* Adam. Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. cap. 27*. Barth. Muscul. *de succ. con. clas. 1. memb. 3. n. 160*. Thom. Freig. *in pr. Ant. Massa. lib. de exerc. juris p. vbi suadet, vt studiosus Iuris occasionem quærat, ex clari cuiusdam viri consuetudine, discere vniversalia juris præcepta, ad particulares negotiorum species, litiumq; decisiones deducere, quem quasi spectator causarum accedat.*

Ratio, quia *τὸ πρῶτον* studij legalis finis est, Arist. in Erh. & experientia rerum magistra, atque mater efficacissima, quæ reddit Artificem promptum per vsum, ars facilem, natura potentem. *c. quam sit. ubi gl. De elect. in 6 §. pen. Inst. de satisfat. Pec. tr. de test. conf. lib. 4. cap. 5. n. 4*. Burs. *con. 200. n. 78. vol. 2*. Afflict. *dec. 13. n. 18*. Hier. Pappon. *ad rub. n. 672. De verb. obligat. Flam. de Rub. con. 1. n. 49. vol. 1*. Pruckm. *con. 49. n. 84. vol. 1*. Ioh. Pratei. *lib. 4. regul. tit. 10. cap. 3*. Rutg. *Rul. de Commiss. part. 1. cap. 27. lib. 1.*

Aliàs foliūga cognitio & ieiuna videtur, Cic. *1. offic.* Adam. Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. cap. 27*. Rationis ratio, sapientiam non modò ex libris bonarum artium hauriri, quæ potius imaginem atque figuram sapientiæ præstant, quàm veram eius speciem atque formam, sed ex electione, actu & habitu clarissimarum actionum. Quis enim Citharædum illum probaret, qui tantum cordeo iudicio Citharisticam optimè calleret, & tamen nec voce caneret, nec plectro citharam percuteret? Fr. Senen. *de reg. & reg. inst. in præfat. ad lib. 5.*

Pari ratione scire in nostra scientia juris non est propter scire tantum, sed propter operari. Natta, *con. 1. n. 1. tom. 1*. Siquidem Leges in Schola diglutiuntur, in palatio digeruntur, & practica est scientia digestiva, vt vbi Theoricus desinat, ibi practicus incipiat, aut vtrumq; potius conjungatur siue applicetur. Ioh. Drezler. *ad disp. Bl. quæ incipit. Accusatus de vi turbat. in §. 5. vers. sed in disputativis. n. 175*. Cott. *in memorab. Hartm. Pistor. in præfat. lib. 1*. Mar. Vran. *tom. 1. con. 11. n. 19.*

Bald. in l. AEmilius. n. 8. De minor. Faber. in §. sed. non usq. inst. de legat. vbi tradit parum proficere scientiam juris, nisi benè & frequenter negotijs applicetur. In hac applicatione, singulare litium abbreviandarum Remedium subsistit. Quamvis enim omnia, quæ Theoricam respiciunt, etiam ad praxin conducant, si rectè applicentur. l. 14. Ad L. Corn. de fals. l. 21. ibi: morem agentium sequi debemus. De stat. lib. l. 3, C. de edific. priva. L. 2. §. 5. De orig. jur. l. 10 & 38. De verb. oblig. Attamen in Scholis tractantur magis quæstiones infinitæ in thesi, in foro finitæ in hypothesi, vt ait Treutl. lib. 1. thes. eloq. 2. pag. 22. Quod si coniungerentur, singulare litium finiendarum Remedium foret.

39. Vnde praxin multum necessariam ad Regimen juris & Iustitiæ, dixit Hipp. in pr. crim. §. 1 n. 1. usq. ad n. 4. confer Alciat. 2. præsumpt. 30. Coler. in epist. dedic. process. execut. Sic praxin observandam tradit Menoch. lib. 2. arbit. Iudic. quæst. cent. 5. cas. 474. n. 61. Ego, inquit Arius Pinellus, ad L. 2. C. de rescind. vendit. part. 2. cap. 4. n. 2. post longam legendi professionem, postq; diligentissimam foro navatam operam, in ea sententia sum, quòd Theoria sine praxi, digestam, solidamq; juris cognitionem præstare nequeat, PRAXISQVE absque Theoria, maximè periculosa, & manca evadat, citans illud Quintil. lib. 12. cap. 6. Quantumlibet secreta studia contulerint, est tamen proprius quidam fori profectus, alia lux, alia veri facies, plusq; si separet, vsus sine doctrina, quàm citra vsum doctrina valet.

Ediscas vsum, quamvis perceperis artem.

Nec verò disciplinæ discendæ, vt lateant in pectore, instar thesauri absconditi, sed vt inserviant Reipub. & Ecclesiæ. gl. & Dd. in c. nisi cum. §. verum. De renunc. vbi πρᾶξι τῇ γνῶσει præfert, à qua tantum distat, quantum tactus à visu intellectuali. Neviz. lib. 3. Syl. nupt. n. 7.

40. Nemo igitur tam patiens, vt velit addiscere, quod in vsu non sit habiturus. Plin. epist. 14. lib. 8. Vnde idem ad Nepotem, veras lites in foro appellat, Scholam verò reminermem. Vultei. in πρῶτο λεγο. Iurispruden. hoc studium in 2. ponit, cognitione & vsu: illa licet sine vsu esse possit, vix tamen est, vt cuiquam nisi illi, qui rei cognitionem habet, utilis sit, at vsus sine cognitione incertus & ferè nullus. Ergo vtrumq; coniungere, & praxin Iurisprudentiæ ab initio, quasi aratro manum admoveere debemus, yti dixit Reg. Sixt. semper magnifacere &

& attendere. Bald. *in l. illud. per tex. De excus. tut. lac. Schul. in add. Mod. Piff. quæst. 56. n. 57. Dec. con. 286. n. 2. Zas. con. 14. n. 74. vol. 1.*

Ratio quia PRAXIS est optima legum jurisq; interpres, enucleatrix & intellectrix. Bald. *ad c. 1. n. 2. De feud. sine culp. non amitt. Schul. res d. quæst. 56. n. 56. Deci. cons. 11. n. 9. Damhoud. tract. de subhast. cap. 1. n. 3. Caball. tr. de eo quod intere. n. 38. Cache. dec. Pad. proæm. n. 14. Maran. part. 4. dist. 1. n. 74. Schrad. vol. 1. con. 3. n. 220. vbi dicit, quod vera interpretatio ab ea fumatur.*

Hoc & Legum & litium abbreviandarum Remedium, cum ne- 41.
gligatur vt plurimum in Academijs, necesse est vt Dd. à scribis discant, quæ circa litium tractationes sunt necessaria, quod absurdum dicit Freig. *in præfat. præf. Adam. Keller. lib. 1. de off. jur. pol. cap. 27.* qui ad forum se parant Germanicum, inquit, filios post absolutas institutiones, Cancellarijs Principum, Comitum, Civitatum destinant, vt discant scribere, & cotidiana experiantur negotia: quidam eos ad Cam. Imp. mittunt, vt processum Iuris atq; alia ad praxin necessaria imbibant, & postea rursus ad studia ablegant, vt quæ deinceps ex Corpore Iuris audituri sint, melius intelligant, quodq; in Scholis diglutiunt, melius digerant, dirigant. Ita in Gallijs tres Advocatorum species, Apprentifs, Auscultantes, litigantes, consultantes, & apud Romanos Iuvenis, qui foro parabatur, imbutus honestis studijs, deducebatur à Patre in forum, vt omnibus actionibus interesset: magna ex ea re utilitas, plurimum iudicij juvenibus statim contingebat, in media luce studentibus, atque inter ipsa discrimina. Seign. de Pibrac. *la r. Remonst. p. 17.* His non opus esset, si Theoria cum praxi statim ab initio coniungeretur, vt late diximus.

Restat vnum & Legum & litium abbreviandarum Remedium, 42.
quod consistit in statutis provincialibus, Den Lands Ordnungen / vt in singulis provincijs aut in Circulis, Provinciales seu circulares fiant Constitutiones, quibus frequentiores eiusdem Provinciæ casus decidentur, & ita lites abbrevientur. Chri. Ohem. *in disc. jur. pol. cap. 3. n. 8.* addens, nihil aliud in civitate vel ad utilitatem fructuosius, vel ad dignitatem amplius, vel ad Urbis formam pulchrius excogitari posse, quàm saluberrima Reipub. statuta fieri, vt in multis Germaniæ provincijs vsitatum, ne quid dicam de Poloniæ statutis, Danorum & Sued. / Suecorum, Neapol. consuerud. Novellis Constitu. Saxoniz, quarum ad imitationem reliqui suas formarunt, firmarunt, vt ait

Huitfeld. Dan. Cancellar. *in prefat. LL. provincialium Scan.* Omnes tamē hæ leges, scilicet Sclandicæ, Scanicæ, Cimbricæ, magna ex parte originem habent ex jure Saxonico. Eiusmodi constitutiones provinciales, in jure inter provinciales dicendo, primas ante omnia reliqua jura obtinent. Schrad. *tr. feud. part. 1. quæst. 1. n. 2.* Bender. *de Revis. concl. 1. n. 20. & concl. 27. n. 9.* Pruckm. *con. 25. n. 4. vol. 2. adde l. 13. §. 1. Commu. prædior. l. 6. in fin. pr. Quod cuius. univers. c. fin. in fin. de consuetud.* Coler. *de processib. execut. part. 1. cap. 3. n. 172.*

43. Nec est, quod ambigamus, constitutiones eiusmodi, in consulto Imperatore, pro litibus abbreviandis & terminandis, optumè fieri posse, quicquid distinguat Schrad. *in §. prætorum. n. 5. & 6. Inst. de obligat.* inter statuta civitatum, & constitutiones Ducum, & neget Tho. Paurm. *lib. 1. de juris. cap. 6. n. 11.* Quicumque enim Dux, vel conditor statuti, dignitatem habet perpetuam, & ad suos descendentes transmissibilem, eius constitutio pro lege perpetuò servanda. *L. omnes 9. De iust. & jur. ibi: quod quisque populus ipse sibi jus constituit.* Bart. *ibid. in 1. quæst. princ. vers. 4. quæro.* Angel. *l. 5. pr. ubi Iaso. n. 9. De verb. oblig.* Georg. Natta, *in rep. c. quamvis. n. 144. De pact. in 6.* Ratio propositionis, quia introducitur autoritate juris communis. Alb. Brun. *de stat. exclu. fæm. art. 5. n. 63.* Alb. de Rosat. *lib. 1. stat. quæst. 29.* Pet. Surd. *de alim. tit. 5. quæst. 7. n. 53.* Ioh. Dauth. *de testam. mut. pot. n. 86.* Chri. Ohem. *disc. jur. pol. cap. 3. n. 87.* Cons. Saxon. *part. 4. quæst. 78. n. 1.* ubi de constitutionibus Saxonis in specie probatur, quòd sint lex generalis in Electoratu.

At Principes Germaniæ Regimen habent perpetuum, & ad heredes transitorium. Ergò eorum statuta pro lege sunt custodienda. Assumptio probatur, quia Principes Germaniæ sunt Imperatores in suis territorijs, hoc est, juribus, præeminentijs, & privilegijs Imperatori indultis coruscant. Borck. *de feud. cap. 5. n. 37.* Schrader. *de feud. part. 10. Sect. 1. n. 33. tom. 2.* Wesenb. *cons. 27. n. 29.* And. Knichen. *de jur. territ. cap. 1. n. 360.* Modest. Pistor. *cons. 24. n. 1. vol. 1.* Quinimò respectu successionis, plus juris in suis dignitatibus habent, quàm Cæsar in Imperio. Nic. Festas. *de æstim. cap. 7. n. 37.* Ioh. Dauth. *ad l. fin. n. 16. C. de pact.* Ergo optumo jure, Constitutiones provinciales formare atque firmare possunt Principes Germ. qui maiorem hodie dignitatem habent, quàm olim Magistratus Romani habuerunt. Pet. Heyg. *part. 1. quæst. 4.* Coler. *de processib. execut. part. 2. cap. 1. nu. 140.*
Menoch.

Menoch. *cons.* 302. n. 21. Rauchb. *1. quest.* 13. n. 22. Ant. Sola, *ad const. Sabaud. in proem. gl.* 3. n. 9. Sic Interpretes per manus tradunt, Duces, Marchiones, Comites, Barones, in territorijs suis non tantum reddendi, sed & constituendi quoque & abrogandi jura provincialia habere potestatem. Pau. de Cast. *cons.* 34. Brun. *cons.* 45. n. 21. Decian. *con.* 56. n. 2. vol. 5. Seb. Medic. *de LL. part.* 19. 20. Fich. *cons.* 2. n. 2. Wessenb. *con.* 1. Myns. *resp.* 10. n. 29.

Et hæc de Remedijs generalibus theorico-practicis, contra re- 44
motas litium forensium causas. Quæ Remedia minimè sanant, nisi applicentur: Ita LL. licet sufficiant ad destruenda & abbrevianda litigia: tamen vanæ & inanes, nisi ministri curent, ut ab omnibus custodiantur. Tertull. *1. ad Mari.* Quale est, ut præcepta constituat, non executurus? ut delicta prohibeat non vindicaturus? iudices tunc velut appictæ larvæ parietibus cernentur. Livi. *lib.* 4. Frustrà instituisset, si observari noluisset, & frustrà observari voluisset, si vindicari noluisse. Leges quidem sunt rationabiles, sanctæ, perfectæ, quæ per malitiam, imprudentiam & pigritiam ministrorum redduntur imperfectæ. Vnde Principes vigilare debent. Non enim Leges, sed imperfectio ministrorum, causa est malæ gubernationis. Giov. Ant. Palazzo, *part.* 4. *del. gov. di stat. cap.* 14.

CAPVT VI.

DE REMEDIIS CONTRA MALITIAM

litigaturientium principalium.

SUMMARIA.

1. Remedium malitiæ litigiosæ genericum.
2. Scriptura litigiosam malitiam detestatur.
3. Deus malitiam punivit, ubi de cratere Siculi.
4. Lex punit malitiam Litigaturientium.
5. Malitiam malitiâ tolli lex concedit.
6. Clausula malitiosa jurare petentis improbat.
7. Ratio, quia Diabolica calliditas malitijs uti.
8. Leges non LL. executores malitijs occurrunt.
9. Iudex malignandi occasionem auferat.
10. Litigantium pœna remissa lites augent.

in Victor

11. *Victus victori in expensas litis damnandus.*
12. *Quod etiam in lite criminali procedit.*
13. *Expensa ante & post litem contestatam.*
14. *Retardati processus expensa advertantur.*
15. *Malitia in litibus reputatur negligentia.*
16. *Cautio de refundendis expensis decimarja.*
17. *Iuramentum calumnie Litigantes compefcit.*
18. *Iuramentum litium expediendarum Remedium.*
19. *Cal: Iuramentum ne obulo aestimatur.*
20. *Pœna litigantium exacerbanda.*
21. *Quarta aut octava pars litis deponatur.*
22. *Litem perdens in 2. instantia damnatur in expensas.*
23. *Alia litigantium pœna in duplum.*
24. *Iuramenta majori solemnitate præstanda.*
25. *In Gallijs cal: iuramentum est revocatum.*
26. *Malitia remedium est ratio honesta.*
27. *Hujus seculi malitias mutare difficile.*
28. *Educatio malitias præcavere potest.*
29. *Censura morum est malitiæ Remedium.*
30. *Manus regia malitias rigide tollit.*
31. *Manus regia quid sit?*
32. *Potestas extra ordinem procedendi.*
33. *Quomodo in Anglia, Turc. Suec. lites finiantur.*
34. *Litigare per seipsum conducit.*
35. *Manlius optatur, qui malitiam cum lire tollat.*

1. **H**ACTENVS de remotis litium forensium causis & Remedijs: sequuntur proximiores, inter quas primum & præcipuum locum obtinet MALITIA, cum litigaturientium principallium, tum secundariorum, Advocatorum, Procuratorum sollicitatorum, notariorum, quorum litigiosis malitijs, & malitiosis litigijs via non esset aperienda, sed omnibus modis occurrendum, & opponendum hoc Brocardicum tanquam generale remedium, MALITIIS OBVIANDVM. Cic. lib. 2. de Repub. & 1. off. L. cum si & si cum de transact. L. fin. §. 1. de susp. tut. L. 1. pr. si. quis omis. causa testat. L. in fundo de R. V. L. sed & jul. §. mutui. ad SCT. Maced. L. 1. §. fin. de cal. c. si civitas de sent. ex com. Hier. Setzer. lib. 3. de juram. c. 1. nu. 1.

Reliqua

Reliqua contra malitiam Litigaturientium omniumq; hominum calumniam, obrectationem, diffamationem specialia Remedia suppeditat partim S. scriptura, partim jus civile, partim rationes honestæ. Sacra scriptura malitiam litigaturientium, adeoq; omnium hominum, ut indignam foro, indignam civili conversatione detestatur, Eccles. cap. 23. *ibi*: brevis omnis malitia. 3. Reg. 2. *ibi*: malitiam tuam reddet Dominus Psalm. 51. 93. & 140. Hier. 2. & 5. Ephes. 4. 1. Corin. 5. Reg. 12. Proverb. 14. & 20. Sap. 16. Ioh. Ordelaph. ad L. fin. nu. 44. de Rei vind.

Imo propter malitiam hominum totus terrarum orbis diluvio periit, & Lex per Moysen data est ad cohibendum hominum malitiam. Gen. 6. Hosti. in proem. sum. num. 6. quia Lex malis moribus imposita est. 1. ad Timoth. 1. ad Rom. 3. & 5. c. fin. 11. quest. 2. Cic. de LL. Ordelaph. ad L. fin. nu. 24. de Rei vind. Ergo primum Remedium contra malitiam hominum est ultio diuina, quæ maximè omnes Litigaturientes deterrere deberet, uti refert Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 10. quod apud Siculos sit crater, ad quem multiplici scaturigine ebullientem Litigaturi jurabant, & qui castè jurasset, illæsus, qui vero fidem abjurasset, morte pænas dabat, & crater cæca origine igneos globos evomebat. Andr. Gerrutius. lib. 3. de prou. Dei c. 11. ait, tantam virtutem aquis à Deo dari scelus eiusmodi Litigaturientium vlciscente.

Lex ita abhorret MALITIAM, ut protervitati Litigantium modis omnibus occurrere studeat, modò pecuniaria pæna in expensas condemnando, modò jurisjurandi religione, modò infamiæ metu temeritatem tam agentium, quàm eorum, quibus cum agitur, coërcendo. §. 1. Inst. de pæn. tem. litig. ubi Pet. Heyg. num. 5. & potitutistæ gregatim. L. 2. C. de Episc. aud. L. eum quem temerè 79. de jud. L. ab execut. C. quorum appell. non. L. 1. C. de jur. prop. cal. cap. 2. §. fin. de jur. cal. in 6. Ordelaph. ad L. fin. n. 1. & 2. de Rei vind. Bender. tr. de revis. concl. 5. nu. 4. Pruckm. con. 19. nu. 12. vol. 2. not. in L. propemodum 3. §. fin aut. C. de jud. Bl. in L. non igno. n. 1. C. de fruct. & lit. expens. & in L. generaliter. nu. 13. C. de Episc. & Cleric. Dn. Obrecht. de jur. cal. c. 11. n. 3.

Imò lex ita detestatur malitiam, ut sicut clavus clavo truditur: ita litigiosam malitiam malitia tolli posse concedat. L. in fundo de re jud. gl. in c. cupien. verb. malig. de elect. in 6. c. Dominus noster. 23. q. 2. Qui enim justam litem fovet, nec alio modo, quod ei debetur consequi valet, perspicitq; proterviâ litem agi, ab adversario, cavillatio-

nibus ad convincendum sui adversarij malitiam dummodo ad id falsum, aut perjurium non adhibeat, vti valet. Tiraq. *de utr. retract. in pref. nu. 70.* Cagn. Dec. & Mayn. *in L. ea est. natura. 65. de Reg. jur. Bolog. in Auth. habita 44. C. ne fil. pro patre. Anchor. con. 145.* Alciat. *pras. 26. reg. 3.* Thom. *in 2. 2. q. 69. art. 2.* Clavas. *in sum. verb. interrog. vers. 63.* Ioh. Pet. Ala. *tr. de Advoc. Christ. p. 1. q. 29.* Ratio, quia malitiam excludens, non præsimitur malitiosus. Alciat. *3. pras. 18. L. 1. §. 3. de dol. L. 6. §. 8. si quis omis. causa testat. L. cum pater. 77. §. 31. de leg. 2.*

6. Hinc aliud Remedium, & cautela minimè cauta suggeritur, ad repellendam malitiam, obijciendumq; pervicacibus litibus, vt Reus ab initio petat per adversantem Litigatorem jurari de calumnia, nec ulterius insistat, quod si non juretur, & peratur sententia pro Actore, talis sententia erit ipsissimo jure nulla, & executioni demandari non poterit. Rol. *con. 71. lib. 1. nu. 2.* An, de Carox. *de exe. insti. q. 45.* Aufrer. *ad dec. cap. Tol. 114.*

Quibus in casibus, MALITIA nomen malitiæ amittit, & hodierno seculo prohdolor solertia dicitur, secundum illud Verg. *lib. 2. AEneid.*

Dolus an virtus, quis in hoste requirat?

7. vbi dolum pro solerti machinatione accipiunt Sabell. & Asc. tam in litibus quam extra lites. Germa. Schirmschlege. Verum eius modi malitiosæ malitiarum atque litium defensiones, imò offensiones nobis displicent, quia malitijs non est via aperienda, sed potius claudenda. *L. civili. §. sed. cum. lis de transact. Spec. tit. de off. nuntium. jud. 6. vers. si quis.* At istis casibus non clauditur, sed via litibus atque malitijs aperitur. Ergò non admittendi: Quid enim est, quod malitijs deditus Homo non adinveniat. *§. 1. in Auth. ut qui oblig. se pet. hab. res. min.* Vnde Ioh. Pet. Ala, *tr. de Advo. Christ. pag. 1. q. 26.* vocat diabolicam calliditatem eiusmodi malitiosis cautelis vti. Illa enim vera est prudentia, qua Homo disponitur ad quærenda vera bona, per media verè bona. D. Thom. *2. q. 55. & 57.* Navar. *in Manual. cap. 23. num. 77.*

8. MALITIIS in summa occurrunt Leges, non Legum Executores, quarum illæ principem litis causa institui nolunt. *L. pen. de her. inst. §. si. Inst. quib. modis test. infer. L. cum donat C. de transact.* vsque adeo Leges oderunt lites, vt confessio liberatoria absente parte facta, in renuncia-

renunciatione litis odio litium præjudicet. *gl. in L. postquam liti. vbi Purpur. col. 7. C. de post. Bl. in auth. in success. in f. C. de leg. hered. Gabriel. tit. de conf. concl. 1. nu. 31. Sal. in L. generaliter q. 12. C. de non num. pec.* Coercenda igitur litigiosa hominum malitia, & non permit-
tenda à iudicibus. *L. si long. §. si fide. L. judic.*

Iudex enim aliàs ex officio malitiam litigiosam repellere potest. 9.
c. fin. vbi Felin. ne calumn. Angel. in L. athletas §. calummator. de his qui not. infami. Rom. con. 42. & 67. Barb. con. 10. col. 1. vol. 1. Quod qui-
dem recte fit cum ipsa malignandi & litigandi occasio aufertur, vel
pœnali iudicio, vel expensarum dispendio: quia antiqui Philosophi
malitiam igni comparaverunt, quorum utramq; pabulo destitutum
extingvitur. Pabulum ignis sunt ligna quibus sublatis extingvitur:
pabulum litigiosæ malitiæ est illius dissimulatio, & non castigatio, ut
Italo more loquitur Ordelaph. *ad L. fin. n. 30. de R. viud.*

At hoc nostro seculo pœna litigantium tantum in institutis 10.
tractatur, raro in praxi observatur, nullibi exacerbat, cum malitia
crescente, debeat etiam pœna augeri. *L. si diutino. vbi gl. de pœn. Nic. Boer. tr. de seditios. q. 7. num. 54.* Quod cum negligatur, & remissius
in iudicijs adhibeatur, Lis atq; Malitia crescit,

Viresque acquirit eundo.

Imò de jure Canonico nulla temerè Litigantium pœna constituta
est, quia Papa vellet quod totus mundus iret ad curiam suam litiga-
tum. Fulgos. *in L. eos. §. ne sent. C. de appell. Wolff. cent. 15. rer. mirab. fol. 779.* Hinc ipse satis ridicule dicit & edicit, quæstiones difficilio-
res, magisq; arduas lites ad Papam remittendas. *cap. 3. de baptism. c. 1. de transl. epis. Calvin. in pr. iud. c. 5. in fi. nu. 31.*

Rectius de jure civili tria sunt constituta Remedia, adversus te- 11.
merè Litigantes, quæ paucis explicabimus. Primum remedium est
condemnatio in expensas, de qua Reg: circumfertur: Victum victori
in expensas litis condemnandum esse. *L. 79. pr. de jud. L. ult. C. quand. prov. non est neceffa. L. 4. C. de fruct. & lit. exp. c. finem litibus de dol. & contum. Konig. p. 4. c. 52. Wurmb. 1. obs. 24. Gœd. in L. spons. 7. nu. 9. de V. S. Roibach. cap. 78. nu. 1. Harpr. disput. 1. concl. 97. Treutl. 1. disp. 12. §. 16. Pr. Papien. in form. lib. act. real. verb. & expensis. num. 3. loh. Bapt. Magon. de rect. patroc. ratione cap. 25. n. 20.* Nec hoc remedium
vnquam intermittendum, quia dantur fomenta detestabilis jurgij,
cum improbi vincuntur illæsi. Athalar. Goth. *const. 40. Heiminsf. som. 3. con. 8. pag. 108.*

12. Hoc remedium est antiquissimum, quod ex Edicto Theodorici Gothi patet, Anno 497. *art. 11, & 74*. Si possessor pulsatus Legibus, non reddiderit rem petitam, & sub cognitionis eventu adversus eum lata sententia, à die qua per auctoritatem conventus est, & dedit Responsum, expensas litis vel sumptus victus exsolvat. Hoc Remedio fiet, ut in mala causa, nullum Litigare delectet. Heiminsfel. *tom. 3. const. Imp. pag. 24*. Nec tantum in lite civili, sed etiam criminali procedit Br. *ad L. 1 ad Turpil. Covarr. pr. qq. c. 27*. Hip. Riminal. *com. 303 lib. 3*. Gail. *2. obs. 152 nu. 1*. Althus. *lib. 2. I. R. c. 33*. Reyg. *disp. 9. pro. iud. 0. 3*. Clar. *5. sent. § f. q. 62. nu. 4*. quod si quis alieno dicam scripserit temerè nullam habens vel probabilem litis causam à magistratu puniendus est, & parti in expensas condemnandus Cypræ. *de iur. conn. p. 1. c. 14. nu. 10. in fin.* Adeoq; Victus victori in Expensas condemnandus, tam ante quam post litis contestationem factas, quia L. properandum *13. §. sin au. C. de jud. non distinguit*. Ergo neque nos distinguere debemus. 2. quia temerariæ citationis Expensæ refundendæ sunt. *L. eum quia. 79. de jud. ut & contumaciæ expensæ ante Litis contestationem factæ. L. sancimus 15. C. de jud. c. cum dilect. Ex de dol. & cont.* Ergo etiam Expensæ in causam principalem ante litis contestationem factæ refundi debent. Bocer. *class. 5. disp. 9. 0. 32*. Gilhaus. *in arb. jud. c. 9. nu. 15*. Spec. *tit. de Excu. vers. si ante litis contestat. nu. 13*. Mull. *ad const. Sax. pag. 1. const. nu. 6*.
14. Huc faciunt Expensæ retardati processus litigiosi, quæ non deberent reservari ad finem litis, sed in quolibet litis articulo, qui processum impedit, victori refici, non expectata definitiva *L. pen. de fruct. & lit. exp. Bl. in L. generaliter. n. 4. C. de reb. cred. Felin. in c. signif. n. 25. L. lib. obl. Cammerge. Ordnung. tit. 50. §. 7. pag. 3*. Reyg. *disp. 9. pro. jud. 0. 14*. In has litium Expensas omnes Iudex ad quem potissimum spectat reprimere malitiam litigaturientium etiam non requisitus victum condemnare vel absolvere deberet. *L. propor. §. sin autem. ubi Sichar. nu. 18. C. de judi. Meur. p. 12. in fin. Maran. pag. 6. de lib. obl. n. 12. Konig. p. 4. c. 48. Myn. 22. obs. 22. Vulteius. ad pr. inst. de pæn. tem. litig. nu. 21. Goed. in L. 22. n. 17. de F. S. Harpr. disp. 1. proc. concl. 101. Bercht. de pro. jud. concl. 337. Hakelm. disp. 4. 0. 7. Ius: Wirtenb. pag. 117. Gail. 1. obs. 151. nu. 21, ubi ait in Camera observari.*
15. At quoniam superiores, ac iudices non advertunt sed remissius atque negligentius puniunt, MALITIA crescit, ut ab eorum torpore, Malitia

Malitia ipsa pro negligentia interdum vsurpetur. Archidiac: *inc. grad. de supp. negl. præl: in 6.* loh. Ordclaph. *ad L. fin. num. 30. & seqq. de Rei vindic.* Immo alicubi impensæ in litem factæ, justam habenti causam non adjudicantur, & ita datur occasio temerè litigandi, & opprimendi pauperes, quibus lites differuntur. Hic abusus Litigantes maximè affligit, qui cum liberaliter in iudices, & advocatos plura expendant, ut eorum operam, & favorem sibi concilient, paucissima in taxatione repetunt, & potius damnis opprimuntur, quàm ex jure reddito juvantur. P. Greg. Tholosan: *lib. 2. de Republ. c. 6. n. 16.* Quid? hoc 16. malitioso seculo Litigaturientes non possunt refrenari condemnatione expensarum, quia MALITIA tantas vires acquirit eundo, ut existiment sibi magis commodum esse, Expensas persolvere & retardare litem, quam restituere alterius bona. Ergò sicut infirmitas humana augetur: ita Malitia in infinitum crescet, nisi falsæ & avaræ hominū voluntates timore poenarum coërceantur. Gio. Ant. Palazzo *p. 4. del governo di stato c. 11.* loh. Ordclaph. *ad L. fin. n. 5. 88. de Rei vind.* ubi summam virtutem vocat, resistere calumnijs Litigantium, & punire protervos atq; mendaces. Vnde cavendum erit, propter abbreviandas lites, de sumptibus & expensis ad 10 eius quantitatis quæ libello continetur, pulsato restituendos, si iniustè litem movisse appareat. Schneid. *§. sin minus n. 4. inst. de actionib. Nov. 96. Auth. diff. jur. civ. & Sax. lib. 1. diff. 40. & lib. 2. p. 2. diff. 2.*

Alterum malitiæ Remedium in jure civili est juramentum calumniæ, quod etiam malitiæ dicitur, ut timore sacramenti contentiosa litigantium malitia compescatur. *L. 1. ubi Goth. C. de jur propter cal. Sichar. ibid. n. 9. Obrech. de jur. cal. c. 11. n. 32.* ubi hoc inter 4 utilitates refert 2. ne litigatores iniustis, & non necessarijs probationibus onerentur *Nov. 49. c. ult. dum versus:*

Iuro meam litem mihi fultam jure videri

Nec delaturum si qua rogatus ero.

Nec promissurum, neque causa falsa levanda

Dicere, nec litem ducere velle meam.

Vultei 2. I. R. c. 31. n. 59.

III. Ne lites multiplicentur, sed cohibeantur potius. *L. 13. C. de 18. transact. L. 2. de aq. & aq. plu. arcend. L. quidam 21. de rebus cred. clem. dispen. de jud.* Multi enim ut cotidiana experientia testatur, iura-

mento calumniæ deterriti, malunt non litigare, quam hoc iusiurandum præstare.

IIII. Utilitas est, ut lites motæ eo facilius ac melius dirimi possint. *L. 2. §. sic enim C. de jur. prop. cal.* Et propterea non immeritò hoc iusiurandum maximum Remedium dirimendarum, & expediendarum litium appellari potest, cum Imp: Iustin: in *L. 2. §. sic enim de jur. cal:* quod mutuatus est à Caio. *L. 1. de jurej.* Obrecht. *de jur. cal. c. 11. nu. 35. in f.*

19. Quicquid sit, & hoc malitiæ Remedium hoc malitioso seculo in sufficiens, imo tollendum esse videtur, si perpendamus, quantâ facilitate & levitate à litigatoribus & procuratorib. præstetur: & quod hodierno seculo ferè magis de calumnia committendâ, quam vitandâ iuretur. *not: Socin: c. ceterum §. n. 8. de jur. cal.* Adeò ut propter contemptum DEI & religionis nebulo quidem hoc iusiurandum æstimetur. *Bl. in L. si post præfict. 24. n. 1. C. de evict.* sed multa perjuria committantur. *Obrecht. de jur. cal. c. 11. n. 22. Mar: p. 6. de jur. cal. n. 11. Auct. disc. Bom Justiti enwerck/pag. 49. Ioh. Oldendorp. class. 1. progym. for. act. 7.* Habemus nunc, inquit, juramentum calumniæ quo perjuria magis introducuntur, quàm excludatur calumnia. At meritò in id incumbitur: ne perjurij's ansa & occasio detur. *not: Gail. 1. obs 85.*

20. Ultimum malitiæ coërcendæ Remedium in jure civili est infamiæ metus *L. furt. §. alicui. de furt. L. 1. l. 1. de his qui not. infam.* *Ordelaph. ad l. fin: n. 2. de Rei. vind.* Vnde Cic. *pro. Cecin.* in privatis rebus, si quis rem mandatam, non modò malitiosus gessisset, sui quæstus aut commodi causa, sed etiam negligentius, eum maiores nostri summum admisisse dedecus existimabant. Sed nec hunc infamiæ metum Litigaturientes metuunt, quia lites superant ætates hominum. Ergo poenæ litigantium severius exercendæ, aliæq; graviores pro modo doli, & vexationis illatæ sunt sanciendæ. *P. Gregor: Tholos: lib. 2. de Repub. c. 6. n. 16.*

21. Inter has primò referimus, ut malitiosi Litigaturientes rigorosius in Expensas litis & retardati processus condemnentur, imò quartam aut octavam partem illius, super quo litigatur, deponant, secundum antiquum Atheniensium aut Romanorum morem, de quo *Iohan.: de DEO tr. de cunt. seu cavill. lib. 1. c. 6. n. 5. Obrecht. de jur. cal. c. 1. n. 3.* Quod si nimium videatur hoc Remedium, tantam litis partem

partem deponere, solidum pro florenis deponant Litigantes, donec ad 25. fl: pervenerint, sicut Rex Galliarum anno 1563. Edictum fecit. *Il ordonne, que le demandeur à l' instant de la contestation en cause consigne six deniers pour liure jusques à la somme de 25 livres. Et si la Demande excède 25. liures, qu' il paye un sol pour liures, jusques à la somme d' cent sols: que l' doffendeur soit tenu & contrainst par corps au rembour sement de ladicte somme, en cas que le Demandeur obtienne sentence à son profit soit de provision ou definiti.* h. e. Litigans tempore litis contestatæ deponat 6. obulos pro libra vsq; ad 25 libras: quod si maior sit summa solidum pro libra vsque ad 100 solidos. Collitigans eundem summam deponat, quum Victoriā obtinens lucratur. Non autem semper compensentur, vti communiter adijci solet clausula Die Gerichtskosten werden auß beweglichen Ursachen gegen einander auffgehoben. Gail. 2. obs. 151. n. 23.

Quod si partem justam, partim iniustam litigandi causam ha- 22.
beat, quoad justam absolvatur, quoad iniustam condemnatur. Br. in L. si quis in f. Depos. Bl. in L. 13. §. 6. C. de jud. Reyg. disp. 9. pro. jud. θ. 12. Fachin. 1. cont. jur. c. 41. Nam si toto litis tempore justam causam habuerit, ab omnibus expensis absolvendus. Ergo si pro parte temporis justam litigandi causam habuerit, pro ea parte absolvendus erit. Quod si quis Litigatorum in secunda succumbat instantia, semper & indistinctè in expensas litis condemnari debet. loh. Bap. Asin. in pr. §. 32. c. 2. ampl. 6. Lanf. tr. de exp. n. 14. Ratio, quia justam litigandi causam non habere præsumitur, ex quo contra eum prima sententia lata fuit. Corn. con. 181. n. 19. lib. 3. Hæc & alia nisi rigorosius observentur Litigatantes potius expensas solvent, quàm liti cedent.

Hic forsan obijci posset ratione præsumptæ calumniæ Litiga- 23.
tantes excusari ab Expensis, & compensationem fieri vt Alex. in L. ait. prætor. 3. n. 6. de jurei. sed malè, quia meritò expensas refundere tenetur, qui temerè litigasse convincitur, & ita Salicetus, dicit, totum tenere mundum in L. qui crimin 3. in f. C. qui accu. non posse. Alex. in L. athletas 4. §. calumniat. n. 3. ex quibus causis inf. gl. in c. finem litibus. 5. ubi. Ab. n. 21. de dol. & cont. Sæpius peccant ipsi REI conventi improbâ litigandi pervicaciâ, & nolentes bonam cognoscere fidem, veritatem occulunt, contra quos vti improbos collitigatores procedatur & in pœnam, & in damnum. Pœna collitigatorum negantium in actione L. Aquiliæ, & Legatis venerabilibus est duplum. L. con-
trane-

ira negantem C. de leg. Aquil. §. 1. Inst. de pæ. tem. litigant. Aret. & Plat. in §. ex malis. Inst. de action. Damnum, ut conventus actione reali si neget se possidere, & convincatur de mendacio, perdat rei petitiæ possessionem, & poenam suæ protervitis, & malitiæ patiatur. L. fin. de R. V.

24. Alterum malitiæ Remedium: Iuramentum scilicet calumniæ vitandæ, majori cum solennitate præstandum, aut in iudicio, aut coram Commissarijs singulariter ad id deputatis, adhibito vno & altero Theologo, quia iusiurandum est spiritualis quædam tortura. Socin. *con. 253. col. 2. pr.* Sic gentes sapientiores iuramentum verbis & factis præstari voverunt, ut & sensibus, auribus & oculis percipi posset: Germ. dicunt *Außgrunde des Herkens. Cypræus. de jur. comm. cap. 14. §. 25. nu. 2. & §. 27. n. 5.* ait in Ducatu Slesvicensi iuramentum cum 12. Sacramentalibus fieri gladio stricto terræ infixio, & tribus digitis capulo impositis. Vnde nonnulli ex Ictis in materia iuramentorum tam dubij, ancipites, ac timidi fuerunt, ut de iure respondere ausi non fuerint. Ang. de seipso *in §. alia Inst. de donat. Step. Bertrand. con. 206. nu. 9. vol. 1. p. 2. Pantschman. q. 10. nu. 91. &c.* Hi Litigaturientes diligenter moneant, muniant, minentur perjurij gravitatem, Litigij pravitatem, quo Remedio & multis perjurij & multis litibus præcavebitur. Deinde non solum jurent Litigaturientes & procuratores sed etiam Advocati, qui potissimum intelligunt, utrum lis sit justa aut injusta, super qua jurabitur. *Auct. disc. Dom. Justitiæwerck. p. 49. gl. in L. ab Anastasio. 23. verb. morantur. c. mandat.*
25. Apud Gallos ut nulli Litigatores de calumnia jurant: sic tantum semel Advocati, sed Parisijs annuatim hoc iuramentum præstant. *Baldvin. in §. utriusq. Inst. de pæn. tem. litig.* cui Baro ibidem adstipulatur *Forner. lib. 2. select. cap. in f. affirmat comitijs Aurelianensibus* iuramentum calumniæ revocatum esse, quod inventum est, ut non lites solum, sed etiam calumniatores minuantur, & pro judicijs putent homines sese in sacrarijs sisti. *Auth. princ. §. quod si actor. C. de jur.*
26. *cal. Ordelaph. ad L. f. num. 137. de R. V.* Denique infamia famosis Litigatoribus, & redemptoribus litium irrogetur. Hæc de Remedijs juris civilis, quibus temeritas atq; malitia Litigaturientium coerceri potest: sequuntur Rationes honestæ. Malitias & viritutes in potestate nostra habemus teste *Paul. in L. eum qui pr. de injur. lac. de Bello-Vis. lib. 1. pr. crim. cap. 3. nu. 61.* Ergo secundum rationem vivamus

nec ullâ Legis coërcitione indigebimus: Hæc propterea nos cohibet, quod secundum rationem non vivamus, quæ cum iustitiam ac charitatem præcipiat, per malitiam iustitiam ac charitatem abijcimus. *Paul. ad Tit. 2. Ordelaph. ad L. fin. nu. 53. de R. vind. Cassiod. Pax viva, inquit, est concordiam habere cum moribus & litigare cum vitijs.*

Quamvis conetur *ἡ γὰρ ἀνδρείου μετὰ φύσιν*, idest, annosam quer 27. cum transferre, vt fertur in proverbio, qui verustos æui nostri mores atque malitias in melius mutare velit. Rectè enim Seneca: Desinit esse remedio locus vbi quæ fuerant vitia, mores sunt. Quippe cum vitia profunt, peccat qui rectè facit. Et citius frangas quam corrigas, quæ in pravum induruerunt. Adeò habent Leges & mores, suum ævum & fatum, vt quod quandoq; inhonestum visum est, deinde honestè fieri putetur, & malitia iudicetur solertia atque prudentia. Vid. *Pet. Heyg. pag. 2. q. 29. nu. 81. & seq. Hering. de fideiuss. c. 30. nu. 46. & 3. seqq.*

Attamen optimum litis atque malitiæ præcavendæ Remedium 28. situm esse putamus, cum prima in Educatione, tum censura morum, quibus temeritas Litigaturientium, & malè viventium facile præcaveri posset. Educationis enim tanta vis est, vt probè educatis Legibus opus non sit, dicente Machia. 1. disc. 3. Quæ si enim negligatur, frustra feruntur leges, aluntur lites, vt innuit Arist. 5. Polit. pag. 451. Arnisæus. lib. 1. doct. pol. cap. 19. vbi addit homines malè institutos Leges etiam exquisitissimas contemnere. Phocion legatis Philippi Macedonici hortantibus vt Liberis prospiceret, respondit: si boni evaserint facile ditescant, si mali, quorsum debeam illorum malitiam opibus alere & augere? *A Emil. Prob. in Phocion.* Hoc remedium potissimum in potentioribus obtinet, qui præter bonam institutionem parum Remedij habent, vt Isidor. 3. sent. c. 51. ait, populos peccantes iudicem metuere, & à malo coërceri, Reges solo Dei timore, metuq; gehennæ, quod institutione bona præoccupari potest. Ita Brutus filios trucidavit, quod ad popularem statum minus educati regnum redactum cuperent. *Clapmar. lib. 2. de arcan. cap. 10.*

Censura morum optimum fuit expellendæ malitiæ Remedium, 29. quod ex usu Reipub. meritò reducendum, ita vt censores acriter animadvertant, si malitiam, si ebrietatem, si iurgia, si perjuriam, si contemptum religionis Rempubl. invadere deprehendant. *Schonborn.*

lib. 3. pol. cap. 10. Arnise. lib. 1. doct. pol. cap. 16. & Gell. lib. 4. cap. ult.
Dion. lib. 43. & alijs. Adversus injustitiam, petulantiam, timiditatem ex omni genere artium maximè conveniens animadversio, castigatio, judicialis censura *inquit* Plato. *dial. 15. in Soph.* Et Iohannes à Schellenberg. *in epist.* Doleo *inquit* gravem Majorum nostrorum, morum CENSURAM, quæ nobiles in officio retinebat, unâ cum celeberrimis hastiludijs, quæ Itali barbarè Torniamenta vocant, simul interiisse. Heiminsfel. *par. 2. const. imp. pag. 305.* Malitiosi enim ignominiâ notabantur Burden zu Schelmen gemacht / quam vocem Cypræus. *tr. de jur. conn. c. 13. n. 4.* à Schildt / à scuto deducit Schelmen quasi Schiltnemen / qui scutum deseruerunt, secundum illud Tacit. *de mor. Germ.* Scutum reliquisse præcipuum flagitium. Animadvertant igitur principes atque iudices, ut malitiosi poenis debitis subiungentur, & cessabit litigiosa malitia. Ordelaph. *L. fin. n. 30. de Rei Vind.* Hæc de Remedijs litigiosæ malitiæ ex honestis rationibus petitis.

30. Quod si neutrum horum Remediorum sufficiat ad coercendam Litigaturientium malitiam, & abbreviandas lites, è malitiâ natas reviviscat MANVS REGIA, ne scelera præmeditata fluant cum sceleratis. Plac. *epit. del. c. 16.* quæ principaliter impartitur iudicibus maleficiorum, ut rigorosissimè contra culpabiles procedant Bl. *in L. obs. §. prof. q. 11. de offic. proc. Dd. in rub. de V. O. Socin. nu. 7. Bl. Nov. n. 13. Burtg. nu. 1. Ruin. nu. 4. Bolog. nu. 12. Menoch. cons. lib. 1. c. 7. nu. 3.* Quò respexit ordinatio Des heymlichen Westphalischen Stulgerichts introducta à Carolo, confirmata à Sigismundo Anno 14. 39. & Anno 1512. in Comit: Trevir: de quibus Heminsf. *tom. 2. const. Imp. p. 163. & 235.*

31. Manus s. brachium Regium est arbitrium supremum non recognoscentis iudicem superiorem, nullo jure certo, forma, tempore aut ordine restrictum, sed liberum, cuncta regens, vel naturalis rationis dictamine, vel effreni libidine de fortunis, & vita hominum statuens; ut aliqui diffiniunt. Socin. *rub. de V. O. num. 4. Bolog. num. 14. Budæ. ad L. 31. de LL. vocat παρβασιλείαν.* Regum arbitrio lites dirimuntur *inquit* Dionys. *lib. 10.*

32. Nobis est potestas extra ordinaria iudicibus ordinarijs, vel delegatis concessa, procedendi extra ordinem, nullâ juris solemnitate inspectâ, in contractibus voluntarijs exigendo fidem, & debitum. executivum: in non voluntarijs, & capitalibus pœnas scelerum rigorosè.

rosè Hort. Cavalcan. *tot. tr. de brach. regio.* Pa. de Put. *tr. syndic. verb. arbit. cap. 2. nu. 2.* Dd. *in L. 2. las. nu. 11.* Cagn. *nu. 7.* Ofas. *nu. 3. de orig. jur. ibi. manu regia.* Corn. *con. 216. num. 20. vol. 1.* Dec. *con. 434. nu. 4.* Bertazol. *con. 143. nu. 6.* Maran. *pag. 4. dict. 9. num. 11.* Ioh. Bapti Asin. *in pr. §. 1. nu. 2.* Menoch. *1. aa. ij. qq. 7. nu. 69.* Car. Bolog. *de Leg. & aq. cap. 10. nu. 14.*

Ita in Anglia, Scotia, Turcia, Suecia & alibi summarie procedunt, 33. & post prandium ad testimonia hominum determinant lites, nec habent tot terminos, prorogationes, instrumenta, officiales: imò in Suecia judici poena imponitur, qui secundo requisitus, adferendam sententiam & finiendam litem, eam differt. Hic ad expediendas lites antiquas Regni ordo plurimum facit, quo procuratorem aut Advocatum habere non licet, sed unusquisq; causam pro se dicat necesse est, aut si ineptus sit, proximiorum amicum aut tutorem à senatu datum rogare, ut litem defendat. Giou. Botero. *lib. 2. dellacita. p. 340.* Hanc administrandæ IUSTITIÆ, & litium finiendarum rationem à Turca observatam non reprehendit Fr. Guicciard. *Hypom. 39.* qf: ea præceptum potius, quam summaria sit. Nam qui clausis oculis, quod æquum est, pronunciat magnam litium partem dextrè expedit, & litigantes à sumptu & temporis dispendio liberat: quorum utrumque in nostris judicijs malè observari videas.

Huc iura respiciunt, ut qui teneatur litigare per seipsum, maxi- 34. mè in criminalibus. Socin. *reg. 245.* Ar. Reyg. *in thes. jur. lit. L. n. 157.* Quod si malitia procuratorum ad malitiam Litigantium accedat, nihil est malitiosius atque perniciosius. Litis enim eventum proficuum, minimè dubium suadent. Imò cum aliorum infaniâ, & erroribus lucrum sibi quærant, facile fit, ut diuturno Litigantium squalore & annosis atq; secularibus litibus delectentur. Remedium idem quod Vitruv. *lib. 10. archit:* tradit de Ephesis, qui ædificandi, sicut nostri litigandi amore ducti fuerunt. Quod si artifices promisso tempore ædificium iustis sumptibus non erexerint, ad solvendum condemnati fuerint. Quod remedium si ad litium consultores applicaretur, minus esset litium. Seig, de Pibrac. *la. 1. remonst. pag. 44.*

Deniq; ad compescendam Litigantium MALITIAM con- 35. duceret Remedium Machiaulli æquum, alioquin iniqui, ubi omnibus Rebus pub. eam optat felicitatem, ut statis sibi temporibus MANLIUS quidam Romanus obtingat, à quo vitia publicè grassantia

emendentur, Leges renouentur antiquæ, & tollantur illa omnia, quæ eas corrumpunt, & ad interitum ducunt, quo saluæ ac perpetuæ esse queant. Machiau. *lib. 3. disc. cap. 21.* Christ. Oheimi. *in disc. jur. pol. cap. 3. nu. 56.* Hæc de Remedijs contra malitiam Litigaturientium principalium..

CAPVT VII.

De Remedijs contra MALITIAM Advocatorum, Procuratorum, Sollicitatorum atq; Notariorum.

S V M M A R I A.

1. *Divinum malitiæ Advocatoriæ Remedium.*
2. *Bene: & maledictio Advocatorum exemplis probatur.*
3. *Advocatus litiganti dicat, ut solvat.*
4. *Salarium Advocatis ex publico constituendum.*
5. *Iuramentum Advocatorum antiquitus receptum.*
6. *Vtrum Advocati in singulis litibus jurent?*
7. *Advocati in Germ: Gall. & alibi semel jurant.*
8. *Iuramentum cal: Advocatis remittitur consuetudine.*
9. *Hæc consuetudo reprobatur, jurent Advocati de cal.*
10. *Melius intelligunt lenitatem litis.*
11. *Procuratores, jurent de Calum: Er. & Advocati.*
12. *Litigantes, Advocati & procuratores simul jurent.*
13. *In propriam animam jurent Litigaturientes.*
14. *Advocatorum licentia convitiandi puniatur.*
15. *Iudex Litigantes iniuriosos statim punit.*
16. *Ad irrogationem infamiae Desinitiva requiritur.*
17. *Advocati ne recipiant omnes lites.*
18. *Advocati à litibus iniustis desistant.*
19. *Distinctio inter lites iustas, iniustas, dubias.*
20. *Advocatus in iustâ lite fallere potest.*
21. *Allegatio iurium Advocatis prohibeatur.*
22. *Iudex non audiens allegationes tenetur.*
23. *Allegationum plaustra sunt temeritatis.*
24. *Sufficit legem probantem allegare.*
25. *Advocati officium præter allegationes.*
26. *Advocati sint honesti, docti, probi viri.*

27. *Iuris notitiam Advocati habeant.*
28. *Advocati libellos litigiosos diligenter forment.*
29. *Immoderatum salarium à Litigante repetatur.*
30. *Advocati pravi absq; conspiciis non vident.*
31. *Litis victoriam promittere temerarium.*
32. *Advocatorum abrogatio acerbum Remedium.*
33. *Advocationis officium necessarium & honestum.*
34. *Procuratores pauci & legales constituentur.*
35. *Dolus procuratorum detectus puniatur.*
36. *Procurator litem protelans in Cam. punitur.*
37. *Certus procuratorum numerus constituatur.*
38. *Remedia circa verbositatem Advocatorum.*
39. *Productorum prolixitas litium causa abrogetur.*
40. *Notariorum Remedium, si litigandi occasio tollatur.*
41. *Comites Palatini non omnes creent Notarios.*
42. *Notarius falsum committens puniatur.*

ETIAMSI medijs atque Remedijs omnibus malitijs Litigaturientium protervitati occurratur: Nihilominus supervacaneum & frustraneum erit subsidium, nisi Advocatorum Procuratorum, sollicitatorum, Notariorum & aliorum subsidiariorum insigniter insignium Litigaturientium præsidia æquis Remedijs subleventur, curentur. Inter quæ se offerunt Remedia & publica & privata. Publica sunt divina, aut humana. Divinum malitiæ advocatoriæ Remedium est, ut Advocatus, sicut & iudex, in omni lite, omnes cogitationes dirigat in DEVM, & ad vitæ perfectioris genus tendat. loh. Pet. Ala. *tr. de Advoc. & causis. Christ. p. 1. q. 98. & tot. par. 2. qu. 1. & seqq.* secundum illud Scipion: ALTE spectare si voletis, & AETERNAM domum contueri, neque sermonibus vulgi dedatis vos, nec in præmijs humanis spem ponatis rerum humanarum, suis vos ille cebris VIRTVS ipsa capiat, & trahat ad decus suum.

Quod si feceritis, benedictionem divinam; sin minus, maledictionem æviternam sentietis, vti Chassan: *in confid. 1. n. 65. p. 1.* rigo-
 rosus, alludit de grege porcorum, quos cum subuculus multum elaborasset, ut ageret in suillo, indignatus exclamavit: Eatis tandem in hoc stabulum, sicut procuratores & Advocati descendunt in infernum & continuo gregatim omnes introierunt. Quo dicto loh. Pet.

Ala. tr. de Advoc. & caus. p. 2. exhort. 3. ait; se tanto stupore percussum ut Advocacionem relinquere voluerit.

3. Sanè procurator & Advocatus R E I litigaturientis sub poena maledictionis æternæ tenetur dicere debitori, ut solvat, si sciverit se debere. *Pet. Rebuff. ad ord. reg. tom. 2. tit. de merc. minu. vend. gl. ult. n. 5. Hering. de fideiuss. c. 30. n. 22.* Vnde *Pet. Fride: in pref. lib. 1. de proc. & mand.* terribile procuratoris Spirensis exemplum refert, qui mortis in agone sæpius hanc querelam repetijt: O juramentum calumniæ; scilicet vitandæ non committendæ. Ad hoc remedium facit recordatio loci, in quo lites terminantur, cum nimirum appellari Templum sacrum, sanctuarium, domicilium justitiæ, campum veritatis, habitationem pacis & similia Epitheta, quid putatis eum domi facere, *inquit Plin. in epistol.* qui in tam augusto loco, in senatu, & dicax & urbanus & bellus videri vult? *Seign: de Pibrac. 1. remonst. p. 12.* Hunc & alios miramur, quorum facta imitamur, eorum exitum non perhorrescimus.

4. Publicum malitiæ Advocatoriæ Remedium est duplex. 1. si procuratoribus & Advocatis salarium ex publico constituatur, iudicis arbitrio, ad quod omnes Litigaturi conferant, ne Advocati occasionem habeant protelandi lites & exsugendi Privatorum Litigaturientium patrimonia. *Seign. de Pibrac. 1. remonstrat. pag. 9.* ubi pro singulari litium abbreviandarum Remedio tradit & dicit, quod *ad q. droit singuler moyen pour retrancher la multitude des process & ac-courcir la longueur d'icen.* *Ioh. Baptista Magon de patro. rat. c. 8. n. 3. p. c. 1. §.*
 5. *advo. de var. & ext. cogn.* Alterum laudabile Remedium contra malitiam Advocatorum publicum est, ut examinentur & jurent, antequam possint hoc munus profiteri, sicut Placentiæ in regno Neapol. & Spiræ observatur, antiquitusq; fiebat. *L. nemini C. de advoc. diu. jud.* sic Tullius pro Sylla litigaturus: Vos *inquit* Di penates testor me huc integro animo descendere. Sic jurabant olim patroni causarum SS. Evangelijs hinc inde tactis quod omni & virtute & ope quicquid verum & IUSTVM existimaverant clientibus suis inferre procurabunt, non autem creditâ lite improbâ vel penitus desperatâ patrocinnabuntur, sed à lite recedent. *Auth. hodiè. §. patroni C. de judic.* Verum hoc patroni causarum jusjurandum recessit ab aulâ, & malè. Licet & malum sit injustam litem absq; tali jureiurando suscipere ac tueri *Ioh. Ordelaph. ad L. fin. nu. 137. De R. V.* Sic in Gallijs quolibet anno

anno ordinationes leguntur & Advocati flexis genibus jurant. Seigneur de Pibrac. *la. 2. remonst. pag. 512. Que les Advocast & procureurs promettent, & jurerent d' observere & gradiu Les ordinances de Roy & dela Courancienne, & accoustume.* h. e. jurant se ordinationes Regis, & curiæ Consuetudines observaturos. Digna hercle hæc vœra sunt, quæ singulis annis suscipiantur, digna quæ per solvantur, vt Plin. ait *in Panegy. Trai. Atheniensium* quidem Advocati non jurarunt, sed vt Cic. ait Rem. publ. maiores nostri melioribus certè temperaverunt & institutis & legibus. Præstito juramento & facto examine adscribantur in collegium civitatis, quod Remediū divino prope consilio introductū, & religiosè observatum, ne iudices collegiati recipiant allegationes non subscriptas ab aliquo ex eorum numero, vt *inquit* Ioh. Pet. Ala. *de adv. Christ. p. 1. q. 16.* Advocatorum enim officium IUSTITIAM promovere *auancer la iustice* vt *inquit* M. Iacq. Fayæ. *la. 1. remonst. p. 121.*

Hic quæritur, an consultius & vtilius sit Remedium vt hodierno etiam seculo in singulis litibus Advocati de calumnia jurent: vel, vt semel tantum juramentum præstent? Posterius affirmabunt Advocati, quia nullibi in jure constitutum vt jurent de calumniâ aut putent, se in iusta causâ patrocinari, sed quod omni ope verum & justum procurare, & vbi cognoverunt causæ injustitiam eam statim deferere velint. *L. rem. non novam 12. §. Patroni C. de jud. L. 2. post. pr. C. de jur. pro. cal. don.* vbi Iustin. loquitur de juramento calumniæ ab Advocatis præstando, sed alio, quod jam ante à se introductum fuerat, per verba, secundum quod jam dispositum est à nobis in *L. 12. C. de jud.*

Ergo ex pravâ interpretatione introductum, vt pleriq; opinentur, ab Advocatis juramentum calumniæ in omni lite exigendum, quia singulare juramentum præstant in Camerâ, & ferè passim in Germania, non in singulis litibus, sed cum designantur in vniversum, & ad postulandi officium recipiuntur. *Ord. Came. pag. 1. tit. 62. & 64.* De Saxonia testatur Wes. *in par. C. de jur. propr. cal. nu. 6.* Ita & in Gallijs observari testantur Baldvin. *in §. utriq; Inst. de pæn. tem. litig. Tolosan. lib. 48. syntag. cap. 7. nu. 9.* Br. *in L. 2. num. 2. C. de jur. propr. cal.* vbi testatur sua ætate Advocatos non jurasse de calumnia. Obrecht. *tr. de jur. cal. cap. 6. nu. 45.* addit bonos viros abstinere à foro, quod tot Sacramenti religionibus implicari nolint. Vnde statuit con'ultius & vtilius Reip. vt Advocatis calumniæ juramentum remittatur, &

ut semel tantum ab ijs sacramentum exigatur, quia hoc modo religiosiores ab advocacionibus non absterrentur, sed ijs potius crebrius operam suam impendunt. 2. quia bonis viris semel præstitum iusiurandum semper obversatur animo, at improbis etiam sæpius repetitum, nunquam occurrit. Obrech. *d. cap. 6. nom. 65. inf.*

9. Quicquid sit prius Remedium approbamus, ut etiam hodie in singulis litibus Advocati de calumnia jurent, imò tanto magis in Advocatis, & similibus requiritur hoc iusiurandum, etiam si principales juraverint, quanto melius calumniari norunt quam collitigatores. *L. ab. Anastasio 23. ubi gl. verb. morantur. C. mand. Setzer. lib. 3. de juram. cap. 3. nu. 82. Sichar. ad L. 1. nu. 5. C. de jur. propr. calu. & nisi coërceantur de omnibus litibus etiam pessimis se impediunt. las. in L. rem. non novam 12. §. patroni. n. 3. C. de Iudic. Wesen. in par. C. de jur. propr. cal. nu. 6.* Qua de causa Dd. voluerunt, non valere consuetudinem qua Advocatis & procuratoribus iusiurandum de calumnia remittitur. Ioh. And. *in c. Romana verb. Advocator. de foro comp. in 6. Specul. de Advoc. §. 1. nu. 31. Obrech. de jur. cal. c. 6. n. 44. Hic. Setzer. lib. 3. de juram. cap. 3. nu. 84.*

10. Ratio quia alterum huius juramenti caput est, ut collitigantes jurent, se bonam litem fovere, & ad litigandum accedere bonitate suæ causæ fretos. Theoph. *in §. 1. Inst. de pæn. tem. litig. L. 2. C. de juram. propr. calum.* Nostri vocant *Ende für gefährde* / quod ad intentionem referendum, cum sufficiat Litigantes credere, se bonam causam defendere. *gl. c. pen. Ex. de jur. cal. L. 2. §. observari. vers. Et licet. C. eod. c. dudum. 54. ubi gl. verb. de veritate clec. Setz. d. lib. 3. c. 1. nu. 6.* At litem sive malitiam sive bonitatem omnium optimè norunt Advocati, quia procuratores tantum processum dirigunt, de meritis causæ parum solliciti & collitigantes ferè nihil intelligunt, sed ab Advocatis spe lucrj seducuntur. Ergò summè necessarium, & æquum est ut Advocati in singulis litibus de calumnia jurent, quos Litigantes nominare debent. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. p. 50.*

11. Deinde Procuratores de calumnia jurare jubet tam jus civile, quam canonicum & consuetudo. Ergo & Advocos, quia utrobiq; eadem calumniandi, litesq; indebite protelandi ratio. *L. 2. §. si abfuerint. C. de juram. propr. calum. L. rem non novam C. de jud. L. 13. §. 13. de dam. infect. c. 3. 4. & 6. de jura. cal. c. tibi Domino. dist. 63. Gail. 1. obs. 83. n. 1. Treutl. disp. 21. 8. Schenck. Baro. 2. progym. 8. Cap. Tholos. q. 225. nu. 3.*

Specialis ratio quod procuratores per litis contestationem fiant Domini litis *L. neque 11. C. de procurat.* etiam in Advocatis verificari potest, quia utriq; sunt litium patroni. Ergò non malè præstabunt ea quæ ad litis expeditionem spectant, imò Advocati melius caluminari & lites injustas defendere norunt, quam Procuratores, qui processum dirigunt, & lites differunt. Ergo multò magis de calumnia jurare tenentur. AEquè enim calumniari dicitur, qui litem injustam defendit, quam qui eandem indebitè differt *L. quisquis §. præterea. C. de postul. L. properando §. ille C. de judic. Bl. in L. non ignoret na. 1. C. de fruct. & lit. exp.*

Abroganda igitur est consuetudo, hoc præsertim malitioso 12. seculo, qua Advocatis calumniæ juramentum remittitur & jus civile in forum reducendum atque constituendum ut non solum collitigatores, sed & Advocati & procuratores unusquisque in propriam, non alterius animam juret, jeiuno stomacho, maiore Solennitate atque ceremonia, quam huc usq; magno Reipubl. detrimento, & pluribus periurijs factum. Litigaturientes enim dum vident per procuratorem juram: cal: præstari posse faciliores sunt ad jurandum, parum considerant aut intelligunt, ut illud juretur, quod lis sibi iusta videtur, hoc procurator sciat, quod quidem juravit nomine tuo, sed non tuo nomine descendet in gehennam. *Auct. disc. Vom Justitienerwerck / pag. 48. c. honestum 16. 22. q. 5. gl. in c. sacramentum de consec. dist. 1.*

Deinde Litigaturientes ut plurimum nesciunt, quid Advocati 13. & procuratores nomine alieno exhibeant, respondeant, excipiant: nihilominus in illorum animam juramentum cal: dandorum atq; respondendorum præstatur, se veritatem dixisse, quam interdum celaverint. *Ordi. Cam. p. 1. tit. 69. Gail. 1. obs. 79. n. 10. Myn. con. 5. obs. 88.*

Ergo optimum malitiæ Litigiosæ Remedium, ut Litigaturientes ipsi in propria persona, una cum Advocatis jurent, nec hi vlllo modo excusentur, in primis si Litigatores sint simplices & rudes, qui parum intelligunt utrum lis iusta, aut iniusta, satis probatum, nec ne, quæ duo sunt juramenti capita. *Auct. disc. Vom Justitienerwerck / pag. 48. ibi: Hochnöthig daß alle Partheien/die Ende in eigener Person leisten.* ita *Francofur: ad Moenum ipsi principales jurare tenentur. Constit. Francof. tit. 26. Von Sakstücken vnd Articuln §. 4. & tit. seq. §. 7. Gilhaus: in arb. jud. ram. 3. n. 4.* Quod si Litigaturientes ipsi in persona jurarent, magis de salute animæ solliciti essent, nec tam facilè ad litigandum

prosilirent. Salus enim animæ omnibus rebus est anteferenda. At de hac agitur in iuramentis. Ergo cautius procedendum.

14. Ultimum malitiæ Advocatoriæ atque procuratoriæ Remedium publicum, quo pretervitas libido & temeritas, in convitiando, cavillando, injuriando coerceri & refrenari possit, est severa poenæ irrogatio, opinionis diminutio, & infamiæ nota, maximè si coram iudice fiat. Speckhan. *cen. 2. class. 4. q. 40. per tot. L. 6. de postul. arg. L. quæsitum 78. §. cum vir. 6. de legat. 3.* vbi Paul: modestè quæstioni controversæ sine vlla contradictione acquievit. Cuia. *12. obs. c. 9.* Ord: Cam: *pag. 1. tit. 23.* sollen sich Aller Schmehwort / Schimpffredens vnnnd Unzüchtigen Gebärden enthalten. *§. Braunschweigisch Hoffgerichts Ordnung. tit. 8. §. 10.* sich gentslich eussern / Hönlich / Unbescheiden oder schmähhliche Wort fürzubringen / bei ernstlicher Straff.

15. Ratio quia eiusmodi Advocatorum cavillationes magis impediunt lites quam expediunt, Dienen mehr zu verbitterung der Sachen / Dann zu Abschaffung derselben vt ordinat: Brunsvic: *c. 7. §. ult.* loquitur.

Imò vaniloquas horum linguas præcidendas esse scribit Bernhart. *lib. 2. consid. ad Eugen.* quem refert Schonborn. *lib. 3. pol. c. 41.* Mitiori tamen Remedio prius vtendum vt iudex ob clamorem, acerbitatem, & aspergines Patronos aut litigantes, obiurget, & compescat, quod facere potest, secundum Dd. *in L. ult. de hered. inst.* sicut & iniuriantes se invicem statim in conspectu arbitrariè punire. Dd. *§. atrox. Inst. de iniur.* Aug. *L. prator. §. fin. de iniur.* Iac. Belvis. *in pr. crim. rub. de iniur. n. 88.* Alex: *cons. 203. vol. 1.* Crav. *cons. 98. n. 11.* Lancell. *de offi. prator. tit. de iniur. n. 29.* Hoc si aliquoties fieret, lites certè aut minuerentur, aut cavillationes omitterentur, vti fieri deberet, quia per iniurias pub. pax & privata quies contra bonos mores turbari solent: An: Telsau. *dec. Pedi. 18. in pr.*

16. Sed ad hoc remedium, vt infamia irrogetur, definitiva opus est sententiæ, non objurgatione, comminatione aut programme, quæ sententiæ appellatione minimè continentur. *L. 1. de his qui not. infam. L. 3. §. sed si non constet. vbi pup. educ. deb. L. tutor. §. si deponi de administ. tut.* Quod si iudex interlocutionibus, admonitionibus, obiurgationibus & increpationibus, vel adversus Advocatos vel litigantes vtatur, veram existimationis maculam non irrogat, sed tantum verecundiam illorum onerat. *L. verbum 16. vbi Bl. & Sali: C. ex quib. caus. inf.*

inf. irrog. L. interlocutio 19. C. eod. Marq. Freher. *tr. de existim. lib. 3. c. 13. n. 3. & seqq. & c. 8. n. 14.* Spech. *d. class. 4. q. 40. n. 7.* Et hæc de publicis malitiæ Advocatoriæ atq; procuratoriæ Remedijs: privata versantur circa lites ipsas, & Advocatorum cum personas tum honoraria.

Primum circa lites atque litigiosos processus Remedium est, ne 17. recipiant Advocati omnes lites, alias coguntur differre, & producere causas longissimè: aut in pluribus Litigijs deficient atque committent furtum operæ iam alijs obligatæ: sed eas lites recipiant, quæ revera & conscientia sua sint iustiores & probabiliiores. Expedit enim paucas lites benè agere, quàm multas male defendere, & in infinitum protrahere. Spec: *de off. Advoc. n. 14.* Carbon. *de restit. q. 51.* Ioh. Pet. Ala. *de Adv. Chri. p. 1. q. 33.*

Secundum circa lites ipsas Remedium est, vt Advocatus quam 18. primum sentiat litem esse iniquam, eandem deserat. *L. rem. non novam. 14. §. patroni. ubi* Bl. notat, quodocunque dicit Advocatus & læsam habere conscientiam, ex litis improbitate potest à patrocinio desistere. *C. de judic. Specul. de salar. Advoc. n. 1.* Ratio, quia in scelere præstare patrocinium, & legibus, & ipsi naturæ contrarium, *L. omnes 6. C. de def. civ. c. 1. de form. fid.* & culpam deprehensam pertinaciter tueri, altera est culpa, vt Fab. inquit. atque rem manifestam inficiari, augentis erat crimen non diluentis. Plin. *in Ep.* Tiraq. *tr. de pæn. c. 30.* Quod obijciunt Advocati litem justam sæpius effici iniustam, & è contra, nec Advocatum divinare exitum judiciorum, vt in specie notat Sig. Scacc. *in pr. c. 64. n. 5.* quod an verum sit dubitat Ioh. Pet. Ala. *tr. de Advoc. Christ. p. 1. q. 24.* Nec immeritò, quia lis iusta iniusta fieri nequit, nisi cavillatione malitiosa, vbi considerent Advocati loco Remedij, peccare in Spiritum sanctum, qui scienter defendunt lites iniustas lac: Benius *tr. de privileg. Dd. privil. 71. n. 32.*

Admoneant ergo clientes, vt à lite iniusta desistant, aliàs tenean- 19. tur ad litis expensas respectu tam conscientie, quàm sumptuum *Auct. disc. Bom Justitienwerck / pag. 93.* Lud. Carbon. *tr. de restit. q. 51. vers. tertium dictum.* Ala. *d. par. 1. q. 25.* nec protrahendo litigatores ad compositionem malitiosè cogant. Alb. *in l. rem non novam n. 2. C. de jud.* Ant. Gales. *tr. de exer. juris. lib. 3. n. 13.* Vivi: *dec. 123. n. 10.* Si scilicet certi de iniustitia: quod si Lis sit dubia poterunt consulere compositionem. Caccialup. *tr. de Advoc. q. 4. vers. 3. & visâ facti claritate tutò*

clientem ad litem subeundam inducere possunt. *L. 1. de testam. spec. de prapa. jud. lib. 2. n. 4. Magon. de patroc. ratione. c. 7. n. 30.* Vnde recte distinguunt advocati inter lites justas, iniustas, dubias, cum Pet. Alá de *Advoca. Christ. p. 1. q. 24.*

20. Quod si justam litem foveat Advocatus, poterit adversarium collitigantem comminucere cum malitiâ, eumq; circumvenire, ut succumbat in lite. *gl. in c. Omnes. 23. q. 2. c. nullus. vers. amplect. 4. q. 4. Dec. in L. ea est natura cavill. 65. n. 3. de Reg. jur. Boss. in pr. crim. tit. de respons. à R E O faci. n. 21. Myns. 3. obs. 6.* Imò Advocato justam causam fovendi licet allegare jura non multum efficacia, qua judex leviter doctus moveri posset rationibus etiam non concludentibus. Ioh. And. *relatus à Pan. c. per tuas. n. 6. qui fil. sint legit. ubi Ancho. not. 7.* Ioh. Pet. Alá de *Adv. Christ. p. 1. q. 30.* Ordelaph. *ad L. fin. n. 38. de R. V. socin. jun. conf. 143. n. 5. lib. 3. Corn. con. 74. n. 1. lib. 4. Gozzad. conf. 96. n. 8. An : Mar : Corat : lib. 1. opin. tit. 6. n. 52.*

21. Videant Advocati, qui hoc Remedio utuntur, collitigantem cum malitiâ decipiunt, & judicem movent, imò commovent ut in mala lite bonam sententiam obtineant, quomodo defendant & venditent pro magisterio es sey ein Meisterstück/nobis præsentissimum circa lites, litigiosos processus Remedium videtur, ut Advocatis omnino interdicator allegare jura, si informare judicem in jure, & demonstrare ex corpore juris, gl: aut interpretibus, quid de lite judicandum, Hoc ægrè ridiculum & inconveniens, ac si ægrotus Medico curam præscribere vellet ex Galeno, Hippocrate & alijs. *Auct. disc. Vom Justitienwerck / pag. 26.* Allegationes enim juris non sunt pars actorum, ita ut aliquando ad acta poni denegatum fuerit in Camera. Gail. Scipi. *lib. 4. dec. 108. Keller. lib. 2. de off. jur. prol. c. 25.*

22. Quod utinam hodierno seculo in omnibus judicijs fieret nec allegationum plaustra in generalibus Brocardicis adferre liceret, & processus brevior redderetur, & lites citius terminarentur. *Auct. disc. Vom Justitienwerck. d. p. 26. 47. 86. & 90.* Factum allègent & disputent Advocati, jus quod ex facto oritur judex ipse scire debet. Nec obstat huic Remedio, quod Iudex allegationes non audiens de dolo teneatur Ang. *in L. ex maleficijs §. si judex. d. O. & A.* Ioh. Bapt. Magon. *de patroc. ratione. c. 5. nu. 21. per text. in Ord. Cam. part. 5. tit. 40.* Daß gemeine Recht so auß Vorarticulirter that fleußt anzuziehen/in primis quando judex est imperitus Myns. *cen. 5. obs. 88. n. 6.* sed additur in ordinatione.

Doch

Doch daß er die Rechte nicht überflüssig allegire / Damit dem Wider Part zu Disputiren vnd Cavilliren nicht vrsach geben werde. At allegationum plaustra adducuntur, quibus processus litigiosi longiores, acta prolixia & intricata & lites immortales redduntur. Ergo merito sunt inhibenda, & funditus corrigenda. Alias sicut herba quæ excinditur horto, relictâ radice, revirescit longius ac antè: ita si certus Advocatis modus in allegando jure præscribatur, Remedium erit nullum, sed potius irritamentum priorum malorum. Quod si simpliciter prohibeatur Advocatis jura allegare, hoc Remedium erit efficax, & optatum sortietur finem, abbreviationem scilicet & litium & litigiosorum processuum. *Auct. disc. Bom Justitienwerck. pag. 87. & 90. Myns. cen. 5. obs. 88. nu. 6.* idque servari in curijs Galliæ, vbi dicunt Advocatis jura allegantibus: Venite ad factum: Curia satis intelligit jura, testatur, addens: sed hoc in Cam. Imperiali non servatur & fortassis malè.

Sin minus, saltem cum temperamento jurium allegationes fiant. 23. Quamvis enim Advocatis frequentissimum & facilimum hodierno seculo, imò & Notario parum scienti ex repertorijs, locis communib. & alijs allegationum plaustra conferre: Tamen maximæ pernitiei & temeritatis est, vt ait *Molin. con. 10. num. 15. tom. 3. vari. Germ. Ict.* quem refert *An. Knich. in ep. dedic. Tract. de sub. & reg. territor. jure.* Nec in hoc consistit Advocati prudentia. *Sim. de Præt. in proæm. tr. de ult. vol. interp. nu. 22.*

Tales advocati, procuratores, Notarij imitantur aves & oves, cum satius foret adire loca in quibus aliqua conclusio firmatur. Nam si Auctores ipsos adirent, aut locos diligenter inspicerent, sæpe eos silentio præterirent, vel quia id non dicerent, ad quod allegantur, vel si dicerent, in adeo diversis loquerentur terminis, vt ad rem sive litem, quam eorum auctoritate probare conantur, nihil omnino facerent, vt *inquit Ioh. Bapt. Asin. in jud. pr. par. 2. §. 1. cap. 89. nu. 24.* Hic subordinatum Remedium, vt falsi pænam incidat, qui falsas LL. aut Dd. apostillas allegat. *Bl. in L. si quis lat. 33. ad L. Corn. de fals. Ioh. Baptist. Magon. de recta patr. rat. c. 3. nu. 11.* Ergo sicut in alijs, ita in 24. allegando jure opus est temperamento, quia nauscam facit accumulatio allegationum, pro vulgato quodam dicto s: regula facta, vbi sufficit solam legem probantem allegare, cum vulgatum etiam sinè allegatione legis. *Ripa. in L. Eadem 4. §. Cato. nu. 7. de V. O.* Quod si plures sint LL. concordēs, sufficit etiam vnā allegare. *per*

L. si quis obrepserit ff. de lege Cornel. de falsis ubi. Marfil. num. 7. Nicol. de Neap. in L. scire §. f. de exe. tut. Rip. c. inter cat. inf. de re-script. aut Reg. generalem. L. quoties §. sed et si de hered. instit. Sed his deficientibus tot auctoritates allegandæ, quot inveniri possint concordēs. L. Divi §. pen. de jur. pat. Ad. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 25.

25. Sed ad quid proderunt Advocati & Icti, forsan quis obijciat, si non liceat allegare jura, & in vtramque partem ad nauseam vsque disputare s: cavillare. Facti species cum omnibus circumstantiis diligenter proponenda, & imprimis eò collimandum, quomodo à colligatore negatum probari debeat: quænam sit actio instituenda, & vtrum affinia Remedia habeat: quænam actionis requisita, & quomodo verificari possint. Hoc tam difficile erit, quam farraginem allegatorum huic inde colligere, & malè factò accommodare, imò ignorare, quænam sit actio instituta. Ita mundus vult decipi ab Advocatis luxuriantibus allegatorum multitudine. *Auct. discurs. Dom Justitienwerck. pag. 93.* Hæc de luxuriosa jurium allegatione coërecenda, vti necessario litium abbreviandarum malitiæque expellendæ Remedio: Reliqua circa Advocatorum cum personas tum honoraria.

26. Quod ad personas Advocatorum Procuratorum Sollicitatorum, primum est Remedium, ne quivis admittantur rabulæ loquentes non eloquentes, pravi non gravi, rabifici non pacifici, juvenes non senes, litium confusores, sed honesti, probi, docti viri, examinati & jurati jurium Dd. aut Licentiat, non pastores Rectores, opifices redemptores litium, & eiusdem farinae homines cum suis brodijs, dicebam productis, Indocti enim sub nomine Advocatorum non complectuntur *gl. & Br. in L. 2. de postuland. Ab. in rub. ext. eod. Rol. à Valle. cons. 36. nu. 7. vol. 3.* Nec imperitus potest esse advocatus *Zas. cons. 76. nu. 7.* Imò indocti, qui vocantur Asini auriti, removentur. *Add. ad Leop. Dick. tit. de Advoc. fol. 91. Fr. Vivi. dec. 190. nu. 46. Rutg.*
27. *Ruland. de Commiss. p. 1. lib. 1. c. 13. nu. 5.* Ergo Advocatum oportet esse literatum atque juris notitiam habere. *gl. in L. 2. C. de postulan. Dec. in c. si scripturam nu. 69. de fid. instrum. Lud. Roman. sing. 15. n. 4. Damhoud. in pr. civ. c. 124. n. 27. Iohan. Bapti. Magon. de rect. patro. ratio. cap. 3. nu. 10.* quem tria deceant ornamenta, honestus induendi habitus, congrua dicendi oratio, fidelis & consilij & patrocini præstatio. Vnde Advocatus in consilio debet esse cautus, in patrocinio fidelis,

Fidelis, in iudicio iustus, quoniam de talento sibi credito tenetur reddere rationem. Specul. in §. fin. col. 2. de adv. Schneide. pr. inst. de interd. num. 22. Cagnol. in L. 2. nu. 212. de orig. jur. Lan. Polit. tit. de offic. Advoc. c. 1. Archi. in c. non licet. 11. q. 1. Vestitus sit togâ è colore nigro, qui ut variari non potest: ita mentem Advocati oportet esse immutabilem atque invariabilem circa lites tractandas. Ioh. Baptist. Magon. de proc. rat. cap. 3. nu. 51. Pier. Valerian. in hieroglyph. lib. 12. de columb. Luc. de Penna. in L. 4. C. de vestib. holofer. lib. 11.

Huc facit Remedium, quod oculatim & maturâ præmissâ deli- 28.
beratione Advocati debeant formare libellos sive primas petitiones: item quod cavere debeant curiam intrantes, quantumcunque sint magni iuristæ, ne suo capite in principio hanc artem libellandi & articulandi assumant, sed antiquis Advocatis assistant, vel secum habeant Procuratores expertos Muscatell. in pr. pag. 5. nu. 8. narrent apertè, proponant diligenter, concludant acriter, confirmant solidè, nec fundant verba sicut capra stercora, ut aiunt Perusin. teste Ang. Perus. in L. ult. c. de dot. prom. Tiraq. in pref. ad L. si unquam C. de ren. don. nu. 117. Oliba. de action. p. 1. lib. 1. c. 11. nu. 29. nec iratum faciant iudicem, quod fatuum esse dixit Specul. in §. viro nu. 25. de except. & repl. Imprimis factum diligenter resciscant à collitigaturis, quia minima facti mutatio multum momenti habet. Graff. lib. 3. dec. aur. cap. 8. num. 8. vers. 8. pag. 1. Ala. de Advoc. Christ. pag. 1. q. 53. Magon. de patro. rat. cap. 7. nu. 31.

Remedia circa Advocatorum salaria sunt, ut evitentur duo extre- 29.
ma. ne Advocati affectent quodcunq; lucellum à collitigantibus, & jurisprudentiam reddant contemptibilem. §. apud urb. Rom. 3. q. 7. Vivi dec. 123. num. 1. Spec. de Advoc. §. utriusq. nu. 13. alterum: ne immoderata honoraria à litigantibus extorqueant, sed habeant rationem qualitatis causæ & litigantium. Sotus de just. & jur. lib. 5. q. 8. art. 4. Lanc. Polit. tr. de off. advoc. cap. 3. Gul. Rovill. tr. de just. & iniust. rub. de advoc. c. 5. nu. 8. Ludov. Carbon. tr. de rest. q. 51. Memores quod plus operentur BONI mores quam divitiæ. arg. L. scire. 21. §. eos vers. neque faculta. de Ind. & cur. dat. ab his qui ius. dæn. habent. Auctor. disc. Bom Justitienwerck. pag. 82. Quod si immoderatum salarium à litigantibus extorserint, teneantur ad restitutionem. arg. §. convent. 2. F. 52. ibi: illicitæ actiones, Innoc. in c. quia de immun. Eccl. Caccial. de Advoc. quest. 4. nu. 8. Magon. de patron. ratione. cap. 9. num. 32.

nu. 32. & c. 57. nu. 16. Pet. Ala. *de advoc. Christ. pag. 1. q. 10. per tot.* Item taxatio fiat juxta facundiam Advocatorum & curjarum consuetudinem, excessus reducatur ad debitam quantitatem *L. 1. §. si cui de var. & ext. cog.* ibi de 100. aur: Lex enim Cincia, quæ prohibebat pro causis agendis pecuniam accipere ob mores huius seculi revocari nequit. Tolosan. *lib. 2. de Repub. cap. 6. num. 29.* Corn. Tac. *lib. 11.* Dignus operarius mercede sua: Natt. *consil. 326.* Magon. *dec. Flor. 13. nu. 4.* modò non gloriæ loco ponant, maximos statosq; redditus ex foro litigioso habere. Ea enim præstantis viri virtus est, quæ fructuosa alijs ipsi laboriosa aut certè gratuita. Seign. de Pibrac. *1. remonst. pag. 9.*

30. Sed hodie iudices & Advocati absque conspicillis scripturas videre non possunt, ut *inquit* Magon. *de rect. pat. ratione. cap. 8. nu. 23.* imò quærunt & inquirunt, vnde tantum lucri capiant, nisi decipiant, lites procrastinent, literas oblitterent, sigilla sugillent, hoc nisi liceat *So möchte der Teuffel ein Jurist sein / inquit Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 94.* Ergo Advocatus qui suas non litigat, alienas propinquorū causas exagitat, dissidendo, litigando lucratur, qui mendicaret, si quietissimè omnes viverent. Roder. Zamoren. *in sp. vite hum. lib. 1. cap. 18.* vbi paucis dicit, deesse lites, si desint, qui lites capiant, atq; sollicitent: imo tales Advocati sunt ipsius Diaboli mancipia, quæ lites alunt. ut sua farciant marsupia, & Litigaturientes denudent: & ita corruptio vnius est generatio alterius. Quod si nuncio minimè liceat per ambages plura miliaria conficere, ut plus pecuniæ lucretur, & omnes judicabunt Advocati, nec ipsis licebit longiorem processum instituere, ut magis magisque lucrentur, per Reg. quod tibi non vis fieri alteri ne feceris. Honorarium sive salarium à collitigantibus debetur, quod Advocatus & Medicus possunt à sagacibus spontè dantibus pinguius recipere, secundum illud: accipendum dolet. Pantaleo *in L. 2. col. 45. C. de resc. vend. Neviz. lib. 5. Syl. nup. n. 97. Rep. de pest. ch. 81. n. 125.* Magon. *de patroc. ratione c. 8. n. 41.* nam ægroto restaurato & lite concordatâ, nihil curant solve.

31. Interim temerarium puto victoriam litis cuique Litigaturo promittere, & palmarium recipere, ut quidam Advocati nimis audentes faciunt, attentis tot contrarijs quibus justum iudicium pervertitur. Richar. *dist. 4. art. 1. q. 1.* Magon. *d. c. 8. num. 56.* Non enim Leges, sed Legibus abutentes, qui sunt legistæ, lites nutrire & educare perspicuum

perspicuum est, qui ut nascantur lites, spem victoriæ victis promittunt, adducentes innumera fallaciarum repagula & astutiarum obstacula, secundum Policratum: & ita causas ipsas gignunt, litigia suscitant, controversias foveant, imò movent atq; nutriunt, ut inquit Roder. Zamoren. *in spec. vit. human. lib. 1. c. 18.* allegans Ambros: ut qui non possit alteri litigantium subvenire, nisi alter lædatur, commodius sit neutrum juvare, quàm alterum gravare, & æquo animo ferre, iudicem pronunciasse quod sibi iustius fuerit visum, exemplo Pauli *in L. quesitum §. cum vis de legat. 3.* lac. Benius *tr. de priv. Dd. princ. 86.*

Vnde nonnulli ad acerbum litium abbreviandarum Remedium profiliunt, ut Advocati, procuratores, notarii parcius abhibeantur, quia si de sint Advocati, ibi causæ & litigia deerunt: vbi verò Advocatorum turba strepit, ibi litium anfractibus, tota civitas ardebit, nec domus aliqua à litigio vocabit, inquit Ioh. Bapt. Magon. *de rect. patr. ratione pag. 1. cap. 11. num. 9.* & Bodin. *lib. 5. de Republ. cap. 1.* refert, Ferdinandum non misisse Advocos in Indiam, ne litium semina mitterentur. Roder. Zamoren. *Hispan. in spec. vitæ hum. lib. 1. cap. 18.* ait se vidisse populatissimas in Germania civitates, vbi paucissimæ lites fuerunt, quia Advocati defuerunt, & sibi causam quærenti responderant, cum risu: ultimam esse litem primæ. O felicem eo tempore Germaniam? hoc seculo plus Advocatorum quam corvorum: plurimi quidem plerumque non litigarent, sed potius iniuste paterentur, nisi Advocatorum pronitas adesset, qui vincere litem pollicentur. Plures periære armorum fiduciâ, quam penuriâ: tolle frenetico arma, præstabis & vitam: tolle cupidis litigandi ministros, simul tolles & lites Roder. Zamoren. *d. lib. 2. cap. 18.* vbi arbitratur minus perniciosum quosdam iniuste opprimi, ob defensionis, advocacyque defectum, quàm plurimos, ipsam Rempub. eiusque quietem tot tantisque ut cernimus litium perturbationibus concuti atque subverti. Magon. *de rect. patr. rat. pag. 1. cap. 11. n. 10.*

Sed hoc Remedium nimis acerbum esse putamus, quia Advocati officium est publicum, & humano generi non minus proficuum, quam malitia, modò absit malitia. *L. advocati 14 C. de advoc. div. jud.* Cassiod. *epist. 12.* quid dignius Advocacionis officio? licet hodie plus ad subversionem veritatis, quàm lucidationem iusticiæ exerceatur. Magon. *d. par. 1. cap. 6. n. 18.* imò Zamorenius ipse *in spec. vitæ hum.*

lib. 1. cap. 17. ait, quòd advocati ad lites inter homines dirimendas, amicitiam, atque ipsam Rempubl. augendam instituti sint. Ideo enim inventum est advocationis officium, ut Litigatoris succurratur, qui suum tueri, & causam dicere ignorant. Menoch. *lib. 2. art. cas. 369. con. 4.* Vnde Advocationem reprobans, maiorem defensionis partem denegare videtur. Cacher. *dec. G. n. 13.* Ergò maximè nobile, laudabile atque honorabile est Advocatorum officium, qui gloriose vocis confisi munimine, in laborantium spem, vitam & posteros defendunt. *L. advocati C. de adv. diu. jud. L. 1. §. postul. de postul. Magon. p. 2. cap. 1. ex vale, Max. cap. 9. Cagnol. in L. 2. §. post. orig. nu. 215. de orig. jud. Borg. dec. 41. pag. 1. Auct. disc. Dom. Justitienwerck / pag. 82.*

34.

Hæc Remedia partim communia sunt Advocatis & procuratoribus, quia utriq; causarum patroni nuncupantur. *L. sancimus C. de adv. diu. jud. L. nec quisquam. §. observare, de off. pras. L. 1. §. ait q. §. de postul. Polyd. Ripa. tr. de act. in art. mor. cap. 15. Spec. in §. nunc de proc. tit. de Sala. n. 3. Magon. de rect. pat. rat. pag. 2. n. 1. n. 4. & 14. L. 11. §. advoc. de var. & extat. cogn. c. Roman. §. neque etiam de for. comp. in 6.*

Specialia circa malitiam procuratorum, sollicitatorum, notariorum Remedia sunt. 1. ut procuratores pauci, legales, idonei, constituentur, qui processum formalem ad juris ordinem servandum assumant, prosequantur, & sententiam expectent, nec tantum protocollo, sed integra habeant acta. Iodoc. Damhou. *in pr. rer. civ. cap. 85. n. 3. Magon. d. par. 2. cap. 1. n. 21. & cap. 3. n. 1.*

Vnde Damhoud. *in pr. rer. civ.* quem allegat Magon. *de par. 2. cap. 61. n. 4.* tertium litium abbreviandarum Remedium apud ipsos Advocatos & procuratores consistere arbitratur, qui litibus aut inchoandis, aut abrumpendis, aut cito terminandis breve, si vellent, compararent compendium, & præsentaneum huic Reipubl. malo adferrent Remedium, quod ut faciant ex animo utque suorum iuramentorum & salutis dignam rationem habeant, eosdem iterum atque iterum rogo, & per omnia sacra obsecro intentissime. Hæc Damhoud.

35. Malitia procuratorum, sollicitatorum, Notariorum consistit aut in verbis, aut in factis, aut utrisq; quib' si remedium adhibeatur, litigia cessabunt. Ioh. Bapt. Magon. *de patroc. p. 2. c. 4. nu. 19. & seqq.* ubi aliquot prædictorum calliditates detegit: & Luc. de Pen. *in l. quem admodum c. de agri. & cent. lib. 10.* accumulatur 223. modos præsumendi

sumendi dolum, quem refert Hier. Magon. *dec. Luc. 43. nu. 5.* adde Decian. *con. 19. num. 17. lib. 1.* Meuoch. *de re poss. remed. 15. num. 135.* Quamvis malitia & dolus Litigiosus potissimum in animo consistat, per Exteriora tamen detegitur. Gal. Cassado. *dec. 7. nu. 8.* & ars loquendi dicitur ad decipiendum. Alb. *in L. juris g. §. dolo de pact. L. orphanotroph. C. de Epis. & cler.* Ergo nullum certius Remedium quam poena severior, quibus procuratorum malitia coërceatur, pecuniaria, diminutio opinionis & arbitraria.

Quod si procurator calumniosam litem nomine Domini instituat, ipse & non Dominus in expensis condemnatur, nisi specialiter mandaverit. *L. non est ign. C. de administr. tut. Br. in L. 1. §. si procurat. vers. ex predict. nu. 5. si quis jus dic. non obtemp. Ordelaph. ad L. fin. nu. 104. de Rei Vind.* In Camera procurator litem protelans puniri potest duabus libris auri. Casp. Guili. Scipio. *lib. 4. dec. 110. & habet in ordin. par. 1. tit. 13.* ne advocati & procuratores plures suscipiant lites, quam peragere possint: Sed ut servetur: Deus novit, adde Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. cap. 29.*

Huic succedit aliud Remedium, ut numero & personis Causfidicorum reformatis cesset litigij tarditas, aut adempta litigandi occasione, officium spontè relinquatur, numerus ad certam sapientiorum classem redigatur, sublatis illis, qui impudentiâ, & spe lucri accurrunt ad hoc litigandi exercitium, licet aptiores ad arma, stivam, aut mechanica, quàm judicia ordinanda, & defendendas hominum lites, quorum malitia cessantè, cessabit cumulus & tarditas litium. Giov. Anton. Palazzo. *par. 4. del. gover. distato c. 14.* sed quota pars cogitat advocati & procuratoris officium esse periculosum? teste Tiraquello. *de ret. lign. §. 1. gl. 9. nu. 267.* & monente Car. Borromeo, maximè in Republ. advertendum circa militiam, mercimonium, magistratus, advocationem, procurationem. Ioh. Magon. *de patroc. pag. 2. cap. 61. nu. 5.*

Hoc officium cum sit grave, & homines spontè ad id accurrant, manifestè testantur, in se veritatem minimè reperiri, sicut artificia cum nimis atque nimis accrescant, materies deficit, & abusus introducitur ab artificibus pauperioribus, Remedium: si pauci & non omnes indiscriminatim admittantur, sed digniores eligantur, electi publico alantur stipendio, & ita litigaturientium intemperantia, atque libertas lucri privati coërceatur, quo veritas occultatur, &

innocentia superatur injustitiâ. Giov. Anton. Palazzo. *pag. 4. del governo distato c. 14.* Cogitent advocati quoties litigant, toties se in discrimen vocari famæ, existimationis, fortunarum. M. lacq. Faye. *la. 6. remonstr. p. 227.* Clamosi, strepitosi, & rabiosi rabulæ omninò litigijs arceantur, quia nihil rectè geritur, si cum CLAMORE lis vincatur. *c. Ofiur. de elect. & L. fin. C. de stud. lib. 11. Bl. c. licet not. 3. de transl. episc. Magon. d. par. 2. cap. 46. nu. 2. Cato. quem refert gl. in L. 2. de alien. jud. mut. causa fact.*

Contra verbosos verbis contendere noli.

Duo notanda sunt q̃s: Remedia circa verborum Advocatorum, 1. ne in lenticulam vnguentum infundant, neque paruo pedi magni calceum induant. 2. ut verba rebus, non res verbis inserviant. M. lacq. Faye. *la. 2. remonstr. pag. 153.* Nervus eloquentiæ ex scientia & cognitione efflorescat oportet. *Πάντα νίασι ἀκριβῆς μελέτη.*

Cui lecta potenter erit RES

Nec facundia deferet hunc, nec lucidus ORDO

Verbaq; prævisam rem non invita sequentur.

Imò iudex verbosis procuratoribus atque notarijs Den Zungen-dreschern silentium imponere, & advocationis officium interdicare potest. Ioh. Baptista. Magon. *de rect. pat. ratione. pag. 2. cap. 46. nu. 5.*

39. Eadem lucrandi aviditas cognoscitur circa scripturas Advocatorum, procuratorum, notariorum, quæ vulgò producta, vidimus, instrumenta, attestata, interrogatoria dicuntur, & ad eò longà verborum farragine protrahuntur, ut à cliente magno & longo foliorum viso apparatu, maximum putante laborem, maius ob id exigant emolumentum, & scriptori maiorem lucrandi præbeant causam. Magon. *d. pag. 2. c. 57. nu. 8.* Hæc enim productorum prolixitas, vel ex inhiatione turpis lucris, vel aliquando ex ostentatione, vel ex malitiosa litis protelatione eorundem provenit, ut *inquit* Rurg. Rulan. *tr. de Commiss. pag. 1. lib. 2. c. 20. nu. 2. Gail. lib. 1. obs. 95. in pr. vbi conqueritur Advocatos in generalibus interrogatorijs aliquot paginas complere, non sine producentis sumptu & iudicis tædio: idem conqueritur* Ioh. Bap. Magon. *d. cap. 57. nu. 8. & 9. addens, quod in multiloquio sit confusio. c. etsi Christ. de jure ju. Oldr. con. 17. col. 6. contra nonnullos invehit, qui longam volunt scripturam, cum non debeamus in sermonum folijs gloriari. c. Melchior. 1. q. 1. Magon. d. c. 57.*

num. 16.

nu. 16. & seq. vbi lineas 4. & dictiones 2. pro linea impingi conquiritur, maximo litigatorum damno. Hæc facili Remedio præcaveri, & lites abbreviari possent, modò superflua reijcerentur, & Advocati, procuratores, notarij, propterea punirentur, *arg. eorum quæ tradit gl. in c. præsens. §. testis de testib. in 6. Lancellot. de off. prat. de interrog. n. 1. Bl. in l. testium n. 11. C. de testib. L. 9. §. circa adv. de off. proc. vbi concinnatores litium puniendi. Tholos. 2. de Rep. cap. 6. Idem iudicium de Notarijs, quorum multiplicatio lites multiplicat, sicut enim bello, non militum numerus, sed capitanei virtus, & paucorum valor attenditur; sic in Litigijs multi Notarij retardant processum. Giov. Ant. Palazzo *par. 4. del governo de stat. cap. 14.* præsertim rudiores, & malè scribentes, qui creari non deberent, quia ob malam scripturæ intelligentiam, aliquando litigandi præbent causam Ioh. Bap. Magon: *de patro. ratio. pag. 2. cap. 57. n. 19. 27. & seqq.* vbi cautelosas sollicitatorum quorundam malitias refert, quibus Litigantes & procuratores divexant. Neviz. *in Syl. nup. rit. quomodo jud. in du. num. 97. amp. 7.* tales extorsionum, & barratariorum lenones appellat. Huic Notariorum multitudini Remedium abhiberetur si litium occasio protinus tolleretur, & otiosi Notarij, ad aliud vitæ genus necessariò cogerentur, & pro calamo chlamydem induerent. Palazzo *d. par. 4. del gouer. de stato. cap. 14.**

Iudicium olim erat actus trium personarum, judicis, actoris, rei: nunc revera est confusio personarum, Advocatorum, causidicorum, sollicitatorum, notariorum, saculariorum & similium, ut inquit Palazzo *d. cap. 14. & Ioh. Damhoud. quem refert Bap. Magon. de rect. patr. rat. pag. 2. cap. 67. n. 4.* Ergo Remedium necessario adhibendum, ne Comites Palatini suis abutantur comitativis, & omnes admittant ad publicum tabellionatum, etiam qui nesciant principia linguæ latinæ, ut inquit Ioh. Petr. Ala. *tr. de adv. & caus. Christ. pag. 2. extr. 4. inf.* sed paucos, legales, idoneos, habiles, qui in gravioribus adhiberi, & omnia benè notare debent, utpotè tortura & alijs actibus litigiosis, Gomez. *tom. 3. var. res. c. 13. num. 6. vers. optimum consilium. Clar. §. f. q. 64. Menoch. 2. aa. 11. qq. cap. 340. n. 10. Farin. de ind. & tort. lib. 1. tit. 5. tit. 5. q. 37. n. 140.* vti vidi privilegium originale Illustrissimo cuidam Germaniæ principi datum à Carolo IV. anno 1358. triginta duntaxat notarios seu tabelliones & iudices ordinarios creandi. Hodie vel tercentos facerent Agyrtæ quidam inutilia iudicio-

rum pondera, litium suscitabula, ita ut nullus ferè pagus, qui non notarium, seu potius notarum trium hominem alat, absit iniuria dictis.

42. Quod si Notarius clausulas infuetas, & litium genitrices inserat, aut à testatore relinqui quid in testamento instet, aut aliud malitiosum tentet, iudicis arbitrio puniatur, & accepta restituere tenetur, per ea quæ tradit Menoch. lib. 2. arb. jj. qq. cas. 395. n. 3. cent. 4. Magon. de patro. rat. pag. 2. cap. 57. n. 39. Ala. de adv. Christ. q. 68. arg. L. 1. si quis aliq. test. prob. L. 1. C. d. SS. eccles.

Remedij etiam loco foret, si certa mercedis recipiendæ quantitas pro quolibet instrumento in dies confici solito constitueretur, ut innuit Bap. Magon. de rec. pat. rat. p. 2. cap. 57. n. 35.

Ultimum denique Remedium esset, si Advocati, procuratores, notarij, collitigatuos in malis causis non alerent, sed mox desererent, imò potius ab ulteriori progressu dissuaderent, quàm accenderent, pauciores hodiè intentarentur lites, ex quibus tot pullulant mala: sed o nos miseros; sic passim litibus fora perstrepunt, ut litigare, nunc quotidianum videatur factum opificium, teste Damhoud; quem refert Ioh. Bapt. Magon. de patr. rat. p. 2. c. 61. n. 4.

Hæc de Remedijs circa malitiam Advocatorum procuratorum, sollicitatorum, notariorum.

CAPVT VIII.

DE Remedijs litium contra FALSITATEM, mendacium, & Simulationem.

SUMMARIA.

1. Indagatio veritatis lites expellit.
2. Veritas inquiri, falsitas explodi debet, rationes.
3. Sine Veritate lis iusta, quia est una.
4. Dicta Veritatem colendam indicentia.
5. Conspectus Dei veri falsos litigantes terreat.
6. Indagatio Veritatis est litium remedium.
7. Tormentorum remedium pro veritate improbat.
8. Idem Remedium certis medijs defenditur.
9. Pæna litigatorum ut veritatem dicant.
10. Veritas odium parit, quomodo intelligendum.
11. Omne verum necessario sequendum.

12. Index

12. Iudex secundum probata lites dirimat.
13. Veritas foro tribuitur, & iudici tenenda.
14. Iudex secundum conscientiam & veritatem iudicat.
15. Rationes huius sententiae adferantur.
16. Conscientia legibus instructa est sequenda.
17. Iudex notorij non allegati rationem habet.
18. Veritas instar solis latere nequit.
19. Advocati moneant litigantes ad veritatem.
20. Vulgus opinionem veritatem sequitur.
21. Lites per veritatem sunt examinanda.
22. Ignorata veritate verisimile est amplectendum.
23. Veritatis Osores quot reperiantur.
24. Veritas remotis litibus triumphabit.
25. Rescriptum per falsitatem non tenet.
26. Testis litigatores decipiens punitur.
27. Eiusmodi litigatorum deceptor mitius puniendus.
28. Crescente malitia, litigiosum mendacium puniatur.
29. Mendacia in litigiosis processibus impunita.
30. Delinquens in iudicio puniatur.
31. Et lingua & opera litigia sunt punienda.
32. Falsus litium testis capitaliter puniatur.
33. Falsitas litigatorum difficulter notatur.
34. Mendacium & eius cogitatio puniantur.
35. Mendacij convictus litigator torqueri potest.
36. Simulatio in litibus fugienda est.
37. Simplicitas uti Simulationis remedium commendatur.
38. Simulatio secundum quid probatur.
39. Simplicitas in litibus magis commendatur.
40. Inquisitor litium generalis instituatur.

INTER hæc litium abbreviandarum remedia, quæ nascuntur ex
 falsitate, mendacio, simulatione, primum & præcipuum est
 VERITATIS indagatio, indagatae conservatio, conservata tuitio,
 quæ si præsens ubique adesset, plures abessent lites, quia VERITAS
 iustitiæ conjuncta est æquatio rei ad intellectum, secundum Philo-
 nem. Greg. Reisch. de pr. phil. moral. c. 24. Iohan. Bapt. Mag. de rect.
 patro. ratione c. 25. n. 3. vel ipsa rei existentia, ut ait gl. in aush. de fid. inst.
 in pr.

in pr. quam sequitur Alciat. *resp.* 301. n. 7. Alex. *con.* 56. vol. 4. Bl. *cons.* 352. lib. 4. Barbat. *in c. pascoralis* n. 57. *de rescrip.* vbi veritatem viam latam vocat, per quam omnes transeunt Germani. *die breite Warhent sagen* / quod si fieret in omnibus judicijs minus litigiorum esset.

2. At axioma juris obligatorium, VERITATEM semper summo perè inquiri & servari: FALSITATEM verò explodi debere. Pratejus *lib. 7. tit. 2. de vero, ficto, verosimili.* Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. cap. 20.* Ratio: quia in omnibus, & per consequens etiam in lite, veritas tanquam iudicii Domina dominium obtinet, & iustitiæ mater basis & fundamentum est. Corne. *con. 239. vol. 2. arg. §. 1. l. de nupt. l. 2. de adopt.* Deut. 1. iustum iudicium iudicate h. e. verum. *c. veritate. dist. 8.*

Rationis ratio, quòd hominum prærogativa sit intelligere: sicut imperfecti hominis nomen sibi tribuit mendax. Bap. Mago. *de rect. patr. ratione cap. 25. n. 21.* At intellectus in nullo alio consistit nisi in veri ipsius cognitione. Ergò litigaturi, aut lites defensuri VERVM sequi debent vt homines. Aristot. *Metaph. 1. lib. 2. d. anim & Ethic. 10.* August. *in Enchirid.* Iohan. Ordclaph. *ad l. fin. n. 362. & seqq. de rei vendicat.* Cic. 1. *offic.* Lactan. 5. *diu. vist:* VERITATEM vocat animæ pabulum. Plato, suavissimam Orationem quam mens semper amplectitur. Ordcl. *ad d. l. fin. n. 545.*

3. Deinde vna est VERITAS. Ergò semper dicenda. Bald. *in l. precibus. nu. 23. Cod. de imp. & al. substit.* Quod enim multipliciter exponitur, eius VERITAS ignoratur. Ordclaph. *ad l. fin. nu. 377. de rei vendic.* quicquid autem bonum, iustum, ac rectum est litigium, absq; veritate consistere nequit, sed ipsum verum est, bonum & æquum. Bal. *in l. scire leges. de ll. l. si fide com. inf. de leg. 3.* Horat. 1. *Epist.*

Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

Ioh. Ordclaph. *ad l. fin. n. 620. d. R. V.* Si veritas, salus, & vita cognoscentium se dicatur, magis quàm pecunia quæri debet. Vivi. *decis. 189. lib. 1. ex Lactan. 6. div. inst.* qui veritati studet, abijciat minimas & anxias voluptates, quæ animam sibi vincunt, præferat vera falsis, æterna breuib; vtilia iucundis. Magon. *de rect. patroc. rat. 6. 25. n. 1. & 2.* nihil expectatum, nisi quod iustè quod piè fieri vides, nihil auditu svave, nisi quod animam & te meliorem reddat.

4. Denique & litigaturlentes, & lites defendentes, moueat ad VERITATEM dicendam veritatis auctor CHRISTVS. Ioh. 14. & 18. *c. frustra. dist. 8.* Vnde Pitag. interrogatus, quid homines

DEO

DEO similes redderet? Respondit: Veritas: sicut mendacium dissimiles, Veritatem namque colendo, DEVM ipsum colimus, qui summa est veritas. Iohan. 1. & 3. ibi: scimus quod verax es. Sicut innumera sunt S. scripturę mandata, quę VERITATIS indagacionem serio injungunt. Psal. 11. 14. 25. 35. 39. 50. 62. 84. 101. 118. ubi omnia DEI mandata dicuntur VERITAS. Exod. 28. ubi in tationali Sacerdotis doctrina & VERITAS. Esai. 33. & 59. Ose. 4. Prou. 29. Paul. ad Ephes. 6. VERITATEM lumborum nostrorum cinctorium vocat. Sap. cap. 12. labium veritatis. Iac. 3. nolite gloriari & mendaces esse, adversus Veritatem. Hoc remedium DEI sc: mandatum & Con- 5. spectus, inter Christianos litigaturientes deberet esse efficacissimum, vt Tertullia: in apolog. ait, apud nos maiore cum pondere judicari, vt apud certos de DEI conspectu qui omnia cernit ἀκινήτω ὀφθαλμῶν vt inquit Iamblicus. Seigneur. de Pibrac. 1. remonst. p. 13. imò Iudices ipsi sunt Dij. Exod. 22. Ergo si sola Catonis præsencia insolitam Romanę iuventutis insolentiam continere potuerit in theatro Veneris, quid ni mandatum & conspectus Dei Litigaturientes in intimo iustitię sacrario? Porphy. lib. 2. de abst. ἡ δὲ σοφοῖσι καρδίᾳ, δὲ λόγοις ὑπεκφυγοὶ ἀλκιμον ὄμμα. quod si litigaturientes mendacijs, falsitate, simulationibus, cautelis, tergiversationibus fallacijs, & alijs vtantur, credant Deum videre, & vindicem habere oculum, sicut & pagani fecerunt. Seigneur de Pybrac. la. 1. remonst. pag. 14. nec occultari posse vt Plin. de animalibus scribit, quę mira est stoliditas, in tanta corporis altitudine latere se putant, si caput frutice occultaerint. Sed veritas verborum fucamenti minimè indiget. Ioh. Ordel. ad l. fin. n. 525. de R. V. l. 1. C. si min. se ab hered. abst. in.

Ergo optimum litium abbreviandarum remedium, & diligenter animadvertendum erit, ne veritas occulta remaneat. Marsil. in pr. §. diligenter. n. 127. Zavatari. de pra. Mediol. n. 57. Sed omnibus modis quæratur, inquiratur L. 1. C. de eden. Alber. in l. cum ita de condit. & demonstr.

Hinc antiqui Philosophi Plato, Pitagoras, Melampus, Apol- 6. lonius, Thianeus, & alij, magnis periculis, ærumnis, atq; itineribus, peregrina per æquora vecti, nauigaverunt pro veritate sola inveniendā, quam necdum invenerunt. arg. Baruch. cap. 3. Hinc testes etiam Valetudinarij & senes compelli possunt ad eliciendam veritatem captis pignoribus, multæ indictione, arg. §. fin. Inst. de satisd.

tut. l. 1. si quis jus dic. non ob. l. 1. §. quid ergò de vent. in sp. c. pervenit. cl. 2. de test. cog. Cap. Thol. dec. 345. Hip. de Mais in l. fin. n. 8. Cad. l. Corn. de fucar. P. Duenn. reg. 384. Treut. p. 2. d. sp. 5. §. 7. Reub. tr. de test. p. 2. n. 55. Grau. in add. Vest. in pr. lib. 6. n. 26. vt 10. Rhenanis jure Saxonico. Const. Des Hoffgerichts Leipzig. fol. 219. Reyg. diss. 6. proc. jud. §. 12. ne veritas celetur, inquit Mascard. de prob. vol. 1. q. 5. n. 66.

Hinc iudices jurant omnino se se cum veritate lites dirempturos *l. rem. non novam 14. C. de jud. c. postul. 3. q. 7. Symandrus Aegyptiorum Rex iudicibus veritatis effigiem collo appensam sculpi voluit; imò leges ad hoc institutæ sunt, vt per illas veritas inveniatur & lites sopiantur. c. erit autem l. 7. vbi Anchor. & loh. de Tirr. dist. 4. Ordel. ad l. fin. n. 417. de R. V. Bl. l. 1. n. 6. C. de conf.*

7. Hinc pro veritate invenienda varia Iuris Consulti remedia inveniunt, vt potè tormentorum genera. *tt. ff. & C. de quest.* quæ nonnulli ex theologis reprobant, nec excusari putant communi dicterio injustè tortos, justè dimitti 1. quia remedium eiusmodi veritatis per tormenta verbo Dei non fundatur 2. Ethnicum est inventum veritatem per exquisitissimum torturæ genus inquirere. Nam vt ait Prudens Mimus, etiam innocentes cogit mentiri dolor. Lud. Vives. *in lib. 19. Augu. de civ. DEI c. 6.* vbi inter errorem humanorum iudiciorum refert. Virgil. *lib. 2. de inu. c. 3.* Denique experientia testatur, quod torti aut vnquam confessi fuerint veritatem, aut illud, quod ab alijs factum res serò nimis docuit. Val. Max. *lib. 8 cap. 4.* Alex ab Alex. *lib. 1. gen. die c. ult.* Zepper. *de LL. Mosais lib. 5. c. 10.* Laur. Arnoldus. *tr. de jud. inquis. Keckerman. lib. 1. polit. c. 17.*

8. Quamvis hoc veritatis eruendæ remedium sit fragile *l. 1. §. 23. de quest. Const. Karol. n. 20. 22. 30. 47. Godelm. lib. 3. de. M. L. V. c. 10. n. 4. & seqq. vbi 3. fragilitatis historias refert.* Et Paris de Put. *tr. Synd. verb. tortura. c. 5. n. 7.* asserit; se vidisse nobilem magni criminis infimilatum, qui cum aulam intrasset, in qua stabat chorda, eâ visâ statim cecidit in teram, & mixit sub se, & egestionem emisit, quamvis innocens. Ioh. Bapt. Mag. *de rect. patr. rat. cap. 25. n. 25.* Non tamen omnino improbari potest, maximè crescente huius seculi malitiâ, si veritas aliter habere nequeat. *l. 8. vbi Wes. n. 2. de quest. Aluar. in c. 5. §. pub. n. 1. de pac. tenen. Fenestel. de mag. Rom. c. 3. Reyger. diss. proc. jud. §. 3. & delictum satis constet: aliàs iudex ad tormentum procedens, antequam de delicto constet, non tantum pro fatuo habetur sed & in syndicato.*

Syndicatu tenetur. Bertrand. *cons.* 132. n. 2. Hip. Marfil. *con.* 12. nu. 35. Bru. à Solc. *con. crim.* n. 13. Cothman. *resp.* 12. n. 22. His ergo requisitis concurrentibus remedium torturæ pro veritate indaganda parcè & cautè adhiberi potest. *latius supra lib. 1. c. 14.*

Accedit aliud remedium, vt iudices possint pœnam de dicenda 9. veritate Litigatoribus imponere, eamque exigere, decidente Osasco. *dec.* 66. nu. 5. Cagnol. *in l. vn. nu. 91. si quis jus dic. non. obtemper. per l. vnic. C. d. dedit. lib. tollen.* vbi Imperator profitetur se veritatem colere. *l. fin. de probat.* vbi l'Crus ait: Veritati locum semper fore, Ita lex Solonis fuit, Mentiri noli, quia substantia veritatis falsâ demonstratione immutari nequit. *l. cum falsa vbi Dd. C. de jur. & fact. igno. l. si fortè de Cast. pecul. ibi: veritatem spectamus.* Et natura mentiri non potest. Alciat. *resp.* 258. n. 8. Neq; nostrum affirmare vel negare veritatem aliter se habere, facit *l. assump. ad municip. l. verba. C. de testi. c. Constit. de releg. don. Bl. l. sicut. n. 5. C. de repu. heredit.*

Nec obstant huic veritatis dicendæ remedio, quod obsequium 10. amicos, Veritas odium pariat, quia veri amici veris obsequijs non assentationibus parandi sunt. Ordelaph. *ad l. fin. n. 374 de rei vindic.* Veritas aspera est, & plerumque molestiam parit dum aliquem palpare dedignatur Verùm amaritudo eius vrilior est, & integris sensibus gratior, quam meretricantis linguæ distillans fauus. Ioh. Sarisberien. *lib. 3. de nug. cur. cap. 6.* Alterum huius remedij obstaculum, veritatem esse triplicem, vitæ, justitiæ, disciplinæ, quarum media justitiæ Veritas fide gestorum in litibus deferri potest. Dd. *in c. vt constitueretur. dist. 50. Alex. cons. 56. num. 1. vol. 4.* Sed malè quia æquè veritas justitiæ tribuenda, vt vitæ & disciplinæ, cum iustum pro vero passim vsurpetur. *arg. §. 1. inst. de nupt. Cic. 1. off. lib. 2. de adopt. l. liberam de stat. homin. l. omnes. de rest. in integr. l. si fide. de leg.*

Et omne verum est necessarium, ita vt nec etiam Deus veritatem 11. à veritate removeere possit. Ordelaph. *ad l. fin. num. 424. de rei vendic.* quia obiectum & scutum fidei est veritas. Thom. *p. 1. sum q. 1. art. 1.* Dyonys. *de diuers. no. c. 7. Psal. 90.* Ordel. *ad d. l. fin. n. 553.*

Denique vrilius est vt permittatur nasci scandalum, quàm vt veritas relinquatur, & id procedit in iudice, cum eius præcipuum sit indagare veritatem. Nevitz. *lib. 5. sylv. nup. nu. 16. c. qui Scandalum de R. I.* Licet interdum per anthitesin rerum sequenda sint veritatis vestigiam, vt ait Ioh. Sarisber. *lib. 2. de nug. cur. cap. 16.*

12. Hic fragrosa moueri posset quæstio, vtrum iudex secundum conscientiam, an acta & probata lites determinare deberet? Quam Gellius jam movit *lib. 14. noct. Att. c. 2.* & potissima Dd. pars statuit, Iudicem secundum probationes contra animi iudicium ac VERITATEM aliundè cognitam decernere debere. *per l. illicitas 6. §. veritas 1. de off. process. c. jud. 3. q. 3. C. Etæ. in c. pastorales 28. §. quia Ex. de off. & pot. deleg. vbi gl. conscientiarum religionem irridens inquit, Trepidant timore vbi non est timendum, pronuncient liberè & deponant conscientiam læsam. Couarru. lib. 1. var. resol. c. 1. tom. 2. Dom. Soto. lib. 2. de just. & jur. q. 4. art. 2. las. in §. sed ista n. 139. Inst. de action.*

13. Crassius si quæreretur vtrum secundum VERITATEM an potius mendacium iudicaretur, nemo tam crassi esset spiritus, quin omisso mendacio viam veritatis ingrederetur, quam quidem foro tribuit. Quintil. *lib. 6. declam. c. 5.* Sed proh dolor cum ita sit cur litigiosis calliditatibus, versutijs atque malitijs forensia litigia pertractantur? Hoc dedit occasionem Pontifici objurganti malitiosam litigatorem, dicendi: ad convincendam eius malitiam reum ad vestram præsentiam convocetis. *c. prout. de dol. & contum. sed ad rhombum. Iudices ad inveniendam veritatem omni curâ & sollicitudine elaborare debent. Dec. c. quoniam. de probat. Soc. c. fraternitat. col. 1. de testib. Bl. con. 288. lib. 2. & cons. 293. vbi ait, Veritatem maximo operè esse æstimandam.* Ergo iudices potius secundum conscientiam & veritatem, quàm falsa litigatorum acta & probata iudicare debent. Coras, *4. misc. 20. Hotom. ill. quest. 27. Oldendorp. de jur. & equit. tit. 13. Danæ. lib. 2. Ethic. c. 16. arg. Exodi 23. vers. 2. Prou. 20. vers. 24. ad Rom. 14. quicquid non est ex fide, hoc est conscientia. cap. 1. de re judic. in 6. Clemen. 1. §. verum. de heret.*

I. Inducta ad vnum effectum non debent contrarium operari. *l. quod facil. C. de LL.* At actorum observatio inducta est, vt constet de veritate. *l. 3. de testibus l. iudices C. de judic. l. 2. C. de ebend.* Ergò.

II. Iudex sententiam dicens contra veritatem sibi etiam privatim compertam, planè mentitur in læsionem alterius: aliud enim dicere, quàm scias, mendacium est. *c. 1. de crim. fals. l. vlt. de R. V. c. prim. 2. q. 2. c. super eo. de usur. Arist. 4. Eth. c. 7.*

15. III. Probationes vt media à jure exiguntur in litium definitionibus, vt veritas pateat. At media non debent esse contraria fini prætenso,

prætenso, sicut falsi testes, & falsa instrumenta non ad veritatem sed falsitatem judici persuadendam destinantur. Spretis ergo actis quæ media ad veritatem sunt, pro veritate, quam habemus pronunciandum.

IIII. Iustum naturale prævalet iusto legali. *l. 8. §. si quis de bon. possess. contr. tab. l. 8. C. de jud. §. sed naturalia Inst. de I. N. G. C.* Sed iustum naturale est, ut secundum ipsius rei veritatem judicetur, iustum legale, ut secundum acta. Ergo, Denique Iudici probandum est, non adversario collitiganti, cui vnquam satisfaceret. *l. quinquaginta in f. de probat.* At quod verum novit iudex, probandi modum omnem superat. *l. minor. de minor. c. delecti. de appellat.* Ergo si dicamus iudicem non debere conscientiam sequi, sed acta litigiosa in effectu, nihil aliud dicimus, quàm Iudici non esse probandum veritatem, sed satis esse si vtrique actorum falsa & impertinens malitia exhibeatur, quin infinitis LL. locis, iudex secundum suam religionem, secundum quod sibi visum fuerit. *l. 29. de jud. ex animi sui sententia. l. 3. de test. secundum arbitrium. l. 1. §. 5. ad Turpil. l. 15. ad munic. judicare jubetur, quæ nihil aliud volunt quam conscientiam arte boni & æqui instructam iudici sequendam, & diligenter curandum ne umbris & imaginibus veritas naturæ adumbretur. l. filio quidem. de lib. & posthum.* Quod si Pilatus fecisset neq; Iudæorum crucifige 16. attendisset rectè judicasset in foro conscientiæ, quæ Secundum. Bl. in *l. fin. C. de pæn. jud. mal. jud. ira excusat iudicem quod Iudex faciendo secundum conscientiam, licet faciat contra scriptam iustitiam, non incidat in poenam. c. cum eter. de re judic. in 6.*

Imò si iudex etiam nullis factis ab actore probationes reum non - 17. nunquam condemnet, sequitur iudicem præter vel contra allegata secundum scientiam judicare posse, non depositâ iudicis persona. Sed verum prius cùm Exemplo Solomonis 3. *Reg. 2. c. 2. Ext. de prob. Clar. §. ult. q. 44. vers. quero.* tùm quod iudex notorij etiam non allegati rationem habeat. *Pan. c. si cler. n. 4. de for. comp. Gail. 1. obs. 31. nu. 5. Mynsing. obseru. 3. n. 4.* Ergo & posterius. *Dec. con. 699. nu. 16. Trentl. p. 1. disp. 12. §. 14. & p. 2. disp. 4. §. 9.* Hæc obiter de proposita 18. quæstione. Redeamus ad veritatem: quæ tam potens est, ut etiam contra propriam confessionem in litibus scienter factam licitè admittatur. *Ios. Ludou. dec. Perus. 54. num. 150.* Veritas enim elucet per se, & per seipsam in nostram notionem venit. *c. 1. de Schism. in 6.*

Rerumque veritas latere non potest, *Specul. de Advoc. §. 3.* Sed instar solis est. Solem quis dicere falsum audeat? *Inquit Virgil.* Et lapidi Lydio comparatur, qui sicut aurum, ita veritas hominem indicat, sine qua homo non est homo. *Ordelaiph. ad l. fin. n. 655. de R. V.*

Veritas terram litigiosam vituperare, Coelestem Patriam desiderare, carnis desideria contemnere, à mundi gloria declinare, aliena non appetere, propria largiri jubet. *Gregor. super. Ioh. c. 8.* nonnunquam tamen res turpis & obscœna in superficie, honestissimæ VERITATIS quandoque substantiam tegit. *Ioh. Sarisb. lib. 2. de nug. cur. cap. 16.*

19. Advocati collitigaturos moneant & moueant ut semper dicant, nec unquam supprimant veritatem, quam si fateantur, amittent forsitan litem, si verò taceant amittent animam. *gl. in cap. 1. de conf. in 6. Tabien. in §. advoca. n. 10. Ioh. Pet. Ala. 17. de Advoc. Christ. p. 5. q. 38.* quia veritatem negare nunquam expedit. *l. illud. §. fin. de trib. act. imò lethale peccatum est veritatem celare. c. 1. n. 2. de test. cog. & c. 1. n. 4. de crim. falsi. Gail. 2. obs. 100. n. 1. Magonius. de patr. rat. c. 25. n. 6.*

Hoc abstringunt quidam ad perfectos litigatores. *c. ne quis. 22. q. 2. Verafi. dec. 389. nu. 4. lib. 2. Bap. Magon. de rect. patro. rat. c. 25. nu. 11.* Sed cum eadem fallendi intentio in utroque sit, uterq; æque peccat, & contra justitiæ virtutem lites implicat. *Thom. in 4. Sent. dist. 16. quæst. 3. Navar. in Enchir. cap. 6. nu. 3. August. lib. de mendac. cap. 14. Ordelaiph. lib. 2. hierarch. cap. 11. Ang de Clavas. in sum. Angel. verb. mendac. nu. 3.*

20. Vulgus hominum magis opinionem quam veritatem spectat, ut ait Manuel. Imp. *in lib. de reg. inst. c. 89.* imò totus mundus magis opinione quam Veritate regitur, licet opinio veritati prævalere non debeat. *l. vulg. §. si is. de furt. Iason. con. 77. lib. 1.* Veritatis proditorem vocat, qui palam dixit mendacium, & veritatem liberè non defendit. Hanc enim qui non defendit, tam est in vitio, quam qui Patriam Parentes & amicos deserit. *Cic. 1. off.*

21. Vnde melius pro veritate pati supplicium, quàm pro adulatione beneficium. *c. ne imperi. 11. q. 3.* Et quorum aures clausæ sunt veritati, ut ab amico audire verum nequeant, horum salus desperanda est. *Cic. de amicis.* Veritas non quærit angulos, nec malitiam, sed simplicitatem. *Ordelaiph. ad l. fin. n. 569. de rei vendicat. §. antiq. Instit. de succ. ab intest.* Scientia ad solam veritatem ordinatur. *Lactant. in pr. diu. inst.*

diu. inst. Arist. 1. *Metaphi.* l. *scire de ll. Auth.* ut *def. seu fun. cor.* quod qui causas siue lites examinat, Veritate eas examinare debet, si non velit ad culpam venire. Quod nisi fecerit, Veritas saturni vti temporis filia in puteo demersa secundum Democ. suo tempore emerget, & finem litibus imponet, quia tempus æquivalet veritati. *gl. magna in l. 1. C. de seruit & aqu.* Et veritas falsitate oppugnatur, sed non expugnatur, quia omnia superat & omnia vincit. *gl. in c. coniunct. verb. iniur. dist. 8.* Veritas est fortior vino, rege, muliere. 3. *Esd. 3.*

Vltimum veritatis eruendæ remedium est vt removeantur, quæ 22. veritatem impedire solent, Amor, timor, auaritia. *c. accusat. 3. q. 5.*

Et ignoratâ veritate verosimile amplectamur. *Bl. con. 175. lib. 6. Castr. con. 180. lib. 1. Fulg. con. 162.* Quia verosimile est credibile atque naturæ consentaneum. *Col. lib. 3. cap. 9. Tiraq. l. si unquam in prefat. n. 43. C. de reuo. donat.* quod à verosimili distat, speciem litigiosæ falsitatis habet. *Bl. in l. quæcunq. C. de seru. fugit. Gram. dec. 28. n. 1.*

Veritate in litibus compertâ cessat verosimilitudo. *l. fin. de probat.* Denique in detecta potius veritate quam erroneæ opinionis, licet communis, falsitate acquiescendum. *Wesenb. p. 1. con. 1. n. 17.*

Sed ò VERITAS cum potentissima sis, sine qua Rex est Tyrannus, vt inquit Ordelaph. *ad l. fin. n. 568. de rei. vendicat.* quàm multi te oppugnant, & feriunt summos fulgura montes. Lucifer in coelo, Primi Parentes in Paradyso, superiores terræ, quando IUSTITIAM non exercent, Iudices quando lites non determinant; Religiosi quando hypochrissi viuunt, aulici quando adulatione vuntur, Advocati quando lites injustas fovent, Christiani quando verbum Dæi non faciunt, & alij infiniti, veritatis osiores, proditores.

VERITAS remotis tandem litibus triumphabit de legibus, quæ 24. consistunt in veritate & verum sequuntur. *l. illicitis 6. §. Veritas de off. pras. l. vn. C. de det. lib. toll. c. 15. qui. de sponsal.* Veritas triumphabit de consuetudine, quia malitiolam reprobat, bonam confirmat. *c. veritati dist. 8.* Veritas triumphabit de conscientijs litigatorum, quia serenat ipsas: triumphabit de calumnijs vitiligatorum secundum illud *imp. in l. si non con. C. de iniur. ibi:* fides VERI à calumnia te defendit. Veritas triumphabit de nostris operibus, & faciet vt Falsitas seipsam accuset, *Lactan. lib. 2. diu. inst. Ordelaph. ad l. fin. n. 580 de rei. vendic.* Hæc de generali veritatis remedio, contra falsitatem, mendacium & simulationem litigaturientium. Specialia sunt 25.

ut rescriptum per omnimodam fasitatem obtentum nullam prorsus tribuat jurisdictionem. *l. prescript. C. si contra jus vel util. pub. ubi* Bl. *n. 8. & las. nu. 23.* Sed mendax petitor careat impetratis, etiamsi sanctus esset, quoniam propter vitæ Sanctimoniam à jure discedere & mentiri non oportet. *l. pen. C. si cont. jus vel ut. pub.* Bl. *in c. 1. ut lit. pen. nih. in nou. Pfeil. con. 75. n. 15.* Cic. *3. offic.* ait, tollendum in rebus contrahendis omne mendacium. Sed o quam difficile est interementis vendentisq; commercium non intervenire peccatum inquit Pontif. *in c. qual. de pæn. dist. 5.* Tiraq. *de nob. c. 3. n. 10.* mercatorem tanquam pestem fugiendum esse monet Ioh. Ordelaph. *ad l. fin. n. 508. de rei vendic.*

26. Testis qui pecuniam accepit, & decepit litigatores, poena falsi afficiendus, etiamsi verum dixerit testimonium. Br. & Hip. de Marfil. *in l. 1. §. 1. ad l. Cornel. de fals.* Felin. *in c. licet causam 9. n. 30. de probat.* las. *in l. Diuus 33. n. 27. de re judic.* Plot. *in l. si quando. 9. n. 45. C. unde vi.* Vant. *de nul. sent. ex def. proc. n. 138.* Myns. *cen. 6. obs. 67.* quicquid Covar. *c. quamvis p. 1. relect. §. 7. n. 5. de pact. in 6.* Et Menoch. *de aa. jj. qq. lib. 2. cen. 4. cas. 310. n. 6.* Sentiant, testem qui precium accepit ob verum testimonium dicendum, non immutare veritatem, sed eam confirmare. Quamvis enim hoc crimen propriè non censeatur falsum, attamen cum turpissimum sit, resque pessimi Exempli ob verum etiam testimonium pecuniam dare aut accipere, meritò falsi poenâ tenentur, qui tale quippiam malitiosè perpetrant. *l. 1. ad l. Cor. de fal.* Clar. *§. falsum n. 2. & 3.* Harp. *ad §. 7. n. 15. & seq. Inst. de pub. jud.*
27. Cæterum testis qui vnum affirmavit extra judicium & postea contrarium attestatus est in judicio litigioso, non falsi poenâ, sed mitius extra Ordinem castigandus, ut mendax. Bl. *c. 1. §. si enim col. 2. quid sit inv. de F. Alber. tr. statu. pag. 2. q. 147.* Alex. *con. 47. nu. 6. lib. 1.* Marfil. *in l. eos. 27. n. 9. ad l. Corn. de fals.* Covarr. *c. quamvis p. 1. relect. §. 7. n. 5. de pact. in 6.* Clar. *§. falsum n. 5.* Menoch. *de aa. jj. qq. lib. 2. cen. 4. cas. 312.*

Ratio, quia nullâ lege demonstratur poenam falsi hoc casu irrogandam. Deinde, si testis falsum deponat extra capitula & articulos in lite, circa quos interrogatur, non poenâ ordinariâ falsi, sed judicis arbitrio coercetur. Bl. *con. 16. lib. 1.* Bologn. *con. 30.* Viu. *tr. com. op. 351.* Gandin. *tr. malefic. sub. rub. de fals. n. 21.* Menoch. *de aa. jj. qq. lib. 2. cen. 4. cas. 312. n. 4.*

Aliàs vnum & optimum est, remedium vt crescente huius se- 28.
culi falsitate, mendacio & simulatione, crescat etiam poena, & lites
ventilentur iudicio criminali, vt cognita veritate, tantò nociua falsi-
tas, mendacium, simulatio, puniantur, sicut alia delicta, conatus ho-
mucidiorum, furti, rapinæ, vsuræ, assassini, & alia. *Giov. Ant. Palazzo*
par. 4. del gouerno di stato. c. 11. del distruggimento de i litigi, cagionati dalla bu-
giarda volonta. Vbi discurrendo 4. considerat circa lites à mendaci vo-
luntate dependentes, vt destruantur, abbrevientur. 1. internas ho-
minis cogitationes, quæ mendacia & litigia præcedunt. 2. Vtrum
pessimæ litigiorum cogitationes sint illæ ipsæ quæ communium
delictorum, aut diversæ. 3. quomodo puniri possint. 4. Denique
Executio fiat, vt lites ex mendacijs gliscentes subitò abortum fa-
ciant.

Ratio huius remedij, quod nullum peccatum debeat manere 29.
impunitum. *lib. 51. §. 2. ad. l. Aquil.* At mendacia quæ in processibus
litigiosis manifestò apparent, non solum impunita manent, hoc li-
tigioso seculo, sed ne considerantur quidem, cum tamen similis &
litigiorum & delictorum consideratio, quorum hæc non comit-
tuntur casu, nec illa sine mendacio. Gravissima igitur poena consti-
tuenda est contra pertinaces, qui non mensem, sed integros conte-
runt annos, vt sua defendant mendacia, & tandem in fine litium per-
ditores ipsâ facti veritate demonstrantur. *Ant. Palazzo. d. par. 4. del*
gouerno c. 11. Lauater de prax. for. Mediol. n. 260. per l. 3. §. si non const.
ubi pup. educ. deb. vbi mendaci per iudicem poena imponi potest.

Quod si maleficia gravius puniantur, quæ in conspectu Prin- 30.
cipum & Magistratus fiunt, cur non etiam mendaces litigatores se-
verius coërcerentur, qui præsentem Iudicem lites mendaciter fingunt &
refingunt. Sed prius: ergò & posterius. Assumptio ita probatur
vt Magistratus sive Iudex cui iniuria facta, vel mendacium enorme
dictum, de ipsis ipse cognoscere atque punire possit vt dictum Rei-
pub. vel dignitati factum. *cap. 5. de poen. in b. l. vn. ubi Dd. si quis ius dic.*
non abtemp. *Phil. Franc. in c. novit. 43. n. 6. de appellat. Innoc. in c. ex*
parte. 23. n. 1. de. V. S. Rol. à Val. con. 48. Alex. con. 13. n. 10. vol. 6. Pa-
ris. con. 147. n. 7. lib. 4. Menoch. lib. 2. de aa. jj. qq. cas. 263. n. 7. Schrad.
tr. feud. p. 10. Sect. 1. n. 110. Gail. 1. obs. 39. Harprech. §. atrox. 9. num. 12.
inst. de iniur. Ratio connexionis, quia similis & delicti & menda-
cij cogitatio atque consideratio: Ergò necesse est, vt non solum poe-

na gravis in mendaces constituatur, sed etiam graviter & absque intermissione Executioni mandetur, præsertim si mendacium sit notorium. Gio. Ant. Pallazzo. *p. 4. del governo c. 11.* quod nisi fiat, certò

31. *Sarebbe questo in giuoco*, ut inquit. Deindè, si quis præcepta Dei solâ cogitatione transgrediatur æternè punitur; sin operâ ipsâ, externè à magistratu, ut homicidium, furtum, assassinium, quorum cogitationes DEVS prohibet & desiderium vsurpandi bona alterius punit, quod si ad effectum & litigia producat, cur non æquè à Magistratu prohiberi aut puniri possit? Duæ sunt partes externæ hominum malitiæ, in dicendo & operando. Maleficia operæ licet gravius puniantur, non tamen propterea delicta linguæ impunita manere debent, inter quæ gravissimum est mendacium, in tribunalibus frequenter & impudenter commissum, sicut fit hoc seculo, *Daß keiner für eyner Lügen Schamroth würde.* cùm quòd divino præcepto & iudiciariæ actioni repugnet, tum propter effectus malignos, quod humanum consortium ruinosè perturbet. Hæc mala ut evitentur & decrescant, necesse est, ut crescat poena mendacij non solum contra principale mendacium, litigij fontem, sed & alia causidicorum sequentia. Ant. Palazzo *par. 4. del governo di stato cap. 11.*

32. Quam vis impudentia Collitigatorum fraudem inveniat, & mendacium auctoritate falsi testimonij defendat. Hæc tamen via difficilis reddenda, & præcludenda est, comminando illis qui producunt & dicunt falsa testimonia ultimam poenam, cuius gravitas litigatores pertinaces deterrebit, ut litigia potius fugiant, quàm ad ea confugiant, formidine poenæ capitalis. Dd. quidem *in l. ad l. Cornel. de sic.* ut Accurs. Alber. & AEgid. Bossi. *in pr. crim. tit. de fals. n. 169.* statuunt, testem non teneri capitis poenâ, qui Capitali in Iudicio privato contra innocentem falsum testimonium perhibuerit. Sed ad lites præcauendas contrarium nobis veritas videtur, quia, testis ejusmodi per falsum suum testimonium causam mortis præbet, & capitale supplicium alicui infert. Ergò meritò eadem capitis poena irrogatur. *l. nihil interest. 15. ad l. Corn. de Sicar.* ubi enim eadem ratio, ibi idem jus statuendum *l. illud. 32. ad l. Aquil. l. 9. §. nummular. de edendo.*

At eadem utriusque judicij capitalis, pub. & privati ratio. Non enim minus falso suo testimonio testis obest, qui in privato Iudicio, quàm qui in publico capitali falsum testimonium edidit, quia utroque

que casu innocentem capitis periculo subijcit. Ergò idem poenæ capitalis ius statuendum in impudentes litigatores, qui mendacium auctoritate falsi testimonij defendere conantur. Harprech. *ad* §. 7. n. 26. & *seqq.* l. de pub. Iud. ex mente l. 1. §. 1. ad l. Cornel. de Sicar. Ioh. Bap. Magon. *de rect. patr. ratio. cap. 25. n. 43.* Damhud. *in proc. crim. c. 121. n. 7.*

Nec obijci potest FALSITATEM hominum difficulter reperiri 33. in litibus & logogryphis Daß man der Juristen Brieff nicht bald ergreifen könne / vtrum actor vel reus sit. Magon. *de patr. ration. c. 25. n. 16.* Sed in processibus non aliter atq; in cera FALSITAS impressa relinquit vestigia, & post finitas lites evidenter constat, quis negaverit aut alteraverit veritatem facti, & ita damnosi litigij causa fuerit. Gio. Ant. Palazzo. *d. par. 4. del gover. distat. c. 11.* Magon. *d. c. 25. n. 17.* & *seq.* non impunè ferendum ait, siue ab actore siue reo concipiatur quamvis proponens fallendi, negans salvandi gratia litigare videatur. Veritas enim secundum Tullium dicitur, per quam immutata quæ sunt, aut antè fuerant, aut futura sunt, dicuntur. Ergò qui nec verbo nec facto lites immutavit, sed recognovit quæ sunt, verax litigator deprehenditur, ostenditur à veritate jam definita. Ioh. Bap. Magon. *de rect. patr. rat. c. 25. n. 4. & 5.* Hæc legum intentio, vt mendacium 34. severius puniatur quàm reliqua delicta, quia Iudicia ad expellendam hominis ignorantiam ordinantur, qui cœco intellectu in dubijs veritatem non vidit, sed opus habuit Magistro veritatis, qui dubietatem rerum vt litium matrem tolleret, atque præsupponeret, non decuisse aut debuisse litigia mendaci voluntate tractari. Mendacium igitur & cogitatio mendacij punienda, vt inquit Palazzo. *sepè dicta p. 4. del governo distato c. 11.* Pâr. de put. tr. Syndic. *verb. testis c. 5. n. 3.* vbi rationem addit, quod mendax iudicem decipere videtur. Ergo est puniendus. *per text. in l. non. debuit. de infam. l. ferruus. §. persuaseris de dol.* Ioh. Bap. Magon. *de rect. patr. rat. c. 25. n. 28. seq. & 50.* vbi quoad poenam mendacij remittit. add. Hartm. *c. 12. sub. tit. miscel. lib. 1.* Aret. Tepotium. *var. sen. sub. tit. de mend. not. 1.* Menoch. *de aa. jj. qq. lib. 2. cas. 276. n. 8.* vbi statuit mendacem non esse puniendum præterquam in casibus à jure expressis.

Huius poenalis remedij executio, vt iudices civiles ab initio processum regentes, dirigentes, obseruent, vtrum intentio colligatorū fundata sit super veritate facti, & quiseam negayerit, aut mutaverit

vel ratione primum obscurâ propter diversas opiniones, nouiter inventâ : & hoc declarent in sententijs. Quod si jurisdictionem criminalem habeant, factâ declaratione poenas exequi possunt, sin minus, ad iudices maleficiorum remittant. Magistratus enim est, seuerè castigare iudiciorum mendacia, & quamvis casus litigiosus interdum sit dubius propter contrarias rationes à colligatoribus productas : tamen in fine litis is qui veritatem malitiosè negauit & alteravit puniendus est, quia si veritas ab initio constitisset, iudices absque litigio casum terminassent. Gio. Ant. Palazzo. *par. 4. del governo. cap. 11.*

35. Hinc iura permittunt vt contra convictum de mendacio tortura procedi possit. Br. *in l. de minore. §. pluri. de qq.* Marfil. *in pr. §. diligenter. n. 47.* Foller. *in pr. crim. rub. quod sororem venenauit. n. 9.* Par. de Put. *tr. Syndic. verbo testis. c. 5. n. 4.* quoties scilicet mendacio alia sint adiuncta iudicia. Carrer. *in pract. nu. 119.* Cacher. *decis. 79. n. 17. & 23.* Damhoud. *in pr. crim. c. 36. n. 26. 34. & seqq.* vbi iudicis arbitrio relinquit. Nec hoc remedium appellatione defraudari potest, quia poena duplicanda, si prior sententia confirmetur. Si revocetur, & ad tertium iudicium perveniat, Magistratus ultimum succumbentem puniat, quod si non fecerit, & contra veritatem facti iudicaverit, vterque & iudex, & succumbens litigator puniantur. Palazz. *d. par. 4. cap. 11.*
36. Denique simulatio imaginem, non medullam habet VERITATIS, & est tanquam corpus sine spiritu. Natt. *con. 77.* Hie. Magon. *dec. Flor. 9. n. 22.* Paris. *con. 53. n. 11. vol. 1.* Ergo omninò fugienda tam in litibus judicialibus, quàm reliquis hominum actibus, quia est aliquid extrinsecus apparens, intrinsecus nihil habens. Bl. *in l. si non virum. de don. inter vir & vxor.* Tiraq. *tr. de retr. fol. 29. n. 15.* Tob. Paurmeister. *lib. 1. de jurisdict. c. 25. nu. 13.* Vnde exceptio simulationis perpetuo opponi potest, quia dirigitur ad veritatem eruendam. Fr. Curt. *con. 54. col. 4.* Soc. *con. 264.* Paris. *con. 86. n. 52.*
37. Alterum simulationis remedium est simplicitas, quæ cordis duplicitatem atq; dolum excludat. Ioh. Bapt. Magon. *de rect. patroc. rat. c. 25. n. 7.* Greg. Reisch *de Prin. Phil. moral. c. 24.* Nec hoc in litigantibus solum procedit, sed etiam in Principe, quicquid Dd. noui ab Hetruria somnient, vti Lips. *lib. 2. pol. c. 14.* Machiavellum vocat qui *lib. de Repu. c. 42. & c. 18.* de Principe, suadet, vt Princeps homines verset, instar molæ trusatilis quò vult, & fallacijs ac fraudibus circumveniat.

veniat. Lud. Vives. *aphor. 60.* callidum magis quam simplicem optat Principem Bodin. *lib. 2. de Repub. c. 4.* Simplicitate magis quam calliditate everti Resp. testatur, Rationes. 1. quia simplicitas magis directè pugnat, cum maiestate Imperij, quàm versutia, & contemptum parit; vid. Curt. *lib. 8.* 2. Versutia est malum corrigibilius, quàm fatua simplicitas, quia ex versuto simplex, sed é contra rarò fieri potest, vt in Honorio & Carolo V. exemplificat Keckerman. *lib. 1. Syst. pol. c. 3.* Ergò

Non est simplicitas digna favore magis

Etsi circumscriptio quæ à prudentia, discedat, & magis ad calli- 38.
ditatem quàm simplicitatem accedat in pub. fieri posset, præsertim hoc callido seculo, quo res omnes versutijs versantur, & se splendido titulo Politicos vocant, propterea quod artificiose possint gesta vel Verbis mentiri ac fallere: Non tamen semper eventus respondet, sed aurea simplicitas duplicitem cordis indicat, excludit, punit, modificat illud Ludovici Symbolum, qui nescit simulare, nescit imperare. Aliud enim mentiri, aliud simulare, quando scilicet nec omnem veritatem, nec omnibus, nec quivis tempore, princeps profitetur, poenam ad tempus suspendit, & intra veritatis limites manet. Vide de veritate Principis Castell. *lib. 3. p. 1. c. 23.* Patric. *lib. 8. de repub. cap. 20.* Keckerman. *lib. 1. Syst. pol. c. 3.* Antimachiavel. *lib. 3. com. Theor. 18.*

Quicquid sit simplicitæ meliores sophistis, quia vbi simplici- 39.
tas non est, ibi malitia detegitur, & simpliciter sine plicis atque malitia exponitur. *in l. 1. vbi Bl. not. 2. C. de edil. edil.* Ioh. Bapt. Magon. *de rect. patr. ratione. c. 5. n. 5. & 6.* Vnde simplicitas sola commendatur. Dec. *cap. ad audien. not. 2. de appellat.* & est amica legum: Clem. 2. *de pom. & remiss. c. sancta 7. q. 2. §. sed quia Inst. de fideic. heredit.* quæ aliquando à delicto excusat. Felin. *in c. quoniam n. 11. de probat.* Menoch. *de aa. jj. qq. cen. 2. lib. 2. cas. 193.* Iudicis arbitrio relinquit, vtrum simplicitas digna vel indigna. Hæc si in litibus diligenter observaretur, non quod iustum iniustum, & quod iniustum iustum simulatè appareret; vt innuit Magon. *de rect. pat. rat. c. 41. n. 1. & 2.*

Aurea simplicitas digna favore foret.

Sed tu cum Philosopho:

Nec dissimula, nec simula: hæc malis relinque.

Alunt: simulanti simulato: ast ego contra.

Nunquam simula, nec mala te malum esse cogant.
Aul. polit. the. 214. refert.

Ultimum litium abbreviandarum remedium, quæ ex falsitate, mendacio, simulatione nascuntur, ut generalis inquisitor constitua-
tur non solum contra mendacia & falsitates, quæ in judicijs com-
mittuntur, ut post finita litigia in processibus quærantur, inquiran-
tur, & secundum LL. puniantur; sed etiam in contractibus cum præ-
beant occasionem litibus: & debitores bona alijs obligata rursus
obligant, unde creditores litigare coguntur.

40. Hac generali provisione extinguetur mendacium & calumnia
causidicorum, ne in judicijs reperiantur, sed omnes litigaturientes
Iudicium inquisitoris generalissimi vereantur, qui per omnes liti-
giosos processus & anfractus scripturarum mendacium inquirat, &
durissimo poenæ flagello castiget. Gio. Ant. Palazzo p. 4. del governo
di Stato c. 11. & 13. in fin. che non i litigi si vn scorgendo & ne i processi ordinando
sopro cio vn generale inquisitore.

Hæc de litium remedijs contra falsitatem, mendacium, & si-
mulationem litigaturientium.

CAPVT IX.

De REMEDIIS litium ab ignorantia, paupertate, &
Ebrietate prognatarum.

SVMARIA.

1. Magistratus prudentia litigiosam ignorantiam pellit.
2. Prudentia à IVSTITIA non seiungitur.
3. Prudentia est voluntas regulata, & maturum consilium.
4. Prudentia omnes hominum actus dirigit, ut numen.
5. Prudentia omnium virtutum suprema.
6. Estque bonarum & malarum rerum scientia.
7. Leges sunt opiniones prudentum.
8. Sapientia Dux prudentia lites fugit.
9. Sapientia pellitur, litigium retinetur.
10. Astutus & sapiens quid differant.
11. Ignorantia remedium prudentia & sapientia.
12. Hoc remedium quomodo comparetur.
13. Ignorantia duplex, & utriusque remedium.
14. Superiores ignorantiam inferiorum puniant.
15. Reme-

15. Remedium ignorantiae, ut sint referens & correferens.
16. Decani & Seniores sententias concipiant ex jure.
17. Paupertas ad lites & res novas impellit.
18. Dives litigator pauperi sumptus litigandi subministret.
19. Hoc remedium lites magis auget quàm tollit.
20. Pauperibus non ita favendum ut fiat injustitia.
21. Pauperibus tempus indulgendum ad sortem pinguiorem redeundi.
22. Rescriptum quinquennale, Anstandibriefs pauperibus conceditur.
23. Hoc remedium non fallitis, sed verè pauperibus detur.
24. Advocati pauperibus litigantibus gratis patrocinentur.
25. Fiscus pauperum, der Armen Seckell/ in omnibus judicijs ordinetur.
26. Advocati negantes pauperi patrocinium ab officio removendi.
27. Acta pauperi gratis edantur & paupertatis juramentum.
28. Pauperes temerè litigantes cum Advocatis puniendi.
29. Remedium ebrietatis Lex, & executio eiusdem.
30. Alterum remedium ebrietatis est pœna.
31. Culpa casum precedens est noxia.
32. Ebrietas magna, absq; dolo, penam mitigat.
33. Ratio; quia ebrj ratione carent.
34. Ebriosi delictum non excusatur.
35. Ratio, cur ebriosi teneantur.

INTER remedia abbreviandarum litium ab ignorantia causatarum 1.
 primum & præcipuum est **PRVDENTIA** Magistratus, qui lumine
 legum ignorantiae tenebras dissipet, & lites exinde ortas determi-
 net. Gio. Ant. Palazzo. par. 3. del governo. distato c. 24. & par. 4. c. 13.
 comè i litigi dall' ignoranza cagionati si possono abbreviare. Anton. Zavatarius. de
 prax. Mediolan. n. 5. vbi litium protelationem ex clementia Magistra-
 tus deriuat, qui æquitate tam scriptâ quàm non scriptâ vtendo, erro-
 res & ignorantiam caufidicorum corrigere posset. Boss. in tit. de re-
 med. ex sola clem. prin. nu. 44. Theodoricus Gothus Rom. Rex in
 edicto Anno 497. promulgato articulo 82. spes est certa remedij, inquit,
 voto supplicum ad **PRVDENTIS** remisisse iudicium, vt per ordina-
 tionis beneficium, confusionis abrogetur incertum. Heiminsfeld.
 rom. 3. Const. imp. pag. 54.

Sicut enim iustitia est malitiæ & litium expultrix, ita comitem 2.
 semper habet prudentiam, vt inquit Lancel. Politian. tr. de off. Aduoc.
 cap. 10.

cap. 10. Octau. Mag. tr. de legat. lib. 2. c. 2. Ambros. lib. 1. off. c. 27. ubi dicit iustitiam non posse sine prudentia esse, cum examinare quid iustum, quidue iniustum sit, non mediocris sit prudentiæ. Rutg. Ruland. tr. de commiss. lib. 1. c. 21. n. 6. & 2. ubi veram vocat prudentiam, quæ nunquam à IUSTITIA seiungitur. Dick. in Oecon. tit. de Advoc. folio. 93. Fran. de Longiano. tract. il gentil huomo. par. 1. §. la prudentia è piu digna, demonstrat prudentiam iustitiæ anteponi.

3. Actus Principalis PRUDENTIÆ est rectè præcipere de præcipiendis, consultare, & judicare. Ioh. Bap. Magon. *de rect. patroc. rat. c. 1. nu. 6.* Vnde prudentia pro voluntate regulata & maturo consilio accipitur. *c. statutum §. notar. de rescript. in 6. Decian. c. ne innitaris. 2. lect. n. 6. de constit.*

Quia prudentis proprium est, examinare consilia, & non citò facili credulitate ad falsa prolabi: de dubijs non definias, sed suspensam tene sententiam: si postea te fretum bono consilio, succumbere, & falli contigerit: tunc falleris leuius & prudentius. Damhud. *c. 27. pr. ciuil. n. 20.*

4. Immo maior in rebus humanis non est PRUDENTIA, quæ mater omnium virtutum appellatur. Aristot. *lib. 6. Ethic. c. presentium 1. q. 5.* Barth. Philip. *tr. de cons. disc. 7. de qualis. quas Rex. Salomon. fol. 19.* Dux & Princeps virtutum reliquarum, Anton. Viper. *de reg. instit. cap. 15.* linea quæ ad medium secundum circumstantias omnes humanas actiones dirigit. Casus. *lib. 6. qq. Eth. c. 13.* Piccolom. *grad. 4. Phil. mor. c. 5.* statuere hoc medium, *inquit*, est officium prudentiæ, propterea sine ea, virtus moralis consistere nequit. Poggius *lib. 1. de vita Cyri* dicit, nullum virtutis vsum absque Prudentia utilem esse. Iuvenal. *Sat. 10.* *Nullum numen abest si sit prudentia.* vide Tatium *in imag. Rect. fol. 76.* Cæl. Calcagn. *in oper. fol. 444.* Ru. Ruland. *de Commis. lib. 1. c. 21. n. 2.* Iovian. Pontan. *lib. 2. de pruden. c. 9.*

5. PRUDENTIA est ratio directive actionum in ipsis litigantibus: Marg. Philosoph. *lib. 12. c. 10.* quia virtus humanorum actuum non stat in modico atramento, idest in VERBIS, sed in eo quod maximum est hominis MENTE, cuius custos est prudentia, *Proverb. 19.* Felin. & *ad audien. d. 1. col. 3. de Rescript. Paul. de Cast. con. 380. lib. 1. Barb. in rubr. C. qui admitt. col. 44.*

PRUDENTIA est perfectum bonum mentis humanæ, Sen. *epist. 89.* cui famulatur omne quicquid est: Schonborn. *lib. 2. polit. cap. 32.*

cap. 32. ex Menandro. adeò vt Magisterium omnium virtutum habere tradatur. S. Iustin. *lib. de prudentia. cap. 3.* Socrates nomen prudentiæ & virtutis confundebat; Bion tantum inter alias virtutes prudentiam excellere putabat, quantum aspectus ceteros sensus superat. Laert. *lib. 4.*

Nec immeritò tale encomium meretur Prudentiæ remedium, 6.
quia mens nostra atrâ inscitæ rubigine infecta, & ignorantæ caligine obducta, prudentiæ radijs quasi cotuscat, exuitur ignorationis rubigine, acuiturque ad alia, eodemque splendore afficitur, vt præluceat sibi ad nanciscendum primi opificis similitudinem. Scalig. *exerc. 307. Sect. 3.* Vnde prudentia est rerum bonarum & malarum scientia Tull. *lib. 2. Rhet.* August. *in lib. Senti. q. 83.* definit rerum appetendarum & fugiendarum cognitionem. Scal. *lib. 3. Poët. c. 3.* habitum prævidendi, quo quicquam tempore, quoquo modo agendum sit vel faciendum. Posset dividi in monasticam, Oeconomicam, politicam, regnativam, militarem, litigativam prudentiam, que litium appetendarum & fugiendarum cognitio esset. Vide Marg. Philos. *lib. 12. c. 13. & 2. seqq.* Ioh. Bapt. Magon. *de rect. patr. ratione. c. 1. n. 4.* Nemo enim sine prudentiâ vel sibi rectè consulere vel alijs præclaram operam navare potest. And. Frecc. *de Repub. lib. 1. cap. 9. n. 3.* Nec in genere sine prudentia quid boni præstatur. Dantes *in obs. hist. tit. de liter. fol. 6. 46.* Illa enim viam in omnibus actionibus commonstrat. Paul. *1. Corin. 3.* Petrus della Premaud. *in acad. Gall. c. 5. hoc. tit.* Et omnibus rebus est accommodabilis, Cassiod. *lib. 2. variar. omnium artium magistra. Sap. c. 7.* Rut. Ruland. *d. lib. 1. de Commiss. c. 21. n. 3.* Imo leges nihil aliud quam sententiæ & opi- 7.
niones prudentum quæ docent nos, quomodo debeamus id ipsum facere & sequi. Fur. Ceriol. *de cons. Princip. c. 2. in 4. circumst.* Grimal. *lib. 1. de opt. senat. fol. 26.*

Huic prudentiæ remedio adfinis est sapientia atque Scientia. 8.
Nihil enim, teste Salomone, ad iudicium constituendum magis necessarium, quàm sapientia & cognitio veri. Sapientes verò Sapientem nunquam illum iudicarunt, qui sapienter sed malitiosè prætextu IUSTITIÆ de republ. differere potuit, sed virum bonum, rectè, prudenter, & Constantèr sentientem & facientem. Item Cognitio veri est Dux prudentiæ & humanarum actionum. Piccolom. *grad. 4. Phil. moral. c. 17.* Ambros. *in Epist. ad Simplician.* Sapiens, inquit, non

metu fringitur, non potestate mutatur, non attollitur prosperis, non testibus mergitur, vbi enim sapientia, vbi virtus est, ibi constantia & fortitudo, sapiens ergo idem est animo, non minuitur, non augetur rerum mutationibus, nec vt parvulus fluctuat, vt circumferatur omni vento doctrinæ, sed manet perfectus in Christo, fundatus charitate, radicans fide. Vid. Domin. de Soto *de justit. & jur. lib. 3. q. 2. art. 8.* Ruland. *de commis. lib. 1. c. 22. in pr.* Interim hoc malitioso atque litigioso seculo evenit, quod Ennius olim conquerebatur:

Pellitur è medio SAPIENTIA, vigeritur res.

Lyfander Lacedæmonius cum Demetrijs reviviscit, qui dixit vulpis pellem assuendam vbi leonis corpus non satis tegetet. Fr. Senens. *de instit. Reipub. lib. 6. tit. 5.*

Qualis impostor, malitiosus, vafer, astutus, callidus, multiplex, versipellis, fuisse perhibetur Mercurius, quo non præstantior alter vt ait Poëta:

*Et fraudari homines & fallere numina Divum.
Tales sunt multi, qui apparent fronte politi
Astutam Vapido servantes pectore vulpem.*

Tales in imperio Romano reviviscunt, maximo imperij damno, Magistratus mundani, imprudentes, Leones, Sues, vulpeculas imitantes vt ait Casmannus *de mund. immund. c. 42. pag. 484.*

Leones sive Lupi sunt Tyranni, in quibus regnandi cupiditas, secundum illud Pompeij.

Semper ego cupio præcellere & esse supremus.

Sues potationibus indulgent. Vulpes, qui astuti vulpinâ calliditate & sophisticâ rem agunt.

10. Sed animadvertendum, astutos, qui vel maximè prudentes videbantur, quandoque rursus valde deceptos fuisse, quod Cermani exprimunt vulpinari cum vulpe, Schalsch mit Schalschen fangen / Einen Fuchs an den andern setzen. Ovid. *1. de art. amandi.*

*Fallite fallentes, ex magna parte profanum
Sunt genus, in laqueos quos posuere cadunt.*

Sapiens interea nunquam inanis, sed semper habet in se animum prudentiæ, qui possit dicere: IUSTITIAM induebam, vestiebam iudicium, c. *Sapien. dist. 2.* Adam. Keller. *lib. 1. de off. jur. polit. c. 22.*

Hoc

Hoc prudentiæ, sapientiæ atque scientiæ remedio ignorantia, **IL**
litium genetrix, facile dissipari potest, & rationes eiusdem præcipuæ
sunt, quod in magistratu & colligantibus prudentia requiratur: 1.
quia Litigium est actus gravis qui sine prudentia non potest expediri.
2. Ne Magistratus noceat alieni collitigantium. Sapiens enim est qui
non nocet. *gl. ad stylum curia par. 2. de inquisit. Ruland. de commis. lib.*
1. c. 21. nu. 4.

3. Prudentia versatur in ijs rebus quæ in deliberationem cadunt.
Octav. Magn. *tr. de legat. lib. 2. c. 2.* At quid magis in deliberationem
cadit, aut cadere debet, quàm lites hominum mortalium immorta-
les? Summa igitur prudentia, discretio, ingenium, iudicium, in liti-
bus terminandis requiritur, quod non est, ubi prudentia non est.
Dom. Geminian. *Con. 53. n. 11.* Quia prudentia intimos Collitiga-
torum sensus indagat. Octavian. *d. lib. 2. de legat. cap. 3. fol. 60. lov.*
Pontan. *lib. 4. c. 12.* Decian. *in apolog. cont. Alciat. c. 11. n. 11.*

Denique Magistratui & collitigantibus summo evitandum
studio, ne quid falsi, vel ex amore, vel proprio commodo contra
VERITATEM statuunt, quod solâ **PRUDENTIA** evitari potest.
Octau. *lib. 2. c. 2. Rul. de commis. lib. 1. c. 21. n. 8.*

Hoc litium & ignorantia pellendæ remedium generale devotâ **12**
numinis divini invocatione comparari, *Eccles. cap. 11. vers. 15. Iacob*
cap. 1. D. Hier. super prou. Salom. c. 2. & Ratione perfectâ juuari potest.
Decian. *in apolog. cont. Alciat. c. 11. n. 3.* Sicut humanarum actionum
est magistra & Domina, ita illustrissimis ex Principijs est deducta,
Piccolom. *grad. 5. Phil. mor. c. 35.* Experientia scil. & Vsu rerum, qui
prudentiæ mater dicitur. Hier. Cagnol. *in proëm fftrm. n. 126.* Soler-
tia investigat media & invenit: *σύνεσις* apprehendit & iudicat, Ex his
consultatio recta constituitur, ex qua prodit *γνώμη*, Sententia nempe
recta lites prudenter terminatura. Vnde sapiens præterita recolat,
præsentia regat, futura cernat, & finem omnium rerum respiciat,
quod si fecerit, prudens habebitur. Senec. *lib. 4. de virt.* Arist. *lib. 1.*
mag. moral. cap. 8. Paul. Paruta. *de perfect. vitæ pol. lib. 2. fol. 200.*
Ruland. *de commiss. lib. 1. cap. 21. n. 76.* Terent. Ist hoc est sapere, non
quod ante pedes modò est, videri, sed etiam illa quæ futura sunt
prospicere.

*Nempe bonum quodcunque aliud sapientia vincit,
Hoc homini nequeunt Divi dare munere maius,*

*Demum uno minor est sapiens Ioue quattuor autem
 Ipsi conveniunt: quoniam bene consulit, atque
 Iudicat errore amoto rectéque gubernat,
 Et contemplari divina humanaque ad ipsum
 Pertinet, extremum hoc dixi, maxima res est:
 Nemo tamen sapiens fiet prius expulerit quam
 A sese omne nefas, purgatus crimine ab omni
 Quippe habitare negat, fœdum sapientia pectus
 Impurasque odit, cum sit purissima, LIT ES.*

Nemo etiam fiet sapiens nisi sit prius idem

Prudens multarumq; peritus doctrinarū. Vt ex Poëta refert

13. Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. c. 21.*

Ignorantia est duplex facti & rationum. Facti alieni ignorantia præsumitur. *l. 5. C. qui mil. poss. vel non l. quod. vulg. pro empt. Gail. 1. de P. P. c. 10. n. 9. & lib. 2. obs. 84. n. 8.* qui enim in jus & litem succedit altetius justam ignorantia causam habere censetur. *c. cum quis. de R. I. in 6. las. ad l. admon. lect. 2. n. 18. jurej. Tiraq. de ut. retract. p. 1. §. 2. gl. 1. n. 17. Pruckman. con. 19. n. 139. vol. 2.* Facti proprii ignorantia evenit aut propter antiquitatem, aut hominum mortem, aut distantiam absentium. Vbi remedium speciale duplex: aut tantum temporis indulgendum, ut possint recordari, & sese informare, aut litigij progressus continuandus, donec ad veritatem perveniatur, quâ cognitâ aut Litigatores cedant, aut poenæ subijciantur, quæ comminatur illis, qui mendacio lites excitant. Gio. Ant. Palazzo. *par. 4. del governo di stato cap. 13.*

Ignorantia rationum, si litigia protelet, facile abbreviari possunt, modò casus scribatur propriâ litigatorum manu, quem iudices consignare, & absque processu ex libris LL. determinare possunt. Palazz. *d. par. 4. c. 14. cosi evitano la molestia publica de i litigi, decidendo gli avvenimenti dubbiosi senza processo, essendo bastevole la semplice narrazione delle parti.*

14. Tertium ignorantia remedium, quum iudices inferiores vix malè judicare & Advocati collitigaturis consulere possint, quin aut in factò, aut in jure errent, supremi Iudices suo fungantur officio, nec parcant ijs, qui crassâ ignorantia in jure offenderint, ut qui negliger in spectis litibus in factò fuerint lapsi. Equidem si ciusmodi iudicibus & advocatis tales censores, & errorum castigatores obtigerint,

ant, haud dubito optimum litium abbreviandarum remedium fore. *Antimach. lib. 3. comment. theor. 35.*

Nec ignorantia tot lites generare posset, si vtilissima quæque axiomata & decisiones quæ quotidie in vsum veniunt, & æquitate nituntur, à cætera glossographorum farragine secerhentur. Non manca intelligo præjudicia, quæ hoc vltimo seculo fictitijs nominibus vbertim prodeunt. sed authentica, legalia, facti specie munita. Aliàs error & per consequens litigium facile enascitur, leuissimæque circumstantia integrum litis statum mutare potest. *Dec. con. 499. n. 6. Boer. dec. 44. n. 6. par. 1.*

Vltimum ignorantia remedium ne acta litigiosa collegialiter, 15. aut priuatim, obiter, superficialiter, legantur, sed vt referens & conferens in omnibus benè constitutis iudicijs, scabinatibus & iudicis facultatibus ordinentur, qui relationes litium in scriptis secundum folia actorum concipiant, & examinent 1. Processum atque actionem litigatoris 2. Exceptionem collitigatoris. 3. Probationem vtriusque. 4. an actio elisa per Exceptiones. Denique vter foveat meliorem. *Casp. Gul. Scipio lib. 1. dec. rota. Spir. 129. Keller. lib. 2. de offic. jur. pol. c. 27. Til. de Benign. in aposp. p. 2. n. 1. 2. 3.* Eiusmodi relationes in scriptis factæ actis judicialibus coniungantur & transmittantur à facultatibus iudicis, vt cognoscatur an diligenter litigium ponderaverint & sententiam dixerint. *Auct. disc. Dom. Justitienwerck pag. 55.* vbi monet, Magistratui loci indicandum, si facultates aut Scabinatus negligenter acta legissent, & occasionem litibus dedissent. Rationes quidem decidendi litigantes interdum exigunt à facultati- 16. bus, sed orationes inuenies, & ampullas altivolarum disputationum, quas junior quidam consarcinavit, & totis foliis Dd. cohortes conflavit, quod summo labore periculoque coniunctum saniores omnes conqueruntur, miseri litigatores miserrimè deplorant. *Alban. con. 2. Fr. de Argen. con. mat. 22. n. 1. Ferret. con. 18. Sich. con. feud. 7. n. 1.* Idcirco Decani, & Seniores cautius agant, decisiones brevibus & nervosis fundamentis stabiliant, ne vllum litigandi occasionem litigantibus miseri suppeditent, ignoratione statutorum provincialium, omissione necessariorum, dubietate sententiarum, aut alijs.

Hæc de Remedijs litium ab Ignorantiâ causatarum.

17.

Mendacium est duplex, malitiosum, & necessarium, vbi litiga-

Ccc. iij.

tor

- tor paupertate adductus negat & alterat factum, vt retardando litem se quid interea acquisitum speret, quod creditoribus satisfaciat. *Giov. Ant. Palaz. part. 4. del governo di Stato. c. 12. del distruggimento de i litigi cagionati della povertà.* Sicut enim paupertas ad res novas molien- das, ita & lites tentandas impellit. *Antimach. lib. 3. com. de polit. theor. 32.* Vnde Plato: pellendæ ex civitate divitiæ: pellenda etiam pauper- tas. Illæ enim delitias, otium & ambitionem adferunt: hæc autem lites, seditionem, & turpem quæstum. *Keller. lib. 1. de off. jurid. pol. c. 16. adde Machiav. lib. 1. comm. c. 12. lib. 2. c. 7. & lib. 3. c. 16. & 25.*
18. Remedium, quod si dives cū paupere litiget, pauperi dives expen- sas ad litigandum subministrare tenetur, si pauper pro se iustitiæ præ- sumptionē habeat. *Neviz. in Syl. nupt. rit. quomodo iudicandū pro com. opin. n. 32. Ioan. Lup. ff. de donat. int. vir. & vxor char. § 1. col. 1. n. 8. & 20. Ioh. Bapt. Magon. de rect. patroc. rat. c. 59. n. 5. Pa. de Put. de Synd. verb. expen. Coler. de proc. execut. par. 1. c. 2. n. 95.* Ratio, quia debiliori- bus favendum, vt ait *Isocr. in orat. Paneg. 6. incip. illos. Magon. d. c. 59. n. 6. adde l. 2. C. de Carb. ed.* Sed hoc Remedium lites potius fove- ret quàm removeret, & pauperes ad litigaturiendum alliceret. Ideo- que se non vidisse servari ait *Boer. dec. 103. n. 4. Ang. in l. si procurato- rem. §. si ignoranter. ff. mand. per text. ibid. & l. imperatores. 17. de tut. & rat. dist. vbi ICtus pupillo, petenti expensas litis à tutoribus, re- spondet Impp. rescripsisse: Non habet rationem postulatio tua, vo- lentis in sumptum litis tibi pecuniam subministrari.* Vnde *Bl. no- tat, quod nemo teneatur adversario suo contra seipsum suppeditare sumptus litis. Aret. in c. si qui test. de testib. Matth. de Affl. lib. 1. const. Neap. rub. 33. n. 7. H. Pistor. lib. 1. quæst. 20. n. 2. Rebuff. tit. de Inquis.*
- 20 *art. 9. n. 3. Ruland. de Commiss. p. 1. lib. 6. cap. 13. n. 2.* Neque ratio istius Remedij *ναλὰ πτωχόν* tenet, quia pauperibus non ita favendum, vt cæteris fiat iniustitia. *c. ex tenore. de for. comp. l. fin. §. sed si quis. C. com. de legat. Dec. in c. 1. col. fin. de constit. & c. presentia. col. 35. de prob. quem sequitur. Neviz. in Syl. nupt. rit. quem. judic. n. 28. & allegat illud Deuter. 23. pauperis non misereberis in iudicio, h. e. de eo qui inju- stam litem fovet. Magon. de rect. patroc. rat. c. 59. n. 16.*

Quod si iustam litem foveat, deferendus non est, sed omnibus medijs atque remedijs iuvandus, ne afflicto maior detur afflictio. *Cassiodor. dec. 6. n. 3. Iuven. Sat. 3.*

*Nil habet infelix paupertas durius in se
Quam quod ridiculos homines facit.*

Huic litium necessitati & paupertati melius Remedium adhibetur, Benignitas sc. legum, ut pauperi debitori dilationes, & tempus indulgerentur, quò liquidum ab illiquido separari, & interim ad pinguiorem fortunam reverti posset debitor infelix, cum tantum temporis aliàs calumnioso litigio insumeretur. Giov. Ant. Palazzo. *p. 4. del. governo di stato. c. 12. ella si puo & si dec dalla benignita della logge medicare in modo, che non sia alla Repub. nociua.* Ita David beatum vocat *Psal. 40.* qui intelligit super egenum & pauperem. *Exod. 23. vers. 6.* non pervertes iudicium pauperis tui in lite ejus. Ita canonicâ æquitate subveniendum est pauperi siue bono siue malo. *c. quiescamus. 42. dist. Iohan. Andr. in c. que in ecc. de constit. Felin. in c. si qui testium. de testib.* Ita leges multa pauperibus privilegia concesserunt, quæ profunt. Sed ab hoc prodesse libera nos Domine inquit Cynus.

Inter alia privilegia atque Remedia est rescriptum moratorium 22.
siue quinquennale, quod affine est superiori, Germ. Anstandebrief
oder quinquennell/ quibus muniri solent debitores, ne intra quinquen-
nium quid ab ipsis petatur, aut lis moveatur. *l. universa. C. de prec. Imp. off. l. fin. ibi: quinquennale sparium. C. qui bon. ced. poss. Cujac. lib. 2. obs. c. 10. Menoch. de aa. jj. qq. cas. 203. n. 14. Pet. Rebuff. ad const. Reg. rom. 2. sub. rub. de lit. dilat. Ant. Tessau. dec. 186. Knich. in com. jur. Sax. c. 5. §. de indu. mor. Saxones vocant Enfern werden. Konig. in proc. cap. 2. in add. nu. 33.* Hoc verò Remedium non litigiosis fallitis & 23.
voluntarijs debitoribus, sed illis qui fortunæ asperitate & injuria ex
accidenti, non supinâ negligentia pauperes redditi sunt, & à Iustin.
Nov. 4. & 135. infelices debitores nominantur, concedi debet. Alex.
in l. 1. n. 43. si cert. pet. Boer. dec. 349. Strach. tr. de decoct. p. 6. n. 20. Carol. V. an. 1541. 18. Nov. in der Polichordnung. an. 77. tit. 23. Peck. tr. de ju. sist. cap. 4. nu. 2. Hering. de fidej. cap. 5. nu. 107. allegans Cothm. resp. 19. Hotom. ill. qq. 26. Morl. in emp. jur. p. 1. tit. 8. q. 1. n. 18. vbi negat ultra quinquennium hanc dilationem extendi. Ioh. Bapt. Bovi. de stat. illat. gl. 19. n. 128. licet Alex. con. 216. lib. 2. & Natra. con. 591. n. 2. 3. 4. 5. lib. 3. ad decennium abripiant. Sed illud quinquennij iustitium
litium cavendarum ergò posset indulgeri, cum ex parte creditoris
cui non magnum esset damnum, arg. *l. si debitori. de judic. tùm debi-*
toris,

toris, qui satis longum solvendi spacium, nec occasionem litigandi haberet. *arg. l. 1. §. quod dicitur. vbi Zas. de separa. l. contra juris. de pact. §. tempo. Inst. de except. Hering. d. c. 5. n. 137. & seqq.*

24. Alterum litigiosæ paupertatis Remedium, vt Advocati, procuratores, Notarij, litigiosis pauperibus gratis inserviant & patrocinentur. *gl. in §. sit tibi. Auth. de mand. princ. v. gratis. las. in §. tripli. n. 55. Inst. de act. Bl. in l. si furiosi. C. de nupt. Rol. à Valle. con. 87. n. 25. lib. 2. Viv. dec. 159. n. 2. Melan. ad proc. Cam. Noe. Meur. fol. 57. par. 1. Tiraq. de nobil. c. 29. n. 37. Caccialup. de Adv. q. 3. Ruland. de Comm. lib. 6. c. 13. n. 7. Ioh. Pet. Ala. de adv. Christ. p. 1. q. 9. Magon. de rect. patroc. rat. cap. 10. n. 1. & 13. Pet. de Gerard. sing. 73. nu. 4. vbi patrocinantem monet ne quid paupertatis causâ pro patrocinio capiat sub con-*
25. scientiæ poena per *l. tam dementis. in f. cum gl. C. de episc. aud.* Sed vbi nostratium conscientia? reticentia. In Italiæ civitatibus annuatim duo advocati constituuntur, qui pauperum lites gratis movent atq; foveant. *Vestr. lib. 2. introd. in aul. Rom. act. cap. 7. Tholos. lib. 49. syntagm. c. 6. n. 11. de Gallia.* In Germania Spiræ Fiscus pauperum habetur vulgò der Armen Secfell/ in quem poenæ procuratorum propter excessus aut defectus mittuntur, & erogantur in causis litigantium pauperculorum, donec vel ad pinguorem fortunam redeant, vel litem vincant: quo casu Fiscalis pecuniam in litem erogatam repetit. Vtinam ejusmodi fiscus in omnibus judicijs ordinaretur, secundum ea quæ tradit *Rutg. Ruland. p. 1. de commiss. lib. 6. c. 13. n. 4. Matth. de Afflict. lib. 1. Const. Neap. rubr. 33. n. 7. H. Pistor. lib. 1. q. 20. n. ult. vbi dicit, judicem pauperi litiganti sumptus suppeditare debere.*
26. Quod si Advocati, procuratores, Notarij gratis pauperibus litigaturi-entibus patrocinari nollent, ab officio removeri possunt. *Menoch. de arbit. jud. quest. cas. 369. n. 3. & 4. cen. 4. lib. 2. Ioh. Bapt. Magon. de rect. patroc. rat. c. 10. n. 3.* Nec omninò cogitent se perdere operas in litigium insumptas aut insumendas, vt in *Auth. de mand. princ. §. si tibi. Decian. in apol. cont. Alicat. c. ult. n. 161. Casp. Baët. tr. de deb. in op. c. 12. n. 15.* Sed præmium à Deo omnium remuneratore expectent. *Esai. 49. vers. 14. Rul. d. lib. 6. c. 13. n. 15. Bl. in l. si furiosi. v. nota. C. de*
27. *nup. qui putat ex publico salarium deberi pro lite pauperum. Felin. in c. ex lit. de off. jud. Magon. d. cap. 10. nu. 15.* Hujusmodi litigiosæ paupertatis Remedium est, vt acta pauperi gratis edantur. *Gail. lib. 1. obs. 43. n. 15. Corn. Beninc. de priv. paup. q. 7. n. 14. Royz. dec. Litva. 4.*

nu. 294. Pruckman. *con. 16. n. 19. arg. d. §. sit. tibi. verb. gratis. Auth. de mand. princ.* Hæc Remedia non cuivis competunt, neque indistinctim: sed paupertas per allegantem litigatorem probanda venit iuramento paupertatis. *c. statutum §. insuper. de Rescrip. in 6. Ord. Cam. par. 1. tit. 19. Gail. 1. obs. 43. n. 18. Menoch. 6. pras. 25. n. 16. Fulv. Pacian. 11. de probat. lib. 1. c. 36. nu. 37. Affl. dec. 372. Gylm. tom. 1. sup. Can. p. 7. tit. 7.* Denique pauperes temerè litigantes mulctandi sunt carcere, 28. & alijs pœnis. *Reig. in thes. jur. lit. l. n. 164. ex Ord. Cam. p. 1. tit. 41. §. ult. per reg.* qui non habet in ære, luat in corpore. Neque solum pauperes litigiosi sed & Advocati atque procuratores puniendi, qui videntes in lite pauperiorum veritatis vim, divitem litigio labefactare sperant, & cum parte de 3. 4. & dimidia litis parte paciscuntur: ob quod pactum ardentius in eam litem incumbunt, & mille technas construunt, quibus collitigatorem aut opprimant, aut ob causæ diffidentiam ad compositionem adigant, scientes ex lite semper emerfurum aliquid, quodq; crassi divites agitati quid exsudare; pauperes verò prorsus exsiccati nihil succi evaporare poterunt: si litem contra divitem evincant, res omnis est in vado: si perdant nihil perdunt, pauper litigiosus tantum corporaliter puniendus venit. *Damhoud. in pr. rer. civ. loh. Bapt. Magon. de rect. patroc. rat. p. 2. cap. 61. num. 4.*

Hæc de Remedijs litium quæ à paupertate dimanant.

Remedium contra lites ab ebrietate prognatas est duplex. 1. 29. Lex & sanctio generalis, quâ ebrietas litium mater severè prohibeatur, vti scelus. 2. Poena & executio eiusdem severior statuatur. Prius Remedium probatur cum severissimo Dei mandato. *Tob. 4. vers. 29. & 30. 1. Cor. 6. Eai. 5. Prov. 23. Ephes. 5. Abac. 2. Rul. de Commiss. lib. 1. cap. 23. n. 2.* tum constitutionibus Imperij, quibus immoderata adbibendi consuetudo reprobatur, *in Comit. Aug. an. 1500. 1530. 1548. sub. tit. de compotat.* Rom Zutrincen/ Sic Athenienses Oenopotas habuerunt, qui quod quisque biberet in convivij observabant, Athen. lib. 10. cap. 7. & contra ebrios actionem instituebant. Maximilianus edicto cavet, ut ebrij cum ignominia ab Imperij officijs excluderentur. Mahomethes in Alcorano vsum vini prohibuit. Basilides magnus Dux Moschoviæ, qui publicè ebrij conspiciebantur in carceres impegit, nec inde deprompsit, nisi triduo ante Pascha. *Arnis.*

par. 1. doct. pol. c. 16. Sed veluti lex nova usu non recepta viribus caret, & desuetudine tollitur. *l. de quibus. de ll. Auth. quib. mod. nat. eff. legit. §. quoniam. in f. Alex. con. 132. n. 4. vol. 1.* ita quoque leges Imperij contrario usu quasi abrogatae sunt, idque pessimo exemplo, & quadam turpitudinis infamiâ, ut inquit Gail. 2. *obs. 110. n. 25.*

Renovandæ igitur, atque severius sanciendæ sub poena exstimationis, Das es cyn Schelmstuck sey/ non quævis levis ebrietas, sed ebriositas Vertrunckenhait/gewonheit voll zu sein vnd Zancfen/distinguen- te ita Gail. 2. *obs. 110. n. 27.* Ratio : quia illa est peccatum veniale; hæc mortale. *c. unum. §. criminis. dist. 25. ubi gl. verb. ebrietas. Rip. in l. fin. n. 79. Wes. in par. ad l. Corn. de sic. n. 24.*

30. Alterum litigiosæ ebrietatis remedium, ut ebrietas severius puniatur, & executioni mandetur. Ratio 1. quia delinquentes puniendi. At ebrius litigiosus delinquit. Ergo. *l. milites. 12. de custod. reor. l. 11. §. delinq. de pæn. Clar. 5. sent. §. fin. q. 60. n. 7. Vasq. lib. 2. cont. illustr. c. 96. n. 31.* Imò ebrius dupliciter peccat. 1. propter ebrietatem. 2. delictum & litem motam, uti Carolus V. in provincijs hereditarijs constituit, ut nimiam homicidiorum committendorum ex ebrietate frequentiam compesceret, & ad hoc malum aditum facilem præcluderet, ebrios litigiosos tam ebrietatis, quàm homicidij ordinarias poenas sufferre, in edicto anno 31. promulgato, & ita se vidisse observari ait Wessenb. *in par. ad l. Corn. de Sicar. n. 24.*

31. 2. Culpa ad casum ordinata est noxia. Eclm. *in c. cum inter. n. 9. de except. Rol. cons. 81. n. 53. vol. 1.* At in ebrio litigioso culpa præcessit casum, & dedit operam rei illicitæ. Ergo ebrietas non excusat, sed accusat litem motam ratione iniuriarum, aut homicidij. *c. vn. de commod. c. 2. depos. l. qui occidit. §. hoc quoque. ad l. Aquil. l. quoniam. C. ad l. Iul. de vi publ. ibi : causam malorum præbuit.*

32. Quod si magna fuerit ebrietas, nec eandem prius dolosè captavit ebrius, lites excitavit, aut homicidium commisit, ordinariâ poenâ non puniri aiunt Damhoud. *in pr. crim. c. 84. n. 15. Covar. ad elem. si furio. p. 3. rel. §. 5. n. 3. Guil. Onciar. lib. qq. jur. phil. 37. num. 8. Tiraq. de pæn. c. 6. Menoch. lib. 2. cen. 4. cas. 326. Gregor. lib. 29. Syntagm. jur. c. 3. n. 4. Clau. Battand. reg. 116. Borch. de pact. c. 3. n. 15. latè Val. Voltz. in com. ad l. Corn. de Sicar. c. 6. à n. 1. ad num. 45. Schrad. de feud. p. 9. num. 93. Bocer. clas. 3. disp. 1. 6. 4. Petre. concl. crim. 148. lit. d.*

33. Ratio, quia in ebrijs nulla ratio, nec vllum vitæ gerendæ rectum consilium,

consilium, nec vlla artium, gestorum, lectionum memoria; vnde & sibi & vmbrae suae litis vmbra, proximo litem indefensam movent: imò ebrij vitam edormire dicuntur. *c. à crapula. de vit. & hon. cler.* Vnde ebrietas & animum & corpus corrumpit, ingenium confundit, mentis statum evertit, memoriam tollit. *vinolentum. 35. dist.* Heresb. *de edu. princ. c. 18.* Boet. *lib. de Schol. discipl.* Isidor. *lib. 1 de sum. bono.* Conrad. *Wid. con. matr. 6.* Beust. *de Spons. cap. 11.* Georg. Gratarol. *tr. de memor. c. 2.* Fr. Patrit. *lib. 6. de Reg. instit. c. 26.* Ben. Curr. *in ann. sup. ar. amor. l. 19. arc. §. or. disort. il fol. 188.* Ergò putant se ebriosi litigatores excusari? Minimè, quia peccatum propter 34. peccatum non excusatur. *l. nunquam. de prin. del. 2.* Vt ratio hominis ligatur per ebrietatem; ita & per concupiscentiam. At lites ex concupiscentia natae puniuntur. Ergò & illae quae ex ebrietate veniunt: neque debet rei illicitae vacantem sua excusare improbitas. *l. 203. de R. I. l. 15. si quis om. ca. test.* Treutl. *p. 1. disp. 6. §. 5.* Itatamen, vt ebriosus & semper litigiosus ordinarie; leviter ebrius ex casu & ignorance Vom trunef begangen / mitius puniatur. Ratio huius, quia comparatur furioso & mortuo. *c. venter. dist. 35.* Dd. *in l. vt vim. de I. & I. Menoch de aa. ij. qq. ca. 326.* Ole 4. Scortatio & vinum auferunt cor. Item abest dolus & voluntas peccandi. Dd. *in c. 2. de malef.* Ra- 35. tio prioris, quia consuevit esse rixosus, & excitare turbas atque lites, quod cum sciat se ebrium tali vitio laborare, ebrietas censetur destinata ad casum, & proinde delictum litigiosum non excusat, sed aggravat. Blanc. *in tr. crim. §. ebrius.* Nell. *in tr. ad def. c. 1. n. 44.* Ang. *in ar. malef. verb. scientia n. 17.* Bl. *in l. 1. n. 40. C. unde vi.* Treutl. *p. 2. disp. 30. §. 6.* vbi distinguit, vt in levioribus iniuriolis atque litibus excusetur, maximè si post edormitam crapulam poenituerit; sed in atrocioribus omninò teneatur. *l. vn. C. si quis imp. maled. l. 12. de cust. reor. d. 11. §. 2. de poen. l. 23. §. 9 ad l. Aquil.* Wesemb. *par. de iniur. n. 4.*

Hæc de remedijs litium quæ nascuntur ab ebrietate,
maximo Germaniæ incommodo
& vituperio.

CAPVT X.

DE REMEDIIS LITIVM, QVAS
MULTITVDO, NEGLIGENTIA,

avaritia & imperitia: tam Iudicum, quam
officialium caufatur.

SUMMARI A.

1. Iudicis officium in minuendis litibus consistit.
2. Litigatores metu amittendarum litium coërceantur.
3. Iudex secundum Leges, & consuetudines iudicet.
4. Iudex imperator iudicij, iudicatur, à DEO.
5. Principis praesentia litium expediendarum Remedium.
6. Obiectio contra hoc Remedium, & refutatio iusdem.
7. Princeps ad sopiendas lites consiliarijs utitur.
8. Error iudicum, quod misereantur Litigatorum, corrigendus.
9. Princeps premijs, & pœnis iustitiam administrat.
10. Pauci iudices, & probi in inferioribus iudicijs eligantur.
11. In superioribus plures iudices, pro litium pluralitate.
12. Iudex non quis, sed qualis sit, attendendum.
13. Illiteratus & imperitus iudex ab officio removeatur.
14. Iudex practicus, honestus, & exemplaris esto.
15. Plura iudicis Requisita recensentur.
16. Iudicandi officium magis onus, quam HONOS.
17. Litigantium querela se malos habuisse iudices.
18. Nundinatio officiorum judicialium prohibeatur.
19. Ambitus quàm crimen, quàm crimine alienus.
20. Iusiurandum & cautio à iudicibus praestetur.
21. Pœna iudicis injustè iudicantis est multiplex.
22. Avaritia iudicum mulctis, taxatione, & pœnis restringenda.
23. Esculenta, & poculenta quatenus sint litium calcar.
24. Lex MVNERALIS in forum revocanda.
25. Iudices negligentes removeantur ab officio.
26. Remedia contra iudices officio abutentes varia sunt.
27. Sententia injusta casui fortuito assimilatur.
28. Iudex processum dirigat, & libellum ineptum dentibus laceret.
29. Ipsamet

29. Ipsemet judex intersit Examini testium.
30. Testium receptio per judices multis in locis usitata.
31. Magistratus ad litium probationes ordinentur.
32. Officiales nihil accipiant à litigantibus ultra salarium.
33. Officiales caveant de benè administrando.
34. Iudices & officiales in unâ curiâ cohabitent.
35. Iudicum & officialium auctoritas à superiori defendatur.
36. Causa operatur, qui scribas in ordinem redigat.

SICUT VNO Collyrio omnium oculis mederi; ita vno remedio ^{1.} lites omnes abbreviari posse nonnulli opinantur, officio scilicet Iudicis nobili, provido, diligenti, quod in diminuendis, finiendisq; litibus versatur. *L. quidem 21. de rebus Creditis. L. 2. pr. de aq. plu. arcend. L. aquis. de usu fructu c. finem litibus. de contum. Mar. Vranus. tom. 1. consil. 17. n. 17.* Et præcipuum integerrimi Iudicis munus est fomenta atque occasiones litis tollere. *L. proper. C. de jud. L. litibus. C. de agr. & cens. lib. 11. Reg. Sixt. vol. 2. Cons. Acad. Marp. 21. n. 119.*

Hoc equidem remedium omnium esse potissimum concedi- ^{2.} mus, sed vnum minimè sufficere credimus. Quamvis enim Iudices exactissimum litigandi modum præscribant, quem si exactè litigatorum procuratores tenerent, nihil planè esset, quod desiderari possit; ipsa tamen rerum experimenta docuerunt, maiorem esse litigatorum malitiam, imò insaniam, quàm ut prudenter hucusq; sanctèq; constitutis coërceri potuerit. Ideoq; strictioribus vinculis indiget; ut qui nec propriam verentur conscientiam, nec Imperium iudicis reverentur, saltem litium, quas tantopere amant, amittendarum metu constringantur; ne recusent durioribus in posterum legibus litigare, si lubricum & incertum litis voto Concordiæ an teponant, ut inquit Antonius. Faber. *lib. 9. Cod. For. tit. 22.* Quod si fecerint, ^{3.} judex commodius lites dirimere nequit, quam si iudicet, uti legibus, constitutionibus, consuetudine legitima & statutis est proditum. *§. 1. Instit. de offic. Iudic. ubi Dd. Auth. jubemus. C. de Iudic. L. unius 18. de qq. Novell. 82. c. 13. L. 40. §. 1. & L. 79. de Iud. Gail. 1. observ. 36. n. 12.* Ne his deficientibus à communi opinione in litibus terminandis recedat. *Iason. in auth. noviss. n. 22. C. de inofficioso testam. Neviz. in Syl. nup. lib. 5. n. 1. Lanc. Contra. de off. prat. rub. de sent. n. 21. Toming. dec. 23. n. 15. Hart. Ristor. lib. 2. q. 5. n. 13. Capifer. tr. de num. test. p. 1. c. 16.*

n. 54. Knich. *ad privil. Sax. fol. 18. Pruckm. con. 49. nu. 161. Ant. Mar. Coratius. lib. 2. com opin. tit. 8. imp. 2. n. 16. vbi vel sexcentos allegavit. Cothm. resp. 1. n. 545. per L. 1. ibi crebrior. de officio quest. L. pro hered. 4. §. Papin. de acquir. hered.* Sed cum nostri non sit institutum officium iudicis quod latissimum est, Latius describere: Remedia saltem considerabimus; inter quæ n. est generale, & venerabile; Quod illâ ipsâ horâ, qua iudex iudicat de alijs, ipsemet à Deo iudicatur. *gl. Land Reche tit. 3. art. 30. arg. L. nem non novam §. Sic n. C. de Iudic. c. quicumq. 11. q. 3. Heyg. p. 1. q. 10. n. 38.* Reliqua aut sunt circa personas aut officium iudicum. Quoad personas, IUDEX est potissima pars, Dux & Imperator iudicij. *Schrad. part. 10. de F. in pream. n. 2. Vant. de null. ex def. iurisd. n. 2. Reyg. disp. 1. proc. jud. th. 17. Bald. in rubr. si à non comp. jud. n. 4. Pacian. de probat. c. 44. n. 2. p. 2. Ruland. de Commis. lib. 2. c. 2. nu. 1.* Estque duplex Superior & inferior. Hic Magnus Pegelius. *in thes. rer. sel. pag. 7.* magnum promittit remedium, & iudices imaginativos describit, qui IUSTA seu æqua agere & possint & velint, nec aliter possint, etsi vellent, neque sint Partiarij aut lucrosi.

5. Sed hoc omisso in Superiori iudice saluberrimum litium abbreviandarum remedium est, si Rex, Princeps, Magistratus non solum præsent, sed etiam intersint iudicijs, quibus Subditorum lites ventilantur. Sicut Augustus qui non modo civilibus, sed etiam capitalibus causis assidue iudicandis operam dabat. Severus non minus in civilibus negotijs, quam pueris erudiendis diligens fuit. *Sueton. in Caesar. c. 43. in August. c. 33. in Claudio 15. in Galba c. 7. 8. 9. in Domitiano. cap. 8.* Lotharius I. constituit Anno 825. vt omnes IUDICES in præsentiam suam venirent. *Heiminsfel. tom. 1. constit. Imper. pag. 14.* Traianus, Adrianus, Antonius, Alexander & permulti alij Romani Principes sedere ipsi iudices, & litigantes attentè audire non erubuerunt. *Antimach. lib. 3. Comm. theor. 35.* Maximilianus Anno 1502. mense Septembri Augustæ Vindelicorum bis Iudicio Cameræ interfuit, & libellos supplices subscripsit.

Hoc est letronis remedium, vt quæ Regis & Principis cognitione dignæ videantur lites gravissimæ, ipsi sibi iudicandas cum Moyse relervent: cœtera minorum gentium litigia Magistratibus permittant. Idem Romuli institutum Remedium fuisse & ordinationem testatur *Halicar. lib. 2. c. 5.*

Imperatores Germaniæ seculi prioris idem observarunt, qui in
Roncalijs

Roncalijs jus dicere, & lites subditorum conventu solenniter indicto terminare solebant. Vrsp. *Gunth. lib. 2. Gotlof. ad Auth. habita. C. ne Filius pro Patre.* Carolus Magnus introduci ad se litigatores, & iusta sua exponere jubebat: atque vbi attentè eos audierat, litem si poterat, amico & placido arbitrio componebat: sin minus sententiam ex æquo & bono pronunciabat. *Antimach. lib. 3. Comm. theor. 35. ex Annalibus Anno 809. & 814.* Ludovicus Pius & Lotharius in omni hebdomada vnum diem ad lites audiendas & judicandas sedere voluerunt, vt ex Capitulari constat Anno 826. art. 83. de audientia Regis, & Anno 832. *cap. 28. Heiminsfeld. tom. 3. concl. 117. pag. 268.* Philippus Augustus, Carolus Sapiens 7. & 8. Ludov. 12. Galliarum Reges, Subditorum litibus audientiam ordinariam præbuerunt. *Antimachia. d. lib. 3. Comm. theor. 35.* Primis potissimum seculis Principes & Reges belli Duces, litium iudices, & Deorum Sacerdotes fuerunt vt ex Num. Pomp. notat Hier. Eluerus. *in del. Apod. Epist. 15. Idè singulis triennijs in Regno Daniae fieri ait Kirchn. in Rep. disp. 11. th. 1.* Bodin. 4. *de Repub. c. 6. & Henric. Stephani. in Musa. Princ. carm. 6. 19. & 20.* existimarunt non vtile videri remedium, Principem per se ius dicere, & lites finire. Quod consilium olim Augustus quidem audiit, sed non secutus, quo minus in læticia ius diceret. *Cassiod. lib. 52.* Ratio cum Magistratus vel gratia, vel odio vel metu iudicent, aut Principis interpretatione ad iudicandum egeant, soepè fit, vt cum mortalis sit hominum natura, lites sint immortales, quas si Princeps ipse Iureconsultorum opera disceptaret, non argutias legum, aut formularum momenta, sed æquitatem confectaretur, ac brevi lites omnes à stirpe rescaret. Dn. Bodinus *lib. 4. Reipub. cap. 6. n. 451.* licet dissentiat quoad præsentiam Principis vitiosi. Quantum præsentia Ducis in bello valeat docet Proverbium: Meliorem esse exercitum Cervorum Duce Leone, quam Leonum Duce Cervo. *Obrecht. de jur. bell. disput. 2. theat. 118.* At lis Iudiciaria nihil aliud quam bellum. Ergò præsentia Iudicis Superioris lites multum compescere & tabescere faciet. Robertus 3. Scotorum Rex litigiosas Pauperum querelas æquissimis audiebat auribus & damna sarciebat. *Hect. Boethius lib. 16. vnde Zvvingerus. vol. theatr. Hum. lib. 1.* Reges Iustitiæ cultores, & Homerus *θεμιστοπόλους* h. e. Iuris distributores, sive Iuridicos vocat. *Antimach. lib. 3. Comm. theor. 35.*

Sed instat Bodinus. *d. c. 6. n. 457.* in Iudicis officio multa desiderari,

derari, quæ peritissimos fugiant. Ergo magis Principem, qui tot litium dilationes, tot subterfugia reorum, tot Pragmaticorum fraudes, tot circumforancorum rogationes, & clamores ferre non possit; imò res omnium in Civitate maximas Princeps vix capere potest, quomodo tot rebus litibusque judicandis sufficeret? Maius est officium Regis quam quod litibus consumi debeat, ut Modestus admonerat Valentem. *Amnian. lib. 30.* in primis cum res admodum, tædiosa sit, nec Regis studia patiantur, illum minutias litium addiscere. *Arnise. lib. 1. doct. pol. cap. 16. p. 374. Cominæ. lib. 3. belli Gall.* negat, ex usu principum esse, ut ad colloquia coram coirent, E. multò minus ad litigia *arg. L. 19. de off. pres.* Deindè Modo huc, modo illuc proficiscitur, & litigatores Principem sequi tenerentur ubi commodius foret liti cedere, quam cum tanto detrimento litigare. *Heigius. part. 1. quæst. 9. n. 3.* Ad hæc omnia responderi potest, quòd Princeps suis Consiliarijs utatur, quorum opera statis temporibus subditorum lites facile audire & decidere posset. Nihil enim magis subditis debet, quam Ius & audientiam, ut inquit *Antimach. lib. 3. Comm. theor. 35.* quæ sit benigna, ne per impatientiam, præcipuè in Criminalibus Reos ad desperationem reducat. *Marfil. in pr. Crim. §. occur. n. 2. Ioh. Bap. Magon. de rec. pat. rat. c. 5. n. 23.* Interdum per alios lites decidere potest profecturus. Vnde nimirum Interpretes nostri tradiderunt, Barones debere Capitaneos & Auditores in Territorijs deputare, ne Vasalli pro consequenda IUSTITIA extra territorium ire cogantur. *Mar. Frecci. de Feud. lib. 2. aut. 30. n. 3.*

8. Nec obstat Principem facilius ad misericordiam litigantium suspicijs commoveri, quam iudices inferiores. *Bod. d. c. 6. n. 460.* Iudicum ferè omnium error iste est, quod quasi misereantur Litigatorum, quos litium odio terrere potius deberent; patiuntur fieri per plura, quod æquè paucioribus expediri posset. Crudelis ista misericordia est, quæ Litigatoribus favendo lites fovet, inquit *Anton. Faber. lib. 9. Cod. For. tit. 22. Ioh. Anton. Zavatar. de Prax. Mediol. fori n. 93. & seqq.*

Nec arcanum Bodinianum omni ex parte nobis probatur, quod ad benevolentiam subditorum erga Reges & Principes plurimum valeat, à Principibus omnia præmia, largitiones, honores, Magistratus, imperia proficisci, à magistratibus verò poenas & supplicia irrogari.

Ita enim alterum Principis officium, quod in puniendo consistit, abdicaretur, & impunitas delictorum nova delicta atque litigia crearet. Ludovicus 12. Rex Gallorum legens Psal: 106. dixit: Principem qui crimen punire potest, nec punit, non minus esse reum, quam si ipse perpetrasset. Pietatis esse opus non sævitiae IUSTITIAM facere. Antimach. 3. *Commen. theor.* 7. & 35. Camer. *vol. 1. hor. succ. c. 100. 3. Reg. 20.* quia dum facinorosi publicè non puniuntur, publica lætitia turbatur. *L. nemo 3. C. de Epi. aud. Bodin. lib. 1. c. ult. fol. 260. Gram. dec. 36.* seu pessimorum felix improbitas, optimorum est calamitas. Hæc de remedio generali audientiâ, & præsentia iudicis superioris. Quoad inferiores Remedia potissimum versantur circa iudicium electionem, electorum abusus, abutentum poenas. Prius remedium, ut pauci iudices, Dei timentes, Veritatis amantes, avaritiam detestantes eligantur ex consilio Iethronis Exod. 18. quod refert Antimach. *lib. 3. Comment. theor. 35. & Auct. discurs. Vom Justitienverck. pag. 53.* Officium enim iudicandi totum exigit hominem, iustum, sobrium, castum, modestum & artificem egregium. Agg. Urban. *in Cod. Theor. in Iul. Froat. pag. 177.* Pauci, quia multitudo iudicium à quo, introducit multitudinem litium ad quem, & ex fugit populi fortunas; cum nihilò facilior, sed intricatior litium expeditio reddatur, uti status in Gallia questi sunt apud Carolum IX. & Scutum Aureliæ factum, ut officia & Magistratus morte vacantes abolerentur, donec ad veterem numerum redirent. Antimach. *d. lib. 3. Comm. theor. 35.*

Vnus ergo Iudex sit Inferioris Instantiæ, qui Assessores vel Advocatos suæ jurisdictionis, vel potius alios litium osores, viros probos sibi adsciscat, integræ famæ & bonæ existimationis. *L. sancimus 6. pri. ad l. Iul. repet. Novell. 161. c. 2. pr.*

In Superioribus judicijs, quia plures lites, plures quoque iudices ordinari debent. Hæc enim plus auctoritatis, quam reliqua obtineant necessum est. At iudicium communi multorum Prudentum consilio editum plus momenti habet. Ergò. 2. AEquitate ut plurimum nituntur. At unus aequitas sæpè iniquitas, nisi rarâ doctrinæ præstantiâ, rerum usu & solido iudicio polleat. 3. Summorum iudicium est nova Principis Edicta examinare, quod plures commodius & rectius vno expediunt. 4. Censores & Correctores Inferiorum sunt. Ergo plures esse oportet. Denique difficilius

Ece plures

plures corrumpere, quam vnum. Antimach. *lib. 3. Comm. theor. 35.*

12. In hoc Electionis Remedio, vt judicia, tanquam Iustitiæ officinæ bonis & qualificatis vtantur fruantur personis, non tam attendendum quis sit? nobilis an plebeius, pauper an dives, qui Promotorem remunerare possit; aut sit e familia, vel familiam jure Consanguinitatis aut adfinitatis propaget. Sed qualis sit? hoc est, Dei timens, Veritatis amans, & avaritiæ inimicus. *d. cap. 18. Exod. L. sancimus. 6. pr. C. ad L. Iul. repet. L. 1. C. de offi. magist. Rebuff. in mat. poss. art. 14. gl. 1. Ruland. de Comm. lib. 1. c. 6. n. 3.* Talis Iudex iudicio adhiberi debet, qui præterea res atq; lites, de quibus tractatum, rectius cognoverit, & in illis expertus atque peritus sit. Tolosan. *lib. 24. de Repub. c. 6. n. 9.*

13. Alterum enim circa Electionem remedium, vt juris tam Civilis Romani, quàm Provincialis imperitus & experienciâ rerum destitutus, à iudicandi munere removeatur, & tantum literatus eligatur. *c. status. dist. 61. L. 14. §. legum observan. C. de Iudic. Novell. 60. inf. Novell. 82. ubi Cuiac. Schraderus. de Feud. p. 10. sect. 14. n. 2. Robert. lib. 3. sent. cap. 3. Hotom. ill. qq. 26. Vultei. 1. disce. 8. Harprecht. disp. 1. concl. 38. Bronch. 1. εναν. 43. Althus. 2. I. R. 1. Bercht. tr. de jud. concl. 56. Rosbach. c. 4. n. 17. Bocser. disp. 1. thes. 20. Ruland. de Comm. lib. 1. c. 13. n. 4.* Atque ita vt Iustin. in *Auth. de Iudic. pr.* monet, per se sciat, quod iustum est, nec aliundè hoc emendicare necesse habeat. Quomodo enim (addit Imperator ibidem) non maximum vitium erit Reipub. non ijs, qui ex se, quid agendum sit, sciunt lites tradere, sed sinere eos quærere alios, à quibus liceat discere, quæ ipsos in iudicando eloqui decet. *Auctor. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 51.*

14. Inde vera acquiritur & idonea Praxis actionum forensium, & rerum agendarum in Repub. maximè necessaria; adeò vt qui non sit Practicus ad gubernandum sit planè inhabilis. Greg. Tolosan. *lib. 16. de Rep. c. 6.* Adam. Keller. *lib. 1. de off. jur. pol. c. 27.* Ruland. *de Comm. lib. 1. c. 6. n. 11.* Hispani HABILIDADES. Galli Sufficientes vocant. Ruland. *Commes. lib. 1. c. 6. n. 11.* Licet hoc nostro seculo sæpius juri regundo & litibus terminandis Tyrones, Terræ Filij. Germ. Pseffer, secfe/ & novi homines, quàm periti, & rerum prudentes præficiantur, non sine gravi Reip. damno, vti conqueritur Antimach. *3. Comm. theor. 35.*

Honesti eligantur, alieni à προσωποληψια, qui litigaturis bono

bono exemplo præluceant, & jus, quod in alios reddunt, ferant, secundum illud Poëtae

*Sic agitur Censura, & sic exempla parantur
Cum Iudex alios quod monet ipse facit.*

tot. tit. quod quisq. Iuris in alium statuit. Antimach. lib. 3. C. theor. 35. Moyses. lib. 5. cap. 2. Auctor. discurs. Dom Justitienwerck. pag. 52. ubi exemplificat in Litigaturiente Festucensi ad agellum restituendum condemnato, qui videat Iudicem Trabensem integra aliorum prædia per fas, nefasque possidere.

Inviti igitur, non ambientes, & eiusmodi honori seu potius oneri pares eligantur, viri pii, prudentes, constantes, veraces, ac Iuris Publici; privatiq; nec non morum, hominum, ac Reip. istius loci periti: Cum Consilium de Repub. dare, teste Cicero *lib. 2. de Orat.* caput sit nosse Rempubl. Non autem homines athei, impii, callidi, versuti, inconstantes, avari, mentiendi, fallendi, decipiendi, simulandi, dissimulandiq; in signem peritiam habentes, quales hoc malitioso seculo Industrij arque Politici nuncupantur, sed minus politè à sui similibus; de quibus Cicero. *2. offic.* Ex quo efficitur, ut quicquid honestum sit; idem sit utile. Quod qui parum prospiciunt, hi sæpè versutos & callidos homines admirantes, eorum malitiam sapientiam judicant. *Auct. discurs. Dom Justitienwerck. pag. 52. Hic notentur versus Hostiens. sub. Tit. de temp. ord. relati à Ruland. sr. de Comm. lib. 1. c. 6. n. 11.*

*Primum precipitur, quod sit sine crimine Præsul
Magnanimus, Sobrius, Prudens, ornatus & Hospes,
Casta docens, non percussor, non Litigiosus
Non cupidus, benè dispositus, non neophitus.*

Verum quidem illud Polycratis, quod Maus. *de Iur. prin. lib. 8. c. 10.* refert. Honorem cum aspiratione scribi, & vehementi cordis aspiratione pronunciari, cum ad honorem acquirendum magno animi impetu excitemur: Sed cum Iudicis officium magis onus, quam honos, mirum cur tanta animorum aspiratione eò tendant? At onus esse scribit *gl. in c. si contra unum. verb. probari ante fin. de off. delegat. in 6. L. numerum §. Iudic. de mun. & hon. Aret. in §. item maior n. 2. In. de execut. tut.* Iudicandi onus gravè censi dicit. *Rot. dec. 2.*

nu. 2. & con. 155. Boëri. dec. 222. n. 2. Vivi. lib. 1. dec. 37. n. 7. Iohan. Iac. Laurent. tr. de Iud. susp. c. 1. n. 5. Ergò oneri pares sunt eligendi, viri pij, veri; minimum avari; quod potissimum attendendum in lectione summorum Iudicum. Nam quæ ab ipsis in iudicijs faciendis peccantur vix vllò remedio sanari aut corrigi possunt. Antimach. 3. *Comm. theor. 35.* Hæc de primo Electionis remedio.

17. Iudicum Electorum abusus sunt varij; venalitas officiorum, avaritia; corruptio, negligentia, iniquitas & alia, ita vt si temporarias fori nostri turbas intueamur, vix vllam fortasse litem, quæ impura non sit, vel saltem impunè tractatam conspiciamus; quia huiusmodi litium tractatio sine delictis admittitur & litigantium improbitas ab iniquis Iudicibus multoties alitur, qui bonos depellunt, & iniquos tollunt vt conqueritur Ordelaph. *ad L. fin. n. 103. de Rei vindic. arg. c. nimium 23. q. 4.* Et communis malorum Litigatorum mos est, vt August. ad Glor. Eleusin. & alios scripsit, vt dicant se malos iudices fuisse perpeffos, licet etiam firmiter manifestissimâ veritate superati. Heiminsf. *tom. 3. Const. Imp. pag. 475. in Resc. Synod. Basil. ad Frid. 3. Bodin. lib. 4. de Rep. c. 6. n. 464.* Semper is qui causa cadit, injuriam sibi à Iudicibus illatam opinatur. Ergo sicut abusus sunt varij, ita cogitandum de Remedijs, quibus anteverti & prohiberi possint, vt ait Antimach. 3. *Com. theor. 35.*

18. Prius remedium est, vt venalitas sive nundinatio officiorum Iudicialium omninò prohibeatur, neque pluralitas eorundem admittatur, quia vtraq; litigandi, & malè agendi occasionem præbet. *arg. Nov. 8. §. cogit. in pr. Kell. lib. 2. de off. jur. pol. cap. 1. Vasq. 1. contr. c. 42. Mascard. de probat. concl. 1137. n. 39. & 40. vbi dicit Emtum officium omnia mala cogitare. Br. in L. Procurat. C. de murileg. lib. 11. ait dari materiam iudicibus obtinentibus officia per pecuniam furandi impunè. Ang. in §. cogitandum. Nov. 8. vehementer invehitur contra officiales baratarios, qui vendunt iustitiam, in nocentes avarè puniunt, & nocentes absolvunt, quando emerunt officia. Par. de Put. tr. Syndic. verb. official. c. 19. Masc. de concl. 1137. n. 43.*

19. Nec obstat L. vnic. C. de suffrag. vbi ambitus officiorum à crimine alienus videtur, quia ambire, hoc est honores petere & magistratus non est prohibitum, nullo scilicet populi favore captato. *L. Barb. de offic. Prætor. 1. ad Thim. 3. v. 1. qui Episcopatum desiderat bonum opus desiderat. Decian. lib. 8. c. 23. n. 2. Plat. lib. 6. de LL. 10. Cas. lib. 2.*

Sph. civ.

Sph. civ. cap. 9. Sed vehementi ardore arrogantiae, omnibus nervis, donis, muneribus, promissionibus contendere, ut sibi aliquis magistratus, imperium, provincia, Sacerdotium, publicum officium decernatur, crimen ambitus est hoc nostro seculo frequentissimum. *Goed. diss. 16. At. th. 22. lit. a.* Vide de hac. *L. uni. C. de suff. Duar. lib. 2. diss. cap. 21. Alciat. lib. 2. παρ. c. 14. Ioh. Robert. 2. sent. 21.* Quod si non sit apertum, saltem tectum & eò magis nocivum, latet angvis in herba.

Remedium præter prohibitionem duplex Iusiurandum, & 20
Poena. Iuramentum generale, Regum, iudicum, magistratus κατὰ τοῖς νόμοις βασιλεύειν, βουλευέειν, δικάζειν h. e. secundum Leges regere, consulere, iudicare. Hoc iuramentum est præstandum ante Magistratus & munerum ingressum, se nihil dedisse, nec se daturos aut promissuros quidquam pro magistratu & lite terminandâ. *L. ult. C. ad L. Iul. rep. c. Saucimus 1. q. 7.* Sicut & antiquitus jurabant, secundum *L. rem non novam. C. de Iud.* Utinam hoc servaretur hodiè, quam multi abstinerent à profusa largitione erga Iudices, qui muneribus taliter inhiant, ut ni dentur, exposcant. Contra S. Scripturam *Prov. 17. 22. & 23. Mich. 3.* Ordèlaph. *ad L. fin. n. 133. de Rei vindicat.* Quod si non observent, perjurium adulterio majus cogitent. *Card. in cl. 1. q. 13. de Iurej. Ab. in c. sicut. de Testib. c. illi qui 22. q. 5. Mar. Bauer. tr. juram. priv. 7. Zauatar. de pr. for. Mediol. n. 37. & seqq.* testatur ibidem servari. Aut saltem caveant se ab injustitiâ, quæstu, turpitudine, & re vetita abstenturos datis sponsoribus. *Nov. 149. c. 1.* quam ad huc observari, vel saltem in Regnis & magnis Principatibus in usum revocari Reip. admodum utile esset remedium ut innuit *Hering. tr. de fidei. c. 5. n. 296.*

Ultimum Remedium est poena tam Divina, quàm humana. 21.
Divina, quia quilibet Iudex eo ipso momento, quo iudicat in terrâ, à Deo iudicatur in cœlo. *Auct. disc. Dom Justitienwerck. p. 52.* Humana est multiplex, quia Iudex pecuniam accipiens ut lites finiat, & sententiam sive justam, Sive injustam pronunciat in poenam *L. Iul. repetundarum* incidit. *L. 3. & 6. §. 2. ad L. Iul. rep. c. non licet 69. caus. 11. q. 3.* Harprecht *ad §. item Lex. Corn. 7. n. 10. Inst. de pub. Iud. vide Nov. 9. ut Iudices sine quoque suff. Lamb. Danæ. lib. 6. pol. Chron. cap. 5.* ubi refert Zoilum illum summi venditorem vivum crematum esse, quod Magistratus vendebat. *Petr. concl. Crim. 188. Ex. Iul. est deportatio.*

L. unic. C. de Suffr. Andr. Ifern. *in c. 1. quæ sunt Regalia*, narrat Carolum I. Regem Neapol. iussisse, vt suspenderetur Iudex, qui certo occisori poenam solum indixerat, vt ei præcideretur manus. Bodin. *lib. 4. Dæmono. c. 5.* Paul. *5. sent. tit. 30.* ex Constitutione Iustin. quadruplum eius, quod pro suffragio datum est. *L. ult. C. ad L. Iul. rep. Nov. 161 cap. 1. in fin.* Boccr. *disp. 16. theor. 70.* Ex Senatus Consulto multa centum aureorum cum infamia. *L. unic. §. 1. §. pen. & ult. ad L. Iul. amb. Vultei l. 1. Rom. 54. n. 6.* Quod si vna poenarum vel semel imponeretur, certum foret remedium melius iudicandi atque lites terminandi. Sed ne litiges cum Iudice, nam Iudicium ex sententia illius fiet, inquit Ecclesiast. *cap. 8. vers. 17.*

22. Deinde velut avaritia Magistratum lites diuturnas aut etiam seculares reddit, propterea quod Litigatorum stultitiâ, & fori tæbe, tanquam vberriimo fundo, aut perpetuâ succidiâ vtuntur: Ita infestus avaritiæ Magistratus Litigantibus brevis reddit, litibus atque impensis modum faciet maximo omnium commodo & publico bono inquit Antimach. *lib. 3. Comm. theor. 35.*

Quod nisi fiat, avaritiæ & cupiditati Iudicum Remedijs alijs obviam iri potest, multis, taxatione stylo imposita, & poenis legitimis à jure definitis. *L. plebiscito 18. de offic. præ. L. solent. 6. §. fin. de offic. Procur. Deut. 16. vers. 19. Proverb. 17. vers. 25.*

23. Licet esculenta & poculenta videantur esse calcar expediendarum litium. Bl. *ad d. L. solent. 6. num. 2. de off. Procur. c. et si de. Simon Lancellot. de offic. Præ. §. 1. n. 6.* Neviz. *lib. 5. Syl. nup. n. 90.* Minutula gratitudinis Symbola, ob quæ nihil magis aut minus in iudicio aut executione faciundâ procedatur, vt lep⁹, cunicul⁹ cap⁹, perdix, pavo, phasianus, Lucius, Muræna, Sturio, Salmo, aut varia vinorū genera, quæ in Franciâ licet accipere in amphoris, ænophoris, & fidelijs, sed nō dolijs capis, vasis. Damhoud. *in Ench. rer. Crim. c. 138. n. 4. 9. 10.* Non tamen permittendum ait Tolosan. *lib. 2. de Repub. c. 6. n. 16.* vt vel hæc capere possint. *arg. c. militare. 23. q. 1.* Nam & in minimis est affectio; & ex minimis si permittantur facilis ad maiora optanda & capienda est via. Melius ergo litium abbreviandarum Remedium, si Principes aut Populus suis Magistratibus ex publico salarium constituent sufficiens: Sic enim fiet vt lites citius & sine aliquâ spe lucri dirimantur. Tolosan. *d. lib. 2. cap. 6. n. 16. & 18. Auctor. discurs. Vom Justitienwerck / pag. 53. das ihnen ein ehrliches verordnet werde / vbi subdit*
aliam

aliam rationem, quod eiusmodi stipendijs provisi, non ex improviso mutabunt locum; sed tanto maiorem litibus finiendis operam navabunt.

Rarissimè quidem sufficiens salarium constituitur, quod cum non fiat, optimum erit Remedium lege latâ coërceri Iudicum avaritiam, quam *MVNERALEM* appellat Plaut. Plin. *lib. 5. epist. ult.* Schonborn. *lib. 3. polit. c. 21. arg. L. 1. C. publ. bel. 12.*

*Sed quoties bonus atque fidus
Iudex honestum prætulit utili, &
Reijcit alto DONA nocentium*

Vultu. vt inquit Horat. *4. od. 9.* de illo nobis optima polliceri possumus.

Talis Ephialtes, qui decem Talenta respuit & dixit: Hæc me cogere, si quidem reverenter vos haberem, aliquid præter *IUS* concedere; sin minus vos observarem ingratiſſimum haberi. *AElian. lib. 11. hist. var.* Talis Epaminondas, talis Grachus, Talis Phocion & alij de quibus Plutarch. *in Apoph.* Gellius *lib. 15. c. 12.* I. Spinæ. *lib. 1. de tranq. animi p. 10.* Schonborn. *d. l. 3. pol. c. 21.* Hæc de Iudicum *δωροφωγία.*

Remedia contra negligentiam Iudicum mitiora sunt mandata 25. pro excitandâ *IUSTITIA*, graviora depositio ab officio, & Doctoratus privatio, quæ æquiparatur Deportationi. Pr. Farinac. *tr. crim. q. 19. sub. n. 42.* Specul. *de accus. §. secundo. loco. n. 2.* Pruckm. *con. 43. n. 22.* Auth. *novo jur. C. de pæn. Iud. qui nal. jud. vbi dignitate seu cingulo amisso L. iudices. C. de Dignit. lib. 12.* vbi Ioan. de Plat. *m. 1. Par. de Put. tr. Synd. verb. Barattaria n. 3. & 4.* Berber. *in pr. p. 1. rub. 13. de L. Iul. rep. n. 4.* Fr. Marc. *dis. 686. nu. 7. p. 1.* Baiar. *ad Clar. §. f. q. 73. n. 19.* Menoch. *2. aa. jj. qq. Cas. 342. n. 7.* Decian. *in tr. Crim. lib. 8. c. 34. num. 7.* Fran. Ripa. *in L. 4. §. hoc ait. n. 95. de damn. inf.* vbi ait: Iudicem negligentem mulctare contumaces, & pœnas Fisco adscribere; vel officium interponere in exactione debitorum Fiscalium, privandum omnibus salarijs & emolumentis acquisitis in officio. *L. Iud. C. de ann. & trib. lib. 10.* Lancellot. *de off. Prat. §. 1. n. 7.*

Iudicum suo officio abutentium pœnæ sunt variæ, pro diversitate corruptionis, qua judicant per injuriam, hoc est, errorem, stultitiam, imprudentiam, turpitudinem, sive sordes, gratiam, ambitionem,

nem, iram, odium contra LL. & Ius Constitutionis, ut enumerat Hering. *de fideiuss. c. 126. n. 32.*

Remedia sunt Appellatio, litis æstimatio, actio in factum, Lex Iul. repetundarum, Syndicatus & alia. *L. si pro soc. C. mandat. c. unis. §. Iudicis de pacetenend. L. ult. de ext. cogn. L. 5. §. si Iudex de O. & A. L. 7. §. 2. de minor. L. 2. & t. t. C. de Pænis Iudic. qui malè Iudic. L. si quis §. Indices De Pænis. L. 1. ad L. Iul. repetund. Par. de Put. tr. Synd. verb. officialis. c. 10. n. 2. Ioh. Berber. p. 1. rubr. 13. d. L. Iul. repet. n. 1. Boer. dec. 133. n. 3. Bossart. tit. de off. corrupt. n. 2. Decian. lib. 8. tr. crim. c. 33. in fin. cuius poena extraordinariâ exilium aut deportatio. L. Lex Iulia §. hodie ad L. Iul. repet. Damhoud. in pr. crim. c. 130. rub. de corrupt. n. 3. Gramm. cons. 35. n. 9. Clar. §. fin. q. 73. n. 2. Menoch. lib. 2. aa. jj. qq. cas. 342. n. 6. De litis æstimatione L. fin. C. de Pæn. Iudic. ibi sed & litis discriminis. ubi Bellapert. n. 2. Summ. & odof. n. 2. c. 1. §. si quis aut. ibi. ad æstimationem litis. de sent. & rejud. in 6. Hostiens. ibidem n. 15. Ia. Menoch. n. 10. Franc. n. 2. Par. de Put. tr. Synd. c. 1. n. 4. Cyril. in sum. crim. rubr. 33. de Pænis Iud. qui malè iudic. §. f. n. 3. Fr. Marc. dec. 686. n. 1. p. 1. Menoch. lib. 2. aa. jj. qq. cas. 342. n. 16. Decian. in tr. crim. lib. 8. c. 39. n. 28. Farin. p. 3. opin. crim. q. 111. n. 37.*

Item Iudex qui pecunia corruptus injustitiam facit tenetur edicto de calumnia. t. t. C. de Pænis jud. qui. male jud. Vbi Cyn. n. 1. & Odof. n. 2. per L. 1. & 3. §. si igitur de calumn. Cyrill. in Summ. crim. rub. 33. de pæn. jud. mali jud. §. fin. n. 3. Decian. lib. 8. tr. crim. cap. 34. Aut poenâ Falsi. L. qui duobus vers. & is qui iudicem corruperit. ad L. Corn. de fal. Berber. in pr. p. 1. rubr. 37. de coniuss. n. 2. Fr. Marc. decis. 686. n. 6. p. 1. Menoch. lib. 1. aa. jj. qq. Cas. 342. n. 2. Aut relegatione. L. si quis aliquid de Pænis. Cyrill. in Sum. crim. rubr. 33. de Pæn. jud. qui malè iud. §. fin. n. 6. Decian. lib. 8. tr. Crim. c. 19. n. 38.

Item Iudex pecunia corruptus tenetur ad expensas & damna per Litigatorem passa. L. 2. C. de Pæn. iud. ibid. Existimationis dispendio. Par. de Put. tr. Synd. c. 1. n. 4. Neviz. lib. 5. Syl. nupt. rub. quodammodo jud. n. 102.

Interim meminisse oportet istius Catoniani.

*Esto animo forti cum sis damnatus iniquè,
Nemo diu gaudet, qui Iudice vincit iniquo.*

27. Imprudentia Iudicis, & sententia injusta casui fortuito assimulantur.

lantur. Panorm. *in c. fin. ubi* Ant. Sicul. col. 7. *Ext. de emp. & vend.* Cabellin. *de evict. §. 5. n. 7.* Ioh. Lopez. *in c. per vestras. de donat. inter vir. & vxor. c. 66. n. 33.* Aff. *in const. Neapol. rubr. 82. c. 1. n. 4. lib. 1.* Seb. Med. *c. de fort. cas. p. 2. q. 12. n. 2.* Ant. de Gamm. *dec. 285. n. 1.*

Sed quis casum fortuitum præstare, & sententiam litis injustam retractare vellet? Nemo. Hæc de Remedijs circa Iudicum Electionem, electorum abusus, abutentium poenas: Cui memorabile sed mihi ridiculum boni Iudicis exemplum subiungo, quod refert Marchisell. *qq. pract. 18. nu. 5. ex mente Petri de Palude p. 2. tit. 1. cap. 19.* quendam in Francia invenisse linguam humanam vivam, quæ interroganti respondit, se esse linguam hominis Pagani, qui diu Iudex fuerat, & nunquam sententiam injustam emiserat, ob id Deus animam suam in illo membro servaverat, donec Baptismum reciperet. Quam cum Episcopus baptizaverat confestim in pulverem resoluta. Vide *inquit*, quam diligat Deus iudicem bonum, & malum puniat. Hæc de persona Iudicis.

Quoad officium in Processu lingioso, prius Remedium, ne 28. Iudex super omni lite indiscriminatim Processum decernat, sed graviori tantum, ubi simul cogitet de Remedio atque Medio, quo citissimè finiatur, nec admittat Processum qui ambages habet. Ias. *in L. fin. n. 5. C. de ed. D. Had. 10: Welsenb. c. 14. n. 51.* Valdè enim peccat Iudex qui cum veritatem habet vadit per ambages. Bl. *in c. 1. §. 1. de nov. form. fid.* Dilationes superfluas minimè concedat: Libellum ineptum vel dentibus etiam laceret. gl. *ad L. 1. ubi Br. n. 2. Ias. n. 4. de off. ass. Purp. in L. edita. num. 92. C. de aden. Muller. ad const. Sax. p. 1. constit. 2. n. 1. Pruckm. consil. 50. n. 201. vol. 1. ubi ait, vel decies dilacerandum ob plura vitia. Schrad. de Feu. p. 5. c. 6. n. 16.*

Alterum Remedium est vetus, ut Iudex cogatur examinibus 29. Testium interesse maximè in grauib. litigijs. *Auth. apud eloqu. C. de fid. instr. L. testium. fides. 3. §. idem. D. Had. de test. ubi Donell. Clar. §. fin. q. 26. in pr. Viv. lib. 1. com. opin. Stratic. in observ. pract. c. 16. n. 18.* Vnde testes ad iudicem ire, & ab eò evocari dicuntur. *L. iubem. §. f. C. de Ep. & Cler. Hartm. pr. obs. lib. 2. tit. 17. obs. 25. in pr.* Ratio huius remedij prima, ut veritas eruatur, nec occultata maneat. Marsil. *in pr. §. diligent. n. 128.* quia in excutiendâ veritate etiam vox ipsa & iudicis diligentia plurimum potest, quo sermone, qua quis constantia, qua trepidatione quid dicat, quæ ad illuminandam veritatem in

lucem emergunt. *L. de minori §. torm. de qq. L. multum.* Ibi, ut quicunq; aures eius offenderint non dubitent sibi formidandum. *C. de Testib. Clar. §. ult. q. 53. vers. quint. 1. cas.*

30. Secunda ratio, Nemo rectius de ingenio & affectibus Testium, quam qui ipsos audit cognoscere, ac in sententiando votum dirigere potest. At hoc est Iudicis. Ergo & illud. Iudici & Notario creditur, non vero Testialiter dicenti: aliàs absente Iudice nec Testi nec Notario creditur. *Gram. con. 67. Ruland. de Commiss. lib. 1. c. 1 n. 13. & seq. vbi testatur in Cam. observari, Si testes aut res controversa in loco sit, ut Iudex examinet Testes, rem litigiosam suis oculis inspiciat, & cum peritis consulat priusquam judicet. t. t. fin. regund. Hier. de Mont. tr. de fin. reg. c. 30. n. 2.* Hoc omnes omnium ferè Principum ordinationes innuunt. *Münsterische Hoffgerichts Ordnung Anno 1571. tit. 16. & seqq. Es sollen die Zeugen durch vnsern Hoffrichter/Unter gerichtts Ordnung der Graffschafft Spanheim Anno 78. tit. 52. Es sollen die Zeugen durch das Gerichte / oder zum wenigsten durch 2. Schöpffen vnd Richter. 22. Hoffgerichts Ordnung Herzog Heinrichs zu Braunschweig Anno 1592. tit. 42. Es sollen die Zeugen durch unsere Hoffrichter vnd Weysser mit fleiß befragt vnd behöret werden.* Vide alias rationes apud Vigel. *ad constit. Caroli V. de act. pub. neg. c. 3.* Mag. Pegelius in *thesaur. rer. select. pag. 15.* vbi ait: Quod Iudex vivus seu rem ipsam tractans, videns, audiens & hinc judicandus Iudici retrò fornacem, ut aiunt, qui tantum communiter scrutatur, sit præferendus.

31. Plausibile quidem hoc remedium, sed impossibile quis dicet, ut Iudex omnes omnium litium probationes suscipiant; vide novum Commissionum remedium successit, cui Notarius adest; sed & hoc longis altercationibus cum magna temporis jactura lites protrahendi occasionem præbet, ut ipsa loquitur experientia. Malum non est faciendum compensatione boni. *c. non mag. ne cler. vel monach. Al. de Nævo. Conf. 100.* Notarius scèpè dicta Testium Parti litiganti à qua introductus vel adjunctus publicat, ut ait Zavatt. *de Prax. for. Med. n. 65.* Huc accedit, quod breviores fierent lites, minuerenturque expensæ, quia pro itinere Notario Causæ & alijs nihil daretur, & lites ad exitum perducerentur, quia Iudex de testium depositione instructus citius judicaret, neq; ex libris se informando litium decisionem retardaret. Hoc nisi fiat, Media Remedij via eligenda, ut proprii Magistratus ad suscipiendas litium probationes ordinentur. Imber.

lib. 1. inst. for. c. 39. f. 15. Ruland. de Comm lib. 1. c. 1. n. 29. Si neutrum succedat Remedium ipsi Iudices non collitigantes nominent Commissarios, qui in lite ardua novo & speciali iuramento instar testium astringantur sententiam de Testibus & enunciatis ipsorum vna transmittant, & Iudici litis decisionem relinquant. Mag. Pegel. *in thes. rer. sel. pag. 14.* Hæc de Remedijs circa personam, & officium iudicis.

Quoad officiales Remedia partim sunt communia, partim propria, vt Advocati, Fiscales, Proto notarij Secretarij, Substituti, Scribæ & alij Pedelli, nomine Sportularum nihil immoderati accipiant à Collitigantibus cum Principis pecuniâ annuum persoluator stipendium. At iustum dicitur precium vnius cuiusque rei, quod fuit à Principe constitutum, & quod ab ijs vltà receptum, subiacer Obligationi restituendi. Navar. *in Manu. c. 17. n. 33.* Molin. *de iust. disp. 83. pr.* Nec abusus fori excusat; nec illud quod nemo Privatorum illos accuset; nec vltimò quod annuum stipendium sit exiguum. Mich. Salon. *ad D. Thom. cont. 1. concl. 3.* Pertineret enim ad Principem augere stipendium, quia percipit fructus Iurisdictionis. Ant. Sola *ad Const. Sabau. lib. 2. tit. de off. adu. gl. 2.* Molin. *de Iust. disp. 83. col. 6.* S. Anton. *in 3. part. Sum. tit. 3. c. vlt §. 11.*

Alterum remedium vt præstent fideiussores de benè administrando, & de stando ad Syndicatum finitâ administratione sicut in Regno Neapolis & Sicilia omnes officiales, Capitanei & Iusticiarij faciunt. Par. de Put. *tr. Syndic. c. 2. n. 5.* Ioh. Bernar. Muscatell. *in pr. fideiuss. p. 3. mod. 14. n. 7. & seq.* Hering. *de fideiuss. c. 10. n. 215.* Ratio huius remedij quasi ambitus est, cum officarij, antequam administrationis suæ rationes reddiderint eadem officia repetunt & continuant. L. unic. C. *de suff. ubi Cui. Vult. 1. I. R. 47. §.* Boccr. *clas. 3. disp. 16. theo. 69.* Diss. Damhoud. *c. 131. n. 9.*

Tertium subiungam remedium vt Iudices & officiales in vnâ Curiâ cohabitent, ne tempus, quod conterunt vtròque eundo domo ad Curiam, è Curia domum, litibus expediendis impendatur, & Partes breviorè tempore suum consequantur, si propè Curiam Iudices cohabitent. Sic Franciscus Medices vnâ in via iuxta locum juris reddundi domos Magistratum omnium disposuit & collocavit. Sic Respubl. Genuensis Iudices omnes in vno conclusit loco. Sic Caio Scipioni Nasicæ publica domus in via data est, quo facilius consuli posset. Ioh. Ant. Zauatar. *de pr. for. Med. n. 73.* Sed in hoc

tantum Ceremoniarum non requiritur, modò inspiciant Ratisbonensium inscriptionem. Quisquis Senator Curiam officij causa ingrederis, ante hoc ostium privatos affectus omnes abijcito, iram, vim, odium, amicitiam, adulationem, Reipubl. personam & Curam subijcito. Nam vt alijs æquus aut iniquus fueris; ita quoque Dei Iudicium expectabis & sustinebis. refert. Schonborn: *lib. 3. polit. c. 24.*

35. Ultimum Remedium vt inferiorum Iudicum & officialium auctoritas à superiori debite defendatur, ne Litigantes in hanc erumpant vocem, aut querimoniam: Huic ipsi Patrono opus est, quem defensorem paro. *Auct. disc. Dom Justitienwerck / pag. 56.* Honoremque ab omnibus similiter esse Iudicibus impendendum text in *L. omnem honorem. C. quand. prov. non est neceß. c. vt debitus honor. vbi Abbas. not. 1. de appell. & gl. ait Iudices honorandos, imò officiales non honorantes esse puniendos vti sacrilegos. L. 1. C. de dom. & potest. lib. 12. Carav. rit. 5. mag. Curia. n. 12. vbi citat poenam qui officialibus reverentiam in salutando non exhibet, multò magis qui obædientiam detractat. L. sanctio Legum. vbi Br. de Pæn. Foller. p. 7. pr. crim. c. ult. Cicero lib. 3. de LL. nec vero solum inquit, vt obtemperent, obædiant Magistratibus, sed vt eos etiam colant, diligentque præscribimus. Foller. in pr. crim. Can. p. 2. cap. 10. n. 9. fol. 123. Iohan. Iacob. Laurent. tr. de Iud. susp. c. 1. n. 4.*

36. Sed interim officiales ne quid nimis tentent, cristas erigant, & miseros Litigantes flocci faciant, vbi Remedium optat. Franc. Pollettus lib. 5. hist. for. Rom. c. 12. nempe Catonem, qui scribas actuarios, & notarios fragili pennâ victum queritantes in ordinem redigeret, fastum & arrogantiam, reprimendo. Hæc de Remedijs Litium quoad Iudices, & officiales. Plura de Iudicibus apud Villalup. lit. 1.

n. 97. Marant. in proc. par. 6. Bart. Socin. reg. 240. & seqq. Vincent. in Spec. lib. 8. polit. c. 64. Ant. Mafs. Galefi. lib.

3. de exorc. jurisper. Oldend. de excep. fol.

10. Bern. Diaz. reg. 358.

& seqq.

CAPVT

CAPVT XI.

De Remedijs litium circa consuetudines irrationabiles, debita,
vsuras, oppignorationes, fideiussiones, & dotes.

S V M M A R I A.

1. *Specialia litium Remedia circa Consuetudines prauas.*
2. *Remedium Censorum postliminio revocetur.*
3. *Censitionis Remedium ad expediendas lites facit.*
4. *Minorennitas probatur Censitione, aut libro Curatidem Taufbuch.*
5. *Remedium census Reipub. prodest.*
6. *Obiectio contra hoc census Remedium.*
7. *Alterum censura Remedium est Correctio morum.*
8. *Hoc Remedium ad mores publicos siue Consuetudines extendendum.*
9. *Consuetudines prauae à Censoribus deferantur.*
10. *Remedium, ut iniquae Consuetudines abrogentur.*
11. *Bona ut in Scripturas redigantur, bonum est Remedium.*
12. *Rationes hujus Remedy, ut innotescant, nec egeant probatione.*
13. *Consuetudines à superiori examinentur, & confirmentur.*
14. *Litium debitariorum Remedia sunt Leges sumptuariae.*
15. *Vectigal rebus corrumpentibus imponatur.*
16. *Carceres Debitorum fiant, Germ. Schuldt Thurne.*
17. *Remedium aequissimum, REDDE QVOD DEBES.*
18. *Instrumenta gaurentigiata paratam executionem habeant.*
19. *Executio ejusmodi per libellum petenda est.*
20. *Appellatio in litibus debitorijs restringatur.*
21. *Utilitas publica, ut homines sint liberi à debitis.*
22. *Vsurarum Remedium est gravis animaduerso.*
23. *Modica usura ferantur, immodica Bochenz inse prohibeantur.*
24. *Aedes publicae erigantur, unde pecunia, sub pignoribus recipiatur.*
25. *Edictum, ne judaei ferantur in Repub. Christiana.*
26. *Cur Papa Iudaeos ferat, Christianos expellat.*
27. *Fideiussionis Remedium est prohibitio parentum, ne liberi fidejubeant.*
28. *Institutum nobilium, ne quis ultra 100. Ioachimicos fidejubeat.*
29. *Fideiussio fiat cum causae cognitione.*
30. *Remedium, ut dotes tollantur, est violentum.*

31. Ratio, cur dotes constitui oporteat.

32. Optimum Remedium, ut certa dotium Leges fiant.

33. Qualis dos apud Iudaeos, Venetos Massilienses, Polon. fuerit.

34. Dote moderatâ familiae conservantur.

1. **H** V C V S Q V E Remedia Contra generales litium forensium causas tradidimus: nunc de Specialibus. Specialia; quorum tractatio ἀκέφαλος sine generalibus ἐπεὶ δὴ τὰ γενικότερα τῇ φύσει ἀμα καὶ μεθόδῳ πρῶτερα. Arist. lib. 1. acroas. c. 1. P. Frid. Mindan. lib. 2. de mandat. c. 1. Generalia & naturæ, & methodo priora.

Specialia litium abbreviandarum Remedia. Primò versantur circa consuetudines locorum Speciales, prauas, irrationabiles, injustas, quæ non minus quam LL. litium sunt genetrices, Rerum publ. corruptelæ imo tutelæ, de quibus Saluator noster, Ego, inquit, sum VERITAS, non Ego sum CONSVETUDO Alber. in diction. verb. VERITAS. & loh. Sarisber. lib. 5. de nug. Cur. c. 16. Sed & Leges ipsæ, & Consuetudines quibus nunc vivitur, insidiæ sunt, & laquei calumniantium. Remedium est duplex. 1. ut Censores in omnibus provincijs constituentur, qui non solum in LL. & mores, sed etiam pravas consuetudines inquirant. 2. ut inventæ consuetudines pravae tanquam litium genetrices prorsus abrogentur.

2. Prius Remedium antiquitus notissimum Græcis, Romanis, Gallis maximo Germaniæ incommodo in desuetudinem abiit. Bodin. lib. 6. de Repub. c. 1. nu. 621. & seq. ex Arist. 5. polit. c. 8. Greg. Epis. Turon. lib. 9. cap. 30. Aymo. lib. 2. Dio. lib. 4. Livi. lib. 2. Sicut contra mali mores in consuetudinem. Lips. 4. polit. c. 11. Postliminio quasi revocatum & constitutum Censorum officium apud Lucenses, Genuenses, Venetos, adhuc durat, quos antiquos, morum magistros j Seignori sopra il ben-viuere de la cita, sive tres viros conformandis civium moribus appellant. Bodin. d. c. 1. n. 623. & lib. de meth. hist. c. 6. Ita Carolus Magnus & Ludovicus justitiæ amantes Commissarios & quæsitores per provincias mittebant, ad vitia & abusus magistratuum cognoscendos. Antimach. lib. 3. Com. theor. p. 673. ubi multos exoptat Catones Censorios, quos ad gubernacula Reip. Principes collocarent. Nullo vnquam tempore, addit, talibus viris magis eguit Respub. ægra, qui eam tot vitijs, litibus, atque malitijs, quibus corrupta est, liberent.

Sicut

Sicut autem duplex erat Censorum officium in præfecturâ 3.
 morum, & habendo censu, seu descriptione, qua populi ævitates,
 soboles, status, familias, pecunias censebant. Cic, 3. *ne leg. Flor. lib. 1.*
c. 6. Liui. dec. 5. lib. 1. Schonb. lib. 4. polit. c. 28. arg. Num. 1. vers. Ita
 utroque censitionis casu litium innumerabilium, quæ alioquin in
 explicabiles sunt, anfractus expediuntur, ut innuit. Bodin. *lib. 6. de*
Repub. c. 1. n. 625. Priori enim casu lites quam plurimæ cum ratione
 ætatis & status, tum ratione bonorum nascuntur, quæ censitionis
 remedio facilius præcaveri & expediri possent.

Minorennitas non præsumitur, sed probanda ab uno Colliti- 4.
 gantium, qui se in ea fundat, *L. minorem C. de in integ. restit. l. cum de*
C. de probat. ubi Obrech. diss. 3. thes. 346. Neviz. con. 47. nu. 10. Burs.
con. 2. n. 20. lib. 1. Masc. vol. 2. concl. 1062. n. 8. Ayrrer. p. 1. pr. hist. cap. 7.
obs. 3. ubi aliquot probandi modos refert, sed nullus melior hoc
 censitionis remedio, aut libro Curati mit dem Tauffbuche / cuius me-
 minit Rebuff. *super consti. Reg. Fran. tr. de re gest. seu. libr. bapt. ar. 1. gl.*
r. n. 11. Idem moris est Noribergæ, Bambergæ, & ubiuis ferè loco- 5.
 rum Germaniæ. Utinam censitionis Remedium æquè esset re-
 ceptum, non solum lites ob statum, possessiones, tributa, motas
 præcaveret; Sed & magnam rei frumentariæ utilitatem, imò toti
 Reipubl. adferret, in qua velut ovium grege lupi, vulpes, leones,
 quæ furtis, rapinis, aleâ, latrocinijis, ebrietatibus, scortationibus, li-
 tium redemptionibus transigunt, qui in tenebris delitescentes, cum
 oculis & digitis, non possint, certè ipso censu, designarentur: ut opti-
 mè censet Bodin. *d. o. r. n. 626.* lites etiam & controversias, quæ ubiq;
 pullulant, pro vectigalium ac tributorum inæquali distributione, de
 finibus regundis, hæreditatibus, empt. vend. donat. isto census Re-
 medio explicari

Sed oggannient litium amatores indignum videri remedium, 6.
 ex census ac bonorum descriptione, tenuibus contemptum,
 locupletibus invidiam creari. *lib. 2. C. quan. & quib. quar. par.*
 Vnde alicubi locorum recepta est consuetudo Der heimlichen Elager/
 occultum litigium, quasi contra decus esset, privatorum opes & in-
 opiam; mercatorum item debitas, creditasque pecunias, ac familia-
 rum occulta negotia, pacta, rationes in vulgus manare. Hoc Bodin.
lib. 6. de Rep. c. 1. n. 628. vocat scelera, furta, rapinas, fraudes occultare
 velle. Apertus sit quisque Litigator, non opertus.

Alterum

7. Alterum Censuræ caput in moribus consistit. Plutar. *in Cat. mai.* Censurâ magistratus est omnium Sacratissimus, qui cum in rebus omnibus, tum vero in moribus civium conformandis Summam potestatem habet. Liui. *lib. 24.* ad mores hominum adverterunt, castigandaq; vitia, quæ velut diutinos morbos ægra corpora ex sese gignunt. Quod si vitiosi & improbi Litigaturientium mores hoc census Remedio corrigerentur, quis non censeret breui pauciores fore lites? Omnis Reipub. fundamenta sunt mores & leges. Polyb. *lib. 6.* Optimum ergo Remedium si quid in moribus labat non deesse corrigendi auctorem. Tacit. *1. ann. Schonb. lib. 3. Polit. c. 10.* Bodin. *6. de Rep. cap. 1. nu. 630.* Censuram Ciuitatum gubernatricem, virtutum omnium effectricem, bonorum civium procreatricem improborum sc. Litigatorum expultricem appellat.

8. Sicut autem mores sunt duplices, priuati & publici. Privati sunt singulorum; Publici mores sunt jus sine sanctione expressa tacito populi consensu genitum, eodemque sensu consuetudo dicitur. *J. 1. sine scripto. In. d. I. N. G. c. L. 32. de LL. Vult. 1. I. R. c. 3. num. 1.* Vide Conan. *2. Comm. 10. n. 2.* Ita promiscuè Consuetudines, vsus, mores feudales dicuntur. Duar. *de feud. c. 1.* Clar. *de feud. q. 2.* Caccia-lup. *de Feud. cogn. art. 5. n. 1.* Molin. *in cons. Paris. n. 15.* Schneid. *p. 1. Feud. n. 7.* Mozz. *de feud. par. 1. n. 35.* Vigel. *in M. I. F. c. 1. reg. 2.* Rosenthal. *c. 1. conclu. 8. n. 4.*

Ergo cum in moribus privatorum corrigendis Censores adeo sint necessarij, multo magis in moribus publicis sive consuetudinibus pravis, quales olim Athenis Legum custodes ac Nomophylaces dicebantur. Bodin. *d. c. 1. n. 633.* vbi ad religionis contemptum, educationem, theatra, seu ludos publicos extendit, Sed absque imperio & iurisdictione: nè munus illud negotiosissimum plenumque laboris ac vigiliarum, etiam litium anfractibus implicetur, aliud est enim iudicium, aliud censura.

9. Eiusmodi Censores diligenter & severè in pravas, & irracionales Consuetudines inquirant, & deprehensas non solum notent, sed ad superiorem magistratum deferant, vt protinus abroget, quod est 2. remedium. Sic Ludovicus Pius *in Capitul. n. 4.* de iniustis occasionibus & consuetudinibus noviter institutis, vti sunt tributa & thelonei in mediâ viâ, vbi nec aqua, nec palus, nec pons &c. vt auferantur, licet plerisq; Italiae locis Mediolani & alibi eiusmodi lucrosa & odiosa consuetudo adhuc vigeat. Sic

Sic Carolus V. in der Heinslichen Halsgerichts Ordnung/ *art. 218.* von Mißbräuchen vnd Vndernünfftigen gewonheiten. Cuius argumentum refert Heiminsfeld. *tom. 3. const. imp. pag. 559.* Consuetudines five corruptelas potius ex usu forensi multas & malas tolli oportere.

Ratio huius Remedij, quia debent futura mala atquè litigia ca- 10.
veri, non iniquis consuetudinibus foveri. Innoc. *in c. inquisitioni. de Sent. excomm.* Zasius *cons. 5. n. 67. lib. 1.* Hering. *tr. de fideiuss. cap. 5. n. 113.* Omnes eodem Remedio è medio sublatas volumus, inquit Carolus V. *art. pen. n. 1. ordinat.* Heiminsfeld. *d. tom. 3. const. imp. pag. 559.* quales enumeravimus Suprà de blasphemijs impunitis, de consuetudine maritimâ, probâ Sagarum per aquam frigidam, defloratione puellarum, impunitate homicidiorum, & alias, eiusdem farinae consuetudines litis & malitiæ hirudines.

Sed cum non solum consuetudines irrationales, Sed & variæ, 11.
vagæ, dubiæ, incertæ, certum sint litium serminandarum seminarium, tertium accedit Remedium, vt omnes consuetudines in scripturas redigantur, nec vni Collitigantium, modò hanc, modò alteram Consuetudinem alleganti statim credatur. Ratio, quod nec excellentissimo Doctore Consuetudinem alleganti statim fides adhibeatur. Ergò multò minus Collitiganti: Sed legitimè probanda est, multis Collitigantium sumptibus, vt affirmant vel centum Dd. quorum Coryphæus Bl. *L. Consensu. n. 30. C. quomodo & quand.* Neviz. *cons. 45. num. 7.* vbi infinitos pro more allegat. Cacher. *dec. 141. n. 16.* ait Senatum Pedemont. ita iudicasse. Sicut & auditorium Rotæ observavit. Burs. *con. 201. n. 47. lib. 2.* Virg. Pingizer. *con. 1. nu. 44.* Coler. *de proc. exec. p. 3. cap. 11. n. 66.* Hartmannus Pistorius *lib. 2. quæst. 27. n. 33.*

Altera huius Remedij ratio, quod consuetudines etiam scriptæ 12.
permanent, tantò citius innotescunt, nec vllam litigandi occasionem præbent. 2. *Feud. 1. & 23.* Lauden. *in proæm. n. 4.* Præpos. *num. 5.* Ardiz. *in sum. cap. 2.* Br. *in l. de quibus. 32. n. 7.* Ias. *n. 36. de L L. Curt. p. 1. de feud. quæst. 1. n. 11.* Wesemb. *in proæm. Feud. n. 5.* Rationis ratio. I. vt memoria consuetudinum sit expeditior, & certior. Ferrar. *1. Feud. 2.* Wesemb. *in proæm. Feud. n. 2.*

II. Ne probatione egeant, quâ lites multum retardantur. Afflict. *in præl. Feud. n. 14.* Curt. *p. 1. q. 1. n. 13.*

Vltimum Remedium, vt consuetudines examinentur, & à Su- 13.

periori confirmantur. Cusan. *lib. 3. de conc. Cathol. cap. 25. & 33.* Examinantur ibi in conventu annuo Provincialium consuetudines, & redigantur, quantum fieri potest, ad Communes observantias, & maximè Captiosæ formæ vndiquè tollantur. Quamvis enim Principis scientia non requiratur ad introducendam consuetudinem, quæ fit à subditis. *Cap. 1. de const. in 6. l. 1. C. quæ sit long. cons. l. 1. C. de servit.* Attamen ubi Princeps contradicit consuetudini, promulgando legem contrariam tùm consuetudo cessat & abrogatur. *Auth. omnes C. com. de succ. Auth. navigia C. de furt.*

Ergò melius, ut ab initio Consuetudines à superiori non solum examinentur, sed etiam in Scripturam redactæ confirmantur; quæ confirmatio nihil novi addit, nec immutat confirmandum, sed potius roborat atque firmat. *Oldr. con. 164. n. 2. Corn. cons. 9. n. 5. vol. 3. Ruin. con. 111. n. 18. vol. 5. Cothm. resp. 9. nu. 117. Gail. 2. lib. obs. 1. n. 3. H. Pistor. lib. 2. c. 20. n. 36.*

Ratio generalis, ubi superioritas, ibi requiritur auctoritas. Neque Consuetudinis vel statuti nomen mereantur nisi principis accadat auctoritas & potestas. *Ful. Pacan. de probat. lib. 2. c. 3. n. 108. Christian. Ohem. in disc. c. 3. n. 89.* In primis ciuitates superiorem recognoscen-tes Herren Statt Domini Consensum adhibeant, utpote penes quem residet jus principale & potestatiuum. *Bl. in L. 4. in f. C. ad SCt. Vellej. Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 9.* Hæc de Remedijs consuetudinum.

14. Quoad debita litigiosa *Schuldt Sachen* / Graue tormentum est, DEBERE cui nolis, *inquit Sene. lib. 2. de benef. c. 18.* Remedia consistunt partim in præseruatione, partim in depulsione. Præseruationis Remedium est utile & necessarium, ut leges sumptuariæ ferantur, quibus gulæ, & luxuriæ certi fines præscribantur, & pro executione viarum Custodes constituentur. *Liu. lib. 2. 3. & 4. Camer. med. Histo. 215. in f. Goedd. vol. 2. cons. Ac. Mar. 28. n. 186.* Sicut olim lex Fannia, Orchia, Didia, Oppia, Cornelia, Ancia & Iulia latæ fuerunt, & nouiss. S. Romani Imperij Sanctiones von Policenyordnung Anno 77. Francof. *Macrobian. lib. 3. cap. 17. Agell. lib. 2. c. 24. Alex. ab Alex. lib. 3. gen. dier. cap. 11. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1. Hering. de fidei. c. 7. n. 236.*

Sumptus enim omnes non necessarij comprimendi sunt, ut *inquit, Fr. Senen. de Inst. Reip. lib. 5. tit. 10. Keller. lib. 1. de off. jur. pol. a. 16.* Quod si fiat minus debitorum, minus erit litigiorum.

Alterum

Alterum præſervationis Remedium, vt veſtigal rebus ijs im-
ponatur, quæ ad corrumpendos civium mores, delitias, luxum,
libidinem, litem atque malitiam ſpectant, & Alemanni vocant
Steinichen vnd Weinichen/ margaritas, vinum, Sericum, quibus ſub-
diti ſine incommodo, vt carere poſſint, nolint, debita conflent,
litigia excitent. Bodin. *lib. 6. de Repub. c. 2. per. l. interdum. §. ſpecies. de
public. War. de Brenb. de reg. ſub. & oner. ſub. c. 5. n. 60. & ſeqq.* Cæſar.
lib. 2. & 4. de Germanis obſervatu dignum recitat, quod nihil pare-
rentur vini reliquarumq; rerum ad luxuriam pertinentium inferri,
quod his rebus relanguere animos, & eorum remitti virtutem
exiſtimarent, quod hodie quoq; in Chinâ, & Catugio, uſitatum fer-
tur. O ſi reducatur ad Germanos. Ita idem Iulius Cæſar Conchy-
liatæ veſtis, ac margaritarum uſum, niſi certis perſonis, ætatibusque,
idque per certos dies ademit, teſte Sueton. Carolus. V. idem fecit.
Curti. *tom. 3. conſ. lib. 2. c. 11.* Schonb. *lib. 3. polit. c. 17.*

Lacedæmonij ſolis meretricibus conceſſerunt ornatum. AElia.
lib. 10. cap. 7. Clem. Alexan. *lib. 2. pæd. cap. 10.* Camer. *cen. 2. med. Hiſt.
cap. 39.*

Tertium præſervationis Remedium, Carceres debent parari 16.
debitoribus ſervandis, & moleſtiâ Carceris ad ſolutionem urgendis
Germ. Schuldtturne / qui debitores litigioſos non parum deterre-
rent. Damhud. *in pr. crim. c. 16. in pr.* Ambroſ. *lib. de Tobia. c. 8.* dum
vadis, *inquit*, cum Adverſario tuo ad magiſtratum, da operam libe-
rari ab illo, nè fortè producat te ad iudicem, & iudex tradat te exacto-
ri, & exactor mittat te in carcerem. Hering. *de fidei. cap. 19. nu. 47.*
Quamvis enim Carcer non ſolvat debitum ſed Buſſa, *vt inquit*,
Marſil. *in pr. Crim. §. attingam. nu. 54.* Lancell. *de off. prætor. in crimin.
rub. de cap. n. 29.* Ant. Solain *conſt. Sab. rub. de capt. gl. 2. n. 6.* Attamen
Remedium & via eſt ad obtinendam ſolutionem, ne lite diutius fa-
tigetur, & plus pecuniæ ipſâ pecuniâ inſumat.

Sed nullum eſt certius Remedium iſto Sene. REDDE. 17.
QVOD DEBES. aut iſto Martial.

*Et iudex petit, & petit Patronus,
Solvas, cenſeo, Sexte, Creditori.*

Nec imaginæris, quod Paternoster tibi Remedium ſuppedita-
bit, quaſi debeamus remittere debitoribus noſtris. Ergo & pecu-

Ggg ij niaria

niaria debita sint condonanda. Non enim Christus prohibet, quominus Creditor pecuniarias summas exigat, quæ ex legitimis contractibus sibi debentur, modò ne acerbus litigator debitori semper stet supra caput, nullum diem gratis occidere patiens. Sene. *lib. 7. de benef. cap. 17. l. si bene. de usur.* Hering. *de fidei. cap. 1. n. 38.*

18. Depulsionis Remedia 1. ut lites è debitis vbertim provenientes celerrimè expediantur, & vi statuti aut conventionis paratum executionem in dorso habeant, *Gesundt Siegel vnd Brieffe*, sicut apud Italos vigere testis est Sig. Scacc. *lib. 1. de jud. cause civ. cap. 62. n. 13.* De Saxoniâ Wessenb. *con. 14. n. 32.* & Coler. *de proc. execu. par. 1. cap. 3. n. 57.* De Holsatiâ Vultei. *vol. 3. con.* Acad. Mar. *21. n. 334.* Socin. *conf. 75. n. 24. vol. 2.* ait ex instrumento guarentigiato nullam competere actionem, nisi executiuam & solum modò peti solere instrumenti executionem. Hoc idem Remedium ponit & exponit Ant. Faber *lib. 9. Cod. tit. 22. art. 11.* necessariam cuilibet litigaturo oblationem libelli, saluâ tamen licentiâ petendi per libellum, ut executio permittatur. Quod utique permittendum à iudice competenti, ijs in litibus, quas ab executione incipere moris est, sive ex literulis generalibus, quas de debitis vel manus munitas vocant, sive ex alijs præcisam coactionem imperantibus, modò in iudicio producantur originaliter. Coler. *de proc. exec. p. 3. cap. 1. n. 44.* Quod si absquè libello & iudicis decreto debitum exigat, & appellatio emergat, cogendus est offerre libellum, & litem prosequi, manente principis, & ut aiunt iustitiæ, non actoris manu munita, quousque vel per adversarij comparitionem, vel aliter constat Iudici ritè satisfactum per actorem. Quod demum tempore permittendum ei erit, ut fructum executionis plenissimum consequatur. Faber. *d. lib. 9. Cod. tit. 22. art. 11. & seq.* ubi limitat in debitis fiscalibus, Landtages Abscheid Ducum Pom. anno 1608. tria tantum monitoria requirit, nec exceptiones admittit, nisi solutionis, transactionis, compensationis & rei judicatæ.

- 20 Sed alterum Remedium nobis videretur magis ex usu Reipub. ne in manifestis debitorum litibus atquè malitijs appellatio admittatur. Quamvis enim Litigantium conventio, nè ad superiorem recurratur, sit invalida, neque superiorem jurisdictionem habens, quin querelas audiat, euitare possit. *c. novit. de judi.* Guid. Pancir. *con. 119. n. 25. lib. 1. 10.* Iac. Lauren. *tr. de jud. Susp. cap. 1. n. 11. & 12.* Attamen hoc medio multis malis occurri posset, nec appellatio iniquitatis

ratis præsidium esse debet. At quid iniquius pecuniâ carere suâ, & litem moveri immortalem? Nequè dicendum superioris jurisdictionem ab inferiori infringi, sed limitari. *Vide l. pen. ubi Br. de aq. plu. arc. Blanc. de compr. q. 4. n. 7. fol. 298.* Hoc Remedium Provincialis Pomer. constitutio Landtags Abscheid. Anno 1608. innuit, das wider Handt vnd Siegel vnd Clare richtige Verschreibungen niemandt Appelliren mag.

Pro hoc Remedio facit utilitas pub. vt homines liberi sint à debitis litigiosis. Caball. *in mille. loq. 338.* Mar. Mont. *dec. Reg. Arrag. 2. n. 42.* Nec habenda est debitorum Commiseratio, quasi appellationis beneficio privarentur. cum L. 12. tabu. Si multi essent creditores, debitorem in partes secare permetteret, licet eo rigore Romani non sint vsi. Covarr. 2. *resol. cap. 1. n. 1.* Quintil. 3. *inst. cap. 8.* Baldui. *ad L. L. Roma. cap. 46. n. 72.* Heig. *p. 1. quæst. 35. n. 26.* Gilken. *de præf. p. 3. cap. 6. n. 42.* Hæc de remedijs debiti litigiosi.

Vsurarum Remedium est constans, & Severa disciplina, atque in vnum alterumue gravis animadversio, quæ Cæteros deterreat, nec occasionem litigandi præbeat. Schonborn. *lib. 3. Politi. cap. 12.* Durius est Remedium, quod Cato maior fœneratores omnes Sardinia expulit. Liu. *lib. 32.* Antimach. *lib. 3. Com. theor. 35.* Nec minus durum est Remedium, quod nonnulli Ictorum. tradunt, vsurarios criminaliter puniendos esse. Maran. *p. 6. Spec. aur. n. 112.* Molin. *de usur. n. 156.* Borch. *de usuris cap. 5. n. 9.*

Media igitur huius Remedij via est eligenda, vt vsuræ excessivæ, immensæ & immoderatæ Iudæo-Christiane Monath/wochentliche oder Tagginsel/â pio magistratu severissimè prohibeantur, & annuæ ad tolerabilem modum revocentur. AEmil. Ferret. *con. 73. nu. 20.* Amed. de Pont. *inter dec. Ant. Tessaui. 57. vers. sit itaque.* Ant. Quetta *cons. 54. num. 9. gl. ad inst. jur. Can. Lancel. lib. 4. de usur. §. iudæi, verb. immod.* Quod si quinque in centum promittantur, eiusmodi vsuræ ferri, nec auferri possent. L. eos. 26. *de usur.* Reichs Abscheid / *p. 1. in reform. guter Politeij zu Auspurg. Anno 1530. p. 232.* Coler. *de proc. exec. p. 1. cap. 10. n. 37.* Fride. *p. 2. de mand. c. 73. n. 3.* Vasq. *lib. 3. qq. illust. cap. 60. num. 22.* Ruland. *part. 4. de commiss. lib. 6. cap. 6. n. 13.* vbi aliquot præjudicia refert.

Omniū optimum esset Remedium, vt Principes in suis Provincijs aut certum vsuræ modum constituerent, & vltra recipientes,

Ggg iij atq;

atque exinde litigantes acrius castigarent, vti Rex Daniæ 6. in centum Subditis Holsatiæ permisit, idque, de anno in annum, seu mercatu in mercatum, *Bon dem eynen vmbschlag in den andern.* Guice. *in Belgio.* Wefenbe. *in par. C. de usur.* Ruland. *d. part. 4. lib. 6. cap. 6. n. 23.* Aut potius ædes publicas erigerent, quibus indigentes pecuniam datis pignoribus recipere possent, vti Patauij mens pietatis Anno 1491. in Batauia der Lombardi & alibi alia loca, ita lites plurimæ præcaverentur. Vide institutionem Montium pietatis apud Bern. Scardon. *lib. 2. hist. pat. clas. 5.* Virg. de Bocar. *tr. de manut. poss. c. 8. n. 160.* Ioh. Bap. Lupa. *usur. p. 3. nu. 8.* Ben. Boui. *de cens. art. 5.* Pet. Surd. *con. 182. lib. 2.* Arnol. Ferron. *ad con. Burdig. lib. 2. tit. 8. §. 20. in f.*

25. Hæc de Remedijs litium vsurariarum, quibus accedit Edictum Principum Christianorum & Rerum publicarum, ne Iudæi omnium maximi foeneratores in ditionibus suis ferantur sed auferantur. Alex. de Neuo. *con. 100.* Roland. à Vall. *con. 55. n. 16. lib. 2.* Cache. *dec. Ped. 137.* Damhud. *in pr. crim. cap. 28. n. 76.* Couar. *3. resol. cap. 1. n. 8.* Gail. *2. obs. 5. nu. ult.* Bonif. *tr. de furt. §. fraudulosa nu. 39.* Soarez. *lit. 1. n. 194.* Molin. *tr. de usur. n. 581.* vbi Principes cum Iudæis colludentes vocat infideles & focies furum. Marquar. de Susan. *tr. de Iuda. c. 11. n. 11.* Pet. Royz. *de Litu. 5. n. 220.* Marchisell. *qq. pr. 2.* Vtinam reliqui omnes, qui foenerando judaizant, & judaizando foenerant, Republica expellerentur, minus malorum, minus querelarum, minus litigiorum esset.

26. Nec Imperij Constitutiones Anno 1544. 62. 77. tit. 20. §. von Jüden hunc vsuræ Iudaismum simpliciter probant, sed propter aliquid boni, wegen des Reichs anlagen vnd hülffen. Quamvis lucri odor sit bonus è re qualibet: Non tamen permittendum est malum, vt aliquid boni eveniat. Iudæi feruntur propter lucrum; Christiani confratres expelluntur propter lucrum, quæ dissimilitudo? Ratione indigentium & pauperum toleratur consuetudo, quæ aliàs minimè toleranda esset. Coler. *de pro. exec. part. 1. c. 10. n. 64.*

At nonnè melius Christiani Christianis etiam imperfectis subuenire possent, quam Iudæi? Solus, inquis, Papa hoc priuilegium habet, mutans quadrata rotundis, Anchor. *conf. 243. nu. 8.* Marq. de Susan. *tr. de Iuda. cap. 11. nu. 13.* Sequuntur Papicolæ. Castr. *con. 397.* Alex. *con. 1. lib. 2.* Soc. jun. *conf. 108. lib. 3.* Ioh. de Arnono. *Soliloq. 32.* Clar. *§. usura. nu. 7.* Alph. Villagut. *tr. de usur. quæst. 13. concl. 4. n. 11.* Caraff.

Caraff. *tr. de simon. n. 55.* Ant. Tessauro. *dec. 57.* Admittunt & addiscunt
Christicolæ. Heig. *part. 2. q. 1. n. 170.* Ruland. *de com. p. 4. lib. 6. cap. 6.*
n. 20. Hering. *de fidejuf. c. 30. n. 35.*

Oppignorationes cum sint frequentes, & plerunque dent 27.
occasionem litibus, Remedium est, ne facile permittantur, sed co-
arctentur, & puniantur. Ab oppignoratione ad fidejussionem valet
argumentum. *l. 28. de pignor. l. 2. quæ res pig. ob. pos.* Negus. *de pign.*
mem. 4. nu. 56. Burs. *con. 103. nu. 17. lib. 1.* Huic fidejussionis malo
litigioso Remedium posset adhiberi duplex conventionale, & le-
gale. Prius aut est prohibitio parentis, ne liberi bona auita in extra-
neum alienare, hypothecare, aut modo quolibet obligare possint,
Der hieyon etwas entwendet / Den strafft Gott an seinem Endt. vti Philip.
Hassia. Lantg. Heinæ inscripsit. *vide L. filiusf. §. Diui. vbi Dd. de leg. 1.*
L. Lucius 86. §. instituto. de legat. 2. L. fin. C. de reb. alie. non alien. He-
ring. *tr. de fidei. c. 1. n. 101.* vbi certò confidit eam prohibitionem hoc
exulceratissimo seculo multis familijs valde profuturam.

Aut institutum Nobilium inter seiplos, nè quis in posterum 28.
pro maiori summâ quàm 100. loachimicis fidejubeat, vt in Archi-
episcopatu Bremensi receptum ait Hering. *d. tr. de fidei. cap. 7. n. 234.*
Cogitando illud quod retulit. Aym. Crauetta. *resp. 1. n. 127.*

Vtere quasitis modicè, dum sumptus abundat.

Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Alciat. *lib. 2. wag. cap. 14.*

Ille sapit verè, qui callens hæc duo, nouit

Nec nimum largus, nec nimis esse tenax.

Vndè eorum Remedium nobis improbatur, qui omninò jurant,
se nolle fidejubere, habens auch verschworen.

Remedium legale est, generalis constitutio, nè lites è fideiussio- 29.
ne facile nascantur, vt omnis in posterum fideiussio, præsertim ma-
ior cum qualiquali causæ cognitione fiat, vtrum debita sint proba-
bilia & honesta: quæ facultates sint eius, pro quo fides interponitur,
an uxorem, & quot liberos habeat fideiussor, nè ex inconsultâ patris
fideiussione eorum spes diminuatur, cuius vita & ætatis sit tam fide-
jussor, quam debitor, cuius etiam status vel conditionis sit creditor,
vtrum 1. 2. 3. 4. 5. vice sese obstringat fideiussor &c. *arg. l. nec quic-*
quam

quam de adopt. l. cum hi. §. sed & person. de transacti. l. post legatum. §. 1. vers. prohibendi de his. qua. ut indign. l. 1. C. de præd. decur. lib. 2. pr. C. de del. ciu. lib. 11. Hering. de fideiuss. cap. 7. nu. 204. & seqq. vbi nullus dubitat, si isthæc fierent, non visum iri tot domos desolatas, & viduatas suis cultoribus, accuncta tribunalia minus quoque quiritationum habitura. Fortassis etiam istud Lucani lib. 3. Phars. obtineret,

Quicquid parcorum mores servastis auorum.

30. Hæc de Remedijs litium fideiussoriarum. Quoad lites dotales nonnulli violentum tradunt Remedium, ut dotium mentio omnino de Republica sit sublata. Plat. 6. de LL. Nic. Suder. lib. 2. disput. civil. rub. de cont. qui inter spon. & coni. fiunt. Ant. Robert. 2. rerum jud. 4. Quod si fiat, lis nulla de dotibus erit, Secundum illud Plaut. in Aulul. act. 3. scen. 5.

Si opulentiores pauperiorum filias

Vt indotatas ducant uxores domum,

Et multò fiat civitas concordior,

Et invidiâ nos minore utamur, quam utimur.

Hoc Romanos antiquos, Saxones, Burgundiones, Anglos, Thuringos vfos esse ex Herold. Briss. Guil. Cuia. probat. Heyg. p. 1. quæst. 8. n. 66. Ioh. à Robert. diss. inst. 1. propo. 5. dicit de Gallijs, quod etiam rosa in dotem data; Sicut Erico Duci Pom. Danorum Regi vnus aureus multa millia pendens. Crantz. lib. 11. Vand. cap. 18. Hoc Remedium Spartanus ex instituto Lycurgi in more positum fuit. Iustin. lib. 3. Mahomet etiam sponsas sine dote nubere voluit. Me-nau. in cap. sua. Barthol. Georg. in epist. de Tur. imor. Casus. in theor. oecon. lib. 1. cap. 4. quæst. 2. rub. de matr. cont. non dotis, sed amoris causa matrimonium quærendum docet.

31. Sed non agnoscunt hoc Remedium Reipub. futurum utile. Schonborn. lib. 1. pol. cap. 6. p. 23. & Bar. Muscul. de suc. conu. men. 2. class. 1. con. 4. num. 129. Quâ enim ratione alere posset uxorem, eamque tueri, nisi sublevaretur dote? l. 7. pr. ff. & l. 20. C. de jur. dot. Quod si parens vel fratres dotes amplas acceperunt, æquum est, ut vicissim filias & sorores dotibus liberalioribus ornent. Verum est Horatia, num. 2. Serm. Sat. 3.

divina

Divina humanaque pulchris

Divitijs parent.

Adde l. 3. C. de nat. lib. Nov. 53. cap. 6.

Certius ergò Remedium, vt certæ sint de dotibus Leges, ne do- 32.
tium magnitudine domus exhauriantur, & moderarâ dote foeminæ
ad obsequium virorum redigantur, ne etiam potentiâ earum civita-
tes premantur. Quintil. *decl. 264.* Bodin. *lib. 5. de Repub. cap. 2.* Co-
varru. *iu epit. de Spons. cap. 3. §. 9. n. 3. & seqq.* reprehendens Hipp. de
Mars. *in sing. 589.* reiicientem Laicorum legem de certâ ac taxatâ dotis
quantitate. Muscul. *de succ. convent. men. 2. clas. 1. concl. 4. nu. 127. &*
129. vbi in præcipuis Germaniæ Civitatibus, & familijs illustrioribus
observari testatur. Principes omninò dotes, ne mediocrem sum-
mam excedant, moderari deberent. Scip. Amirat. *lib. 3. disc. polit. cap.*
3. Ratio huius Remedij quicquid gulæ, pompis, & immoderatarum
dotium erogationibus subtrahitur, id in Principis & Reipub. utilita-
tem convertitur.

Lege Mosaicâ maxima dos fuit, quæ 50. Seclis, hoc est, tredec- 33.
cim aureis respondit. Bodin. *5. de Repub. cap. 2.* Camerar. *2. med. hist.*
43. Apud Venetos, si Patricius plebeiam duxerit, dos non excedit
1600. aureos. Arnisæ. *lib. 1. pol. cap. 3. p. 97.* Covar. *in ep. de Spons. c. 3.*
§. 9. num. 3. loquitur de 6000. Ducatis Venetis, Apud Malsilienses
dos maxima est aureorum centum & quinque aurei pro vestibus.
Strabo *lib. 4.* Plat. *lib. 3. de Repub.* 50 drachmarum dotem constituit,
Schonborn. *1. polit. cap. 6.* Apud Polonos Casimirus M. Palatini
ditissimi filiæ dotem noluit excedere 100. mar. si fratres fuerint super-
stites: in minus ditibus statuit minorem dotem. *lib. 3. statu. cap. 6.*
Arnisæ. *d. lib. 1. pol. cap. 3. p. 98.* Nec apud Romanos licuit omne pa-
trimonium in dotem dare. Cuiac. *lib. 7. qq. Paul. in l. 43. de admin.*
tut. Muscul. *de succ. conu. mem. 2. class. 1. concl. 4. num. 130.*

Hoc Remedium, si reliquæ Provinciæ diligenter observarent, 34.
& applicarent in elocandis filiabus, non solum multæ lites præcave-
rentur, Sed & familiæ diutius conservarentur, quarum conservatio
Reipub. interest. *l. 1. §. Sed etsi. de vent. in sp. Myn. resp. 32. num. 2.*

Hic optumo ordine annecti possent reliqua litium civilium
Remedia de jure incorporali, publico, privato, mixto: de quibus
Ruland. *part. 3. de Commiss. lib. 3. per tot.* Item Remedia acquirendæ,

H h h

retinen-

retinendæ, recuperandæ possessionis, de quibus latissimè Menochi. Remedia contractuum, vltimarum voluntatum, actionum, prout viam aperuit Ruland. d. par. 3. lib. 5. 6. 7. 8. 9. 10. Sed ne longius excrescat præsens discursus, in præsentiarum omisimus.

CAPVT XII.

DE REMEDIIS LITIVM CRIMINALIVM.

SVMMARIA.

1. *Remedia litium criminalium arcana, aut aperta.*
2. *Arcanum est arca, cui delatorij libelli intrudantur.*
3. *Institutio Delatorum litium criminalium Remedium.*
4. *Tyrannicum est auricularios habere Delatores.*
5. *Armorum prohibitio litibus criminalibus remediatur.*
6. *Delatores pub. & iurati, à priuatis distinguantur.*
7. *Delatores priuati sunt infideles Rumigeruli.*
8. *Remedia Delationum priuatarum sunt pœna.*
9. *Delationum publicarum Remedium quale sit.*
10. *Arcana Westphalorum iudicia, & constitutio Pomeraniae.*
11. *Aperta litium criminalium Remedia distinguuntur.*
12. *Iudicium Criminale Peinlich Gericht in provincijs constituatur.*
13. *Emergens litium iudicis officio dirimendum.*
14. *Iudex neque rigorosior, neque benignior legibus, esto.*
15. *Iudex criminalis malè iudicans est puniendus.*
16. *Diversa pœnarum genera recensentur.*
17. *Iudicium criminale inferiorum iudicum refugium.*
18. *Lis criminalis dubia ad Academias & Scabin. mittenda.*
19. *Legale litium criminalium Remedium est Biennium.*
20. *Brevis litium criminalium processus refertur.*
21. *Ab interlocutoriâ litis criminalis ne appelletur.*
22. *Executivum litium criminalium Remedium est Pœna.*
23. *Inter specialia litium Remedia est ludi prohibitio.*
24. *Retorsio litium injuriosarum Remedium.*
25. *Crescente Retorsione, ordinaria juris Remedia vsurpanda.*
26. *Professio de modo viuendi, Remedium furti.*
27. *Alterum*

27. *Alterum furti Remedium est suspendium.*
28. *Ratio hujus Remedij crescens hominum MALITIA.*
29. *Homicidiorum Remedium lenius Asylum.*
30. *Alterum, Transactio Germ. Man: oder Sonegeldt.*
31. *Princeps quatenus litium criminalium pœnas remittat.*
32. *Objectio quedam delicta puniri, quedam non.*
33. *Tortura Remedium est subsidiarium cum requisitis.*
34. *Pœna judicis indebitè torquentis, est incerta.*
35. *Corpus delicti, & copia inditiorum tortura requisita.*
36. *Tortura sit moderata, neque repetatur absq; novis inditijs.*
37. *Interrogatio de consocijs litium non admittenda.*
38. *Carceres subterranei tollantur, & luminati fiant.*
39. *Carcerati non compedibus, sed Custodiâ detineantur.*
40. *Captura Remedium absque inditijs non adhibendum.*

HACTENUS de remedijs litium civilium: sequuntur Remedia
litium criminalium, quæ sunt vel *ARCANA* vel *APERTA*.
Arnise. lib. 2. doct. pol. cap. 5. ubi ex Aristot. 4. polit. 13. arcana
vocat σφισμαλα Polyb. επινεύφια. Arn. Clapmar. de arcan. Rerump.
qui mutuatus est à Ware. de Erenberg. ut ipse ait de reg. subs. & oner.
subd. cap. 6. nu. 26. Sic arcanum Quæstorum quasi Theologicum,
quod de Mysterijs non sit disputandum, multò minus in ea inqui-
rendum, sed aliud apertum REDDERATIONEM, quod nisi fecerint sera
tamen tacitis pœna venit pedibus, & tarditatem gravitate compen-
sare solet, secundum illud Corinth. 6. Neque fures, neque avari &c.
regnum DEI possidebunt. Auctor. disc. Bom Justitiënwerck. pag. 100.
ubi ait Sijzen zwischen zwen stülen wegen der stule per calumniam geseset.
Aperta potissimum consistunt in revocatione veteris moris, ut
publice quis admittatur in lite criminali, & perpetuâ oratione. Reus
peragatur, defendaturque, cum ad excitanda magis ingenia, tum ad
fideliores juris exercitationem. Pollet. lib. 4. hist. for. cap. 11.

Arcana litium criminalium remedia sunt duplicia. Prius est
inventum Conani Scotorum Regis, ut ARCA perforata in maximo
cujusq; urbis templo constituatur, in quam cuique latenter injicere
liceat delatorios libellos, quibus crimen admissum, locus, tempus,
testimonia, rei denique & consciorum perpetrati criminis nomina
perscripta sint. Magistratus statò die urnas aperiant, lites moveant:

reo damnato, bonorum dimidia pars delatori cedat. Quæ ratio vindicandorum criminum, & litium abbreviandarum perfacilis est apud ordinarios magistratus, ac iudices, vt existimat Bodin. *lib. 4. de Republ. cap. 6. n. 458.*

3. Posterius remedium aliquatenus arcanum, Institutio scilicet delatorum, seu Denunciatorum. Germ. Der Spürer oder Speher/ qui nō tam deferant, quid de Principe, magistratu hoc vel illo spargatur, quàm crimina occulta denuncient, vt processus formetur, & lis criminalis debitè terminetur. Fran. Pollet. *lib. 5. hist. for. Rom. c. 10.* vocat secretum iudicium & Sctum Tacitum, in turbulentis Respub. temporibus vsitatum.
4. Prius enim Tyranicum κατ'ακούπας habere auricularios, qui singula deferant, siuè verè siuè falsò von dem einen Ort zu dem andern tragen/ quorum copia hoc malitioso seculo est frequentissima. Vide Arist. *5. Polit. 11.* add. Plini. *8. Epist.* Cic. *2. offic.* Iohan. Sarisberien. *lib. 3. de nug. Cur. cap. 5.* vbi vocat aucupes nouitatum, qui rumusculos congerunt, iisdemque curiosorum auribus satis faciunt. Sicut in Italia Birroarij, Zaffi, Spioni, qui minutissima explorant, & deferunt si quis forensis arma, imò cultellum cum cuspidē ferat, aut mali quid loquatur, etiam de malis, sub ictu fustium, & amissione armorum. Farinac. *par. 3. oper. crim. lib. 3. q. 108. per tot.* Decian. *tr. crim. 8. cap. 3. n. 1.* Clar. *9. f. q. 85.* Cas. *394. n. 18.* Scappa. *de jure non scrip. lib. 6. cap. 161. n. 7.* Placa. *in ep. del. lib. 1. cap. 8. per L. 1. ad L. vl. de vi publ. vbi Ang. nom. 3. L. 1. C. vt arma vsus cap. 1. §. si quis rusticus. de pac. ten.*
5. Quamvis hoc Remedium prohibens arma, sit factum vt homines litigiosi amoveantur à rixis & maleficijs, teste Gandino. *tit. de multa. quæst. de pæn. nu. 6. ibi panceria fertur.* Farin. *d. lib. 3. quæst. 108. nu. 73.* attamen hodierno seculo in desuetudinem abiit, quo vnus quisque potest arma impunè portare, nisi expressè prohibeatur a statutis vel edictis, sutor, sartor, pictor, licitor &c. Decian. *tr. crim. lib. 8. c. 4. n. 5.* Bertazz. *con. 329. nu. 6.* Bursa. *con. 77. nu. 15.* Distinctio moderetur inter supremos, extremos, nobiles, ignobiles, Doctores, decoctores, Curiales furialis, magistratus, stratiotas, quorum indistinctâ armorum portatione lites comportantur criminales ne dicam crinales. Vide Tiraq. *de nobil. cap. 20. nu. 68.* Plac. *in epit. del. lib. 1. cap. 8. nu. 20.* Decian. *lib. 8. cap. 3. n. 53.* Menoch. *2. aa. jj. qq. Cas. 394. n. 14.*
6. Sed ad institutum distinguimus Delatores privatos à publicis, juratos,

juratos, ab injuratis. Priores sunt litium concinnatores, nequam, adulatores, ne dicam proditores. Germ. *Lochvögell vnnnd Verächter* quos demissis manibus, grandique gradu fugies, nec effugies secundum illud Plautinum:

*Qui cavet ne decipiatur, vix cavet cum etiam cavet,
Etiam cum caviſſe ratus, ſepe is cautor captus eſt.*

vt hac de luc hominum lupa. Clapmar. *lib. 5. de arc. Rerump. cap. 15.* exclamat, qua in re detestemur perditissimorum nebulonum fumos atque fraudes, an verò principum insolentiam, qui hujusmodi amant, fovent, amplectuntur? apud quos plena, vt *inquit* Polyb. omnia suspicionum, & vix secreta domuum sine formidine.

Præterea Delationes ejusmodi non minus infidelis quàm hu- 7.
milis & abjecti animi indicia & certissima argumenta sunt, nec ad hunc usque diem Delatorem fuisse fidelem compertum est. Ceriolan. *de conc. & consil. cap. 2.* Delatores ait Tacit. *4. annal.* hominum genus publico exitio repertum, & poenis quidem nunquam coërcitum, ideoq; olim ob imposturas, lites, calumnias in bonos, & falsas delationes meritò submotum fuit, quamvis à tyrannis valde probatum fuisset, atque etiamnum non improbaretur, sed amaretur, vt *inquit* Tolosan. *lib. 33. cap. 9. n. 21. & lib. 24. de Republ. c. 8. n. 3.* Obsequium enim simulantes in principem, fingunt se egregiam illi operam navare Principes, quia suspicaces eorum animos, metus, cæterique affectus, ex rumoribus, & delationibus orti facilè penetrant, criminatibus credere amant. Comin. *lib. 1. cap. 9.* Apud ejusmodi toparchas tyrannellos periculosus est candor: libertas ingrata, sermo insidiosus. *Sehe enner was er Rede* frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ: blanditiæ apertæ, denique ficta & falsa sunt omnia, vt *inquit* Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. c. 17.*

Obiter Remedium ejusmodi delationum privatarum, prava- 8.
rum, injuratarum esto. 1. ne Delatoribus facilè credatur, qui enim facile credit, facile decipitur. 2. poena talionis, nisi litem criminalem probaverint, vt eam in seipſos ultionem formident, quam in alios innocentes meditentur. Fr. Senens. *lib. 4. de Reg. tit. 5. adde L. de ferre 18. de jur. fisc. L. fin. C. de transact.* Clar. *lib. 5. Sent. d. fin. Angel. tr. de malef. verb. & ad querelam n. 71.* Ratio huius Remedij: si quis, quæ fecit, patitur, justissima poena. Et vt sementem feceris, ita metes.

Gic. 2. *de Orat.* Reufner. *in Symb.* 29. quod tibi, hoc alteri. Ita Vespasianus, Titus, Opilius, Macrinus, macros Delatores minimè admiserunt, sed vndique conquisitos poena & damno multarunt. Alex ab Alex. *lib. 4. de gen. dier. cap. 22.* Farinac. *de carc. & carc. lib. 1. tit. 4. q. 27. n. 132.* ait Iudices malè facere, qui vt lucri faciant, habent penes se magnam exploratorum copiam, & ex simplici vnius relatione capere faciunt reos, hæc pr. damnabilis est, nec in judicijs per principes toleranda. Non absimiles proditoribus, quos Cæsar se plurimum amare dixit, dum proderent, finita autem proditione eos damnare, quibus nec in levissimis rebus volebat credere. Rosæ. *cap. 11. §. 7. circa finem.* Philippus Macedonum Rex proditionem amavit, proditores non item. Ego, *inquit Aurelian.* proditorem amare non potui, & libenter tuli, quod eum milites occiderunt. Quomodo enim mihi fidem servaret is, qui patriæ non pepercit? Nic. Reus. *in Symb. 50. class. 1.*

Sed hoc Remedium proh Deum hominumque fidem quàm minimè interdum observatur? vt exclamat Keller. *lib. 2. de off. iur. pol. cap. 17.* & conqueritur insoniti liberato graviter prohibitum, ne adversus delatorem suum iniquum actionem aliquam institueret.

9. Posterius Remedium, vt delatores publici, viri probi, iurati ordinentur, ad perquirendum maleficia institutum est Platonis. 3. *d. LL.* quem refert Alber. Gentil. *lib. 3. d. legat. cap. 14.* Lege etiam Papiâ Delatoribus dimidium mulctæ constitutum, quod Nero ad quartam revocavit, vnde quadruplatores dicti. Alex. *lib. 4. gen. dier. cap. 22.* Constantinus Delatores omni tempore admisit, cumque Senatus de præmijs accusatorum abrogandis aliquando agendum putaret, Tiberius dictitans: Iura subverti, si custodes Legum amoverentur, tantum licentiæ delatoribus dedit, vt plerique criminis postulati antè iudicium supplicium prævenerint. Sueton. *in ipsius vita.* Ioan. Gerhard. *dec. 6. qq. pol. 4.*

10. Ad hoc arcanum litium criminalium Remedium respicit mandatum Ducum Pomeraniæ von Aufstretten Anno 1560. *pag. 29.* Wo jemandts den Aufstreter lebendig oder Todt vberantworten / oder Nachrichtunge geben / vnd verschaffen könte / das er zur Hafft / vnnnd Gefängnus gebracht / demselben soll eine Summa Geldes ohne alle Vermeldunge seiner Person in geheimb zugestellet / vnnnd entrichtet werden / vnnnd das Ihme solches am Stande / Ehren / Nahmen / Gewerben / Verbungen vnd Handthierunge zu keiner

ner Verfeinerunge abbruch oder hinderunge gereichen soll ic. Huc etiam faciunt, quæ de arcanis judicijs in Westphalia constituta sunt in Ordin. Franc. anno 1442. tit. Von dem heimlichen Gericht Reformatione Iudicij clandestini Westphalici Anno 1495. tit. 20. §. item Als die heimliche Gerichte. Paurmeister. *lib. 2. §. jur. imp. Rom. cap. 4. num. 120. § tertio.*

Aperta litium criminalium Remedia sunt generalia aut specialia. Generalia versantur aut circa iudicij criminalis constitutionem, aut processum litium criminalium, Specialia consistunt in reliquis litium criminalium causis coercendis, removendis.

Iudicium criminale Das Halsgericht propriè dicitur gladij potestas ad animadvertendum in facinorosos homines *L. 3. de iurisdic. Vasq. lib. 1. cap. 4. n. 2. Fachin. lib. 1. cap. 14. Die Malefizische oder Freischliche Oberkeit/ aliàs Blurban Knichen de jur. territ. cap. 4. nu. 32. & seq.* Quinimò in sententia, delicto, causa cognita, & criminali habito processu, poenam præstituentem, potissimam huius iudicij vim considerari opinatur cum multis allegatis Thomas Michael. *de iurisdic. conclus. 75. Kellerus lib. 2. de offic. jur. pol. cap. 12.* Ita vox Germanorum Gericht non solum interpretanda est von Under Gerichten/ sed & Ober Gerichten/ Schurff. *con. 26. n. 2. cen. 1. Wesenb. con. 95. n. 2. Thom. Michael. conclus. 70. Paurmeister. lib. 1. de iuris. cap. 1. n. 14. h. e.* litium tam civilium quàm criminalium disceptatio judicialis, ut ait Cuiac. *ad lib. 2. decret. tit. 1. Paurmeister. d. cap. 1. num. 14. & seqq.* ubi varios vocis Gericht acceptus in jure Saxon. refert, etiam pro delicto iurisdictione vindicando *Landrecht lib. 3. art. 66.*

Quod si omnibus in provincijs ejusmodi constituerentur iudicia criminalia Peinliche Halsgericht tria, quatuor, aut ad minus vnum, quibus tres personæ legales, & litium criminalium peritissimæ præficerentur, præsentaneum esset remedium. *Auct. discurs. Vom Justitiengewerk. pag. 58.*

In primis iudex criminalis, qui in clandestino West. iudicio vocatur Freygraue in aperto Gerichts Verwalter sit rerum capitalium peritus quomodo procedendum sit tam quoad incarcerationem, quàm torturam vel suspectorum vel accusatorum *Auct. disc. Vom Justitiengewerk. pag. 58. Const. Frid. 3. Anno 1242. ibi.* Es soll feyn Freygraff einen Freyschöppen machen / dan die so es von Rechtswegen werden mögen.

Eiusmodi

13. Ejusmodi iudex criminalis, vir bonus, honestus, moderatus, etiam non rogatus officium interponet, ut lites eò citius finiantur, quæ finire non possunt nisi incidens, aut emergens litium removeretur atque per officium iudicis dissolveretur. Br. ad L. 5. si ius. n. 6. ad L. Falcid. Felin. ad c. 1. n. 2. Ext. de iud. Frider. tr. de proc. extrah. lib. 1. c. 1. nu. 3. Otto Meland. ad Meurer p. 2. nu. 17. ad vers. nicht auß engener bewegnus limit. 4. Pruckm. con. 4. n. 44. vol. 2. Aliàs regulariter iudex non debet officium impartiri nisi petenti. L. disc. 4. §. hoc aut. de dam. inf. L. si ex testam. 20. de excep. rei iud. L. 1. & 2. C. si à non comp. iud. L. 32. de R. A. L. 1. §. magist. de mag. conuen. Dec. in l. si supra posses. n. 10. C. de transact. Hip. in pr. crim. §. nunc videndum. n. 6. Cornel. con. 293. vol. 3. Cothman. resp. 38. n. 211. Matt. de Afflict. dec. 32. n. 2.
14. IUDEX neque rigosior, neq; legibus ipsis benignior esto. Vera IUSTITIA inter severitatem, & lenitatem consistit: exemplo Samaritani Luc. 10. Zavatar. de prax. for. Mediol. n. 111. Ratio, ne multâ asperitate subditi exulcerentur, neque nimia benignitate solvantur. Gregor. lib. 20. mor. p. 4. c. 11. c. disp. 45. dist. 45. dict. L. observ. de off. pres. Princeps & magistratus bonus subditis utitur, ut liberis, quorum pater est. Hom. Odys. β. Tolos. 8. de Rep. cap. 1. nu. 20. Marlor. topogr. lib. 5. cap. 22. ex marmore Romæ invento tradit: potentissima dos in principe Liberalitas atque clementia. At huic pro peccato magno parum supplicij satis est, ut inquit Terent. in Heauton. Ergo Princeps amorem apud populares, & timorem apud hostes sibi conciliet. Tac. 11. ann. Etenim non præmiorum tantum exhortatione, sed & poenarum metu Boni in Republ. bonâ cives efficiendi sunt. Cic. in Orat. pro Milon. Stob. serm. 41. ex sent. Solon. Iohan. Gerhar. dec. 6. qq. Pol. 1. Neque iudices statim piaculares & nefarii vocantur, qui supplicia irrogant, quia cum quæ ab illis perpetrata sunt, consideramus, quodque scelerum suorum poenas luant, gaudemus ea crudelitate, inquit Agathias. lib. 4. hist. Iustin. p. 105. Salvia. Massil. lib. 7. de gub. Dei pag. 244. Non enim testante D. Hieronym. crudelis est, qui crudeles jugulat, sed ideò crudelis vocatur, quod patientibus crudelis vocatur. Quippe sanctissima & iustissima est severitas, quæ quam utilitati publicæ consulitur. L. 1. §. 1. de inc. rui. nauf. Mar. Montor. in præf. doc. Reg. Arrag. n. 311. unde etiam fit, ut malè meritis publicè, ut exemplo alijs ad deterrenda meleficia sit, egestate laborare debeat. L. bona. f. de pos. L. 6. §. 1. de pæn. L. præscr. 57. pr. C. de epis. & cler. Hering. de fideiuss.

de fidejuss. cap. 10. nu. 345. Ergo Remedium esto, ut mediam iudex criminalis viam sequatur, inter severitatem & lenitatem, semper respiciendo ad *L. 11. de pæn.* uti sapientissimam ita justissimam & æquissimam, uti commendat Keller. *lib. 2. de off. jud. pol. cap. 12.*

Quod si nimis rigorosè procedat in litibus criminalibus, rigorosum subsequatur Remedium, ut tam iudex criminalis, quam Notarij malefactorum rigorosissimè puniantur actione talionis, quod quisq; juris &c. per *L. 5. §. hæc au. verba. quod quisq; jur. in alium L. fin. C. de pæn. jud. qui malè judica. cap. 1. de sent. & re jud. 6. gl. in can. hoc etiam 2. q. 6.* Ribadenerira & Oran. *lib. 2. de pr. Chri. cap. 12.* ubi de Cambyse Rege Persarum, qui iudicem excoriari, ejusque pellem ad aliorum terrorem sedi tribunalis affigi curarit, Rogerio Siciliae Rege, & alijs, memorabilia exempla poenarum, & litium in malos iudices recensent, Sicut & Bos. *tit. de off. corrupt. nu. 10. vers. addo quod Rex Persarum.* Menoch. *de aa. qq. cas. 342. n. 1.* Decian. *tr. crim. lib. 8. c. 34 nu. 1.* Contar. *in L. 1. lim. 11. n. 16. C. si de momen. poss.* Farinac. *p. 3. oper. crim. q. 111. art. 2. n. 34.* subdit confiscationem bonorum, & exilium. *Auth. nou. 10. jure. C. de pæn. jud. qui malè jud. ubi gl. verbum. confisc.* Cyn. *not. 2. Br. n. 5. Sal. nu. 2. & 3. Ioh. Berber. in pr. p. 1. rub. 13. de L. Iul. Rep. n. 4. Boer. dec. 153. n. 1. Gramm. vot. 25. n. 7. Frid. Marc. dec. dec. 686. n. 9. pag. 1. Decian. tr. crim. lib. 8. cap. 39. n. 15. Virg. Bocca. tr. de pact. pag. 2. n. 62.* ubi plura contra iudices iniuste judicantes.

Imò arma eiusmodi iudicum in palatio depicta ad vituperium, & infamiam haberi debent, ut ait Hiero. Gigas. *de crim. Læs. Mai. tit. de prod. quæst. 2. Baiar. ad Clar. quæst. 73. n. 19.* Farina. *d. par. 3. op. crim. q. 111. n. 12.* Poena autem capitis, h. e. mortis locum habet, quando Iudex innocentem interfecit, pecuniâ accepta. *L. 1. §. 1. ad L. Cornel. de Sicarijs, ubi Mars. in l. Lege Corn. nu. 2. Ioh. Berbei. in pr. par. 5. rub. 37. de concuss. n. 2. Clar. §. homicidium n. 12. Farinac. pag. 3. oper. crim. quæst. 111. n. 24.* Sicut & confiscationis poena in lite criminali obtinet, quando iudex pecunia corruptus vel innocentem condemnavit, vel nocentem absolvit. Decian. *in tr. crim. lib. 8. c. 39. nu. 19.* Fr. Marc. *dec. 686. n. 9. pag. 1. Boer. dec. 153. n. 1. Gramm. vot. 25. n. 7. Cyrill. in sum. crim. rub. de pæ. jud. male jud. §. fin. n. 3.*

Iudex qui per concussionem extorquet pecuniam, non solum tenetur ad restitutionem pecuniæ, sed etiam criminaliter punitur. *L. 1. de concuss. L. quod evitand. ubi Sal. n. 2. C. de con. 66. turp. caus. Par. de*

Put. *tr. Synd. verb. judex. cap. 7. num. 1. Gramm. con. 51. num. 15.*

17. Ad hoc litium criminalium tribunal inferiores iudices confingere, atque consultationem recipere possunt, vtrum accusatio, suspicio, indicium Sufficiens ad capturam, aut torturam, nec ne? *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. p. 58.* Accusatio, & per consequens accusator litium criminalium optima res est, inquit Scip. *Amirat. lib. 4. disc. pol. disc. 11. pag. 119.* quia non alio fine, quàm beneficio, atq; vtilitate peccantium movetur, imò accusatio tantò vtilior in Republ. quam lis atque malitia, perniciosior. Suspicio non parum est suspicax & fallax; vti dicitur. Indicia sint gravia, vrgentia, atque prægnantia, ita vt illis velut argumentis penè convictus sit reus, & sola confessio tantum deesse videatur. *L. 1. verb. ad tormenta. L. 18. §. 5. & L. fin. de qq. Peinliche Halsgerichts Ordnung. Caroli V. cap. 20.* Wo nicht zuvor redliche anzeigunge der Missethat darnach man fragen wolte vorhanden/ vund beweiset würde/ soll niemand befraget werden/ *Hipp. con. 63. n. 13. Bl. con. 259. n. 4. vol. 1.*

18. Quod si lis criminalis sit adeo intricata & dubia, vt & ipse iudex criminalis addubitet, collegia Doctorum in Academijs consulenda, aut scabinatus adeundi, modò non superflui sumtus in eiusmodi litigiosis consultationibus fiant, quod bene cavendum inquit Carolus V. *in const. crim. c. ult.* *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 58.* sin minus, minimè hoc litium criminalium atque torturæ negotium imperitis præfectis, aut scultetis committendum, qui plerunque affectibus reguntur, sed in prædicto iudicio criminali secundum constitutionem criminalem, & practicam procedendum, quod si confiteretur delictum, ad iustificandum remitti posset eo loci, quo delictum perpetratum. *Auct. discurs. Vom Justitiënwerck. pag. 59.* Antiquum est remedium, vt Actor obligaretur ad inscriptionem, *Wo er fellig würde so wolke er die Peen leiden/ die der beflageter in Rechten hette leiden müssen/ wo er Überwunden t. t. C. de accu. & in script. Specul. de accu. §. 1. vers. item Ehenrecht cap. 68. & lib. 1. art. 69.* quod consuetudo sustulit. *ChilKönig. cap. 47. n. 2.* sicut & pœnatalionis *L. 7. & vl. C. de calum. Ant. Faber. Cod. for. tit. 23. n. 6.* Hæc de iudicio litium criminalium constituendo, & constituti Iudicis pœna: quo ad Processum duplex est Remedium, Legale, & pœnale.

19. Legale est biennium, quo lites criminales terminari debeant, & ita citius, quàm lites civiles, quod assequi non est difficile propter
iunctam

stantiam cum accusatoris sollicitudine assiduam ipsius Rei instantiam, qui tum quoque cum corporalem ex delicti conscientia poenam expectat, carceris tamen tædio premitur, ut sententiam urgeat, quam nec se effugere posse videt, non magis quam fugere, qui carcerum custodia coercetur. Ant. Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22.* Vnde instantia litis criminalis ex consuetudine vniuersali terrarum solet in duos vel tres menses restringi. Bl. in *L. fin. C. ut int. cert. temp. crim. quæst. fin.* Frid. Tertius Crem. *tom. 3. cons. Germ. 19. n. 47.*

Ratio omnium, quamvis publicè inter sit delicta non manere impunita: magis tamen interest, non longiore lite divexari eum, qui crimen siue verè, siue falsò dicitur admisisse. Ant. Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22.* Bonif. de Vitali *tit. de carc. prim. n. 2.* vbi quod iudex criminalis debet citò captum vel punire, vel absolvere. Farin. *de carc. lib. 1. tit. 4. quæst. 27. n. 98.* Senec. *lib. 2. de benef. cap. 5.* Quemadmodum Crudelitas acerbissima est, quæ trahit poenam, & misericordiæ genus est citò occidere, quia tormentum vltimum finem sui secum affert, quod antecedit tempus, maxima venturi supplicij pars est, Cuius dicti & *L. 5. C. de curt. reor.* meritò recordarentur, qui miseros captivos, mortem etiam pro meritis, per aliquot menses, imò. annos in custodiâ diuturnâ, & carceribus tenebricosis detinent, macerant, excruciant, peremunt, Morsque minus poenæ, quàm mora mortis habet, inquit, Ovid. Hering. *de fideiuss. cap. 1. n. 51.*

Deinde processus litium criminalium per se brevissimus, ut accusatores magistratum adeant, & publicum instituturi crimen, vel ipsi quoque se custodiæ submittant, ut Italus ille Belligiosa in accusatione assassini, & homicidij fratris contra Herm. Christ. Rosvvurm, Pragæ Anno 1605. fecit, vel sufficienter satsident. *Peinliche Halsgerichts Ordnung. art. 12. L. 3. C. de his, qui accu. non poss.* Keller. *lib. 2. de off. jur. pol. cap. 25.*

Hoc facto crimen proponant, ad quod ubi reus negando responderit, ut huius seculi mos est, id legitimè probare teneantur, probato crimine non amplius auditur Reus negans, sed probati criminis poenâ damnetur. *Peinliche Halsgerichts Ordnung. art. 69. Clar. §. fin. quæst. 66.* Hip. de Mars. in *pr. crim. §. quoniam. num. 51.* Gomez, *tom. 3. var. rer. cap. 11. n. 9.*

Alterum processus Remedium, ut in lite criminali vel omninò prohibita esset appellatio ab Interlocutoria, quæ juris nostri civilis

ratio, & observatio fuit. *L. 2. de app. reo. L. 7. C. quor. app. non recip. L. 2. C. de epis. aud. Maran. tit. de appell. n. 303.* Vel permissa quidem, sed ita tamen, ut nullam vim suspensivam haberet, liceretque nihilominus iudici cuilibet, ad quem prima cognitio pertineret, totam licem criminalem instruere, ad sententiam usque, nec ad secundam, aut tertiam, sed ultimam superioris appellationem convolare. *Ant. Faber. lib. 9. Cod. for. tit. 22.*

Denique inducendum esset, si bene, si male pronuntiatum ab inferiori iudice, nunquam tamen ad eum Reus remitteretur, nisi ad executionem poenae, in eo loco, uti delictum admissum esset faciendam, forsitan ad exemplum publicum, alias praebet ea res in litibus criminalibus ingentem materiam, non modo longioris morae, sed etiam magis vexandi, fatigandique Rei.

22. Hæc de legali sc: biennali processus criminalis Remedio: sequitur poenale, siue executium, cuius Remedij tres sunt causæ. 1. *υπερβολή*; 2. *τιμωρία*. 3. *παράδειγμα*, quod cæteri ab eiusmodi peccatis, & litibus criminalibus metu cognitæ poenae deterreantur. *L. capi. 4. lium §. famosos de pæn. L. ult. inf. C. de in c. nup. L. ita vulnerat. nd. L. Aquil. L. 1. C. ad L. Iul. rep. L. 7. C. ad L. Fal. de plag. Mou. 8. & 17. c. 15. Caroc. dec. 6. n. 26.* Crescit enim multitudo peccantium, cum redimendi peccati spes datur, & facile itur ad culpas, ubi est venalis ignorantium gratia. *Arnob. adu gen. lib. 7. Oros. lib. 8. Phi. Porti. con. 20. n. 45. Ioan. Koppen. q. 43. n. 1. Hering. de fidei. c. 10. n. 345.* Hæc de remedij litium criminalium, circa constitutionem iudicij, & processum in genere.
23. Specialia consistunt in causis litium criminalium removendis sc: delictorum speciebus, carceris poena, torturæ exacerbatione, & alijs. Quoad delictorum species primum est Remedium, ut severissime prohibeantur, nec impunita relinquantur. *L. ita vulneratus. ad L. Aquil. L. si longius. §. 1. de jud. L. si operis. C. de pæn. c. ut fama de sent. excom. c. licet Heli. Ex. de Simon.*

Imò & occasio delictorum, atque litium criminalium tollenda, sicut ludi prohibitio est quid religiosum erga Deum. *Par. de Put. tr. de lud. n. 2. inf. Farinac. p. 3. cper. crim. lib. 3. q. 109. n. 6.* Vnde officiales, & Domini terrarum non prohibentes in eorum terris ludos prohibitos, teneantur ad restitutionem eorum, quæ in ludo amittuntur. *Marian. c. inter delicta n. 58. de excus. prel. Par. de Put. tr. de lud. nu. 41. verb. Domino & off. Vivi. opin. 468. n. 9. Bai. ad Clar. §. ludus n. 3.* Et
lu. ores

laſores arbitrio judicis extraordinariè puniantur Par. de Put. *tr. de lud. n. 45.* Damhuod. *in pr. crim. 126. nu. 17.* Clar. *ſ. ludus nu. 8.* Farina. *d. q. 109. nu. 57.*

Quod ſi ulterius ad ſpecies descendamus, primò ſe offerunt 24. lites injurioſæ, quarum Remedium Retorſio hoc depavato noſtro ſeculo ob injuriatorum, conviciatorum, & diffamatorum multitudinem, ac importunitatem valdè vſitata, & cotidiana, vt *inquit Harprech. ad ſ. hæc actio 12. n. 81. Inſt. de injur.*

Ratio huius Remedij, quod fruſtra iudicium poſtulet, incivili-terque apud iudicem conqueratur, qui ipſe ſibi iudex, & ultor exiſtit. Sart. *con. 5. nu. 12. tom. 1. in crimin.* Gul. Onciac. *lib. qq. Phil. q. 4. nu. 5.* Bocer. *claſſ. 3. diſp. 4. th. 78.*

Rationis ratio, quia deſenſor propriæ ſalutis, & honoris in nullo peccare intelligitur. *L. Grachus. 4. C. ad L. Iul. L. adult. & L. ſi quis percusſ. 3. C. ad L. Corn. de Sic.* Cenſetur enim gravior honoris, & famæ, quàm vel oculorum, vel omnium bonorum amiſſio. *L. in ſervo. 10. ſ. ſin. de pæn. L. Iulan. 26. ſi quis amis. cauſſa. teſt. L. infamia 8. C. de decur.* Ergò & honorem legitimo retorſionis Remedio defendere licet. *L. ut vim. 3. re juſt. & jur. ibi: injuriam propulſare. L. qui cum maior 14. ſ. ſi libertus de bon. libert. vbi ignoſcendum ei, qui crimen in convitiato-rem retorſit. L. qua omnia 25. de procur. ibi. ferendus erit pudorem ſuum purgans. Bocer. clas. 3. diſp. 4. theor. 46. & claſſ. 5. diſp. 1. thes. 35. cum fama & vita pari paſſa ambulent. L. juſta 9. de manum. vind. L. 8. ſ. 2. quod met. cauſſa. Schrad. cons. 40. Var. Ict. Ger. n. 16. Gylhaus. *tr. de ni. & fam. lib. ſ. 5. n. 213.* ſecundum illud:*

Omnia ſi perdas famam ſervare memento

Quâ ſemel amiſſâ poſtea nullus eris.

At aggreſſorem Corporis omni jure quis interficere poteſt Dd. *in d. L. 3. de juſt. & jur. Peinliche Halßgerichts Ordnung. art. 139.* Ergò & aggreſſorem honoris retorquendo refellere.

Quod ſi in civitate, aut provincia tanta Retorſionum impor- 25. tunitas, atque copia exiſtat, vt occasione earundem lites ultra modum multiplicentur, infiniti tumultus, rixæ, & cædes oriantur, juſtiſſimum erit Remedium Retorſiones prorsus tollendi, & ordinarijs vtendi remedijs. *tt. inſt. ff. & C. de injur.* in primis ordinandum vt actus judiciales ſiue litigioſi ſine convicijs, & injurijs fiant. *L. 42.*

de injur. L. 8. de appell. Rævar. lib. 1. var. cap. 3. quod nisi fiat optimum remedium est ut iudex litigantem, injurias evomentem statim puniat, atque coërceat, ne ex vna plures enascantur lites. Iac. Belvis. *in pr. crim. rubr. de injur. num. 88.* Alex. *con. 203. vol. 1.* Crau. *con. 98. num. 11.* Lancel. *de off. prat. tit. de injur. n. 10.* Par. *con. 147. n. 11. lib. 4. L. 4. inf. de his qui not. inf.* Sive id quod litigator evomit sit verum, sive falsum. Covar. *1. var. resol. cap. 11. n. 6.* ipsas quoque Lædorijs crebrò in contentiōibus fori locus est, dum tamen ad probra non perveniant: quæ etsi non quiescant favore litigantis, cessare tamen debent ob reverentiam iudicis & auditorum. Ioh. Sarisberien. *lib. 8. de nug. Curial. cap. 10.*

Huic est affine Repassionis Remedium, quod Reinal. Corsus. *de prinat. recon. cap. 8.* suggerit, ut qui referiat jure suo utatur, qui referiatur, consentiat. *L. 1. §. usq. adeò de injur.* Caveat tamen referiens, ne modum prætergrediatur. Dd. *in L. vn. C. si quis in sua causa jud.* Ang. *de malef. verb. cont. volunt. col. 2.* Germ. Scheldewort mit Scheldewort vergelten.

Hæc de Remedijs injuriarum.

26. Furta Aegyptij, Lacedæmonij, & nonnulli alij impunita reliquerunt, testibus Alciat. *in L. probrum. 42. nu. 4. de V. S.* Alex. ab Alex. *lib. 6. dier. genit. cap. 10.* Bonifac. *tr. de furt. §. 12. nu. 7.* sicut & nostro seculo multa Divitum furta impunita manēt: sed apud illos certum erat Remedium Amasis Regis Aegypt. quo furta & litigia ex furto nascentia præcavebantur, ut singuli quotannis apud provinciarum præsides, unde viverent, vel quâ arte, vel disciplinâ se familiamque suam alerent, profiterentur, qui secus facerent, aut non legitimè se vivere demonstrarent, capite plecterentur, ut ex Herod. *lib. 2. cir. fin.* retulit Rein. Reinecc. *in hist. Iul. p. 1. p. 271.* Hipp. à Coll. *in libell. de increm. urb. cap. 15.* Ioh. Bodin. *lib. 5. de Republ. cap. 2. inf.* Pet. Heyg. *p. 2. q. 27. n. 4.* Ioh. Gerhardi. *dec. 5. qq. pol. 6.* Apud nos violentius nonnulli remedium existimant suspendium, quasi à jure divino prorsus alienum sit. Exod. *22. vers. 1.* Syra. *5. vers. 17.* Prov. *6. v. 30. 32.* quibus rationem addunt. Ad quam speciem referenda & æstimanda est delicti culpa, ad eandem jure refertur delicti poena. At qui ad legem moralem delicti furti, adulterij culpa refertur & æstimatur. Ergo & poena, deniq; quod nulla inter vitam & pecuniam proportio, latè Raphaël. Hythlæus *in lib. 1. Utopia th. Mori.* Respondet Harprecht.

precht. *ad §. pœna s. n. 28. & seqq. int. de oblig. quæ ex deb. nasc.* genus morale & indeterminatum manere, quoad obedientiam, sed in specie certæ pœnæ determinatio LL. forensibus, & Christiani Iudicis conscientiæ pro circumstantiarum ratione libera committetur, suspendiumque hoc malitioso seculo meritò probatur cùm constitutione Friderici, quàm Carol. V. *art. 157. Ang. de malef. verb. vestem caelestem col. 3. Capol. in Auth. sed novo jure n. 11. 12. & 88. C. de ser. fugit. Bonif. tr. de furt. §. 12. nu. 22. Clar. 5. sent. §. furt. n. 7. Zas. in §. ex malef. n. 30. Inst. de action. Covar. 2. var. resol. c. 9. n. 7. Menoch. de aa. jj. qq. lib. 2. cen. 4. cas. 295. Borch. de pact. c. 2. n. 14. Bocer. clas. 3. disp. 1. theor. 86.*

Ratio huius Remedij est crescens hominum MALITIA, rapacitas, & avaritia. Sicut enim in morbis periculosis & magnis Remedia periculosa & extrema sunt adhibenda. Hippoc. *aphor. 6. lib. 1. ita adversus homines ferociores pœnæ duriores sunt decernendæ. L. aut. facta 16. §. fin. de pœn.* Et malo nodo durus quærendus est cuneus. Nam quod medicamenta morbis præstant, & corporibus; hoc exhibent jura Reipubl. & negotijs. *Nov. 111. pr.* Rationis ratio, quia in furto non tam res surreptæ, quàm affectus furandi, animus fraudulentus ac perversus attenditur, ne in posterum quies, & tranquillitas reipubl. inter concives turbetur *L. 1. pr. C. ad L. Iul. rep. Harprech. ad d. §. pœna s. n. 7. L. de ob. quæ ex delic. nas. vbi vtramq; legem conciliat, adde los. cap. 7. vers. 24. Philip. in loc. com. de magist. civi. pag. 632. Chemnit. p. 2. Loc. Theol. in 7. præcepto.*

Nec alterum Remedium sua caret ratione, ut in ociosos, quos Germani Tagdiebe vocant leges & pœnæ constituentur. *Camerar. p. 1. med. c. 15.* quia cor vacantis otio est instar molendini, quod cum non habet ad molendum bonum frumentum, molit & consumit seipsum. *Gers. de remed. cont. pusillam. Iohan. Gerhar. dec. 5. q. 6. vbi in Republ. Solon. Lycur. Drac. Ath. Messal. rationem vitæ exactè exactam fuisse testatur ex Aret. p. 2. prob. 138. Athen. lib. 4. Val. Max. 2. cap. 1.*

Hæc de furtis Homicidiorum Remedia leniora sunt asylum, & 292
transactiones Germ. *Mangelsdt/ oder Suhnegeldt.* Prius est antiquissimum de quo Iosua. 20. *Alex. lib. 3. gen. dier. c. 20. Laër. lib. 1. Halyc. lib. 4. Liv. lib. 1. L. 2. C. de his qui ad Ecc. confug.* Sed Augustus abrogavit,

gavit, ne proposita immunitatis spes die Freyheit causam facinoribus daret. *arg. c. fin. de imm. Eccles. Exod. 21.* Intermedium Francisci I. Regis Galliarum Remedium adhiberi potest, vt delinquentes ad Ecclesias confugientes capiantur, saluo jure, si redintegrari debeant, sicque cognoscatur an immunitate Ecclesiæ gaudere debeant, vel minus. Rebuff. *tit. 1. com. ad cons. reg. in proæmio n. 40.* Petrus. Gregor *lib. 13. de Republ. cap. 23. n. 11.* Ioh. Gerhar. *dec. 8. q. pol. 4.*

30. Alterum Remedium est licitum per transactionem, datâ aliquâ pecuniâ, sanguinem suum redimere, & interfecti propinquos ab ulteriori vindicta remove. *L. transigere. vbi Dd. C. de transact. L. 1. de bon. cor. qui ante sent. sibi mor. consc. Damh. in pr. crim. c. 147. n. 2. & 3.* Nicol. Reusn. *lib. 1. dec. 20.* modò hanc ipsam transactionem & remissionem fiscus ratam habeat, qui ratione sui interesse ad partium concordiam non est alligatus. Ang. *in L. qui vacant. ad L. Iul. de vi. publ. Fran. Lucan. de prim. Fisc. p. 1. n. 107.* Thom. Gramm. *dec. 37. n. 13.* Menoch. *de præsum. lib. 1. q. 90. n. 3.* Ful. Pacian. *de prob. lib. 1. cap. 38. nu. 22.* Coler. *de proc. exec. p. 2. cap. 3. nu. 100.* Pet. Heyg. *p. 1. q. 39. nu. 53.* Hering. *de fidei. c. 10. n. 350 & seqq.* vbi addit ejusmodi pecuniam des Sohnegeldt non solum ad agnatos & masculos, die Schwerdmag sed etiam ad foeminas die Spillmag spectare. *p. 2. Elect. August. Const. 12. in verb. des vmbgebrachten Sohnen vnd nehsten freunden.* Nic. Boër. *dec. 121. n. 2.* Ioh. Kopp. *q. 10. n. 3.* Reusn. *lib. 1. dec. 19. n. 11.* Clar. *lib. 1. suc. §. f. q. 58. nu. 3.*

31. His aliud subnectitur Remedium, Gratia sc. Principis qui solus integram poenam legibus præstitutam delinquenti remittere potest. *L. 9. 27. & 31. vbi Dd. pæn. L. 7. C. de prec. imp. offer. Nov. 105. cap. 2.* Chassan. *de gl. mund. p. 5. cons. 24. n. 34.* Gomez. *tom. resol. c. 13. nu. 8.* Dan. Moll. *lib. 3. sen. c. 31.* Spech. *con. 2. class. 3. q. 17. n. 7.* Ant. Peregr. *lib. 4. de jur. fisc. tit. 8. n. 14.* Sed rectius explicat hoc Remedium Lamb. Danæus. *lib. 6. pol. Christ. cap. 3. tit. de jud. crim. nu. 11.* Principem ex diligenti prudentiq; causæ cognitione, aliquam saltem, nisi crimina in ipsum & Deum spectent, non verò totâ scelerû veniam & relaxationem dare posse, quem sequitur Petrus. *concl. crim. 228. & allegat. August. in Epist. 53. & in hom. 50.* Pe. Martyr. *1. Sam. c. 11. & 1. Reg. 20.* Harprecht. *ad §. pæn. §. n. 45.* Inst. *de oblig. quæ ex del. nasc.* Ioh. Niellius. *disp. feud. 11. th. 2.* distinguit inter genera criminum, quorum prius læsæ majestatis diuinæ, vt blasphemia & execrationes in Deum

Alterum

Alterum eorum criminum, quibus maximum societas humana dissolvitur, ut sunt homicidia voluntaria, latrocinia, raptus, adulteria, & fornicationes. His dissolvitur societas, ex qua omnis necessitudo in hac vita tanquam ex fonte oritur. Goed. in *L. 101. n. 8. de V. S.* Nec vlla à principe gratia impartienda.

Sic non adeò absurdum est remedium, ut lupanaria tollantur, & mos Catulaniæ reducatur, ut vir cucurbitatus (etiam ipso ignorante) ducatur ab uxore retrogradus super asinum præcone clamante, qui sic faciet sic accipiet. Ioh. Montan. *tr. de bigam. q. 2. Coll. 11. Syl. nup. lib. 4. n. 85.* non tot cornuti in herbis, quàm Canonici in verbis. Rot. *dec. 445.* Roch. *inc. cum M. de constit.* Sed inquis blasphemandi libido, adulterium, lenocinium, scortatio, dignis medijs, atque Remedijs non puniuntur, sed hoc ultimo seculo multis in locis laxis habenis dominantur. Ergò & alia scelera furta, rapinæ, homicidia, impunè transmittenda. Nihilo minus. Vt enim scelus scelere, peccatum peccato non cumulandum: sic nec impunitum relinquendum, multò minus approbandum aut spectandum quid in mulctandis hominum sceleribus, litibus, atque malitijs fiat, quid *περσοπολησίας*, quid negligentia, quid impedimenti interveniat, sed potius quid omnino fieri debeat, ut optumè respondet. Procul. in *L. sed licet 12. de off. Pras. L. 51. ad L. Aquil. L. 95. §. 1. de solut. L. 70. §. vl. de fidei.* Nec vnus delicto propter huius gratiam parcendum est, cum tantum cuiq; tribuatur, quantum IUSTITIÆ distributivæ æquum visum est, vni poena, quia peccavit, alteri gratia, non quia peccavit, sed quia egregia ipsius opera principi, aut Reipubl. valde est utilis. d. *L. 30. de pæn. L. 5. §. vlt. de re mil. Clar. lib. 5. §. 1. q. 60.* Tiraq. *tr. de pæn. leg. temp. caus. 49. nu. 11.* Pet. Plac. *lib. 1. ep. del. cap. 33. n. 2.* Menoch. *de aur. 11. qq. lib. 1. q. 92. n. 9.* Bonif. *de fur. §. 10. n. 24.* Gail. *2. ob. 100. nu. 45.* Bocer. *3. disp. 14. theor. 31.* Hæc de speciebus delictorum: superest tortura, cum carcerè.

Torturæ Remedium est subsidiarium, non ordinarium si veritas aliter haberi non possit. *L. Div. Pius. de quæst. ubi Wesemb. nu. 2.* qui textus licet de servis tantum loquatur, generaliter tamen in omni persona per Dd. extenditur. Ang. *L. fin. n. 4. C. de qq. Boër. dec. 163. n. 1.* Marfil. in *pr. §. nunc. viden. n. 25.* Brun. *de ind. & tor. p. 2. quæst. 5. n. 15.* Damh. in *pr. crim. c. 35. n. 3.* Mas. *de prob. lib. 5. concl. 1385. n. 3.* Farinac. *lib. 1. tit. 5. quæst. 38. num. 4.* Hujus Remedij requisita primò sunt

Iudicia legitima clara, & delicto proxima. *L. 1. vers. ad tormenta. L. 18. §. 1. & L. fin. d. qq.* Peinliche Halsgerichts Ordnung. *Carol. V. cap. 20.* woh nicht zuvor redliche Anzeigen der Missethat / darnach man fragen wolte / vorhanden vnd beweiſet würden / soll niemandts gefragt werden. *Fr. Cason. tr. de torm. cap. 5. n. 1. Brun. de ind. p. 2. q. 5. n. 1. Alex. con. 65. n. 2. lib. 1. Gig. de crim. la. mai. tit. per quos probatur. q. 26. n. 1. Ioh. Marc. Monticell. in pr. crim. reg. 10. n. 1, Damhud. in pr. crim. cap. 38. n. 17. Farin. d. tit. 5. quæst. 37. n. 5. vbi plures allegat. Decian. con. 56. n. 58. lib. 2. Masc. de prob. lib. 3. conc. 1385. n. 1.* Ratio, quia si iudicibus permitteretur absq; indicijs torquere, facile in lite criminali à tortura inchoarent, at hoc minimum licet, ne terrere quidem; Ergò nec & illud. *L. 1. pr. de qq. c. cum in contempl. Ex. de Reg. jur. Menoch. lib. 1. aa. jj. qq. 84. n. 2. Hip. Reinal. con. 88. n. 52. vol. 1. Masc. de prob. lib. 1. concl. 253. n. 5.*

34. Hoc requisito non attento, si iudices quem torqueant indebitè, aut indicia ex sua cervice fingant, Remedium est, vt teneantur, & puniantur. *L. item apud. Lab. §. quæstionis de injur.* licet poena sit incerta, ad minimum deportationis, aut arbitraria. *L. pæn. §. f. ad L. jud. rep. Gomez. tom. 3. var. resol. cap. 13. nu. 6. Par. de Put. tr. Synd. verb. tort. c. 12. an si officialis aliquem tormentavit post. nu. 3. Clar. §. fin. q. 64. Menoch. lib. 2. aa. jj. cas. 340. num. 31.* Ratio mitioris poenæ atque Remedij, in iudicibus potius culpam & imperitiam, quam dolum præsumi. *Brun. de indit. p. 2. q. 5. nu. 22. Mars. in pr. §. expedita nu. 80. Par. de Put. tr. Synd. verbo. tortura. cap. 12. an si officialis aliquem tormentavit n. 5. pr. L. 1. in f. de off. jud. L. 2. §. si publ. de vi. bon rap.*

35. Alterum huius Remedij requisitum, vt de corpore delicti ante omnia constet. *L. 1. §. item illud ad Syllan.* Peinliche Halsgerichts Ordnung. *art. 6. & 8.* Eyn Richter soll sich erkundigen ob die Missethat / darumb er bezüchtiget / auch beschehen sey oder nicht. *Ang. de malef. nu. 108. vers. 12. Mars. con. 46. n. 1. Brun. de iudic. p. 2. q. 5. n. 8. Plot. int. cons. crim. 132. n. 22. vol. 1. Cla. §. f. q. 4. Gabriel. lib. 7. crim. concl. 17. nu. 1. Godelm. lib. 3. de Mag. c. 10. n. 9.* Vltimum requisitum vt copia inditiorum, & litigiosi processus, detur Reo etiam non petenti, ad defensiones faciendas, constituto advocato, & procuratoribus. *Ripa. L. 2. nu. 9. C. de eden. Gomez. 3. var. resp. cap. 13. nu. 21. Natt. con. 451. nu. 3. vol. 2. Rol. con. 12. n. 53. vol. 3. Clar. §. f. q. 40. Menoch. lib. 1. aa. jj. q. 77. arg. L. custodijs. de publ. iud. L. desertorem §. si ad de re mil. L. de f. fac. C. de iur. fisc. Aff. dec. 795. n. 3. Gail. de P. P. lib. 2. cap. 7. n. 8. Hier. Laur. dec.*

Avi. 15. n. 1. Tib. Decian. con. 93. n. 131. vol. 2. Sim. de Præct. con. 36. n. 6. Ioseph. Ludov. concl. 38. verb. inf. 98. vbi suadet, ne detur copia indiciorum, quæ contra omnem juris, æquitatis, naturæ rationem essent. Farin. d. tit. 8. q. 39. n. 22.

His ita concurrentibus iudex criminalis pronunciat interloquendo Reum fore torquendum. *Brun. tr. de ind. & tort. p. 2. q. 9. n. 10. Marsil. §. nunc vid. n. 20. Hip. Rimi. con. 290. n. 6. lib. 3. Ioh. Mar. Monticel. reg. crim. 14. nu. 17. Arno. sing. 39. vbi reprehendit iudices, qui sitientes sanguinem humanum potius, quàm iustitiam, & cupientes haberi iusti cum non sint, nolunt pronunciare in lite criminali Reum esse torquendum, vt evitent appellationem in dicta interlocutoria interponendam. Farin. de ind. & tor. lib. 1. tit. 5. q. 38. nu. 7. per L. 2. C. de app. reci.*

Secundum torturæ Remedium est, vt moderatè fiat, nec ultra 36. horam adhibeatur tormentis solitis, ne iudex dicatur carnifex IUSTITIAE. *Par. de Put. tr. Synd. verb. tort. lib. 2. c. 4. n. 5. L. questionis modus. vbi Dd. de qq. Brun. de ind. & tor. p. 2. q. 5. n. 17. Aym. con. 287. n. 6. Gomez. tom. 3. var. resol. cap. 23. n. 5. vbi exclamat contra iudices severos, vanam & inanem gloriam affectantes, qui moderatum in torquendo excedunt modum. Farin. d. tit. 5. q. 38. num. 52. & seqq. Riminal. con. 395. nu. 53. ne repetatur, nisi nova superveniant indicia prioribus vrgentiora. L. f. C. de qq. Boër. dec. 164. n. 9. Gomez. 3. var. res. 13. n. 26. Damhoud. in pr. crim. cap. 38. n. 7. vbi damnat practicam Flandriæ ne dicam totius Germaniæ, repetendi reos sine novis indicijs. Quod si confessum revocetur, tortura repeti potest, aliàs furca staret in viduitate, vt inquit Farin. d. quæst. 38. n. 91. quia fatui essent si ratificarent, cum sciant non ratificando se salvos evadere. Brun. tract. de ind. & tor. p. 2. quæst. 5. nu. 61. Damhoud. cap. 38. n. 12. & Germani, wan man mit Leugnen fonte vom Galgen kommen/wurde niemand gehangen. Melius millies torqueri in brachijs, quàm semel in gula. Mars. in L. repet. n. 14. & seqq. d. qq. Deniq; reum ultra tertiam vicem torquere impium est. Mars. in pr. §. quoniam nu. 4. & 5. Gomez. 3. var. res. c. 13. nu. 27. Gram. con. 45. nu. 42. Flam. Carta. in pr. inter. reo. lib. 4. cap. 1. n. 159. & seqq. Hier. Mago. dec. Luc. 89. n. 9.*

Ultimum torturæ Remedium est, ne Rei litium criminalium 37. de consocijs interrogentur. *L. fin. C. de accus. L. repeti. de qq. cap. 1. Ex. de confes. c. nemini 15 quæst. 3. Gram. dec. 28. nu. 9. Brun. de ind. &*

tor. p. 1. quest. 3. nu. 19. Crot. tr. de test. p. 3. nu. 91. Gomez. 3. var. res. cap. 12. n. 14. Clar. §. f. q. 21. Menoch. 2. aa. jj. qq. cen. 5. cas. 474. nu. 18. Masc. de prob. lib. 3. concl. 1311. n. 1. Eiusmodi enim nominatio non facit indicium ad torturam. Sal. add. L. fin. 12. Mars. §. diligenter. n. 59. Boër. dec. 319. n. 1. Natt. con. 298. n. 2. lib. 2. Decian. con. 83. n. 15. vol. 3. Ratro in L. fin. C. de accu. nesc. Rei fortè veniam sperantes à principe, favore alterius illum nominent, & quandoque etiam fortassis odio, inimicitia, alioque respectu, ut eodem nominatus pereat supplicio. Diligenter itaq; videndum, vtrum alia adminicula concurrant, testes de visu, auditu, inimicitia, fuga, fama, conversatio, & secreta allocutio nominati, de quibus Farin. de in. & tor. lib. 1. tit. 5. quest. 43. n. 163. & seqq.

Hæc de torturæ Remedijs, qui plura cupit Criminalistas consulat, superest Carcer.

38. Hic prius est Remedium, ut iudex criminalis abstineat ab indebita captura, ne indebitè pauperes litigantes in carceribus detinendo, & ultorem habeat Deum, & à lure impositas subeat poenas. Schenck. in virid. cons. 88. Kirchn. cen. 4. com. opin. concl. 20. Farinac. de carc. & carcer. lib. 1. tit. 4. q. 27. n. 3. & 134. cum seqq. Par. de Put. tr. Synd. c. 1. n. 14. per L. nec magist. de iniur.

Alterum Remedium, ut subterranei Carceres, in quibus carcera- ti & humiditate, & frigore confecti infirmitates attingunt, ac vitæ periculum subeunt, tollantur, prohibeantur. Econtra carceres clari, atque luminati in singulis provincijs fabrefiant, ad quos minimè suspecti accessum & adspectum habeant, carceratos consolentur, ne vita cum gemitu fugiat indignata sub umbras. per L. 1. C. de cust. reor. ibi. usurpata luce vegetari. Card. clem. 1. q. 7. de pæn. & conf. Corn. con. 325. n. 4. lib. 4. Bonif. de vital. tit. de car. priv. n. 2. vers. nec debet. Marfil. tr. de bann. verb. carcerati n. 45. Foller. in pr. crim. p. 1. prin. n. 2. Gomez. tom. tert. var. res. cap. 9. nu. 6. Menoch. de aa. jj. qq. lib. 2. cas. 305. nu. 2. Bos. tit. de carc. num. 3. Auctor. discurs. Bom. Justitienwerck. pag. 65. Damhud. in pr. crim. cap. 7. tit. de carcerarijs. n. 9. ubi quod carcerarij, siue commentarienses non debent ducere carceratos ad loca, ad quæ coelestis aër pertingere nequit: minusque tam procul ab hominum copiâ eosdem carceratos protrudere, ut ipsorum voces & clamores à nemine exaudiri valeant.

39. Vltimum Remedium, quod carcerati non debent in carceribus detineri

detineri regulariter in compedibus, vinctulis, seu manicis ferreis: sed solum intra custodiam & claustra liberi, & absoluti. Bl. in L. 2. C. de extr. reis. Par. de Put, tr. Synd. verb. carcer. cap. 3. n. 16. Bonif. dec. 216. n. 3. vbi ligamenta vocat genus tormenti. Foller. in pr. crim. par. 2. pr. n. 8. Corn. con. 325. n. 4. lib. 4. Clar. §. f. q. 46. vbi ait Mediolani servari. Et de curia Parisiensi testatur. Ign. in L. necessarios §. non alea. n. 46. ad Syllan. Nisi delictum sit atrox, & persona vilis. L. r. de cust. reor. gl. elem. 1. §. 1. de heret. quæ refert illud Psalmi, ad alligandos Reges eorum compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis.

Deniq; captura ne decernatur in litibus criminalibus, nisi legitima præcedant indicia. Marfil. in pr. §. constante. nu. 1. per. L. 1. de qq. Rob. con. 17. n. 2. vol. 3. Novel. in pr. crim. §. 1. n. 23. Clar. §. f. q. 28. M. Ant. Eugen. con. 64. nu. 14. Ioh. Mar. Monticel. in pr. crim. reg. 12. n. 26. Neviz. lib. 5. Syl. nup. lim. 4. n. 68. Foller. in pr. crim. verb. studeat. n. 58. vbi monet iudices, vt non sint faciles ad capturam eorum, qui per accusatores deferuntur: sed contentur summatim investigare, an vera sint, quæ delata fuerunt, & an lis criminalis ita se habeat, prout in querelâ dictum. Hæc de Remediis criminalium dicta sufficiant.

CAPVT XIII.

DE REMEDIIS PROCESSVS LITIGIOSI
SUMMARIA.

1. Litigiosi processus preparatio, disceptatio, diffinitio.
2. Locus iudicij propè Ecclesiam, vt lites sanctè expediantur.
3. Præco requiritur, & abrogatio Rescriptorum in litigiosis processibus.
4. Remedium litigiosi processus, vt triennium reducatur.
5. Instantia litigiosi processus prorogari nequit.
6. Peremptâ instantiâ ius Litigantium extinguitur.
7. Litigatorum consensu instantia breuiari potest.
8. Huius Remedij obstacula remouentur.
9. In Consistorio Principis Triennium non seruatur.
10. Ambages litigiosi processus vitanda.
11. Reconuentio ne admittatur, aut pari litium processu expediatur.
12. Principale Remedium, vt iurium allegatio in processu prohibeatur.
13. Iurium accumulatio sumptus & lites cumulat.

14. Ordinaria lites ab extraordinarijs distinguantur.
15. Citatio generalis præparatoria litis Remedium.
16. Contumacia in protelandis litibus acrius punienda.
17. Libelli exhibitio cum probationis genere Remedium litium.
18. Articuli lites enucleant, non implicant.
19. Instrumentalitis producantur, ut litigans deliberet.
20. Testes & Commissarij in articulis designentur.
21. Iuramentum litium expediendarum Remedium.
22. Hoc iuramenti Remedium non facile admittendum.
23. Iuramentum dandorum, & responsum Advocati de lite iustæ.
24. Respondendorum iuramentum ad lites necessarium.
25. Dilatio tertia absq; iuramento non est concedenda.
26. Responsiones captiosæ in litibus reiicienda.
27. Quod si Litigantes factò dissentiant, lis inchoanda est.
28. Litis contestatio ut primum maturanda.
29. In probandâ lite quomodo sit procedendum.
30. Sententia litis sit certa cuius iustitia vel iniustitia non inquirenda.
31. Omnium efficax Remedium est Executio.
32. Interuentio tertij impedit litis executionem.
33. Leutationis Remedium quatenus abrogandum.
34. Declaratio sententia juris communis Remedium.
35. Appellatorij processus Remedia, & requisita.
36. Novi litis appellatoriæ articuli probentur.
37. Instrumenta noviter reperta quomodo producantur.
38. Appellatus liti appellatoriæ respondeat, & concludat.
39. Appellatio ab interlocutorijs prohibeatur.
40. Abusus appellationis multa constringendus.
41. Violentum litium appellatoriarum Remedium.

I. **R**EMEDIA processus litigiosi quædam antecedunt, quædam consequuntur. Antecedunt processum litigiosum. 1. Locus in quo lites tractantur. 2. tempus 3. personæ litigantes: sequitur ipsa processus coarctatio & elucidatio, tam circa substantialia, quam incidentia. Habet enim quælibet Lis, seu iudicium litigiosum 3. partes. 1. usque ad litis contestationem inclusivè, quæ est præparatoria. 2. à litis contestatione usque ad sententiam exclusivè, quæ est disceptatoria cognitio. 3. à sententia ad executionem inclusivè

includuè quæ est definitio litis. Wescemb. *in iuris oecon. lib. 3. Cod. Lu. Gilhausen. in arb. iud. cap. 4. tomo. 2. nu. 20.* Vnde iudex diligenter obseruet Litis contestationem quæ est. 1. pars iudiciarij processus, 2. Cognitionem ex probationibus, quæ est pars secunda 3. conclusionem causæ quæ est 3. pars Litigiosi processus. Quibus obseruatis, & quæ pertinent ad legitimam iudicij formam, vt valeat sententia securè potest procedere. Oldend. *in progim. clas. 1. act. 12. nu. 3.* Iudicijs enim ad officium pertinet providere, ne processus Litigiosus coram eo factus fiat nullus & elusorius. *cap. 1. vbi Host. Tob. And. Pan. de lib. obl. Mar. Vran. tom. 1. con. 17. n. 17.*

Locus disceptandarum litium à varijs variè appellatur, forum, 2. diribitorium, Basilica, tribunal, prætorium, auditorium, acroasis, Consistorium, Curia, Dicastrium, Camera, & similiter, neque consideratur ab externo splendore, vt forum Iulij, cuius area Sestertium millies constitit h. e. 2. millionum, & quingentorum millium coronatorum summa. Fr. Pollet. *lib. 1. hist. for. Rom. cap. 3.* Nobis quoad locum, primum est Remedium, si locus iudicij religione muniatur, & ædibus sacris coniungatur, vt admoniti religione, numinisque metu, tam iudices quam Litigatores, de litibus sanctè expediendis & abbreviandis cogitent. Arist. 7. *pol. c. 12.* P. Greg. Tholosan. *lib. 2. d. Rep. cap. 6. n. 15.* Ita Parlamentum Parisiense, Camera Imperialis, Dicastrium Stetinenfe & alia, Ecclesijs sunt conjuncta. Nec longè diffitus debet esse locus, ne Litigatores peregrè semper & incerti vexentur, vt inquit Ioh. Fab. *in l. 1. C. d. sum. trin.*

Personæ Litigantes leuiter interdum litigiosi processus telam 3. pertexunt, nec ad rem aut litem attendunt, cuius rei Remedium, vt sicut olim publicis apud Romanos supplicationibus: ita litibus in foro tractandis Præco aliquis semper & vbique præesset, qui assiduè clamaret HOC AGE, Ant. Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22.* Ioh. ab Affelen. *in polit. pag. 402. spec. Aul.* Huc Athalarici Gothi remedium facit, promulgandi Edictum de litibus proponendis triginta diebus: vt jure condemnatus habeatur qui post hoc Remedium manere præsumpserit desperatus. Heiminsf. *tom. 3. const. imp. 42. 109.*

Aliud inter instituta litium Remedia celebrationem meretur, quod contra litis pendentiam Rescripta apud Aulicum consilium non impetrantur, sed ordo iudiciorum, quem processum vocant, seruari iubetur inuiolatus. Lautenbach. *in princ. Christ. c. 5. n. 27. in fi.*

Hoc

Hoc si in omnibus judicijs fieret, nec alter litigantium post alterum Rescriptum aliquod emendicaret, minus litigiosorum processuum extaret, neq; tanta eorundem confusio miseros Litigantes turbaret. Remedium suggerit Brodæus ad Polletum. *lib. 4 hist. for. Rom. c. 7.* vt falsa litium rescripta impetrantes acrius puniantur, & quidem in duplum.

4. Tempus litigiosi processus est Triennium, quod si in omnia reducatur fora, tribunalia illico præstantissimum remedium, Thyriaca, & antidotum quo litium multitudo profligata cessabit. Hoc consulit Thoming. *con. 17. n. 18.* Christ. Ohemi. *in disc. jur. pol. c. 5. n. 103.* magnam sibi spem affulgere *inquit*, materiam litium quærelarum, vlulatum &c. præcisam fore hoc reductionis triennalis remedio. Iohan. Niellius. *disp. Feud. 11. the. 2. lit. f.* testatur, quod nisi in multis jus Iustinianæum jure postliminii in vsum revocemus, & cum primis quoad dilationes ad replicandum & duplicandum, quoad instantiam biennij & triennij, litis contestationem legis rogandi, abrogandi, interpretandi, quoad judicum delectum, malè judicantium poenas, & his similia, nunquam sperandum, præsens litium immortalitati duraturum aliquod remedium afferri posse.
5. Ratio huius remedij, quod instantia litium similium triennalis favore publico sit introducta. Ergo consensu Litigatorum prorogari nequit, sed ipso jure perempta est, adeo, vt quicquid sit coram iudice lapsa litis instantia, id nulliter fiat. Natta. *cons. 304. nu. 11.* Bar. Cornaz. *dec. Rot. Luc. 97. n. 4. per gl. in l. properandum C. d. iud. gl. in l. 1. §. sed si gl. d. iudic.* Etiam si pactum de prorogando litis instantiam juramento esset firmatum. H. Hartm. *in pr. obs. sub. tit. d. miscell. obs. 10.* Maras. *in spec. p. 5. prius. nu. 23.* Ias. Br. & Alex. *in l. properandum. C. d. iudic.* Ordelaph. *ad l. fin. n. 73. de Rei vend.* Rationis ratio, siquidem per eam jus partis extinguatur, omniaq; acta ad litis ordinationem tendentia pereant, reservatis solummodo probatorijs. Myns. *cent. 3. obs. 49.* Reyger. *in reper. lit. I. nu. 40.* Imò perempta litis instantia, si feratur sententia, erit ipso jure nulla. *l. cum non ex eo die. C. quando. prouo. non est neceße.* Ratio, quia Iudex perempta instantia desinit esse iudex, & actorum coram eo factorum non maior est auctoritas quam si coram incompetente iudice essent facta. Ioh. Bap. Asin. *in pr. iud. §. 2. c. 14. n. 4. & 5.* vbi addit iudicem perempta instantia sententiam ferentem poenam esse afficiendum. Felin. *in c. ex caus. de off. deleg. communem*

communem esse affert. Reg. Sixtin. vol. 3. con. Acad. Mar. 10. num. 14. seqq.

Quamvis autem instantia litium civilium prorogare nequeat; 7. abbreviari tamen potest consensu litigatorum quia qua ratione prorogari non potest, eadem breviari valet, favore publico, ut litium sit finis. Rom. in l. 2. d. re iud. Alex. in l. properandum pr. & las. col. pen. C. d. jud. Par. de Put. tr. Synd. verb. sententia. cap. 6. per tot. Tiraq. d. ret. cons. §. 1. gl. 10. n. 30. loh. Ordelaph. ad l. fin. n. 76. d. R. V.

Duplex huius salutatis Remedij incommodum adfertur. 1. 8. quod sit impossibile instantiam reduci in fora propter multitudinem litium. 2. quod antè instantiam Litigatores 30. 50. & pluribus annis sine interitu litis in Exceptionibus versentur. Prius non est impossibile, qui enim desperes fieri, quæ facta sunt? inquit Veget. At lites omnes triennio fuerunt absolutæ. Ergò adhuc fieri potest. Quidni enim spacio 3 annorum à litis contestatione usque ad definitivam procedi posset? maxime si inutiles advocatorum allegationes tollantur. Auct. disc. Vom Justittenwerck. pag. 44. Alterum à litis conscientiosis longè alienum est. Quamvis enim instantia currat à litis contestatione: tamen exceptiones dilatoriæ eventualiter contestandæ, aut primus actus contradictorius non malè vicem litis contestatæ obtinet, ut sentiant. Ang. Cyn. Bl. Sal. & Paul. de Castr. in l. properandum §. 1. C. d. jud. per l. nulla 23. C. de procur. Ergò ab eventuali litis contestatione, aut primo actu contradictorio, Triennium est numerandum, quo præterlapso lis dicitur mortua. de l. prop. C. de jud.

Quod si in sacro principis consistorio lis exordium ceperit, 9. à prædestinatæ mortis periculo liberatur, & perpetuatur. Cum iniquum sit per occupationes florentissimi ordinis lites hominum deperire. l. fin. C. de temp. app. Frid. Pfeil. cons. 159. n. 5. ita de Camer. Imp. testantur. Gail. 1. obs. 141. n. 7. Myns. 2. obs. 48. Schuuanm. lib. 2. prop. Cam. cap. 4. n. 6. Hæc de Remedijs, quæ processum litium anteccedunt: sequitur ipsa processus coarctatio, quam non particulatim, sed omnimodo in omnibus instantijs instituendam suadet Auctor. disc. Vom Justittenwerck. pag. 20. & 47. ibi: Wann ein seiner kurzer richtiger Gerichtlicher Process schriftlich verfaßt vnd zu halten gebentet. qualem nobis 40. articulis exhibet & delineat Antonius Faber. lib. 9. Cod. for. tit. 22.

Quoad processum. 1. instantiæ, Remedia sunt duplicia, gene- 10.

ralia, & particularia. Generalia sunt, quæ totum litis processum concernunt, ut ambages litigiosi processus diligenter evitentur. *las. in l. fin. n. 5. C. de edict. D. Had. tollem. Br. & cæteri Dd. in l. 1. de reb. cred. Wesenb. cons. 14. n. 51.* Hoc ut fiat, litigiosæ telæ velut exordium, fomes atque scintilla est supplicatio sive in scriptis, sive ore tenus exhibita ut rectè formetur pro extrahendis processibus, cuius rei inter processionistas solum meminerunt Noa Meurer. Vultei. 2. 1. R. cap. 27. Frider. lib. 1. de proc. ext. cap. 1. Auctor. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 27. ibi in einer supplication oder mündlich. Ab hoc litium exordio, fomite atque scintilla, ne ignis succendatur inextinguibilis litigaturientes & providos & probos accedant causidicos qui semper sedent ad gubernacula processus, & Aduocati per quam rarò consulantur in perficiendis processibus. Ioh. Pet. Ala. tr. de Adv. Christ. p. 1. quest. 31. & 38.

11. Tertium litigiosi processus Remedium generale est, ut Reconventio aut omninò non admittatur, aut pari passu semper expediat. *l. papin. 14. C. de sentent. c. at sicerici Ex. de judic. c. ex lit. tit. de mut. petit. ubi Soc. col. 13. Lapp. alleg. 67. Maran. p. 4. nu. 6. pr. dist. n. 47. Modest. Pistorius. con. 10. n. 13. lib. 1. Pet. Frider. tr. de cont. caus. cap. 7.* Conventus enim statim litem fingit, Reconventionem instituit & lites ex litibus serit. Vnde in Gallijs non admittuntur Reconventiones nisi Actoris conventioni insint. Papon. ad Const. Burg. §. 88. inf. Nec in Lusatia inferiori Muller. con. Saxon. p. 1. const. 7. n. 1. Ita plures opinantur jure Saxonico prohibitas esse Reconventiones. Koning. in proc. cap. 60. §. 1. verbo weisdann. Wesenb. in par. de comp. n. 9. Each. diff. 46. Reinh. diff. 4. per art. 12. lib. 3. Landrecht. Non verò Cumulatio actionum, ut testis est Hanner. de jud. ord. cap. de libel. ob h. Ratio, quia finis cumulationis est, ut abbrevientur lites, & facilius ad exitum perducantur. Gilhaus. in arb. jud. cap. 3. n. 30. Frustra enim pluribus fit judicijs, seu diversis processibus litigiosis quod vno absolui potest. Obrecht. tr. de cons. & form. libell. cap. 24. n. 44.

12. Quartum generico- principale, quod lites adeo longas, ne dicam immortales reddit, est superflua jurium coaceruatio atque disputatio, quæ si prohiberetur, maxima litigiosi processus coarctatio & litium abbreviatio deprehenderetur. Hoc vel decies inculcat Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 21. 23. 26. 32. 39. 47.

Ratio huius remedij, quod à iudicibus & assessoribus tria tantum

rum requiruntur ad decisionem litis. 1. factum ipsum ut à collitigantibus proponitur 2. facti veritas. 3. jus quod ex facto oritur. In causa enim & facto jus est positum. *l. si ex plagis. §. 2. §. in clino. cad. l. Aquil. & l. cum duobus. §. 2. pro socio.* Ex cliente diligentissime facti speciem debet cognoscere, quia nisi hanc prius plenè perceperit, certam juris rationem nunquam colligent. Obrecht. *tract. de form. & con. lib. cap. 10. n. 2.*

Facti veritatem cognoscent vel ex confessionibus partium, de- 13.
positionibus testium, vel ex instrumentis & literarijs documentis, vel denique his omnibus deficientibus, ex præstatione juramenti, in casibus, in quibus hoc habere potest. Jus quod ex facto oritur iudex ipse scire debet, nec ab Advocatis addiscere. Ergò inutilis & super-
vacanea est eiuscemodi jurium coarctatio, nec aliud commodum præbet, quam si pistor modium tritici in sacco paleæ ad coquendum panem acciperet, hic nihil aliud Remedij esset quam triticum ex paleis colligere, quod summi laboris: Ita Iudices ex immenso actorum productorumq; oceano aliquot mille folia ein ReisPapeir superantium statum causæ & facti speciem perscrutari coguntur, quod immensi laboris, & eò facile supersedisset, modò superflue jurium disputationes ommissæ fuissent, ut optimo simili demonstrat *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 23. §. Der Brtheil lit. D. 7.* Ne quid dicam desumptib. in eiusmodi producta erogandis, quæ reproducta contraria eiusdem magnitudinis à collitigante invito extorquent. Item *pag. 44. welches Geld so wol angelegt/als wann es in das Wasser geworffen.*

Denique lites ordinariæ ab extraordinarijs diligenter secernan- 14.
tur, nec in his processus ordinarius admittatur, sicut nec in causis debiti liquidi, iniuriarū & similibus processus appellatorius. Sumatim pro Citationib. vel mandatis, supplicationes, procuratorū constitutiones, libelli, gravamina appellationis, exceptiones, replicæ, duplices, Respōsiones, interrogatoria modica, instrumēta & eiusmodi scripta admittantur: reliqua omnia ore tenus proponantur, & collitigans ore tenus atq; breviter respōdeat, nec ull⁹ processus decernatur, nisi prius amicabile compositio præcesserit. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. p. 48. Antonius. Faber. lib. 9. Cod. for. tit. 22. art. 1. in pr.* Quod si processus fuerit semel decretus, ad proximam dilationum copiā, merito restringenda, per ea quæ tradit Ruland. *de Commiss. lib. 2. cap. 9. num. 6.* Hæc sunt generalia litigiosi processus remedia: particularia sunt in

tribus eiusdem partibus, præparatoria disceptatoria, & definitiva.

15. In præparatorijs litium considerata, Citatio atque contumacia: Prior cum singulos ad actus fiat, Acta longius infarcit, & lites protelat, ut puta comparandum, respondendum, videndum iurare testes, produci instrumenta, publicari relationes, acta, sententias &c. Vnde commodum litigiosi processus Remedium, si citatio generalitantum decernatur, ad totam causam per se, aut procuratorem tractandum, secundum Camerae stylum. Myns. *cen. 4. obs. 33.* Arn. de Reyger. *disp. 2. process. jud. theor. 17. per gl. in Auth. qui semel. verb. tribus. C. quom. & quam in. modò semper inseratur causa litis ob quam & ad quam quid citetur. c. præterea. 2. ubi Pan. n. 8. de dilat. gl. in c. cum dilect. 6. de obl. & cont. c. si primates. 5. quest. 2. l. 2. si quis in ius voc. non ierit. las. in l. fin. n. 4. C. de procur. Spec. de cit. § 1. nu. 6. Gail. 1. obs. 5. Myns. *cen. 5. obs. 85.* Cammer Berichts Ordnung. p. 3. tit. 12. §. 3. ibi: Vnnotürfftig dilationes, vnd Verlängerung der Sachen / Damit abzuschneiden/quem sequitur Elect. Saxon. super. dicast. Lips. anno 49. tit. von der Citation folio. 204. Huc facit citatio peremptoria, modò tot dies in se habeat, quot aliàs simplices tres habituræ fuissent, cum particula peremptoriæ. l. in perempt. 71. & seq. de jud. l. contumacia. 53. §. 1. de re jud. Schrad. in Feud. p. 9. cap. 7. n. 44. König. in proc. cap. 27. von der endlichen vnd Peremptorischen Citation n. 3. Churfürstlichen Sächsischen Oberhoffgericht zu Leipzig n. 49. fol. 204. Reig. *disp. 2. proc. jud. thes. 9.**

16. Aut comminatione, Soll nichts desto weniger geschehen vnd ergehen was Recht ist / quæ habet vim peremptoriæ citationis. l. 2. C. quom. & quan. Maur. in proc. p. 11. Muller. ad const. Sax. 3. n. 20. Alterum Remedium, ut Contumacia Reorum lites protelantium neque ad alterum seculum, severius puniatur, quia præsumptio est adversus eum qui ea proponere aut producere in iudicio cunctatur, quæ proponenda omnino fuerant, minus scilicet iustam bonamque litigare litem. not. Boër. *dec. 42. n. 20.* Bl. *con. 37. vol. 1.* Crau. *cons. 75. n. 9.* Mascard. *de probat. Concl. 531. n. 59.* Pruckman. *Con. 49. num. 136.* Quod si Exceptionem calumniosè & differendæ litis causâ opponat, non est admittenda. Hipp. *sing. 686. & in l. patre. n. 104. de qq.* Rut. Ruland. *tr. de comm. p. 1. lib. 2. cap. 7. num. 22.* Daniel Muller. *ad const. Sax. p. 1. const. 5. n. 8.* Imò si tantum præsumptio, nedum ubi manifestum sit Exceptiones opponi causâ differendæ litis, admitti non debent, nec appellari potest, sed iudex tenetur statim reiicere Exceptiones

ceptiones calumniosas litis protelandæ gratia oppositas. Innoc. *in c. post elect. de conc. præb.* Bl. *in l. 2. col. 5. C. sent. resc. non poss.* Hip. de Mars. *in pr. crim. § oportet n. 80.* Alexander. *con. 65. n. 5. vol. 1.* Ceph. *con. 223. n. 15. vol. 2.* Gail. *2. obs. 27. n. 10.* Bellam. *dec. 236. per l. 15. à quo. ibi: per calumniam petunt. lib. 41. de præscript.*

Impetrato processu, & executâ citatione, primum & præcipuum est Remedium Libellus articulatus quo factum nudè ac rotundè narretur, junctâ petitione & additis clausulis salutaribus in libellis vsitatis ac consuetis, idque cum expressa in singulis articulis designatione, quo genere probationis velit intentionem suam probare, an per instrumenta, an per testes, an per iusiurandum? Ant. Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22. art. 5. Auctor. discurs. Dom Justitienwerck. pag. 27. Dn. Obrecht. in eleganti tract. d. concip. & for. libell.* Præcipuum vocavimus Remedium, quia Libellus iudicii fundamentum dicitur, ad quod omnes actus, præcipuè litis contestatio, probatio, & sententia referuntur. *not. Sig. Scaccia. d. jud. cau. civ. c. 50. n. 25. Obrecht. d. tract. cap. 18. n. 2. Iohan. d. Grass. vocat truncum arboris judiciariæ. Sicut enim truncus regit totam arborem: ita & libellus regulat totum processum. Mod. Pistor. con. 21. n. 4. vol. 2.*

Articulorum abrogationem pro litium Remedio venditat Nic. Vigelius, & existimat præstare syllogisticâ formâ, vel copiosius argumentum proponere & aut negando, aut distinguendo ad id ab adversario respondere. Sed in Articulis etiam syllogistica forma, & propositionum συζυγία cōtinetur, ut primis propositio siuè actionis genus præmittatur, medijs assumptio, seu facti species, vltimis conclusio & petitio. Obrecht. *in diss. d. form. lib. the. 491. Arnol. Reyg. diss. 3. proc. jud. tk. 6.* Deinde quid magis instruat iudicem de causa cogniturum, quàm hæc copulata lectio? quid Reo conuento commodius insinuet & speciem futuræ litis, quam actionis formulâ cum tota facti serie conjuncta? quid denique litis compendio magis deseruiat, quam vno scripto omnia proponere, quæ alioquin velut eadem cantilena sæpius esset repetenda *inquit Oldend. d. form. lib. tit. d. poss. & art. folio. 6. Benincas. in §. omnium. nu. 62. Inst. d. action. Ruland. d. Comm. p. 3. lib. 1. cap. 2. nu. 5.* Sublato igitur abusu, non errore, sed ratione abbreviendarum litium introducta videtur consuetudo articulandi quod æquum fuit visum, Actori licere, ut de Dei voluntate periculum faceret, an citra alias probationes, longiorem-

tribus eiusdem partibus, præparatoria disceptatoria, & definitiva.

15. In præparatorijs litium consideranda, Citatio atque contumacia: Prior cum singulos ad actus fiat, Acta longius infarcit, & lites protelat, ut puta comparendum, respondendum, videndum iurare testes, produci instrumenta, publicari relationes, acta, sententias &c. Vnde commodum litigiosi processus Remedium, si citatio generalis tantum decernatur, ad totam causam per se, aut procuratorem tractandum, secundum Camerae stylum. Myns. *cen. 4. obs. 33.* Arn. de Reyger. *disp. 2. process. jud. theor. 17. per gl. in Auth. qui semel. verb. tribus. C. quom. & quam in. modò semper inseratur causa litis ob quam & ad quam quid citetur. c. præterea. 2. ubi Pan. n. 8. de dilat. gl. in c. cum dilect. 6. de obl. & cont. c. si primates. 5. quest. 2. l. 2. si quis in ius voc. non ierit. las. in l. fin. n. 4. C. de procur. Spec. de cit. §. 1. nu. 6. Gail. 1. obs. 5. Myns. *cen. 5. obs. 85.* Cammer Gerichts Ordnung. p. 3. tit. 12. §. 3. ibi: Vnnotfürfftig dilationes, vnd Verlängerung der Sachen / Damit abzuschneiden / quem sequitur Elect. Saxon. super. dicast. Lips. anno 49. tit. von der Citation folio. 204. Huc facit citatio peremptoria, modò tot dies in se habeat, quot aliàs simplices tres habituræ fuissent, cum particula peremptoriæ. l. in perempt. 71. & seq. de jud. l. contumacia. 53. §. 1. de re jud. Schrad. in Feud. p. 9. cap. 7. n. 44. König. in proc. cap. 27. von der endtlichen vnd Peremptorischen Citation n. 3. Churfürstlichen Sächsischen Oberhoffgericht zu Leipzig n. 49. fol. 204. Reig. *disp. 2. proc. jud. thes. 9.**

16. Aut comminatione, Soll nichts desto weniger geschehen vnd ergehen was Recht ist / quæ habet vim peremptoriæ citationis. l. 2. C. quom. & quan. Maur. in proc. p. 11. Müller. *ad const. Sax. 3. n. 20.*

Alterum Remedium, ut Contumacia Reorum lites protelantium neque ad alterum seculum, severius puniatur, quia præsumptio est adversus eum qui ea proponere aut producere in iudicio cunctatur, quæ proponenda omnino fuerant, minus scilicet iustam bonamque litigare litem. not. Boër. *dec. 42. n. 20.* Bl. *con. 37. vol. 1.* Crau. *cons. 75. n. 9.* Mascard. *de probat. Concl. 531. n. 59.* Pruckman. *Con. 49. num. 136.* Quod si Exceptionem calumniosè & differendæ litis causâ opponat, non est admittenda. Hipp. *sing. 686. & in l. patre. n. 104. de qq.* Rut. Ruland. *tr. de comm. p. 1. lib. 2. cap. 7. num. 22.* Daniel Müller. *ad const. Sax. p. 1. const. 5. n. 8.* Imò si tantum præsumptio, nedum ubi manifestum sit Exceptiones opponi causâ differendæ litis, admitti non debent, nec appellari potest, sed iudex tenetur statim reiicere Exceptiones

ceptiones calumniosas litis protelandæ gratia oppositas. Innoc. *in c. post elect. de conc. præb.* Bl. *in l. 2. col. 5. C. sent. resc. non poss.* Hip. de Mars. *in pr. crim. § oportet n. 80.* Alexander. *con. 65. n. 5. vol. 1.* Ceph. *con. 223. n. 15. vol. 2.* Gail. *2. obs. 27. n. 10.* Bellam. *dec. 236. per l. 15. à quo. ibi :* per calumniam petunt. *lib. 41. de præscript.*

Impetrato processu, & executâ citatione, primum & præcipuum est Remedium Libellus articulat^{us} quo factum nudè ac rotundè narretur, junctâ petitione & additis clausulis salutaribus in libellis vsitatis ac consuetis, idque cum expressa in singulis articulis designatione, quo genere probationis velit intentionem suam probare, an per instrumenta, an per testes, an per iusiurandum? Ant. Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22. art. 5. Auctor. discurs. Bom Justitienwerck. pag. 27.* Dn. Obrecht. *in elegant. tract. d. concip. & for. libell.* Præcipuum vocavimus Remedium, quia Libellus iudicij fundamentum dicitur, ad quod omnes actus, præcipuè litis contestatio, probatio, & sententia referuntur. *not. Sig. Scaccia. d. jud. cau. civ. c. 50. n. 25.* Obrecht. *d. tract. cap. 18. n. 2.* Iohan. d. Grafs. vocat truncum arboris judiciariæ. Sicut enim truncus regit totam arborem: ita & libellus regulat totum processum. Mod. Pistor. *con. 21. n. 4. vol. 2.*

Articulorum abrogationem pro litium Remedio venditat Nic. Vigelius, & existimat præstare syllogisticâ formâ, vel copiosius argumentum proponere & aut negando, aut distinguendo ad id ab adversario respondere. Sed in Articulis etiam syllogistica forma, & propositionum συζυγία cōtinetur, ut primis propositio siuè actionis genus præmittatur, medijs assumptio, seu facti species, ultimis conclusio & petitio. Obrecht. *in disp. d. form. lib. the. 491.* Arnol. Reyg. *disp. 3. proc. jud. tk. 6.* Deinde quid magis instruat iudicem de causa cogniturum, quàm hæc copulata lectio? quid Reo conuento commodius insinuet & speciem futuræ litis, quam actionis formulâ cum tota facti serie conjuncta? quid denique litis compendio magis deseruiat, quam vno scripto omnia proponere, quæ alioquin velut eadem cantilena sæpius esset repetenda *inquit* Oldend. *d. form. lib. tit. d. poss. & art. folio. 6.* Benincas. *in §. omnium. nu. 62. Inst. d. action.* Ruland. *d. Comm. p. 3. lib. 1. cap. 2. nu. 5.* Sublato igitur abusu, non errore, sed ratione abbreviandarum litium introducta videtur consuetudo articulandi quod æquum fuit visum, Actori licere, ut de Dei voluntate periculum faceret, an citra alias probationes, longiorem-

quæ litis protelationem, bonam fidem agnoscere, & controversiæ modum vellet imponere. *arg. clem. sæpe §. & quia d. V. S. Leopoldus. Dicki. in Oecon. tit. d. inter §. & est sciend. Ruland. d. c. 2. n. 7. Carpan. ad stat. Mediol. c. 93. in rub. n. 3. p. 1.*

19. Quod si Litigaturus per instrumenta probare velit, eadem designet & exprimat iisdem articulis, nec non adversario exemplum tam instrumentorum, quam libelli & citationis exhibeat, ut instrui possit, an liti cedere vel contendere velit, & instructus ad libellum respondeat, quam in rem collatio fiet Exempli cum authenticâ & originali scripturâ per iudicij protonotarium. *Ant. Faber. 9. Cod. for. tit. 22. art. 6. Auctor. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 27. & se Arnol. de Reyg. disp. 3. proc. ju. th. 2. König. cap. 39. von der Elag und Antwort. §. 2. Step. Bercht. tr. d. jud. c. 10. th. 155. per Auth. offeratur. ibi Sichar. n. 11. C. d. litis cont. Wurms. lib. 1. pr. ob. tit. 9. obs. 10.* Ratio huius Remedij, ut instrumenta simul & semel cum libello producantur, quod si collitigans aliquid in facto habeat, quod instrumenta vel sigilla sint falsa, aut producens non rectè acquisiverit, illud in continenti unâ cum Exceptionibus, replicis vel duplicis opponat, & simul probet instrumenta esse iusta, ne litigaturiens duplici processu & inutilibus sumptibus oneretur. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 28.*

20. Quod si per testes intentio sit probanda, non solum designentur in articulis, sed etiam Commissarij nominentur: contra quos si collitigans excipere velit, statim sequenti termino cum reliquis exceptionibus faciat, aut ore tenus indicet, ut ex officio alij substitui & testimonium perfici possit. *Anton. Faber. lib. 9. Cod. for. tit. 22. art. 7. Auctor. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 29. Pileg. q. 40. Her. Seuerol. de causß. cap. 13.*

Quod si nec instrumentis, nec testibus intentionem probare velit, sed solo adversarij sui iurejurando æquè libello supplici exprimat, & iusiurandum adversario deferat, alioquin postea non audietur. *Faber. d. lib. 9. tit. 22. art. 8.*

21. Hoc iuramentum decisorium aliàs est maximum expediendarum litium Remedium, ut ait Caius. *in l. 1. d. jureiur.* quia certa est litis definitio, quæ fit cum obtestatione diuinâ. *Clem. Alexan. lib. 7. ερωμάτων. Cujac. in par. pen. tit. d. jureiur. Plato. lib. 12. d. LL. refert Rhadamantum lites interposito iuramento finivisse. Pietas enim perjuriam nescit. Arist. 1. Rhet. cap. 15.* Unde lites sæpè gravissimæ unius iuramenti

juramenti interpositione deciduntur atque finiuntur, ut *inquit* Setzer. *in præf. tr. d. juram. num. 1. & 2.* In Angliâ postremum litium decidendarum Parlamentum est, quod vocant Consciencies court. Thom. Smith. *lib. 2. de Repub. Angl. c. 12. & lib. 3. c. 7.* Ita juratoriâ purgatione in causis tam ciuilibus quam criminalibus, frequenter hodiè Septentrionales populi, Dani, Holsati, Sueci, ad lites celeriter, dirimendas vtuntur, & ita conceditur, vt vel solus is juret, cui deferatur, vel cum compurgatoribus Reum vera jurasse jurantibus. Godelman. *lib. 3. d. Mag. lam. ven. cap. 4. n. 15.* Hier. Setzer. *lib. 3. d. juram. cap. 11. nu. 26.* Saxones vocant, die Klage in das gewissen schicken. Landt. *lib. 3. art. 9.* Konig. *in pros. cap. 66. nu. 1.* Treut. *vol. 1. disp. 21. theor. 10.*

Quamvis hæc ita sint, & juramentum pro veritate habeatur, imò 22. per iusiurandum transigatur, quod de non debito faciat debitum. Ang. & Schneidvv. *in §. item si quis n. 1. Inst. d. action.* Borch. *d. juram. c. 8. n. 1.* Cujac. *Nou. 90.* Attamen huius seculi impietate ac temporis injuriâ ac licentiâ, dicitur emplastrum æris alieni, Gell. *lib. 16. cap. 7.* Ware. de Erenberg. *lib. 2. d. fæder. c. 1. n. 121.* Vnde hoc Remedium propter auream Platonis doctrinam. *lib. 12. d. LL.* non ad eò arridet. Nunc verò, *inquit*, quia mores hominum alij, & improbi plures, nec ille judicandi modus, congruit. Itaque prudens legislator in judiciorum executione iusiurandum Litigantium prohibebit, vt tam accusatoris intentio, quam rei deprecatio sine jurejurando in judicijs conscribatur. Nam si jurandi licentia in ciuitate dabitur, vbi plura ad iudices deferuntur cotidie, omnes penè perjuri erunt. *refert.* Tolosan. *lib. 50. Syntag. jur. vni. c. 6. n. 11.* Ergo pertinet ad superiores, edicere, ne impofterum facile juramenta deferantur. Felin. *c. apost. n. 4. d. Excep.* Ioh. Pet. Ala. *tr. d. Adv. Christ. p. 1. quest. 55.* sicut aliàs juramenti præstationem in se viri boni absque religione magnâ non suscipiunt. Rauchbar. *quest. 11. nu. 18. per l. si duo. inf. d. jurei. c. et si Christ. d. jurei. c. 2. Ex. de probat.*

Sed ad rem vt redeamus. 2. in hoc litis Remedio requirit Ant. 23. Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22. art. 5. & 9.* prius, vt Litigans de fide ac veritate articulorum juret, quod nihil aliud quam juramentum DANDORVM. Cammergerichts Ordnung. *p. 1. tit. 69. & p. 3. tit. 15. §.* Zum andern. Gail. *1. obs. 79. n. 10. & obs. 82. n. 1.* Myns. *con. 5. obs. 88. n. 4.* Sich. *ad l. 3. nu. 10. C. d. jud. Reyger. disp. 5. concl. 13.* Gilhau. *in arb. jud. c. 4. ram. 3.* posteriùs vt libellum offerens, jungat libello responsum Advocati

Advocati sui, quo contineatur, præsuppositâ facti veritate, videri actorem justam litigandi causam habere, additis rationibus ex jure desumptis. Faber. *d. lib. 9. Cod. for. t. 22. art. 9. & 10.* vbi subjungit nova citatione opus, nisi actor hæc omnia diligenter præstiterit.

24

Quæ si fecerit Reus collitigaturus intra præstitutum tempus. 6. sept. compareat, & ad omnia libelli contenta mediante juramento respondendorum, respondeat distinctè, articulatim, & cathegoricè per confessionem, aut negationem simplicem, ita vt non liceat ei libellum negare inordinate & confusè, sed ad pedem cuiusq; articuli responsum inserat. Ant. Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22. art. 13. Auct. disc. Vom Justitzenwerck. p. 28. Gail. lib. 1. obs. 79. inf. Wurmb. tit. 14. obs. 8. Ayrrer. p. 1. pr. his. cap. 7.* vbi forma vtriusq; juramenti. Aut causas quare non teneatur comparere producat, in vno termino omnes Exceptiones declinatorias siue dilatorias articulatim exhibeat, cum annexis copijs ac nominatione Commissariorum quando exceptiones probare velit. *c. pastoralis. except. Cammergerichts Ordnung. p. 3. tit. 13. §. f. Myns. 5. obs. 89. Reyg. disp. 4. pro. jud. the. 30.* Item responsiones eventuales ad libellum, junctis omnibus exceptionibus peremptorijs, copijs instrumentorum & nominatione Commissariorum. *Auct. disc. Vom Justitzenwerck. pag. 28. Faber. 9. Cod. for. tit. 22. art. 14. & 17.* vbi putat 8. dies inter citationem & comparitionem sufficere, aut breviorum terminum ex pacto Litigantium.

25.

Sed cum tam citò de juribus suis vix & ne vix instrui possit Reus, arctior citatio decernenda sub poëna confessi, & tertia dilatio non concedenda, nisi impedimentum juramento probetur. *Auct. disc. Vom Justitzenwerck. pag. 30. Faber. d. lib. 9. Cod. for. tit. 22. art. 16.*

Quod si dilatorias Exceptionis opponat. Actor intra simile 6. septimanarum spacium, responsiones ac replicas, junctis in eventum similiter copijs exhibeat, interim Responsiones eventuales & peremptorias Exceptiones reserventur vsque ad finem dilatoriarum, & nisi sufficienter responsum sit, illud injungendum sub comminatione solita. *Auct. disc. Vom Justitzenwerck. pag. 30.* Hoc enim judicis officium, quando Litigatores excipiunt articulos impertinentes, varios, incertos, generales, obscuros, diligenter æstimari obiecta deformitas emendatione digna sit, nec nê. Si deprehendat indignam esse, punire alterum debet, qui differendæ litis causâ inutili exceptione usus est. Sin dignam, mature correctionem procurabit, vel

vel articulos planè à limine judicij repellat. In hoc tamen judex circumspèctus sit ne litigantium affectui nimium indulgeat, & articulos vel temerè admittat, vel reijciat. Obrecht. *d. cons. & form. lib. cap. 1. n. 57. inf.*

In po. declinatoriarum Exceptionum si quid in facto ad huc 26. consistat, duplicando & triplicando proponi potest, termino constituto, licet in Cam. imp. litium finiendarum causà modus præscribatur, ne in dilatorijs vltra duplicationem, in peremptorijs verò vltra triplicationem procedatur, quod Elect. Sax. rectè sequitur. *Cammergerichts Ordnung. p. 3. tit. 26. §. wo aber. Olden. tit. quid sit exeq. Const. p. 1. tit. 8. Reyg. diss. pro. jud. th. 36. Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 31.* Item Responsiones captiosæ, refert se ad ea quæ ex parte sua, aliàs negat, negat ad fines prætenfos, refert se ad instrumenta, & eiusmodi, quæ nec confessionem, nec negationem simplicem continebunt, omninò reijciantur. Antonius Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22. art. 13. & 18. Gail. 1. obs. 82. Harprecht. diss. proc. jud. consil. 82.* vbi suadet vt Reus responsum advocati simul exhibeat, quo præsuppositâ facti veritate justam à reo foveri causam, justasquè exceptiones allegatas, rationibus ex jure sumptis probet. Exceptiones contra Responsiones non admittantur quia judex satis cognoscit, & dignoscit, vtrum sufficienter responsum, nec non. *Auctor. discurs. Vom Justitiënwerck. pag. 21. §. ob aber die Responsiones.*

His ita peractis atque relictis, si referens videat collitigantes in 27. facto consentire, & ita controversiam non in facto, sed jure consistere, non opus est vltiori processu, sed lis definitivè terminari potest. *Auctor. discurs. Vom Justitiënwerck. pag. 31.* Sin in facto sint discordes, ad ipsam litis disceptationem, secundam judicij partem progrediendum & instantia inchoanda, vbi vetera jura & satisfationes antiquæ meritò essent revocandæ, vt calumniæ, & litis persequendæ, quæ videtur esse ipsa verus judicio fisti, se vsquè ad finem litis permansurum esse, *Das er wolle die Sache zu Rechte außführen. §. 13. Inst. de satisf. l. servum. 33. de procurat. Nov. 53. §. cæterum. Nov. 112. Giphian. de caut. jud. the. 5. Konig. cap. 46. n. 2. Term. cap. 30. §. quia verò.* Item 28. satisfatio litis intra 2. menses contestandæ à tempore porrecti libelli. *Nov. 96. cap. 1. tit. 8. coll. 7. Auth. libell. C. de lit. cont.* Videmus enim hodiè ratò, imò nunquam in primo anno ad Litis contestationem usque procedi, vt ait Pruckman. *con. 22. n. 26. Vult. vol. 1. con. Ac. Mar.*

17. n. 6. & vol. 3. con. 30. n. 41. Remedium, si iudices omnes curarent, quam primum litem contestari, sicut id nominatim statuto Wirtembergico iniungitur. *Landrecht. par. 1. tit. von bevestigung des Kriege. inf. pag. 84. uti refert. Bocer. class. 5. disp. 19. theor. 45. Antonius Faber. 9. Cod. for. tit. 22. art. 25.* exigit ut Litigatores in locum iudicii, quem Parquetum vocat veniant & conveniant de veritate articulorum hinc inde contestatorum & negatorum, quorum probabilem ignorantiam neuter Litigantium possit obtendere, ut si quid antea per errorem, non etiam dolo malo negatum fuerit, quod fateri oportuerat, locus sit poenitentiae in id usque tempus. Fiet autem conventio sub poena 50. lib. fisco applicanda, itemque calumniae contra eum ex litigatoribus qui per Calumniam & dolo malo quid affirmasse vel negasse comperietur, ita ut nullum eiusmodi poenae arbitrium penes iudicem, sed omnino infligi per sententiam oporteat.

29. In hoc primo litigantium congressu articuli reproducantur, & additionales una cum copiis & nominatione Commissariorum, semel admittantur: superadditionales vero, correctionales, & alij reijciantur post litem contestationem. *Faber. lib. 9. Cod. for. tit. 22. art. 20. & 4. seqq.* ubi suadet articulos pro reiectis habendos, qui non praedicto modo exhibentur.

Responsiones eventuales ac peremptoriae Exceptiones nec non ulteriores responsiones, si quae iniunctae ac subsecutae fuerint Actori tradantur, ad respondendum, replicandum, duplicandum: ex quibus si factum satis constet, lis terminari potest, quod si factum negetur, Commissarii praenominati aut alij ex officio deputari possunt, ad probandum ita ut facto testium examine non opus sit ulla probationis deductione, sed ex ipsis actis, & attestatis sententia feratur. *Auctor. disc. Bom. Justitienwerck. pag. 32.* ubi limitat, nisi quia conquereretur probationem non legitime factam, aut aliter ad Interrogatoria responsum, atque rei veritas est, quo casu merito audiretur, si vero litem protelandae causa tantum peteret, puniri deberet. *Antonius Faber. 9. Cod. for. tit. 22. art. 27. & seqq.* putat articulos coniungendos, & testes ab ipso iudice examinandos vel actuario à vestigio statim reprobandos, aut proximum nullitates contra testationes non facile admittendas, & instrumenta praefenda, quam si litium eventus testium fidei, aut potius perfidiae committatur. *tit. 22. art. 35.*

30. Productis ad iudicandum litium actis, sequitur tertia iudicii pars,

vt iudices statim pronuncient, & certam ferant sententiam, etiam si de incerta quantitate sit actum. §. *curare Inst. de actionibus*. quia iudicis officium suscipere nihil aliud est, nisi polliceri, se vnâ sententiâ finem litibus impositurum. *L. pomponius. §. recepisse. de Rec. arb. l. 1. de re jud. loh. Ordelaph. adl. fin. n. 125. de Rei vend. Antonius Faber. 9. Cod. for. tit. 22. art. 36.* vbi suadet abstinendum ab interlocutionibus, quantum per conscientiam & æquitatem licebit.

Postquam in rem iudicatam sententia transit, de eius iustitiâ vel iniustitiâ quærendum non est. Angel. *con. 301.* quod & frater eius Bl. *con. 305. p. 1.* Frid. Pfeil. *con. 125. n. 41.* Ratio, quia per sententiam iam vltimus liti finis est impositus. *cap. 1. vbi. Bl. n. 3. ex. de transact. las. ad. l. imp. n. 1. de re jud. Surd. con. 208. n. 3. vol. 2. Pruckman, con. 13. n. 4. vol. 2.*

Vltimum litigiosi processus Remedium est Executio siue rei ^{31.} iudicatæ consummatio, vt vocat Zas. *in l. à. D. Pio. de re jud.* Hartman. *tit. 1. obs. pr. 6.* Gail. *2. de P. P. cap. 17. n. 1.* Hic est effectus LL. quæ nihil profunt, nisi sint qui iura exequantur. *lib. 2. §. post. de orig. jur. Aristot. 6. polit.* quia LL. sine executione sunt campanæ sine pistillo. *Auctor. discursus. Bom Justitienwerck. pag. 122.* Sed hoc proh dolor seculo novus executionis processus requiritur, & ita lis ex lite oritur, contra *l. terminato C. de fruct. & lit. exp. l. minor. de minor.* Ant. de Butrio *in cap. 1. n. 9. de lib. oblat.* Ergò diligenter iudici providendum, vt sententia certius & citius executioni mandetur. *l. si prætor. de jud. l. vn. si quis ius. dic. non obs. Auct. disc. Bom Justitienwerck. pag. 56.* Faber. *9. Cod. for. tit. 22. art. 37.* vbi limitat. Nisi tertius interveniat, ^{32.} & executionem impugnet pro suo Interesse, quod facere potest ratione suæ hypothecæ, si de ea legitimè doceat. *l. à D. Pio. §. si super. vers. quod si res fuerit pignor. vbi las. n. 1. & 7. de re jud. Ang. & Dd. in §. item si quis. inst. de action.* Gail. *2. d. P. P. cap. 17. n. 10.* Myns. *con. 3. obs. 73.* Benin. *dec. Bon. 67. in f. Cacher. dec. Pademon. 38. 105.* Ludov. *dec. Peru. 26. n. 8.* Diaz. *reg. 266.* Vultei. *2. I. R. 32. n. 13.* quo casu tenetur intervenientes docere in promptu de suo jure, ita vt interventionis media & rationes proponat distinctè, minutatim, & ex consilio Advocati, quæ statim considerari & lis nova aut finiri, aut per interlocutionem in eum statum disponi, qui negotio sit conveniens. Faber. *d. tit. 22. art. 37.* Quod si hic. i. Instantiæ processus diligenter & exactè observetur, impossibile est, quin ultra triennium litis instantia

duret, imò lis anni spacio finiatur, & iudices cum referentibus immenso labore, immensa litigantium producta & acta ad vlnam vsq; redacta perlustrandi atquè extrahendi subleventur. *Auctor. discurs. Vom Justitienwerck. pag. 33.* Hæc de litigioso primæ instantiæ processu, eius denique Remedijs, sequitur Leuteratio, supplicatio, appellatio.

33. Leuterationis Remedium nonnullis in locis vsitatum. *Die Leuterung vnd Oberleuterung* / quo novus processus introducitur, & post finitam primam & secundam appellationis instantiam, nova incipit instantia, & ita ex duabus 4. instantiæ fiunt, quod cum lites nimium protelet, abrogandum omninò censet *Auctor. disc. Vom Justitienwerck. pag. 33. & 116.* Sed hoc cum micâ salis intelligendum, quia in terris Saxonix vix & ne vix abrogari potest, cum succedat in locum appellationis atque supplicationis. *Knichen. in comm. jur. Sax. verb. jus. c. 4. Nou. Elect. Aug. p. 1. concl. 19. Reinhar. p. 4. diff. 20. Dan. Muller. lib. 1. sent. 38. n. 2.* Et ita omnes sententiæ tam interlocuriæ, quam definitivæ leuterari possunt, à quibus potest appellari. *Zobel. 1. diff. 41. Treutl. vol. 2. disp. 33. tb. 4. lit. f.* Cæteris in locis vbi appellatio est permissa Leuteratio meritò abrogatur.

34. Interim aliud Remedium competit: Declaratio sententiæ ex jure communi petita quod in supplicatione fieri potest, neq; novo indiget processu aut congressu Litigantium, cum eius sit interpretari, qui dixit, nempe iudicis. *Auctor. disc. Vom Justitienwerck. pag. 34. Pe. Rauen. ad sit. de pot. prel. nu. 5. Inn. in c. super his. nu. 6. de accus. Rober. p. 6. aur. spec. n. 270. Matt. de Afflict. dec. 231. Dd. in l. 6. C. quom & quam. jud. arg. l. 9. C. de lib. causa. l. 1. C. de sen. & inter. l. 4. C. d. accus.* Quod si lis non sit appellabilis, aut quis renunciât appellationi, per supplicationem petere potest, vt ad vltiorem litis processum admittatur. *Auctor. discurs. Vom Justitienwerck. pag. 34.* Maior enim acceleratio expediendi in petitione, quàm in libello appellatorio. Nam abbreviantur lites in petitione, cum reus per dilatorias non possit litem pertrahere. Est etiam in alio acceleratio, quia non est necesse reum respondere petitioni, sicut libello de quo dubitamus. *CCta in clem. sepe. vbi. Iacob. de S. Georg. col. 85. de V. S. M. Anton. Blanc. tr. de comprom. q. 8. n. 9.*

35. Reliqua processus appellatorij Remedia, vt appellans vnâ cum apostolis reverentialibus vel instrumento appellationis per supplicationem

cationem petat citationem, Compulsoriales & Inhibitionem: quæ nisi doceantur intra mensem, appellatio pronuncietur deserta, nec adversus eam desertionem detur restitutio in Integrum, ne quidem ex rescripto Principis, non magis quam si iam citatus esset, ad litem desertionis tractandam. Ant. Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22. art. 37.* Sed antequam processus appellatorius decernatur, appellans necessario in libello supplici indicabit. 1. vtrum quid novi in facto consistens producere velit nec ne? Hic enim non deducta deduci & non probata probari debet. *l. per hanc. 4. C. de temp. appell. l. 6. §. 1. ubi Goth. C. de appell. Myns. con. 2. obs. 21.* 2. quale illud sit? 3. an in priori instantia deductum atque probatum? 4. quos novos testes habeat? Noui enim testes super veteribus articulis produci atq; veteres repeti de jure ciuili possunt. *gl. in d. l. per hanc. C. de temp. appell. Bl. in add. ad Specul. §. restat casustalis. Myns. dec. 9. resp. 85. Ferrar. de appell. lib. 3. c. 6. quod Camera aliquot vicibus secuta. Myns. con. 1. obs. 4.* Secus de jure canonico, quo tantum super nouis. *c. fraternitatis. 17. & c. cum venissent. de testib. Maran. de appell. n. 162. Covar. pr. qq. c. 18. n. 6. Rol. à Valle. con. 45. n. 8.*

His concurrentibus Requisitis, processus decerni appellatorius 36. & post exhibita, prioris instantiæ acta declarari potest, vtrum illud, quod appellans de nouo probaturus sit, releuet, & sententia prioris correctoria speranda sit, nec ne? quibus in casibus testes de nouo examinari possunt, secundum ea, quæ tradunt Gail. *lib. 1. obs. 105. & lib. 1. de P. P. cap. 18.* Hartm. Pistor. *lib. 1. quæst. 43.* Auctor. disc. Bom. Justitienwerck. *pag. 35.* vbi iuramentum malitiæ prius exigit. Sed prius appellans per libellum appellatorium omnes quas se habere iustas putat appellandi causas, quæ vulgò grauamina vocant, exponat clarè, distinctè ac minutatim: Item si quos novos articulos habeat proponendos, eos proponat cum copijs nominatione Commissariorum, & rationibus juris, quibus velit appellatoriam litem instruere, & iudicatum impugnare, alioqui neque libellus neque appellatio ipsa vlllo modo admittatur. Ant. Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22. art. 38.*

Quod si instrumenta noviter reperta producantur. 4. confide- 37. randum, vtrum probent, nec ne. 2. is qui se instrumenta noua reperisse asserit, iusiurandum de super præstare tenetur. Br. *in l. admonendi. n. 4. Castr. nu. 8. Cat. Sach. nu. 19. Caccial. n. 12. Rom. n. 17. Rip. n. 55.*

Corar. n. 62. las. in rep. nu. 60. vbi Br. omnes sequi testis est. *de jureiur.*
 Gu. Pap. dec. *Gratias.* 244. n. 3. Menoch. de aa. jj. qq. cen. 3. cas. 241. n. 4.
 Odd. tr. de rect. in integ. quæst. 75. n. 29. Serap. de Seraph. tr. de juram.
 priv. 38. n. 1. Pruckm. com. 50. n. 437. per text. c. nulli & c. ut circ. vers.
 super his. de elect. lib. 67. quod Remedium eò inservit, ne Litigaturien-
 tes instrumenta in primis instantijs celent vt in secundis abuti, & lites
 in infinitum protelare possint. *Auct. disc. Bom Justitienwerck. pag. 35.*

38. Sin verò appellans testibus quid noui probaturus sit, idem
 iuramentum præstabit, se priori in instantia nihil rescivisse, neque
 litis protelandæ causâ appellationem inrerposuisse, modò prius ex
 actis primis constet, an probatum releuet, & appellans ad proban-
 dum admitti debeat, vtroq; casu Appellatus ad causas appellationis
 & articulos appellantis cum iuramento respondeat, & si quid pro-
 ponendum habeat intra 6. septimanas proponat, replicet appellans,
 duplicet appellatus, quibus ita factis, nulla omnino Litigatoribus
 scribendi amplius, aut litis appellatoriæ quaque ratione in longius
 tempus protrahendæ ratio supersit, sed lis conclusa & in eo statu judi-
 canda sit per iudicem appellationis. *Ant. Faber. lib. 9. Cod. for. tit. 22.*
art. 39. Auct. disc. Bom Justitienwerck. pag. 36 vbi putat hac proceden-
 di ratione litem appellatoriam intra annum, aut biennium finiri pos-
 se, quamvis litigatores tergiuersari & novos producere testes vellent.
 Denique si appellans per supplicationem indicet, se nihil novi de-
 ducturum, aut quicquam probaturum, acta statim legantur & decla-
 retur, vtrum rectè iudicatum nec nè, informationes luris Litigatores
 exhibere possunt, sed ita ne qua eo prætextu terminandæ liti appella-
 toriæ mora fiat, cum iudex ipse iura scire teneatur. *Faber. de lib. 9.*
Cod. for. tit. 22. art. 39. Auctor. disc. Bom Justitienwerck. pag. 36. & seq.
 vbi concludit hoc modo litem intra quinquennium finiri, cum
 aliàs 30. 40. & plures annos duret, imo immortalis fiat.

39. Vltimum processus apelatorij Remedium, prohibere ap-
 pellationem ab interlocutorijs, & non admittere, nisi in litibus de-
 finitivis, aut definitiæ vim habentibus. *Giov. Ant. Palazzo. par. 4.*
del. gou. di. sta. cap. 14. Sic statutum Romanum ab interlocutorijs
 non admittit appellationem. *lib. 1. stat. urb. Rom. c. 11. & 171.* Sic
 Camera Imperialis explosâ canonum litigiosâ inuentione jus civile
 sequitur. *Gail. 1. obs. 129.*

Ratio huius Remedij quia eo tempore, quo gravamina exami-
 nantur,

nantur, breuiori compendio Litigium ab inferioribus terminari potest, q̄i licet per ignorantiam aut malitiam populum litigaturientem grauare videantur, tamen LL. coërceatur, ne delinquant & innocentes condemnentur. Quod si fecerint à superiori puniantur, prudentiores eligantur & instruuntur, ne grauent, & Mundus in perpetua confusione maneat. Palazzo. *par. 4. del. gouer. c. 14. Così inquisi-
ndera il Mondo in perpetua confusione.* At si in definitiuis reseruaretur pœna errorum à iudice commissorum, IUSTITIAE operam dabunt, & lites absque mora terminabuntur. Palazzo. *d. par. 4. del gouer. cap. 14.*

Appellandi vsus, quem olim ad iudicantium iniquitatem imperitiamue corrigendam necessitas introduxerat, cum ab improbis Litigatoribus iam *ωρεο τλω Φυροδοκίαν* traheretur decretum est, vt provocationem renunciare provocato etiam intra octauum diem impunè non liceret, sed eiusmodi detrectatoribus 60. assium multa irrogaretur. Luc. *lib. 11. plac. tit. 10. de appell. c. 1.* Damhoud. *in pr. ciu. cap. 227.* Pet. Bredero. *par. 1. de appell. tit. 3.* vbi Remedia alia abusum appellationis tollendi & lites abbreviandi subiungit. 1. Sequestrationem possessionis rei propter quam controversia, vt ita appellatus fructu possessionis propter quem vt plurimum lites protelantur priuetur, ita fit vt cessante lucro finiatur etiam processus. Gail. *r. obs. 128.* 2. iuramentum Calumniæ, quod non appellatumanimo protelandi litem, sed IUSTITIAE habendæ. 3. instructio causæ accurata statim ad iudicem appellationis transmittatur. Gail. *lib. r. obs. 128.* Theodor. Goth. in Edict. act. 101. de appellatione illegitima non attendendâ, dum redivivis litibus tenuitatem quis insequitur alterius, vt non tam vincendi votum, quàm Collitigatoris videatur quæsisse detrimentum. Ne longa quæstio litigantium non tam augeat patrimonia, quam evertat: & quod fit ambitu lucri videatur causa dispendij. Heiminsf. *tom. 3. con. imp.*

Violentum est litium appellatoriarum Remedium quod olim Rex regionis, quam thuris feracem vocant, vsurpabat, & iudices litibus iudicandis dabat, sed si quis minus justè litem decidisse putabatur fenestra erat in altissimo loco, quæ ferreâ catenâ ligabatur, quam qui injustè iudicatum putabat, apprehendebat, & fenestram trahebat. Quâ re admonitus Rex causam ad se vocabat, & si viderentur iudices minus justè iudicasse, moriebantur, si minus, Litigator qui fenestram moverat. Athenæ. *lib. 12. cap. 4.* Huius vestigia Turca imitatur. Busbeq.

Busbeq. *Epi. 1.* quia oportet poenam adijci, nè temerè increbescant litium provocationes, aut vilescat auctoritas magistratus. Arnifæ. *lib. 1. doct. polit. cap. 16. p. 373. & c.* Hic mitius Remedium, ne in litibus civilibus tertio appellantes audiantur, aut post primam sententiam damnati cogantur judicatum soluere, præstitâ saltem idoneâ cautione â victore, restitutum se si in appellationis lite succubuerit, isque tandem clasicum, & triumphum caneret, qui duas sententias pro se haberet. Fr. Pollet. *lib. 5. hist. for. Rom. cap. 17.*

Hæc de Remedijs litigiosi processus simplicis & appellatorij.

XIIII. & vltimum Caput.

DE remedijs litium Cameralium in suprema
Spirensi Dicasterio.

SUMMARIA.

1. *Assessorum Cameralium excellentia, & dignitas.*
2. *Remedia litium Cameralium circa ipsum iudicium, & processum.*
3. *Iudicis Cameralis dignitas, ubi Remedium optatur.*
4. *Cusani Remedium est constitutio 12. Camerarum.*
5. *Camera 10. secundum circulos imperij subordinari possent.*
6. *Camera saltem 5. Rånserliche Kriegsgerichte subordinentur.*
7. *Duo Collegia Camera Spirensi paria introducantur.*
8. *Subsidiarium Remedium, ut audientia 5. instituantur.*
9. *Plures Assessores, pro litium pluralitate adsciscendi.*
10. *Annuus Conventus gravissimarum litium Remedium.*
11. *Conventus Hispanorum, & Gallorum des grands jours.*
12. *Vnde sumptus pro novis litium Cameris petendi.*
13. *Remedium, ut lites Revisoria citius expediantur.*
14. *Revisiones, præstitâ cautione, non impediunt lites executionem.*
15. *Revisiones executionis remora, remorantur lites.*
16. *Remedium Revisionis ordinariæ, & Extraordinariæ.*
17. *Remedium processus Cameralis, Theoricum.*
18. *Practicum Remedium circa lites simplices, & appellatorias.*
19. *Appellationum Remedium Divinum optabile, & punibile.*
20. *Humanum Remedium, ut temerè appellantes puniantur,*
21. *Appellationi*

21. *Appellationi friuola non deferendum, sed in lite procedendum.*
22. *Remedium litigantis appellati, ut statim concludat.*
23. *Iuramentum, non litis protrahenda causa appellatum.*
24. *Lites appellatorie statuto tolli nequeunt.*
25. *Simplicis querelæ litibus, quæ Remedia sint applicanda.*
26. *Commissionum expeditiones recte faciunt ad lites.*
27. *Litigantis Remedium, ut documenta producat, & concludat.*
28. *Renunciatio scripti probatorij est Remedium litium.*
29. *Scripta probatoria sunt litium protelationes.*
30. *Termini litium anticipandi, non retardandi.*
31. *Dilationes uti litium protelationes parcius danda.*
32. *Iurium allegatio prohibita est litium Cam. Remedium.*
33. *Litium conclusarum Remedium Supplicatio ad Præsidem.*
34. *Executionis Remedium omnium necessarium.*
35. *A sententiâ Camerali non appellatur, ut sit litium finis.*
36. *Conclusio, & vale dictio litium malitosarum.*

HACTENUS de remedijs litium tam generalibus quam specialibus: Specialissima litium Cameralium Remedia nemo melius noverit, quàm rerum Cameralium peritissimi, sive illustres domini Camerales, qui ibidem cotidie versantur, & lites tractant. οἱ μὲν Φέρτεροι εἰσι, νοήσατε, κρίνατε. h. e. Qui potiores me, isthæc cernere & arbitrari possunt, ut refert Hering. de fidei. c. 15. n. 90. Auct. discurs. Vom Justitiënwerck. pag. 47. Ruland. tr. de Comm. pag. 2. lib. 2. cap. 5. n. 14. ubi Auditoribus Rotæ Rom. æquiparat. Beustius ad L. personas egregias. 15. n. 26. de iureiur. Horum pace abstinere potius, exemplo Tiberij Cæsaris, qui, quum de coercendo luxu legem ferre vellet, nec coerceri immodicos sumptus, & per consequens lites immortales, posse videret, satius duxisse fertur omittere, quod assequi nequiret, quam tentare turpiter, quod postea non efficeret Alex. ab Alex. lib. 3. gen. dier. cap. 11. in fin. Vereor enim, ne mihi vastissimum litium Cam. pelagus auertere cupienti accidat, quod illis qui flumen à naturali suo cursu abducere, & aliò derivare infelicitè tentarunt, ut exemplis Neci, Demetrii, Calig. Neronis, Seleuci, Traiani, Caroli M. probat Schonborn. lib. 4. pol. cap. 9. Suasor sum, non legislator, cuius omnia litium Remedia essent vana & inania, nisi hæc supremi capitis adijcerentur. In libera. Republica liberas

oportet esse voces. Laudabit fortasse posteritas & sequetur ea, quæ temporum meorum incuria, ne dicam injuria neglexerit, ut inquit Antonius Faber. *lib. 9. Cod. for. tit. 22.*

2. Remedia litium Cameralium specialissima concernunt aut ipsum Camerae judicium nunquam satis laudatissimum, aut eiusdem processum. Quoad ipsum Cam. judicium, omnes fatentur, litibus Germaniæ decidendis insufficiens esse, & longè diffusum: cum sint, qui ultra 100 mil. absint, ut ij qui in Pomerania & Holsatia habitant. Rutg. Ruland. *17. de Comm. lib. 1. c. 1. n. 21.* Ergò potius optandum, quam sperandum est remedium, ut Camera catholicorum distingatur ab Evangelicorum Camera, sicut in Gallijs Hugenothe vti vocant, peculiaria habent parlamenta, ita lites omni carerent suspitione, & cò citius finirentur.
3. Hoc si minus obtineat remedium, saltem iudex Camerae imperialis non semper Ecclesiasticus, sed etiam secularis constituatur, qui secundum brevioris juris normam atque formam lites audiat & decimat: alter spiræ, ubi prævalent catholici in vicinia: alter Magdeburgi, ubi in vicinia Evangelici primas tenent. Votum est, non factum: fictio non præscriptio. Sic Carolus V. in primo conv. Worm. anno 1521 statuit, ut princeps secularis præ Ecclesiastico in iudicem Cameralem, ubi haberi potest, assumeretur. Pet. Frider. *in præfat. lib. 1. proc. Cam. §. Carolus.* Sic Elector Pal. Ludovicus nomine August. confels. supplicavit umß Abwechßlung des Cammerrichters und Præsidenten in der Religion. Gylman. *part. 1. sup. Cam. tit. 7.* Quamvis enim per se sine scitu & consensu Assessorum ordinandi, decidendi, ne votandi quidem jus habeat, sed aliorum votis assistendi: tamen inter omnes Cam. personas principem locum tenet, atque inter eas, ut sol inter Planetas fulget. Obrecht. *disput. 2. de jud. cap. 3. thes. 62.* Ergò non immerito ex principibus secularibus iudex Cameralis alternatim esset eligendus.
4. Sed nec hoc remedio litium multitudo tolletur ex medio, nisi plures constituantur Camerae, quæ litibus Germaniæ decidendis sufficient, & efficient, ut jus cum effectu detur & administretur. Hic diversa diversorum consilia atque remedia in medium producuntur. Cusanus optimus German; scriptor. *lib. 3. de concor. cath. cap. 33.* existimat 6. aut plures sedes sparsim per provincias imperio subditas taliter ordinandas, ut quælibet sedes ex tribus iudicibus constituatur, pro triplici hominum statu scilicet ex nobili, Ecclesia-

Ecclesiastico & populari, qui de litib. in territorio existentibus inter quascunque personas etiam ecclesiasticas cognoscere possint, per viam appellationis à proprio ordinario, vel simplicis querelæ, si Actor vel Reus ordinarium supra se non habuerit, & alteri suspectus fuerit. Pronunciet & citet quisque iudicum, secundum conditionem litigantium personarum, nobilis inter nobiles, Ecclesiasticus inter Ecclesiasticos, popularis inter populares: nulla tamen definitiva feratur, nisi ex communi deliberatione omnium trium, qui in litibus arduis consilium peritissimorum requirant. Hæc Cusan.

Quod remedium si rectè applicetur, secundum decem imperij s. circulos sivè tractus, ita ut in quolibet circulo subordinatum Cam. iudicium ex prædictis tribus personis constituatur, constitutum cognoscat, cognitum ad superius ordinarium transmittat, ut transmissum litigij negotium dijudicet, forsan efficacissimum erit Remedium. Inter istos 10 circulos primus est Francicus, qui complectitur Bambergam, Wirtzburgum, Aistetum, Marchionem Brandenburg: Onoldinum, Burggravium Noricum, item Comites, Barones & civitates in hoc tractu, ubi Camera Noribergæ institui posset. Obrecht. *disp. 2. de iudic. cap. 9. the. 147.*

2. Bavaricus continet Archiepiscopatum Salisburgensem, Frisingensem, Ratisbonensem, Passaviensem, & ducatum Baviaræ, ubi Camera Ratisbonæ fieri posset.

3. Suevicus, comprehendit Constantiam, Augustam vindelicorum, Episcopatum Curiensem, Ducatum Wirtenbergensem, & Marchionem Badensem, ubi Camera Augustæ ordinari posset.

4. Et 5. Rhenanus superior & inferior, in quibus Wormacia, Spira, Argentina, Basilea, Abbas Fuldenis, Philip. Ludovicus Palati. & fratres duces Bauariæ, Lotharingia, Westerichia, & Wederavia, ubi Camera Spiræ maneret, & Friburgi subordinaretur 6. Westphalicus, in quo Padeborna, Leodium, Verdunum, Monasterium, Dux Iuliacensis, Clivensis, Bergensis & Geldrensis, Comites à Nassò, Solm, Firnberg, inferior Isenburgia, & inferior tractus ad Mosam usque, ubi Camera litium circularium Monasterij posset institui.

7. & 8. Saxonicus, ubi ducatus Saxonæ, Marchiones Brandenburgenses, Brunswigum, Thuringia, Pomerania, Megalopyrgum, Magdeburgum, Brema, Hildeshemium, Halberstadium, Merispurgum, Lubecum & Havelburgum, una Francofurti ad Oderam, aut Stetini, altera Lypsiæ subordinari posset Camera.

9. Austriacus. 10. Burgundiacus, pro quibus instituta manerent iudicia, cum non appellent ad Cam. Spirens. vide constit. de B. P. Noribergæ anno 1522. tit. Hernach folgen die zehen Kreiß/wie vnd welcher ort/ die in daß Reich außgetheilet. Obrecht. *d. disp. 2. cap. 3. the. 147. & s. seqq.* Pet. Denais. *jur. Cam. tit. 72. n. 7.* Paurmeist. *lib. 2. de jur. Imp. Rom. c. 2. n. 58.*

6. Hoc si superabundans alicui videretur, tot Cameras circulares institui, pro litibus Germ. decidendis, vna saltem in binis circulis, & ita quinque in 10 tractibus subordinentur, & constituentur Keyserliche Kreißgerichte 5 personis, præside, & 4 Assessoribus, quibus committatur, vt in omni lite circulari, aliave, quæ per viam simplicis querelæ, denegatæ iustitiæ, aut appellationis ad Cam. Imperialem spectat, procedant: in causis mandatorum, supplicationes, libellos, & alia scripta, secundum ordinationem recipiant: citationes, compulsoriales, inhibitiones, commissiones, mandata, & interlocutorias, vim definitivæ non habentes, secundum stylum decernant, & ita progrediantur, vsq; ad finem litis, sed eiusdem relationem & decisionem Cameræ Spirensi relinquunt, & acta integra propterea omnino transmittant. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 40. & 43.* vbi tres huius Remedij causas refert. 1. Vt Assessores supremæ Imperij Cameræ solis litium definitivis sententijs vacarent. 2. Vt ordo eò citius procuratores attingeret. 3. Ne delationes eiusmodi, quales propter distantiam loci hodiè petuntur, permitti possent. Subordinata dicit iudicia, ne separata ab ordinario Cam. iudicio, sed potius vnum corpus videantur, cuius caput iudex Cam. Spirensis, qui dirigat, cui supplicationes, libelli, & scripta exhibeantur, & in his ipsius solum nomen exprimatur. Obrecht. *disp. 2. de jud. cap. 3. the. 64.* cuncta sub nomine & sigillo Cæsareo, citationes, mandata, & alia emanent & peragantur, secundum ordin. Cam. *p. 1. tit. 27. §.* vnd soll der Verwalter. Sportulæ ad corpus Spirense transferantur, Ordinariæ visitationi & ipsi Cameræ omninò subiiciantur, sicut & Rotvvilense iudicium Cameræ subjectum. Ord. Rotvvil. *p. 2. tit. 1.* von Gestrefe jurisdiction vnd Gerichtszwang des Keyserlichen Hoffgerichts. Zas. *in l. ius dicentis. n. 37. de jurisdictione.* Matth. Steph. *lib. 2. de iurisdict. p. 1. cap. 3. n. 77.*

7. Alij aliud suggerunt Remedium, vt Cam. Imperialis Spiræ perpetuò maneat, secundum Ord. *p. 2. tit. 34.* modo duo adhuc summa collegia Cameræ Spirensi paria introducantur: quorum alterum

alterum Magdeburgi institui posset, propter nimiam loci distantiam quaremotiores Pomerani, Megapolenses, Holsati & alij premuntur, opprimuntur. Alterum nullis quasi sumptibus nouis Rotvvilæ continuari posset, consistorio isti, & antiquo & benè disposito auctoritate & priuilegijs potius aduictis, quàm magis magisque diminutis, dum processus contra id maiore, quàm contra alios facilitate decernuntur, vt *inquit* Frid. *in præfat. lib. 1. de proc. ex. §. & hæc non Germania.* Gylm. *lib. 2. rer. jud. Cam. Imperi. pag. 470. nu. 4.* præjudicio firmat Cameram Spirensē, quoad Rotvvilense iudicium, esse in possessione inhibendi, vide Paurmeist. *lib. 2. de iurisd. c. 3. num. 19. & seqq.* Huc facit jus antiquum der Schwaben vnd Sachsen Spiegel/ cum historia, quod Borussi, Liuoni, Poloni Magdeburgum appellarint, an die Kaysersliche Pfaltz/ Nicol. Iackier secretarius Cracou. *in gl. marg. ad jus. municip. Reichbildt. art. 11. Vide supra. cap. 2. n. 17.* Vnde Frid. *in d. præfat. lib. 1.* Vtinam *inquit* istiusmodi juris & iustitiæ communia omnium Asyla, officinæ aut propugnacula aliquot hinc inde jam pridem in imperio extitissent, tot tantæq; provinciæ potentissimæ, jam planè ab Imperio avulsæ, melioribus sine dubio nervis antiquo corpori adhuc cohærerent. Quidquid sit, si nullum 8. ex prædictis Remedijs arrideat, cum propter mutationem iudicis, Assessorum & procuratorum Spirensium, tùm transportationem Actorum, & novos sumptus in novas Cameras expendendas, subsidarium erit Remedium, vt Spiræ loco Circularium iudiciorum 5. Audientiæ instituantur ab vno præside, 4. Assessoribus & 5. procuratoribus, ita vt 10. Circuli 5. audientias habeant. Estque iudicium audientiæ solennis Iudicis & Assessorum confessus in quo procuratores audiuntur, siue vivâ voce lites proponunt. Obrecht. *disf. 1. de jud. cap. 2. th. 177.* Cui. *in parat. C. de episc. audi. Auctor. discurs. Bom Justitienswerck. pag. 43. & 45.* vbi cogitandum relinquit, an Camera ad commodiorem locum, & ipsum Germaniæ meditulliam transferri posset, ne Litigantes tam longis dilationibus abuterentur.

Quod si omnia in pristino statu sint relinquenda vt innuit Ord. 9. par. 2. tit. 35. daß dem Cammergericht sein starker lauff soll gelassen werden/ vnum adhuc remedium erit necessarium, vt 38. Assessoribus Cam. Imperialis plures adiungantur viri docti & experientia rerum eruditi secundum pluritatem litium, in quibus definitivè conclusum est. Mera enim & vera est impossibilitas, vt ordinarij Assessores lites con-

clusas longiores, ne dicam longissimas referre, finire, atq; definire possint intra 30. annos & ultra, vt pote qui cotidianis audientijs, processibus decernendis, relationibus actorum, & interlocutorijs impediuntur & distringuntur. *Auct. disc. Vom Justitiengericht. pag. 18. 36. & 38.* Ratio huius Remedij ipsa experientia, semper pro litium pluralitate plures Assessores fuisse adjunctis. *Reichs Abschied von Anno 1500. bis 1570.* Rationis ratio, quia pauci paucas lites expediunt & plures plurimum præstare possunt in removenda litium pluralitate. *Machiau. lib. 1. disc. c. 7.* cum oculi plus videant, quam oculus. *Wes. de stud. jur. Fr. Scotus. con. 1. nu. 297. tom. 1. lib. 2.* Et multæ manus onus Actorum reddant leuius. *Era. in pro. HES. Iliad. μ Αλλ' ἐφομαρ-τῆτον : πλεονώνον, δὲ π ἔργον ἀμεινόν.* Adsciscit comites: multorum industria namq; plus valet, quam paucorum, & vbi multa consilia, ibi salus. *Prou. 11. Chassan. in cons. Burg. fol. 5. col. 3. nu. 2. Paul. Fus. sing. 209. Perer. ad ord. Hisp. tit. 27. de los. lib. 5.* vbi confert, sicut conuiuium, ad quod plures conferunt melius est quam simplex mensa, sic multorum iudicia semper meliora sunt, & multò minus subiacent corruptioni. His & ordinarijs & adjunctis Assessoribus, in quinque senatus distributis committatur, vt omnia acta & lites, in quibus definitiuè conclusum est, secundum ordinem legant, referant, decident, nec inter mittant, antequam sententiæ fuerint publicatæ, *Auct. disc. Vom Justitiengericht. pag. 19. 39. 96. 115. & 41.* vbi aliud proponit Remedium, vt Præses solus audientijs intersit, & Assessores producta legant, relationesq; expediant, aut Audientiæ die Lunæ, Martis, Iouis & Veneris ab hora 12. pomeridiana vsque ad Quartam tempore hyberno: & à prima vsque ad quintam tempore æstiuo ordinentur, horis antemeridianis Relationes perficiantur, diebus Mercurij & Saturni Recessus publicentur, nec admittantur procuratores ad producendum, nisi omnia prius fuerint expedita, neq; lites litibus accumulentur.

10. His accedit Remedium omnium necessarium atq; grauißimum, quod non solum ad abbreviandas lites, sed & curandos imperij morbos, ANNVS scilicet CONVENTVS vt ordinetur per mensem circa festum Pentecostes in Franfurdia, ad quem concurrant iudices omnes & Electores Imperij in persona, absque Pompa & grauibz expensis. Præsideat ipse dominus Imperator, aut Prior ex Electoribus, & facta Imperij & etiam particularia, quæ occurrant litigia,

litigia, iudicibus tractentur, & refoventur reformanda. Istud concilium annuum nunquam omittatur, in quo lites principum decidentur *inquit Cusan. lib. 3. de cons. Cath. cap. 32. & seqq.* Hincmarus Rhemensis Archiepiscopus *epist. 3. cap. 29. cum seqq.* Imperij statum describit, & duo placita facit, Generale, quando ordinabatur status totius regni ad anni vertentis spatium. Speciale pro litibus sedandis, temperandis, instituebatur. Ita Constantinus M. annua ordinavit comitia in vrbe Arelatenfi, queis saluberrima de singulis rebus possent esse confilia. *Sauaro. comm. in Sidon. lib. 1. epist. 11.* Philip. Berterius *Pitharōv diat. 1. c. 3.*

Iuxta hanc pragmaticam annuus iste conventus à Carolo M. II. Moguntiam est translatus, inde à Friderico secundo Francofurtum, propter quem conventum nundinæ fuerunt institutæ, quæ adhuc durant, conventu intermisso, non sine magno Germaniæ malo, *inquit Heiminsfeld. tom. 3. const. nup. pag. 1.* Tali remedio Reges antiqui utebantur, & Galliæ per talem conventum, & iudices prouisum erat, teste Cusano. *lib. 3. de concor. cath. c. 25. & 33.* Sic in Gallia adhuc conventus celebrantur des grands jours, quando pars curiæ parliamentariæ æstiuis potissimum diebus, quibus iustitium præcipuè in sede est, in aliquam provinciam ad tempus se transfert, vt præsentia facilius crimina expediat provincialium, aliasq; maiores controversias. *Pet. Greg. Tolos. lib. 47. Synt. jur. cap. 27. n. 3.* M. Iacq. Faye. *la. 5. remonst. pag. pag. 201.* vbi vocat Excellens Remedium Const. Lud. 12. art. 72. Ita apud Hispanos quolibet triennio fiant comitia, in quibus conveniunt Regni procuratores & ipsorum consensu totius Regni grauiiores causæ sive lites expediuntur, reformantur LL. & novæ feruntur. *Augus. Morla in Emp. jur. p. 1. tit. 2. q. 24. n. 5.* Idem singulis triennijs in Regno Daniæ fieri ait Hermanus. *Kirchnerus. in Repub. diss. 11. thes. 1.*

Deniq; media horum remedium diligenter sunt inquirenda 12
 SVMPTVS scilicet pro novis Cameris, novis audientijs novis Affessoribus, & novis conventibus, quos nonnulli tam graues somniant, vt erogatu sint difficiles, ne dicam impossibiles. Sed revera non tam graves, quin ex bonis pro Magistratui à Deo concessis, subministrari possint, pro administrandâ debito modo iustitia, testis est. *Auctor. discurs. Vom Justitienwerck. pag. 102. & 109.* vbi duo proponit media. 1. vt manifestissimè frivole ad Cam. Imperalem Appellantes, quorum

quorum non exiguus est numerus, poenâ pecuniaria mulcentur: Sicut in inferioribus judicijs poenâ reservatur, si appellatio sit friuola. 2. Sportulæ introducantur, ut pote calcar expediendarum litium Lancel. *de off. prat. §. 1. n. 6.* & Neviz. *lib. 5. Syl. nup. n. 90.* Germ. *Leg oder Gericht geldt.* Ant. Delrio. *in tr. de jur. Cal. cap. 5. n. 21.* propinas vocat, quod sententiam propinent & stimulent iudices ad sententiam ferendam, ut sportulas sive propinas lucrentur. Gilhaus. *in arb. jud. cap. 9. nu. 9.* His sportulis non solum novis Assessores stipendia exsolui, sed & reliquum inter reliquos Assessores distribui posset, ut ita alacriores in litibus expediendis redderentur, nec de salarij tenuitate conquererentur, aut locum facile mutarent, sed experientiâ jam edoctim in Eiusmodi dicasterio totum vitæ tempus insumerent. *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. pag. 110.* His accedit, quod facile tot sumptus ex binis circulis suppeditari possent, quibus audientia circularis sustentetur. Hæc de remedijs ipsius iudicij Cameralis.

13. Processus non solum ex jure civili & canonico, sed etiam ordinationibus Imperij, penè novus est constitutus, ut inquit Obrecht. *disp. 1. de jud. the. 76.* Et testantur Processionistæ quam plurimi. Schvvanm. Rosbach. Magenhorst, Forst. &c. Hic primum occurrant lites in Revisione pendentes, Germ. *Revision Sachen* / quæ per ordinariam visitationem vix & ne vix expediri possunt. Cammerge. *Ordnung. p. 1. tit. 50. verb. Im fall. & p. 3. tit. 53. verb. so in der Jährlichen Visitation verordnet.* Matt. Steph. *lib. 2. de jurisd. p. 1. c. 3. memb. 1. per. tot.* Obrecht. *disp. 2. de jud. cap. 3. th. 70. & seqq.* Bender. *tot. tr. de Revisione.* Remedium, ut ordinarijs visitatoribus aliquot habiles & qualificatæ personæ adjungantur secundum pluralitatem litium revisoriarum, qui Revisiones omnes aggrediantur, & expediant, etiam si anni spatium aut plus impendi deberet. *Auctor. disc. Vom Justitiënwerck. p. 17.* alias Revisiones in Cam. Imperiali aliquot lustra, pro dolor, pendent, ut conqueritur Hering. *de fideiuss. cap. 5. n. 295.* Sed ubi ejusmodi habiles personæ habentur, quæ visitatoribus adjungi possint! Respondet *Auct. disc. Vom Justitiënwerck. p. 95.* adhuc in aulis principum, & civitatibus reperiri, expertissimos, qui cum Camerae etiam navarint operam privatim vivunt, Consiliarij *Von Hause auß* / hi talem patriæ operam non denegarent in revidendis Camerae litibus gravioribus.

14. Alterum Remedium, ne Revisiones tam facile petantur, impetrentur,

petrentur, & in infinitum crescant, sicut hoc nostro seculo frequentissimum est, ita quondam prohibebatur, modò idonea cautio præstaretur de restituendo in casu succumbentiæ, Executio litis minimè impediatur, aut suspendebatur. Lud. Bender. *tr. de Revision. concl.* 20. Ant. Tessaure. *dec.* 181. Bern. Greud. *in concl. pr. ad Cail. lib. 1. concl.* 154. *cons.* 1. Hering. *de fidei. cap. 15. num.* 88. vbi præjudicium in causa Oldenburg contra Kniphausen. 6 Jul. anno 93. & Maioribus Camera-
 lium votis videtur comprobatum in dubijs Ratisbonæ anno 94. exhibitis, dub. 122. Sic in Regno Gallico, Hispan. Neapol. & ducatu Pedemontano Revisio non suspendit litis executionem. Imbertin. *inst. for. lib. 2. cap. 16.* Rebuff. *tr. de suppli. quæst.* 7. *n.* 38. Fr. Marc. *dec.* 83. *n.* 2. Covarr. *pr. qq. cap. 23. n.* 8. Rober. Lancel. *de attent. part. 2. cap. 19. n.* 16 *fo. Ddd. de in int. restitut. p. 1. quæst.* 43. *n.* 30. Alvarus Valascus. *cons.* 51. *n.* 28. Sed anno 1595. Spira propter discrepantes opiniones decidi non potuit, ideoque ad Imperatorum sanctionem devoluta, quæ anno 600 subsecuta. Reces. Imp. 6. *Als auch streit fürgefallen.* Quamvis exinde Revisio actorum in Cam. Imp. videatur Remedium executionis Remoratorium, sicut & docent Gail. 1. *obs.* 154. *n.* 3. & *de arr. Imp. cap. 12. n.* 4. & 5. Knichen. *in Comm. jur. Sax. cap. 5.* Goed. *in rep. clem. vn. de sequest. poss. & frust. n.* 27. Heygius *par. 1. q.* 10. *n.* 58. & *seqq.* Attamen hoc lites nimis protelat & accumulatur, cuius contrarium si introduceretur, Revisiones minuerentur, & colligantes aut paciscerentur, aut latis in Cam. sententijs satisfacerent. *Auct. disc. Vom Justitienwerck. pag.* 18. Nec est, quod ob unius aut alterius Interesse privatum, tantam litium segetem foveamus, promoveamus. Sumptus secundum pluralitatem litium, in Revisione pendentium peti possent, taxâ visitatorum adauctâ, ut innuit Cammergerichts Ordnung. *p. 3. tit. 53. Auct. disc. Vom Justitienwerck. pag.* 110. Sic in Religionis litigio pares omnino deputati Assessores esse debent. Gilm. 2. *tom. præjud. dec.* 59. *n.* 4. *vers. in re Evang.* Inæqualis enim Revisorum deputatio prohibita & suspecta. *Reichs Abscheid.* anno 57. 59. 60. 98. *wir sein auch.* Ideoque Revisores, quamvis ordinariam jurisdictionem habeant, recusationis quæstioni subijciuntur. Rec. imp. anno 1559. Denais. *jur. Cam. vis. n.* 18. Knichem. *in comm. juris Sax. verb. litis provoca. cap. 2.* Bendir. *de Revis. cap. 4. n.* 61. Ulti-
 mum Revisionis Remedium, ut præter ordinariam, extraordinaria concedatur Revisio à sententijs, quæ in quinque litium definitiva-
 rum

rum audientijs de novo instituendis ferentur, ita vt Præses & Assessores, qui eiusmodi senatui non interfuerint, acta de novo legant, referant, ponderent & communicent cum prioribus Referentibus, vt rationes decidendi adducant, quæ si prægnantes & sufficientes, prior sententia confirmetur, sin minus reformetur, ita vt si litigans Extraordinariam revisionem peteret, ordinariæ non solum Renunciare, sed & tertiam pecuniæ partem deponere deberet. Quod si verò omisâ prædictâ extraordinariâ Revisione ad ordinariam quis confugeret, tum Remedium foret, ne præstitâ cautione Executio impediretur. 2. vt malitiosè petens protelandæ litis & executionis ergò, non solum quicquid depositum perderet, sed adhuc in poenam pecuniariam condemnaretur. *Auct. discurs. Vom Justitiënwerck. pag. 46. vbi consultandum relinquit cum factum satis sit deductum, & jura Assessores melius sciant, quam Litigantes, num scripta, quæ communiter exhiberi solent in Revisionibus inhiberi possent.*

Revisionis Revisio ad evitandam litium infinitatem minimum concedenda per *l. 4. C. de pre. Imp. off. Aff. dec. 231. n. 5. Guid. Papæ con. 139. n. 2. Vin. Franc. dec. 135. n. 3. lib. 1. Heig. p. 1. quest. 10. n. 84.*

17. Quoad litigiosum Camerae Imp. processum prius Remedium est theoricum, alterum practicum. Theoricum consistit in removenda tot processuum, commentariorum, decisionum, observationum, votorum, relationum, apotelesmaton, & eiusmodi scriptorum editione, singulis nundinis prostante. Ipsa enim Camerae ordinatio ad amussim voluenda, & menti tanquam Cynosura in judicij litigandi semper præfigenda, satis hæc suppeditat, quibus addas resolutionem dubiorum, visitationes, reformationes, Recessus Imp. in primis anno 94 Ratisb. Von Justitiënwerck sampt den gemeinen Bescheiden. Adamus Kellerus. *lib. 2. de off. jur. pol. cap. 28. in fin.* Ergò planè & plenè supervacaneum, quod tot & tanta ea de re cotidie edantur Commentarij, vt jus Flaccianum, de quo Eg. Baro. *in proem. comm. de diuid. & indiuid. obligationibus* longè superent, & novo edito Cæsareo, simili, quod Iustinianus edidit, *const. 3. D. præposita §. hoc autem.* opus habeant, vt rectè monet Thob. Paurmeist. *lib. 2. de jurisd. imp. Rom. cap. 5. n. 109. in fin.* Vnde Ioh. Fichard. *con. 59. n. 9. vol. 1.* quod nec ipsis Gailij decisionibus vsque adeo fidendum & innitendum, quia Camerales non secundum eas, sed ex ipsis legum fontibus causas decidunt.

Practicum litigiosi processus remedium versatur circa lites Ap- 18.
 pellationis, aut simplicis querelæ. Quoad causas appellationis, cum
 litigantes improbi videant, se mortales, lites verò immortales, omnes
 vno quasi hiatu ad Cameram appellant, & litibus lites accumu-
 lant, quamvis potissima Appellationum pars sit manifestissimè fri-
 vola, ut inquit *Auctor. discurs. Bom Justitenwerck. pag. 19.* & Ioh. Pet.
Ala. tr. de Advoc. Christ. p. 1. q. 46. jurat se vidiſſe pauciſſimas ordina-
 tiones ſivè interlocutorias ſivè definitivas, in quibus non fuerit ap-
 pellatum. Estque inſipida excuſationis ratio, quod de ſtylo appel-
 letur, & reiſciatur appellatio, *Es ſey Appellirens vonnöthen.* Hac enim
 corruptelâ nutriuntur multa peccata, & lites protrahuntur contra
 divinam legem, & offenditur iudex, qui ſententiam tulit, & litem bo-
 nâ finire intentione voluit. *D. Thom. 2. 2. quæſt. 69. art. 3.* Nec Ap-
 pellationes certè ſunt, ſed Ludificationes, uti vocat Pet. Arragon. *ibi-*
dem & Mich. Salon. *concl. 2. Navar. in Man. cap. 25. n. 39.* Et iſte ſty-
 lus diabolicus & irrationabilis, continens peccatum, non eſt allegan-
 dus. *D. Thom. 1. 2. quæſt. 97. Tabiens. verſ. cenſur. n. 4. Lud. Carbon.*
tr. de reſtit. quæſt. 31. ver. quare qui appellant, & protrahunt, tenentur ad
reſtutionem.

Remedia cuiusmodi litigaturientium Appellatorum partim di- 19.
 vina, partim humana: Divinum Remedium eſt optabile, vox ſcilicet
 Angelorum, qui in auribus Advocatorum & cauſidicorum aſſiduè
 intonarent, quanto perè lædatur divina Maieſtas, & quàm gravia in-
 commoda redundant in Litigatores ex his ſupervacaneis & cavilloſis
 appellationibus, ut optat Ioh. Pet. Ala. *d. part. 1. quæſt. 46. in prin.*

Remedium viſibile & terribile eſt poena divina, cuius exem-
 plum refert Antonius. *p. 3. ſumm. de off. Adv. cap. 1. col. 3.* de Advocato,
 qui ſemper malè appellaverit: Quod ægrotus cum mortis admo-
 neretur imminentis, vociferabatur, Appello, appello, & fato ceſſit,
 experiens ſtatim divinam ſententiam immutabilem & inappellabi-
 lem, ſicut dicitur, Ibi nihil proderit multum replicare, Nec ad apo-
 ſtolicam ſedem appellare. *Ayrer. p. 1. pro. hiſt. cap. 6. obs. 3. n. 25. in fin.*
 Quamobrem in lite iniuſta non amplius dicant toties appello, quo-
 ties fuerit reiecta: Sed ſemper hoc cogitent, quoties ita appellabo to-
 ties peccabo, & divinam in me ſeveritatem excitabo. Ioh. Pet. Ala. *d.*
part. 1. quæſt. 46. in fin.

Hæc de divinis. Humana litium appellatoriarum Remedia 20

considerantur aut ratione iudicum à quo & ad quem, aut ipsorum Litigantium. Iudices omnium supremi ne facile recipiant quasvis Appellationes leuiiores, vt monet Cusan. *lib. 7. de con. cath. cap. 40.* aut si receperint, friuolè appellantes non solum in expensas, sed & multam pecuniariam condemnent, vt in Specie de Cam. Imperiali monet *Auctor. discurs. Bom. Justitienwerck. pag. 19:* vbi spem facit, hoc Remedio adhibito, non tot Appellationes ad Cameram deferri, aut delatas transactione finiri, metu friuolæ Appellationis, & nouæ ordinationis. Huc faciunt divinißima D. Bernhardi verba; *lib. 3. col. 5.* qui non gravatus appellat, certum est, quod aut gravare intendit, aut tempus redimere: non debet autem esse appellatio suffugium cavillantium, sed refugium gravatorum: multi enim pendente appellatione fruuntur aliquare, quæ semper fuit fuit injustè possessa. Et ita Antidotum vertitur in Venenum. Quem das mihi in tam crebris appellationibus, quæ hodiè fiunt, qui restituerit nummum adversario pro expensis? Mirum autem esset, si omnes appellantes essent iusti, appellati verò haberent litem injustam. Hæc Bernh. Vide Spener Deputation Abscheidt. Anno 600. §. poena temerè Appellantis ist von 10. Marck. Löstiges Silbers biß auff 10. Marck Löstiges Goldes/abbreviandæ litis causa, ne temerè appelletur, erhöheth. Libra auri, vulgò Marck. Löstiges Goldes æstimatur pro 72. aureis Rhen. Köppen. *dec. 5. n. 13. per l. Quoties. C. de susc. præp. & arc. lib. 10.*

21. Alterum ratione iudicum Remedium, vt Appellatio evidenter frivola & calumniosa regulariter reiiciatur, & cā non obstante procedatur in lite absque attentatorum vitio. *c. cum appell. friuol. de appell. in 6. Felin. in c. de cetero. nu. 11. de re judi. Menoch. lib. 2. arb. Iud. qq. Cas. 197. n. 1. Cont. in l. 1. C. si de mom. poss. lim. 7. nu. 41. Lancellot. de atten. appell. cap. 12. lim. 7. n. 1. Bertar. con. 404. n. vol. 4.* Iudex à quo, cognoscat, an sit deferendum, nec ne? Iudex ad quem an legitima, sive attendenda sit litis appellatio. *L. chirogr. §. 1. vbi Br. not. 1. de adm. tut. Specul. de appellat. §. nunc dic. n. 2. Bl. in l. appellat. n. 8. C. de appellationibus. Cont. ad l. 1. si de mom. poss. q. 1. n. 16. Farinac. de ind. & tort. lib. 1. tit. 5. quæst. 38. nu. 31.* Confer deputation Abscheidt. Anno. 600. Daß die Kaysersliche Appellatio, litis abbreviandæ causa erhöheth. §. was den Speirischen Abscheidt. Anno 70.

22. Ratione litigantium optimum est Remedium, si litem protrahat appellans, vt appellatus coram iudice appellationis Camerali renunciaret

renunciet puncto appellationis, hoc est, nullâ datâ Responsione super non admissione gravaminum, eò quod nihil noui contineant, per generalia concludat, petatque appellantem compelli, vt in lite principali, omisso appellationis puncto procedat, cui petitioni iudex, si tergiversationem animadvertat, locum dare debet, vt lis citius finiatur. Gail. 1. obs. 128. & 136. nu. 3. ita factum in causa Wulff Haller contra die Statt Leipz. 25. Augusti Anno 64. per textum in l. amphoram. §. in refut. C. de appell. Cammerge. Ordnung. part. 3. tit. 33. §. pen. Ratio 1. Quia appellationis remedium non ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiae institutum est. c. cum speciale. §. porro. de appell. l. præfecti pratorio 17. de minor. Est enim thyriaca contra iniustæ sententiæ venenum. Curt. con. 16. n. 8. Purp. l. 1. n. 87. C. de pactis. 2. Quod semel capitulatum siue interrogatum est, non est vltius capitulandum. Bl. in d. §. in refuta. Gail. d. obser. 128. n. 6. per l. fundi. 38. de us. & usufr. leg.

Alterum remedium est statutum, vt appellantes jurent, se non 23. malitiosè protrahendæ litis causâ appellasse, quod congruit non solum juri diuino & naturali, sed etiam fundatur in ratione concludenti & probabili, quod in dubio præsumatur pro prima sententia. Ergo necessario observandum est, & ligat litigantes in foro conscientiae. Graff. lib. 2. dec. jur. c. 10. p. 1. Ioh. Pet. Ala. de adv. Christ. p. 1. quest. 56. vbi non admittit cautionem iuratoriam. Myns. cen. 3. obs. 57. Sed nec hoc Remedium sufficit, nisi etiam certa pecuniæ summa deponatur. Myns. 1. obs. 6. & 14. Gail. 1. obs. 124. Confine est Remedium, vt tabula privileg. de non appell. redintegretur. Frid. in fin. lib. 1. pro. Cam. p. 217. Sed quotiescunq; appellatio removetur ad evitandam litium infinitatem, toties & supplicatio prohibita. Iohan. Pet. Surd. con. 277. n. 5. lib. 2. Heyg. p. 1. q. 10. n. 57. His medijs atque Remedijs 24. lites Appellatoriæ limitari, sed omninò in præjudicium superioris statuto tolli non possunt. c. venientes de jurej. Cammgerichts Ordnung. p. 2. tit. 28. §. 2. Myns. 1. obs. 14. Gail. 1. obs. 135. nu. 12. Wurmb. tit. 24. obs. 29. Rol. à Valle. cons. 29. lib. 1. commune ait. Soarez. lit. A. n. 196. & 2. seqq. Menoch. 1. ar. jud. q. 11. q. 197. Vigel. meth. obs. Cam. lib. 2. cap. 7. Reg. 1. exc. 12. Borch. de jurej. cap. 9. nu. 7. vbi ait, nec principem posse. Matth. de Aff. in præl. const. NEap. q. 10. Ita nec vllò temporis usu acquiri potest à subditis jus illud, ne ab ijs ad principem appelle- tur. Covar. pr. qq. cap. 4. Borch. d. cap. 9. nu. 7. Quamvis vtilius esset

Reipubl. Remedium adextingvendas lites paucis injustè oppressis, appellationis beneficium denegare, quam multis calumniantibus querelarum januam aperire: cum rarissimi sint, qui se injustè reputent condemnatos. Deniq; semper minora à maioribus vinci & tegi æquum sit, vt in hac ipsa re ad Frid. 3. Imper. Aeneas Sylvius. *de ort. & auto. Impe. c. 22. & seq. Heyg. p. 1. q. 10. n. 16. & seq.* Hæc de Remedijs Appellationum Cameralium.

25. Lites simplicis querelæ sive novæ, novum meritò iudicium sibi vendicarent, quæ vt eò citius expedirentur, Illustrissimi domini Camerales non solum Audientiam contumaciarum coarctarunt, de qua Ord. *part. 1. tit. 14. & p. 3. tit. 1. Obrecht. diss. 1. de jud. cap. 2. th. 178. & 180.* Sed & novissimâ Imperij Constit. Anno 600. ordinarunt, acta quintuplicatò exhiberi, vt inter Correferentes distribui, eò citius perlegi & lites decidi possent. Quoad processum Remedia observentur tum Antecedentia, tum sequentia.

1. Quicumque liti suæ vult consulere, statim in primo termino exhibeat articulos cum annexione Commissariorum, & petitione pro prima dilatione tempus tot vel tot mensium. Adam. Kellerus. *lib. 2. de off. jur. pol. cap. 29.* Et quidem in causis simplicis querelæ, ni libellus primo termino proferatur, Reus à citatione est absolvendus, juxta decreta generalia Anno 1583. 23. August. & Anno 1593. 13. Decembris. Petrus. Denais. *de jur. Cam. rub. term. 1. proponenda. §. 9.* Schvvanm. *lib. 1. proc. Cam. cap. 14. n. 2.* Obrecht. *tr. de conc. & form. lib. c. 4. n. 9.* Quamvis Gail Cameralium scriptorum Antesignanus *lib. 1. obs. 51. n. 10.* distinguat, vtrum citatio fiat ad locum remotum vel propinquum vt illo casu valeat citatio ad totam litem. c. ex libris. §. fin. dein integr. restitur. Altero vero citationes iterandæ, & per consequens lites protelandæ. Mar. *tit. de vt. p. 6. n. 116.* Quodcum sit absurdum in Cam. non observetur, sed citatio generalis decernatur ad abbreviandas lites. *gl. in Auth. qui semel. vers. tribus. C. quomod. & quand. Ind. Arnold. de Reyg. diss. 2. pro. jud. th. 17.* Si verò semel libellus fuerit præpositus, sive in scriptis, sive viua voce: nec articuli postea, nec in libellando variatio, ne durante quidem termino, permittatur juxta Recess. Deput. Anno 600. §. es soll auch. Pet. Denais. *de jur. Cam. verb. libelli. nu. 5.* Nec est, quod Actor duritiem huius juris incuset: quia de seipso potius cōqueri debet, quod minus commodum libellandi modum elegerit. Obrecht. *d. tract. cap. 4. nu. 11. in fin.*

II. Dixi cum annectiōe Commissariorum, quia plurimum ad 26.
 celerem litium & causarum expeditionem spectat, si commissiones
 rectè expédiantur, quæ fiunt ordinariè ante vel post plenas Respon-
 siones, aut extraordinariè: priori modo regulariter petuntur post
 litis contestationem. *t. t. ut lite non contest. l. si alius. §. est. Qui vi aut
 clam. l. 1. C. de jure emph. Pileus. quest. 40. per tot. & Her. Seuerol. de
 remis. cap. 13.* Sed Actor hanc Commissionem petat, aut vna cum
 articulis, aut simul atq; responsum est ad libellum, etiam si in puncto
 responsionum, an scilicet sufficientes, nec ne, adhuc submissum &
 nondum à Iudice interlocutum sit. *Sammergerichts Ordnung. tit. 15.
 §. weiter soll.* Vndè sæpissimè Commissarij deputantur in eodem
 decreto aut interlocutoria, vltioribus responsionibus Adversario
 injunctis hoc modo. *Sein die Articul zubeweissen zugelassen vnd erkandt/
 daß N. N. darauff singulariter singulis Antworten soll/ quo properantes
 & litibus expedire se cupientes vtuntur.* Solent enim sæpè renun-
 ciare puncto responsionum, vt Anno. 1570. in causa Seckendorff
 contra Bamberg.

Quod si quis Litigaturientium producat literas censuales, vel 27.
 alia instrumenta, potest omninò breuibus litem expedire, vt non de-
 sunt præjudicia, quia potest vnà cum libello omnia producere, & eo-
 dem termino concludere, si nimirum bonam foveat causam. *Casp.
 Guil. Scipio. lib. 3. dec. cam. 170. & lib. 4. dec. 38.* Si testes sint exami-
 nandi, talis nominetur Commissarius, contra quem non possit ex-
 cipi, sed omni exceptione maior sit. *Adam. Keller. lib. 2. de off. jur.
 pol. cap. 29.*

Post commissionem rectè expeditam optimum est remedium, 28.
 vt Litigaturiens scripto probatorio renunciaret der Probationschrift.
 Sunt enim dicta testium vel per se plana, vel vacillantia: istis deductio-
 ne opus non est, cum Referens videat intentionem probatam. Hic
 parum fidei adhibetur illis scriptis probatorijs. Nonnulli enim
 Referentium ea negligunt, cum scilicet sufficientem instructionem
 & informationem ex attestatationibus hauserint, præcipuè in causis
 fractæ pacis, vbi locum habet, quod dicitur: hodie constat, hodiè
 agatur. *Br. in l. prator. ait. §. si quis paratus. de nou. oper. nunciat. Keller.
 lib. 2. de off. jur. pol. cap. 29.* Veruntamen hoc Remedium adhibito
 iudicio est adhibendum, vt inquit *Casp. Guil. Scipio. lib. 4. dec. Cam.
 37. 57. 64. & seq. Gail. 1. obs. 129. nu. 5.* quia in causis pignorationum
 non

non facile illa scripta omittuntur, propter declarationem ocularis inspectionis des Augenscheins Keller. *de lib. 2. de off. jur. pol. cap. 29.*

29. Ergo scripta probatoria die Probationschriften aut potius omit-
tuntur, aut optimè formantur, si secundum requisita actionis in-
tentatæ digerantur, & tantum tunc ostendatur, illa puncta esse satis
probata, Daß gibt dem Referenten gute Information zu seiner Relation.
Reliqua Probationschriften nach eynem jeden Articul ist Narrenwerck vnd
vnntze geschwätze / meræ repetitiones testium dicit Casp Guil. Scipio.
lib. 4. dec. Cam. 82. id quod albo Lapillo notandum asserit. Kell. *lib. 2.*
de off. jur. pol. c. 29. sequitur *Auctor. disc. Vom Justitienwerck pag. 44.*
& alibi passim, vbi non solum ad scripta probatoria, sed & reliquas
jurium allegationes, disputationes vel rectius cavillationes, excep-
tiones contra personas & dicta testium, & similia in mensæ magni-
tudinis producta, quæ nonnunquam in Camera & alijs in judicijs
100. & plura folia continent, sæpiusque pro labore 100. thaleri sol-
vuntur, dissolvuntur. Licet enim per subtiles Ejusmodi allegationes
& cavillationes lis quandoq; indebitè protrahatur. *L. ea est. natura. de*
V. S. L. propter. C. de jud. Tamen finaliter IUSTITIA & VERITAS
sub æquo iudice valet & invalescit. *c. graue 35. q. 9.*

30. Hæc Remedia si rectè applicentur, tot termini non erunt neces-
sarij, sicut in vniversum primæ instantiæ septendecim numerantur
termini: 11. in causa principali. 3. in exceptionibus dicatorijs & 3.
in peremptorijs Cammergerichts Ordnung. *part. 3. tit. 12. vsq. ad tit. 30.*
Obrecht. disp. 1. de jud. c. 2. th. 218.

Sed exhibito libello, statim exigatur litis contestatio, vt articulis
juxta ordinationem respondeatur: nominentur Commissarij, vt
dictum, & petatur ad probandum negatos se admitti, decernique
prima dilatio: omisâ 2. 3. 4. Ejusq; prorogatione. Nam alioquin
omnibus in terminis totius & integri processus studiosè curandum
est, ne dilationibus petendis opus fiat, sed quantum fieri potest, vt
anticipentur potius, quam retardentur. Adam. Keller. *lib. 2. de off.*
iur. pol. cap. 29.

31. Protelari autem litem detendis dilationibus ita manifestum est,
vt illud latius declarare volens ligna in syluam ferre videatur, *inquit*
Rut. Ruland. *tr. de Commiss. lib. 2. c. 9. n. 6.* & testatur de Cam. Impe-
riali, quod si quis aliquas dilationes obtinuerit ijsque postea renun-
ciarit, puniatur indistinctè tanquam litis protelator. Bernhatdus,
Greux.

Greux. concl. 91. consid. 1. n. 4. & 5. Ratio huius Remedij, quando manifestâ malitiâ seu calumniâ, litis differendæ gratiâ petuntur, dilationes illæ sunt denegandæ, nec tales audiendi litium protelatores: *c. suscitata. de in integ. restit. Dd. in c. cum. contra. de off. deleg. Iacob. Riminal. inter frat. cons. 651. n. 8 Pros. Caravi. ad const. reg. rit. 140. n. 5. Ruland. d. lib. 2. c. 9. n. 6.* cum nec olim dilatio amplius, quam semel data sit, aut ad summum bis, idq; magna ex causa. *L. 7. & 10. §. fer. l. 1. §. fin. C. de dilationibus. Vigel. in parad. 9. pag. 569.* ubi veretur ne Ictorum, quem & Clericorum autoritas exitum sit habitura. *Auct. disc. Bom Justitienwerck. p. 43. & seq. §. vnd was als dan.* existimat in Camera dilationes ultra 2. aut 3. menses non permittendas, quo tempore litigantes facilè Spirâ & producta recipere & Responsa efformare possunt. *Germ. Gegenorturfft oder Handlung.*

Deinde cum longiores dilationes propter longiora, uti vocant, 32
producta communiter petantur, optimum erit Remedium, ut quemadmodum in inferioribus judicijs, ita etiam in Camera omnino prohibeatur iurium disputatio, Exceptiones contra Responsiones, deductiones probationum, exceptiones contra personas & dicta testium & similia, quæ litem quasi immortalem reddunt. *Auct. disc. Bom Justitienwerck. pag. 38. & 118. Felin. in c. super literis. nu. 8. de Rescrip.* refert, Urbanum bis respondisse cuidam Auditori S. palatii, quod de qualitatibus juris mentionem facere opus non esset. *Ioh. Ordelaph. od L. fin. n. 644. de Rei vind.* Allegationes enim juris non sunt pars Actorum, ita ut aliquando ad Acta poni denegatum fuerit in Cam. ut refert *Guil. Scip. lib. 4. dec. 108.* quod si in omnibus observaretur litibus, duplo pauciores redderentur.

Postquam in causa hinc inde conclusum est, nullum promo- 33
vendi restat remedium, quam per supplicationem ad Præsidem Cam. vel etiam ad visitatores Cam. anniversarios: in qua potissimum iudicem movebitis, si causam indicabitis esse privilegiatam, pupillorum, periculum summum in mora, litis pendentiae, causam concernere alimenta & similia. *Keller. lib. 2. de off. jur. pol. c. 29. in fin.* His moti Assessores litem movebunt & cogitabunt prohibitum. *p. 1. tit. 13.* ne se negotijs causarum, processum remoraturis onerent. Nec Advocati ac Procuratores plures suscipiant causas, quam peragere possunt. *d. tit. 13. Ioh. Forst. in proc. Cam. latè.* Quod si quis contra faciat, & litem protelet, puniatur duabus libris auri. *Casp. Guil.*

Scipio. *lib. 4. dec. 110.* Cætera quæ forsan excogitari possent Remedia tam in genere quam specie, spacijs exclusus iniquis prætereo atque alijs post me memoranda relinquo.

34. Denique sententia est terminus litium definitivus *L. termin. C. de fruct. & lit. exp.* Ioh. Ordelaph. *ad L. in fin. n. 125. de rei vind.* Ergo lites semel finitæ in Camera citò executioni mandentur, quod executionis Remedium omnium erit necessarium, optatissimum, vtilissimum. *L. si Prator. de judic. L. vn. si quis ius dic. no. obt.* Maran. *p. 6. tit. de contum.* Cammergerichts Ordnung. *part. 3. tit. 28.* Die weil eyne Ide vrtell / so der nicht gebürliche vollstreckung geschicht / wenig frucht bringet. *Rec. Imp. Aug. Anno 1555. §. ferner nach dem.* Frustra enim hoc iudicium esset institutum, & frustra sententiæ ferrentur, nisi id, quod iudicatum mandaretur executioni *Vult. 2. I. R. cap. 32. Myns. cent. 3. obs. 63. Gail. de Arrest. cap. 11. n. 5. Cacher. dec. Pæd. 129. n. 1. Zas. l. 2. de orig. jur.*
35. Nec à latis & pronunciatis Cam. Spirensis sententijs appellare licet. *arg. l. 20 §. 4. de pet. hered. Marant. tit. de appellat. n. 252. Cammergerichts Ordnung. part. 3. tit. 51. Treutl. vol. 2. disp. 33. th. 4. lit. f.* Quia supremum Imperatoris est iudicium. At à sententia Imperatoris appellare non licet. Ergò vt Aen. Syl. *de ort. & aut. Imp. Rom. c. 13. 4.* argumentis probat, quæ refert Paurmeist. *lib. 2. de iuris. Imp. Rom. c. 4. n. 159.* vbi limitat, quod si Cæsar & ordines consentiant, ad vniuersum Imperium appellari posse. Sicut & à Cæsare malè informato ad eundem rectius informandum *l. 1. C. de relat. vbi Br. & Bl. l. 1. §. quasitum. de appell. Zobel. in add. gl. Germ. art. 27. Treutl. vol. 2. disp. vlt. th. 4. lit. d. Gail. 1. obs. vlt.*
36. Hæc de specialissimis litium Cameralium Remedijs vltimo admonuisse sufficiat, quæ si placeant, placet: sin minus in puluere cum tineis jaccant & taceant. Tibi ô æterna sapientia lætus lubens laudes ago, gratiasq; habeo, vt cum Lipsio loquar. *5. pol. c. 1.* quod te duce evasi ex illis salebris litigiosis nempè huius vltimi seculi Malitijs & malitiosis Litigijs. Valeat forum, valeat curia, faceffant mundanæ curæ cum pactis & contractibus. Animam seruare meam cupio. Quid lucri fecerit homo, si totum mundum lucrificiens animæ suæ iacturam faciat. Egressi sunt à Perside Magi, egredere à temporarijs negotijs, ad lesum proficiscendo, non est longum intervallum, si velimus. Non enim necesse est trajcere mare, neque montium superare

superare cacumina, sed domi sedens si pietatem exerceas, multamq;
cordis compunctionem, potes illum videre, potes totam diruere
materiam, totum submovere obstaculum, abbreviare vitæ longitu-
dinem. Ioh. Chrysost. *de Beat. Phil. tom. 2. fol. 835.* Et hoc seculum
nequam libero ad cælestia volatu evadere, ut inquit Carol. M. contra
Elepandum Hisp. Anno 794. Hæc de litibus abbreviandis.

Gloria non homini, sed tibi solo Deo.

Sapiens. cap. 6.

*Audite igitur Reges, & attendite, & discite IUDICES finium
terra. Aures præbete Moderatores populi, quiq; nationum multitudine
gloriamini. Quoniam à DOMINO vobis Dominatio data est, &
potestas ab altissimo, qui in opera inquireret vestra, & consilia per-
scrutabitur. Quoniam quum essetis ministri regni ejus non rectè judicastis,
neque Legem conservastis, nec consilium Dei estis sequuti.*

Psal. 82. vers. 3.

*Judicate pauperi & pupillo, pauperem & egenum justifyate. Eripite
pauperem & egenum, & de manu impiorum eruite. Nihil norunt,
nec intelligunt: in tenebris ambulant, nutant omnia fundamen-
ta terra.*

F I N I S.

RERVM ET VERBORVM
MEMORABILIVM, QVAE IN DVOBV S.
HISCE LIBELLIS CONTINENTVR DITIS-
simus, ordine alphabeti digestus.

Prior numerus librum, alter caput, tertius nu-
merum demonstrat.

BBREVIATIO	litium	lite.	2. 14. 26.
requirit auctoritatem Prin- cipum. 1. 2. 22. & 38. est publica utilitatis. 1. 2. 12.	Abbreviationes litium consilio faciunda. 1. 2. 37.	Acta in Camera Imp. quintuplicatò exhibenda. 2. 14. 25.	
Abbate Abbatis rapuerunt. 1. 6. 11.	Absoluta & Ordinaria potestas. 1. 6. 27.	Acta perempta instantia pereunt. 2. 13. 6.	
Abblandientium Ictorum descriptio. ibid.	Absolon regnum paternum ambijt. 1. 3. 7.	Actus primus Contradictorius instar litis Con- testationis. 2. 13. 8.	
Abusus non tollit rei substantiam. 1. 7. 35.	Absolutio iuramenti ad litigandum. 1. 9. 24.	Actionum cumulatìo abbreviat lites. 2. 13. 11.	
Absentia Advocati lites retardat. 1. 9. 25.	Abusu falsitas Committitur. 1. 10. 7.	Actio qua instituta saepe ignoratur. 1. 11. 17.	
Abraham, Iacob, David, simularunt. 1. 10. 27.	Abusus appellationis multa corrigendus. 2. 13. 40.	Acta an die Oberhöffe zu schicken. 1. 11. 22.	
Accademia, in Germania. 25.	1. 7. 24.	Accusationes pertinacium ingeniorum cotes. 1. 14. 11.	
Academic plerumque rudes & ignari. 1. 11. 12.	Accusatio optima res. 2. 12. 17.	Actorum temeritas in lite movenda. 1. 8. 25.	
Accusatio actus Iustitia. 1. 3. 32.	12. 20.	Actor per articulos Rei voluntatem expiscatur. 2. 13. 18.	
Achab ob vineam Nabothi punitur. 1. 6. 27.	Actus judiciales sine convicijs fiant. 2. 12. 25.	Accusator custodia se submittat vel satisfaciat. 2. 12. 20.	
Actio quid. 1. 5. 26.	Actor reptit articulos loco positionalium. 1. 15. 14.		
Actor forum Rei sequitur. 1. 3. 44.	Actio impertinens saepe proponitur. 1. 15. 15.		
Actoris intentio prius probanda. 1. 3. 43.	Actorum Cameralium relatio tardior ex triplici causa. 1. 16. 20.		
Actor & Reus Comparantur. 1. 3. 44.	Actionis fundamentum veritas. 2. 5. 5.		
Actio & lis sunt eadem. 1. 5. 14.	Actis legendis Referens & Correferens ordinan- dus. Officium eorum. 2. 9. 15.		
Actio obligationis filia. 1. 5. 26.	Acta pauperi gratis edantur. 2. 9. 27.		
Actor petat Commissionem omiffa responsionum.	Adriani & Friderici litigium. 1. 1. 29.		
	Adseffores		

I N D E X.

- Adseffores Camera Imp. & Præsides.* 1. 16. 6.
Adseffores Camera & Auditores Rota Romana equiparantur. 2. 14. 1.
Adsefforibus Camera plures adjungendi. 2. 14. 9.
Adseffores quotidianis audientijs occupantur. ib.
Adseffores in Religionis lite pares sint. 2. 14. 15.
Adseffores ne se negotijs onerent. 2. 14. 33.
Adsefforum Cameralium mutatio lites protelat. 1. 16. 17.
Adversario litis sumptus nemo subministrare debet. 2. 9. 19.
Addibendi consuetudo Constit. Imperij reprobat. 2. 9. 29.
Advocatus bonus melior iudice. 1. 3. 41. conscientiosus litiganti querendus. 1. 3. 41. litem iniquam deferat. 2. 7. 18. litem justam fovens adversarium decipere potest. 2. 7. 20. & 2. 6. 5. & 1. 10. 31.
pauperibus serviat gratis. 1. 11. 32. & 2. 9. 24.
litigatorem 3. annis ludificatur. 1. 9. 26.
confertur cum nuncio. 2. 7. 30.
Advocati gratis patrocinantes premium à Deo expectent. 2. 9. 26.
pauperibus patrocinium negantes removendi ibid.
moneant litigatores de veritate dicenda. 2. 8. 19.
Procuratores, Notarij, malas causas statim deferant. 2. 7. 42.
removendi. 2. 7. 32.
lucri causa lites protelantes diaboli sunt mancipia. 2. 7. 30.
litibus vt 4. elementis nutriuntur. 1. 9. 41.
lites protelant vt honoraria eliciant. 1. 9. 26.
rescriptis & exceptionibus lites involvunt. 1. 9. 22.
pro rata premij lites tractant. 1. 9. 21.
litigantes & iudices Conviciantur. 1. 9. 17.
locant oporas. 1. 9. 10.
non litigaturos litigare faciunt. ibid.
gratis litigantibus militent. 1. 9. 5.
de pane non de lite cogitant 1. 9. 4.
litigantes juvant malitiâ. 1. 9. 1.
Salarium immoderatum extorquentes re-
nentur ad restitutionem. 2. 7. 29.
raro consuluntur in processibus. 2. 13. 10.
indocti asini auriti. 2. 7. 26.
qui recipiendi. ibid.
litis dubie compositionem suadeant. 2. 7. 19.
litis injuste expensas refundant. ibid.
litium malitiam & bonitatem norunt. 2. 7. 10.
item, calumniari 2. 7. 9.
an semel & semper de calumnia jurent. 2. 7. 6. & 10.
in Gallia annuatim jurant. 2. 7. 5. non jurant de calumnia. 2. 7. 7.
priusquam ad munus Advocatie admittantur, examinantur & jurent. 2. 7. 5. & 7.
pietati studeant. 2. 7. 1.
descendunt in infernum sicut cujusdam sues in stabulum. 2. 7. 2.
jurent de calumnia. 2. 6. 24.
judicem traducunt. 1. 15. 37.
Advocati & iudices absque conspiciillis videre non possunt. 2. 7. 30.
Advocati & Medici tres facies habent. 1. 9. 27.
Advocati juvenes litium confusores. 1. 9. 15.
Advocati munus in causis clientum. 2. 7. 3.
Advocati ne recipiant omnes lites. 2. 7. 17.
Advocati tria ornamenta. 2. 7. 27.
Advocati officium Reip. vtile. 2. 7. 33. ad quid inventum. 2. 7. 35. hodie ad subversionem veritatis exercetur. 2. 7. 33.
Advocati responsum cum articulis exhibendum. 2. 13. 23.
Advocato debetur salarium lite transactâ. 2. 4. 29.
Advocatorum pascua lites injusta. 1. 9. 7.
Advocatorum iniquus mos. 2. 7. 30.
Advocatorum disputatio litium causa. 1. 15. 32.
Advocatorum malitia circa lites pauperum. 2. 9. 28.
Advocatorum in libellando & recipiendis salarijs officium. 2. 7. 28. & 29.
Advocatorum convicia puniuntur. 2. 7. 14.
Advocatorum olim juramentum. 2. 7. 5.
Advocatis & procuratoribus salarium ex publico

I N D E X.

- constituendum.* 2. 7. 4.
- Adnecatis interdicanur jura allegare.* 2. 7. 21.
- Advocatus Gallie non licet jura allegare.* 2. 7. 22.
- Advocatus quid in lite instituenda observandum.* 2. 7. 25.
- Advocatus habet jurisdictionem admixtam.* 1. 16. 13.
- Adulterij poena hodie levis.* 1. 14. 12.
- Advena non est contristandus.* 1. 13. 13.
- Adspectu hominis judex justitiâ deviat.* 1. 12. 20.
- Adpotatio modica latitiæ, nimia litis genetrix.* 1. 11. 38.
- Adæ lapsus omnium malorum causa.* 1. 7. 2.
- Ædificando & litigando pauperes reddimur.* 1. 4. 7.
- Ægyptij litigiosi.* 1. 1. 18. decem plagis castigati. 1. 4. 33.
- Ænigma inter jus & vim.* 1. 1. 16.
- Æris alieni & litis comes Miseria.* 1. 14. 12.
- Ærarium ne sit spoliarium.* 1. 6. 29.
- Æthiopia non habet lites.* 1. 1. 28.
- Æquivocatio Iesuitarum.* 1. 6. 16.
- Æquita legis non capitis sequenda est.* 1. 14. 17.
- Æquitas simulata est iniquitas.* 1. 10. 25.
- Æquitas imaginata non est sequenda.* 1. 12. 16.
- Ædificiorum magnificentia debitorum causa.* 1. 13. 19.
- Ædes erigendæ, ubi egentes sub pignoribus pecuniam recipiant.* 2. 11. 24.
- Ægyptij furtiva non Puniverunt.* 2. 12. 26.
- Æqualitas Concordiæ mater.* 2. 5. 12.
- Æqualitas in successione liberorum.* 2. 5. 12.
- Æstimatio litis datur contra judicem.* 2. 10. 26.
- Affectio etiam in minimis.* 2. 10. 23.
- Affectus tolli nequeunt.* 2. 5. 4.
- Afflicto litiganti additur Afflicto.* 1. 15. 35.
- Afflictis non addenda afflictio.* 1. 13. 5.
- Agenti jus agendi in Compositione servandum.* 2. 4. 17.
- Agrigentini pompose edificarunt.* 1. 13. 19.
- Aggressor corporis omni jure interficitur.* 2. 12. 24.
- Ahas Rex à subditis oppressus.* 1. 14. 7.
- Ἀγορεύειν procuratorum.* 1. 9. 6.
- Alaricus Aniani operâ jus collegit.* 1. 2. 38.
- Alexander Severus justitiæ studuit.* 1. 2. 14.
- Alexandri Magni magna cupiditas.* 1. 3. 7.
- Albani tempore quot in Beligio interfecti.* 1. 6. 7.
- Allegatio jurium prohibeatur in Camera.* 2. 14. 32. & 2. 13. 12.
- Allegationes juris non sunt pars actorum.* 2. 14. 32. & 2. 7. 21.
- Allegationes judex non audiens tenetur de dolo.* 2. 7. 22.
- quod intelligendum de modicis.* *ibid.*
- Allegare Advocatis facile.* 2. 7. 23.
- Allegationes Advocatorum insipida.* *ibid.*
- Allegationibus quomodo utendum.* 2. 7. 24.
- Allegationes juris litigantes onerant imprimis.* 1. 12. 29.
- Alles verthun vnd die Schuldener enterben.* 1. 13. 14.
- Alio jure Catilinæ, alio Cethegii censere.* 1. 12. 17.
- Alea armantur homines ad lites.* 1. 14. 6.
- Aliena à lite non sunt probanda.* 1. 15. 11.
- Allegantes multa patiuntur fluxum legum.* 1. 15. 21.
- Alium pro alio teneri inquam.* 2. 2. 35.
- Albertus Dux Borussia à Camera proscriptus.* 1. 16. 31.
- Amadisiaca fabula unde orta.* 2. 2. 5.
- Amasis lex, ut quisque vivendi modum profiteretur.* 2. 12. 26.
- Ambitus crimen quatenus committatur.* 2. 10. 9.
- hoc seculo frequentissimum.* *ibid.*
- Amnistia litium publicarum tumultus.* 2. 3. 16.
- Amentia vino inest.* 1. 11. 33.
- Ambitiosi rempub. turbant.* 1. 6. 23.
- Ambitio turpis & odiosa.* 1. 7. 16.
- Amandatio sub pretextu specioso.* 2. 3. 36.
- Amicabilis Compositor quis.* 2. 4. 14.
- Amicabiles compositores partibus litium incommoda proponant.* 2. 4. 13.
- Amicalis compositio.* 2. 4. 24.
- Amicorum consilia litigaturo necessaria.* 1. 3. 40.
- Amicorum potentia hortantur ad injuriâ.* 1. 1. 15.
- Anabaptista suâ perfectione turbant orbem.* 2. 1. 7.
- Analphabeti judices in Lotharinga.* 1. 12. 31.
- Ἀναρχία non est ferenda.* 2. 2. 8.
- Anaxagoras agrum compascuum reliquit.* 1. 7. 9.
- Anglia 36. modis litem finit.* 2. 2. 4.
- Anglia Rex imperio se subtraxit.* 1. 16. 32.
- Anglia*

I N D E X.

- Anglia Regnum habet tria tribunalia.* 1. 16. 7.
Anglie parlamentum vltimum Conscientien
court. 2. 13. 21.
Angli pupillo matrimonium offerunt. 1. 13. 9.
Anglia tres P. cavendas habet. 1. 6. 16.
Angeli litigantibus intonent ne temerè appel-
lent. 2. 14. 19.
Angeli minùs angelica vox. 1. 6. 26.
Angeli pravitatem habent. 1. 7. 8.
Angustie nostri intellectus. 1. 11. 6.
Angelus spreuit munera Manochis. 1. 12. 24.
Animorum rubigo cote justitiæ fricanda. 1. 13. 13.
Animis non annulis credendum. 1. 13. 29.
Anima salus rebus omnibus antefertur. 2. 7. 13.
Annona gravitas seditionem parit. 1. 6. 32.
Annona remedia. 2. 3. 31.
Annus bonus de justè regnantibus, 1. 1. 3.
Annis 30 ante instantiam litigatur. 2. 13. 9. &
 1. 15. 10.
Anni 10. in lite appellatoria insumuntur. 1. 15. 28.
Anseaticum fœdus probatur. 1. 6. 34.
Anseatici potentia vti nesciunt. ibid.
Anserinus strepitus das feder spiße nocet. 1. 9. 17.
Antinomia ex legum multitudine. 1. 7. 21.
Antoninus Pius justitiæ deditus. 1. 2. 16.
Antigonus Pythonem trucidavit. 2. 3. 27.
Anus Ptolemais ad animam litigavit. 1. 3. 6.
Appellatio subfugium cavillantium non grava-
torum. 2. 14. 20.
Appellatio tyriaca contra sententia venenum. 2.
 14. 22.
Appellatio statuto tolli nequit. 2. 14. 24.
Appellatio ad vniuersum imperium. 2. 14. 35.
à malè informato ad melius informandū. ib.
Appellatio ab interlocutione lites criminales tar-
dat. 1. 14. 20.
Appellatio in litibus criminalibus non valet ex
consuetudine. 1. 14. 23.
Appellatio ab interlocutorijs prohibeatur. 2. 13. 39.
Appellatio ab interlocutoria de jure civili non
valet. 2. 12. 21.
Appellatio ab interlocutoria litis criminalis non
concedatur. 2. 12. 21.
Appellatio in litib. debitorijs restringenda. 2. 11. 20.
Appellatio fit coram iudice aut notario. 1. 15. 23.
Appellatio litigantium Sacra anchora. 1. 15. 37.
Appellatio in dubio recipienda. 1. 16. 18.
Appellationi frivola non est deferendum. 2. 14. 21.
Appellationem denegare Rcipub. vtile. 2. 14. 24.
Appellatione remota remouetur supplicatio. 2.
 14. 23.
Appellatione lis criminalis protrahitur, pœna
aboletur. 1. 14. 24.
Appellationes injustæ Deo displicent. 1. 14. 24.
Appellationes sunt ludificationes. 2. 14. 18.
Appellationum potissima pars frivola. ibid.
Appellationū instantiæ sunt litiū alumna. 1. 15. 37.
Appellationum indistincta receptio litium accu-
mulatio. 1. 16. 18.
Appellans mortuus sine pœnitentia. 1. 9. 23.
Appellans tribus vicibus saltat. 1. 13. 13.
Appellans intra mensem inhibitionem doceat sub
desertione. 2. 13. 35.
Appellans 4. in lite appellatoria indicet. ibid.
Appellans cramben bis coctam apponit. 1. 15. 24.
Appellans de novo testes producit. ibid.
Appellantis temerè pœna 10. marc. auri puri. 2.
 14. 20.
Appellantium temeritas in Camera puniatur. 2.
 14. 12.
Appellantes se in iniquitate fovent. 1. 15. 38. lites
in infinitum trahunt. ibid.
Appellatoria litis tempus. 2. 13. 18.
Appellatus respondeat & concludat. ibid.
Appellare ab omni actu lites protrahit. 1. 9. 23.
Appellat. concludat in lite satis deducta. 2. 14. 22.
Appellatam septuagies in vna lite. 1. 1. 19.
Apostolis litis materia fuit subtracta. 1. 3. 14.
Apostoli non habuerunt jurisdictionem. 2. 3. 11.
Appetitus temporalium vitiosus. 2. 5. 4.
Aquilonis malum quomodo intelligendū. 1. 1. 25.
Arbitrio iudicis lis modica dicitur. 1. 3. 35.
Arduæ lites æquiparantur criminalibus. 1. 5. 34.
Ars & natura ab elementis incipiunt. 1. 5. 1.
Aristidis lans in justitia colenda. 1. 2. 13.
Arbitri tollendarum litium causa constituuntur.
 2. 4. 13.
Arbiter Compromissarius quis. 2. 4. 14.
Arbitrator dat vni de jure alterius. 2. 4. 17.
Arbitrium

I N D E X.

- Arbitrium quod bonus vir optat in seipso.* 2. 4. 18.
Arma seditiosis adimenda. 2. 3. 31.
Archidamus quomodo litigantes composuerit. 2. 4. 16.
Areopagita noctu lites judicabant. 1. 12. 20.
Argentaria Demosthenis notatur. 1. 12. 14.
*Argumentum ab oppignoratione ad fidejussio-
nem valet.* 2. 11. 27.
Arma mali judicis in palatys depingantur. 2. 12. 16.
Arma hodie quilibet portant. 2. 12. 5.
Armorum indistincta portatio lites comportat. *ibid.*
*Armorum prohibitio litium criminalium Reme-
dium.* 2. 12. 5.
*Arca cui delationes intrudantur in templo con-
stituatur.* 2. 12. 2.
*Arnoldus Clapmar mutuatur ab Waremun. de
Erenberg.* 2. 12. 1.
Arbitrium torquendi leges restringitur. 1. 14. 35.
*Articuli cum annexione commissariorum exhi-
bendi.* 2. 14. 25.
Articulis continetur syllogistica forma. 2. 13. 18.
Articuli instruunt judicem de causa. 2. 13. 13.
Articuli speciem litis designant. 2. 13. 18.
Articuli non temere admittendi vel rejiciendi. 2. 13. 25.
Articuli super additionales rejiciantur. 2. 13. 29.
Articuli novi quomodo probandi. 2. 13. 36.
Articuli hodie inepti concipiuntur. 1. 15. 14.
Articulorum correctio in Camera prohibita. 1. 15. 21.
Articulatus libellus ingressu litis exhibendus. 1. 15. 15.
Asellus auro onustus expugnat castra. 1. 12. 14.
Asoti tempore Ciceronis. 1. 11. 37.
Astra sunt immunda. 1. 7. 8.
Astuti maxime decipiuntur. 2. 9. 10.
Athenienses decimam litis partem deposuerunt. 1. 2. 19.
Athalarici edictum de litibus proponendis. 2. 13. 3.
Attila ministerio usus est Deus. 2. 1. 15.
- Avaritia malorum mater.* 1. 4. 29.
Avaritia quæstorum taxatur. 1. 6. 28.
Avarus magis aurum quam solem intuetur. 1. 7. 9.
Avaritia judicum multis restringenda. 2. 10. 22.
Avari omnes præsumuntur. 1. 7. 2.
Auctoritas Papa in opinione. 1. 6. 15.
Auctoritas magnum momentum. 2. 3. 24.
Auctoritate sua jus dicere interdum permittitur. 2. 1. 20.
Auctoritatè propriâ lites dirimere prohibitum. 1. 3. 32.
Auctoris incerti 15. litium remedia. 2. 1. 28.
Aucupationes syllabarum taxantur. 1. 1. 25.
Auctoritates Dd. in foro non allegandi. 2. 5. 32.
Audacia malitiosa legibus coercetur. 1. 8. 29.
Audacia ad solutionem extraneos trahit. 2. 2. 35.
Audientia 5. Spira instituenda. 2. 14. 8.
Audientia judicium quid & quoruplex. *ibid.*
Audientia contumaciarum Spira abrogata. 2. 14. 2.
Audientia sit benigna ne desperatio sequatur. 2. 10. 7.
Auff Hoffrecht poculum accipere quid. 1. 11. 40.
Augustus abrogavit asyla. 2. 12. 29.
Augustus litibus operam debet. 2. 10. 5.
Aulici & consularij multa simulant. 1. 10. 28.
Aula ministris detrahit quod advenis largitur. 1. 13. 21.
Aula pontificis vendit officia. 1. 12. 8.
Aulicâ manu negotium confici quid. 1. 12. 12.
Aulicorum calumnia in laudando. 1. 8. 21.
Aulici primò Comici, mox Tragici. 1. 6. 7.
Auri libra quid. 2. 14. 20.
Aura marsupij mutat advocatos. 1. 9. 5.
Aurum quærere justitia est. 1. 13. 16.
Aureis compedibus stringi durum. 1. 14. 30.
Austrage habent 8. vias procedendi. 1. 16. 26.
*Austriaci & Burgundi non appellant ad Came-
ram.* 2. 14. 5.
Autolici mendici preces malitiosa. 1. 8. 10.
Autonomia auctor quis. 1. 6. 9.

I N D E X.

B.

<p>B Abilonia notat Romam. 1. 1. 25°</p> <p>Baldus ignorantia inimicus. 1. 11. 10°</p> <p>Baldus reprobatur. 1. 13. 2°</p> <p>Balneut abusus Advocatia 1. 16. 13°</p> <p>Balsamum ferro emoritur. 1. 6. 25°</p> <p>Bancorruptus & fallita lites fingit. 1. 10. 4°</p> <p>Bannitum interficere non licet. 2. 3. 3°</p> <p>Barbitonforum, molitorum filij ad sodalitates admittendi. 1. 13. 11°</p> <p>Bardus, & ad stivam natus judex. 1. 12. 29°</p> <p>Bargegeldt in naufragijs receptum. 1. 13. 5°</p> <p>Barisell. habent merum imperium. 1. 14. 15°</p> <p>Barones Capitaneos ordinent pro justitia. 2. 10. 7°</p> <p>Basilides ebrios in carceres impegit. 2. 9. 9°</p> <p>Basilius litiganti sumptus subministravit. 1. 2. 16°</p> <p>Barrattarius quis. 1. 12. 11°</p> <p>Bartoli opinio de voce litis taxatur. 1. 5. 16°</p> <p>Bartolista in aulis vt spongia. 1. 7. 36°</p> <p>Batavi litigiosos vocant Harman. 1. 1. 27°</p> <p>Belgium & Helvetia Imperio subtracta. 1. 16. 31°</p> <p>Bellum non est modus tollendæ scissuræ. 2. 3. 7°</p> <p>Bellum propter pacem suscipitur. ibid.</p> <p>Bellum omnium malorum epitome. 1. 3. 11°</p> <p>Bellum injustum damnatur. 1. 3. 38°</p> <p>Bellum absque pecunia nullum. 1. 4. 2°</p> <p>Bellum sempiternum in litibus. 1. 4. 22°</p> <p>Belli justus eventus victoriosus. 2. 7. 6°</p> <p>Bellum in rebellium motibus non probant cor-
dati. 2. 3. 23°</p> <p>Belli in commoda. 1. 6. 23°</p> <p>Beneficium & gratia concordia vincula. 2. 4. 20°</p> <p>Beneficialium litium instantia 37. annorum. 1. 15. 27°</p> <p>Beneficiorum emptores describuntur.</p> <p>Benivolentia & justitia regunt imp. 1. 6. 24°</p> <p>Beluæ non sunt fallaces. 1. 8. 6°</p> <p>Belligerare Christianis licet. 1. 3. 30°</p> <p>Bibliothecas superat L. XII. tabb. 1. 7. 38°</p> <p>Bibacior quod quis eo malitiosior. 1. 11. 39°</p> | <p>Bironius quomodo incarceratus. 2. 3. 27°</p> <p>Birroarij & Spionij exploratores in Italia. 2. 12. 4°</p> <p>Biennium litis criminalis instantia. 2. 12. 19°</p> <p>Blasphemandi consuetudo non excusat. 1. 13. 3°</p> <p>Blutbahn jurisdictio criminalis. 2. 12. 11°</p> <p>Bodinus improbat Principem per se jus dicere. 2. 10. 6°</p> <p>Bohemia non coaluit cum Imperio. 2. 3. 18°</p> <p>Bohemis, Hispanis, Neapolitanis conventus in-
terdicti. 2. 3. 22°</p> <p>Bogislaus Dux Pomerania latrones sustulit. 2. 2. 13°</p> <p>Bohemia probat obstagium mit zweyen Ros-
sen. 2. 2. 28°</p> <p>Bona lis dolo vinci nequit. 1. 8. 31°</p> <p>Bona mendacia sunt vitanda. 1. 10. 21°</p> <p>Bonarum mentium culpam agnoscere. 1. 10. 9°</p> <p>Bona combustorum non sunt confiscanda. 1. 13. 8°</p> <p>Bona creditorum praconis voci subijciuntur. 1. 13. 22°</p> <p>Bonifacius se Cesarem & Pontificem jactavit. 1. 2. 38°</p> <p>Boni mores plus operantur divitijs. 2. 7. 29°</p> <p>Boni viri non est debita negare. 1. 13. 26°</p> <p>Bonum aviamentum guter zulauff. 1. 9. 20°</p> <p>Bonorum extortor legum distortor. 1. 8. 17°</p> <p>Bonum & malum non sunt in eodem subjecto. 1. 8. 6°</p> <p>Bononiensis tractus fert 1000. drachm. septing. 1. 6. 13°</p> <p>Bornensis insula Regem in acie collocat. 1. 7. 19°</p> <p>Borgias non habet remedium contra mortem. 2. 1. 6°</p> <p>Borgias Italiae tyrannos sustulit. 2. 3. 5°</p> <p>Borussia & Livonia à Polonis avulsa. 1. 16. 31°</p> <p>Böse Obrigkeit zu Todte beten. 2. 3. 6°</p> <p>Bosshent vnd Dünel à diaßoñ. 1. 8. 18°</p> <p>Braveurs, große wort/ nichts dahinden. 1. 13. 29°</p> <p>Brederodij juridica remedia. 2. 5. 21°</p> <p>Breite Warhent. 2. 8. 1°</p> <p>Britannia nutrit lites. 1. 1. 20°</p> <p>Brunsvicensis ordinatio punit advocatorum
convicia. 2. 9. 9°</p> |
|--|--|

I N D E X

- convicia. 2. 4. 14.
 Budai votum de basilica Parisiensi. 1. 3. 3.
 Bullati Doctores non gaudent privilegijs. 1. 7. 32.
 Burchardus à Wangelfeldt jus Magdeburgense compilavit. 1. 14. 13.
 Burgfrid vnde. 2. 2. 13.
 Burggravij munus remissivè. 2. 3. 13.
 Burgundi, Angli, Saxones, Thuringi dotem olim non dederunt. 2. 11. 30.
 Bursa solvit debitum, non carcer. 2. 11. 16.
- C.**
- C** Aballa Iesuitarum quæ. 1. 6. 16.
 Cachebastard, ferrum quod fœmina portant. 1. 13. 22.
 Cadaver mortuum ob debita arrestari nequit. 1. 13. 34.
 Caesar inconsultis principibus raro agit. 1. 2. 30.
 Caesar utramq; jurisdictionem sibi vendicet. 2. 3. 8.
 Cesaris & Camera potestatem disputare periculosum. 1. 16. 35.
 Cesares ethnici utrumque gladium tenuerunt. 2. 3. 8.
 Cesares qui Imperij jura defenderunt. 2. 3. 9.
 Caligula quadragesimam litis indixit. 1. 2. 16.
 Calumniator litem iniustam defendens & differens. 2. 7. 11.
 Caligula leges tollere voluit. 1. 7. 27.
 Calumnia vnde dicatur & quid sit. 1. 8. 16.
 Calumnia duplex. 1. 8. 21. acutior gladio. 1. 8. 20.
 Calumniator, qui vexat alios litibus. 1. 8. 19.
 Calumniator tribus personis nocet. ibid.
 Cambyfes judicem excoriat. 2. 12. 15.
 Camera Catholica ab Evangelica distinctio optatur. 2. 14. 2.
 Camera ad Germaniæ medietullum transferenda. 2. 14. 8.
 Camera ordinatio litigantiũ cynosura. 2. 14. 17.
 Camera præiudicia sunt contraria. 1. 11. 3.
 Camera Imperialis incorruptissima. 1. 12. 14.
 Camerales litium cause cogitanda, non proferenda. 1. 16. 1.
 Camera Imperialis laus & origo. 1. 16. 3. & 4.
 Camera Imperialis non sufficit litibus Germaniæ decidendis. 1. 16. 5.
 Cameralium litium multitudo. 1. 16. 6.
 Cameralium litium causa Adessorum paucitas. ibid.
 Camera exteris etiam justitiam administret. 1. 16. 12.
 Cameralium litium 5. cause secund. P. Frider. 1. 16. 14.
 Camera super devolutionem 10. 20. 30. annos disputat. 1. 16. 14.
 Camera iudicium Spira perpetuum. 1. 16. 17.
 Camera interitus à tarda justitia. 1. 16. 19.
 Cameralib. jurisdictio cumulative data. 1. 16. 24.
 Camera repræsentat Cæsarem. 1. 16. 27.
 Camera fundata pro litibus privatis. ibid.
 Camera non assumitur in consortium Imperij. 1. 16. 34.
 Camerales repræsentant suos principales. 1. 16. 34.
 Camerales appellationi deferunt pro amplificanda jurisdictione. 1. 16. 14.
 Canonista de Papæ jurisdictione dubitant. 1. 6. 15.
 Canina facundia lites excitat. 1. 9. 7.
 Capitulatum semel non ulterius capitulandum. 2. 14. 22.
 Captura iniuria irrecuperabilis. 1. 14. 31.
 Captus iniuste recompensam accipit. 1. 14. 31.
 Captivi sententiam litis urgent. 2. 12. 19.
 Capturâ indebitâ iudex abstineat. 2. 12. 38.
 Captura absq; indicijs ne decernatur. 2. 12. 40.
 Carassæ deceptio Parisijs. 1. 6. 15.
 Carceratus semper in cruciatu. 1. 14. 26.
 Carcerati plerumq; vitam sibi adimunt. 1. 14. 27.
 Carceris descriptio. 1. 14. 26. & 27.
 Carcer hodie est pœna. 1. 14. 30.
 Carcer obedientiarum Ein Burgerlich Gerhorsamb. 1. 14. 30.
 Carceris supplicium gravissimum. ibid.
 Carceres noxi in auctores fabrefiunt. ibid.
 Carceres subterranei mutantur. 2. 12. 38.
 Carcerati non ligentur pedibus. 2. 12. 39.
 Carceres debitorum fiant. Germ. Schuldtthurne. 2. 11. 16.
 Carnifices

I N D E X.

Carnifices plerique judices.	2. 14. 16.	Cautio litigiorum quæ.	1. 4. 5.
Carnifices Reos diu ligatos tenent.	1. 14. 32.	Ceres prima legum latrrix.	1. 5. 5.
Carnificem lapidare irrationabile.	1. 13. 13.	Censura morum in Rempub. reducenda.	2. 6. 29.
Carneades lites ludificari solitus.	1. 9. 2.	Celestinus manè concessa vespere revocavit.	1. 10. 13.
90. annos in studijs consumpsit.	ibid.		
Cardani subtilitas ridicula.	1. 8. 6.	Certum adserere nemo debet.	1. 9. 26.
Caroli Burgundie Ducis jactantia.	1. 7. 7.	Censores legum, morem consuetudinum intro-	
Caroli V. & Francisci VIII. æmulatio.	ibid.	ducantur.	2. 11. 1.
Caroli V. tempore quot interfecti.	1. 6. 7.	Censorum officium in desuetudinem abiit.	2. 11. 2.
Carolus V. infausæ Monarchiæ arguitur.	1. 1. 29.		
modum finiendæ litis optavit.	1. 2. 25.	Censitio sive descriptio populi olim vsitata.	2. 11. 3.
Regimenti conventum abrogavit.	2. 3. 30.		
ebrios dupliciter punivit.	2. 9. 30.	Censitio ad lites expediundas facit.	ibid.
Carolus Rex Neapolitanus judicem malè judi-		Census rei frumentariæ utilis.	2. 11. 5.
cantem suspendi jussit.	2. 10. 21.	Censeri privatorum opes & inopias indignum.	2. 11. 6.
Carolus Magnus litigatores audivit & compo-			
suit.	2. 10. 5.	Censura civitatum gubernatrix.	2. 11. 7.
Cassij moderatio festorum.	1. 16. 10.	Censores sunt absq. jurisdictione.	2. 11. 8.
Casus pro amico non probantur.	1. 12. 18.	Censores pravas consuetudines deferant.	2. 11. 9.
Catonis consilium ne forum legeretur.	1. 3. 3.		
Catades fœminas communes esse voluit.		Chi troppo tira rompe,	1. 6. 13.
Catholici monasteria abrogant.	1. 16. 13.	Charitatis ordo apud Advoc. litigiosos perijt.	1. 3. 17.
Catulanæ mos ducendi virum cucurbitatum.			
1. 12. 31.		Christianus litigiosus inter mundi abusus.	1. 3. 17.
Catones censorini optantur in R. epub.	2. 11. 2.	Christiani perfecti non litigant.	1. 3. 23.
Cato fœnoratores Sardinia expulit.	2. 11. 22.	Christiani litigare possunt.	1. 3. 26.
Cato optatur qui scribas in ordinem redigat.	2. 10. 36.	Chymistarum præmium paupertas.	1. 4. 8.
		Chalchondylis dictum de Germanis.	2. 4. 8.
Causa à casu dicta.	1. 5. 23.	Chi hà mal viciu, ha mal matin.	1. 7. 17.
Causidici.	ibid.	Chirographarij dimittuntur vacui.	1. 13. 15.
Causidicorum linguæ præscindenda.	2. 7. 15.	Chinenses res luxuriosas inferri non patiuntur.	2. 11. 15.
Causarum confusio lites parit.	1. 6. 13.		
Cause litium infinitæ.	1. 6. 35.	Cicero convicijs vsus est.	1. 9. 16.
Causidici instrumenta surripiunt.	1. 15. 18.	Ciceronis error de effectibus tollendis.	2. 5. 4.
Causidici litigantium discordiam suadet.	2. 4. 7.	Cicero damnat huius seculi processum.	1. 15. 5.
Causidici sedet ad gubernacula processus.	2. 13. 10.	Civiles viri Philosophis præferuntur.	1. 2. 39.
Cause litium penes Adv. & Proc.	1. 9. 1.	Civiles lites ad commodum privatum tendunt.	1. 5. 30.
Causa justitia in discretionem judicis.	1. 12. 2.		
Causa luxuriosi mali in aulis.	1. 13. 21.	Civitatibus invident principes.	1. 6. 37.
Causis cognitis noscuntur remedia.	2. 1. 1.	Circuli Imperij.	2. 14. 5.
Causa remota removetur effectus.	2. 1. 33.	Circulares Camerae s. personis constituenda.	2. 14. 6.
Cautio judicium se justitia abstenturos.	2. 10. 20.	Circulares citationes & mandata sub sigillo	
		Cesaris emanant.	ibid.
Cautio ne lites oriantur in quo consistat.	2. 1. 9.		

I N D E X.

- Citatio generalis in Camera sufficit* 2. 14. 25. *Communio litium causa.* 1. 7. 10. & 2. 5. 6.
- Citatio hodie fit ad singulos actus.* 2. 13. 15. *Communia negliguntur.* 1. 7. 13.
- Citatio generalis ad causam sufficit.* ibid. *Commentatio Ictorum insana.* 1. 7. 23.
- Citatio generalis in Camera & Saxonia vsur-* *Commissio qs. comestio; vel Rom Jß.* 1. 11. 39.
- pata.* 2. 13. 15. *Comminatio habet vim peremptoria citationis.*
- Cit. tioni causa litis inferenda.* ibid. 2. 13. 15.
- Citatio peremptoria tot dies habeat quot simpli-* *Compurgatores Reum vera jur se jurant.* 2.
- ces tres.* ibid. 13. 21.
- Civitates metropolitanae lites graviores refer-* *Comites Palatinos in notarijs creandis decet esse*
- vent.* 1. 12. 22. *cautos.* 2. 7. 41.
- Civitates non habuerunt merum imperium.* 1. *Commentarij juris Procuratorum nequitiam*
14. 15. *nutriunt.* 2. 5. 21.
- Circumstantia in criminalibus diligenter at-* *Commissionum remedium lites protrahit.* 2.
- tendenda.* 1. 14. 19. 10. 31.
- Clerici jurisdictionem ampliant.* 1. 6. 12. *Commissarij jurent cum testibus.* ibid.
- Clericorum multitudo statum destruit.* 1. 13. 30. *Cogitationis poena nulla.* 2. 1. 10.
- Clausulas ignorant notarij.* 1. 9. 36. *Cognitio sui ipsius.* 2. 5. 3.
- Clausula So haben wir vnß mit dē Stāne-* *Cognitio Prætoris & judicium quomodo diffe-*
- den des Reichs verglichen.* 1. 16. 28. *rant.* 2. 1. 24.
- Coactiva litium pub. remedia improbantur.* 2. *Cognitionis causæ pauca; judiciorum plurimæ.*
3. 7. *ibid.*
- Clarigatio belli denunciatio.* 2. 2. 31. *Cogitatum aliena acquirendi punit Deus.* 2. 5. 5.
- Collegia duo Camera paria introducantur.* 2. *Conani Scotorum Regis inventum ne crimina*
14. 7. *lateant.* 2. 12. 2.
- Cometa; terræ motus; eclipseos signa.* 1. 6. 32. *Concurrentia vsu magis quam constitutionibus*
- Codex novus. incipiendus.* 2. 5. 27. *probat.* 1. 16. 30.
- Compositio non fit secund. justitiam sed æquum.* *Concurrentia an Reipublicæ conducat.* 1. 16. 30.
2. 4. 17. *Concurrentia lites privatas impediens publicas*
- Compositiores lites cognoscant & terminent.* 2. *generat.* 1. 16. 31.
4. 15. *Concurrentia Caesaris & Camera in vniversum*
- Compromissum fit vel stipulatione vel pœnâ.* 2. *negatur.* 1. 16. 26.
4. 14. *Gailius eam invenit.* 1. 16. 22.
- Compromissa quoad pœnam odiosa.* 2. 4. 21. *Concilium generale litium publ. remedium.* 2.
- Compromissa in odium litium.* 2. 4. 23. 3. 15.
- Compromissa non corrigunt jus commune sed* *Concilijs exulcerata sunt lites,* ibid.
- lites abbreviant.* ibid. *Conciliij indicendi modus.* ibid.
- Compromissa juramento confirmata non ser-* *Conciones seditiosæ in bibendæ.* 2. 3. 16.
- vantur.* 2. 4. 26. *Conciliabula litium causæ.* 1. 6. 33.
- Commissionem expeditiones faciunt ad lites.* 2. *Conclusæ lites prius in Camera expédiantur.* 1.
14. 26. 16. 16.
- Commissio post lit. cont. petitur.* 2. 14. 26. *Concupiscentia lepra generalis,* 1. 7. 3.
- Commissiones litium criminalium male conce-* *Concordia cur amplexanda.* 2. 6. 4.
- duntur.* 1. 14. 22. *Concordia initio litium tentanda à judice.* 2. 4.
- Commissarius exceptione major nominetur.* 2. 6. & 7.
14. 27.

Concordia

I N D E X.

- Concordia in publicis desideratur* 2. 4. 8. *Controversia dicitur ante litem contestatam.* 1. 5. 11.
Concordia jus alterius non leditur 2. 4. 12. *Contestatâ lite propriè lis est.* 1. 5. 19.
Concordia vrbiū regina. 2. 4. 19. *Contemptus litium causa.* 1. 6. 32.
conservat imperia & principatus. ibid. *Contemptus veritatis causa cecitatis.* 1. 7. 2.
Concordia quibus casibus litigantibus imponi possit. 2. 4. 22. *Contemptus remedium amor mutuus.* 2. 3. 34.
Concordia in criminalibus non obtinet. ibid. *Contractus juratos servare decet.* 1. 9. 24.
Concordium macre vtilius quàm pinguis sententia. 1. 16. 19. *Contraria litis decisio justitiæ adversa.* 1. 11. 13.
Concinnatores litium taxantur. 1. 6. 24. *Contumacia lites protelantium severius puniendæ.* 2. 13. 16.
Confessio propria probationum Regina. 1. 2. 8. *Contractus inter Imperat. & Cameram negatus.* 1. 16. 28.
Confessus revocans denuò torquetur. 2. 12. 36. *Contrariorum contraria remedia.* 2. 1. 1.
Confirmatio nihil novi addit. 2. 11. 13. *eadem disciplina.* ibid.
Confiscatio bonorum malè judicantis pœna. 2. 12. 15. & 16. *Conventicula litium nutricula.* 2. 3. 22.
Conscientijs dominari peccatum. 1. 6. 9. *Conventionē ad superiorem eatur invalida.* 2. 11. 20.
Conscientia & veritas in judicando observanda. 2. 8. 13. 14. & 15. *Conviciorum luxuria agræ civitatis indicium.* 1. 13. 20.
Consilia quomodo conscribantur. 2. 5. 31. *Convicia advocatorum lites augent.* 1. 9. 16.
Consilia salutifera. 2. 14. 9. *Conventus annuus litium remedium.* 2. 14. 10.
Consiliorum delectores sollicitatores. 1. 9. 33. *Conventu annuo lites principum deridantur.* ib.
Consilia Dd. præferuntur commentarijs. 2. 5. 31. *Cor hominis debet concordare vt fides.* 1. 13. 28.
Consilio bono succumbere tolerabile. 2. 9. 3. *Corinthij propter lites arguuntur.* 1. 1. 18.
Consiliarij litibus minuendis adhibendi. 1. 2. 35. *Corporum diversitas animos indicat.* 1. 3. 5.
Consiliarij zu allen Sâtteln gerecht. ibid. *Corrupta justitia litium causa.* 1. 6. 21.
Consistorium Principis an servet instantiam. 1. 15. 28. *Corruptio prævaricatori similis.*
Conspiratio, juratio, fœderatio, quid. 1. 6. 4. *Corruptio quicquid offertur lite pendente.* 1. 12. 14.
Constantinopolitana plebs rebellavit. 1. 6. 6. *Corrumpere judicem sordidum.* 1. 12. 13.
Consuetudo derogat omni juri. 1. 11. 20. *Cornuti in herbis, canonici in verbis.* 2. 12. 31.
Consuetudo immemorialis absq; ratione. 1. 13. 2. *Corpus juris caret certa methodo.* 2. 5. 21.
Consuetudo irrationalis vetustas erroris. ibid. *Culpa ad casum ordinaria est noxia.* 2. 9. 31.
Consuetudo maritima ex naufragio reprobatur. 1. 13. 3. *Cupiditas ex imperfectitudine humana natura.* 2. 5. 3.
Consuetudines pravæ litium genitrices. 2. 11. 1. *Cupiditatis remedia.* 2. 5. 4.
Consuetudines iniquas tollere superiorum est. 2. 11. 9. *Cupiditas alieni à Diabolo.* ibid.
Consuetudinibus iniquis mala non fovenda. 2. 11. 10. *Cupiditas in effectum producta punitur.* 2. 5. 5.
Consuetudines in scripturas redigendæ. 2. 11. 11. *Cupiditas incitat homines ad mendacium.* ibid.
Consuetudines scriptæ citius innotescunt. 2. 11. 12. *Culter cum cuspide non est ferendus in Italia.* 2. 12. 4.
non egent probatione. ibid. *Culpa lata & levis.* 1. 11. 25.
Consuetudines à superiori confirmentur. 2. 11. 13. *Cupiditates ante leges fuerunt.* 1. 8. 7.
13. *Cupiditas evertit regna.* 1. 7. 5.

I N D E X.

<i>Culpam tueri culpa est.</i>	2. 7. 18.	<i>Singulis triennijs lites audit.</i>	2. 14. 17.
<i>Cupidi imperij à justitia discedunt.</i>	1. 3. 3.	<i>Dani lites bello finiunt.</i>	2. 2. 4.
<i>Cura facit canos.</i>	1. 4. 8. & 1. 4. 15.	<i>Dani & Sueci in Germaniam irruerunt.</i>	1. 6.
<i>Cura lenitate & consilio tentanda.</i>	2. 3. 23.		34.
<i>Curia à cruore dicitur.</i>	2. 3. 11.	<i>Dani se imperio fidos scripserunt.</i>	2. 3. 19.
<i>Curtisanorum ventres impinguantur litibus.</i>	1. 20.	<i>Debitor certis casibus excusatur.</i>	1. 8. 34.
<i>Curvum recht / jus schlecht.</i>	1. 6. 22.	<i>Debitum fateri bonarum mentium.</i>	1. 10. 9.
<i>Cusani remedium, constitutio 12. cameralium.</i>	2. 14. 4.	<i>Debitorum litigare malunt quàm fidem agnoscere.</i>	1. 13. 26.
<i>Custodia est pœna.</i>	1. 14. 28.	<i>Debitorum debita negantes tenentur iniuriarum.</i>	ibid.
<i>Custodia duplex.</i>	1. 14. 29.	<i>Debitorum vxorem & liberos relinquunt.</i>	ibid.
<i>Custodiarum cucumerarium quid.</i>	ibid.	<i>Debitorum litigiosorum natura depingitur.</i>	1. 13. 25.
<i>Criminalia secundum morem veterem agenda.</i>	2. 12. 1.	<i>Debitorum germana descriptio.</i>	1. 13. 20.
<i>Criminale judicium Das Halsgericht quid.</i>	2. 12. 11.	<i>Debitarum litium cause.</i>	1. 13. 14.
<i>Criminalis judicij vis in puniendo.</i>	2. 12. 11.	<i>Debitis carere vtilitas publica.</i>	2. 11. 21.
<i>Criminale judicium in provincijs instituentum, & quomodo.</i>	2. 12. 12.	<i>Debere cui nolis tormentum est.</i>	2. 11. 14.
<i>Criminale judicium inferiores judices adeant.</i>	2. 12. 17.	<i>Debitorum infelices qui vocentur.</i>	2. 9. 23.
<i>Crimine probato pœna infligitur.</i>	2. 12. 20.	<i>Debilibus favendum.</i>	2. 9. 18.
<i>Criminales lites an & qua dicantur.</i>	1. 5. 33.	<i>Decipere in foro conscientia non licet.</i>	1. 8. 31.
<i>Criminales lites civilibus praferenda.</i>	1. 5. 34.	<i>Decisio litium ad principem remittitur.</i>	2. 1. 12.
<i>Crater Siculus ad quem litigantes jurabant.</i>	2. 6. 3.	<i>Declaratio sententia ex jure communi.</i>	2. 13. 34.
<i>Creditorum malitia quod indebita exigant.</i>	1. 8. 35.	<i>Declinatoria vltra triplicam non admittenda.</i>	2. 13. 26.
<i>Cruda studia in forum deferre.</i>	1. 9. 15.	<i>Decoctor, ergo fraudator.</i>	1. 10. 4.
<i>Crudelis qui famam negligit.</i>	2. 4. 5.	<i>Decreta Papæ litigia sapiunt.</i>	1. 2. 30.
<i>Croci, myrrha, plantaginis natura.</i>	1. 6. 8.	<i>Demonum actus litigare.</i>	1. 8. 18.
<i>Crux litigantium signum.</i>	1. 4. 12.	<i>Decani & Seniores sententias in Academijs concipiunt.</i>	2. 9. 16.

D.

D <i>Ambouderi 4. litium remedia.</i>	2. 1. 23.	<i>Defectus animi modicus non curatur.</i>	1. 12. 36.
<i>Damno alterius nemo locupletari debet.</i>	2. 2. 35.	<i>Defendens litem iniustam mortaliter peccat.</i>	1. 9. 11.
<i>Dammum infertur per carcerem.</i>	1. 14. 27.	<i>Defensor salutis & honoris non peccat.</i>	2. 12. 24.
<i>Dania Rex imperio se subtraxit.</i>	1. 16. 32.	<i>Defensionales articuli à Reo exhibentur.</i>	1. 15. 14.
<i>Sex in centum Holsatis permisit.</i>	2. 11. 24.	<i>Delatores auricularios habere tyrannicum.</i>	2. 12. 4.

I N D E X.

12. 4.
Delatores publici & privati. 2. 12. 6.
Delatores amant Principes. ibid.
Delator nunquam fidelis. 2. 12. 7.
Delatorem accusare prohibetur. 2. 12. 8.
Delatores in Repub. Plato requirit. 2. 3. 35.
Delatores flammas seditionis alunt. 2. 3. 36.
Delatores publici ad perquirenda maleficia. 2. 12. 9.
Delatoribus dimidia multa constituta. 2. 12. 9.
Delatorum institutio litium Criminal. remedium. 2. 12. 3.
Delegationes principum ad concordiam. 2. 4. 10.
Delictum à maleficio differt. 1. 14. 5.
Delictum quid. ibid.
Delicti corpus constare debet. 2. 12. 35.
Delicta quædam puniuntur quædam non. 2. 12. 32. non impune relinquenda. 2. 12. 23.
Delictorum & litium commune principium. 1. 14. 5.
Delinquentes litem prævenire cupiunt. 1. 6. 22.
Delinquentium proprium mentiri. 1. 10. 11.
Deus est ipsa sapientia. 1. 7. 28. odit lites. 1. 2. 23. subiecit Imperatorem legibus. 1. 2. 30. Imperatori regnum tradit. 1. 6. 14. tria sibi reservavit. 1. 6. 9. hominum peccata dissimulat. 1. 10. 27. omnium remunerator. 2. 9. 26.
Ens perfectissimum. 2. 1. 7. animos à litibus absterret. 2. 1. 14. nos litibus & morbis punit. 2. 1. 14. inordinationi remedium ordinet. 2. 1. 19. vlciscitur malitiose litigantes.
Dei iniurias impatienter ferre impium. 2. 4. 5.
Dei instinctibus mos gerendus. 2. 1. 16.
Diabolus egrotus procuratorum linguas optat. 1. 9. 41. pater mendacij. 1. 10. 22.
Desperatio cogitat impia. 2. 3. 30.
Desperationis remedium spes veniæ. ibid.
Dextra coniunctio in multis actibus vsitata. 2. 4. 3.
Dextra signum fidei. ibid.
Dicafteriorum sacra nomina monent Advocatos officij. 2. 6. 3.
Dilatio tertia absque juramento non concedenda. 2. 13. 25.
Dilationes malitiosa deneganda. 2. 14. 31.
Dilatio olim semel dabatur. ibid.
Dilationes in Camera vltra 2. menses non permittenda. ibid.
Dilationum copia restringenda. 2. 13. 14.
Dilationes petens & renuncians punitur. 2. 14. 31.
Dilationum frequentia longiorum litium causa. 1. 16. 9. & 2. 14. 31.
Dilectio proximi mortua. 1. 13. 30.
Discordia venenum rerum publicarum. 2. 4. 19.
Discordia Germanorum Principum incrementum Turcarum. 2. 4. 19.
Disiunctiva pro copulativis vsurpantur. 1. 5. 16.
Disparitas religionis dissidij causa. 1. 6. 7.
Dispositio legum informis litium causa. 1. 7. 22.
Distinctio dominiorum ex sacris probatur. 1. 7. 13.
Distinctio inter internas litium cogitationes & externas. 2. 1. 10.
Dives pauperi sumptus ad litigandum subministrat. 2. 9. 18.
Divitia prelatorum disciplinam suffocant. 1. 7. 6.
Diversa patrimonia lites generant. 1. 7. 20.
Diversitas religionis toleranda. 1. 6. 10.
Diversa 2. Parlament. Sententiæ super jisdem actis. 1. 11. 3.
Divina ratio cuncta disponit. 2. 1. 15.
Divisio rerum vnde orta. 2. 5. 6.
Divisio rerum lites parit. ibid.
Dissimilitudo morum litium causa. 1. 6. 35.
Dilemma contra iniustam litigatorem. 1. 10. 23.
Docti ab indoctis quomodo differant. 1. 7. 34.
Doctores astigēs reprehenduntur. ibid.
Doctorum multitudo nocet. 1. 7. 35.
Doctore consuetudinem alleganti non creditur. 2. 11. 11.
Doctoratus privatio equiparatur deportationi. 2. 10. 25.

Doctores

I N D E X.

Doctores grossi, pauperes &c.	1. 11. 8.	Ebrietas ingenium confundit memoriam tollit.	
Doctores discunt à scribis.	2. 5. 41.		2. 9. 33.
Dolus bonus prudentia adscribitur.	1. 10. 28.	Ebrietas censetur destinata ad casum.	2. 9. 35.
Domos avitas deferere lugubre est.	1. 13. 35.	Ebrietas bestialis damnatur.	1. 11. 37.
Domitianus licem protrahenti exilium indixit.		Ebrietatis est insania.	1. 11. 33.
1. 2. 14.		Ebrietas mater malitia, hostis veritatis.	ibid.
Dormientis iudicis historia.	1. 12. 24.	Ebrio de via quadriga cedere.	1. 11. 35.
Dorophagi iudices.	1. 12. 13.	Ebriositas multa mala causatur.	1. 11. 34.
Dos quare constituenda.	1. 13. 36.	Ebrius delinquens puniatur.	2. 9. 30.
Dos vxoris equè chara ac matrimonium.	ibid.	Ebrius dupliciter peccat.	ibid.
Dos ne sit marita.	ibid.	Ebrius comparatur furioso & mortuo.	2. 9. 34.
Dos immodica duplex parit litigium.	1. 13. 37.	Ebrii vitam edormiant.	2. 9. 33.
Dotis quantitas ante omnia queritur.	ibid.	Ebrii legum immemores, litium auctores.	1. 11. 35.
Dos Iudeorum 13. aurei.	2. 11. 33.	Ecclesiasticis non competit jurisdictio.	2. 3. 11.
Dote moderata femina in obsequio continentur.		Ecclesiasticos secularium esse peritos opprobrio-	
2. 11. 32.		sum.	2. 3. 11.
Dotes tollendas quidam putant.	2. 11. 30.	Ecclesiasticorum & laicorum odia sedari pos-	
Dotium constituendarum ratio.	2. 11. 31.	sunt.	2. 3. 13.
Dotium certæ leges fiant.	2. 11. 32.	Ecclesiastici bona profundunt luxuriose.	ibid.
Dotium magnitudine domus non exharuenda.		Ecclesiasticorum auditoria litibus plena.	1. 1. 34.
2. 11. 32.		Ecclesiastici ad suum molendinum omnia tra-	
Dotium immensitas reipub. corruptela.	1. 11. 38.	hunt.	1. 6. 12. & 1. 12. 38.
Dotata mactant viros.	1. 13. 37.	Ecclesiasticorum cupiditas & ambitio.	1. 7. 6.
Ducis presentia in bello necessaria.	2. 10. 6.	Ecclesiasticorum ædificia superba.	1. 13. 19.
Dubitatio iniustitiæ affinis.	2. 4. 18.	Ecclesiastica jurisdictio à seculari differt.	1. 6. 13.
Dubitatio cessat in casu leges.	1. 11. 3.	Ecclesiæ patrimonium conservandum.	1. 6. 12.
Dubitans ignorat.	1. 11. 16.	Ecclesiarum immunitas quatenus profit.	2. 12.
Duella pro nuptiis fiebant.	2. 2. 5.		29.
Duella certis casibus permittenda.	2. 2. 6.	Editio tot scriptorum Cameralium inhibenda.	
Duella jure Canonico sublata.	2. 2. 10.		2. 15, 17.
Duellum remedium furiosum.	2. 2. 11.	Educationis vis.	2. 6. 28.
Duelli conditiones.	2. 2. 12.	Edusa & Potina quorundam dij.	1. 13. 20.
Druides apud Gallos lites deciderunt.	2. 2. 18.	Effecta litium.	1. 4. 14.
Dren Franckreich machen enn Teutsch-		Effecta cupiditatis.	1. 7. 7.
landt.	1. 16. 7.	Effusione salis litem protendi dicitur.	2. 4. 4.
Drinckeurs vocant Germanos Galli.	1. 11. 36.	Egestate laboret malè meritis.	
Dysnomia & Ata quid.	1. 1. 19.	Egressus malitiæ virtutem operatur.	1. 8. 13.

E.

E Brietas prohibenda uti scelus.	2. 9. 29.	Endt für gefehrde ad intentionem referen-	
Ebrietas ab ebriositate distinguenda.	ibid.	dum.	2. 7. 10.
Ebrietas magna excusat à pœna ordinaria.	2.	Eisern werden apud Saxones quid.	2. 9. 22.
9. 32.		Exxepodixn Faust vnd Kolbenrecht.	1.
		16. 3.	
		Electo Saxoniæ obstagia abrogavit.	2. 2. 29.
		Electoatus remedium in Germania tumultibus.	
			2. 3. 18.
		Electorum	

I N D E X

Electorum constitutiones Provinciales.	1. 2. 32.	Euristhenis & Proclis litigantium exempla.	1.
Electores Imperatoris creatores.	1. 6. 14.		3. 5.
Electores versibus enumerantur.	ibid.	Europæarum seditionum causa.	1. 6. 6.
Eloquentia in pravo venenum.	1. 9. 13.	Exactores paternè se habeant.	1. 6. 29.
Eloquentia ex quibus constet.	2. 7. 38.	Exceptio favorabilior actione.	1. 15. 10.
Eloquentia seditionem sopire potest.	2. 3. 24.	Exceptio simulationis est perpetua.	1. 10. 26.
Emergens litium iudicis officio dirimatur.	2. 12. 13.	Exceptio perempta instantia non necessaria.	1. 15. 26.
Emptio venditio non est absq; consensu.	1. 10. 11.		
Episcopos oportet esse in ecclesia.	2. 3. 10.	Exceptio calumniosa non admittenda.	2. 13. 16.
Episcopi sunt sacerdotes non Domini.	2. 3. 12.	Exceptio contra Commissarios statim fiat.	2.
Episcopi principes cali.	2. 3. 12.		13. 20.
Episcopatum iudicium duplex.	2. 3. 13.	Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis	
Episcopatum desiderans bonum opus desiderat.			1. 16. 29.
	2. 10. 19.	Exceptiones vel 100. annos durant.	1. 15. 30.
Episcopi litigantes ob decimas ad Dei tribunal		Exceptiones dilatoria eventualiter contestanda.	
appellant.	1. 1. 40.		2. 13. 8.
Ephesi edificijs studuerunt.	2. 6. 34.	Exceptiones calumniosas iudex statim rejiciat.	
Ephialtes & Epaminondas munera respuerunt.			2. 13. 16.
	2. 10. 24.	Exceptiones omnes cum nominatione Commis-	
Episcopi divina voluntatis interpretes.	2. 2. 28.	sariorum exhibenda.	2. 13. 24.
Equum caudâ frenat procedens sine ordine.	1.	Exceptiones contra responsiones non admitten-	
	15. 4.	da.	2. 13. 26.
Error iudicum quod misereantur litigatorum.		Exceptiones contra devolutionem appellationis.	
	2. 10. 8.		1. 15. 25.
Errores in responsione ad petitionem.	1. 15. 18.	Exceptiones contra responsiones.	1. 15. 19.
Error mundi ludum introduxit.	1. 14. 6.	Exceptiones ad contrahendas lites faciunt.	1.
Error approbatio veri pro falso.	1. 11. 14.		9. 22.
Error consensui contrarius.	1. 11. 15.	Exceptionibus excludere litigatorem non est	
Error non facit jus.	ibid.	turpitud.	1. 15. 9.
Errantes justitiæ quæ dicantur.		Executio sententiæ Cameralis prostituitur.	1.
Erico Duci Pomeraniæ aureus vnus in dotem			16. 19.
datus.	2. 11. 30.	Executio litis præstita cautione fiat.	2. 14. 14.
EST & NON litium causa.	1. 10. 1.	Executio revisione non suspenditur apud Gallos,	
Esculenta & poculenta calcar expediendarum		Hisp. & alios	2. 14. 14.
litium.	2. 10. 23.	Executio est rei iudicata consummatio.	2. 13. 31.
Ethica catechesis Iureconsultorum.	2. 4. 1.	Executio instrumenti per libellum petenda est.	
Ethnici Christianis mala sua imputant.	1. 6. 8.		2. 11. 19.
Ethnici in litibus sequendi.	1. 3. 33.	Executionis remedium omnium necessarium.	2.
Etymologia verborum fallax.	1. 5. 9.		14. 35.
Eventuales responsiones junctis exceptionibus		Executionis processus novus hodiè requiritur.	2.
proferenda.	2. 13. 24.		13. 31.
Eventus litis semper dubius.	1. 4. 18.	Exempla litis per duellum decisa.	2. 2. 5.
Eugenij dictum de respuendis litigantium mu-		Exempla eorum qui armis seditiones sedarunt.	
neribus.	1. 12. 14.		2. 3. 25.

I N D E X.

<i>Exempla consentientium quæ non fecerunt.</i>	1. 14. 36.	<i>Factum omne simulatum est.</i>	1. 10. 24.
<i>Exempla injustè damnatorum.</i>	1. 14. 13.	<i>Facti via cessat ubi remedium juris.</i>	2. 2. 8.
<i>Exempla Iesuitarum lites moventium.</i>	1. 6. 16.	<i>Facti species ex cliente discenda.</i>	2. 13. 12.
<i>Exemplum appellantis mortui.</i>	1. 9. 23.	<i>Facti veritas unde cognoscatur.</i>	2. 13. 13.
<i>Exemplum numerosæ advocacionis.</i>	1. 9. 43.	<i>Facti mutatio mutat jus.</i>	1. 8. 35.
<i>Exercitus litigatorum mentitur contra Deum.</i>	1. 10. 37.	<i>Factio est conspiratio.</i>	1. 6. 4.
<i>Exitu rei nemo obligatur.</i>	1. 2. 28.	<i>Factum cum circumstantiis sciendum.</i>	1. 11. 13.
<i>Exordia in libellis fiunt.</i>	1. 15. 15.	<i>Fallere olim non licebat.</i>	1. 8. 8.
<i>Exorbitantie in nuptiis vestibus exequiis tollenda.</i>	2. 1. 9.	<i>Fallere voluntatis, falli infirmitatis.</i>	1. 10. 9.
<i>Expectatio semper molesta.</i>	1. 4. 10.	<i>Falsitas in scriptis & sigillis litem movet.</i>	1. 10. 6.
<i>Expensæ litium majores victoriâ.</i>	1. 12. 19.	<i>Falsitas, veri suppressio lites gignit.</i>	1. 10. 2.
<i>Expensæ litis adjudicantur victori.</i>	2. 6. 11.	<i>Falsitas est simia veritatis.</i>	1. 10. 8.
<i>etiam in criminalibus.</i>	2. 6. 12.	<i>Falsitas & mendacium exulent foro.</i>	1. 10. 35.
<i>& quidem ante & post litis contestationem facta.</i>	2. 6. 13.	<i>Falsa verisimiliter expoliri possunt.</i>	1. 10. 38.
<i>Expensæ retardati processus ad definitivam non reservanda.</i>	2. 6. 14.	<i>Falso supplicans ex simplicitate fecisse videtur.</i>	1. 8. 22.
<i>Expensas judex ab aut adiudicet etiam non requisitus.</i>	2. 6. 14.	<i>Falsus creditor & venditor quis.</i>	1. 10. 3.
<i>Expensis frenari malitia hominum nequit.</i>	2. 6. 16.	<i>Falsus procurator, tutor, debitor.</i>	1. 10. 4.
<i>Expensarum loco decima pars quantitatis litis adjudicanda.</i>	2. 6. 16. & 21.	<i>Familia pauperantur nimia dote.</i>	1. 13. 38.
<i>Expensæ non semper compensanda.</i>	2. 6. 21.	<i>Gang oder schließgeldt zugeben improbat.</i>	1. 13. 12.
<i>Expensæ secundum causam justam judicanda.</i>	2. 6. 22.	<i>Fatuus contra se pronunciat.</i>	1. 11. 22.
<i>Explicatio l. r. de dolo malo.</i>	1. 10. 28.	<i>Gaustrecht fallit.</i>	2. 2. 8.
<i>Explicatio l. pen. C. de jud.</i>	1. 12. 20.	<i>Gaust vnd Kolbenrecht.</i>	1. 3. 31. & 2. 2. 5.
<i>Exterarum conversationum fructus.</i>	1. 6. 35.		& 12.
<i>Exteri consiliarii litium causa.</i>	1. 6. 10.	<i>Felix qui nihil debet.</i>	1. 13. 29.
<i>Extraordinarium litium remedium quid.</i>	2. 1. 27.	<i>Felix qui lites fugit.</i>	1. 4. 34.
	27.	<i>Feriæ duplicata in Camera conceduntur.</i>	1. 16. 10.
<i>Extremis morbis extrema remedia.</i>		<i>Ferdinandus Indiam advocatis interdixit.</i>	1. 9. 29.
		<i>Ferdinandi tempore justitia reversa.</i>	1. 2. 26.
		<i>Ferrariensis litigia cum Venetis antevertit.</i>	1. 2. 27.
		<i>Feudales lites quomodo decidentur.</i>	1. 5. 29.
		<i>Feudorum jus in Italia, Gallia &c. obtinet. ibi.</i>	
		<i>Fiat justitia & pereat mundus, quomodo intelligendum.</i>	1. 1. 4.
		<i>Fides data à judice servanda.</i>	1. 14. 25.
		<i>Fides nemini haberi potest.</i>	1. 13. 24.
		<i>Fide non servatâ commercia quiescunt.</i>	1. 13. 28.
		<i>Fidejussio major cum causa cognitione fiat.</i>	2. 11. 29.

F.

F abri remedia litium.	2. 1. 22.
Fabricius munera respuat.	1. 12. 14.
Faciles ad litigandum taxantur.	1. 3. 33.
Facultates juridicæ jus consuetudinum ignorant.	1. 11. 9.

Fidejussionis

I N D E X.

Fideiussionis remedium duplex. 2. 11. 25.
Fideiussiones creant lites & mutant pradia. 1. 13. 35.
Fideicommissa malorum causa. 2. 5. 19.
Fideiubere abjurantes non audiendi. 2. 11. 28.
Fieri possunt quae facta sunt. 2. 13. 8.
Filius non portabit iniquitatem patris. 1. 13. 12.
Figura iudicii quae dicatur. 1. 5. 19.
Finis Iurisprudentiae. 2. 5. 29.
Finis in omnibus artibus considerandus. ibid.
Fiscus pauperum, der Armen Seckell/ Spire. 2. 9. 25.
Fiscus in omnibus iudicijs ordinetur. ibid.
Fiscus ad partium concordiam non est allegatus. 2. 12. 30.
Fiscalis pro, non contra fiscum interrogat. 1. 9. 25.
Fiscus malè habet sub bono principe. 1. 15. 4.
Flagella durissima lites. 1. 4. 14.
Flagitia sunt in malitia & nequitia. 1. 8. 13.
Flandris quot calices tot matula sub mensa. 1. 11. 36.
Flora ne citò floreant. 1. 9. 15.
Flumen naturali cursu abducere in consultum. 2. 14. 1.
Forma & pudicitiae litigium. 1. 5. 10.
Forum litibus insanum. 1. 1. 11.
Forum à ferendo. 1. 5. 7.
Fortuna non habet superiorem. 2. 5. 10.
Fœnus animæ funus. 1. 13. 30.
Fanebre malum tollendum ex civitate. 1. 13. 33.
Fœneratorum cantilena. 1. 13. 15.
Franciscus Medices domos magistratuum conjunxit. 2. 10. 34.
Franci comites stabuli ex infimis elegerunt. 2. 3. 33.
Francofurtensium nundinarum origo. 2. 14. 11.
Francofurti principales jurare tenentur. 2. 7. 13.
Francia rosa in sanguinem versa. 1. 6. 6.
Frater penitentiae diabolum sub cappa habet. 1. 8. 9.
Fratres se rarò amant. 1. 7. 20.

Fratres dividunt acutis ensibus. 1. 7. 7.
Freyliche Obrigkeit. 2. 12. 11.
Freygrave iudex Westv. iudicii. 2. 12. 12.
Freyheit ne det occasionem facinoribus. 2. 12. 29.
Fridericus in Remealijs jus dixit. 1. 2. 24.
Fridericus 1. Daniam Imperio restituit. 1. 16. 33.
Frugalitas non est ubi nihil proprii. 1. 7. 11.
Fruticatio litium compeisci potest. 2. 1. 6.
Funus & ignis 2. tormentorum genera. 1. 14. 32.
Furum cadavera cur in patibulo relinquantur. 2. 1. 11.
Furandi affectus non res considerantur. 2. 12. 28.
Furtum literarium non punitur. 1. 14. 11.
Furtum committit pro iustitia facienda quid recipiens. 1. 14. 11.
Susseßel/ Raitchen vnd Plockhaus improbantur. 1. 14. 29.
Futura ad esse & non esse se habent. 1. 4. 11.

G.

Gallia 4000. homines absumpsit ob religionem. 1. 6. 6.
Gallia dat hypothecae officia. 1. 12. 8.
Gallia habet 10000. iudices. 1. 12. 3.
Gallia ob iniustitiam seditiosa. 1. 6. 21.
Gallia status questi sunt de litium multitudine. 2. 10. 10.
Gallia statuta de concordandis litibus. 2. 4. 10.
Galliae reges repressalias abrogarunt. 2. 2. 36.
Gallia tertia pars est rabularia. 1. 1. 19.
Gallia parlamenta 7. 1. 16. 7.
Galli litis contestationem vocant quando processus est factus. 2. 1. 21.
Galli litigatores de calumnia jurant. 2. 6. 25.
Galli 100000. leges invenerunt. 1. 7. 24.
Galli literatos iudices habent. 1. 12. 31.
Gallorum novitas in vestitu reprehenditur. 1. 13. 23.
Galliarum rex imperio se subtraxit. 1. 16. 32.

I N D E X.

- Galliarum reges litibus audientiam prae-
runt.* 2. 10. 5.
Gamalielis remedium. 2. 3. 17.
Ganerbinatus quid, initium & finis ejusdem. 2. 2. 13.
Ganerbij q. Gemeine erben. ibid.
Gandavenses Ludovici exercitum fuderunt. 2. 3. 30.
Gargilianus litigans arguitur. 1. 3. 2.
Gaudent possidentes. 1. 6. 22.
Gelnhusa inter arces Ganerbicas. 2. 2. 13.
Gailij decisionibus vsq; adeo non fidendum. 2. 14. 17.
Generalia natura & methodo priora. 2. 11. 1.
*Genvenses, Lucenses, Veneti, magistros morum
revocarunt.* 2. 11. 2.
Genvensis Respub. judices vno conclusit loco. 2. 10. 34.
Generales Iesuitarum. 1. 6. 16.
Generales litium forensium causa. 1. 8. 3.
Genvensis Dux imperio se subtraxit. 1. 16. 32.
Germania comprehendit Galliam Belgicam. 1. 16. 7.
Germania fert. Cingaros atque Chymistas. 1. 13. 7.
Germania poenas publice infligit. 2. 1. 11.
Germania litibus involuitur a vicinis. 2. 5. 6.
Germania non habuit Advocatos. 2. 7. 32.
Germania similis equo saginato. 1. 2. 29.
Germania interitus ex negligenti justitia. 1. 1. 24.
Germania jura quantum litiganti serviant. 1. 1. 32.
Germania consuetudines contra justitiam. 1. 13. 3.
Germania longitudo & latitudo. 1. 16. 7.
*Germania ob lites Camerales ira divina me-
tuenda.* 1. 16. 6.
Germania Principes Monarchiam defendunt. 2. 1. 2.
Germaniam infestat lis atq; discordia. 1. 1. 21.
Germani lites armis finiebant. 2. 2. 3.
Germani bellipotentes magis quam sapientes. ibid.
Germani & Galli quasi fratres. 2. 3. 19.
Germani secundum leges non judicarunt. 2. 5. 15.
*Germani cum fortitudine prudentiam & justitiam
conjungunt.* 2. 3. 19.
Germani ebrij deliberarunt, sobrij retraxerunt. 1. 11. 37.
Germani excitantur ad concordiam. 1. 1. 31.
Germani sanguine imperium coemerunt. 1. 6. 14.
Germani ad discordias alliciuntur. 1. 6. 17.
Germani illiteratos judices habuerunt. 1. 12. 21.
Germani ebrietatis insimulantur. 1. 11. 36.
Germani sunt vasa vinaria. 1. 11. 36.
Germani dictorum factorumq; constantes. 1. 13. 27.
Germanorum pleriq; boni. 1. 1. 22.
Germanorum vita in venatione. 1. 2. 21.
Germanis concordia optatur. 2. 4. 20.
Germanis plus boni mores quam leges valent. 1. 1. 22.
Germanis nulli mortales fide majores. 1. 13. 27.
Germanis olim foenus agitare ignotum. 1. 13. 31.
Germanos perdet Gallorum luxuria. 1. 13. 23.
Germanicarum legum multitudo. 1. 7. 25.
Gerichtsjoll probatur a politicis. 1. 2. 18.
Gericht vox quomodo accipiat. 2. 13. 11.
Gesellentrunck improbatur. 1. 11. 39.
*Getronis remedium, ut lites graviores principi
reserventur.* 2. 10. 5.
Gloria vana in ecclesijs lites parit. 1. 6. 11.
Gloriosi mitlitis jactantia. 1. 13. 17.
Gnathonica subest Thraconiana. 1. 7. 28.
Gnathonica ars Iurisprudencia. 1. 7. 28.
Goldt auffm Kopff tragen. 1. 1. 9.
*Gorgias de concordia scripsit, neque familiam
concordare potuit.* 2. 4. 30.
Gracorum discordia eorum interitus. 2. 4. 19.
Graci solum apud Antipodes non viderunt. 1. 12. 24.
Gracorum Rescriptum ad Pontificem. 1. 6. 15.
Grachus quare fuerit occisus. 1. 7. 9.
Grands jours apud Callos quid. 2. 14. 11.
Granvellus Belgici tumultus suasor. 1. 6. 10.
Gravamina:

I N D E X.

Examina appellationis clarè proponenda. 2.
13. 36.
Guarentigia in Italia. Saxonia, Holsatia obtinent. 2. 11. 18.
Guarentigiata instrumenta paratam executionem habent. 2. 11. 18.

H.

H *Abilidades judex Hispanis dicitur.* 2. 10.
14.
Hereticus semel in scriptura nominatur. 1. 14. 8.
Hereticus quis ignoratur ibid.
Heretici omnes scripturam jactant. ibid.
Hereticis vna cervix optatur. 2. 4. 19.
Hannibal etiam victus certat. 1. 15. 37.
Hassi sunt litigiosi. 1. 1. 27.
Hebraei litigare sunt soliti. 1. 1. 18.
Heimbliche Klage quid, & cur recepta. 2.
11. 6.
Heinrich von Rottenbach ad civitates. 1.
6. 34.
Heina monasterij inscriptio. 2. 11. 27.
Heliogabulus qualem heredem reliquit. 1. 13. 14.
Henricus III. Polonorum comitatum miratur. 2. 2. 22.
Henricus auceps vnctionem respuit. 1. 6. 13.
Henricus III. à Iacobino interfectus. 1. 8. 9.
Henricianus Codex in Gallijs. 1. 2. 28.
Herren Statt Domini consensum adhibeat. 2. 11. 13.
Hereditatem damnosam filius repediare potest. 1. 3. 10.
Herculi clavum extorquere. 1. 9. 31.
Hercynia sylva iter 9. dierum requirit. 1. 16. 7.
Hesiodus litium damna notat. 1. 4. 33.
Hetruria Dux imperio se subtraxit. 1. 16. 32.
Hierarchia non est tollenda. 2. 2. 34.
Hilaritas janua ebrietatis. 1. 11. 39.
Hirudines litigantium sunt Sollicitatores. 1. 9.
33.
Hildebrandus fax litium publicarum. 1. 6. 13.
Hispania litibus scatet. 1. 1. 19.
Hispana gens bellicosa. 1. 6. 16.

Hispania pactum de quota litis prohibet. 1. 9. 18.
Hispaniarum Rex imperio se subtraxit. 1. 16. 32.
Hispani, Galli, Veneti, episcopos à litibus removerant. 2. 3. 12.
Hispani sunt versuti & callidi. 1. 8. 28.
Hispani Alemannum invitarunt vt fidejuberet. 1. 11. 36.
Hispanorum potestati maturè obviandum. 2.
3. 33.
Hispanorum alta mens ex Liv. 1. 7. 7.
Hispanorum conventus singulo triennio. 2. 14. 11.
Historia de lingua judicis baptizata. 2. 10. 27.
Historia de puella in carcere perempta. 1. 14. 27.
Historicis adhibetur fides in judicijs. 2. 3. 12.
Hoc est de pane lucrando. 1. 9. 4.
Hodie constat, hodie agatur. 2. 14. 28.
Hülkerne Kircken / Guldene Hercken. 1.
6. 19.
Homo à Grace ὁμολέω. 2. 4. 11.
Homo liber pignori nequit. 2. 2. 34.
Homo est bestia & angue pestilentior. 2. 1. 8.
Homo animantium argutissimus. ibid.
Homo non est sine fraude. 1. 8. 10.
Homo animal fallax. 1. 8. 6.
Homo mendax vituperatur. 1. 10. 16.
Hominem regere ars artium. 2. 1. 8.
Homine imperito nihil injustius. 1. 12. 19.
Homines mortales, lites immortales. 1. 1. 23.
Homines naturà litigiosi. 1. 3. 5. & 1. 7. 14.
Homines recte querelantur de legibus. 1. 7. 25.
Hominum ingenia litibus dedita. 1. 8. 23.
Homagia novis nuptis requirebantur. 1. 13.
9.
Homicidij pana pecuniaria improbatur. 1. 13. 4.
Honestatem servari interest rei publicæ. 1. 8. 7.
Honor defensionis remedio defendi potest. 2.
12. 24.
Honor quare cum aspiratione scribatur. 2. 10. 16.
Honoris amissio gravior, quam oculorum. 2.
12. 24.
Honor judicibus impendendus. 2. 10. 35.
Honores ambire licet. 2. 10. 19.
Humana juris remedia recensentur. 2. 1. 20.
Humani intellectus debilitas. 2. 1. 2.

I N D E X.

Humanarum legum varietas.

1. 7. 22.

Hydra capita ibid.

Hypocritarum est mentiri.

1. 10. 17.

I.

I Actura temporis in litibus.

1. 14. 16.

Iason ignorantia juris lapsus est.

1. 1. 18.

Iessenij remedium, ut Theologi lites detestentur.

2. 1. 32.

Iesuita litium publicarum causa.

1. 6. 16.

Ignorantia lites non facile praevenitur.

2. 1.

12.

Ignorantia duplex.

2. 9. 13.

Ignorantia nos facit transfugas.

1. 11. 3.

Ignorantia est mater errorum.

1. 11. 4.

Ignorantia in Icto non est probabilis.

ibid.

Ignorantia à jure praesumitur.

1. 11. 6.

Ignorantia simplex & malitiosa.

1. 11. 23.

Ignorantia advocati inexcusabilis.

ibid.

Ignorantia lata culpa annumeratur.

1. 11.

24.

Ignorantia excusat circa apices.

1. 11. 25.

Ignoranter mentientibus ignoscendum.

1. 11. 1.

Ignoratio juris litium causa.

1. 11. 2.

Ignoratio legum occasio litium.

1. 11. 5.

Ignorantes speculantur ut distantes.

1. 11. 14.

Ignorantia juris positivi excusat rusticos.

1. 11.

27.

Ignorantia in lucro captando non prodest.

1. 11.

28.

Ignorantes sunt hominis imagines.

ibid.

Ignorantia judicum inferiorum causa litium.

1. 12. 22.

Ignorantia judicis calamitas innocentis.

1. 12.

30.

Ignorantia causam habet succedens in litem al-

terius.

2. 9. 13.

Ignorantiam judicum inferiorum superiores

corrigan & puniant.

2. 9. 14.

In ignorantia facti proprii quid observandum.

2. 9. 13.

Ignoratio litis Contestationis causa litium.

1. 8. 1.

Illiteratus judex admittitur.

1. 12. 28.

Illiteratos judices qui constituunt, peccant.

1. 12.

26.

Impensa litium criminalium dicuntur acciden-

1. 14. 2.

Impedimentum juramento probandum.

1. 15. 16.

Impedimentum quod facile amovetur non alle-

ibid.

Imbecillitate sublatâ tolluntur lites.

2. 1. 8.

Imperator lites ex praeventionem ad Cameram

remittit.

1. 16. 25.

Imperator lites committere nequit contra pri-

mam instantiam.

1. 16. 26.

Imperator per contractum jurisdictionem tran-

stulit in Cameram.

1. 16. 28.

Imperator praeventionem uti nequit.

ibid.

Imperator lites maiores sibi reservavit.

1. 16. 29.

Imperator lites privatorum non cognoscit solus

sicut feuda.

ibid.

Imperator litium concurrentiam generalem in-

troducere noluit.

1. 16. 30.

Imperator non agit ad ea quae fuerunt Imperij.

1. 16. 33.

Imperator publica non privata cavet litigia.

ibid.

Imperator clericis jurisdictionem auferat.

2.

3. 8.

Imperator & Papa execrantur lites.

1. 3. 7.

Imperator mundi Deus.

1. 2. 23.

Imperator ex electione non vñctione.

1. 6. 13.

Imperatoris auctoritas defendenda.

1. 16. 22.

Imperatoris est cognitio causa.

1. 16. 25.

Imperatoris benevolentia concurrentia meden-

dum.

1. 16. 31.

Imperatoris est justitiam exercere.

1. 2. 9.

Imperatoris proprium leges condere.

1. 2. 8.

Imperatores qui deiectioni fuerint.

1. 6. 15.

Imperfectitudo humana.

2. 5. 2.

eiusdem remedium.

2. 5. 3.

Imperitia magis quam dolus praesumitur in ju-

dice.

2. 12. 34.

Imperium vñâ religione regi optatur.

Imperium salutis aliena cura.

1. 2. 33.

Imperiam amittitur male imperando.

1. 1. 7.

Imperij provincia quomodo recuperari possent.

1. 6. 33.

Imperij

I N D E X

- Imperij potestas olim penes comitia.* 2. 3. 20.
- Imperij placita duo.* 2. 14. 10.
- Impertinentium probatio non decernenda.* 1. 15. 11.
- Improbis felix est optimorum calamitas.* 2. 10. 9.
- Impunitas litium illecebra.* 1. 14. 7.
- Indecentiam litigatores decentiam putant.* 1. 15. 16.
- Indi non sunt litigiosi.* 1. 1. 28.
- Incendiariorum malitia detestabilis.* 1. 14. 9.
- Indorum mille miliones occisi.* 1. 6. 7.
- Inde legum suarum observantissimi.* 1. 11. 21.
- Indi violatores fidei non puniverunt.* 1. 13. 24.
- Indiciorum copia Reo competenti danda.* 2. 12. 35.
- Indicia oportet esse gravia & pregnantia.* 2. 12. 17.
- Indicia delicto proxima ad torturam referuntur.* 2. 12. 33.
- Indoctus.* 1. 12. 8.
- Indocti non sunt Advocati.* 2. 7. 26.
- Indulgentia seditionem parit.* 1. 6. 30.
- Inexperti qui contra leges faciunt.* 1. 12. 26.
- Inferiore iustitiam denegante superior ad eundem.* 2. 2. 3.
- Infamiae metus remedium malitiae.* 2. 6. 20.
- Infamiae irrogatio requirit definitivam.* 2. 7. 6.
- Informationes juris lites protelant.* 1. 11. 11.
- Informationes ex totis actis prevalent.* 1. 11. 12.
- Informantes non habent jurisdictionem, sed adiuvant.* 1. 11. 22.
- Ingenium improbum ad litem improbam.* 1. 8. 4.
- Ingolstadienses à Gædd. taxantur.* 1. 11. 21.
- Inhibitio absque causa cognitione non decernenda.* 1. 16. 18.
- Inhibitio superioris lites protrahit.* 1. 12. 21.
- Inimicitia capitalis ex lite.* 1. 4. 21.
- Iniuriæ superiorum ferenda.* 2. 4. 4.
- Iniurijs publicis pax turbatur.* 2. 7. 15. & 1. 14. 10.
- Iniuriam multam relinquere ignominiosum.* 1. 3. 33.
- Iniuria remissa retractari nequit.* 1. 2. 4.
- Iniuria quatenus tollantur adhibitione.* 1. 11. 40.
- Iniqui iudicis consiliario nihil peius.* 1. 12. 22.
- Iniustior plus juris habet.* 1. 1. 11.
- Iniustitiam vendere iniqua insania.* 1. 12. 10.
- Iniustitia fons malorum.* 1. 6. 21.
- Iniustitia duo genera.* 1. 14. 4.
- Innocens absolvendus, non condemnandus.* 2. 2. 33.
- Inquisitor litium generalis constituendus.* 2. 8. 40.
- Inscitia modi duo.* 1. 11. 7.
- Inscriptionem consuetudo sustulit.* 2. 12. 18.
- Instantia de jure Canonico est, 25. annorum.* 1. 15. 27.
- Instantia Canonice requisita.* ibid.
- Instantia triennalis in rota Papæ non servatur.* ibid.
- Instantia non servatur ob litem multitudinem.* 1. 15. 28.
- Instantia hodiè est perpetua & lites perpetua.* 1. 15. 29.
- Instantia ante lit. Contestationem non currit.* 1. 15. 30.
- Instantia favore publico introducta.* 2. 13. 5.
- Instantia à litigantibus prorogari nequit.* 2. 3. 5.
- Instantia lapsa quod agitur nullum est.* ibid.
- Instantia à litigantibus breviari potest.* 2. 13. 7.
- Instantia in Principis consistorio non servatur.* 2. 13. 9.
- Instantia initium litis contestatio.* 1. 5. 16.
- Instantia litis quid.* 1. 15. 15.
- Instantia litis criminalis restringitur in 6. menses.* 2. 12. 19.
- Instantia plures lites faciunt.* 1. 12. 5.
- Instructio litis appellatoria ad iudicem mittitur.* 2. 13. 40.
- Instrumenta litium inopes, obarati &c.* 1. 6. 22.
- Instrumenta litis producantur ut litigans deliberet.* 2. 13. 19.
- Instrumenti collatio cum Originali per Protototarium fiat.* 2. 13. 19.
- Instrumenta*

I N D E X.

- Instrumenta cur simul & semel producantur.* 2. 13. 19. *malitiam litigiosam compellat.* 2. 6. 9.
- Instrumenta noviter reperta juramento firmentur.* 2. 13. 37. *Iudex secularis in Camera optatur.* 2. 14. 3.
- Instrumenta in primis instantijs ne edantur.* ib. *secularem eum Carolus V. voluit.* ibid.
- Instrumenta originaliter producenda.* 2. 11. 19. *Iudex Camera non habet votum.* ibid.
- Interlocutoria; Litem contestatam non attentis exceptionibus &c.* 1. 15. 12. *Iudex Camera vt sol inter planetas.* ibid.
- Interloquendum an responsiones sufficientes nec ne.* 1. 15. 19. *Iudex Camera triplex.* 2. 14. 4.
- Interrogatoria generalia lites prolongant.* 1. 15. 21. *Iudex ad quem cognoscat an legitima sit appellatio.* 2. 14. 21.
- Interventione lites protelantur.* 1. 16. 21. *Iudex advocatos compescere potest.* 2. 7. 15.
- Interpretatio in dubijs in meliorem partem.* 2. 2. 9. *Iudex se injuriantes statim punire potest.* ibid.
- Interlocutionibus abstinendum quantum per equitatem licet.* 2. 13. 30. *Iudex objurgans advocatos non ingerit maculam.* 2. 7. 16.
- Interventio tertij impedit litis executionem.* 2. 13. 32. *Iudex in processu tria observet.* 2. 13. 1.
- Interveniens statim de jure doceat.* ibid. 12. 12. *Iudex perempta instantia desinit esse iudex.* 2. 13. 6.
- Intentio sua cuiq; probanda.* 1. 3. 43. *Iudex perempta instantia sententiam ferens puniendus.* 2. 13. 6.
- Intelligere hominum prerogativa.* 2. 8. 2. *Iudex sententiam interpretari potest.* 2. 13. 54.
- Invectiva iudicum captivos diu detinentium.* 2. 12. 19. *Iudex in tortura & carcere recte procedat.* 2. 12. 12.
- Ira litigiosorum notatur.* 1. 4. 32. *Iudex non rogatus officium interponit.* 2. 12. 13.
- Isocrates Nicocolem monet vt lites fugiat.* 1. 2. 13. *Iudex non impertitur officium nisi petenti.* ibid.
- Italia lites expectant regem Saxonum.* 1. 1. 20. *Iudex innocentem damnans pecunia accepta capitaliter puniatur.* 2. 12. 16.
- Italia à bobus denominata.* 1. 11. 37. *Iudex pecuniam extorquens tenetur restituere.* ibid.
- Italia annuatim 2. advocatos pauperum constituit.* 2. 9. 25. *Iudex criminalis captum cito puniat.* 2. 12. 9.
- Italia statuta de Concordia litis.* 2. 4. 10. *Iudex non incipiat à tortura.* 2. 12. 33.
- Iudeorum talio reprobat à Christo.* 1. 3. 20. *Iudex indebite torquens punitur.* 2. 12. 34.
- Iudei non ferantur in Repub. Christiana.* 2. 11. 25. *Iudex interloquitur Reum esse torquendum.* 2. 12. 35.
- Iudaismus quatenus probetur Constitutionibus.* 2. 11. 26. *Iudex in tortura modum excedens est carnifex iustitie.* 2. 12. 36.
- Iudeorum expulsio probatur.* 1. 13. 32. *Iudex sibi factam injuriam ipse punire potest.* 2. 8. 30.
- Iudeos recipere regale principum.* 1. 13. 32. *Iudex secundum ll. Constit. & consuet. iudicet.* 2. 10. 3.
- Iudens pteß inter Christianos mansit.* ibid. *Iudex non recedit à communi opinione.* ibid.
- Iudex cavillationibus vti potest.* 1. 14. 25. *Iudex quando judicat judicatur à Deo.* 2. 10. 4.
- sententias in peius reformat.* 1. 15. 38. *Iudex potissima pars iudicij.* ibid.
- in privatis litibus tenetur concordiam offerre.* 2. 4. 9. *Iudex vnus inferioris instantie sufficit.* 2. 10. 11.
- alioqui peccat mortaliter.* ibid. *Iudex non quis sed qualis sit videndum.* 2. 10. 12.
- ad concordiam cogere nequit.* 2. 4. 21. *Iudex imperitus & illiteratus ab officio removendus.* 2. 10. 13.
- Iudex

I N D E X.

- Iudex litigantibus bono exemplo praluceat.* 2. 10. 14.
- Iudex acceptâ pecuniâ judicans tenetur repetundarum.* 2. 10. 21.
- Iudex quadruplum accepti reddat.* 2. 10. 21.
- Iudex vir bonus & honestus dicitur.* 1. 8. 8.
- Iudex non debet scire quæ sciunt Dd.* 1. 1. 24.
- Iudex nisi reformetur lites tolli nequeunt.* 1. 12. 1.
- Iudex munus accipiens peccat contra justitiam.* 1. 12. 13.
- Iudex est jus animatum.* 1. 2. 30.
- Iudex superior lites inferiorum ad se trahit.* 1. 12. 22.
- Iudex & officialis justus quis.* 1. 12. 32.
- Iudex ex mendacijs veritatem elicere nequit.* 1. 14. 25.
- Iudex negligens ab officio removendus.* 2. 10. 25.
- Iudex iniustitiam faciens tenetur de calumnia.* 2. 10. 26.
- Iudex malè judicans tenetur falsi.* ibid.
- Iudex peccat qui vadit per ambages.* 2. 10. 28.
- Iudex processum qui ambages habet non admittat.* ibid.
- Iudex intersit examini testium.* ibid.
- Iudex videns & audiens iudici retrò fornacem præferendus.* 2. 10. 30.
- Iudex testes examinans citius iudicat.* 2. 10. 31.
- Iudex pauperi litiganti sumptus suppeditet.* 2. 9. 25.
- Iudicis præsentia facit ad eruendam veritatem.* 2. 10. 29.
- Iudicis est fomenta litium tollere.* 1. 12. 13.
- Iudicis officium in minuendis litibus consistit.* 2. 10. 1.
- Iudicis officium magis onus quàm honos.* 2. 10. 16.
- Iudicis providere ne processus fiat elusorius.* 2. 13. 1.
- Iudicis officium articulos diligenter considerare.* 2. 13. 25.
- Iudicis est processus ambages non admittere.* 1. 15. 36.
- Iudices sine indicijs torquentes dicuntur canes.* 1. 14. 33.
- Iudices velo levato homines torquent.* ibid.
- Iudices torturæ non assistunt.* 1. 14. 34.
- Iudices quidam manus abhibent torturæ.* ibid.
- Iudices inferiores appellationi temeraria deferunt.* 1. 15. 26.
- Iudices tardius lites expediunt.* 1. 15. 36.
- Iudices pauci paucas lites expediunt.* 1. 16. 6.
- Iudices supremi ad pacē cogere possunt.* 2. 4. 22.
- Iudices ne recipiant quasvis appellationes.* 2. 14. 20.
- Iudices in executionibus larvæ parietibus adpietæ.* 2. 5. 44.
- Iudices litis contestationē promoveant.* 2. 13. 28.
- Iudices supplicia sumentes non crudeles dicendi.* 2. 12. 14.
- Iudices ne sint faciles ad capturam.* 2. 12. 40.
- Iudices quales eligendi.* 2. 10. 10.
- Iudices pauci in inferioribus iudicijs eligantur.* 2. 10. 10.
- Iudices quidam munera exposcunt.* 2. 10. 20.
- Iudices magis ad equum quàm æquum spectant.* 1. 12. 16.
- Iudices nolunt offendere litigatores.* 1. 12. 17.
- Iudices ne sint lege clementiores.* 1. 12. 20.
- Iudices perumpunt leges.* 1. 12. 21.
- Iudices sibi non liquere dicunt.* 1. 12. 25.
- Iudices ll. periti constituentur.* 1. 12. 32.
- Iudices personas nominatas statim torquent.* 1. 13. 8.
- Iudices exactum litigandi modum præscribant.* 2. 10. 2.
- Iudices æquitatem cerebrinam sibi fingentes.* 1. 14. 17.
- Iudices & officiales in vna curia cohabitent.* 2. 10. 34.
- Iudicum officio abutentium remedia varia.* 2. 10. 26.
- Iudicum iniquitas & litium protelatio.* 1. 12. 19.
- Iudicum præcipitantia in litibus finiendis.* 1. 12. 24.
- Iudicum abusus varij.* 2. 10. 17.
- Iudicum abusus in torquendis Reis.* 1. 14. 32.

I N D E X.

- Iudicibus salarium ex publico constituendum.* 2. 10. 23.
- Iudicandi officium totum exigit hominem.* 2. 10. 10.
- Iudicium frustraneū nisi executio fiat.* 2. 14. 34.
- Iudicium secretum est SCtum tacitum.* 2. 12. 3.
- Iudicium acceptum & lis contestata eadem.* 1. 5. 20.
- Iudicium ad lites sopiendas inventum.* 1. 3. 29.
- Iudicium est Dei ordinatio.* 1. 3. 26.
- Iudicium frustra postulat, qui sibi ipsi iudex est.* 2. 12. 24.
- Iudicium publicum quid.* 1. 5. 26.
- Iudicij hodierna confusio.* 2. 7. 41.
- Iudicio constituendo sapientia necessaria.* 2. 9. 8.
- Iudicia superiora plures iudices requirunt.* 2. 10. 11.
- Iudicia omnia sunt extraordinaria.* 2. 1. 25.
- Iudiciorum ordo servandus.* 2. 2. 34.
- Iudicijs pluribus frustra fit quod vno absolvi potest.* 2. 13. 11.
- Iuramentum in animam alterius lites auget.* 1. 15. 33.
- Iurare debet quisque suo nomine.* ibid.
- Iuramentum contra testes improbat.* ibid. & 1. 13. 3.
- Iuramenti calumnie despectio.* ibid.
- Iuramentum vt fumus in domo ruinosa.* 1. 15. 34.
- Iurantes animo fallendi.* ibid.
- Iuramentis vt astragulis luditur.* 1. 15. 34.
- Iuramentum calumnie si à Reo ante lit. Cont. petatur malitia est.* 2. 6. 6.
- Iuramentum calumnie ad quid introductum.* 2. 6. 17.
- Iuramentum calumnie remedium litium insufficiens & tollendum.* 2. 2. 8.
- Iuramentum calumnie non obulo aestimatur.* 2. 6. 19.
- Iuramentum calumnie quando præstandum.* 2. 6. 24.
- Iuramentum, litis causa non appellari.* 2. 14. 23.
- Iuramentum malitia ligat in foro conscientie.* 2. 14. 23.
- Iuramentum calumnie in propriam animam præstetur.* 2. 7. 12.
- Iuramentum dandorum & respondendorum fit in alterius animam.* 2. 7. 13.
- Iuramentum cum articulis deferendum.* 2. 13. 20.
- Iuramentum litium remedium.* 2. 13. 21.
- Iuramentum de non debito facit debitum.* 2. 13. 22.
- Iuramentum est emplastrum aris alieni.* ibid.
- Iuramentum dandorum super articulis præstandum.* 2. 13. 23.
- Iuramentum respondendorum ad lites necessarium.* 2. 13. 24.
- Iurandi licentia omnes facit periuros.* 2. 13. 22.
- Iuramenti conditio turpis.* 1. 4. 17.
- Iuramentum à iudicibus præstandum.* 2. 10. 20.
- Iuramentum generale, secundum lites iudicare.* ibid.
- Iuramentum Pontif. ab Imp.* 2. 6. 15.
- Iurgium ne sit inter pastores.* 1. 7. 16.
- Iurgium qf. juris carium.* 1. 5. 24.
- Ius sibi ipsi dicere nemo potest.* 2. 2. 8. & 1. 3. 32.
- Ius Romanum multa habet nostro seculo inutilia.* 2. 5. 17.
- Ius Romanum processus reddit longos.* 2. 5. 14.
- Ius non appellandi præscribi nequit.* 2. 14. 24.
- Ius positum in facto.* 2. 13. 12.
- Ius tenue & magnum iudicandum.* 1. 3. 32.
- Ius certum incitiā nostrā incertum.* 1. 11. 5.
- Ius sæpe ignoratur, quamvis turpe.* 1. 11. 18.
- Iurisdictio ab Imp. fluit & refluit.* 1. 16. 23.
- Iurisdictionibus concurrentibus preventionis locus.* 1. 16. 24.
- Iurisdictio coheret territorijs.* 2. 3. 11.
- Iuris Romani commendatio.* 2. 5. 13.
- Iuris Romani origo.* ibid.
- Iurisdictio ecclesiastica secularem absorpsit.* 1. 6. 13.
- Iurisdictio requiritur vt sententia valeat.* 1. 11. 22.

I N D E X.

- Iuris naturalis ignorantia neminem excusat.* 1. 11. 28.
- Iurisprudencia à doctis in artem redacta insuf-
ficiens.* 2. 5. 22.
- Iurisprudencia vera quomodo instituenda.* 2. 5. 26.
- Iurisprudencia non restituta in curijs.* 1. 1. 21
- Iurisprudencia in artem Caesaris auctoritate re-
digenda.* 1. 2. 31.
- Iurisprudencia inula naturam refert.* 1. 7. 27.
- Iurisprudencia rerum architectonica.* 1. 7. 29.
- Iurisprudencia lites pellit.* 1. 7. 30.
- Iurifugi & juremora qui dicantur.* 1. 8. 19.
- Iurista nequista aut ignorista.* 1. 11. 14.
- Jurist böser Christ.* 1. 7. 32.
- Jureconsulti ne moveant judicem.* 1. 15. 15.
- ICTi in juramentorum materia dubij.* 2. 6. 24.
- ICTi jus privatum tractant.* 1. 2. 38.
- ICTi legum auctoritate suffulti.* 1. 12. 31.
- ICTi quidam alunt lites.* 1. 7. 32.
- Iura ignorantes in culpam incidunt.* 1. 11. 7.
- Iura lites abhorrent.* 1. 3. 4.
- Iura adversus delicta armari debent.* 2. 1. 10.
- Iurium coacervatio ad quid serviat.* 2. 13. 13.
- Iustinianei juris mutatio necessaria.* 2. 5. 24.
- Iustinianæum jus in multis revocandum.* 2. 13. 4.
- Iustitia & veritas sub æquo judice valet.* 2. 14. 29.
- Iustitia inter Severitatem & lenitatem consi-
stit.* 2. 12. 14.
- Iustitia est frenum populorum.* 1. 1. 3.
- Iustitia numen magnum.* 1. 4. 2.
- Iustitia est voluntas suum tribuendi.* 1. 11. 13.
- Iustitia evacuatur donis.* 1. 12. 10.
- Iustitia absque præmio administranda.* 1. 12. 12.
- Iustitia mala administratio causa tumultuum
in Polonia.* 2. 2. 22.
- Iustitiæ denegatio in repressalijs requiritur.* 2. 2. 33.
- Iustitiæ administratio Reipub. anim.* 1. 1. 7.
- Iustitiæ encomium ex sacri & profanis.* 1. 1. 2.
- Iustitiæ denegatio belli causa.* 1. 1. 5.
- Iustitiæ inopia litium copia.* 1. 1. 8.
- Iustitiam facere pietatis est non savitiæ.* 2. 10. 9.
- Iustitiam tardè & non administrare sunt paria* 1. 1. 24.
- Iustitiam vendens Sathanae minister.* 1. 12. 9.
- Iustitiâ stabilitur principatus.* 1. 1. 7.
- Iustitiarij vti catus non puniuntur.* 1. 12. 15.
- Iuste vivendum in præsentis seculo.* 1. 1. 1.
- Iustam litem fovens adversarium decipere po-
test.* 2. 6. 5. & 2. 7. 20.
- Iusta litigandi causa quæ.* 1. 3. 30.
- Iusto litigatori non prodesse peccatum.* 1. 8. 32.
- Ixionis rota, Das Glückrad.* 1. 1. 28.
- ## K.
- Kampff dicitur à campo.* 2. 2. 2.
- Kampffrecht apud Germamos adhuc
vsitatum.* 2. 2. 3.
- Kampffrecht zu Rothweil erkannt.* ibid.
- Kelleri 7. litium remedia.* 2. 1. 29.
- Kenserliche Kreißgerichte quot & quomo-
do instituenda.* 2. 14. 6.
- Kmetbones Polonis servi dicuntur.* 2. 2. 16.
- Kornheuser / sive Concilium frumentarium.* 2. 3. 31.
- ## L.
- Lacones super adulterium paciscebantur.* 1. 13. 10.
- Lacedæmonij justos consiliarios requirebant.* 1. 2. 38.
- Lacedæmonij meretricibus ornatum concesserunt.* 2. 11. 15.
- La libertà nißumo stima, se non prigione ha
privato prima.* 1. 14. 26.
- Lapsus Adamiaci tres cause.* 1. 7. 2.
- Latrones in aulis principum.* 1. 7. 36.
- Latronum deceptio est solertia.* 1. 14. 25.

I N D E X.

- Laus vera à laudatis.* 1. 9. 42.
- Larvæ exhibentur in mundo.* 1. 2. 40.
- Legalis scientia pretextus errare facit.* 1. 15. 35.
- Leges vt lites agnoscantur.* 1. 3. 28.
- Leges condendæ ne lites oriantur.* 2. 1. 9.
- Leges promulgantur institutione, firmantur vsu.* 2. 5. 24.
- Leges non facile abrogandæ.* 2. 5. 25.
- Leges antiquæ propter evidentem utilitatem mutari possunt.* 2. 5. 25.
- Leges Mosaicæ in litibus dirimendis an observandæ.* 2. 5. 35.
- Leges absq. executione campanæ absq. pistillo.* 2. 13. 31. & 2. 5. 44.
- Leges silent inter arma.* 2. 2. 26.
- Leges sunt opiniones prudentum.* 2. 9. 7.
- Leges contrario vsu abrogantur.* 2. 9. 29.
- Leges non subjacent Prisciano.* 1. 5. 9.
- Leges æri incisæ mutantur.* 1. 7. 6.
- Leges in corpore juris 13752.* 1. 7. 23.
- Leges an sint lites.* 1. 7. 27.
- Leges ad quid institutæ.* 2. 8. 6.
- Leges aranearum telis comparantur.* 1. 14. 1.
- Leges recipiuntur vt lites sopiantur.* 2. 4. 13.
- Legislator magis circa concordiam quàm iustitiam studeat.* 2. 4. 6.
- L. vn. C. de suffrag. explicatio.* 2. 10. 19.
- Lege inventa invenitur fraus legis.* 2. 1. 10.
- Lege non armis litem decernere præstat.* 2. 3. 25.
- L. resp. de pæn. superat Peinliche Halsgerichts Ordnung.* 1. 7. 38.
- L. properandum. C. de jud. non servatæ lites protelantur.* 1. 15. 26.
- Legum administri sunt iudices.* 1. 3. 28.
- Legum multitudo apud Germanos antiquos.* 1. 1. 23.
- Legum multitudo non nocet sed interpretum.* 2. 5. 17.
- Legum benignitas paupertatem supplere debet.* 2. 9. 21.
- Legulejorum descriptio.* 1. 7. 32. & 1. 9. 29.
- Legionibus litem decidere prohibitum.* 1. 1. 9.
- Leibstraff auff sich tragen quid.* 1. 5. 33.
- Leo ubi pedes figit, animalia quiescunt.* 1. 12. 34.
- Leuteratio & Oberleuteratio in Saxonia.* 2. 13. 33.
- Leutationis instantia nova abroganda.* ibid.
- Leuteratio in clarissimis petitur.* 1. 15. 22.
- Leuteratio loco appellationis.* ibid.
- Leutingeri historia.* 1. 1. 26.
- L. properandum. C. de jud. non servatur.* 1. 1. 27. & 1. 6. 5.
- Lex Salica primum ius quo Germani vsi sunt.* 2. 5. 15.
- L. Divus Pius. de quæst. ad omnes extendenda.* 2. 12. 33.
- L. X. 11. tabb. debitorem in partes secari permisit.* 2. 11. 21.
- L. 41. C. de transact. in praxi non servatur.* 2. 4. 26.
- L. 2. C. de rescind. vend. ad transactionem non extenditur.* 2. 4. 27.
- Lex Moysis ad malitiam cohibendam lata.* 2. 6. 3.
- Lex in casu dubio posita.* 1. 11. 16.
- Lex abhorret malitia.* 2. 6. 4. & 8.
- Libonenses à Iehoramo defecerunt.* 2. 2. 3.
- Libri juris ius litigiosum reddunt.* 2. 5. 20.
- Librorum juris varia nomina.* ibid.
- Librorum rostri seculi multi inutiles.* ibid.
- Liber Curati, das Tauffbuch in Germania vsitatus.* 2. 11. 4.
- Libellum ineptum iudex dentibus laceret.* 2. 10. 28.
- Libertas vagandi licentia.* 1. 6. 30.
- Liberalitas de proprijs erogatur.* 1. 7. 11.
- Liberi ad invita matrimonia non cogendi.* 1. 13. 10.
- Libera voces in libera Repub.* 2. 14. 11.
- Libellus simplicis querele primo termino proferendus in Camera.* 2. 14. 25.
- Libelli variatio non conceditur in Camera.* ibid.
- Libello exhibito statim exigatur litis contestatio.* 2. 14. 30.
- Libellus cum modo probandi exhibeatur.* 2. 13. 17.
- Libellus fundamentum iudicij.* ibid.
- Libellus regulat totum processum.* ibid.
- Ligius.*

I N D E X.

<i>Ligius homo qf. Lidig Man.</i>	1. 5. 8.	<i>Lites receptaculum malorum.</i>	1. 4. 11.
<i>Lis est praelium civile.</i>	1. 3. 30.	<i>Lites magna ex levissimis causis.</i>	1. 3. 34.
<i>omnem domum & familiam agit.</i>	1. 1. 29.	<i>Lites execrans non est vituperandus</i>	1. 3. 6.
<i>Lis litem parit, quia generis foeminini.</i>	1. 2. 4.	<i>Lites titulari iustitia tractantur.</i>	1. 1. 8.
<i>Lis & malitia publicam latitiam turbant.</i>	1. 2. 8.	<i>Lites olim breves, nunc longissima.</i>	1. 1. 12.
<i>Lis Cameralis 30. aut 40. annis non expeditur.</i>	1. 16. 15.	<i>Lites pro beneficijs signa cecitatis.</i>	1. 1. 20.
<i>Lis sexto mense finiri posset secundum Fab.</i>	2. 1. 22.	<i>Lites cornicularum etates superant.</i>	1. 1. 23.
<i>Lis criminalis dubia ad Academies & Scabina-</i>	2. 12. 18.	<i>Lites inter dominos & subditos graviores.</i>	1. 1. 30.
<i>tus mittenda.</i>	1. 4. 21.	<i>Lites oportet esse sicut haereses.</i>	1. 1. 36.
<i>Lis pecuniaria creat inimicitiam.</i>	1. 5. 6.	<i>Lites multa ad alterum seculum reijcienda.</i>	1. 4. 1.
<i>Lis à Saxonico Lidex derivatur.</i>	1. 5. 10.	<i>Lites finire ad bonum publicum spectat.</i>	1. 2. 1.
<i>Lis est controversia extra iudicium.</i>	1. 5. 13.	<i>Lites citius finire interest reipub.</i>	1. 2. 2.
<i>Lis generalis aut specialis.</i>	1. 5. 17.	<i>Lites ex litibus gigni grave.</i>	1. 2. 3.
<i>Lis mota quando dicatur.</i>	1. 5. 18.	<i>Lites in Camera immortales.</i>	1. 16. 1.
<i>Lis dicitur ante litis Contestationem.</i>	1. 5. 26.	<i>Lites ad Cameram fluunt & resfluunt ceu mare.</i>	1. 16. 2.
<i>Lis est jus persequendi debitum.</i>	1. 5. 31.	<i>Lites in 1. instantia nascuntur, 2. crescunt, 3. senescunt.</i>	1. 16. 11.
<i>Lis maior minorem ad se trahit.</i>	1. 9. 14.	<i>Lites sine suspitione procedant.</i>	1. 16. 18.
<i>Lis litium mater, Advocatus pater.</i>	2. 4. 7.	<i>Lites leviores finienda vbi exorta.</i>	1. 16. 22.
<i>Lis nascitur, pertinacia efficit controversiam.</i>	1. 9. 9.	<i>Lites differuntur in aula Caesaris.</i>	1. 16. 24.
<i>Lis leprosa habet emunctores advocatos.</i>	2. 14. 29.	<i>Lites in aula & Camera indifferenter decidun-</i>	1. 16. 34.
<i>Lis per allegationes protrahitur.</i>	2. 7. 18.	<i>tur.</i>	2. 1. 5.
<i>Lis iusta iniusta fieri nequit.</i>	2. 13. 12.	<i>Lites Ducatum & proscriptiones sunt Caesaris.</i>	2. 1. 6.
<i>Litis decisionis tria requisita.</i>	2. 13. 1.	<i>Lites optantur vt causidici lucrentur.</i>	2. 2. 26.
<i>Litis preparatio, disceptatio, definitio.</i>	1. 5. 21.	<i>Lites tollere difficile.</i>	2. 9. 34.
<i>Litis exordium est contestatio litis.</i>	1. 5. 4.	<i>Lites humana prudentia praecaveri nequeunt.</i>	2. 1. 14.
<i>Litis expedienda modus non est impossibilis.</i>	1. 6.	<i>Lites quartum Dei flagellum.</i>	2. 5. 5.
<i>Litis amantes sunt calumniosi.</i>	1. 3. 6.	<i>Lites à cupiditate.</i>	2. 2. 26.
<i>Litis Contestatio firmat iudicium.</i>	1. 5. 6.	<i>Lites non armis sed sapientum consilijs tollenda.</i>	2. 1. 7.
<i>Litis Contestatio raro fit intra annum.</i>	1. 15. 13.	<i>Lites ex concupiscentia nata puniuntur.</i>	2. 1. 14.
<i>Litis Contestatio protrahitur ad. 10. 38. 75. an-</i>	ibid.	<i>Lites seminarium doli, inimicitia, delicti.</i>	4. 20.
<i>nos.</i>	2. 7. 5.	<i>Lites de limitibus, Germ. Marckstein.</i>	1. 5. 5.
<i>Litem iniustam suscipere nefas.</i>	2. 4. 13.	<i>Lites publica quae dicantur.</i>	1. 8. 5.
<i>Litem malam fovens pacificatione sibi consulat.</i>	1. 4. 34.	<i>Lites à malitia dici possent.</i>	1. 2. 27.
<i>Litem incipere temerarium.</i>	1. 1. 34.		
<i>Lite orta, orta sunt mala.</i>	1. 15. 23.		
<i>Lite decisa appellatio interponitur.</i>	1. 4. 2.		
<i>Lites plurium sumptuum quam emolumentum.</i>			

I N D E X.

- Lites ne propagentur vt vites.* 1. 11. 39. *Litigans scripto probatorio renunciaret.* 2. 14. 28.
Lites ex injurijs creberrimæ. 1. 14. 10. *Litigantes litis rectitudinem non intelligunt.*
Lites tur triennio conclusæ. 1. 15. 29. 2. 7. 13.
Lites arbitrariè dirimendas legibus explosis re- *Litigantes, Advocati, Procuratores simul jurent*
futatur. 2. 5. 36. 2. 7. 12.
Lites ob incommoda ad arbitros remittuntur. *Litigantes jurant se bonam litem fovere.* 2. 7. 8.
2. 4. 13. *Litigantes sunt heteroclitici.* 2. 4. 16. & 1. 8.
Lites novæ novum requirunt judicium. 2. 14. 25. 27.
Lites paucas benè quam multas malè agere *Litigantes vltro transactionem vrgent.* *ibid.*
prestat. 2. 7. 17. *Litigantes ex processu parùm lucrantur.* 1. 15.
Lites justæ, injustæ, dubiæ. 2. 7. 19. 35.
Litium criminalium causæ. 1. 14. 4. *Litigantes factum non rectè narrant.* 1. 8. 35.
Litium impedimentum. 1. 4. 15. *Litigantes processu durante moriuntur.* 1.
Litium distributio. 1. 5. 28. 15. 1.
Litium materia vix evelli potest. 2. 1. 3. *Litigantes in secessu mentis.* 1. 4. 15.
Litium principijs occurrendum fait. 2. 1. 4. *Litigantes in petenda restitutione faciles.* 1.
Litium curatio impossibilis videtur. 2. 1. 5. 15. 37.
Litium publicarum remedium arcanum. 2. 3. *Litigantes in Camera tardissimè vinct.* 1.
24. 16. 19.
Litium publicarum remedia fortiora. 2. 3. 25. *Litigantium molestia.* 1. 4. 13.
Litium omnia sunt plena. 1. 1. 10. *Litigantium in juriæ statim puniendæ.* 2. 12. 25.
Litium frequentia pasquillis taxatur. 1. 1. 33. *Litigantium & lusorum stultitia.* 1. 4. 19.
Litium origo à Demogorgone. 1. 1. 34. *Litigantium preces.* 1. 8. 10.
Litibus diu durantibus Concordia injungitur. *Litigantibus in factò dissentientibus lis in choan-*
2. 4. 22. *da.* 2. 13. 27.
Litigare super liquidis temerarium. 1. 8. 33. *Litigantibus arma sumentibus concordia in-*
Litigare quid sit. 1. 4. 13. *jungitur.* 2. 4. 22.
Litigare cum judice periculosum. 2. 10. 21. *Litigantibus in Camera transactio suadetur.*
Litigare sub judice suspecto periculosum. 1. 16. 11. 1. 16. 9.
Litigare muliebres est. 1. 3. 12. *res molesta.* 1. *Litigandi forma brevior desideratur.* 2. 1. 5.
4. 5. *Litigant quidam necessario, quidam obiter.* 1.
Litigare humanum inventum. 1. 1. 34. 8. 1.
Litigans vivit vt litiget. 2. 1. 17. *Litigatores vel à Rbadamanto appellarent.* 1.
Litigans non represalijs sed judicio vtatur. 2. 15. 37.
2. 38. *Litigatores metu amittendarum litium coër-*
Litigans quibus modis lites pertexat. 1. 4. 2. *ceantur.* 2. 10. 1.
Litigans ligatur consuetudine fori vbi litigat. *Litigatores ad paupertatem rediguntur.* 1. 4. 8.
1. 13. 1. *Litigatores molestias devorant vt pillulas.* 1. 4. 9.
Litigans victus ad tertiam instantiam provocat. *Litigatores mali viri, à malitia.* 1. 8. 18.
1. 15. 25. *Litigatores de calumnia committenda jurant.*
Litigans omnia documenta producat & con- 1. 8. 24.
cludat. 2. 14. 27. *Litigaturi suam personam considerent.* 1. 3. 42.
Litiganti dimidium pro toto concedendum. 1. *Litigaturi mediatores Compositoribus adjun-*
3. 4. *gant.* 2. 4. 26.
Litigaturientes

I N D E X

Litigaturientes potentium opem implorant. 1.

1. 16.

Litigiosus prohibetur ordinari. 1. 3. 16.

Litigiosus auctor rixæ. 1. 4. 26.

Litigiosorum qualitates. 1. 4. 25.

Litigia inter Imp. & Pontif. 1. 1. 29.

Litigia sunt fatualia. 2. 1. 15.

Litigia mendaciæ vestigia. 1. 4. 33. & 1. 10.

10.

Literæ infirmitatis humanae remedium. 2. 1. 3.

Lobmæsseri Psalmi commendantur à Sleidano.

1. 5. 6.

Locrensiū mos in novis legibus. 1. 7. 25.

Locus disceptandarum litium quomodo vocetur.

2. 13. 2.

Lædoria & scomma quid. 2. 1. 5.

Locus iudiciū ecclesiæ sit contiguus. ibid.

nec longè distet. ibid.

Lotharius Papæ pedes osculatus. 1. 6. 13.

Lotharius Iustinianæum jus in forum Germani-

cum introduxit. 2. 5. 15.

Lotharius magistratus constituit. 1. 2. 24.

Lucri odor bonus è re qualibet. 2. 11. 26.

Lucripetæ sunt Medici & Advocati. 1. 9. 4.

Ludovicus Palatinus iudicavit in abwechsel-

lung des Cammerrichters. 2. 14. 3.

Ludovicus XII. lites circumcidere voluit. 1. 2.

28.

Ludovicus & Lotharius singulis hebdomadibus

lites audiverunt. 2. 10. 5.

Ludus lites generat & mala. 1. 14. 6.

Ludus incipit à gaudio, finitur lacrymis. ibid.

Ludi prohibitio religiosum erga Deum. 2. 12.

23.

Eugener ins Maul sehen. 1. 10. 1.

Lusores arbitrariè puniuntur. 2. 12. 23.

Lupanaria in splendidis reipub. feruntur. 1.

14. 12.

Lusus crimen conquassat rempub. 1. 14. 6.

Lutherani seditionis arguuntur. 1. 6. 8.

Lutheri in vectiva in Iurisprud. 1. 7. 28.

Luxuria demonum cultus. 1. 4. 31.

Luxuria blandum malum. 1. 13. 23.

Luxus in 4. consistit. 1. 13. 18.

M.

MAdeburgum olim Boruſſi, Livoni, Poloni,
appellarunt. 2. 14. 7. & 2. 2. 17.

Magici libri sunt comburendi. 1. 14. 38.

Magistratus censum recipit & protectionem

debet. 1. 14. 2.

Magistratus hodiè merum imperium habet. 1.

14. 15.

Magistratus litium vitia scire debet. 1. 14. 2.

Magistratus leo, sus, vulpes. 1. 12. 34. & 2. 9. 9.

Magistratui multa supplicia indecora. 1. 14. 17.

Magistratus ad litium probationes ordinandi.

2. 10. 31.

Magistratus prudentia litium remedium est ab

ignorantia causatarum. 2. 9. 1.

Magistratum mutatio in Rebuspub. impro-

batur. 1. 16. 17.

Magistratus proprium lites præcavere. 2. 1.

11.

Magistratus officium in corrigendu moribus. 2.

11. 7.

Magistratui quandoque resistere licet. 2. 3. 2.

Magistratui litium expeditio incumbit. 1. 2.

34.

Magistratus Reipub. clientes. 1. 6. 31.

Magni Pegelij nova litium remedia. 2. 1. 31.

Magnus Pegelius iudices somniat qui non possunt

injustè agere. 2. 10. 4.

Mahometh sponsas sine dote nubere voluit. 2.

11. 30.

Mahometh in Alcorano vinum prohibuit. 2. 9.

29.

Mahometh de tributis conquestus. 1. 6. 29.

Majestas imperij salutis tutela. 1. 16. 17.

Malus & bonus litigator opponuntur. 1. 8. 6.

Mala ex bellis oriuntur. 1. 3. 1.

Mala norunt litigantes. 1. 3. 4.

Malitiosè excipit qui non probat. 1. 3. 43.

Malitia & legum & litium ansa. 1. 8. 4.

Mali mores bonas leges pariunt. ibid.

Malis propter bonos prodesse satius. 1. 8. 6.

Malitia quid. 1. 8. 7.

Malitia

I N D E X.

<i>Malitia ad summum pervenit.</i>	1. 8. 11.	<i>Maxilianus I. Cameram Imperialem instituit.</i>	
<i>Malitia depravatrix Boni.</i>	1. 8. 13.		1. 16. 3.
<i>Malitia pro calliditate & dolo.</i>	1. 8. 14.	<i>Maximilianus ebrios ab Imperij officijs exclusit.</i>	
<i>Mali corvi malum ovum.</i>	1. 8. 5.		2. 9. 29.
<i>Malitia quasi molitio ad lites.</i>	1. 8. 15.	<i>Maximilianus I. vtramq; jurisdictionem vindicare voluit.</i>	2. 3. 9.
<i>Malitia ex adulatione sequitur.</i>	1. 8. 18.		
<i>Malitia non præsimitur.</i>	1. 8. 22.	<i>Maximilianus in Camera libellos supplices scripsit.</i>	2. 10. 5.
<i>Malitia supplet etatem.</i>	1. 8. 23.		
<i>Malitia ex odio, amore, avaritia.</i>	1. 8. 30.	<i>Maximinus inter pocula insanijt.</i>	1. 11. 33.
<i>Malitia sub apparenti Vero.</i>	1. 8. 30.	<i>Mechanicorum consuetudo vom außmachen.</i>	
<i>Malitijs obviandum.</i>	2. 6. 1. & 7.		1. 13. 11.
<i>Malitiam detestatur S. scriptura.</i>	2. 6. 2.	<i>Media via in ambiguis eligenda.</i>	1. 12. 18.
<i>Malitia malitiâ tolli potest.</i>	2. 6. 5.	<i>Medici & advocati impune occidunt.</i>	1. 9. 27.
<i>Malitia igni comparatur.</i>	2. 6. 9.	<i>Medicorum est causas cognoscere.</i>	1. 6. 1.
<i>Malitia crescit, judicium torpet.</i>	2. 6. 15.	<i>Medicina ne sit asperior malo.</i>	2. 2. 8.
<i>Malitia & virtutes in potestate nostra.</i>	2. 6. 26.	<i>Medici raro vrunt & secant.</i>	1. 14. 17.
<i>Malitias mutare difficile.</i>	2. 6. 27.	<i>Medicus durante causâ morbum non tollit.</i>	1. 15. 31.
<i>Malitia hominum in dicendo & operando.</i>	2. 8. 31.	<i>Mediolanensis Prætorij inscriptio.</i>	1. 4. 34.
<i>Malitiosus interdum benè judicat.</i>	1. 11. 8.	<i>Mediolanenses habent 1 Ctos Rectores civitatum.</i>	
<i>Malefici Saceri & verbis & factis fiunt.</i>	1. 14. 5.		1. 12. 31.
<i>Malo quantocyus occurrendum.</i>	1. 12. 33.	<i>Mendacium duplex.</i>	2. 9. 17.
<i>Malum non faciendum compensatione boni.</i>	2. 10. 31.	<i>Mendacium omne odibile.</i>	1. 10. 20.
<i>Mala minora à majoribus tegenda.</i>	2. 14. 24.	<i>Mendacium in tempore lucrum adfert.</i>	1. 10. 34.
<i>Malitijs omnia aguntur hoc seculo.</i>	1. 8. 23.	<i>Mendax litigaturiens describitur.</i>	1. 10. 39.
<i>Mandata insufficientia lites Camerales tardant.</i>	1. 16. 21.	<i>Mendacia & simulationes pro obsonio.</i>	ibid.
<i>Manus multe onus reddunt levius.</i>	2. 14. 9.	<i>Mendacij convictus torqueri potest.</i>	2. 8. 35.
<i>Manus regia.</i>	2. 6. 30. & 31.	<i>limitatur.</i>	ibid.
<i>Manlius Romanus optatur.</i>	2. 6. 34.	<i>Mendacium & simulatio punienda vt alia delicta.</i>	2. 8. 28.
<i>Mandatis quàm processu litigare satius.</i>	1. 15. 2.	<i>Mendacia hodiè in processibus non curantur.</i>	2. 8. 29.
<i>Marsupium infarcire qui dicantur.</i>	1. 12. 6.	<i>Mendacium jocosum extra lites non punitur.</i>	1. 10. 34.
<i>Marsupium, sceptrum, directorium.</i>	ibid.	<i>Mendax in dolo præsimitur.</i>	1. 10. 33.
<i>Marchia in circulo Saxonia.</i>	1. 11. 20.	<i>Mendacia cum juramento lethalia.</i>	
<i>non servat jus Saxonicum.</i>	ibid.	<i>Mendacij principium medium finis.</i>	1. 10. 23.
<i>Marianæ libri Parisijs combusti.</i>	2. 3. 1.	<i>Mendacium in simulatis factis.</i>	1. 10. 24.
<i>Margaritarum vsus certis personis concessus.</i>	2. 11. 15.	<i>Mendacium arguit dolum.</i>	1. 10. 33.
<i>Massiliensium dos 100. aurei, & 5. pro vestibus.</i>	2. 11. 33.	<i>Mendacys nitens pascit ventos.</i>	1. 10. 21.
<i>Matth. Corv. advocatos in Vngariam accersivit.</i>	1. 9. 29.	<i>Mendacium triplex.</i>	1. 10. 20.
		<i>Mendacium non potest celari.</i>	2. 8. 5.
		<i>Mendacium gravius fornicatione & perjurio.</i>	1. 10. 16.

Mendacium

I N D E X.

- Mendacium peccatum est contra naturam. ibid.*
Mendacium quid distet à veritate. 1. 10. 9.
Mendacio extincto lites extinguuntur. 1. 10. 8.
Mendicantes validi non ferendi. 1. 11. 31.
Mentientibus non habetur fides. 1. 10. 36.
Mentientibus studio succensendum. 1. 11. 1.
Mentiri pro homine conservando non licet. 1. 14. 18.
Mentiri quasi contra mentem ire. 1. 10. 9.
Mentiri est scienter falsum dicere. 1. 10. 14.
Mens concedentis semper inspicienda. 1. 16. 30.
Menses 12. pro dilatione dantur in Camera. 1. 16. 9.
Mercator sine mendacio miraculum. 1. 10. 11.
Mercator tanquam pestis fugiendus. 2. 8. 25.
Mercurius impostor & callidus. 2. 9. 9.
Metalla generis humani pestes. 1. 13. 16.
MEVM & TVVM litigiorum occasio. 1. 7. 9.
Militia est mendax malitia. 1. 10. 12.
Milites agrorum depopulatores. 1. 10. 12.
Miles ad litem non portat nisi fustem. 2. 2. 7.
Milites Christi ne se misceant secularibus. 2. 3. 11.
Militum ordo novus instituendus. 2. 3. 21.
Milites Germani potu oppugnantur. 1. 11. 36.
Minorennitas non præsimitur. 2. 11. 4.
Misericordia crudelis qua litigatoribus favendo lites fovet. 2. 10. 8.
Miserabilis quasi miserie habilis. 1. 11. 32.
Misericordie major crudelitate. 1. 14. 2.
Mynfingeri remedium circa juris correctionem. 2. 1. 30.
Myssorum justitia, temperantia. 1. 1. 25.
Mixta lites quæ dicantur. 1. 5. 28. & 35.
Molestia extrajudicialis dicitur controversia. 1. 5. 10.
Modus admonendi proximum. 1. 6. 20.
Monachi magis fisci quam Christi advocati. 1. 6. 12.
Monachis hodiè nil malitiosius. 1. 8. 9.
Monasteriorum causa, Kloster Sachen lites Camerales morantur. 1. 16. 11.
Mons pietatis in Italia, Lombart in Batavia. 2. 11. 24.
Montes aureos & maria promittere. 1. 10. 36.
Moneta augmentum penes mercatores. 1. 13. 18.
Morte nihil melius in rebus malis. 1. 13. 37.
Mortalis morbus invasit Germaniam. 1. 16. 35.
Mores mali in consuetudinem veniunt. 2. 11. 2.
Mores publici & privati. 2. 11. 8.
Mores perduxerunt leges in potestatem. 1. 1. 18.
Mores popolorum diversi notantur. 1. 8. 28.
Mors inhonesta paci præferenda. 1. 1. 4.
Morbo occurrere quàm depellere præstat. 1. 2. 20.
Moschovia lites armis finit. 2. 2. 4.
Motus primi modicis remedijs curantur. 2. 1. 4.
Multa gravissima est mors. 2. 3. 28.
Multa omnis severa & crudelis. 1. 14. 3.
Multa excessiva improbantur. ibid.
Multa fructus sunt jurisdictionis. ibid.
Multa terrore litigantium indicuntur. 1. 14. 2.
Mulieres & milites peritiores consulant. 1. 11. 36.
Multiplicatio magistratus occasio litigandi. 1. 12. 4.
Multitudo noverca justitie. 1. 12. 5.
Multa licent quæ non expediunt. 1. 15. 6.
Multitudo legum lites causatur. 1. 7. 21.
Multi Icti & Medici mala reipub. signum. 1. 7. 22.
Mummers dicuntur pravaricatores. 1. 9. 9.
Mundus hodiè est dissidentia. 1. 6. 7.
Mundus vult decipi. 1. 6. 15.
Mundus fallit simulatione & dissimulatione. 1. 10. 13.
Mundus in perpetua confusione. 2. 13. 39.
Mundus magis opinione quàm veritate regitur. 2. 8. 20.
Mundus non sustinetur absq. usuris. 1. 13. 30.
Mundi oculus, lingua, aures, malitiose. 1. 8. 10.
Mundiburdium Advocatia vocatur. 1. 16. 13.
Munerale lex in forum revocanda. 2. 10. 24.
Munera excæcant oculos judicum. 1. 12. 10.
Munerum acceptatio veritatis pravaricatio. 1. 12. 14.
Mutationibus subjiciuntur omnia. 1. 7. 4.
Mutationis causa. 1. 12. 35.
Mutationes litigiorum filia. 1. 7. 5.
Mütemacher Germanis dicitur rebellis. 1. 6. 4.
Mutuum non recepi aut restitui. 1. 15. 18.

N.

N Athanceel bonus Israhelita. 1. 8. 8.
 Natura ad dissentiendum prona. 1. 3. 5.
 Natura è bello per variar. 1. 7. 4.
 Natura hominum novas excitat lites. 1. 16. 5.
 novitatibus utitur. 1. 16. 8.
 Natura inter omnes cognationē instituit. 2. 4. 11.
 Naturæ humanæ imperfectitudo omnium malorum causa. 2. 5. 1.
 Naturale iudicium Dei donum. 2. 1. 31.
 Neceſſitas credendi non imponenda. 2. 3. 14.
 Negans in actione L. Aquil. Legat. & actione reali condemnatur in pœnam & damnum. 2. 6. 23.
 Neglectus rerum publicarum parit lites. 2. 3. 34.
 Negligentia litium publicarum causa. 1. 6. 30.
 Negligens facere iustitiam delinquit in Deum. 1. 2. 23.
 Negligentia quid. 1. 12. 23.
 Negligentia levissima culpæ annumeratur. 1. 12. 22.
 Negotia magna egent magnis adiutorib. 1. 2. 35.
 Negotia male composita sequuntur lites. 1. 7. 5.
 Nelli articoli periebli sono. 1. 15. 14.
 Nemo iudex. Papa. 1. 6. 15.
 Nemo callet omnia jura. 1. 11. 10.
 Nemroth venator primus. sive tyrannus. 1. 7. 14.
 Nemo litiget nisi prius concordiam tentaverit. 2. 6. 14.
 Nesciens scribere potest esse iudex. 1. 12. 28.
 Ninus imperium cupide incepit. 1. 7. 7.
 Nobiles & civitates mediata sub pace religionis. 1. 16. 12.
 Nobiles Angliæ, Galliæ, Italiæ, non habent merum imperium. 1. 14. 15.
 Nobilium institutum ne quis ultra 100. thal. fidejubeat. 2. 11. 28.
 Nobilitas stulta sine pecunia. 1. 13. 18.
 Nodo mala querendus durus cuneus. 2. 12. 28.
 Nomina sunt nota passionum animi. 1. 5. 2.
 Nomination non facit indicium ad torturam. 2. 12. 37.

Nominationis requisita. 2. 12. 37.
 Nomophylaces Atheniensium qui. 2. 11. 8.
 Nomophylaces, curam gerant officialium. 1. 12. 6.
 Normanni & Longobardi malitiosi. 1. 8. 28.
 Notarius sæpe dicta testium publicat. 2. 10. 31.
 Notarij ut plurimum in docti. 1. 9. 34.
 Notarij imperitia litiganti periculosa. ibid.
 Notarij in process. & Commiss. peccant. 1. 9. 35.
 Notarij pleriq; psittaco similes. 1. 9. 36.
 Notarij litium criminalium veritatem mutant. 1. 14. 18.
 Notariorum multitudo. 1. 9. 34.
 Notarij potior ratio quam allegati habetur. 2. 8. 17.
 Novæ lites præfixas impediunt. 1. 16. 8.
 Nov. 1. c. ult. explicatio. 1. 4. 7.
 Novæ extorquendi inventiones damnantur. 1. 6. 28.
 Novitates pariunt discordias. 1. 7. 5.
 Novis casibus novas leges ponere difficile. 1. 7. 22.
 Nullitates ab aula ad Cameram deferuntur. 1. 16. 22.
 Numerosa advocatio numerosas lites facit. 1. 9. 43.
 Nuncij Apostolici epistola contra Germanos. 1. 1. 31.
 Nundinatio magistratuum improbitatis principium. 1. 12. 7.
 litium seminarium. 1. 12. 15.
 Nundinatio officiorum judicialium prohibenda. 2. 10. 18.

O.

O Berati Reipub. ruinam querunt. 1. 6. 22.
 Obiectio falsi contra testes lites moratur. 1. 9. 26.
 Obligationes olim breves nunc longæ. 1. 1. 27.
 Obligationes auff niderſihen / einlagen. 1. 13. 28.
 Oblivio est summa felicitas. 2. 1. 2.
 Obsequio mali principes amici reddendi. 2. 3. 6.
 Obſtadium.

I N D E X.

- Obstadium quid.* 2. 2. 27. 1. 12. 7.
- Obstadium olim vsitatissimum.* 2. 2. 28. *Ohrenbläser / Calumniatores.* 1. 8. 21.
- Obstadium lites accumulatur non abbreviat.* 2. 2. 29. *Opes auctoramenta servitutis.* 1. 13. 37.
- Obstadium est crapula & belluatio.* 2. 2. 29. *Opinio non praefertur veritati.* 1. 10. 19.
- Obstidia constitutione imperij prohibita.* 2. 2. 28. *Opinionibus regitur mundus.* 1. 6. 15.
- Obulus pro aureo litigantibus venit.* 1. 4. 30. *Oppidani.* 1. 11. 27.
- Obulo non aestimatur juramentum.* 1. 8. 25. *Oppignorationes causantur lites.* 1. 13. 34.
- Occasio quomodo pingatur.* 1. 8. 16. *Oppignorationes ne facile permittantur.* 2. 11. 27.
- Occultans veritatem vt mendax punitur.* 1. 10. 40. *Optati Afri optimum dictum.* 1. 6. 19.
- Occultatio veritatis in litibus.* 1. 11. 15. *Optatur lites praecaveri, non perficitur.* 2. 1. 8.
- Occultans instrumenta litem injustam habet.* 1. 8. 22. *Optatur vt prim. in campo lites decidat.* 2. 2. 14.
- Occupationes litium.* 1. 4. 15. *Oratio perversa nequit intelligi.* 1. 15. 17.
- Oculi plus vident quam oculus.* 2. 14. 9. *Oratio vt Deus lites avertat.* 2. 1. 16. & 19.
- Oenopota Atheniensium qui fuerint.* 2. 9. 29. *Oratoria aularum & cathedr.* 1. 7. 36.
- Officiales ludum non prohibentes tenentur ad restitutionem.* 2. 12. 23. *Oraculum Sybaritis.* 2. 1. 19.
- Officiales iustitiam vendentes reprehenduntur.* 2. 10. 18. *Ortis more navis vertitur.* 1. 7. 4.
- Officiales ultra salarium nihil à litigantibus accipiant.* 2. 10. 32. *Orchia, Oppia, Didia &c. leges sumptuariae.* 2. 11. 14.
- Officiales in Regno Neapolis & Siciliae cavere debent.* 2. 10. 33. *Ordinariae lites ab extraordinarijs distinguuntur.* 2. 13. 14.
- Officiales non honorantes sunt puniendi.* 2. 10. 35. *Ordinarij & extraordinarij remedia confusio lites parit.* 2. 1. 25.
- Officiales vt spongia exprimuntur.* 1. 6. 29. *Ordinarium litium abbreviandarum remedium quid.* 2. 1. 26.
- Officiales dicuntur iudices.* 1. 12. 36. *Ordine omnia geruntur.* 1. 15. 4.
- Officiales repetundarum tenentur.* 1. 12. 34. *Ordines aurei velleris, Stephani, Spir. Sancti.* 2. 3. 21.
- Officiales ecclesiastici, politici.* 1. 12. 37. *Ordinariae lites processum requirunt.* 1. 5. 30.
- Officialium auctoritas à superiore defendatur.* 2. 10. 35. *Ordinarius processus ob disputationes.* 1. 15. 3.
- Officialium corda aureo malleo mollienda.* 1. 12. 30. *Ordinationes provinciales necessariae.* 2. 5. 42.
- Officialium furta impunita.* 1. 14. 11. *Ordinationes provinciales reliquis iuribus praefertur.* ibid.
- Officia quadam officia.* 1. 12. 6. *Ordinatio des Kampffrechtes.* 2. 2. 2.
- Officia sunt perpetua in Gallijs.* 1. 12. 8. *Ordinationes provinciales inconsulto Imp. fieri possunt.* 2. 5. 43.
- Officia precaria in Germ.* ibid. *Ordo praefixarum quando procuratorem tangat.* 1. 16. 15.
- Officiorum redemptionis litium protelationes.* 1. 12. 15. *Ordo in processibus non observatur.* 1. 15. 4.
- Officiarij ante administrationem officia repetunt.* 2. 10. 33. *ὁρθοποιστικὸς φανερὸς ἀλατῶν ποῖ.* 1. 9. 30.
- Officium boni advocati.* 1. 9. 39. *Os quod mentitur occidit animam.* 1. 10. 21.
- Officium praesidis Galliae 20000. Franc. emitur.* *Ostiarj saepe Cerbero duriores.* 1. 12. 36.
- Otiosi, Germ. Tagdtebe puniendi.* 2. 12. 28.

I N D E X.

- Otiosi cor instar molendini est. 2. 12. 29.
- Otto Magnus pacis amans fuit. 1. 2. 24.
- Otto Magnus Italiam & Siciliam Imperio re-
stituit. 1. 16. 33.
- Ova hodierna crastinis pullis meliora. 1. 4. 11.
- Ozimon, Basilien. Kraut. 1. 6. 25.
- P.**
- P**AX litibus interpellatur. 1. 1. 24.
- Pax religionis an de immediatis loquatur. 1. 16. 12.
- Pax religionis & publica equi parantur. 1. 16. 12.
- Pax religionis dira bella & litigia extinguit. 2. 3. 14.
- Pax religionis venenum diaboli dicitur Iesuitis. ibid.
- sudes in oculis Iesuitarum. 1. 6. 9.
- Pax bonum persuasibile non compulsibile. 2. 4. 21.
- Pacis fractæ casus requirunt probationem. 2. 7. 3.
- Pacis fractæ casus concurrit in aula & Camera. 1. 16. 29.
- Pacis consilium plus valet robore manus. 1. 1. 31.
- Pacis causâ nil injuste faciendum. 1. 1. 4.
- Pacis encomia. 1. 6. 24.
- Paciscentium exempla inter 2. amicos. 1. 3. 24.
- Pacificator quis dicatur. 2. 4. 9.
- Pacerij 2. Romæ annuatim constituuntur. 2. 4. 9.
- Pactum de quota litis reprobatur. 1. 9. 18.
- Pactum post litem finitam licitum. 1. 9. 19.
- Pactum de proroganda instantia non valet. 2. 13. 5.
- Palatinus Rheni, vicarius regni, Haufsmajor. 2. 5. 16.
- Palebras de complimiento Ehrenwort. 1. 13. 29.
- Papa quot animas interfecit. 1. 6. 8.
- Papa omnes lites vult terminare. 1. 6. 15.
- Papa injustitiæ auctor. 1. 1. 20.
- Papa mutat quadrata rotundis. 2. 11. 26.
- Papa vult vt totus mundus in curia sua litiget. 2. 6. 10.
- Papa confert orbis regna. 1. 6. 15.
- Papicola Iudeos ferunt, Christianos tollunt. 2. 11. 26.
- Papinianus mori maluit quàm fratricidam defendere. 1. 10. 17.
- Parisiensi lanienâ quot interfecti. 1. 6. 7.
- Parfimoniam magnum vectigal. 1. 6. 29.
- Partialitas in Repub. verius in caseo. 1. 6. 31.
- Paria sunt non respondere & obscure respondere. 1. 15. 17.
- Parlamenta Gallia, Hispania, Neapoleos. 1. 16. 4.
- Parlamentarij iudices nimis aucti. 1. 16. 6.
- Parisijs 10000. homines litibus occupantur. 1. 1. 19.
- Parni scaphula. 1. 3. 5.
- Parte Venitiana dura settiman. 1. 1. 20.
- Parentum prohibitio ne liberi sua bona obligent. 2. 11. 27.
- Parisiensium insignia. 1. 16. 11.
- Parcens malis nocet bonis. 2. 1. 11.
- Parenti quandoq; vita adimi potest. 2. 3. 3.
- Parti justæ concordia non suadenda. 2. 4. 9.
- Pars litigans causam ipse dicat. 1. 1. 33.
- Pasquilli frustra inhibentur. 1. 1. 33.
- Patroni, Schirm Herren / oder Sturmherrn. 1. 9. 8.
- Patrocinium pro utroq; litigante. 1. 9. 28.
- Patriæ leges servandæ. 1. 11. 21.
- Patrocinia criminalia sunt periculosissima. 1. 14. 19.
- Pater noster non remittit debita nostra. 2. 11. 17.
- Patientia totius Philosophiæ robur. 2. 4. 2.
- Patientia si omnibus detur nulla erit lis. ibid.
- Patientia rerum difficilium possessio. 2. 4. 3.
- Patientia multis fert mortem. 2. 4. 5.
- Paucos ferre melius, quàm vnitatem perdere. 2. 3. 14.
- Pauperculus vt potentissimus in Camera habetur. 1. 16. 20.
- Paulus Apost. ad Cæsarem provocavit. 1. 3. 27.
- Pauperis iudicium non pervertendum. 1. 14. 4.
- Pauperibus.

I N D E X.

- Pauperibus litigantibus gratis patrocinandum.* 1. 9. 5.
Paupertas delinquendi & litigandi occasio. 1. 11. 29.
Pauperes insolentiores condemnandi. 1. 11. 31.
Paupertas accita non habet privilegium. ibid.
Pauper litigator quis dicatur. 1. 11. 32.
Pauper arbitrio judicis dicitur. ibid.
Paupertas ad res novas impellit. 2. 9. 17.
Pauperibus non favendum ut fiat injustitia. 2. 9. 20.
Pauperis non misereberis in judicio. 2. 9. 20.
Pauper litem justam fovens non deserendus. 2. 9. 20.
Pauperi cuicunque subveniendum. 2. 9. 21.
Paupertatis juramentum a litigante praestandum. 2. 9. 27.
Pauperes temere litigantes mulctandi. 2. 9. 28.
Perjuria ex jure nascuntur. 1. 15. 33.
Peierantes in misericordiam Dei peccant. 1. 8. 36.
Perjurium est mendacium juramento firmatum. 1. 10. 16.
Persa mendacium capitale judicant. 1. 10. 15.
Persuasio scientiae est ignorantia. 1. 11. 10.
Perversitas hominum litium causa. 1. 7. 12.
Peccata suos teneant auctores. 1. 13. 12.
Pecunia omnia obediunt. 1. 13. 18.
Persa ob unius noxam propinquos perdiderunt. 1. 13. 34.
Petitio damnati a virgine non admittenda. 1. 13. 11.
Pet. de Vineis capiti parieti illiso exspiravit. 1. 14. 13.
Periculum majus ubi est ibi cautius agendum. 1. 14. 19.
Petitum vno modo denegatum alio conceditur. 1. 15. 8.
Pertinens nec ne articulus in litis videndum. 1. 15. 19.
Pertineatia initio litis discutienda. 1. 15. 19.
Pecunia ventriculus belli. 1. 3. 37.
Pecunia bello non sufficit. 1. 4. 2.
Petitorium absorbet possessorem. 1. 5. 32.
Peccatis puniendis 3. causa. 2. 12. 22.
Peccantium multitudo crescit spe veniae. 2. 12. 22.
Persa ebrj deliberarunt, sobrii retraxerunt. 1. 11. 37.
Peponem loco cordis habere. 2. 1. 17.
Periti tantum judicare possunt. 2. 3. 11.
Peritia aliorum imperitiam ferre. 2. 4. 3.
Pfaffen Ursach alles Unraths. 1. 6. 16.
Pfeffer Secte a judicijs removendi. 2. 10. 14.
Pfandungen gebahren gegen Pfandungen. 1. 13. 34.
Philippi Pulchri responsum ad Bonifacium. 1. 6. 15.
Philippus Macedo seditiones aluit. 1. 6. 31.
Philippi Hiss. in Belgis lites moverunt. ibid.
Philippus a Pausania interfectus. 1. 14. 7.
Philippus Hiss. modum lites finiendi optavit. 2. 5.
Philippus Pulcher duella revocavit. 2. 2. 12.
Philosophi antiquos cum novis comparent. 1. 2. 39.
Pharmacopolarum more quid pro quo miscere. 1. 15. 17.
Philosophorum pro veritate indaganda pericula. 2. 8. 6.
Phisicorum Scholas Socrates irrisit. 1. 7. 40.
Phocas litium focus. 1. 6. 13.
Piaculum contra transactionem quid tentare. 2. 4. 27.
Piaistire Italys litigare. 1. 4. 7. & 1. 5. 22.
Pietas & prudentia Reipub. fundamenta. 1. 2. 33.
Pietas perjuria nescit. 2. 13. 21.
Piratica est Causidicorum pactio. 1. 9. 19.
Pius IV. ferias sustulit ut lites finirentur. 1. 16. 10.
Placitare idem quod litigare. 1. 5. 22.
Plagium non committitur in re literaria. 2. 5. 28.
Platonica communionis in commoda. 1. 7. 11.
Plebs sine consilio princeps ruit. 2. 2. 25.
Plebs temeraria morbus civitatum. 2. 2. 26.
Plebi arte trahenda a seditione. 2. 3. 26.
T t t iij Plebeyj

I N D E X

- Plebeiij volunt apparere criminalista.* 1. 14. 14.
Plenitudo potestatis plenitudo tepestatis. 1. 6. 27.
Pluralitas exceptionum pluralitatem litium parit. 1. 15. 9.
Plures iudices ad litium expeditionem. 1. 12. 3.
Plures corrumpere difficilius quam vnum. 2. 10. 11.
Pocula ebriorum 10. recensentur. 1. 11. 33.
Pœna iudicis iniuste iudicantis varia. 2. 10. 21.
Pœna acceptandi litem pro contestata. 1. 15. 9.
Pœna iusta, quâ quis commissâ patitur. 2. 12. 8.
Pœnarum metu boni cives efficiendi. 2. 12. 14.
Pœna vni alteri gratia fiat. 2. 12. 32.
Pœna iudicis indebite torquentis est arbitraria. 2. 12. 34.
Pœnarum irrogatione lites præcaventur. 2. 1. 10.
Pœna litigantium in praxi non observatur. 2. 6. 10. ea nō observatâ malitia crescit. 2. 6. 10.
Pœna in vinculis maior quam in publico opere. 1. 14. 30.
Pœna in iure canonico nulla. *ibid.*
Poletro carnes scinduntur 1. 14. 32.
Politica est remedia civitatis invenire. 2. 1. 1.
Politici bene, Medici longè vivendi remedia tradunt. 2. 1. 1.
Politicoꝝ est lites abbreviare. 1. 2. 31.
Politicum opus Ciceroni quid. 1. 1. 31.
Politici nostri seculi an Christiani. 1. 6. 10.
Poloni raro procuratores admittunt. 1. 9. 29.
Polonia consuetudinem circa homicidas Stephanus sustulit. 1. 13. 11.
Polonicorum malorum causa. 1. 1. 20.
Polonorum dos 100. marc. 2. 11. 33.
Polonorum Rex imperio se subtraxit. 1. 16. 32.
Polonorum Rokos consultatio militaris. 2. 2. 15.
Poloni quomodo pascendi & castigandi. *ibid.*
Poloni quasi Polemonij, bellatores. 2. 2. 16.
Polonia Regibus per episcopos & Palatinos deductum. 2. 2. 17.
Polonia monarchia umbratilis. *ibid.*
Polonia rex est es regni. *ibid.*
Polonorum tribunalia vtiuntur jure Saxonico. 2. 2. 18.
Polonicorum comitiorum caput Rex est. 2. 2. 19.
Poloni aliquando Magdeburgum appellarunt. *ibid.*
Polonia tribunalia magis consuetudinem quam jus scriptum sequuntur. 2. 2. 19.
Polonica comitia lites publicas & privatas expediunt. 2. 2. 21.
Polonia Regum iuramentum. *ibid.*
Pomerani & Holsati 100. miliaribus Camera absunt. 2. 14. 2.
Pomerania Ducum constitutio vom Austre- 2. 2. 19.
ten.
Pomerania quatenus servet jus Saxonicum. 1. 11. 21.
Pomerania prudens & litigiosa. 1. 1. 26.
Pompeij laus ob lites minuendas. 1. 7. 25. & 1. 2. 13.
Pontifex jura in scrinio gerit. 1. 11. 9.
Pontificia potestas litium causa. 1. 6. 17.
Pontificis potestas super omnia. 1. 6. 15.
Populo malignum quid inest in principem. 2. 1. 11.
Populari multitudine nihil insipientius. 2. 2. 25.
Possessionum lites prius decidenda. 1. 5. 34.
Potentiores faciunt quod volunt. 1. 1. 14.
Prædicantes non abstinent vsuris. 1. 13. 31.
Præfecti letantur ob delicta. 1. 14. 2.
Præparamenta ad litem quæ. 1. 5. 19.
Præjudiciales lites quæ dicantur. 1. 5. 31.
Præsumptio contra litigatorem qui proponenda non proponit. 2. 13. 16.
Præventionem potestas præventi excluditur. 1. 16. 29.
Præceptorum juris intellectus. 2. 5. 5.
Præceptorum juris neglectum quid sequatur. *ib.*
Præservatio ad curationem facit. 2. 1. 33. & 2. 5. 1.
Præsentatio ad manus abrogata. 2. 2. 29.
Præses Camera solus audientie interfuit. 2. 14. 9.
Præco in judicijs clamet, hoc age. 2. 13. 3.
Prætorum mos præposterus. 2. 5. 23.
Prævaricari quid sit. 1. 9. 28.
Præxiarchis justitia post nummum. 1. 12. 9.
Præxis iurisprudentie finis. 2. 5. 37.
Præxis in iurisprudentia omnium necessaria. 2. 5. 38. & 39.
Præxis optima legum interpret. 2. 5. 40.
Præbensare quid. 1. 4. 30.
Princeps

I N D E X

- Princeps subditis bona auferre nequit.* 1. 6. 27.
Princeps contra iustitiam faciens parum regnat. 1. 1. 5.
Princeps in republ. quod ratio in anima. 1. 2. 1.
Princeps propriè Caesar dicitur. 1. 2. 6.
Princeps litem differens convenitur ad interesse. 1. 2. 10.
Princeps est Dei vicarius. 1. 2. 23.
Princeps subditorum pater. 2. 12. 14.
Princeps amorem subditorum sibi conciliet. 2. 12. 14.
Princeps pœnam remittere potest. 2. 12. 31.
Princeps veniam sceleris totam dare nequit. ib.
Princeps ad sopiendas lites consiliarijs utitur. 2. 10. 7.
Princeps subditis ius ad audientiam debet. 2. 10. 7.
Princeps magis ad misericordiam movetur quam iudex. 2. 10. 8.
Princeps premia, iudex penas erogat. ibid.
Princeps qui crimina non punit ipse sit Reus. 2. 10. 9.
Princeps non potest concedere duellum. 2. 2. 11.
Princeps de suo læsis succurrat. 2. 2. 38.
Princeps ne subditis se subtrahat. 2. 3. 36.
Principis scientia ad consuetudinem non requiritur. 2. 11. 13.
Principis dos liberalitas & clementia. 2. 12. 14.
Principis est augere stipendia. 2. 10. 32.
Principi plus debemus quam patri. 2. 3. 3.
Principis præsentia lites accelerat. 2. 10. 5.
Principem à simulatione decet esse alienum. 2. 8. 37.
*Principes Dei & Gehenna metu à malo arcen-
tur.* 2. 6. 28.
*Principes Germaniæ Imperatores in suis territo-
rijs.* 2. 5. 43.
*Principes non renunciarunt privilegijs Dei
Aufträge.* 1. 5. 43.
Principes Iudæis colludētes sunt infidoles. 2. 11. 25.
Principes dotes moderari debent. 2. 11. 32.
*Principes olim litium iudices, belli duces, deo-
rum sacerdotes.* 2. 10. 5.
Principes ad colloquia coram necoiant. 2. 10. 7.
Principes boni publici defensores. 1. 2. 1.
Principes iustitiæ gratia creati. 1. 2. 14.
Principes novis inventionibus student. 1. 2. 21.
Principes causantur populi intemperantiam. 1. 13. 21.
Principum est lites tollere. 1. 2. 5. & 1. 2. 20.
Principum educatio reprehenditur à Comineo. 1. 2. 21.
Principum creatio paucis committenda. 2. 3. 18.
*Principum coniunctio & societas litium reme-
dium.* 2. 3. 19.
Prioritatis lites familiares. 1. 13. 15.
Probatoria scripta sunt repetitiones testium. 2. 14. 29.
Probatoria scripta actionis requisita probent. ib.
Probatio litis quomodo instituenda. 2. 13. 29.
Probationis titulus difficilimus. 1. 3. 43.
Probatio est anima processus. ibid.
Probationschrift ist Narrenwerck. 1. 15. 21.
Processus litigiosi mendaciorum semina. 1. 10. 38.
Processus non tardatur tertij ignorantia. 1. 11. 28.
*Processus litium criminalium non facile trans-
mittatur.* 1. 14. 19.
Processus litium criminalium sit brevissimus. 1. 14. 20.
Processus omnes culpam habent admixtam. 1. 15. 1.
Processus quod brevior est melior. 1. 15. 3.
Processus ab executione non est inchoandus. ibid.
Processus hodierni ambages. 1. 15. 5.
Processus sæpè fit jacturæ vitæ. ibid.
Processus litigiosi odia generant. 1. 15. 6.
Scilla & Charybdi comparantur. ibid.
Processus occultus non valet. 1. 15. 7.
Processus non facile decernendi. 1. 15. 8.
Processus nostri seculi ex jure Canonico. 1. 15. 27.
Processus in omnibus instantijs coarctandus. 2. 13. 9.
Processus 40. articulis delineatur. ibid.
Processus litigiosi ambages vitandæ. 2. 13. 10.
Processus in quibus causis non requirantur. 2. 13. 14.
*Processus non decernatur ante compositionem
amicabilem.* ibid.
Processus

I N D E X.

Proceſſus litium breviffimus. 2. 12. 20.
Proceſſus Camera lites immortales reddit. 1. 16. 14.
Proceſſus contra Rotmilenſes facile decernuntur 2. 14. 7.
Proceſſus Camera fere novas. 2. 14. 13.
Procurator litem protelans 2. lib. auri punitur. 2. 14. 33.
Procuratores de calumnia jurare tenentur. 2. 7. 11.
Procuratores litis Conteſtatione fiunt litis do- mini. *ibid.*
Procurator Spirenſis juramentum calumnia ingeminans moritur. 2. 7. 3.
Procuratores publico ſtipendio alendi. 2. 7. 38.
Procuratorum certus numerus conſtituendus. 2. 7. 37.
Procurator litem in Camera protelans punitur. 2. 7. 36.
Procurator calumnioſam litem inſtituens in ex- penſas condemnatur. *ibid.*
Procuratores qui conſtituendi. 2. 13. 34.
Procuratores dirigunt proceſſum. 1. 15. 4.
Procuratorum multitudo cauſa proceſſum. 1. 15. 4.
Procurator litigioſus non eſt fidejuſſor. 1. 9. 31.
Prodigalitas non excuſat debitorem. 1. 8. 34.
Prodigales neque ſe neque ſuos conſiderant. 1. 13. 14.
Proditoribus orbis repletus. 1. 7. 36.
Proditio amatur, non proditor. 2. 12. 8.
Producta immenſa in Camera exhibentur. 2. 14. 29.
Producta hodierna immenſa magnitudinis. 2. 13. 13.
Producta generant Reproducſta. *ibid.*
Profeſſores in lectionibus errant. 2. 5. 31.
Profeſſoribus juris praxis interdicitur. 2. 5. 33.
Propina ſive ſportula quod ſententiam propi- nent. 2. 14. 12.
Prærogatio terminorum prorogat lites. 1. 16. 15.
Protectio non tribuit jurisdictionem. 1. 16. 12.
Proteus & debitor comparantur. 1. 13. 25.
Proprietas ne an Communio lites plures pariat. 1. 7. 15.

Provocatio litigiorum ad alterum ſeculum. 1. 1. 38.
Provocatio in criminalibus fuit recepta. *ibid.*
Provocationis ejusdem exempla. 1. 1. 40.
Provocatio in Polonia fit ad Conventus Regni. 2. 2. 19.
Prudentia vera. 2. 6. 7.
Prudentes non delectantur paſquillis. 1. 1. 33.
Prudentia nomen fingit Malitia. 1. 8. 24.
Prudentia juſtitia comes. 2. 9. 2.
Prudentia actus quis. 2. 9. 3.
Prudentia virtutum mater & ſuprema. 2. 9. 4. & 5.
Prudentia rerum bonarum & malarum ſcien- tia. 2. 9. 6.
Prudentia quoduplex. 2. 9. 6.
Prudentia cur requiratur in magiſtratu. 2. 9. 11.
Prudentia in litibus terminandis requiritur. *ib.*
Prudentia quomodo acquiratur. 2. 9. 12.
Prudentia ab experientia. *ibid.*
Pſalterium cum cythara non concordat. 2. 3. 9.
Pſeudotheologi deſcribuntur. 1. 6. 19.
Pupilli lites non protrahenda. 1. 9. 21.
Publicis judicijs nihil frigidius. 1. 14. 1.

Q.

*Q*uadruplatores unde dicti. 2. 12. 9.
Quæſitis modicè utendum. 2. 11. 28.
Quæſitores Provinciæ ad noſcendos abuſus. 2. 11. 2.
Quæſtio pro dubitatione accipitur. 1. 5. 24.
Quæſtione emergente perit instantia. 1. 15. 30.
Querela litigantium ſe malos judices habuiſſe. 2. 10. 17.
Querela de litibus civilibus & criminalibus. 1. 1. 27.
Querela de pactis litigioſis in judicio. 1. 9. 19.
Querela de cauſis litium criminalium. 1. 14. 6.
Qui juſtitiam vendunt lites protrahunt. 1. 12. 9.
Qui in litibus verſantur malitiam diſcunt. 1. 9. 2.
Qui manum & ſigillum ſuum negat calumnia- tur. 1. 8. 19.

Q

I N D E X.

- Qui non habet in ere luat in corpore.* 2. 9. 28.
Qui sentit commodum sentiat & onus. 1. 8. 38.
Quietis publicæ turbatio est seditio. 1. 6. 2.
Quinque in 100. sunt vsuræ licitæ. 2. 11. 23.
Quinquennale non dandum est fallitis. 2. 9. 23.
Quinquennale extendi nequit. *ibid.*
Quinquennale quidam ad decennium abripiunt. *ibid.*
Quinquennale pace Creditoris extendi potest. *ibid.*
Quintij Cincinnati exemplum in iure reddundo. 1. 6. 21.
Quò quis litigandi doctior ed nequior. 1. 8. 37.
Quod de facto fit non disputandum. 1. 6. 34.
Quod tibi non vis fieri alteri ne feceris. 1. 14. 4.

R.

- R** *Abulæ distinguendi ab Advocatis.* 1. 9. 13. & 45.
Rancor animi tollitur comestione. 1. 11. 40.
Ratio litium infinita, non lites. 1. 7. 40.
Ratio quæ pauperes ad litigandum incidat. 1. 11. 30.
Rationes decidendi conscribuntur à junioribus in Academij. 2. 9. 16.
Rationabilitas consuetudinis requisitum. 1. 13. 2.
Ratisbonensis Curia inscriptio. 2. 10. 34.
Raualliac Henric. IV. interemit. 2. 3. 35.
Rebellio est seditiosa contumacia. 1. 6. 4.
Rebelles & seditiosi diversimodè puniuntur. 2. 3. 28.
Recantatoriae lites non sunt criminales. 1. 14. 10.
Reconventio in Gallijs & Lusatia non admittitur. 2. 13. 11.
Reconventio pari passu expediunda. 2. 13. 11.
Reconventiones iure Saxonico prohibitæ. *ibid.*
Reconciliatio seditionis remedium. 2. 3. 23.
Reconciliatio concordiam affectat. *ibid.*
Recusatio malitiosa lites retardat. 1. 9. 25.
Recula pro re litigatori sumenda. 1. 4. 11.
Redemptor litium testis esse nequit. 1. 4. 33.
Redemptores litium damnentur. 1. 3. 21.
Redemptoribus litium infamia irroganda. 2. 6. 26.
Redde quod debes remedium optimum. 2. 11. 17.
Referentibus litiam protelationis culpa impingitur. 1. 16. 20.
Referentes in Camera nesciuntur. *ibid.*
Referendi modus remissivè. *ibid.*
Referentium obitu lites Camerales tardantur. 1. 16. 21.
Regimenti conventus ex 20. personis. 2. 3. 20.
Regula fortiter est tenenda. 2. 3. 5.
Regis officium litibus consumi non debet. 2. 10. 7.
Reges juris distributores dicuntur. 2. 10. 6.
Regentium est morbos rerum pub. tollere. 1. 6. 1.
Regi munus justitiæ convenit. 1. 2. 9.
Regna absque justitia sunt latrocinia. 1. 13.
Reges Dei gratiâ regnant. 1. 6. 14.
Regalis est judicandi scientia. 1. 7. 29.
Regio vna malitiosior altera. 1. 8. 28.
Regulæ juris generales. 1. 2. 37.
Rei denegatis defensionibus torquentur. 1. 13. 11.
Rei torquentur vt cadaver. 1. 14. 34.
Reipub. vulnera duo. 1. 14. 13.
Reipublicæ tranquillitas in processuum expeditione. 1. 15. 2.
Reipub. detrimentum litium immortalitas. 1. 2. 11.
Reipub. salus in iudicijs. 1. 3. 31.
Reipub. interest ne litigantes vexentur. 1. 4. 3.
Reipub. qui cives utiles. 1. 4. 34.
Reichsstätte quid juris in Imperio. 1. 2. 7.
Rei de consocijs non interrogandi. 2. 12. 37.
Reipub. fundamenta, mores & leges. 2. 8. 7.
Reipublicæ interest familias conservari. 2. 11. 34.
Rei illicita vacans non excusatur. 2. 9. 34.
Reipub. tranquillitas non turbanda lite exigua. 2. 2. 35.
Reipub. interest seditiosos tolli. 2. 3. 26.
Religio suadendo non pugnando proficit. 2. 3. 14.
Religionis exercitium in Germ. Gall. Pol. Vng. 2. 3. 14.
Religio quomodo ad consonantiam redigenda. 2. 3. 15.
Religio moderatur reipubl. 1. 6. 5.

I N D E X

- Religionfried obs eyn Tolerantwerck. 1. 6. 9.
 Religio in ore, non corde. 1. 6. 19.
 Religionis disparitas lites Camerales protelat. 1. 16. 10.
 Religionis exercitium sequela jurisdictionis. 1. 16. 13.
 Religio & Regio. 2. 1. 18.
 Remedium pecunie ex novis officijs. 1. 12. 7.
 Remedium si non toti, morbi particulis adhibendum. 2. 1. 6.
 Remedia necessaria pro Imperij Monarchia. 2. 1. 2.
 Remedia litium Icti invenerunt. 2. 1. 6.
 Remedia litium divina & humana. 2. 1. 13.
 Remedij divini ratio est occulta. 2. 1. 15.
 Remedia juris fere 30. 2. 1. 20.
 Remedia duplicia. 2. 5. 1. & 2.
 Remedia litium illicita & licita. 2. 1. 33.
 Remedia litium Cameralium arcana vel aperta. 2. 12. 1.
 Remedium in tumultu querere est aqua turbata piscari. 2. 2. 24.
 Remedia mitiora prius tentanda. 2. 3. 23.
 Remittentes de jure Commendantur. 1. 3. 8.
 Reorum est fugere & lites morari. 1. 8. 26.
 Replicas responsionum non admittit Camera. 1. 16. 15.
 Repagula quare Causidicis objecta. 1. 9. 30.
 Repassionis remedium affine retorsioni. 2. 12. 25.
 Repressalia quid. 2. 2. 30.
 Repressalia juri scripto adversantur. 2. 2. 32.
 Repressalia contra juris ordinem. 2. 2. 34.
 Repressalia sui natura iniqua. 2. 2. 35.
 Repressalia intra belli fines coercentur. 2. 2. 37.
 Repressalia indistincte improbantur. 2. 2. 38.
 Repressaliorum origo a clarigatione. 2. 2. 31.
 Repressalijs sub vno principe uti iniquissimum. 2. 2. 32.
 Repressalias Romani Impp. abrogarunt. 2. 2. 36.
 Requisita falsitatis tria. 1. 10. 8.
 Rerum imperfectitudo litium causa. 1. 7. 1.
 Rescripta falsa impetrantes puniantur. 2. 13. 3.
 Rescripta litis processum tetardant. 1. 15. 4.
 Rescriptorum cumulus sit damno litigantium. ibid.
 Rescripta sub: & obreptit. lites implicant. 1. 9. 22.
 Rescriptum per falsitatem non tenet. 2. 8. 25.
 Rescriptum moratorium Anstandbrieff datur pauperibus. 2. 9. 22.
 Reservatio unius est abdicatio alterius. 1. 6. 29.
 Res litigiosa vendi nequit. 1. 3. 12.
 Res vna quomodo duobus vendatur. 1. 10. 3.
 Res judicata pro veritate habetur. 1. 10. 19.
 Responsum prout interrogatum fuit. 1. 11. 11.
 Responsio fiat ad pedem cuiusq. articuli. 2. 13. 24.
 Responsiones captiosas excipiendae. 2. 13. 26.
 Responsionum puncto renunciari solet. 2. 14. 26.
 Respublica interierunt propter impunita delicta. 1. 14. 7.
 Respub. per lites quassatur. 1. 4. 24.
 Respub. litibus plena infelix. 1. 4. 23.
 Respub. litigiosa corruptissima. 1. 7. 24.
 Respub. consistit in pace & bello. 2. 2. 16.
 Restitutio contra litem sorte diremptam frustra petitur. 2. 5. 10.
 Retorsio nostro seculo quotidiana. 2. 12. 24.
 Retentio favorabilior quam petitio. 2. 4. 29.
 Reus litem exceptionibus differt. 1. 15. 9.
 Reus ad probationem exceptionum admittitur. 1. 15. 10.
 Reus probatione exceptionum annum insumit. ib.
 Reus mediante juramento respondet. 1. 15. 14.
 Reus implicatè & dubiè respondet. 1. 15. 17.
 Reus exceptionem probare tenetur. 1. 3. 43.
 Reus ultra tertia vicem non torquendus. 2. 12. 36.
 Revisio indies in Camera crescit. 1. 16. 16.
 Revisio hodie litis executionem impedit. 2. 14. 14. & 15.
 Revisio non impediat litis executionem. 2. 14. 14.
 Revisio ordinaria & extraordinaria qua. 2. 14. 16.
 Revisionis revisio non concedenda. 2. 14. 16.
 Revisione petentes puniantur si lites perdant. ib.
 Revisionem ordinariam petiens extraordinaria renunciet. ibid.
 Revisiones remorantur lites. 2. 14. 15.
 Revisiones in Camera aliquot lustra pendent. 2. 14. 13.

Revisores

I N D E X.

Revisores habent ordinariā jurisdictionē. 2.14.15
Revisores recusationi subjacent. *ibid.*
Revisorum deputatio inaequalis prohibita. *ibid.*
Rex ob injustitias deponitur. 1.1.4.
Rhadamantus lites juramento finit. 2.13.21.
Rixa crebra inter vinolentos. 1.11.35.
Ritterrecht inter nobiles Misnicos vsitatum.
 2.2.7.
Robertus rex Scotorum litigantes audiit. 2.10.6.
Roesen Hebr. Ictos indigitat. 1.7.28.
Rokos remedium barbarum, ejusdemq; origo.
 2.2.23.
Rokosanos in Polonia Deus aëre dissipavit. 2.
 2.25.
Rokosanorum auctores Sigismundus sustulit. 2.
 3.26.
Romani coronas auri reddiderunt AEgypt. 1.
 12.14.
Romani allium & caepe ederunt. 1.13.19.
Romanos quid fecerit magnos. *ibid.*
Romanos perdidit Gracorum luxuria. 1.13.23.
Roma vno carcere contenta. 1.14.31.
Romanorum judicium fuit augustum. 1.16.6.
Romae dignitates per sortem distributa. 2.5.8.
Romanus eques magiā litem vicit. 2.2.1.
Romanae leges protrahunt lites. 1.7.25.
Romani lites abhorrebant. 1.3.3.
Romani decimam litis partē deposuerunt. 1.2.19.
Roma malitia & nequitia schola. 1.1.25.
Romana curia lites sunt immortales. 1.1.20.
Romana Curia omnium litium origo. 1.1.34.
Romana Respub. sub Trajano Imp. floruit. 1.2.15.
Romanensis ligae intentio. 1.6.18.
Romanis non licuit omne patrimonium in dotem dare. 2.11.33.
Romani Imperatores litigantes audiverunt. 2.
 10.5.
Romanum Imperium tenuis umbra. 2.5.25.
Romani in laedorijs patientes. 2.4.5.
Roncalijs olim lites determinabantur. 2.10.5.
Rosa aliquando in dotem data. 2.11.30.
Rotwilense judicium Camera subjectum. 2.14.6.
Rustici solem bipedalem opinantur. 1.10.19.
Rustici ad lites trahuntur à procuratoribus. 1.
 9.13.

Rustici non capaces duelli. 2.2.3.
Rustici hodiè funestas lites movent. 1.11.26.
Rustici jura ignorant. *ibid.*
Rustici peritiores consulant. *ibid.*
Rusticus lites timere solet. *ibid.*
Rusticitas olim innocens, quieta. *ibid.*

S.

S Abaudia Dux lites tollere cupit. 1.2.27.
Sabaudia Dux Imperio se subtrahit. 1.16.32.
Sacerdos criminans injuriarum tenetur. 1.6.19.
Sac. Scriptura ad decisiones litiū allegatur. 1.3.13.
S. Scriptura an litis materia. 1.6.8.
Sac. Scriptura lites detestatur. 1.3.15. & 16.
Sachen Feindt / Person Freunde. 1.3.45.
Sagarum probatio per aquam reprobat. 1.13.6.
Salarium ex publico debetur pro lite pauperum.
 2.9.26.
Salus populi suprema lex. 1.7.38.
Salus populi in providendo judicando, exequen-
 do. 1.12.35.
Salutipotator dicitur civilis. 1.13.20.
Sapientes populi motus sedare possunt. 2.3.24.
Sapiens malus cum bona existimatione. 1.8.38.
Sapientis non mentiri & mentientem detegere.
 1.10.14.
Sapientia quaedam ignorare velle. 1.11.10.
Sapientum consilio uti. 1.12.28.
Sapiens verè quis. 2.9.8.
Sapientis officium. 2.9.12.
Sapientia non est fortuna committere quod con-
 cordari potest. 2.4.7.
Sapiens qui rectè sentit & facit. 1.7.37.
Sapientia nimis sapere nolle. 1.8.1.
Sancti an sint litigatores. 1.4.27.
Satisfactio contestandi litem intra 2. menses. 2.
 13.28.
Satisfactio antiqua, die Sache außzuführen
 revocanda. 2.13.27.
Saturnium seculum quale. 1.1.12.
Saxones libellum articulatum rejiciunt. 1.15.15.
Saxonie Duci judicium Magdeburgi com-
 missum. 2.5.16.
Saxen Spiegels auctor quis. *ibid.*
 Vuu ij Saxonia

I N D E X.

- Saxonia negat rescripta in litis pendentijs* 2. 13. 3.
Saxones, Die Klage ins gewissen schieben. 2. 13. 21.
Saxones juris Romani subtilitates ignorant. 1. 1. 25.
Saxonia an sit sedes diaboli. *ibid.*
Scripta diversa quæ lites retardant. 1. 15. 21.
Scintilla in incendium exuberat. 2. 1. 3.
Scriptura secundum patres explicanda. 2. 3. 15.
Schwaben Spiegels auctor quis. 2. 5. 16.
Scribendi cacoëthes prohibeatur. 2. 5. 32.
Sclavones omnium nequiores. 1. 8. 28.
Scriptura omnes simul requirenda. 1. 9. 24.
Scribarum fastus notatur. 1. 12. 38.
Scortationis pœna hodiè attenuatur. 1. 14. 11.
Schwarkunstelbücher hodiè in scholis & aulis. 1. 14. 38.
Scripta judicialia hodierna. 2. 12. 39.
Scandalum nasci melius quàm veritatem amitti. 2. 8. 11.
Scelus scelere non cumulandum. 2. 12. 32.
Scipioni Nasica domus in via data ad consulendum. 2. 10. 34.
Scortatio & vinum auferunt cor. 2. 9. 34.
Scientia maxima pars ignoratio. 1. 11. 6.
Scire in jure est propter operari. 2. 5. 38.
Sceleris patrocinium suscipere prohibitum. 2. 7. 18.
Schelm vocabuli etymologia. 2. 6. 29.
Scripta in processibus non admittenda. 2. 13. 14.
Scientia absq; justitia calliditas. 1. 1. 61.
Scoti, Dani, Helvetij Papa renunciarunt. 1. 6. 17.
Seculum litigiosum sequitur seculum Epicuræum. 2. 1. 18.
Securitas securitate pascenda. 2. 3. 34.
Seculi futuri nulla lites. 1. 1. 37.
Seculi huius inanitas demonstratur. 1. 1. 8.
Seculum hoc litigiosum actutum depravatum. 1. 1. 10.
Seculares fidei negotia tractarunt. 2. 3. 8.
Seculi huius Comœdia & Tragedia. 1. 6. 7.
Sedes judicum sanguine pauperum rubent. 12. 15.
Seditio & lis altius progressa incurabilis. 2. 14.
Seditio Leopoli à Sborovio sedata. 2. 2. 24.
Seditio præcavenda. 2. 3. 22.
Seditiones ortæ citò tollendæ. *ibid.*
Ante, in, & post seditionem quid requiratur. *ib.*
Seditiones qui sedarunt. 2. 3. 24.
Seditionum auctores die Redlinsführer sunt tollendi. 2. 3. 26.
Seditiosi premijs & fallacijs demulcendi. 2. 3. 27.
Seditiosi canem ferebant apud Francos & Suevos. 2. 3. 28.
Seditiosi capite puniuntur aut relegantur. *ibid.*
Seditio publica ab accidentali distinguitur. 2. 3. 29.
Seditiosorum complices non anxie inquirendi. *ibid.*
Seditionum remedia remissivè. 2. 3. 31.
Seditio à privatis litibus incipit. 2. 2. 32.
Seditiones Reipub. minus vtilis. 2. 3. 37.
Seditio qs. seorsim itio. 1. 6. 2.
Seditiosus quis dicatur. *ibid.*
Seditio est crimen læsæ majestatis. 1. 6. 3.
Seelforger seind Seelworger. 1. 6. 8.
Seipsum comedens deficiet. 1. 6. 19.
Seiman quis dicatur. 1. 13. 37.
Seignori sopra ben vivere apud Venetos. 2. 11. 2.
Sententie Camerales nomine Imperatores publicantur. 1. 6. 27.
Sententie inter casus fortuitos referuntur. 1. 11. 2.
Sententie magistrales auffrath der Rechts gelarten. 1. 11. 19.
Sententie dubia lites multiplicat. 1. 12. 23.
Sententie absq; judice publicantur. 1. 11. 22.
retractari possunt. *ibid.*
Sententie litis Criminalis retractari nequit. 1. 14. 23.
Sententie certa ferenda est. 2. 13. 30.
Sententie justitia aut injustitia non inquirenda. *ibid.*
Sententie finem litibus imponit. *ibid.*
Sententie

I N D E X.

- Sententia injusta casui fortuito assimilatur.* 2. 10. 27.
- Sententia est terminus litium.* 2. 14. 34.
- A Sententia Camerali non appellatur.* 2. 14. 35.
- Sententia post instantiam lata nulla.* 2. 13. 6.
- Sententiæ 4. Philosoph. de regni mutat.* 1. 6. 35.
- Septentrionales vi & armis subditos regunt.* 2. 2. 2.
- Septentrionales cur potui magis addicti.* 1. 11. 37.
- Septentrionales homicidia pecuniâ puniunt.* 1. 13. 4.
- Septentrionales juramentis lites decidunt.* 2. 13. 21.
- Sequestratio possessionis remedium appellationis* 2. 13. 40.
- Serpens callidior h. e. malitiosior.* 1. 8. 14.
- Serpentis specie diabolus apparuit.* 1. 8. 18.
- Servile & liberis indignum est mentiri.* 1. 10. 14.
- Sessionum lites sorte dirimenda.* 2. 5. 9.
- Sessionum lites inter principes Imperij.* 1. 1. 29.
- Severitas justa quæ.* 2. 12. 14.
- Severus Imperator pueros instituit.* 2. 8. 5.
- Sextus Alutius ad lites concitus.* 1. 9. 32.
- Sicillie rex filias regni elocabat.* 1. 13. 10.
- Siculi sunt litigiosi.* 1. 1. 18.
- Simoniam omnium malorum occasio.* 1. 12. 9.
- Simulata æquitas est iniquitas.* 1. 8. 17.
- Simulatum non est diurnum.* 1. 10. 25.
- Simulatio imaginem veritatis habet.* 1. 10. 26.
- Simulatio est corpus sine spirita.* ibid.
- Simulatores proprijs dominis imponunt.* ibid.
- Simulationes justæ à mendacio separanda.* 1. 10. 27.
- Simulatio & dissimulatio, Spanische graviteten.* 1. 10. 30.
- Simulatio & dolus deponendus.* 1. 10. 32.
- Simulatio fugienda.* 2. 8. 36.
- Simulationis exceptio perpetuò opponi potest.* ib.
- Simulatio probatur secundum quid.* 2. 8. 38.
- Simulatores hodiè politici dicuntur.* 2. 10. 15.
- Simpliciter, h. e. sine plica respondere.* 1. 15. 17.
- Simplicitas calliditate tutior.* 2. 2. 19. & 2. 8. 38. & 39.
- Simplicista qui dicantur.* 1. 9. 40.
- Simplicitas simulationis remedium.* 2. 8. 36.
- Simplicitas aliquando à delicto excusat.* 2. 8. 39.
- Sixtus V. Elisabetham exauctoravit.* 1. 6. 15.
- Socrates mori maluit quam mentiri.* 1. 10. 17.
- Societas humana dissolvitur criminalibus.* 2. 31.
- Solem in manibus gerere, pro veritate.* 1. 15. 12.
- Solidum pro floreno litigantes in judicijs deponant.* 2. 6. 21.
- Solimannus Christianos tulit. Cujus dictum ibi.* 2. 3. 14.
- Sollicitatores litium auctores.* 1. 9. 33.
- Sollicitudo litigatorum.* 1. 4. 12.
- Somnia litium notant anxietates.* 1. 4. 13.
- Sonegeldt spectat etiam ad fœminas.* 2. 12. 30.
- Somnolentia judicis taxatur.* 1. 12. 24.
- Sophistica litium mater.* 1. 7. 31.
- Speculator 34. annis super legitimatione personarum disputavit.* 1. 15. 30.
- Spirensis procurator sæpè 1000. lites agit.* 1. 16. 7.
- Sortis judicium probatur.* 2. 5. 8.
- Sortis judicium nemo subire cogitur.* 2. 5. 9.
- Sortis judicium amplectentes appellare nequeunt.* 2. 5. 10.
- Sortes Deus temperat.* 2. 5. 11.
- Sortiendi modus.* ibid.
- Spiculatorum commentum de congregandis veneficis.* 1. 13. 7.
- Spirense judicium innibet Rotwilensi.* 2. 14. 7.
- Sportulæ introducuntur in Camera.* 2. 14. 12.
- Sportulæ calcar expediendarum litium.* ibid.
- Spirituales causæ quæ sint.* 1. 5. 35.
- Spudarchæ qui dicantur.* 1. 7. 7.
- Statuum Imperij discordia.* 1. 6. 31.
- Status immediati Reichs Stände/ sub pace religionis comprehenduntur.* 1. 16. 13.
- Statuta conduntur vt coërceatur audacia.* 2. 1. 7.
- Statutum ne clericis bona vendantur.* 2. 3. 17.
- Status Monachorum perfectionis.* 1. 8. 9.
- Statutum sine malitia intelligitur.* 2. 8. 13.
- Statutum vt vxor cum marito comburatur.* 1. 13. 9.
- Statuta auctoritate principis fiant.* 2. 11. 13.
- Vuu ij, Statuta

I N D E X.

- Statuta de compositione litium probatur.* 2. 4. 9.
Statuta concordia ad omnes extendenda. 2. 4. 11.
Statutū generale vt litigans cōpromittat. 2. 4. 23.
Statutum de causis intelligitur de lite, quæstione, controversia. 1. 5. 25.
Status Imperij litibus occurrant. 1. 2. 32.
Status proclamant ad Faustrecht. 1. 1. 14.
Stephani Regis Polonia dictum. 1. 6. 9.
Stratagemata omni jure concessa. 1. 10. 29.
Stratagemata forensia, Juristen Boffen. 1. 10. 31.
Strenffer vnd Landtzwinger. 1. 6. 23.
Studium juris quomodo recte in formandum. 2. 5. 34.
Stulsehen/calumniari. 2. 12. 1.
Stylus semper appellandi diabolicus. 1. 9. 23.
Subditis appellatio interdici nequit. 1. 16. 25.
Subtilitas juris abroganda. 2. 5. 17.
Subsidiales in Criminalib. male dantur. 1. 14. 21.
Subditi asperitate non exulcerandi. 2. 12. 14.
Subditi oppressi rebellant. 1. 6. 25.
Subtilitas judicialis reprobat. 1. 4. 1.
Succumbens in 2. instantia damnatur in expensis. 2. 6. 22.
Successoris designatio seditionis remediū. 2. 3. 18.
Suecia Rex Imperio se subtraxit. 1. 16. 32.
Sulpitius lites tollere voluit. 1. 2. 13.
Sumptus ad litigandum requiruntur. 1. 4. 2.
Sumptus pro novis litium Cameris vnde petantur. 2. 14. 12.
Sumptus non necessarij reprimendi. 2. 11. 14.
Sumptuaria leges litium Remedia. *ibid.*
Sumptus sensim erogatus non sentitur. 2. 1. 3.
Supplicium publicum retundit malitiam similiam. 2. 1. 11.
Supplicio vnus multorum coërcetur improbitas. 2. 3. 30.
Superbi descriptio. 1. 4. 27.
Superbia 7. vitiorum causa. 1. 13. 17.
Superbia cur iepos vōros dicatur. *ibid.*
Supplicatio est litis primordium. 1. 15. 7.
Supplicatio magis expedit lites quàm appellatio. 2. 13. 34.
Superioritas requirit auctoritatem. 2. 11. 13.
Superioris jurisdictio non infringitur sed limitatur. 2. 11. 20.
Superior breves litigandi terminos prescribat. 2. 4. 15.
Supplicatio ad Præsidentem lites Camerales movet. 2. 14. 33.
Supplicatio pro impetrando processu recte formanda. 2. 13. 10.
Superbia nobilitatis pedisequa. 1. 4. 29.
Superbia conflatur invidia. *ibid.*
Suspicionū apud principes omnia plena. 2. 12. 6.
Suspicio fallax. 2. 12. 17.
Suspēdium an jure divino improbetur. 2. 12. 27.
Suspendiū hodie probatur propter malitiam. *ib.*
Synodus Caballonenſes Iurisp. taxant. 1. 7. 27.
- ## T.
- T** *Abula de non appellando redintegretur.* 2. 14. 23.
Talionis pœna in delatores statuenda. 2. 12. 7.
Talionis panā plectitur iudex criminalis. 2. 12. 15.
Talionis pana de foro recessit. 2. 12. 18.
Tarentini filijs sola arma reliquerunt. 1. 13. 9.
Taxa Visitatorum augeri posset. 2. 14. 15.
Techna principum quomodo cavenda. 2. 3. 19.
Temetum quasi tentans mentem. 1. 11. 33.
Tempus 8. annorū in processu requiritur. 1. 15. 22.
Tene vnum melius quàm centum cape. 1. 4. 11.
Termini litium anticipandi non retardandi. 2. 14. 30.
Termini prima instantia in Camera. 17. *ibid.*
Territorio concessō venit jurisdictio. 1. 12. 27.
Terrestres nuncij in Polonia sunt tribuni plebis. 2. 2. 20.
Satrapiarum officiales. *ibid.*
Territorij sui quilibet est princeps. 1. 2. 6.
Tertio appellantes ne audiantur. 2. 13. 41.
Testis pecuniam accipiens punitur etiamsi verum dixerit. 2. 8. 26.
Testis aliud in iudicio aliud extra dicens puniendus. 2. 8. 27.
Testis falsus quomodo puniatur. 1. 10. 6.
Testis extra articulos falsum deponens punitur arbitrio iudicis. 2. 8. 27.

Testes

I N D E X.

- Testes senes & valetudinarij compelli possunt ad veritatem dicendam.* 2. 8. 6.
- Testes repetuntur super articulis antiquis.* 2. 13. 35.
- Testes ab ipso iudice examinandi.* 2. 13. 29.
- Testes in articulis designentur.* 1. 13. 20.
- Testes non repetendi propter subornationem.* 1. 15. 24.
- Testes ipsi in Criminalibus audiendi.* 1. 14. 21.
- Testes instruuntur lectione depositorum.* 1. 14. 22.
- Testes ad iudicem ire dicuntur.* 2. 10. 29.
- Testium corruptorum copia hoc seculo.* 1. 14. 21.
- Testium dicta integrè scribenda.* 1. 14. 22.
- Testium receptio per iudices multis in locis vsitata.* 2. 10. 30.
- Testimonium falsum dicens & producens capitaliter puniendus.* 2. 8. 32.
- Teutonici circulo facto lites dirimunt.* 2. 2. 7.
- Textui inherendum.* 2. 5. 23.
- Tiberiana exclamatio de populo Romano.* 2. 2. 14.
- Theologi est quædam ignorare.* 1. 11. 10.
- Theologorum disputationes immodica.* 1. 6. 11.
- Theologi in ICtos debachantur.* 1. 7. 33.
- Theoria an cum praxi in studio juris coniungenda.* 2. 5. 33.
- Theorici ad forum accedentes.* 2. 5. 32.
- Theoreticum studium juris & subtile & verum.* 2. 5. 30.
- The nar te King, the nar te Witt.* 1. 14. 13.
- Thurij paucas leges habuerunt.* 1. 7. 22.
- Tirar colpo, nasconder braccio.* 1. 7. 36.
- Titus prohibuit de vna re pluribus agi.* 1. 2. 14.
- This is à frier. E. à lier.* 1. 8. 9.
- Thun was Ambts vnd pflichten ist.* 1. 8. 18.
- Tiberius sumptus coërcere non potuit.* 2. 14. 1.
- Todten Hals Erlösen. quid.* 1. 13. 4.
- Tormenta sæpe duplicantur.* 1. 14. 34.
- Tormentorum genera antiquo-nova.* 1. 14. 32.
- Tormentum hominis lis.* 1. 5. 6.
- Torneamenta sunt prohibita.* 2. 2. 10.
- Torqueri in brachijs melius quàm gula.* 2. 12. 36.
- Torquere & pilâ ludere non sunt paria.* 1. 14. 35.
- Tortura repeti qotest ex arbitrio.* 1. 14. 35.
- Tortura pro indaganda veritate illicita.* 2. 8. 7.
- Tortura veritatis remedium fragile.* ibid.
- Tortura quando & quomodo adhibenda.* 2. 8. 8.
- Tortura remedium subsidiarium.* 2. 12. 33.
- Tortura requisita.* ibid.
- Tortura moderatè adhibenda est.* 2. 12. 36.
- Tortura absq³ novis indicijs non repetenda.* ib.
- Tout nostre faiet, & PARADE.* 1. 10. 24.
- Toties appello quoties lis fuerit reiecta.* 1. 9. 23. & 2. 14. 19.
- Trabenses judicant festucenses.* 1. 1. 21. & 2. 10. 14.
- Traianus justitiæ studiosus fuit.*
- Tractatus solus in delictis non punitur.* 2. 3. 29.
- Transactio super homicidijs licita.* 2. 2. 30.
- Transactio non rescinditur ob enormem lesionem.* 2. 4. 28.
- Transactio in genere quid.* 2. 4. 25.
- Transactionis requisita.* 2. 4. 25.
- Transactionem serò litigantes urgent.* 1. 8. 27.
- Transactio rescissâ nō est litium finis.* 2. 4. 27.
- Transactiones in Hispania non rescinduntur.* ib.
- Transigendum ob dubium litis eventum.* 2. 4. 13.
- Transmissio actorum auß belehrung disuadetur.* 1. 11. 19.
- Trebatij debent esse ICti.* 1. 12. 31.
- Treutleri & eiusdem disputationum commendatio.* 2. 5. 27.
- Trevirensis diacesis litibus scater.* 1. 1. 25.
- Tributum acerbum movet seditiones.* 1. 6. 25.
- Tridentinum Concilium quid fecerit.* 1. 6. 9.
- Tricones & litium moratores describuntur.* 1. 13. 25.
- Triennium in fora reducendum.* 2. 13. 4. & 1. 15. 31.
- Triennio lites finire an possibile.* 1. 15. 31.
- Triplicatio in dilatorijs non admittitur.* 1. 16. 15.
- Troiani dicuntur litigiosi.* 1. 1. 18.
- Turca & Christiani in eodem predicamento.* 1. 6. 8.
- Turcici & Christiani iudicij differentia.* 1. 4. 7.
- Turca vtuntur jure Romano.* 2. 5. 13.
- Turca summarie in litibus procedunt.* 2. 6. 33.
- Turca milites suos in bellis consulunt.* 2. 2. 23.
- Turca imitatur regem thuris feracis.* 2. 13. 41.
- Turpes*

I N D E X

Turpes lites habent turpes advocatos.
Tutela melius per vnum geritur. 1. 12. 5.
Tutor litibus abstineat. 1. 3. 36.
Tyrannorum abdicatio statuitur à Theologis.
 2. 3. 2.
Tyrannicidium peregrinis non subditis permit-
titur. ibid
Tyrannicidium Philosophi, Theologi, Icti pro-
bant. 2. 3. 1.
Tyrannus quod facit intelligens facit. 2. 2. 25.
Tyranni morte patriæ status concutitur. 2. 3. 3.
Tyranni & invasoris distinctio. 2. 3. 4.
Tyrannus est immanis belua. ibid.
Tyrannidos remedium, ferre aut auferre. ibid.
Tyrannicidium in foro poli improbat. 2. 3. 5.
Tyrannidos evertenda licita remedia. 2. 3. 6.
Tyrannidos remedium theologicum in precibus.
 ibid.
Tyranni amant delatores. 2. 12. 7.

V.

V Afrimenta fori. 1. 9. 30.
Valesius episcopos à parlamento removit.
 2. 3. 12.
Valentinianus à justitia non alienus. 1. 2. 14.
Vandali à religione tributis territi. 1. 6. 25.
Vanitas advocatorum ex concursu litigatorum.
 1. 9. 20.
Vasallus à Germ. Baselen. 1. 5. 8.
Vasalli per fideiussiones quales obtrudantur. 1.
 13. 35.
Vectigal rebus corrumpentibus imponatur. 2.
 11. 15.
Vectigalia Italiae in medijs vjs. 2. 11. 9.
Vectigal judicarium probatur. 1. 2. 18.
Venetorum dos 1600. aurei. 2. 11. 33.
Venetorum judicium olim laudatissimum. 1. 1.
 20.
Veneti nobiles habent Rectores civitat. 1. 12. 31.
Veneti Palatii inscriptio. 1. 12. 35.
Venetiarum Dux imperio se subtraxit. 1. 16. 32.
Veneti optimates plus nimio crescere nolunt. 2.
 3. 33.

Venefica 30000. in Gallia sub Carolo IX. 1. 13. 7.
Veneficarum confessiones impossibiles. 1. 14. 37.
Veneficarum transportatio auff den Blockse-
berg phantastica. 1. 14. 37.
Venditores justitiæ taxantur. 1. 12. 8.
Veniæ facilitas lites nutrit. 1. 10. 39.
Verba clara mendacium non admittunt. 1. 10. 9.
Verborum advocatorum remedia. 2. 7. 38.
Verba Ich will mich rechen capiuntur in bo-
nam partem. 2. 2. 9.
Veritas judicij domina, justitiæ mater. 2. 8. 2.
Veritas cur amplectenda. 2. 8. 3. & 4.
Veritas contra propriam confessionem admitti-
tur. 2. 8. 18.
Veritas & tempus conferuntur. 2. 8. 21.
Veritas opinioni Communi erroneæ præferenda.
 2. 8. 22.
Veritas à quibus oppugnetur. 2. 8. 23.
Veritas triumphatrix. 2. 8. 24.
Veritas lux, ignorantia tenebræ. 1. 11. 1.
Veritas in puteo oblivionis. 1. 11. 28.
Veritas pro jure assumitur. 1. 1. 1.
Veritas super tota lite dicenda. 1. 9. 25.
Veritas & mendacium contrariantur. 1. 10. 22.
Veritas à pluribus facilius invenitur. 1. 12. 3.
Veritas pro viribus defendenda. 1. 16. 2.
Veritas justitiæ mater. 1. 16. 2.
Veritatis indagatio litium remedium. 2. 8. 1.
Veritatis effigiem Symandrus iudicibus appendi
voluit. 2. 8. 6.
Veritatis dicendæ pœna. 2. 8. 9.
Veritatis encomia. 2. 8. 18.
Veritatis proditor quis. 2. 8. 20.
Veritatis umbra typus malitiæ. 1. 8. 14.
Veritatis studiosus mentitur ob utilitatem. 1. 10.
 35.
Veritate odium parare utilius, quàm obsequio
amicos. 2. 8. 10.
Veritate ignorantia verisimile amplectendum.
 2. 8. 22.
Veritate comperta cessat verisimile. ibid.
Verris avaritia justitiæ contraria. 1. 12. 11.
Versantes in litibus mundi mala norunt. 1. 9. 16.
Versutia simplicitate melior. 2. 8. 37.

Vespasianus

I N D E X.

- Vespasianus, Titus, & alij delatores multarunt.* 2. 12. 8.
- Vespertilionis instar sunt debitores.* 1. 13. 26.
- Vestium luxus lites & preferentias parit.* 1. 13. 22.
- Victoriam litis promittere temerarium.* 2. 7. 31.
- Vidua Regem Macedoniae coarguit.* 1. 2. 16.
- Vicinia non est absque litibus.* 1. 7. 17.
- Vicinatorum potentia suppressenda.* 2. 3. 33.
- Victoria litigantium etiam damnosa.* 1. 4. 6.
- Vicinos invadere intutum.* 1. 7. 18.
- Victoria litis bey Schelmschelten.* 1. 9. 26.
- Vicinia litigiosa quomodo tractanda.* 2. 5. 6.
- Vindicta justa qua.* 2. 2. 9.
- Vindicta ex consuetudine & vulgi opinione.* 2. 4. 9.
- Vina in amphoris non dolijs accipere judici licet.* 2. 10. 23.
- Vincitur saepe iustissime litigans.* 2. 2. 10.
- Vigelij remedium lit. Contestatio.* 2. 1. 21.
- Villano tiene caro la vacca.* 1. 3. 35.
- Viele Röchle Versalzen den Brey.* 1. 12. 5.
- Vir bonus abhorret lites.* 1. 3. 2. & 11.
- Vir bonus & iudex convertuntur.* 1. 8. 8.
- Vir perfidus lites ex litibus serit.* 1. 8. 27.
- Vir bonus ne mentiatur.* 1. 10. 15.
- Vir non stans promissis ventus est.* 1. 10. 29.
- Viri aurei poena qua.* 1. 13. 4.
- Virtutis vocabula trahuntur ad vitia.* 1. 13. 20.
- Virgines ne doteantur in monasterium detruduntur.* 1. 13. 38.
- Viri boni abstinent foro propter iuramenta.* 2. 13. 22. & 2. 7. 7. & 8.
- Viri praestandi virtus.* 2. 7. 29.
- Virtus non in verbis consistit.* 2. 9. 5.
- Visceripeta iudices qui dicantur.* 1. 12. 7.
- Visitatio ordinaria Camera non sufficit.* 2. 14. 13.
- Vita calumniatrix militia.* 1. 8. 12.
- Vita beata lite carere.* 1. 3. 10.
- Vitae gerenda tria necessaria.* 2. 4. 4.
- Vita ratio exacte exigenda.* 2. 12. 28.
- Vitiligator unde & quis dicatur.* 1. 8. 19.
- Vitilicatores provincias occuparunt.* 1. 1. 13.
- Vitium litigiosi quando inducatur.* 1. 2. 25.
- Vitiorum combinatio quadruplex.* 1. 10. 20.
- Vitium litigantium vt lites protrahant.* 1. 8. 5.
- Vlysses mendax scelerum inventor.* 1. 10. 15.
- Vnctio pontificum lites peperit.* 1. 6. 13.
- Vngari nobilitatem opprefferunt in villa Rokosf.* 2. 2. 23.
- Vnio ad bonum finem non damnatur.* 1. 6. 33.
- Vnio zu Schwäbischen Hall licita.* ibid.
- Vnione prolium & testamentis lites praecaventur.* 2. 5. 7.
- Vnius aequitas saepe iniquitas.* 2. 10. 11.
- Vno collyrio omnibus morbis mederi.* 1. 9. 36.
- Vnus Deus, vnus Rex, vna Fides, vna Lex.* 1. 16. 11.
- Unrecht das wil hohe man.* 1. 1. 20.
- Vocabulorum cognitio necessaria.* 1. 5. 2.
- Vocum differentiae non sunt de pane lucrando.* 1. 14. 5.
- Vox caelestis de veneno ecclesiae.* 1. 6. 12.
- Voluntas boni iudici necessaria.* 1. 12. 17.
- Voluntati litigatorum non relinquendum vt compromittant.* 2. 4. 16.
- Wormundt nie getrew.* 1. 3. 36.
- Urbanus Papa qf. Turbanus.* 1. 1. 29.
- Urbanus ius allegari noluit.* 2. 14. 32.
- Vsura furto & homicidio gravior.* 1. 13. 30.
- Vsura discordiarum causa.* ibid.
- Vsura citius currunt quam Heraclitus.* 1. 5. 3.
- Vsura immoderata, Wochenzinsß.* 2. 11. 23.
- Vsurarij criminaliter puniendi.* 2. 11. 22.
- Vsurarum remedium, gravis animadversio.* 2. 11. 22.
- Vsus, consuetudines, mores feudales promiscue dicuntur.* 2. 11. 8.
- Vtile per inutile non vitiatur.* 1. 7. 35.
- Vulgus & multitudo nihil pacificum constituit.* 2. 2. 25.
- Vulgus est belua multorum capitum.* ibid.
- Vulgi nota vulgares.* 16. ibid.
- Vulgus profusus vbi minimè opus.* 1. 13. 20.
- Vulneribus gaudere ferina rabies.* 1. 1. 16.
- Vulpina est assumenda vbi Leonina non sufficit.* 1. 10. 29. & 2. 9. 9.

I N D E X.

Vxor litigans taxatur.

1. 5. 10.

Wojewoda sive Palatini Polonia.

2. 2. 20.

Vxor dives tempestas in domo.

1. 13. 37.

Vxores communes quoad honorem.

1. 7. 9.

X.

W.

X

Erxes Gracia fugit arte Themistoclis.

10. 30.

W *Ardes in Anglia tutores.*

Weichbild compilavit Burchardus

Mangelfeld.

1. 14. 13.

Westphalorum judicia arcana.

2. 12. 10.

Wettermacherinnen quæ vulgò dicantur.

1. 14. 37.

Willkürliche Schieds Richter.

2. 4. 14.

Wurtembergicum statutum mature lit. Cont.

iniungit.

2. 13. 28.

Witernamium qf. Weiternehmen.

2. 2. 39.

Z.

Z

Zapphi Venetijs minutissima explorant.

12. 4.

Zasij in vectiva in advocatos.

1. 9. 41.

Zelator veritatis quomodo tractetur.

1. 6. 16.

Zischa & Boskail.

2. 3. 10.

Zoilus fumivenditor vivus crematus est.

10. 21.

F I N I S.

